วารสาร
ปัญญาภิวัฒน์
PANYAPIWAT JOURNAL
Volume 14 No. 3 September - December 2022

ISSN 2651-1088 (Online)
วารสารปัญญาภิวัฒน์ (PANYAPIWAT JOURNAL)
ผ่านการรับรองคุณภาพของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย
(Thai-Journal Citation Index Centre-TCI) และอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่มที่ 1
และฐานข้อมูล ASEAN Citation Index (ACI)

วารสารปัญญาภิวัฒน์ ปีที่ 14 ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม 2565

PANYAPIWAT JOURNAL Volume 14 No. 3

September – December 2022

สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์

วารสารปัญญาภิวัฒน์ ปีที่ 14 ฉบับที่ 3
กันยายน – ธันวาคม 2565
PANYAPIWAT JOURNAL Volume 14 No. 3
September – December 2022

จัดทำโดย
สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์
85/1 หมู่ 2 ถนนแจ้งวัฒนะ
ตำบลบางตลาด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120
โทรศัพท์ 0 2855 1102, 0 2855 0908

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

วารสารปัญญาภิวัฒน์
PANYAPIWAT JOURNAL

ปีที่ 14 ฉบับที่ 3 กันยายน - ธันวาคม 2565 Vol. 14 No. 3 September - December 2022
ISSN 2651-1088 (Online)

วารสารปัญญาภิวัฒน์ ได้ดำเนินการตีพิมพ์เผยแพร่อย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 ปัจจุบันเป็นวารสารที่ผ่านการรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย TCI (Thai-Journal Citation Index Centre) กลุ่มที่ 1 สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และฐานข้อมูล ASEAN Citation Index (ACI)

วัตถุประสงค์

เพื่อเผยแพร่ผลงานวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สาขาบริหารธุรกิจ การจัดการ ศิลปศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ นิเทศศาสตร์ และสาขาอื่นที่เกี่ยวข้อง สำหรับนักวิชาการ นักวิจัย อาจารย์ นักศึกษา และบุคคลทั่วไป

ขอบเขตผลงานที่รับตีพิมพ์

1. ขอบเขตเนื้อหาประกอบด้วย สาขาบริหารธุรกิจ การจัดการ ศิลปศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ นิเทศศาสตร์ และสาขาอื่นที่เกี่ยวข้อง
2. ประเภทผลงานวิชาการ ประกอบด้วย บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความปริทัศน์
3. ภาษาของผลงานวิชาการ ได้แก่ ภาษาไทยและอังกฤษ

นโยบายกองบรรณาธิการ

1. บทความที่จะได้รับการตีพิมพ์ ต้องผ่านการพิจารณากลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer review) ในสาขาที่เกี่ยวข้องจากหลากหลายสถาบัน จำนวนอย่างน้อย 3 ท่านต่อบทความ โดยผู้ทรงคุณวุฒิจะไม่ทราบข้อมูลของผู้ส่งบทความ (Double-Blind Peer review)
2. บทความที่จะได้รับการตีพิมพ์ ต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ใดมาก่อนและไม่อยู่ในกระบวนการพิจารณาของวารสารหรือสิ่งตีพิมพ์อื่นใด รวมทั้งผู้เขียนบทความต้องไม่ละเมิดหรือคัดลอกผลงานของผู้อื่น
3. บทความ ข้อความ ภาพประกอบ และตารางประกอบ ที่ตีพิมพ์ในวารสารเป็นความคิดเห็นและความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียว ไม่เกี่ยวข้องกับสถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์แต่อย่างใด
4. กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ในการเปลี่ยนแปลง แก้ไข ชื่อ-สกุล และสังกัด ของผู้เขียนบทความไม่ว่ากรณีใด ๆ ทั้งสิ้น หลังจากออกหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความ
5. กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ในการยกเลิกการตีพิมพ์บทความที่ออกหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความเรียบร้อยแล้ว
6. กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ในการพิจารณาและตัดสินการตีพิมพ์บทความในวารสาร

กำหนดพิมพ์เผยแพร่

ปีละ 3 ฉบับ
ฉบับที่ 1 เดือนมกราคมถึงเดือนเมษายน
ฉบับที่ 2 เดือนพฤษภาคมถึงเดือนสิงหาคม
ฉบับที่ 3 เดือนกันยายนถึงเดือนธันวาคม

อัตราค่าธรรมเนียม

การตีพิมพ์บทความละ 5,500 บาท

ติดต่อกองบรรณาธิการ

สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์
85/1 หมู่ 2 ถนนแจ้งวัฒนะ ตำบลบางตลาด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 11120
โทรศัพท์: 0 2855 1102, 0 2855 0908 อีเมล: journal@pim.ac.th
เว็บไซต์: https://so05.tci-thaijo.org/index.php/pimjournal/index

วารสารปัญญาภิวัฒน์ ปีที่ 14 ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม 2565
PANYAPIWAT JOURNAL Vol. 14 No. 3 September – December 2022
ISSN 2651–1088 (Online)

ที่ปรึกษา
อธิการบดี รองอธิการบดี ผู้ช่วยอธิการบดี และคณบดี สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์

บรรณาธิการ
รองศาสตราจารย์ ดร.ทิพย์พาพร มหาสินไพศาล สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์

รองบรรณาธิการ
รองศาสตราจารย์ ดร.ทิวัตถ์ มณีโชติ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์
ดร.นฤมล เพ็ชรสุวรรณ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์

กองบรรณาธิการ
ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกสถาบัน
ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.ชุติมา สัจจานันท์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ศาสตราจารย์ ดร.นธกฤต วันต๊ะเมล์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ศาสตราจารย์ ดร.วรเวศม์ สุวรรณระดา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ศักดา ปั้นเหน่งเพ็ชร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
รองศาสตราจารย์ ดร.ชนิดา ม่วงแก้ว อดีตอาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
รองศาสตราจารย์ ดร.ธิตินันธุ์ ชาญโกศล มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รองศาสตราจารย์ ดร.ประพนธ์ เจียรกูล มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร.พร้อมพิไล บัวสุวรรณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญศรี เจริญวานิช มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษยา วงษ์ชวลิตกุล วิทยาลัยเซาธ์อีสท์บางกอก วิทยาเขตบางนา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พูลทรัพย์ นาคนาคา อดีตอาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาวิณี เพชรสว่าง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุพงศ์ อวิรุทธา มหาวิทยาลัยศรีปทุม

ผู้ทรงคุณวุฒิภายในสถาบัน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณตา ทับทิมจรูญ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปาลิดา ศรีศรกำพล สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีริสา โชติยะปุตตะ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สกุลศรี ศรีสารคาม สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สาคร สมเสริฐ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สิทธิกรณ์ คำรอด สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์
อาจารย์นภเกตน์ สายสมบัติ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์

ฝ่ายจัดการและเลขานุการ

นางสาวนันทภา สงวนดิลกรัตน์	สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์
นางสาวหทัยชนก เสาร์สูง	สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์

ผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรองบทความ (Reviewers)

ศาสตราจารย์ ดร.ธาดา สุทธิธรรม	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ สังข์รักษา	มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี
ศาสตราจารย์ ดร.นาตยา ปิลันธนานนท์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ศาสตราจารย์ ดร.วรเวศม์ สุวรรณระดา	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.ชวลิต จีนอนันต์	สถาบันเทคโนโลยีนานาชาติสิรินธร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
รองศาสตราจารย์ ดร.ชูชาติ พ่วงสมจิตร์	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร.ฐาปนีย์ ธรรมเมธา	มหาวิทยาลัยศิลปากร
รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฏฐ์ชุดา วิจิตรจามรี	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.เดือนเต็ม กฤษดาธานนท์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.ทิพรัตน์ สิทธิวงศ์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
รองศาสตราจารย์ ดร.ทิวัตถ์ มณีโชติ	สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์
รองศาสตราจารย์ ดร.ธนัญญา วสุศรี	มหาวิทยาลัยมหิดล
รองศาสตราจารย์ ดร.นันทิยา น้อยจันทร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
รองศาสตราจารย์ ดร.นิรมล ศตวุฒิ	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
รองศาสตราจารย์ ดร.นวลฉวี ประเสริฐสุข	มหาวิทยาลัยศิลปากร
รองศาสตราจารย์ ดร.ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รองศาสตราจารย์ ดร.พัชรี ชยากรโศภิต	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก
รองศาสตราจารย์ ดร.พนารัตน์ ปานมณี	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.พรพรรณ ประจักษ์เนตร	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.พร้อมพิไล บัวสุวรรณ	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ภูมิ มูลศิลป์	มหาวิทยาวัยศรีนครินทรวิโรฒ
รองศาสตราจารย์ ดร.ราณี อิสิชัยกุล	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร.เลิศพร ภาระสกุล	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
รองศาสตราจารย์ ดร.วิไลลักษณ์ รัตนเพียรธัมมะ	อดีตอาจารย์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ วิทยาเขตสะพานใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร.สูติเทพ ศิริพิพัฒนกุล	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.สมคิด พรมจุ้ย	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ พันธวิศิษฏ์	อดีตอาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
รองศาสตราจารย์พัทธนันท์ เด็ดแก้ว	มหาวิทยาลัยนเรศวร
รองศาสตราจารย์พิมพ์ใจ รื่นเริง	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
รองศาสตราจารย์สมชาย หิรัญกิตติ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เจริญชัย เอกมาไพศาล	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชวพร ธรรมนิตยกุล	มหาวิทยาลัยรังสิต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฐิยาพร กันตาธนวัฒน์	สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประทีป จินงี่	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปาริชาติ ราชประดิษฐ์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยะนุช วิริเยนะวัตร์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนัสนันท์ หัตถศักดิ์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีรวิชญ์ เลิศไทยตระกูล	มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริฉันท์ สถิรกุล เตชพาหพงษ์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิทธิชัย สมานชาติ	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุชา กอนพ่วง	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัควรรณ์ แสงวิภาค	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์นิดา ลาภศรีสวัสดิ์	สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
ดร.พิมณฑน์พัทธ์ รอดทุกข์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

บทบรรณาธิการ

เปิดเทรนด์ Supply Chain ยุคใหม่ เขย่ายุทธศาสตร์โลจิสติกส์

เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2565 ประเทศไทยเป็นเจ้าภาพการประชุมความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (Asia-Pacific Economic Cooperation: APEC) ซึ่งกิจกรรมทางเศรษฐกิจมีหลายด้านและด้านการขนส่งและคมนาคมก็เป็นอีกหนึ่งเวทีที่เอเปคให้ความสำคัญ

การประชุม APEC ยังให้ความสำคัญของการขับเคลื่อนการปฏิรูปโครงสร้างที่มุ่งเน้นการเติบโตโดยมีการออกแบบที่ครอบคลุมความยั่งยืน รวมถึงการส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยสำหรับธุรกิจทุกประเภท โดยเฉพาะธุรกิจขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดย่อม (MSMEs) และธุรกิจสตาร์ทอัพ เพื่อให้มีโอกาสและมีความสามารถในการแข่งขันขยายไปสู่ตลาดโลกได้ โดยประเทศไทยมีความพร้อมในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ทั้งทางบก ทางน้ำ ราง และอวกาศ และเสริมสร้างความยืดหยุ่นของห่วงโซ่อุปทาน ที่จะก่อให้เกิดการเดินทางเชื่อมโยงไร้รอยต่อผ่านการขนส่งหลายรูปแบบ เช่น การพัฒนาโครงการรถไฟทางคู่ การพัฒนาท่าเรือแหลมฉบัง การพัฒนาท่าเรือบก การพัฒนาสถานีบรรจุและแยกสินค้ากล่อง การพัฒนาโครงข่ายทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองคู่ขนานไปกับโครงข่ายรถไฟทางคู่ (MR-MAP) และโครงการสะพานเศรษฐกิจเชื่อมฝั่งทะเลอ่าวไทย-อันดามัน โอกาสในการเติบโตและการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจในยุคหลังการแพร่ระบาดของ COVID 19 เน้นการขนส่งที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมตามแนวคิดเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว และการใช้เทคโนโลยีอัจฉริยะเพื่อการขนส่งที่ยั่งยืนในภูมิภาค นอกจากนี้ทุกประเทศยังเห็นตรงกันถึงการแก้ไขปัญหาและบรรเทาผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การพัฒนาพลังงานสะอาดและพลังงานหมุนเวียนในภาคการขนส่ง การให้ความสำคัญต่อการปล่อยก๊าซคาร์บอนสำหรับการขนส่งทางบก การแพร่ระบาดของ COVID 19 ก่อให้เกิดการเปลี่ยนของเศรษฐกิจโลกหลาย ๆ อุตสาหกรรมประสบปัญญาหาด้าน Supply Chain ดังนั้นหลายประเทศจึงหันมาให้ความสำคัญกับการพึ่งตนเอง พร้อมกับการสนับสนุนการย้ายห่วงโซ่การผลิตกลับเข้าประเทศ สำหรับประเทศไทยระบบโลจิสติกส์ถือเป็นกลไกสำคัญในการผลักดันให้ประเทศเป็นประตูการค้าที่สำคัญในภูมิภาค โดยการประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2565 มีมติเห็นชอบแผนปฏิบัติการพัฒนาระบบโลจิสติกส์ไทย พ.ศ. 2566-2570 โดยขับเคลื่อนผ่านห้าแนวทาง ดังนี้ **หนึ่ง** พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการขนส่งและสิ่งอำนวยความสะดวก **สอง** ยกระดับมาตรฐานและเพิ่มมูลค่าโซ่อุปทาน ระบบนิเวศ (Ecosystem) **สาม** การพัฒนาพิธีการศุลกากร กระบวนการนำเข้า-ส่งออกที่เกี่ยวข้อง และการอำนวยความสะดวกในการขนส่งระหว่างประเทศ **สี่** พัฒนาศักยภาพ Logistics Service Providers: LSPs และยกระดับผู้ให้บริการโลจิสติกส์ไทยสู่เวทีสากล **ห้า** ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม การพัฒนาบุคลากร และการติดตามผลด้านโลจิสติกส์ ดังนั้นเพื่อการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคธุรกิจ และการสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจร่วมกันบนพื้นฐานของการมีภาคธุรกิจที่เข้มแข็ง มีการกระจายโอกาสทางเศรษฐกิจ รวมถึงการคำนึงถึงคุณค่าที่สังคมต้องการทั้งเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และพลังงาน ภาคธุรกิจจึงต้องปรับตัวเพื่อให้เกิดความยั่งยืนกับธุรกิจและโลกของเราในอนาคต

เนื่องในวาระดิถีขึ้นปีใหม่ พุทธศักราช 2566 กองบรรณาธิการวารสารปัญญาภิวัฒน์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ ขออำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายโปรดดลบันดาลให้ท่านและครอบครัวประสบแต่ความสุข ความเจริญ ในสิ่งอันพึงปรารถนาทุกประการ

บรรณาธิการ
รองศาสตราจารย์ ดร.ทิพย์พาพร มหาสินไพศาล
tippapornmah@pim.ac.th

สารบัญ

บทความวิจัย

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดค่าความน่าจะเป็นสำหรับการกู้เงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง 1
วิจิตต์ศรี สงวนวงศ์

THE IMPACTS OF OFF-BALANCE SHEET BUSINESS AND BANK RISK ON COMMERCIAL BANK PERFORMANCE: AN EMPIRICAL TEST OF CHINA'S A-SHARE LISTED COMMERCIAL BANKS 14
Muling Liu

ทิศทางการท่องเที่ยวเชิงอาหารเมืองหาดใหญ่เพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มของอาหารภายหลังวิกฤตโควิด 19 26
พัชรินทร์ บุญนุ่น ทัชชญา สังขะกูล สาทินี วัฒนกิจ
ปิยาภรณ์ ธุรกิจจำนง และนันทชัย ชูศิลป์

การพัฒนากลยุทธ์การท่องเที่ยวเชิงสปาเพื่อการเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีคุณภาพในสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 41
กุลวดี อภิชาติบุตร วิภาดา คุณาวิกติกุล เพชรสุนีย์ ทั้งเจริญกุล
อรอนงค์ วิชัยคำ อภิรดี นันท์ศุภวัฒน์ และสิริลักษณ์ วรรธนะพงษ์

ปัจจัยเชิงสาเหตุของการจัดการท่องเที่ยวปลายทางที่ส่งผลต่อผลลัพธ์ทางธุรกิจ 59
รุ่งนภา คำพญา และอุทัยรัตน์ เมืองแสน

การวิเคราะห์พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมจากการรับรู้ของเจ้าบ้านชาวไทยและนักท่องเที่ยวชาวจีน 74
เลิศพร ภาระสกุล

KNOWLEDGE MANAGEMENT OF LOCAL WISDOM: CLOTH WEAVING OF SURAT THANI PROVINCE 89
Ninthana Iamsaard, Jutharat Tharathis, and Preawpan Parnnuch

โมเดลการวัดประสิทธิภาพโซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพด้วยเทคนิคของโมเดลสมการโครงสร้าง 106
ปัญญา สำราญหันต์ และชิตพงษ์ อัยสานนท์

สมรรถนะโลจิสติกส์ กลยุทธ์การจัดการโลจิสติกส์ และประสิทธิภาพโลจิสติกส์ที่มีต่อผลการดำเนินงานโลจิสติกส์ของอุตสาหกรรมผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย 121
ณัชภัค สถิตธรรม สวียา ปรารถนาดี ชาติวิวัฒนาการ และศริพร เลิศยิ่งยศ

การปรับปรุงสินค้าคงคลังโดยประยุกต์ใช้การจำแนกประเภทกลุ่มสินค้าและแบบจำลองปริมาณการสั่งซื้อแยกตามลักษณะอุปสงค์ กรณีศึกษาในการผลิตอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ 137
ศศิธร ทองประไพ และเดชรัตน์ สัมฤทธิ์

การวิเคราะห์รูปแบบการนิเทศการสอนแบบหลากหลายวิธีการที่ส่งผลต่อความสำเร็จตามมาตรฐานหลักสูตรของโรงเรียนนานาชาติหลักสูตร International Baccalaureate ระดับชั้น Diploma Programme ในประเทศไทย 152
ณัฐฐิรา นันทศิริรัตน์ ณฑริกา บูลภักดิ์ และจุไรรัตน์ สุดรุ่ง

โมเดลเชิงสาเหตุของโครงสร้างองค์กร ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ผ่านบรรยากาศองค์กรและทีมงานที่มีประสิทธิภาพที่ส่งผลต่อโรงเรียนนวัตกรรมของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 166
พันธกานต์ ดวงงา วิสุทธิ์ วิจิตรพัชราภรณ์ และอัจฉรา นิยมาภา

ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 178
นภัสรัญช์ สุขเสนา ปารย์พิชชา ก้านจักร และเสาวนี สิริสุขศิลป์

การดำเนินงานของโค้ชที่มีคุณภาพในโครงการพัฒนาครูและโรงเรียนเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง 192
พัชราภา ตันติชูเวช

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐานสำหรับจัดการเรียนการสอนประเภทวิชาอุตสาหกรรม สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา 206
พัชรินทร์ เฉลยไกร อัคครัตน์ พูลกระจ่าง และรินรดี พรามณี

THE RELATIONSHIPS OF MOTIVATION FACTORS AND TECHNOLOGY USERS' ACCEPTANCE WITH ONLINE LEARNING EFFICIENCY DURING THE COVID-19 PANDEMIC SITUATION 220
Wachiranun Pum

การพัฒนารูปแบบการอบรมโดยใช้ชุมชนเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำสำหรับครูปฐมวัย 232
วิไลวรรณ กลิ่นถาวร และศิริพร วงศ์ตาคา

ความต้องการของผู้ปกครองสำหรับโปรแกรมเสริมพิเศษของผู้เรียนเจเนอเรชันอัลฟา: โรงเรียนเอกชนในพื้นที่ศูนย์กลางทางเศรษฐกิจภาคใต้ตอนล่างของไทย 248
อนุสรา สุวรรณวงศ์ และวรลักษณ์ ชูกำเนิด

การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในประเทศไทย 262
สมพร โกมารทัต อรัญญา ตุ้ยคัมภีร์ และศิริพร สัจจานันท์

การศึกษากลุ่มเสี่ยงและปัจจัยปกป้องพฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟนของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันระดับอุดมศึกษาเอกชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล 276
พัชราภา อินทพรต

รูปแบบกิจกรรมความรับผิดชอบสังคมกับความยั่งยืนของธุรกิจ กรณีศึกษา บมจ.ทรู คอร์ปอเรชั่น 293
อุไรรัตน์ อภิวัฒนกุล และจินตวีร์ เกษมศุข

ประสิทธิผลการโฆษณาบนกูเกิล เสิร์ช (Google Search Ads) เฟซบุ๊ก (Facebook Ads) และกูเกิล ดิสเพลย์ เน็ตเวิร์ก (Google Display Network) ต่อการสร้างยอดขายประกันอุบัติเหตุบนช่องทางออนไลน์ กรณีศึกษา ไทยสมุทรประกันชีวิต 307
ชลลัดดา เจียรธีรวิทย์ และปฐมา สตะเวทิน

การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการรับรู้โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โครงการหนองคายโมเดล 323
ทรัพย์ อมรภิญโญ

บทความวิชาการ

แนวความคิดในการช่วยเหลือลูกหนี้บุคคลธรรมดาผ่านกระบวนการล้มละลาย 338
พัชรพงศ์ สอนใจ

การสร้างความทันสมัยในวิถีญี่ปุ่น “ก่อนเข้าสู่สมัยเมจิ” 352
นงลักษณ์ ลิ้มศิริ

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดค่าความน่าจะเป็น สำหรับการกู้เงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

FACTORS INFLUENCING THE DETERMINATION OF THE PROBABILITY OF BORROWING FROM THE VILLAGE AND URBAN COMMUNITY FUND

วิจิตต์ศรี สงวนวงศ์
Vijitsri Sanguanwongse
คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Faculty of Economics, Kasetsart University

Received: December 29, 2021 / Revised: April 25, 2022 / Accepted: April 27, 2022

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดค่าความน่าจะเป็นสำหรับการกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองโดยเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ และสำนักงานสถิติแห่งชาติ (Socio-Economic Survey: SES) ปี 2562 จำนวน 55,854 ครัวเรือน จำแนกข้อมูลเป็นกลุ่มที่กู้เงินและไม่ได้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านตามลักษณะ 4 กลุ่มอาชีพ

การศึกษาบทบาทของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองโดยการวิเคราะห์เอกสารและเนื้อหา (Document Content Analysis) และการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดค่าความน่าจะเป็นสำหรับการกู้เงินโดยใช้ Logistic Regression และใช้การจับคู่คะแนนความโน้มเอียง (Propensity Score Matching: PSM) ของกลุ่มที่กู้เงินและไม่ได้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเพื่อแก้ปัญหาความเอนเอียงในการคัดเลือก (Selection Bias)

ผลการศึกษาบทบาทของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองพบว่า กองทุนฯ เป็นกลไกที่สำคัญของรัฐบาลตามมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานราก โดยเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนให้กับสมาชิกทั่วประเทศเพื่อการลงทุน พัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ และบรรเทาเหตุจำเป็นเร่งด่วนของชุมชน

ผลการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดค่าความน่าจะเป็นสำหรับการกู้เงินกองทุนฯ พบว่า 1) สินทรัพย์ทางการเงิน และระดับการศึกษาสูงสุดประถมศึกษาปีที่ 6 มีอิทธิพลต่อการกำหนดค่าความน่าจะเป็นสำหรับการกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในทุกกลุ่มอาชีพ 2) จำนวนสมาชิกในครอบครัวมีอิทธิพลต่อการกู้เงินกองทุนฯ ในกลุ่มอาชีพผู้ไม่ได้ปฏิบัติงานในเชิงเศรษฐกิจ และผู้ประกอบการนอกภาคการเกษตร 3) ระดับการศึกษาสูงสุดมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีอิทธิพลต่อการกู้เงินกองทุนฯ ในกลุ่มอาชีพผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพ และผู้ปฏิบัติงานในภาคการเกษตร 4) ระดับการศึกษาสูงกว่ามัธยมศึกษาปีที่ 6 มีอิทธิพลต่อการกู้เงินกองทุนฯ กับกลุ่มอาชีพผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพ และผู้ประกอบการนอกภาคการเกษตร

คำสำคัญ: กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง การกู้เงิน ความยากจน

Corresponding Author
E-mail: vijtsri.s@gmail.com

Abstract

This research is aimed to study (1) the roles of village and urban community fund, and (2) the influencing factors in determining the probability of borrowing from the village and urban community fund. The secondary data were collected from the Office of National Village and Urban Community Fund and the Office of Socio and Economic Statistics that made a survey of 55,854 households in the 2019 year. The data was classified into 4 occupational groups that borrowed and did not borrow from the village and urban community fund.

The roles of village and urban community fund were analyzed by document and content analysis and the influencing factors in determining the probability of borrowing from the village and urban community fund were analyzed with the use of Logistic Regression. Also, the Propensity Score Matching (PSM) of the group borrowing and the group not borrowing from the village and urban community fund was used to correct the selection bias.

The results of studying the roles of the village and urban community fund show that the fund is an important mechanism of the government in accordance with economic stimulus measurement at the grass root level. The fund performs as a source of revolving capital for members across the country for investment, career development, job creation, income generation, and alleviating urgent community needs.

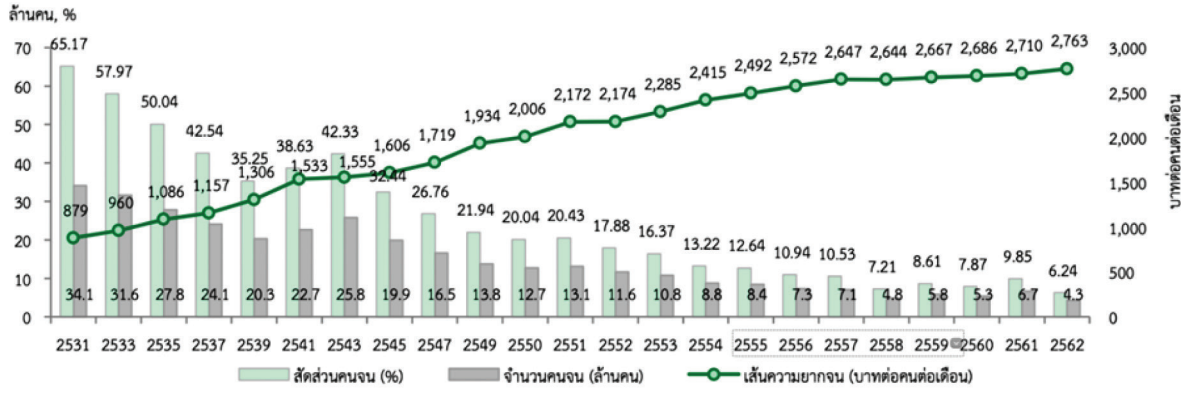
The results of the study on factors influencing the determination of borrowing probability from the fund show that (1) financial assets and the highest level of education in grade 6 influence the determination of the probability of borrowing across all occupational groups; (2) the number of family members influences the determination of the probability of borrowing in the non-economically active occupation group and the non-agricultural entrepreneur group; (3) the highest level of education in grade 12 influences the determination of the probability of borrowing in the professional worker group and the agricultural worker group; and (4) the higher than grade 12 level of education influences the determination of the probability of borrowing in the professional worker group and the non-agricultural entrepreneur group.

Keywords: Village and Urban Community Fund, Borrowing, Poverty

บทนำ

ปัญหาความยากจน ปัญหาในการเข้าถึงบริการด้านการเงินของกลุ่มประชากรผู้มีรายได้น้อยของคนไทยหรือประชากรรากหญ้าโดยเฉพาะการเข้าถึงด้านสินเชื่อหรือแหล่งเงินทุนจากสถาบันการเงินเป็นปัญหาที่สำคัญมากของประเทศไทย นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540-2563 การเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) มีค่าเฉลี่ยอยู่ประมาณร้อยละ 3 ส่วนสถานการณ์ความยากจนในประเทศไทย แม้ดูจะดีขึ้นจากปี พ.ศ. 2550-2561 แต่จำนวนคนยากจนในปี พ.ศ. 2560-2562 มีสัดส่วนเพิ่มสูงขึ้น ด้านหนี้สินครัวเรือนในช่วงที่ผ่านมา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546-2560 มีจำนวนสะสมของหนี้สินต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนเกือบจะอยู่ที่ร้อยละ 80

ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ทำให้เกิดสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย (Sanguanwongse, 2020) และถ้าพิจารณาในส่วนของผู้ที่มีรายได้มากที่สุดแตกต่างจากผู้ที่มีรายได้น้อยสุดกว่า 20 เท่า โดยมีกลุ่มคนชนชั้นกลางอยู่ประมาณร้อยละ 35 สะท้อนให้เห็นถึงการกระจุกตัวของรายได้ในกลุ่มบน และการแบ่งปันผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ยังไม่ทั่วถึงไปสู่คนกลุ่มล่าง สำหรับปัจจัยที่ส่งผลต่อความยากจนจากงานวิจัยในอดีตที่ผ่านมาพบว่า สาเหตุสำคัญประการหนึ่งของความยากจนคือ การศึกษาต่ำเนื่องจากระดับการศึกษาต่ำจึงเป็นเรื่องที่ยากต่อการหางานและเพิ่มรายได้ ในส่วนของสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาพบว่า คนรวยมีโอกาสเข้าเรียนต่อในระดับปริญญาตรีร้อยละ 65.6 สูงกว่าคนจนที่มีเพียงร้อยละ 3.8 และยังพบว่า คนในเขตเมืองพื้นที่กรุงเทพฯ มีการเข้าถึงระบบการศึกษาได้สูงกว่าในเขตชนบทหรือนอกกรุงเทพฯ ค่อนข้างมาก คิดเป็นช่องว่างที่ห่างกันกว่า 17.3 เท่า ซึ่งสาเหตุของปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยส่วนหนึ่งมาจากโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่เอื้อประโยชน์ต่อเจ้าของทุนมากกว่าเจ้าของแรงงาน ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้ เนื่องจากขาดคุณสมบัติในการขอสินเชื่อในระบบไม่ว่าจะด้วยสาเหตุของรายได้ที่ไม่เพียงพอหรือขาดหลักทรัพย์ค้ำประกัน ประกอบกับการที่ไม่มีสถาบันการเงินตั้งอยู่ในชนบทหรือมีอยู่จำนวนน้อย ทำให้ต้องหันไปพึ่งพาแหล่งเงินทุนนอกระบบที่คิดดอกเบี้ยในอัตราสูง จนก่อให้เกิดภาระหนี้สินที่พอกพูนขึ้นอย่างต่อเนื่อง (Office of the National Economic and Social Development Council, 2020)

ภาพที่ 1 เส้นความยากจน สัดส่วนคนจน จำนวนคนจนปี พ.ศ. 2531-2562

ที่มา: Office of the National Economic and Social Development Council (2020)

ระบบการเงินฐานรากหรือไมโครไฟแนนซ์ (Microfinance) เริ่มเป็นที่รู้จักจากทั่วโลกมากขึ้น คือ การให้บริการทางการเงินที่มีมูลค่าไม่มากนัก และให้เหมาะสมกับความต้องการของประชาชนรายย่อย ๆ ผู้มีรายได้น้อย โดยมีเป้าหมายในการส่งเสริมทั้งเรื่องการออมเงินและสนับสนุนเงินกู้เพื่อการประกอบอาชีพ โดยในประเทศไทยเองก็มีการกำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) โดยมุ่งให้ความสำคัญกับ “การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก” (Wichianplert, 2015) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) มุ่งสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม เพิ่มโอกาสให้กับกลุ่มเป้าหมายประชากรร้อยละ 40 ที่มีรายได้ต่ำสุดให้มีรายได้เพิ่มขึ้น สร้างความเข้มแข็งการเงินฐานราก ประชาชนทุกคนมีโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากร ครัวเรือนสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนเพิ่มขึ้น (Office of the National Economic and Social Development Council,

2016) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ที่มุ่งการพลิกโฉมประเทศไทย (Thailand's Transformation) สู่เศรษฐกิจสร้างคุณค่า สังคมเดินหน้าอย่างยั่งยืน โดยที่หมุดหมายที่ 7 ให้ไทยมี SMEs ที่เข้มแข็ง มีศักยภาพสูง สามารถแข่งขันได้ และสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุน (Office of the National Economic and Social Development Council, 2022)

สถาบันการเงินฐานราก (Microfinance Institutions: MIFs) เป็นหนึ่งในกลไกสำคัญที่จะช่วยสร้างเศรษฐกิจระดับชุมชนให้เข้มแข็ง สนับสนุนให้คนจนสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้ แก้ไขปัญหาความยากจน ทำให้สังคมฐานรากเติบโตอย่างยั่งยืน สามารถพึ่งพาตนเองได้ และนำไปสู่การขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจของประเทศให้มีการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป โดยในปัจจุบันประเทศไทยมีผู้ให้บริการสินเชื่อไมโครไฟแนนซ์หลายประเภท ประกอบด้วย กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ธนาคารพาณิชย์ ธนาคารเฉพาะกิจ สหกรณ์ องค์กรพัฒนาเอกชน และกลุ่มสัจจะออมทรัพย์

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง หนึ่งในสถาบันการเงินฐานรากและเป็นกลไกของรัฐบาลในการสร้างและพัฒนาระบบเศรษฐกิจและสังคมฐานรากด้วยแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามวิถีและภูมิปัญญาตนเองของชุมชนท้องถิ่น เพื่อใช้เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อการลงทุน เพื่อการพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ ลดรายจ่าย และบรรเทาเหตุฉุกเฉินกรณีจำเป็นเร่งด่วน เพื่อการแก้ไขปัญหาและกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต ปัจจุบันมีการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองครอบคลุมทั่วประเทศ 76 จังหวัด และกรุงเทพฯ จำนวน 79,610 กองทุน จำแนกเป็นกองทุนหมู่บ้าน 75,000 กองทุน กองทุนชุมชนเมือง 3,872 กองทุน และกองทุนชุมชนทหาร 738 กองทุน (National Village and Urban Community Fund Office, 2020)

ด้วยกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นกลไกที่สำคัญของรัฐที่มุ่งเข้าถึงประชาชนในระดับฐานรากของทั่วประเทศ เพื่อการแก้ไขปัญหาและกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากนั้น จึงเป็นที่มาของการศึกษางานวิจัยในครั้งนี้ เพื่อศึกษาแนวคิดพื้นฐานและบทบาทของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองและศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดค่าความน่าจะเป็นสำหรับการกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อที่จะเป็นแนวทางในการพิจารณาให้กู้เงินของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาบทบาทกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดค่าความน่าจะเป็นสำหรับการกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดค่าความน่าจะเป็นสำหรับการกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองนี้ ได้ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมเนื้อหา แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวทางในการศึกษา ดังนี้ 1) ความหมายของลักษณะการเงินฐานราก (Microfinance) การเงินฐานราก หมายถึง กิจกรรมทางการเงินที่เน้นการให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนผู้มีรายได้น้อยหรือวิสาหกิจขนาดย่อม ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ 2 ประการ คือ ประเภทของธุรกรรมและลักษณะของการให้บริการ ประเภทของธุรกรรมทางการเงินระดับฐานรากนั้นมีหลายรูปแบบ และไม่มีวิธีการแน่นอน จะแตกต่างกันไปในแต่ละกลุ่มธุรกรรมหลัก ในปัจจุบันมีองค์กรทางการเงินที่ให้บริการทางการเงินในระดับฐานรากทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ (Pongpirodom, 2013) 2) ระบบการเงินฐานรากกับความยากจน Dr. Muhammad Yunus คือผู้ริเริ่มแนวคิดบนฐานทฤษฎีที่ว่า เงินเป็นปัจจัยสำคัญ

ในการพัฒนาทุนมนุษย์ (Human Capital) และสินเชื่อเป็นเสมือนเงินจึงสามารถสร้างทุน ทำให้ผู้ที่ได้รับสินเชื่อไม่ต้องตกอยู่ในภาวะที่ยากจน แต่เนื่องจากการเข้าถึงระบบการเงินเชิงพาณิชย์มีความซับซ้อน และผู้ขอสินเชื่อต้องมีสินทรัพย์เป็นหลักประกัน ทำให้คนที่มีรายได้น้อยหรือไม่มีสินทรัพย์เป็นหลักประกันจะไม่ได้รับสินเชื่อเพื่อนำไปบริโภคหรือลงทุนให้หลุดพ้นจากความยากจน จึงเป็นที่มาของ “Microfinance” หรือการให้บริการทางการเงิน สำหรับประเทศไทยมีสถาบันทางการเงินที่ให้บริการทางการเงินแก่ประชาชนกลุ่มผู้มีรายได้น้อยและยากจนหลายประเภท เพื่อแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำและยกระดับการเงินระดับฐานรากให้มีความมั่นคง (Phantaeeya, 2019) 3) ระบบการเงินฐานรากกับการกู้นอกระบบ หนี้นอกระบบ หมายถึง หนี้ที่เกิดจากการกู้ยืมเงินกันเองในระหว่างประชาชน โดยไม่ได้กู้ยืมเงินจากสถาบันการเงิน ซึ่งหนี้นอกระบบจะเกิดเป็นปัญหาเนื่องจากมีการคิดอัตราดอกเบี้ยที่สูงผิดปกติ จึงได้นิยามหนี้นอกระบบว่าเป็นหนี้เงินกู้ที่คิดดอกเบี้ยเกินกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนด โดยที่เจ้าหนี้ไม่ใช่สถาบันการเงิน ทั้งยังรวมถึงหนี้ที่เกิดจากมูลหนี้ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย และหนี้ที่กฎหมายบัญญัติไว้เกี่ยวกับสิ่งของหรือวัตถุว่าผู้ใดมีไว้เป็นความผิด (Chamniaraphon, 2014) 4) ระบบการเงินฐานรากในประเทศไทย ระบบการเงินของประเทศไทยมีธนาคารพาณิชย์เป็นสถาบันการเงินที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งธนาคารพาณิชย์จะทำหน้าที่ระดมเงินออมจากประชาชนและปล่อยสินเชื่อให้ภาคธุรกิจ ภาครัฐและภาคครัวเรือนในด้านของการเป็นสถาบันการเงินสำหรับฐานราก (Microfinance Institution) ถือว่าธนาคารพาณิชย์ไม่ค่อยมีบทบาทในการให้บริการทางการเงินแก่คนจนและผู้ที่มีรายได้น้อยมากนัก ประชาชนประมาณ 7-10 ล้านคน หรือร้อยละ 10 ที่เข้าไม่ถึงสินเชื่อใด ๆ เลยของสถาบันการเงิน การมีช่องทางไมโครไฟแนนซ์ จึงถือเป็นช่องทางที่ช่วยเหลือคนระดับรากหญ้าได้โดยไม่ต้องไปพึ่งเงินนอกระบบที่อัตราดอกเบี้ยระดับสูงถึงร้อยละ 10-20 ต่อเดือน ซึ่งถือเป็นปัญหาใหญ่ที่รัฐบาลหาทางแก้ไขมาตลอด (Pongpirodom, 2013) 5) การศึกษาการเข้าถึงสินเชื่อรายย่อยเพื่อการประกอบอาชีพภายใต้การกำกับ (สินเชื่อ Nano Finance) ของประชาชนรายย่อยในกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการเข้าถึงสินเชื่อมีสาเหตุมาจากประชาชนรายย่อยในกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่มีคุณสมบัติไม่ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด เนื่องจากผู้ขอสินเชื่อมีความเสี่ยงจากกรณีหนี้สูญ ผู้ขอสินเชื่อมีรายได้ไม่แน่นอน มีสถานะการเงินไม่มั่นคงและมีข้อจำกัดด้านประสบการณ์ในการดำเนินกิจการ (Atthayuwat, 2016) 6) การศึกษาการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกับความยั่งยืนในอนาคต ทำการสำรวจกองทุนหมู่บ้านใน 4 ภาคของไทย ครอบคลุมพื้นที่ 17 จังหวัด ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานกองทุนคือ ความร่วมมือร่วมใจของสมาชิก ความทุ่มเท เสียสละ และรับผิดชอบของคณะกรรมการ ระบบการติดตามหนี้สินที่ดีไปจนถึงการมีมาตรการทางสังคมเพื่อลงโทษผู้กระทำผิด โดยภาพรวมพบว่า กองทุนหมู่บ้านบรรลุวัตถุประสงค์ในการเป็นแหล่งเงินกู้ยืมหมุนเวียนที่ช่วยสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือน อย่างไรก็ดีมีหลายกองทุนประสบปัญหาโดยเฉพาะกองทุนที่ไม่มีประสบการณ์ในการบริหารเงิน ส่วนหนึ่งเนื่องจากไม่ได้เตรียมความพร้อมก่อนการจัดตั้งกองทุน รวมทั้งมีความเข้าใจผิดคิดว่าเป็นเงินทุนให้เปล่าไม่ต้องใช้คืน (Worasngasilp et al., 2007)

วิธีการวิจัย

1. รวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ระหว่างปี พ.ศ. 2554-2562 ดังนี้

1.1 ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ (Socio-Economic Survey: SES) ปี พ.ศ. 2562 จำนวน 55,854 ครัวเรือน จำแนกข้อมูลเป็นกลุ่มที่กู้เงิน 11,994 ครัวเรือน และไม่ได้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จำนวน 43,860 ครัวเรือน และกำหนดลักษณะของทั้งสองกลุ่ม (กลุ่มที่กู้เงินและกลุ่มที่ไม่กู้เงิน) ตาม

ลักษณะกลุ่มอาชีพจำแนกเป็น 4 กลุ่มอาชีพ ได้แก่ 1) ผู้ไม่ได้ปฏิบัติงานในเชิงเศรษฐกิจ 2) ผู้ปฏิบัติงานในภาคการเกษตร 3) ผู้ประกอบการนอกภาคการเกษตร และ 4) ผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพ

1.2 ข้อมูลการกู้ยืมเงินของครัวเรือน จากสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ และสำนักพัฒนาฐานข้อมูลและตัวชี้วัดภาวะสังคม สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

2. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 เพื่อศึกษาบทบาทกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองโดยการวิเคราะห์เอกสารและเนื้อหา (Document Content Analysis)

2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดค่าความน่าจะเป็นสำหรับการกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองโดยใช้ Logistic Regression

กรอบแนวคิดการวิจัย

เนื่องจากการนำข้อมูลของกลุ่มที่กู้เงินและไม่ได้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมาเปรียบเทียบกันโดยตรงมักจะเกิดปัญหา “ความเอนเอียงในการคัดเลือก” (Selection Bias) ดังนั้นเพื่อแก้ปัญหานี้จึงได้ใช้การจับคู่คะแนนความโน้มเอียง (Propensity Score Matching: PSM) ของกลุ่มที่กู้เงินและไม่ได้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และประมาณค่าความน่าจะเป็นโดยใช้ Logistic Regression

สมการที่ (1)

$$Y = Pr(T = 1|X) = \frac{1}{1 + e^{-(\beta_0+\beta_1 X_1+\beta_2 X_2+\ldots+\beta_n X_n)}}$$

โดย 0< Pr (T = 1|X) <1

และเมื่อแปลงสมการที่ (1) ในรูป logit จะได้

สมการที่ (2)

$$ln(\frac{Y}{1-Y}) = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \ldots + \beta_n X_n$$

Y คือ ค่าความน่าจะเป็นในการกู้เงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

T = 1 คือ ผู้ที่กู้เงิน T = 0 คือ ผู้ที่ไม่ได้กู้เงิน

X คือ เวกเตอร์ที่รวมตัวแปรต้นต่าง ๆ ที่มีผลต่อการกู้เงินจำนวน 15 ตัวแปร โดยจำแนกตาม 1) ลักษณะครัวเรือน ได้แก่ เพศ (X1) การศึกษาสูงสุดประถมศึกษาปีที่ 6 (X2) การศึกษาสูงสุดมัธยมศึกษาปีที่ 6 (X3) การศึกษาสูงกว่ามัธยมศึกษาปีที่ 6 (X4) สมรส (X5) โสด (X6) 2) ลักษณะประชากรศาสตร์ ได้แก่ ขนาดครัวเรือน (X7) อัตราส่วนของประชากรที่ไม่ได้ทำงาน (X8) ประชากรที่มีอายุน้อยกว่า 15 ปี (X9) ประชากรที่มีอายุมากกว่า 60 ปี (X10) และ 3) ลักษณะเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ต่อเดือน (X11) ค่าใช้จ่ายต่อเดือน (X12) สินทรัพย์ทางการเงินที่น้อยกว่า 100,000 บาท (X13) จำนวนรถยนต์ในครัวเรือน (X14) จำนวนรถจักรยานยนต์ในครัวเรือน (X15)

ผลการวิจัย

1. การศึกษาบทบาทกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

เนื่องจากประเทศไทยทั้งในชนบทและชุมชนเมือง มีปัญหาความยากจนที่ต้องได้รับการแก้ไข ซึ่งการสร้างงาน สร้างอาชีพ และการสร้างโอกาสให้เข้าถึงแหล่งเงินทุน เป็นปัจจัยสำคัญที่จะสามารถสร้างรายได้และยกระดับความเป็นอยู่ของคนทั้งในชนบทและชุมชนเมืองให้ดีขึ้น จึงเป็นที่มาของการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองขึ้น

สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2547 (มีผลบังคับใช้เมื่อ 31 ธันวาคม 2547) ซึ่งกำหนดให้เป็นหน่วยงานของรัฐมีฐานะเป็นนิติบุคคล ซึ่งกองทุนฯ ถือเป็นกลไกของรัฐที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาเชิงเศรษฐกิจระดับฐานราก เนื่องจาก 1) เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองเพื่อการลงทุน พัฒนาอาชีพสร้างรายได้ 2) เสริมสร้างและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมือง 3) เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองในการเรียนรู้ และพัฒนาความคิดริเริ่ม โดยเน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วม มีโอกาสในการบริหารจัดการ มีการกระจายอำนาจในการตัดสินใจเพื่อให้ชุมชนมี

ความเข้มแข็ง สามารถนำไปสู่การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน และเป็นพื้นฐานในการแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ต่อไป โดยในปีงบประมาณ 2563 กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ มีการจัดสรรงบประมาณ มุ่งเน้นแก้ปัญหาความยากจน วงเงินงบประมาณรวม 14,825,346,000 บาท มีการดำเนินงานโครงการหลัก คือ 1) โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน สนับสนุนเงินให้กับกองทุนฯ จำนวน 12,258,818,100 บาท จัดสรรให้กองทุนละ 200,000 บาท ทั้งหมด 61,295 กองทุน ทั้งนี้ผลการดำเนินโครงการสามารถบรรเทาความเดือดร้อน และยากจนช่วยกระตุ้นการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจในการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ รวมถึงส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาสังคม/ชุมชนในหมู่บ้านและชุมชน การท่องเที่ยวชุมชน การส่งเสริมกิจกรรมผู้สูงอายุ/เด็ก การทำลานตาก เป็นต้น 2) โครงการพักชำระหนี้สมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองตามความสมัครใจตามมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจ เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชน วงเงินกู้ที่พักชำระหนี้ เป็นเงิน 5,258,650,789.46 บาท และมีกองทุนฯ ที่เข้าร่วมโครงการฯ ทั่วประเทศจำนวน 2,331 กองทุน จำนวนสมาชิก 174,154 ราย ทั้งนี้ผลของโครงการพักชำระหนี้สามารถผ่อนคลายปัญหาความยากจน ลดภาระค่าใช้จ่ายในส่วนเงินต้นที่กู้ยืมมาจากกองทุนฯ และนำเงินส่วนตัวดังกล่าวไปประกอบอาชีพสร้างรายได้ เพื่อบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนและหนี้นอกระบบ (National Village and Urban Community Fund Office, 2020)

ในช่วงปี พ.ศ. 2554-2562 ลักษณะครัวเรือนผู้กู้และที่ไม่ได้กู้จากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จำแนกตาม 4 กลุ่มอาชีพ (ตารางที่ 1) พบว่า ในทั้ง 4 กลุ่มอาชีพ ผู้กู้เงินกองทุนจะมีรายได้ต่อเดือนและค่าใช้จ่ายต่อเดือนต่ำกว่าผู้ไม่กู้ ขณะเดียวกันผู้กู้มีสินทรัพย์ทางการเงินที่น้อยกว่า 100,000 บาท เป็นสัดส่วนที่มากกว่าผู้ที่ไม่กู้เงินกองทุน แสดงให้เห็นว่าในทั้ง 4 กลุ่มอาชีพ ผู้กู้เงินกองทุนมีฐานะทางเศรษฐกิจและสินทรัพย์โดยรวมที่ต่ำกว่าผู้ที่ไม่กู้เงินกองทุน หรืออาจกล่าวได้ว่าจากทั้ง 4 กลุ่มอาชีพ ผู้ที่มีปัญหาทางเศรษฐกิจหรืออาจมีปัญหาความยากจนนั้นพึ่งพิงอาศัยเงินกู้จากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ตารางที่ 1 ลักษณะของครัวเรือนผู้กู้และครัวเรือนที่ไม่ได้กู้จากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จำแนกตามกลุ่มอาชีพ ปี พ.ศ. 2554-2562

ตัวแปร	ผู้ไม่ได้ปฏิบัติงานในเชิงเศรษฐกิจ		ผู้ปฏิบัติงานในภาคการเกษตร		ผู้ประกอบการนอกภาคการเกษตร		ผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพ	
	ผู้ไม่กู้กองทุนหมู่บ้าน	ผู้กู้กองทุนหมู่บ้าน	ผู้ไม่กู้กองทุนหมู่บ้าน	ผู้กู้กองทุนหมู่บ้าน	ผู้ไม่กู้กองทุนหมู่บ้าน	ผู้กู้กองทุนหมู่บ้าน	ผู้ไม่กู้กองทุนหมู่บ้าน	ผู้กู้กองทุนหมู่บ้าน
รายได้ต่อเดือน (บาท)	14,630	13,081	20,294	17,673	51,682	31,916	21,957	17,263
ค่าใช้จ่ายต่อเดือน (บาท)	12,340	10,333	14,607	14,203	36,509	20,969	18,646	14,927
สินทรัพย์ทางการเงินที่น้อยกว่า 100,000 บาท	0.46	0.54	0.29	0.71	0.53	0.47	0.36	0.64
จำนวนรถยนต์ (คัน)	0.85	0.92	1.04	1.57	2.03	2.57	2.16	2.01
จำนวนรถจักรยานยนต์ (คัน)	1.07	1.12	1.64	1.87	1.48	1.53	1.59	1.72

ที่มา: National Statistical Office (2020)

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดค่าความน่าจะเป็นสำหรับการกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยใช้วิธีการจับคู่คะแนนความโน้มเอียง (Propensity Score Matching: PSM) ของกลุ่มที่กู้เงินและไม่ได้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และประมาณค่าความน่าจะเป็นโดยใช้ Logistic Regression มีผลการวิเคราะห์ดังตารางที่ 2 แสดงการหาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดค่าความน่าจะเป็นสำหรับการกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จำแนกตาม 4 กลุ่มอาชีพ 1) ผู้ไม่ได้ปฏิบัติงานในเชิงเศรษฐกิจ 2) ผู้ปฏิบัติงานในภาคการเกษตร 3) ผู้ประกอบการนอกภาคการเกษตร และ 4) ผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพ แสดงได้ตามลำดับ ดังนี้

1) Y = 0.550(X2) + 0.770(X7) + 0.057(X13)
2) Y = 0.180(X2) - 0.159(X3) + 0.026(X13) + 0.044(X13)
3) Y = 0.265(X2) + 0.618(X4) - 0.330(X7)
4) Y = 0.122(X2) - 0.285(X3) + 0.263(X4) + 1.411(X13)

ผลการศึกษาพบว่า 1) สินทรัพย์ทางการเงินและระดับการศึกษาสูงสุดประถมศึกษาปีที่ 6 มีอิทธิพลต่อการกำหนดค่าความน่าจะเป็นสำหรับการกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในทุกกลุ่มอาชีพ 2) ขนาดครัวเรือนมีอิทธิพลต่อการกู้เงินกองทุนฯ ในกลุ่มอาชีพผู้ไม่ได้ปฏิบัติงานในเชิงเศรษฐกิจ และประกอบการนอกภาคการเกษตร 3) ระดับการศึกษาสูงสุดมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีอิทธิพลต่อการกู้เงินกองทุนฯ ในกลุ่มอาชีพผู้ปฏิบัติงานในภาคการเกษตรและผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพ 4) ระดับการศึกษาสูงกว่ามัธยมศึกษาปีที่ 6 มีอิทธิพลกับกลุ่มอาชีพผู้ประกอบการนอกภาคการเกษตร และผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพ

ตารางที่ 2 ผลการประมาณค่าจากแบบจำลองโลจิสติกส์จำแนกตามกลุ่มอาชีพ

ตัวแปร/อาชีพ	ผู้ไม่ได้ปฏิบัติงานในเชิงเศรษฐกิจ		ผู้ปฏิบัติงานในภาคการเกษตร		ผู้ประกอบการนอกภาคการเกษตร		ผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพ	
	Coef.	SE	Coef.	SE	Coef.	SE	Coef.	SE
เพศหญิง (X1)	0.068	0.072	-0.014	0.067	0.024	0.063	0.418	0.525
การศึกษาสูงสุดประถมศึกษาปีที่ 6 (X2)	0.550**	0.078	0.180**	0.085	0.265**	0.091	0.122**	0.087
การศึกษาสูงสุดมัธยมศึกษาปีที่ 6 (X3)	-0.157	1.032	-0.159**	0.975	-0.173	0.724	-0.285**	1.013
การศึกษาสูงกว่ามัธยมศึกษาปีที่ 6 (X4)	0.432	0.137	0.747	0.094	0.618**	0.132	0.263**	0.459
สมรส (X5)	-0.166	0.140	0.063	0.211	0.062	0.260	-0.210	0.612
โสด (X6)	0.183	0.204	0.093	0.356	0.491	0.397	0.048	0.462
ขนาดครัวเรือน (X7)	0.770**	0.043	0.160	0.032	-0.330**	0.025	-0.076	0.031
อัตราส่วนขอประชากรที่ไม่ได้ทำงาน (X8)	0.033	0.052	-0.177	0.096	-0.067	0.094	0.154	0.148
ประชากรที่มีอายุน้อยกว่า 15 ปี (X9)	0.049	0.024	0.087	0.049	0.039	0.035	-0.105	0.028

ตารางที่ 2 ผลการประมาณค่าจากแบบจำลองโลจิสติกส์จำแนกตามกลุ่มอาชีพ (ต่อ)

ตัวแปร/อาชีพ	ผู้ไม่ได้ปฏิบัติงานในเชิงเศรษฐกิจ		ผู้ปฏิบัติงานในภาคการเกษตร		ผู้ประกอบการนอกภาคการเกษตร		ผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพ	
	Coef.	SE	Coef.	SE	Coef.	SE	Coef.	SE
ประชากรที่มีอายุมากกว่า 60 ปี (X10)	0.037	0.007	0.011	0.011	0.019	0.013	0.082	0.048
รายได้ต่อเดือน (X11)	0.658	0.164	0.391	0.357	0.91	0.393	2.098	0.575
ค่าใช้จ่ายต่อเดือน (X12)	-0.835	0.342	-0.959	0.527	0.068	0.721	-2.786	0.804
สินทรัพย์ทางการเงินที่น้อยกว่า 100,000 บาท (X13)	0.057**	0.152	0.026**	0.123	0.044*	0.038	1.411**	0.161
จำนวนรถยนต์ (X14)	0.018	0.007	0.206	0.021	0.056	0.038	0.008	0.002
จำนวนรถจักรยานยนต์ (X15)	0.268	0.143	0.462	0.794	0.363	0.281	0.435	0.237
จำนวนตัวอย่าง	11,489		10,959		10,635		22,771	

หมายเหตุ: ** ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

จากตารางที่ 2 โดยภาพรวมของผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดค่าความน่าจะเป็นสำหรับการกู้เงินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้แก่ สินทรัพย์ทางการเงิน ขนาดครัวเรือน ระดับการศึกษาสูงสุดประถมศึกษาปีที่ 6 ระดับการศึกษาสูงสุดมัธยมศึกษาปีที่ 6 และระดับการศึกษาสูงกว่ามัธยมศึกษาปีที่ 6 ของทั้งสองกลุ่ม (กลุ่มที่กู้เงิน และไม่ได้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชน) จะมีความแตกต่างกันในแต่ละกลุ่มอาชีพ ดังนั้นผลการศึกษานี้จึงเป็นแนวทางในการนำปัจจัยเหล่านี้ไปใช้ในประกอบการพิจารณากำหนดทิศทาง นโยบายในการให้กู้เงินของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจำแนกตามแต่ละกลุ่มอาชีพต่อไป

อภิปรายผล

แนวคิดพื้นฐานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองหรือการเงินระดับฐานราก เป็นการบริการทางการเงินสำหรับผู้มีรายได้น้อยและยากจน โดยมองว่าการบริการทางการเงินพื้นฐานเป็นสิ่งที่ประชาชนทุกกลุ่มควรที่จะได้รับโอกาสการเข้าถึงตามความต้องการและศักยภาพที่ประชาชนทุกคนพึงมีจากการศึกษาที่พบว่า ในทั้ง 4 กลุ่มอาชีพ ผู้กู้เงินกองทุนจะมีรายได้ต่อเดือนและค่าใช้จ่ายต่อเดือนต่ำกว่าผู้ไม่กู้ ขณะเดียวกัน ผู้กู้มีสินทรัพย์ทางการเงินที่น้อยกว่า 100,000 บาท เป็นสัดส่วนที่มากกว่าผู้ที่ไม่กู้เงินกองทุน แสดงให้เห็นว่า ในทั้ง 4 กลุ่มอาชีพ ผู้กู้เงินกองทุนมีฐานะทางเศรษฐกิจและสินทรัพย์โดยรวมต่ำกว่าผู้ที่ไม่กู้เงินกองทุน ประเด็นคือ การกู้เงินจากสถาบันการเงินโดยทั่วไป เช่น ธนาคารพาณิชย์นั้นต้องมีสินทรัพย์เป็นหลักประกัน ขณะที่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองได้ผ่อนคลายความซับซ้อนในเรื่องหลักค้ำประกันสินทรัพย์เหล่านี้ให้กับสมาชิก เพื่อให้สมาชิกสามารถกู้ได้ง่ายขึ้น ซึ่งโดยทั่วไปสมาชิกของกองทุนส่วนใหญ่มีปัญหาทางเศรษฐกิจเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว เมื่อกู้เงินไปแล้วอาจไม่สามารถชำระหนี้เงินกู้ได้ และไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกันที่เพียงพอให้กับกองทุน ซึ่งปัญหาเหล่านี้จะส่งผลต่อการดำเนินงานและสถานะของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในที่สุด ดังนั้น

แนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจนของประเทศไทยจึงไม่ใช่เพียงการเพิ่มโอกาสการเข้าถึงแหล่งเงินทุนเท่านั้น แต่อาจต้องคำนึงถึงการเพิ่มประสิทธิภาพของผู้กู้ในการใช้เงินทุน หรือกิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้สร้างอาชีพจากการใช้เงินทุนหรือเงินกู้จากกองทุน

ปัจจัยที่มีอิทธิพลในการกำหนดค่าความน่าจะเป็นการกู้เงินจากกองทุนฯ โดยผลการศึกษาพบว่า ขนาดครัวเรือน/จำนวนสมาชิกในครอบครัวมีอิทธิพลในการกู้เงินกองทุนฯ นั้นสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ratanabanchuen (2017) ศึกษาพฤติกรรมการขอสินเชื่อ และศักยภาพของกระบวนการผลิตผ่านระบบองค์กรการเงินฐานรากที่พบว่า การกู้เงินของครัวเรือนที่มีส่วนร่วมกับองค์กรการเงินฐานรากนั้น ครัวเรือนที่มีขนาดใหญ่จะมีแนวโน้มกู้เงินจากองค์กรการเงินฐานรากในสัดส่วนที่มากกว่าครัวเรือนอื่น

สำหรับผลการศึกษาปัจจัยระดับการศึกษาสูงสุดประถมศึกษาปีที่ 6 มีอิทธิพลในการกู้เงินจากกองทุนฯ ในทุกกลุ่มอาชีพ ขณะที่ระดับการศึกษาสูงสุดมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีอิทธิพลในการกู้เงินกองทุนฯ ในกลุ่มอาชีพผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพ และผู้ปฏิบัติงานในภาคการเกษตร และระดับการศึกษาสูงกว่ามัธยมศึกษาปีที่ 6 มีอิทธิพลกับกลุ่มอาชีพผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพ และผู้ประกอบการนอกภาคการเกษตรนั้นสอดคล้องกับผลการศึกษาของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่พบว่า การศึกษาต่ำเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อความยากจนในอดีตที่ผ่านมา (Office of the National Economic and Social Development Council, 2020)

สรุปผล

ปัญหาความยากจน การขาดโอกาสการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้มีรายได้น้อย เป็นปัญหาที่รัฐบาลหาทางแก้ไขมาโดยตลอด ประชากรไทยประมาณร้อยละ 10 เข้าไม่ถึงสินเชื่อใด ๆ เลยของสถาบันการเงิน การมีกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจึงถือเป็นกลไกที่สำคัญของรัฐบาลที่ช่วยเหลือคนระดับฐานรากหรือผู้มีรายได้น้อย ได้มีโอกาสเข้าถึงแหล่งเงินทุน ลดการพึ่งเงินกู้นอกระบบ

การศึกษาบทบาทของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองพบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นกลไกที่สำคัญของรัฐบาลที่สามารถเข้าถึงประชาชนทั่วประเทศ โดยมีสมาชิกประมาณ 13 ล้านคน ครอบคลุม 76 จังหวัดและกรุงเทพฯ โดยเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนสำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ และบรรเทาเหตุจำเป็นเร่งด่วนของชุมชน เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานราก และเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนทั่วประเทศ ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งขึ้น และสามารถช่วยเหลือตนเองได้ในระดับหนึ่ง กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีการดำเนินงานโครงการสำคัญตามมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจ เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชน ได้แก่ โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ผลการดำเนินโครงการสามารถบรรเทาความเดือดร้อนความยากจน กระตุ้นการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจในการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ เช่น การผลิต/แปรรูป/พัฒนาสินค้าชุมชน การท่องเที่ยวชุมชน เป็นต้น โครงการพักชำระหนี้สมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองตามความสมัครใจทั่วประเทศ ผลการดำเนินงานโครงการพักชำระหนี้สามารถช่วยผ่อนคลาย ความเดือดร้อนลดภาระค่าใช้จ่ายในส่วนเงินต้นที่กู้ยืมมาจากกองทุนฯ และนำเงินส่วนตัวดังกล่าวไปประกอบอาชีพสร้างรายได้ เพื่อบรรเทาปัญหาเศรษฐกิจและสังคม ความเดือดร้อน และหนี้นอกระบบ

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลในการกำหนดค่าความน่าจะเป็นการกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง พบว่า 1) สินทรัพย์ทางการเงิน และระดับการศึกษาสูงสุดประถมศึกษาปีที่ 6 มีอิทธิพลต่อทุกกลุ่มอาชีพ 2) จำนวนสมาชิกในครอบครัวส่งผลต่อกลุ่มอาชีพผู้ไม่ได้ปฏิบัติงานในเชิงเศรษฐกิจและผู้ประกอบการนอกภาคการเกษตร 3) ระดับการ

ศึกษาสูงสุดมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีอิทธิผลต่อกลุ่มอาชีพผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพ และผู้ปฏิบัติงานในภาคการเกษตร 4) ระดับการศึกษาสูงกว่ามัธยมปีที่ 6 มีอิทธิผลกับกลุ่มอาชีพผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพ และผู้ประกอบการนอกภาคการเกษตร

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดความน่าจะเป็นสำหรับการกู้เงินกองทุนฯ ได้แก่ สินทรัพย์ทางการเงิน ขนาดครัวเรือน ระดับการศึกษาสูงสุดประถมศึกษาปีที่ 6 ระดับการศึกษาสูงสุดมัธยมศึกษาปีที่ 6 และระดับการศึกษาสูงกว่ามัธยมศึกษาปีที่ 6 ของทั้งสองกลุ่ม (กลุ่มที่กู้เงินและไม่ได้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชน) จะมีความแตกต่างกันในแต่ละกลุ่มอาชีพ ดังนั้นผลการศึกษานี้จึงเป็นแนวทางในการนำปัจจัยเหล่านี้ไปใช้ในประกอบการพิจารณากำหนดทิศทางนโยบายในการให้กู้เงินของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจำแนกตามแต่ละกลุ่มอาชีพต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. การพิจารณากำหนดแนวทางนโยบายในการให้กู้เงินของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองควรต้องคำนึงถึงแต่ละกลุ่มอาชีพ เพราะแต่ละกลุ่มอาชีพมีลักษณะและวัตถุประสงค์ในการสร้างรายได้ การลงทุน ความจำเป็นที่แตกต่างกัน ดังนั้นมาตรการหรือข้อกำหนดการให้กู้เงินของแต่ละกลุ่มอาชีพควรมีความแตกต่างกัน

2. ปัญหาความยากจนในสังคมไทยมีความซับซ้อน และประกอบด้วยหลายสาเหตุ ไม่สามารถแก้ปัญหาเพียงด้วยการให้แหล่งเงินทุนเท่านั้น ในการแก้ไขปัญหาความยากจนควรต้องพิจารณาในหลากหลายมิติที่รวมถึง 1) การหยุดและชลอการก่อหนี้ 2) การเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมในการบริโภคของผู้กู้หรือผู้ก่อหนี้ และ 3) การเพิ่มขีดความสามารถในการหารายได้

3. การหยุดและชลอการก่อหนี้กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองควรต้องเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมกองทุนให้เข้าใจถึงความจำเป็นที่แท้จริงในการกู้ยืมเงิน โดยการใช้จ่ายเงินเพื่อการลงทุน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ เพื่อความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (Basic Needs) เพื่อความมั่นคงทางการเงิน (Financial Security) และหยุดการใช้จ่ายเพื่อสินค้าฟุ่มเฟือย

4. การเพิ่มขีดความสามารถในการหารายได้ กองทุนฯ ควรกำกับดูแลและให้ความรู้ในการจัดสรรเงินและการใช้เงินเพื่อการลงทุนให้รัดกุมมากขึ้น เพื่อให้ผู้กู้เงินนำเงินไปลงทุนในกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพและก่อให้เกิดรายได้ที่ยั่งยืน โดยเฉพาะการลงทุนเพื่อการประกอบอาชีพ เพื่อให้เป็นไปตามจุดประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติที่ต้องการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน

5. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนควรจะต้องเพิ่มกิจกรรมที่มีลักษณะเป็นการสร้างกำลังการผลิต (Capacity Building) ไม่ว่าจะเป็นการอบรมหรือให้ทุนการศึกษา เพื่อ Upskill Reskill หรือ New skills ให้กับกลุ่มผู้ที่กู้เงินมากขึ้น

References

Abhakorn, P., Jarumilinth, J., Thienthitikul, R., Pinyoanantapong, N., Praiwan, T., Pholpipatphong, P., Manaklu, T., Tantisantiwong, N., & Rangsi, P. (2011*). The roles of microfinance in promoting financial access.* https://www.fpo.go.th/eresearch/getattachment/a94ec02b-ca90-423c-81bd-5003bee48829/9146.aspx [in Thai]

Atthayuwat, W. (2016). *Access to nano-finance loan for microenterprises in Bangkok* [Master's independent study]. Thammasat University. [in Thai]

Chamniaraphon, S. (2014). *Informal debt and the social justice.* Social Research Institute, Chulalongkorn University. http://www.cusri.chula.ac.th/backup/download/cluster6.pdf [in Thai]

Chotthananan, T., & Lowatcharin, G. (2019). Potentiality of local administrative organizations in Udon Thani Province for local economic development. *Journal of Buddhist Education and Research*, *5*(2), 112-128. [in Thai]

Manakul, T. (2011). *Community financial institutions and the lives of villagers*. https://1359.go.th/FIDP/Source/Article/Source/data/article05.pdf [in Thai]

Manakul, T. (2013). *Financial discipline and economic survival*. https://1359.go.th/FIDP/Source/Article/Source/data/article04.pdf [in Thai]

National Village and Urban Community Fund Office. (2020). *National village and urban community fund office annual report 2020*. http://www.villagefund.or.th/uploads/gallery/image_big_609dea52d43ec.pdf [in Thai]

National Statistical Office. (2020). *Household socio-economic survey 2019.* https://www.nso.go.th/sites/2014/DocLib13/ Whole_full_report_62.pdf [in Thai]

Office of the National Economic and Social Development Council. (2016). *The national economic and social development plan 12th 2016*. https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422 [in Thai]

Office of the National Economic and Social Development Council. (2020). *Poverty and inequality report 2019.* https://www.nesdc.go.th/article_attach/article_file_20201103111407.pdf [in Thai]

Office of the National Economic and Social Development Council. (2022). *The national economic and social development plan 13th 2022.* https://www.nesdc.go.th/download/Plan13/Doc/88_13.pdf [in Thai]

Phantaeeya, C. (2019). Public policies for reducing inequality in Thailand: Microfinance. *King Prajadhipok's Institute Journal, 17*(1), 58-74. [in Thai]

Pongpirodom, P. (2013). *Microfinance*. https://www.scbeic.com/th/detail/product/914 [in Thai]

Ratanabanchuen, R. (2017). Borrowing behavior and the improvement of production process through microfinance. *NIDA Development Journal, 57*(2), 1-34. [in Thai]

Sanguanwongse, V. (2020). *Economic and social factor affecting household debt in Thailand.* Department of Cooperatives, Economics Faculty, Kasetsart University. [in Thai]

Satanunphiphat, C. (2017). *Factors causing shark loans: A case study of department of local administration in Muang Pathumthani, Pathumthani Province* [Master's independent study]. Thammasat University. http://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2016/TU_2016_5803010791_5503_51 [in Thai]

Worasngasilp, N., Pongsapan, R., Siripanyawat, S., Srisawat, S., Tansri, K., Tanabodeepat, S., Julakaseam, K., Loakeaw, P., Suwanasonthon, P., & Ngaorangsee, N. (2007). *The village and urban community fund operations and sustainability in the future.* Bank of Thailand. [in Thai]

Weerakuntewan, P. (2015). *The effects of microfinance on poverty reduction* [Master's independent study]. Thammasat University. [in Thai]

Wichianplert, S. (2015). *National village and urban community fund*. Parliamentary Budget Office, The Secretariat of the House of Representatives. https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parbudget/ewt_dl_link.php?nid=105 [in Thai]

Wongkham, N. (2018). Factors to the success of village fund policy implementation: Case study of the village funds that developed into community financial institutions in Samutprakan Province. *Journal Suan Sunandha Rajabhat University, 10*(1), 187-200. [in Thai]

Name and Surname: Vijitsri Sanguanwongse
Highest Education: Dr.rer.soc.oec. (Public Economics and System Analysis), Johannes Kepler University of Linz, Austria
Affiliation: Department of Cooperatives, Faculty of Economics, Kasetsart University
Field of Expertise: Development Economics and Cooperatives Economics

THE IMPACTS OF OFF-BALANCE SHEET BUSINESS AND BANK RISK ON COMMERCIAL BANK PERFORMANCE: AN EMPIRICAL TEST OF CHINA'S A-SHARE LISTED COMMERCIAL BANKS

Muling Liu
Chinese Graduate School, Panyapiwat Institute of Management

Received: March 10, 2022 / Revised: July 22, 2022 / Accepted: July 27, 2022

Abstract

From 2008 to 2016, China's A-share listed commercial banks are used as a sample to verify the impact of off-balance sheet business and bank risk on the performance of commercial banks. This paper adopts the CSMAR database. The sample size was 145 in total. And the annual reports of listed companies in the measurement of off-balance sheet business. Choose the ratio of fee and commission income to operating income to measure the contribution rate of off-balance sheet business income, and the variable is named OBS, which is equal to the total revenue of bank i's (various) off-balance sheet operations in the t-the half-year divided by the bank's operating revenue. Using regression analysis research method, the results show that: (1) the higher the off-balance sheet business, the higher the performance of commercial banks; (2) the higher the risk of banks, the lower the performance of commercial banks. Based on the above conclusions on performance, to better control the risks brought about by the diversification of commercial banks' operations.

Keywords: Off-balance Sheet Business, Bank Risk, Commercial Bank Performance

Introduction

With the adjustment of China's economic structure, the era of extensive economic growth has passed. At the same time, affected by the overall economic downturn, the operation of commercial banks has also fallen into a trough, the profitability has declined, and the non-performing loan ratio has risen. The operating conditions of some industries with excess capacity deteriorated, increasing the non-performing loans of commercial banks.

On the other hand, under the background of supply-side reform, traditional backward and polluting industries will inevitably be eliminated, so it can be expected that the non-performing loans of Chinese commercial banks may further increase in the future. Interest rate liberalization, financial disintermediation, Internet finance and other phenomena have further deteriorated the business environment of commercial banks.

In this context, China commercial banks

Corresponding Author
E-mail: lotusmorning@163.com

carry out their own supply-side reforms, not only for the needs of the banking industry's own reforms, but also for the reform of my country's economic structure. In addition to the adjustment of its own credit structure, the bank's own supply-side reform is also an important aspect, which is to continuously innovate and expand new businesses to meet the new financial needs arising from the supply-side reform. Many new businesses involve off-balance sheet business of commercial banks.

However, judging from the current research literature, it is no unified conclusion on what impact the increase in the proportion of off-balance sheet business income of Chinese commercial banks will have on the performance of commercial banks. The increase in the proportion of off-balance sheet business income has different empirical results on the profitability and risk of commercial banks based on the data of commercial banks in various countries and periods.

China's stock market investors are interested in investing in A-shares. A-shares are stocks of companies located in mainland China that are listed on the Shanghai or Shenzhen Stock Exchanges. Shares in this group offer trading options exclusively to key Chinese personalities. Foreign investors are prohibited from investing.

This paper collects data from 16 commercial banks listed on A-shares in China from 2008 to 2016. The 16 listed banks include 5 state-owned commercial banks: Bank of China (stock code: 601988), Industrial and Commercial Bank of China (stock code: 601398), Agricultural Bank of China (stock code: 601288), China Construction Bank (stock code: 601939) and Bank of Communications (stock code: 601328). 8 joint-stock commercial banks: China CITIC Bank (stock code: 601998), Shanghai Pudong Development Bank (stock code: 600000), China Merchants Bank (stock code: 600036), Hua Xia Bank (stock code: 600015), Industrial Bank (stock code: 601166), Ping an Bank (stock code: 000001), China Everbright Bank (stock code: 601818) and China Minsheng Bank (stock code: 600016). And 3 city commercial banks: Bank of Beijing (stock code: 601169), Bank of Nanjing (stock code: 601009), and Bank of Ningbo (stock code: 002142).

Objective

The objective of this paper is to explore the impact of off-balance sheet business and bank risk on the performance of commercial banks in China. And it is to theoretically supplement the above-mentioned relationship.

Literature Review

Simply, China A-shares are stocks purchased in RMB, issued by companies registered in China and listed in China, for domestic institutions, organizations or individuals to subscribe and trade in RMB.

According to the diversification theory, the off-balance sheet business income of banks can share resources with non-off-balance sheet business income (Fung & Cheng,

2004), thereby forming economies of scope and improving performance levels (Chiorazzo et al., 2008; Trivedi, 2015; Ahamed, 2017).

To sum up the above, we get:

H1: The higher the off-balance sheet business, the higher the performance of the commercial bank.

But this income diversity also has the potential to increase bank risk (DeYoung & Roland, 2001; Williams, 2016). Chinese scholars (Li, 2011) have studied the data of Chinese listed banks and concluded that the higher the bank risk level, the lower the commercial bank performance.

In summary:

H2: Bank risk is negatively correlated with commercial bank performance.

Methodology

The data in this paper mainly come from the annual reports of listed companies, the China Financial Statistical Yearbook, the RESSET database and the CSMAR database, the public statements of various banks and the website of the National Bureau of Statistics. The off-balance sheet business data in this paper comes from the annual reports of commercial banks and the CSMAR database. The data of commercial bank performance in this paper come from commercial bank annual reports and CSMAR database. The bank risk data in this paper comes from the CSMAR database, and the control variable data comes from the annual reports of listed companies and the CSMAR database.

The sample selection steps are as follows: As of the end of 2019, there were 36 A-share listed banks. Since 20 banks including Bank of Jiangsu and Bank of Shanghai were listed after 2016, the published annual report duration could not meet the requirements of variable construction, so 16 previously listed banks were selected. A commercial bank is a sample. In this study, the period from 2008 to 2016 was intercepted, a total of 9 years, and missing values were eliminated. Based on this, the sample size was 142 in total.

This paper adopts the CSMAR database and the annual reports of listed companies in the measurement of off-balance sheet business. Stiroh (2004), Calmes and Theoret (2010), and Karim et al. (2013), choose the ratio of fee and commission income to operating income to measure the contribution rate of off-balance sheet business income, and the variable is named OBS. OBS is equal to the total revenue of bank I's (various) off-balance sheet operations in the t-th half-year divided by the bank's operating revenue. According to the research of Zeng et al. (2020), Winsorize tail processing was performed on all continuous variables at a ratio of 1%.

According to Ma et al. (2020), the bank risk measurement in this paper adopts NPL.

In this paper, we use Return on Average Assets (ROAA) to measure the performance of commercial banks.

The above are all annual figures.

In practical research, even if the regression results show that the independent variable can cause the change of the dependent variable, the change of the dependent variable is not

necessarily caused by the independent variable but may be caused by another variable that is not put into the model, which varies independently of the independent variable. Therefore, when performing regression analysis, it is necessary to control these other variables that may cause changes in the dependent variable to minimize their influence on the regression results of the model, so that the regression results can be more accurate. According to the existing literature research, this paper selects RMB deposit and loan ratio (%) (Rmbltdra), foreign currency deposit and Equity concentration ratio (%) (shrcr1), and the loan ratio of the top ten customers. (%) (Ttdra) as a control variable. The control variables in this paper are as follows:

1. Renminbi loan-to-deposit ratio (%) (Rmbltdra), according to the research of Zhang et al. (2021), from the perspective of bank profitability, the higher the loan-to-deposit ratio, the stronger the bank's profitability. Therefore, this paper uses the loan-to-deposit ratio as an indicator to measure the bank's operating performance. Specific measurement: The Loan-to-Deposit Ratio (LDR) is the ratio of total loans to total deposits, which reflects the liquidity situation of banks and is the main indicator for measuring bank asset allocation (Zheng & Cao, 2005). This paper obtains data on the return on equity of listed companies from the CSMAR database and matches them on the basis of stock code and age. The RMB loan-to-deposit ratio is the reflection of the loan-to-deposit ratio in RMB.

2. Equity concentration ratio (%) (shrcr1) is the degree of control over the control of the enterprise by the major shareholders. The more dispersed the company's shareholding, the weaker the controlling right of the major shareholders, and vice versa, the stronger the controlling right of major shareholders. In collective action problems, it is often necessary to solve the coordination of member actions through the allocation of control rights. Typically, the principal, who has formal control over the organization, decides on collective action, which is then carried out by the agent. Shareholding ratio of major shareholders (specific indicator: Shrcr1 [shareholding concentration index 1 (%)] - the shareholding ratio of the company's largest shareholder).

3. Loan ratio (%) (Ttdra) of the largest ten customers, according to the "Law of the People's Republic of China on Commercial Banks": "The ratio of the loan balance to the same borrower to the capital balance of a commercial bank shall not exceed 10%". So, the bank's loan concentration will affect the bank's risk. Measurement method reference (Zhu, 2012). The ratio of loans to the top ten clients to net capital = Loans to the top ten clients/net capital.

Therefore, in order to test Hypothesis 1, off-balance sheet business has a linear relationship with commercial bank performance, a regression model (1) is established to test the relationship between the two: Performance t = β0 + β1*obst + β2*rmbltdrat + β3*ttdrat + β4*shrcr1t + ε t.

Therefore, in order to test Hypothesis 2, the influence of bank risk on commercial

bank performance has a linear relationship, a regression model (2) is established to test the relationship between the two: Performancet = β0 + β1*nplt + β2*rmbltdrat + β3*ttdrat + β4*shrcr1t + ε t.

Results

In the process of discussing the impact of off-balance sheet business, bank risk and commercial bank performance, this paper collects data from 16 commercial banks listed on A-shares in China from 2008 to 2016, conducts descriptive analysis and correlation analysis on them. At the same time, multiple linear regression was carried out with STATA 16.0, and the following results were obtained through data testing.

It is common practice to test the relevance of a model before performing multiple regression. The specific analysis results of the correlation test of the main variables and control variables in this paper are shown in Table 2. As shown in Table 2, the absolute value of the correlation coefficient without variables is 0, and the maximum absolute value is not more than 0.75, according to Wu (2010), the correlation coefficient between the two variables does not exceed 0.75, which can be a smaller collinearity problem between the two, so the possibility of a collinear problem between the variables in this article is small.

Table 1 Descriptive analysis table of Off-balance sheet business and commercial bank performance

Variable	N	Mean	Std.Dev.	Min	Max
ROA (%)	145	.995	.263	0	1.386
OBS (%)	145	16.589	7.523	0	36.295
RMBLTDRA (%)	145	62.712	21.332	0	77.19
TTDRA (%)	145	20.849	8.101	10.93	40.89
SHRCR 1 (%)	145	21.997	18.219	0	63.74

Table 2 Analysis of correlation between Off-balance sheet business and commercial bank performance

Variables	ROA	obs	rmbltdra	ttdra	shrcr1
ROA	1.000				
OBS	0.336	1.000			
RMBLTDRA	0.278	-0.099	1.000		
TTDRA	-0.115	-0.326	-0.065	1.000	
SHRCR 1	0.145	-0.234	0.251	-0.027	1.000

To further confirm the problem of correlation between variables, the VIF test was also carried out on the variables involved in the text (see Table 3), and the absolute VIF values between the variables were less than 2, and the mean value was 1.170, which passed the VIF test, again explaining that the collinearity problem of the variables in the text was small.

Table 3 Multicollinearity between Off-balance sheet business and commercial bank performance

Variables	VIF	1/VIF
OBS	1.270	0.787
RMBLTDRA	1.170	0.852
TTDRA	1.160	0.860
SHRCR 1	1.080	0.928
MEANVIF	1.170	

As can be seen from Table 4, the p-value of the regression between off-balance sheet business and the performance of commercial banks is significant (Significant levels: 1%), and the regression coefficient is positive. The regression shows that among listed commercial banks, the more off-balance sheet business, the higher the performance of commercial banks, and there is a significant positive correlation between off-balance sheet business and the performance of commercial banks.

Table 4 Multipleregression table of Off-balance sheet business and commercial bank performance

Explanatory variables	Explained variable ROA
obs	.015***
	(2.83)
rmbltdra	.003***
	(2.95)
ttdra	.006*
	(1.74)
shrcr1	.004***
	(3.09)
R-squared within	0.355
F	11.165
Number of obs	86

Note: t-values in brackets, *, **, and ***represent the significant levels of 10%, 5%, and 1%, respectively

Table 5 Robustnesscheck of Off-balance sheet business and commercial

Explanatory variables	Explained variable ROA
obs	.03***
	(6.99)
rmbltdra	.003**
	(2.17)
ttdra	.004
	(1.32)
shrcr1	.004***
	(3.09)
R-squared within	0.487
F	14.712
Number of obs	67

Note: t-values in brackets, *, **, and*** represent the significant levels of 10%, 5%, and 1%, respectively

To verify the reliability of the H1 conclusion, this article uses the method of rejecting extreme values for robustness testing, and the results of the robustness test are shown in Table 5. As can be seen from Table 5, after the robustness test, the regression p-value of off-balance sheet business and commercial bank performance is significant (Significant levels: 1%), and the regression coefficient is positive. There is still a significant positive correlation between the two. H1 robustness test passed.

Table 6 Descriptive analysis table of Bank Risk and Commercial Bank Performance

Variable	N	Mean	Std.Dev.	Min	Max
ROA (%)	145	.995	.263	0	1.386
NPL (%)	145	1.183	.493	.44	2.65
RMBLTDRA (%)	145	62.712	21.332	0	77.19
TTDRA (%)	145	20.849	8.101	10.93	40.89
SHRCR 1 (%)	145	21.997	18.219	0	63.74

A descriptive statistical analysis of bank risk and performance of commercial banks is shown in Table 6.

The specific analysis results of the correlation test of the main variables and control variables in this paper are shown in Table 7. According to Wu (2010), the correlation coefficient between the two variables does not exceed 0.75, which can be considered to be smaller, so the possibility of a collinear problem between the variables in this article is small.

Table 7 Analysis of correlation between Bank Risk and Commercial Bank Performance

Variables	ROA	npl	rmbltdra	ttdra	shrcr1
ROA	1.000				
NPL	-0.407***	1.000			
RMBLTDRA	0.278***	-0.168	1.000		
TTDRA	-0.115	-0.014	-0.065	1.000	
SHRCR1	0.145*	-0.114	0.251**	-0.027	1.000

To further confirm the correlation between variables, the VIF test was also carried out on the variables involved in the article (see Table 8), and the absolute vif values between the variables were less than 2, and the mean value was 1.090, which passed the VIF test, which again explained that the collinearity problem of the variables in the text was small.

Table 8 Multicollinearity between Bank Risk and Commercial Bank Performance

Variables	VIF	1/VIF
NPL_	1.120	0.894
RMBLTDRA_	1.110	0.900
TTDRA_	1.090	0.914
SHRCR1_	1.050	0.951
MEANVIF	1.090	

As can be seen from Table 9, the p-value of the regression between off-balance sheet business and the performance of commercial banks is significant (Significant levels 1%), and the regression coefficient is negative. The regression shows that among listed commercial banks, the higher the bank risk, the lower the performance of the commercial bank, and there is a significant negative correlation between the bank risk and the performance of the commercial bank.

Table 9 Multiple regression table of Bank Risk and Commercial Bank Performance

Explanatory variables	Explained variable ROA
NPL	-.277***
	(-4.68)
RMBLTDRA	.002*
	(1.84)
TTDRA	-.004
	(-1.32)
SHRCR1	.001
	(0.42)
R-SQUARED WITHIN	0.288
F	8.172
NUMBER OF OBS	86

Note: t-values in brackets, *, **, and ***represent the significant levels of 10%, 5%, and 1%, respectively

To verify the reliability of the H2 conclusions, the robustness test is performed using the method of rejecting extreme values, and the results of the robustness test are shown in Table 10.

As can be seen from Table 10, after the robustness test, the regression p-value of bank risk and commercial bank performance is significant (Significant levels: 1%), and the regression coefficient is negative. There is still a significant negative correlation between the two. H2 robustness test passed.

Table 10 Robustness check of Bank Risk and Commercial Bank Performance

Explanatory variables	Explained variable ROA
NPL	-.330***
	(-4.79)
RMBLTDRA	.002
	(1.24)
TTDRA	-.001
	(-0.37)
SHRCR1	.001
	(0.57)
R-SQUARED WITHIN	0.330
F	7.649
NUMBER OF OBS	67

Note: t-values in brackets, *, **, and *** represent the significant levels of 10%, 5%, and 1%, respectively

Discussion

This paper mainly conducts descriptive analysis and correlation analysis on the collected data. Descriptive analysis showed that most of the data were normally distributed, indicating a relatively reasonable range of data. In correlation analysis, although most of the data have a certain correlation, the correlation coefficient is not high and is statistically independent. After that, multiple linear regression analysis and binary logistic regression analysis were used to perform regression analysis on the research model proposed in this paper. The regression results show that the H1 and H2 models proposed in this paper have good significance and good robustness. H1 and H2 are established. The establishment of H1 validates the applicability of the hypothetical premise of H1 in the literature review. In the literature review, according to the theory of diversification, off-balance sheet business income of banks can share resources with off-balance sheet business income (Fung & Cheng, 2004), thus forming economies of scope and improving performance (Chiorazzo et al., 2008; Trivedi, 2015; Ahamed, 2017). This article H1 just verifies the above point. Meanwhile, in the literature review, income diversity may also increase bank risk (DeYoung & Roland, 2001; Williams, 2016). Chinese scholars (Li, 2011) used a fixed effect regression model to analyze the financial data of the 16 listed banks involved in this paper for a total of 6 years from 2004 to 2009, and concluded that the higher the bank risk level, the lower the commercial bank performance.

This article H2 supplements the research samples of scholars (Li, 2011): the time range of the research samples involved has been expanded (2008 to 2016), which also verifies the views of the above literature.

The establishment of H2 validates the applicability of the hypothetical premise of H1 in the literature review.

At the same time, the above results show that the off-balance-sheet business of commercial banks has a positive effect on bank performance, and the risk of banks is negatively related to the performance of commercial banks.

The above results solve the uncertainty of the impact of off-balance sheet business promotion on bank performance or bank risk.

Conclusion

This paper takes China's A-share listed commercial banks from 2007 to 2016 as the research object. Through empirical research, two conclusions are drawn: First, off-balance sheet business is positively correlated with the performance of commercial banks. Second, bank risk is negatively correlated with commercial bank performance. The results of the study provide the evidence of the impact of off-balance-sheet business promotion on bank performance or bank risk.

The research in this paper proves that the degree of off-balance sheet business development is positively correlated with the operating performance of commercial banks. The higher the off-balance sheet business, the higher the performance of commercial banks.

This empirical study takes 16 commercial banks listed on A-shares in China as samples, and observes the samples for 9 consecutive years, which is representative. Added empirical evidence to the research on the impact of off-balance sheet business on commercial bank performance. It also provides theoretical support for Chinese commercial banks to carry out off-balance sheet business and diversification strategies.

In view of the possible increase of bank risks under the diversification strategy of commercial banks, it is necessary to attract the attention of bank executives to restrain risks and prevent the negative impact on the performance of commercial banks. This has certain enlightenment significance for Chinese commercial banks to carry out diversified business and has certain enlightenment for the operation of commercial banks.

Acknowledgments

This work was supported by the 2021 Guangzhou Institute of Technology School-level scientific research projects (NO. 2021KY006).

References

Ahamed, M. M. (2017). Asset quality, non-interest income, and bank profitability: Evidence from Indian banks. *Economic Modelling, 63*(3), 1-14.

Calmes, C., & Theoret, R. (2010). The impact of off-balance-sheet activities on banks returns: An application of the A-RCH-M to Canadian data. *Journal of Banking & Finance, 34*(7), 1719-1728.

Chiorazzo, V., Milani, C., & Salvini, F. (2008). Income diversification and bank performance: Evidence from Italian banks. *Journal of Financial Services Research, 33*(3), 181-203.

DeYoung, R., & Roland, K. P. (2001). Product mix and earnings volatility at commercial banks: Evidence from a degree of total leverage model. *Journal of Financial Intermediation, 10*(1), 54-84.

Fung, M. K., & Cheng, A. C. S. (2004). Diffusion of off-balance-sheet financial innovations: Information complementarity and market competition. *Pacific-Basin Finance Journal, 12*(5), 525-540.

Karim, D., Liadze, I., Barrell, R., & Davis, E. P. (2013). Off-balance sheet exposures and banking crises in OECD countries. *Journal of Financial Stability, 9*(4), 673-681.

Li, W. A., & Cao, T. Q. (2004). Ownership structure, governance mechanism and urban bank performance: Evidence from the survey of Shandong and Henan Provinces. *Economic Research, 12*, 4-15.

Li, X. M. (2011). Research on the relationship between capital structure and performance of Chinese listed commercial banks under the principle of "Three Characteristics". *Management World, 2*, 173-174, 177.

Ma, L., He, Y., & Niu, M. H. (2020). Does opening to the outside world lead to increased risks in the banking industry?——An empirical test based on foreign shareholding ratio and overseas asset ratio. *Financial Research, 4*, 91-111.

Stiroh, K. J. (2004). Diversification in banking: Is noninterest income the answer? *Journal of Money, Credit, and Banking, 36*(5), 853-882.

Trivedi, S. R. (2015). Banking innovations and new income streams: Impact on banks' performance. *Vikalpa: The Journal for Decision Makers, 40*(1), 28-41.

Williams, B. (2016). The impact of non-interest income on bank risk in Australia. *Journal of Banking & Finance, 73*, 16-37.

Wu, M. L. (2010). *Questionnaire statistical analysis practice: SPSS operation and application*. Chongqing University Press.

Zeng, J. H., & Fan, N. N. (2010). Research on the relationship between market structure and market performance of commercial banks in my country. *Statistics and Decision, 5*, 139-141.

Zeng, X. Y., Xu, X. N., & Ma, T. Y. (2020). A study on off-balance-sheet business income and risk performance of listed commercial banks. *Accounting Research, 10*, 82-96.

Zhang, H., Zhu, W. W., Xu, Y. Y., & Yu, Y. (2021). Will green credit really reduce the performance of commercial banks? *Research in Financial Economics, 36*(1), 94-107.

Zheng, L. J., & Cao, T. Q. (2005). An empirical analysis of the efficiency of commercial banks in China and its influencing factors. *Financial Research, 1*, 91-101.

Zhu, J. G., Rao, P. G., & Bao, M. M. (2012). Ownership structure, credit behavior and bank performance: An empirical study based on my country's city commercial bank data. *Financial Research, 7*, 48-62.

Name and Surname: Muling Liu
Highest Education: Ph.D. Candidate, Panyapiwat Institute of Management
Affiliation: Panyapiwat Institute of Management
Field of Expertise: Financial Management

ทิศทางการท่องเที่ยวเชิงอาหารเมืองหาดใหญ่เพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มของอาหารภายหลังวิกฤตโควิด 19

DIRECTION OF GASTRONOMY TOURISM IN HAT YAI TO CREATE ADDED VALUE OF FOOD AFTER THE COVID-19 PANDEMIC CRISIS

พัชรินทร์ บุญนุ่น[1] ทัชชญา สังขะกูล[2] สาทินี วัฒนกิจ[3] ปิยาภรณ์ ธุระกิจจำนง[4] และนันทชัย ชูศิลป์[5]

Patcharin Bunnoon[1], Tachaya Sangkakool[2], Satinee Wattanakit[3], Piyaporn Thurakitijamnong[4], and Nuntachai Chusilp[5]

[1]วิทยาลัยรัตภูมิ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

[2,3,4]คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

[5]คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

[1]Rattaphum College, Rajamangala University of Technology Srivijaya

[2,3,4]Faculty of Architecture, Rajamangala University of Technology Srivijaya

[5]Faculty of Engineering, Rajamangala University of Technology Srivijaya

Received: June 23, 2021 / Revised: October 11, 2021 / Accepted: October 21, 2021

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของงานวิจัยเพื่อศึกษาทิศทางการท่องเที่ยวเชิงอาหารเมืองหาดใหญ่เพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มของอาหารภายหลังวิกฤตโควิด 19 ประชากร ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้ามาเที่ยวถนนนิพัทธ์อุทิศ 1 อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยไม่ทราบกลุ่มประชากรที่แน่นอน กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 384 คน การสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยอาศัยความน่าจะเป็น สุ่มตัวอย่างแบบง่าย ค่าดัชนีความสอดคล้องเชิงเนื้อหา .60-1.00 และค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.987 เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหา นำมาเขียนเป็นความเรียง

ผลการวิจัยพบว่า ทิศการท่องเที่ยวเชิงอาหารเมืองหาดใหญ่เพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มของอาหารภายหลังวิกฤตโควิด 19 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงอาหาร ด้านการจัดการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวอาหาร ด้านระบบสาธารณสุขในการป้องกันการระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ด้านความปลอดภัยและความมั่นคง และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ทุกด้านอยู่ในระดับมาก และเปรียบเทียบระหว่างเพศชายและเพศหญิง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ข้อเสนอแนะ ได้แก่ เกิดรูปแบบการท่องเที่ยววิถีใหม่ มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบวิถีใหม่อยู่ภายใต้มาตรการการควบคุมโรคระบาดโควิด 19 และเพิ่มช่องทางในการจัดจำหน่ายอาหารให้กับผู้ประกอบการโดยการพัฒนาระบบการตลาดแบบออนไลน์ในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงอาหาร การจำหน่ายอาหารและสินค้าต่าง ๆ สร้างรายได้ให้กับผู้ประกอบการในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการระบาดของโรคโควิด 19 ได้อีกช่องทางหนึ่งและรองรับนักท่องเที่ยวที่จะมาสัมผัสการท่องเที่ยวเชิงอาหารในอนาคต

Corresponding Author

E-mail: aj.patcharinbunnoon@gmail.com

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงอาหาร วิกฤตโควิด 19 การสร้างมูลค่าเพิ่ม

Abstract

The objective of this research was to study the direction of gastronomy tourism in Hat Yai to create added value of food after the COVID-19 pandemic crisis. The research sample consisted of 384 Thai tourists who came to visit Niphat Uthit 1 Road, Hat Yai District, Songkhla Province, obtained by simple random sampling. The employed research instrument was a questionnaire, with the IOC indices of 0.60-1.00, and reliability coefficient of 0.987. The quantitative data were statistically analyzed using the percentage, mean, standard deviation, t-test, and analysis of variance, while the qualitative data were analyzed using content analysis.

The research findings revealed that the direction of gastronomy tourism in Hat Yai to create added value of food after the COVID-19 pandemic crisis had the overall rating mean at the high level. When specific aspects of gastronomy tourism were considered, it was found that all aspects were rated at the high level including the aspect of marketing and public relations of gastronomy tourism, the aspect of conservation management and development of gastronomy tourism resources, the aspect of public health system in the prevention of Covid-19 pandemic, the aspect of safety and security, and the aspect of facilities. Also, the result of comparison between males and females showed the difference at the .05 level of statistical significance. The recommendations were that a new tourism model was created, with the promotion of a new way of tourism under the measure of prevention of COVID-19 pandemic and the increase of channels for selling food for the entrepreneurs by developing the online marketing system in the public relations of gastronomic tourism, selling of food, and other products in order to create incomes for entrepreneurs in the area that receives the impacts from COVID-19 pandemic and to support tourists who will come to experience gastronomy tourism in the future.

Keywords: Gastronomy Tourism, COVID-19 Pandemic, Creating Added Value

บทนำ

ประเทศไทยมีทรัพยากรที่สมบูรณ์ทั้งทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้นกระจายอยู่ทั่ว ๆ ไป ทุกภูมิภาค ซึ่งเป็นสิ่งจูงใจให้นักท่องเที่ยวมาสัมผัสและสร้างคุณค่าในทุกการเรียนรู้โดยการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ของมนุษย์ทำให้สภาพแวดล้อมทั้งกายภาพและสังคมเสื่อมสภาพตามกาลเวลาและการกระทำของมนุษย์ ดังนั้นการรักษาทรัพยากรของแหล่งท่องเที่ยวให้สมบูรณ์ ก่อให้เกิดผลกระทบทางบวกด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม สร้างอาชีพ เพิ่มรายได้ให้กับประชากรในชุมชน (Office of the Royal Society, 2009) จากการสำรวจพบว่าประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยวสูงเป็นอันดับ 4 ของโลก (Bltbangkok, 2019) เนื่องด้วยประเทศไทยมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่อุดมสมบูรณ์ ทำให้เป็นที่ชื่นชอบของนักท่องเที่ยวทั่วโลกและอยากออกมาสัมผัส แต่เนื่องด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด 19 ทำให้การเดินทางทั่วโลกเกิดการหยุดชะงัก

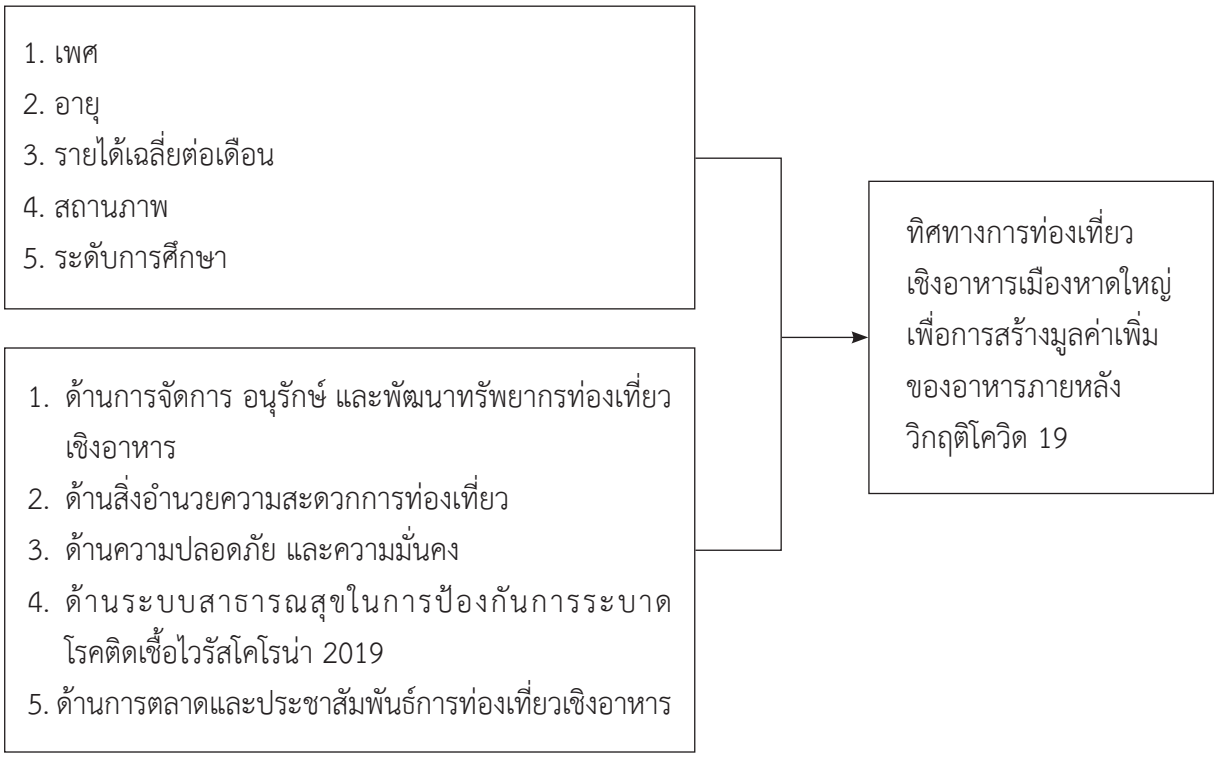
แม้แต่การเดินทางระหว่างประเทศ ภายในประเทศ ภูมิภาคและท้องถิ่นก็ยังไม่สามารถกระทำได้ ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศโดยรวมทันที รวมถึงระบบต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการเดินทางทางอากาศระหว่างประเทศชะลอตัวอย่างรวดเร็วอันเป็นผลมาจากวิกฤตการระบาดครั้งนี้ และหลายประเทศกำหนดห้ามเดินทางเข้าออก ปิดพรมแดนหรือกำหนดระยะเวลากักกันการท่องเที่ยวระหว่างประเทศและภายในประเทศ จึงทำให้นักท่องเที่ยวลดลง (Mallapaty, 2020; Cordesmeyer & Papathanassis, 2011) ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจอย่างรุนแรง ส่วนใหญ่ประเทศไทยพึ่งพาภาคการท่องเที่ยวและการส่งออก จึงทำให้ธุรกิจเกี่ยวเนื่องกับการท่องเที่ยวได้รับผลกระทบมากที่สุด เนื่องจากรัฐบาลมีล็อกดาวน์ประเทศ ส่งผลธุรกิจต่าง ๆ ปิดตัวเป็นจำนวนมาก หรือปรับเปลี่ยนไปประกอบธุรกิจอื่น ประชาชนยังคาดหวังให้สถานการณ์กลับมาเป็นปกติ โดยภาครัฐมีมาตรการและประกาศต่าง ๆ ที่ช่วยเหลือประชาชนและผู้ประกอบการ ซึ่งภาครัฐกำหนดมาตรฐานความปลอดภัยและออกตราสัญลักษณ์ SHA เพื่อเป็นแนวปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานเดียวกันในการสร้างความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในสถานที่ต่าง ๆ โดยธุรกิจโรงแรมมีกลยุทธ์ “Staycation” เป็นทางเลือกการพักผ่อนสำหรับคนเมืองที่ต้องการพักผ่อนและท่องเที่ยวบริเวณใกล้ ๆ และอีกในไม่ช้าจะเปิดรับนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยได้อย่างเต็มรูปแบบ โดย Supasorn (2020) กล่าวว่า แนวทางการฟื้นฟูการท่องเที่ยวเป็นหัวใจสำคัญของเศรษฐกิจไทย แม้คนไทยเคยผ่านเรื่องราวต่าง ๆ มากมาย รวมทั้งภัยพิบัติ เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในประเทศนับครั้งไม่ถ้วน การระบาดครั้งนี้รุนแรงที่สุด ที่ทั่วโลกและประเทศไทยประสบปัญหากับการแพร่ระบาดโควิด 19 โดย GDP ในภาคการท่องเที่ยวลดต่ำที่สุดในรอบ 20 ปี ตั้งแต่เกิดวิกฤตต้มยำกุ้ง ปี 2540 (Wikipedia, 1999) และคาดว่าจะฟื้นตัวภายในต้นปีหน้า โดยนักท่องเที่ยวจะท่องเที่ยววิถีชีวิตใหม่ (New Normal) ทั้งนี้ภาครัฐมีมาตรการการเดินทาง การเคลื่อนย้ายและการรวมตัวของคน (Supasorn, 2020) ในการเดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทย รวมถึงอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลาเป็นเมืองเศรษฐกิจของภาคใต้ สร้างรายได้ให้กับจังหวัดสงขลาเป็นจำนวนมาก ได้รับผลกระทบจากการระบาดครั้งนี้ ทำให้ธุรกิจหลาย ๆ ประเภทปิดกิจการลง หรือวางแผนกลยุทธ์ในการบริหารธุรกิจให้กิจการอยู่ได้ ดำเนินการกิจการไปได้ โดยมีหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาฟื้นฟูเศรษฐกิจของหาดใหญ่ เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวหลังวิกฤตโควิด 19 และรองรับการท่องเที่ยวแบบวิถีชีวิตใหม่ต่อไป จากข้างต้นจึงเป็นที่มาของการศึกษาครั้งนี้ ที่มุ่งเน้นการฟื้นฟูการท่องเที่ยวเชิงอาหารเมืองหาดใหญ่หลังวิกฤตโควิด 19 เพื่อวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวในหาดใหญ่ให้กลับมารุ่งเรืองอีกครั้ง จึงเล็งเห็นว่าถนนนิพัทธ์อุทิศ 1 มีร้านอาหารมากมายให้เลือกรับประทาน ทั้งร้านอาหารที่เก่าแก่ ร้านอาหารไทย จีน อิสลาม และอินเดีย ซึ่งนักท่องเที่ยวสายอาหารไม่ควรพลาดที่จะเดินทางมาหาดใหญ่ เพื่อชิม ช้อป อาหาร ในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอาหารแบบใหม่

จากผลการสำรวจย่านเศรษฐกิจในเขตเทศบาลนครหาดใหญ่พบว่า ร้านอาหารที่เปิดบริการเป็นร้านอาหารเก่าแก่ มีตำนาน และมีชื่อเสียง มีความหลากหลาย โดยการพัฒนาศูนย์กลางการค้าเมืองหาดใหญ่ให้เป็นศูนย์กลางด้านอาหาร อาศัยทุนเดิมที่มีการฟื้นฟูศักยภาพเป็น “ถนนแห่งอาหารเมืองหาดใหญ่” (Hatyai Gastronomy City) เป็นอีกหนึ่งแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจเมืองหาดใหญ่ ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการกระตุ้นเศรษฐกิจ การปรับปรุงลักษณะทางกายภาพถนนอย่างสร้างสรรค์ (Build Environment) เพื่อรองรับถนนแห่งอาหารเมืองหาดใหญ่ โดยมีเทศกาลและวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่จัดกิจกรรมขึ้น เช่น เทศกาลกินเจ นักท่องเที่ยวชาวไทย

เชื้อสายจีนนิยมมาท่องเที่ยวในช่วงเทศกาลกินเจ ฯลฯ (Bunnoon et al., 2020) ทั้งนี้หน่วยงานภาครัฐส่งเสริมสนับสนุนการจัดเทศกาลอาหารในหาดใหญ่ตลอดทั้งปี เพื่อเป็นแนวทางกระตุ้น ฟื้นฟู เศรษฐกิจในเทศบาลนครหาดใหญ่ต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาทิศทางการท่องเที่ยวเชิงอาหารเมืองหาดใหญ่เพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มของอาหารภายหลังวิกฤตโควิด 19

กรอบแนวคิดการวิจัย

ทบทวนวรรณกรรม

การจัดการอนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอาหาร

แหล่งท่องเที่ยว Tourism Authority of Thailand (2020) แบ่งเป็น 4 ประเภท ได้แก่ 1) วัฒนธรรม 2) ธรรมชาติ 3) ความบันเทิง 4) แหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ซึ่งถนนนิพัทธ์อุทิศ 1 เป็นแหล่งให้ความบันเทิงและมีลักษณะเฉพาะตัว จึงเป็นสิ่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวมายังถนนนิพัทธ์อุทิศ 1 อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยถนนนิพัทธ์อุทิศ 1 เป็นชุมชนเมืองที่มีชาวไทยหลากหลายวัฒนธรรมอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก อาทิ ชาวไทยนับถือศาสนาพุทธ ชาวไทยเชื้อสายจีน ชาวไทยนับถือศาสนาอิสลาม เป็นต้น เป็นชุมชนพหุวัฒนธรรม ถนนแห่งนี้มีกิจกรรมต่าง ๆ ที่นักท่องเที่ยวสามารถทำกิจกรรมได้มากมาย โดยนักท่องเที่ยวสามารถเยี่ยมชมสถาปัตยกรรมที่เก่าแก่ คือ ตึกชิโนโปตุกีส และอาหารดั้งเดิมที่ขึ้นชื่อ ณ ถนนนิพัทธ์อุทิศ 1 ทำให้การฟื้นฟูเมือง (Lichfield, 1992) และมีวัฒนธรรมอาหารที่แตกต่างกันตามวัฒนธรรมและเชื้อชาตินั้น ๆ ขึ้น มีความผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมอาหารดั้งเดิมและวัฒนธรรมอาหารใหม่ที่เข้ามาเปลี่ยนแปลง พร้อมกับรักษาสูตรอาหารดั้งเดิมหรือพัฒนาสูตรอาหารให้มีความกลมกลืนกับยุคสมัยปัจจุบัน ภายใต้ทิศทางการท่องเที่ยวเชิงอาหารจังหวัดสงขลานั้นได้รับการสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วม

ในการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองหาดใหญ่ให้กลับมารุ่งเรืองอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงอาหาร มีความเป็นเอกลักษณ์ที่แตกต่างกันตามวัฒนธรรมและวัตถุดิบที่นำมาผลิตอาหารของแต่ละท้องถิ่นนั้น ๆ (Suanpleng, 2016) รวมไปถึงกิจกรรมที่นิยมจัดทำกัน ได้แก่ การเยี่ยมชม ชิมอาหาร เรียนทำอาหาร รับประทานอาหารพื้นถิ่น และการท่องเที่ยวเทศกาลอาหารต่าง ๆ (Yokkhun et al., 2020) ภายใต้การอนุรักษ์วัฒนธรรมอาหารที่ผสมผสานระหว่างคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่

สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว

สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว เพื่อรองรับและบริการแก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ซึ่งเป็นองค์ประกอบแสดงถึงศักยภาพการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ ส่งผลถึงภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งเป็นเป้าหมายของนักท่องเที่ยวทุกคน ที่ต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกที่ดีที่สุดประกอบด้วย ที่พักแรม อาหารและสถานบันเทิง การบริการนำเที่ยว สินค้าที่ระลึก ระเบียบการเข้า-ออกประเทศ และโครงสร้างพื้นฐานโดยผู้บริการในสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ จะอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวเป็นที่ประทับใจและกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ ส่งผลให้เกิดรายได้จากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมากขึ้น (Google Sites, 2020)

ความปลอดภัยและความมั่นคง

ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในประเทศส่งผลต่อภาพลักษณ์ และนักท่องเที่ยวที่ตัดสินใจเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว ดังนั้นรัฐบาลมีมาตรการ เพื่อช่วยเหลือและสร้างความปลอดภัยนักท่องเที่ยว (Academic Focus, 2017) ซึ่งเป็นการตัดสินใจและความคาดหวังของนักท่องเที่ยว เพื่อสร้างประสบการณ์ใหม่ในการวางแผนเดินทางท่องเที่ยวทุก ๆ ครั้ง นักท่องเที่ยวจึงเห็นคุณค่าเชิงประสบการณ์ที่ตนจะได้รับกับราคา และความเสี่ยงจากความไม่ปลอดภัยในสถานที่ท่องเที่ยวที่ตนไม่มีความคุ้นเคยมากน้อยเพียงใด จึงตัดสินเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวด้วยความมั่นใจตลอดระยะเวลาเดินทางท่องเที่ยว (National Institute of Development Administration, 2020)

ระบบสาธารณสุขในการป้องกันการระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

มาตรการแนวทางการดำเนินการและแนวทางปฏิบัติ ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้ประกอบธุรกิจโรงแรม สถานบริการ เพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดบริการห้องพักและอำนวยความสะดวกให้กับบุคคลต่าง ๆ ที่มาเยือน ผู้ที่เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติตามมาตรการอย่างเคร่งครัด เช่น สวมใส่หน้ากากอนามัยทุกครั้งเมื่อออกนอกที่พัก ฯลฯ ซึ่งเป็นมาตรการที่ผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวต้องปฏิบัติตาม โดยผู้ประกอบการต้องสื่อสารให้นักท่องเที่ยวเข้าใจในมาตรการดังกล่าวด้วย (Department of Disease Control, 2020a, 2020b)

การตลาดและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงอาหาร

การตลาดและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงอาหาร จะวางแผนการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบการตลาด ดำเนินงาน และประเมินผลในการกระตุ้นการซื้อ เกิดความพึงพอใจต่อสินค้าและบริการ โดยการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์และออฟไลน์ จะเห็นได้ว่าการตลาดและการประชาสัมพันธ์จะเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัยที่พัฒนาอย่างรวดเร็ว (Panyarot, 2015)

การท่องเที่ยวเชิงอาหาร

ประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นดินแดนที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์และวัฒนธรรมที่สวยงาม ซึ่งนักท่องเที่ยวเดินทางไปท่องเที่ยวแต่ละสถานที่เพื่อจุดประสงค์คือ การพักผ่อนรวมถึงการไปชิมอาหารในงานเทศกาลอาหาร งานแสดงสินค้าด้านอาหาร การสาธิตการทำอาหาร หรืออาหารในท้องถิ่นนั้น ๆ (Hall et al., 2003) ได้สัมผัสวัฒนธรรมท้องถิ่นแปลกใหม่ผ่านการท่องเที่ยวเชิงอาหาร (Worachananan, 2018) เช่นเดียวกับเมืองหาดใหญ่ที่มีความโดดเด่นเรื่องอาหาร มีความหลากหลายของอาหาร มีให้ลิ้มลองทุกอย่าง

วิธีการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรในการวิจัย ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้ามาเที่ยว ถนนนิพัทธ์อุทิศ 1 อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พ.ศ. 2563 โดยไม่ทราบกลุ่มประชากรที่แน่นอน

2. กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 384 คน โดยใช้สูตรของ Roscoe (1975) ในการกำหนดกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

$N = (Z_c S / e_m)^2$

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ

Z_c = คะแนนปกติมาตรฐานที่สอดคล้องกับระดับความเชื่อมั่นหรือระดับนัยสำคัญ 0.05 มีค่า Z = 1.96

S = ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวอย่าง

e_m = ความคลาดเคลื่อนสูงสุดที่ยอมรับได้เป็นสัดส่วน (กรณีไม่ทราบ ค่า s สามารถกำหนดค่า e เป็นเปอร์เซ็นต์ของร้อยละ 10 ของ s (e =0.10))

$n = (1.96S/10S)$

$n = (1.96x10)^2$

$n = 384.16$

ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 384 คน การสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยอาศัยความน่าจะเป็น สุ่มตัวอย่างแบบง่าย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ในการสอบถามคิดเห็นเกี่ยวกับทิศทางการท่องเที่ยวเชิงอาหารเมืองหาดใหญ่เพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มของอาหารภายหลังวิกฤตโควิด 19 แบบสอบถามประกอบด้วย 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ตอนที่ 2 ทิศทางการท่องเที่ยวเชิงอาหารเมืองหาดใหญ่เพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มของอาหารภายหลังวิกฤตโควิด 19 มีข้อคำถามแบ่งออกเป็นรายด้าน 5 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการจัดการ อนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงอาหาร 2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก 3) ด้านความปลอดภัย และความมั่นคง 4) ด้านระบบสาธารณสุขในการป้องกันการระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 5) ด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงอาหาร เป็นคำถามโดยใช้แบบประมาณค่า (Rating Scales) ตามแนวทางการสร้างแบบวัดของลิเคอร์ท (Likert, 1967) โดยกำหนดระดับการประมาณค่าเป็น 5 ระดับ เพื่อให้เหมาะสมและสะดวกในการตอบแบบสอบถามและวิเคราะห์ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดระดับค่าน้ำหนักของคะแนน ดังนี้

5 หมายถึง ความคิดเห็นระดับมากที่สุด

4 หมายถึง ความคิดเห็นระดับมาก

3 หมายถึง ความคิดเห็นระดับปานกลาง

2 หมายถึง ความคิดเห็นระดับน้อย

1 หมายถึง ความคิดเห็นระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยวที่มีต่อทิศทางการท่องเที่ยวเชิงอาหารเมืองหาดใหญ่เพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มของอาหารภายหลังวิกฤตโควิด 19

การตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา ใช้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องเชิงเนื้อหาให้ข้อคำถามคลอบคลุมครบถ้วนและตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ จำนวน 3 คน และนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง ตั้งแต่ 0.60-1.00 (Rovinelli & Hambleto, 1976) และตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach, 1990) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.987

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้จัดเก็บข้อมูลในช่วงระยะเวลาเดือนพฤษภาคม 2563-เดือนกุมภาพันธ์ 2564 โดยผู้วิจัยลงพื้นที่ไปเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเอง

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวน

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 240 คน คิดเป็นร้อยละ 62.50 และเพศหญิง จำนวน 144 คน คิดเป็นร้อยละ 37.50 มีอายุระหว่าง 21-30 ปี จำนวน 131 คน คิดเป็นร้อยละ 34.11 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001-20,000 บาท จำนวน 155 คน คิดเป็นร้อยละ 40.3 สถานภาพสมรส จำนวน 189 คน คิดเป็นร้อยละ 49.22 และระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 154 คน คิดเป็นร้อยละ 40.10 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 ทิศทางการท่องเที่ยวเชิงอาหารเมืองหาดใหญ่เพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มของอาหารภายหลังวิกฤตโควิด 19

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงแบนมาตรฐาน ทิศทางการท่องเที่ยวเชิงอาหารเมืองหาดใหญ่เพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มของอาหารภายหลังวิกฤตโควิด 19

ทิศทางการท่องเที่ยวเชิงอาหารเมืองหาดใหญ่ เพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มของอาหารภายหลังวิกฤตโควิด 19	ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล
ด้านการจัดการ อนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงอาหาร	**4.40**	**.153**	**มาก**
1. การอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวส่งผลให้ประชาชนรักและหวงแหนพื้นที่ในชุมชนของตนเอง	4.03	.159	มาก
2. การท่องเที่ยวเชิงอาหารเกิดการเรียนรู้ระหว่างนักท่องเที่ยวและคนในชุมชน	4.05	.224	มาก
3. ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยี่ยมชม	4.88	.341	มากที่สุด
4. การรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวให้คงอยู่ เป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน	4.64	.481	มากที่สุด
ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	**3.98**	**.135**	**มาก**
1. การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่ให้บริการ เช่น ที่จอดรถ น้ำดื่ม ฯลฯ	3.97	.181	มาก
2. มีเครื่องมือ/อุปกรณ์/ระบบในการบริการข้อมูลสารสนเทศ	4.02	.134	มาก
3. มีความสะดวกในการเข้าถึงการใช้บริการ	4.01	.222	มาก
4. ป้ายบอกจุดบริการ มีความชัดเจน และเข้าใจง่าย	4.01	.198	มาก
5. มีสถานที่จอดรถเพียงพอ เหมาะสม สะดวก ปลอดภัย	3.86	.640	มาก
6. มีห้องน้ำ-ห้องสุขาที่สะอาด/เพียงพอ/สะดวกต่อการใช้งาน	4.00	.177	มาก
ด้านความปลอดภัยและความมั่นคง	**4.00**	**.186**	**มาก**
1. ความปลอดภัยในการเดินทางมาท่องเที่ยว	4.01	.217	มาก
2. ความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน	4.01	.204	มาก
3. ความปลอดภัยสำหรับที่จอดรถของนักท่องเที่ยว	4.01	.240	มาก

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงแบนมาตรฐาน ทิศทางการท่องเที่ยวเชิงอาหารเมืองหาดใหญ่เพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มของอาหารภายหลังวิกฤตโควิด 19 (ต่อ)

ทิศทางการท่องเที่ยวเชิงอาหารเมืองหาดใหญ่ เพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มของอาหารภายหลังวิกฤตโควิด 19	ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล
4. ความเป็นกันเองของผู้ให้บริการกับนักท่องเที่ยว	3.99	.217	มาก
ด้านระบบสาธารณสุขและการป้องกันการระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019	**4.16**	**.206**	**มาก**
1. การบริการการท่องเที่ยวมีความสอดคล้องกับระบบสาธารณสุข	4.09	.409	มาก
2. มีการป้องกันและเว้นระยะห่างในการเดินทางมาท่องเที่ยว	4.08	.345	มาก
3. ปฏิบัติตามมาตรการป้องกันการระบาดของโรค	4.77	.475	มาก
4. การปรับตัวการท่องเที่ยวช่วงเกิดโรคระบาด	4.01	.228	มาก
5. ความปลอดภัยในการระงับยับยั้งการแพร่ระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019	4.02	.228	มาก
6. การตรวจสุขภาพก่อน/หลังเดินทาง การทำประกันชีวิต ก่อนเดินทางมาท่องเที่ยว	4.02	.233	มาก
ด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวอาหาร	**4.41**	**.195**	**มาก**
1. มีโปรโมชันต่าง ๆ ให้กับนักท่องเที่ยว	4.03	.209	มาก
2. การประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง	4.80	.414	มากที่สุด
3. มีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในลักษณะออนไลน์และออฟไลน์	4.77	.436	มากที่สุด
4. ติดตามข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอาหารในช่วงการแพร่ระบาดโควิด 19	4.03	.196	มาก
รวม	**4.18**	**.122**	**มาก**

ผลการวิจัยพบว่า ทิศทางการท่องเที่ยวเชิงอาหารเมืองหาดใหญ่เพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มของอาหารภายหลังวิกฤตโควิด 19 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18 (S.D. = .122) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวอาหาร อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.41 (S.D. = .195) ด้านการจัดการอนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงอาหารอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.40 (S.D. = .153) ด้านระบบสาธารณสุขและการป้องกันการระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 (S.D. = .206) ด้านความปลอดภัย และความมั่นคง อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 (S.D. = .186) และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.98 (S.D. = .135) ตามลำดับ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบทิศทางการท่องเที่ยวเชิงอาหารเมืองหาดใหญ่เพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มของอาหารภายหลังวิกฤตโควิด 19 จำแนกตามเพศ

variable	Test Value = 0					
	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
					Lower	Upper
เพศ	55.584	383	.000	1.375	1.33	1.42

ผลการวิจัยพบว่า ทิศทางการท่องเที่ยวเชิงอาหารเมืองหาดใหญ่เพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มของอาหารภายหลังวิกฤตโควิด 19 จำแนกตามเพศ พบว่า นักท่องเที่ยวเพศชายและนักท่องเที่ยวเพศหญิงมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอาหารเมืองหาดใหญ่เพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มของอาหารภายหลังวิกฤตโควิด 19 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 3 ทิศทางการท่องเที่ยวเชิงอาหารเมืองหาดใหญ่เพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มของอาหารภายหลังวิกฤต โควิด 19 จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ปัจจัยส่วนบุคคล	ด้านการจัดการอนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงอาหาร		ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก		ด้านความปลอดภัยและความมั่นคง		ด้านระบบสาธารณสุขฯ		ด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงอาหาร	
	t/F	Sig.	t/F	Sig.	t/F	Sig.	t/F	Sig.	t/F	Sig.
อายุ	2.329**	.042	.373	.867	.206	.960	.613	.690	1.147	.335
รายได้	1.570	.168	3.260*	.007	.394	.853	.371	.868	1.326	.252
สถานภาพ	4.203**	.016	.128	.880	.045	.956	.756	.470	1.317	.269
การศึกษา	4.389*	.001	.784	.562	1.397	.224	2.970**	.012	2.050	.071

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ผลการวิจัยพบว่า ทิศทางการท่องเที่ยวเชิงอาหารเมืองหาดใหญ่เพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มของอาหารภายหลังวิกฤตโควิด 19 จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ดังตารางที่ 3 พบว่า

1. อายุ ส่งผลต่อทิศทางการท่องเที่ยวเชิงอาหารเมืองหาดใหญ่เพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มของอาหารภายหลังวิกฤตโควิด 19 จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลในด้านการจัดการท่องเที่ยวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

2. รายได้เฉลี่ยต่อเดือนส่งผลต่อทิศทางการท่องเที่ยวเชิงอาหารเมืองหาดใหญ่เพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มของอาหารภายหลังวิกฤตโควิด 19 จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

3. สถานภาพส่งผลต่อทิศทางการท่องเที่ยวเชิงอาหารเมืองหาดใหญ่เพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มของอาหารภายหลังวิกฤตโควิด 19 จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลในด้านการจัดการ อนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงอาหารแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

4. ระดับการศึกษาส่งผลต่อทิศทางการท่องเที่ยวเชิงอาหารเมืองหาดใหญ่เพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มของอาหารภายหลังวิกฤตโควิด 19 จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลในด้านการจัดการ อนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงอาหารแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 และระดับการศึกษาของนักท่องเที่ยวมีทิศทางการท่องเที่ยวเชิงอาหารเมืองหาดใหญ่หลังวิกฤตโควิด 19 เพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่ม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลในด้านระบบสาธารณสุขและการป้องกันการระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

อภิปรายผล

ทิศทางการท่องเที่ยวเชิงอาหารเมืองหาดใหญ่เพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มของอาหารภายหลังวิกฤตโควิด 19 ได้แก่ ด้านการจัดการ อนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงอาหาร อยู่ในระดับมาก Singkhalah (2017) พบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเมืองให้มีเอกลักษณ์ อัตลักษณ์เฉพาะตัว (Pongnirundorn et al., 2016) และมีนโยบายที่ตอบสนองคนเมือง เป็นการสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยวสำคัญเมืองหาดใหญ่ (Chanin et al., 2015) ที่มีการจัดการปัญหาเกี่ยวกับการจัดระเบียบเมือง จะต้องอาศัยความร่วมมือจากชุมชนเป็นส่วนใหญ่ เพื่อให้การท่องเที่ยวเป็นทางเลือกที่ยั่งยืนมากขึ้นและได้มุ่งเน้นไปที่ชุมชนมากขึ้น (Mizal et al., 2014) เป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ซึ่งชุมชนถนนนิพัทธ์อุทิศ 1 นั้นเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีประชาชนหลากหลายวัฒนธรรม ศาสนา และเชื้อชาติ ดังนั้นการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวด้านการจัดการ อนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงอาหาร เกิดการเรียนรู้จากการท่องเที่ยวในครั้งนี้ส่งผลให้เศรษฐกิจเมืองหาดใหญ่ดีขึ้น สร้างอาชีพ สร้างรายได้ในพื้นที่ชุมชนดังกล่าว เกิดการพัฒนา ปรับปรุง ให้มีความทันสมัยโดยผสมผสานความเป็นดั้งเดิม เช่น มีการปรับปรุงถนน อาคารบ้านเรือน ฯลฯ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยว ซึ่งหาดใหญ่มีจุดดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยี่ยมชม และลิ้มลองอาหารพื้นเมืองของหาดใหญ่ที่มีเอกลักษณ์ของอาหารเฉพาะชุมชน

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นเกี่ยวกับทิศทางการท่องเที่ยวเชิงอาหารเมืองหาดใหญ่เพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มหลังวิกฤตโควิด 19 พบว่า อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.98 (S.D. = .135) Ratchatahirun (2015) พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยมีความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านที่พักแรม ด้านแหล่งท่องเที่ยว ด้านคมนาคม ด้านความปลอดภัยและด้านอาหาร และด้านปัจจัย 4 ความคุ้มค่าที่เงินจ่ายกับสิ่งที่ได้รับจากการท่องเที่ยว (Chunping, 2015) ซึ่งนักท่องเที่ยวต้องการให้ผู้ประกอบการให้บริการข้อมูลสารสนเทศให้เป็นปัจจุบัน มีความสะดวกในการเข้าถึงการใช้บริการได้ง่าย (Limarunothai & Chuntuk, 2016) โดยผู้ประกอบการพัฒนาระบบสารสนเทศใช้ในการจัดการบริการให้กับผู้ที่ใช้บริการ รวมทั้งมีสถานที่จอดรถเพียงพอ ปลอดภัย เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว

ด้านความปลอดภัยและความมั่นคง นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นเกี่ยวกับทิศทางการท่องเที่ยวเชิงอาหารเมืองหาดใหญ่เพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มหลังวิกฤตโควิด 19 พบว่า อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 (S.D. = .186) ความปลอดภัยเป็นการตัดสินใจก่อนการเดินทางมาท่องเที่ยว และระหว่างหลังการเดินทางจะเกิดความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจนั้น ขึ้นอยู่ระหว่างหลังการท่องเที่ยว โดยมีองค์ประกอบหลาย ๆ ด้านที่จะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจได้ (National Institute of Development Administration, 2018) โดยการรับรู้ความปลอดภัยผ่านสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ เป็นด่านแรกที่ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความต้องการที่จะมาท่องเที่ยวในสถานที่นั้น (Khamsee, 2017) ทั้งนี้เพื่อปรับปรุงมาตรฐานคุณภาพในการให้บริการเป็นมาตรฐานเดียวกันและนักท่องเที่ยวมีความเชื่อมั่นที่จะมาใช้บริการ แต่มีผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวบางส่วนแอบอ้างใช้ตราเครื่องหมายหรือ ชื่อย่อของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) เพื่อหลอกลวงนักท่องเที่ยว ทำให้สภาพปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินและสภาพปัญหาการช่วยเหลือนักท่องเที่ยวที่เกิดจากการขาดการรับข้อมูลการช่วยเหลือด้านอื่น ๆ (Chamnina, 2020) จึงอยากให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามามีบทบาทบริการข้อมูลต่าง ๆ มากขึ้น และทำให้นักท่องเที่ยวมีความมั่นใจในการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ด้านระบบสาธารณสุขและการป้องกันการระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นเกี่ยวกับทิศทางการท่องเที่ยวเชิงอาหาร

เมืองหาดใหญ่ เพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มหลังวิกฤตโควิด 19 พบว่า อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 (S.D. = .206) โดยการท่องเที่ยวในรูปแบบวิถีชีวิตใหม่นี้ นักท่องเที่ยวเพิ่มความระมัดระวัง ป้องกันตนเองมากขึ้น ซึ่งกรมควบคุมโรคมีมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ได้ในระดับที่น่าพอใจ ในขณะเดียวกันมีผู้ป่วยสะสมในประเทศเพิ่มขึ้นทุกวัน (Department of Disease Control, 2020a, 2020b) และประชาชนในประเทศไทยรับวัคซีนอย่างต่อเนื่อง

ด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงอาหาร จากการสอบถามนักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นเกี่ยวกับทิศทางการท่องเที่ยวเชิงอาหารเมืองหาดใหญ่เพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มหลังวิกฤตโควิด 19 พบว่า อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.41 (S.D. = .195) สอดคล้องกับผลงานการวิจัยของ Sermchayut (2020) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวมีความโดดเด่นที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นเป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยว ซึ่งการโฆษณาประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่าง ๆ ให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย จะเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Thongdee และ Boonsak (2017) ชุมชนมีศักยภาพด้านการตลาดที่เพิ่มขึ้น ทำให้ชุมชนมีการตื่นตัวและยกระดับแหล่งท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐาน

การเปรียบเทียบทิศทางการท่องเที่ยวเชิงอาหารเมืองหาดใหญ่เพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มของอาหารภายหลังวิกฤตโควิด 19 จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ทิศทางการท่องเที่ยวเชิงอาหารเมืองหาดใหญ่เพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่ม หลังวิกฤตโควิด 19 จำแนกตามเพศพบว่า นักท่องเที่ยวเพศชายและนักท่องเที่ยวเพศหญิง มีทิศทางการท่องเที่ยวเชิงอาหารเมืองหาดใหญ่เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มหลังวิกฤติโควิด 19 ที่แตกต่างกัน Metiyothin (2013) พบว่า รูปแบบการดำเนินชีวิตแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับอายุ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน สถานะระดับการศึกษา Boondach (2018) พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่ประกอบด้วย อายุ ภูมิลำเนาที่แตกต่างกันส่งผลต่อความต้องการด้านการท่องเที่ยวถ้ำเลเขากอบ อำเภอห้วยยอด นักท่องเที่ยวมีทิศทางการท่องเที่ยวเชิงอาหารเมืองหาดใหญ่ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มหลังวิกฤตโควิด 19 เดินทางกลับมาท่องเที่ยวและลิ้มลองอาหารเมืองหาดใหญ่อีก ซึ่งมีกิจกรรมที่น่าสนใจให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมทำกิจกรรมกัน

สรุปผล

1. ทิศทางการท่องเที่ยวเชิงอาหารเมืองหาดใหญ่เพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มของอาหารภายหลังวิกฤตโควิด 19 โดยภาพรวมประกอบด้วย ปัจจัยด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวอาหาร ด้านการจัดการ อนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงอาหาร ด้านระบบสาธารณสุขและการป้องกันการระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ด้านความปลอดภัยและความมั่นคง และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

2. ทิศทางการท่องเที่ยวเชิงอาหารเมืองหาดใหญ่เพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มของอาหารภายหลังวิกฤตโควิด 19 พบว่า นักท่องเที่ยวเพศชายและนักท่องเที่ยวเพศหญิง มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอาหารเมืองหาดใหญ่เพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มของอาหารภายหลังวิกฤตโควิดที่แตกต่างกัน ดังนั้นการออกแบบกลยุทธ์การท่องเที่ยวจึงต้องคำถึงถึงเพศของกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย เพื่อการออกแบบกลยุทธ์ได้อย่างมีประสิทธิผล

3. ทิศทางการท่องเที่ยวเชิงอาหารเมืองหาดใหญ่เพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มของอาหารภายหลังวิกฤตโควิด 19 จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า อายุ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน สถานะของนักท่องเที่ยวซึ่งจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลในด้านการจัดการ อนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยว และระดับการศึกษาส่งผลต่อทิศทางการท่องเที่ยวเชิงอาหารเมืองหาดใหญ่เพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มของอาหารภายหลังวิกฤตโควิด 19 ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการจัดโปรแกรม

การท่องเที่ยวที่สามารถทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงได้ในทุกระดับอย่างเหมาะสมปัจจัยส่วนบุคคลในแต่ละกลุ่ม ซึ่งจะทำให้สามารถมูลค่าเพิ่มจากการท่องเที่ยวได้อย่างรอบด้านอย่างเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะ

1. ส่งเสริมย่านการท่องเที่ยวเชิงอาหารให้เกิดความเชื่อมโยงกับย่านเศรษฐกิจอื่น ๆ ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ ไปจนถึงระดับจังหวัด และระดับภูมิภาค โดยเสนอให้มีเส้นทางท่องเที่ยวร่วมกับแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดใกล้เคียง เช่น พัทลุง ตรัง นครศรีธรรมราช เป็นต้น

2. การพัฒนาระบบการตลาดแบบออนไลน์ในประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงอาหาร การจำหน่ายอาหาร และสินค้าต่าง ๆ สร้างรายได้ให้กับผู้ประกอบการในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการระบาดของโรคโควิด 19 ได้อีกช่องทางหนึ่งและรองรับนักท่องเที่ยวที่จะมาสัมผัสการท่องเที่ยวเชิงอาหารในอนาคต

กิตติกรรมประกาศ

ผลงานนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม ปีงบประมาณ 2563

References

Academic Focus. (2017). *Tourism safety*. Secretariat of the House of Representatives. [in Thai]

Bltbangkok. (2019). *Thai tourism income 4th highest in the world*. https://www.bltbangkok.com/poll/4594/ [in Thai]

Boondach, P., & Punyasiri. S. (2018). Guidelines for tourism development in Tham Le Khao Kob at Huaiyot District, Trang Province. *Burapha Journal of Business Management, 7*(2), 122-138. [in Thai]

Bunnoon, P., Thongtang, L., & Nuasoi, W. (2020). Behavior of Thai tourists towards creating value added of the Chue-Chang community, Hatyai District, Songkhla Province case study: During the vegetarian festival. *Panyapiwat Journal, 12*(2), 135-148. [in Thai]

Chamnina, E. (2020). Tourism safety management in Phuket. *Journal of MCU Nakhondhat, 7*(8), 174-189.

Chanin, O., Sriprasert, P., Rahman, H. A., & Don, M. S. (2015). Guidelines on Halal tourism management in the Andaman Sea Coast of Thailand. *Journal of Economics, Business and Management, 3*(8), 791-794.

Chunping, Z. (2015). *Chinese tourists behaviour and satisfaction with their visit to Pattaya, Chon Buri Province*. Faculty of Liberal Arts, North Bangkok University. [in Thai]

Cordesmeyer, M., & Papathanassis, A. (2011). Safety Perceptions in the Cruise Sector: A grounded theory approach. In P. Gibson, A. Papathanassis, & P. Milde (Eds.), *Cruise industry challenges: Making progress in an uncertain world* (pp. 127-146). Gabler.

Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of psychological testing* (5th ed.). Harper & Row.

Department of Disease Control. (2020a). *COVID-19*. https://ddc.moph.go.th/viralpneumonia/index.php [in Thai]

Department of Disease Control. (2020b). *Criteria to consider according to the severity of the outbreak of coronavirus disease 2019 national level*. https://ddc.moph.go.th/viralpneumonia/im_commands.php [in Thai]

Khamsee, N. (2017). *The influence of Perception of destination safety through social media on tourist's decisions to travel to Chiang Mai, Thailand* [Master's thesis]. Bangkok University. [in Thai]

Google Sites. (2020). *Tourism facilities*. https://sites.google.com/site/fhdfh656/sing-xanwy-khwam-sadwk

Hall, C. M., Sharples, L., Mitchell, R., Macionis, N., & Cambourne, B. (2003). *Food tourism around the world: Development, management, and markets*. Butterworth-Heinemann.

Lichfield, D. (1992). *Urban Regeneration for the 1990's*. London Planning Advisory Committee.

Likert, R. (1967). *The method of constructing and attitude scale, reading in attitude theory and measurement*. Wiley & Son.

Limarunothai, W., & Chuntuk, T. (2016). Information system applied for increasing the service quality of condominium. *Veridian E-Journal, Silpakorn University, 9*(1), 341-355. [in Thai]

Mallapaty, S. (2020). What the cruise-ship outbreaks reveal about COVID-19. *Nature, 580*(7801), 18.

Metiyothin, S. (2013). Marketing for international tour package program business. *Journal of Management Sciences, 30*(2), 52-70.

Mizal, K., Fabeil, N. F., & Pazim, K. H. (2014). Financial sustainability of Community-Based Tourism (CBT): The case of tourism cooperative limited (KOPEL BERHAD). *International Journal of Research in Business Management, 2*(1), 23-32.

National Institute of Development Administration. (2018). *Workshop cost project to formulate a strategy for building confidence in safety in the life and property of foreign tourists*. National Institute of Development Administration. [in Thai]

National Institute of Development Administration. (2020). *Expense project for organizing a workshop to formulate a strategy building confidence in the life and property safety of foreign tourists*. National Institute of Development Administration. [in Thai]

Office of the Royal Society. (2009). *Tourism resources*. http://www.royin.go.th/?knowledges

Panyarot, S. (2015). Public relations for marketing. *TPA News, 223*, 45-46.

Pongnirundorn, S., Buatham, O., & Yodsuwan, C. (2016). Guidelines for effective development in tourism management of Wang Nam Khiao District, Nakhon Ratchasima Province. *MBA-KKU Journal, 9*(1), 234-259.

Ratchatahirun, P. (2015). *Facility factors of homestay affecting on Thai tourists at Chiangkan Loei* [Master's thesis]. Siam University. [in Thai]

Roscoe, J. T. (1975). *Fundamental research statistics for the behavioral sciences* (2nd ed.). Holt, Rinehart and Winston.

Rovinelli, R. J., & Hambleton, R. K. (1976). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. In *The American Educational Research* (pp. 1-37). The American Educational Research Association (AERA).

Sermchayut, R. (2020). Promotion strategy for community-based tourism. *Journal of Multidisciplinary Academic Research and Development, 2*(4), 51-61. [in Thai]

Singkhalah, S. (2017). Development of sustainable tourism at Kamala Sub-district and Kathu District, Phuket in tourism operators' and local government officers' perspective. *Journal of Humanities and Social Sciences Rajapruek University, 3*(2), 127-136.

Suanpleng, P. (2016). Gastronomic tourism. *Tourism Economic Review,* (4), 40-44. [in Thai]

Supasorn, Y. (2020). *After COVID turns crisis into opportunity chu focus on health tourism culture and food pulling high-end tourists focus on quality over quantity VOC to leverage measures to support sustainability*. https://www.nxpo.or.th/th/4815/

Thongdee, N., & Boonsak, K. (2017). The community tourism marketing management based on cultural heritage site of Khong-Chi-Mun river basin for linked Thai-Laos-Vietnam tourism. *Area Based Development Research Journal, 9*(2), 122-137. [in Thai]

Tourism Authority of Thailand. (2020). *Ecotourism from the perspective of the people in Thailand.* Ministry of Tourism and Sports. [in Thai]

Wikipedia. (1999). *1997 Asian financial crisis*. https://th.wikipedia.org/wiki

Worachananan, M. (2018). *Gastronomy tourism*. Bangkok University. [in Thai]

Yokkhun, A., Ratchaphakdee, C., & Phitchayarom, T. (2020). The approach of gastronomy tourism development for Thailand. *EAU Heritage Journal, 10*(1), 60-68. [in Thai]

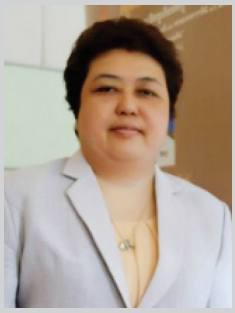
Name and Surname: Patcharin Bunnoon
Highest Education: Doctor of Philosophy (Ph.D.), Mahasarakrm University
Affiliation: Rajamangala University of Technology Srivijaya
Field of Expertise: Accounting, Business, Financial, and Statistics

Name and Surname: Tachaya Sangkakool
Highest Education: Ph.D. (Environmental Management), Prince of Songkla University
Affiliation: Rajamangala University of Technology Srivijaya
Field of Expertise: Building Design for Energy Saving, Green Building, Green Roof, and Green Innovation

Name and Surname: Satinee Wattanakit
Highest Education: Master of Architecture Program in Interior Architecture, King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang
Affiliation: Rajamangala University of Technology Srivijaya
Field of Expertise: Interior Architecture and Energy Technology

Name and Surname: Piyaporn Thurakitijamnong
Highest Education: Master of Industrial Education Program in Industrial Education, King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang
Affiliation: Rajamangala University of Technology Srivijaya
Field of Expertise: Architecture, Conservation and Community Research

Name and Surname: Nuntachai Chusilp
Highest Education: Doctor of Philosophy Program in Civil Engineering, King Mongkut's University of Technology Thonburi (KMUTT)
Affiliation: Rajamangala University of Technology Srivijaya
Field of Expertise: Technology Concrete, Aerated Concrete Pozzolanic Material Concrete, and Structure Durability of Concrete

การพัฒนากลยุทธ์การท่องเที่ยวเชิงสปาเพื่อการเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีคุณภาพในสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

THE DEVELOPMENT OF SPA TOURISM STRATEGIES TO BE THE QUALIFIED WELLNESS TOURISM DESTINATION IN THE CORONA VIRUS-2019 PANDEMIC SITUATION

กุลวดี อภิชาติบุตร[1] วิภาดา คุณาวิกติกุล[2] เพชรสุนีย์ ทั้งเจริญกุล[3] อรอนงค์ วิชัยคำ[4]
อภิรดี นันท์ศุภวัฒน์[5] และสิริลักษณ์ วรรธนะพงษ์[6]
Kulwadee Abhicharttibutra[1], Wipada Kunnaviktikul[2], Petsunee Thungjarealkul[3],
Orn-Anong WichaiKhum[4], Apiradee Nantsupawat[5], and Siriluk Wannapong[6]
[1,3,4,5]คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ [2,6]คณะพยาบาลศาสตร์ สถาบันจัดการปัญญาภิวัฒน์
[1,3,4,5]Faculty of Nursing, Chiang Mai University [2,6]School of nursing, Panyapiwat Institute of Management

Received: Januray 21, 2022 / Revised: May 20, 2022 / Accepted: May 24, 2022

บทคัดย่อ

สปาเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่สามารถสร้างมูลค่าสูงทางด้านเศรษฐกิจให้แก่ประเทศ การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์และกำหนดกลยุทธ์การท่องเที่ยวเชิงสปา กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นายกสมาคมและสมาพันธ์ ผู้ประกอบการสปา นักวิชาการ จำนวน 12 คน และผู้เข้าร่วมการประชาพิจารณ์กลยุทธ์ ได้แก่ ประชาชน ผู้ประกอบการสปา นักวิชาการ ผู้แทนสมาคมสมาพันธ์ จำนวน 113 คน รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบบันทึกสถานการณ์และแนวคำถามการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบจุดแข็งเกี่ยวกับเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ความเป็นไทย มาตรฐานการบริการเป็นที่ยอมรับ ภูมิศาสตร์ที่สวยงาม ราคาและรูปแบบที่ดึงดูดใจ และวัตถุดิบที่มีคุณภาพดี พบจุดอ่อนเกี่ยวกับองค์ความรู้ที่รับรองประสิทธิผลของสปา จำนวนผลิตภัณฑ์สปาที่ได้มาตรฐาน ความพร้อมของผู้ประกอบการ ประสิทธิภาพของระบบข้อมูลและการประชาสัมพันธ์ และความสามารถด้านภาษาของพนักงานนวดสปา พบโอกาส ได้แก่ นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสาร ความสนใจในการดูแลสุขภาพของนักท่องเที่ยว จำนวนธุรกิจที่เชื่อมโยงสปา และการพัฒนาวัคซีน และพบอุปสรรคเกี่ยวกับการใช้จ่ายเงินและการตัดสินใจเดินทางของนักท่องเที่ยว ความต้องการความปลอดภัยในการใช้บริการสปา และความล่าช้าการฟื้นตัวของบริษัทการบินนานาชาติ กำหนดเป็นกลยุทธ์การท่องเที่ยวเชิงสปา 2 กลยุทธ์ คือ ฟื้นฟูธุรกิจสปาเพื่อความยั่งยืนในการดำเนินธุรกิจ และยกระดับความสามารถในการแข่งขันของสปาไทยสู่ระดับโลก ผลการศึกษาครั้งนี้สามารถนำไปกำหนดเป็นแผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการสปาเพื่อให้นำประเทศไทยเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีคุณภาพ

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ แผนกลยุทธ์ สปา

Corresponding Author
E-mail: wipada1111@hotmail.com

Abstract

Spa is considered a wellness tourism that can produce high economic value for the country. This study aims to analyze the situations and define strategies for spa tourism. The samples were 12 experts who are presidents of spa association, spa entrepreneurs, academicians, and 113 association representatives. The data were collected with the use of a form for recording of events and guidelines of questions for in-depth interview. Data were analyzed by using content analysis. The results revealed that the strong points are the Thai unity and identity, internationally recognized service standard, beautiful scenery, attractive price and format, and high quality raw materials. The weak points include the lack of the body of certifying knowledge, the number spa products that meet the standard, readiness of entrepreneurs, efficiency of the data system and public relations, and ability to speak English of spa therapists. The opportunities are the policy to promote health tourism, advanced communication technology, tourists' interest in health care, the number of businesses associated with spa, and vaccination development. The threats are the expenses and tourists' decision to travel, the need for safety in using spa services, and the slow recovery of international airline service companies. The results of an analysis of the strength, weakness, opportunity, and threat revealed 2 strategies of spa tourism which are the restoration of spa business to maintain the business sustainability and the upgrading of competitive capability of Thai spa business to the global level. The results of this study can be applied for formulation of strategic and operational plans for spa business in order to enable Thailand to be the quality wellness tourism destination.

Keywords: Wellness Tourism, Strategic Plan, Spa

บทนำ

การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Wellness Tourism) เป็นการท่องเที่ยวเพื่อคงไว้หรือเสริมสร้างสุขภาวะของบุคคล (Global Wellness Institute, 2022) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจึงรวมกิจกรรมทุกอย่างของนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทั้งเรื่องที่พัก อาหาร เครื่องดื่ม หรือกิจกรรมอื่น ๆ เช่น การเลือกซื้อสินค้า ทัศนศึกษา ในปี ค.ศ. 2019 การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพมีมูลค่าถึง 720.4 พันล้านเหรียญสหรัฐ และคาดว่าในปี ค.ศ. 2025 จะมีอัตราการเจริญเติบโตถึงร้อยละ 20.9 โดยจะมีมูลค่าทางตลาดถึง 6.99 ล้านล้านบาท (Global Wellness Institute, 2021)

สปาถือเป็นกิจกรรมหนึ่งในการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดสุขภาวะที่ดีโดยการให้บริการที่เป็นการบำบัดและบริการที่ปรับสภาพหรือสร้างร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญานให้ดีขึ้น (Global wellness Institute, 2021) แนวโน้มการนำสปาเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการท่องเที่ยวในวันหยุดพักผ่อนมีมากขึ้นเนื่องจากนักท่องเที่ยวมีความตระหนักมากขึ้นเกี่ยวกับสุขภาพ อาหาร การออกกำลังกาย ความสวยงาม การผ่อนคลาย และชอบที่จะนำสิ่งเหล่านี้มาทำในวันหยุดหรือในการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดสุขภาวะที่ดี จึงมีการเข้าใช้บริการสปาทั้งในประเทศและในต่างประเทศ (Atienza et al., 2014) ธุรกิจสปาจึงเป็นหนึ่งในธุรกิจดาวเด่นของอุตสาหกรรมความงามและการดูแลสุขภาพ (Wellness Industry)

ของโลก ในช่วงปี ค.ศ. 2017-2019 ธุรกิจสปาโลกมีอัตราการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วร้อยละ 8.7 ต่อปี และในปี ค.ศ. 2020 ประเทศไทยถูกจัดอยู่ในอันดับที่ 15 ของธุรกิจสปาโลก โดยมีอัตราการเจริญเติบโตในปี ค.ศ. 2017-2019 ถึงร้อยละ 11.3 (Global Wellness Institute, 2021)

สำหรับประเทศไทยในปี พ.ศ. 2561-2562 มีนักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวเกี่ยวกับกิจกรรมนวดและสปาร้อยละ 64.19 และร้อยละ 58.20 ตามลำดับ มูลค่าเฉลี่ยที่นักท่องเที่ยวใช้ในกิจกรรมนวดและสปาในภาพรวมของปี พ.ศ. 2561 เท่ากับ 2,127.33 บาทต่อทริป และปี พ.ศ. 2562 เท่ากับ 2,576.26 บาทต่อทริป (Intouch-Research & Consultancy, 2019) สปาจึงมีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในประเทศไทย อย่างไรก็ตามการระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้ธุรกิจสปาไทยได้รับผลกระทบอย่างมาก ภาครัฐประกาศให้ปิดสถานประกอบการสปาเนื่องจากเป็นสถานที่มีความเสี่ยงสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในจังหวัดท่องเที่ยว เช่น ภูเก็ต พัทยา เป็นต้น ทำให้ภาพรวมธุรกิจร้านสปาปิดตัวชั่วคราวเนื่องจากไม่มีนักท่องเที่ยวต่างชาติ และช่วงที่ผ่านมานักท่องเที่ยวชาวไทยประหยัดค่าใช้จ่ายและไม่กล้าเดินทางออกจากบ้าน (Prachachat, 2021) นอกจากนั้นการระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ระลอก 3 ทำให้ธุรกิจสปาต้องปิดตัวลงกว่า 2 เดือน ซึ่งซ้ำเติมความเสียหายให้กับผู้ประกอบการในธุรกิจสปาอย่างมาก (Matichon Online, 2021) การไม่สามารถจัดการกับปัญหาที่เกิดจากการระบาดของของไวรัสโคโรนา 2019 ได้จึงทำให้มีความจำเป็นที่ธุรกิจสปาต้องได้รับการช่วยเหลือให้ฟื้นตัวจากภาวะวิกฤติจากการระบาดของไวรัสโคโรนา 2019

ในอดีตที่ผ่านมากระทรวงท่องเที่ยวและกีฬาเป็นผู้กำหนดแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติซึ่งล่าสุดคือ ปี พ.ศ. 2564-2565 โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางด้านคุณภาพ โครงสร้างพื้นฐาน ภาพลักษณ์ และการบริหารจัดการ (The National Tourism Policy Committee, 2021) แผนดังกล่าวเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวในภาพรวมไม่มีการกำหนดกลยุทธ์ที่เฉพาะเจาะจงในการผลักดันให้สปาก้าวสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในระดับโลก ประกอบกับการระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ที่ส่งผลกระทบต่อธุรกิจสปาในประเทศไทยทำให้มีความจำเป็นต้องมีการกำหนดกลยุทธ์ในการฟื้นฟู เพื่อให้ผู้ประกอบการสามารถดำเนินธุรกิจต่อไปได้อย่างยั่งยืนที่จะสามารถสร้างรายได้ในการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพให้กับประเทศ รวมถึงการกำหนดกลยุทธ์ในการผลักดันให้สปาไทยก้าวสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของโลกต่อไป ร่วมกับการที่ประเทศไทยมีการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ที่มุ่งสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (Royal Thai Government Gazette, 2018) โดยการสร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยวและรักษาการเป็นจุดหมายปลายทางที่สำคัญของการท่องเที่ยวระดับโลกที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวทุกระดับและเพิ่มสัดส่วนของนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพสูงของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ความงาม และแพทย์แผนไทย (Secretariat Office of the National Strategy Plan Committee, 2018a) ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และให้สปาเป็นธุรกิจเป้าหมายของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในระดับโลกต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์เกี่ยวกับสปาในประเทศไทยและกำหนดกลยุทธ์การท่องเที่ยวเชิงสปาเพื่อนำประเทศไทยไปสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

การทบทวนวรรณกรรม

การท่องเที่ยวแบบสุขภาวะหรือเชิงสุขภาพ (Wellness Tourism) ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวในรูปแบบ

วิถีชีวิตที่เน้นการมีสุขภาพดีและการดำรงชีวิตที่มีความสุข (Well-Being) สมดุลทั้งทางกาย ใจ และจิตวิญญาณ (Mueller & Kaufmann, 2001) เป็นการเดินทางจากที่หนึ่งไปยังที่หนึ่งซึ่งไม่ใช่ภูมิลำเนา หรือที่พักที่อยู่ประจำ หรือที่ทำงานที่ไกลจากสภาพแวดล้อมเดิมเพื่อเปลี่ยนบรรยากาศ โดยมุ่งหมายการไปใช้บริการการดูแลรักษาสุขภาพเพื่อส่งเสริมการสร้างความสมดุลต่อการดำรงชีวิตที่ดี ทั้งทางกาย ทางใจ และทางสังคม ซึ่งจากกระแสความใส่ใจด้านสุขภาพของคนในปัจจุบันทำให้การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเป็นการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยม โดยมีแรงจูงใจเพื่อบำบัดรักษาฟื้นฟูสุขภาพควบคู่กับการทำกิจกรรมส่งเสริมหรือบำบัดรักษาฟื้นฟูสุขภาพต่าง ๆ เช่น การนวด การดูแลความงาม โยคะ การทำสมาธิ และการรักษาทางการแพทย์ เป็นต้น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในประเทศไทยออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) การท่องเที่ยวเชิงบำบัดรักษาสุขภาพ (Health Healing) เป็นการท่องเที่ยวที่ผนวกโปรแกรมการทำกิจกรรมบำบัดหรือฟื้นฟูโรค เช่น การผ่าตัดเสริมความงาม เป็นต้น และ 2) การท่องเที่ยวเชิงสร้างเสริมสุขภาพ (Health Promotion) เป็นการท่องเที่ยวไปในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ และพักในโรงแรม หรือรีสอร์ต หรือศูนย์สุขภาพ ร่วมทำกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพที่สถานที่นั้น ๆ จัดขึ้น เช่น การนวดแผนไทย บริการสุคนธบำบัด บริการอาบน้ำแร่ เป็นต้น (Pinyochoto, 2006) โดยสปาถือเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่ได้รับการยอมรับว่ามีผลดีต่อวิถีชีวิตของบุคคล สุขภาพ ความเครียด และรูปลักษณ์ (Atienza et al., 2014)

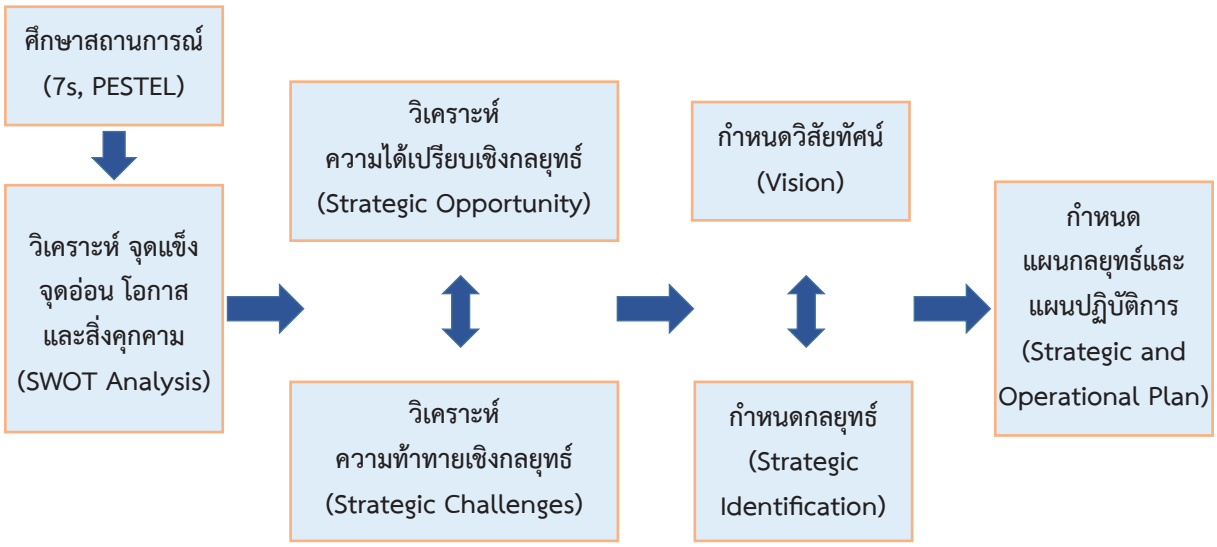
องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization, 2019) กล่าวไว้ว่าจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเป็นลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่อาจมีหรือไม่มีการบริหารจัดการที่นักท่องเที่ยวสามารถพักแรมได้ ซึ่งประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ การบริการ และกิจกรรมที่เสริมสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยว จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพมีความแตกต่างกันตามความชื่นชอบทางด้านสุขภาพ เช่น ประเทศฟินแลนด์เป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเกี่ยวกับซาวน่า ประเทศญี่ปุ่นเป็นจุดหมายของออนเซ็น ประเทศออสเตรเลียเป็นจุดหมายของโยคะ ประเทศไทยเป็นจุดหมายของการตรวจสุขภาพ เป็นต้น (Global Wellness Institute, 2022) จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ 5 อันดับแรกของโลกในปี ค.ศ. 2020 คือ ประเทศสหรัฐอเมริกา เยอรมัน ฝรั่งเศส และญี่ปุ่น ซึ่งมีการใช้จ่ายของการท่องเที่ยวทางด้านสุขภาพจำนวน 162.1, 59.0, 21.3, 19.5 และ 19.1 พันล้านเหรียญสหรัฐ ตามลำดับ (Global Wellness Institute, 2021)

สปาเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศ กิจการสปาตามพระราชบัญญัติสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพ หมายถึง บริการที่เกี่ยวกับการดูแลและสร้างเสริมสุขภาพโดยวิธีบำบัดด้วยน้ำและการนวดด้วยร่างกายเป็นหลัก ประกอบกับบริการอื่นอีกอย่างน้อย 3 อย่าง (Legal Affairs Division, 2021) เช่น การขัดผิว ทำความสะอาดผิว บำรุงผิวกาย พอกผิว พันตัว ประคบด้วยความเย็น ประคบด้วยหินร้อน ทำสมาธิ อบไอน้ำ โยคะ เป็นต้น (Ratchakitcha, 2017) ในปี ค.ศ. 2017-2019 สปาในโรงแรมและรีสอร์ต จัดเป็นสปาที่มีจำนวนมากที่สุด และสามารถสร้างรายได้มากที่สุด และมีผลต่อการเจริญเติบโตของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยประเทศสหรัฐอเมริกาถือเป็นประเทศที่มีรายได้จากสปาสูงสุดเป็นอันดับหนึ่ง โดยมีรายได้ในปี ค.ศ. 2017, 2019 และ 2020 เท่ากับ 20.83, 23.87 และ 15.12 พันล้านเหรียญสหรัฐ ตามลำดับ รองลงมา ได้แก่ ประเทศจีน มีรายได้ 8.24, 10.41 และ 6.32 พันล้านเหรียญสหรัฐ ตามลำดับ และเยอรมนี โดยมีรายได้ 6.66, 7.60 และ 5.65 พันล้านเหรียญสหรัฐ ตามลำดับ สำหรับประเทศไทยมีรายได้จากสปาในปี ค.ศ. 2017, 2019 และ 2020 เท่ากับ 1.32 , 1.63, และ 1.05 พันล้านเหรียญสหรัฐ ตามลำดับ (Global Wellness Institute, 2021) ซึ่งผู้ใช้บริการหลักของ

ธุรกิจสปาคือ นักท่องเที่ยวต่างชาติ โดยนักท่องเที่ยวที่ใช้จ่ายในการนวดและสปาสูงที่สุด 5 อันดับแรกคือ นักท่องเที่ยวจากประเทศคูเวต ซาอุดิอาระเบีย นอร์เวย์ สวิสเซอร์แลนด์ และอิสราเอล (Intouch-Research & Consultancy, 2019) สปาจึงเป็นธุรกิจที่สามารถเป็นสร้างรายได้ให้กับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพได้สูง อย่างไรก็ตามผู้ประกอบการสปาส่วนใหญ่ในประเทศไทยเป็นผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อมที่ยังขาดทักษะการบริหารและจัดการ ขาดความรู้และความสามารถต่อการนำเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่ทันสมัยมาใช้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาการให้บริการ (Ministry of Tourism and Sports, 2021b) และการระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้สถานประกอบการสปาได้รับผลกระทบอย่างมาก สำหรับในประเทศไทยผู้ประกอบการธุรกิจสปาและนวดแผนไทยปิดตัวถาวรถึงร้อยละ 70 (Matichon Online, 2021)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การกำหนดกลยุทธ์การท่องเที่ยวเชิงสปาเพื่อนำประเทศไทยเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีคุณภาพ ผู้วิจัยศึกษาดำเนินการศึกษาตามกรอบแนวคิดดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิเคราะห์สถานการณ์เกี่ยวกับสปา ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญและผู้มีประสบการณ์ในด้านแผนกลยุทธ์และสปาของทั้งภาครัฐและเอกชน กลุ่มตัวอย่างคัดเลือกแบบเจาะจงจากผู้ประกอบธุรกิจสปาและผู้เชี่ยวชาญด้านการบริการ นโยบายและมาตรฐานเกี่ยวกับสปา ได้แก่ นายกสมาคม สมาพันธ์ ผู้ประกอบการสปา นักวิชาการ จำนวน 12 คน และในการจัดทำกลยุทธ์การท่องเที่ยวเชิงสปา ประชากรผู้เข้าร่วมรับฟังการประชาพิจารณ์ ได้แก่ ผู้ที่มีส่วนได้เสียจากกลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย ผู้แทนสมาคม สมาพันธ์ ผู้ประกอบการ ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ และประชาชน จำนวน 113 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ประกอบด้วย 1) แบบบันทึกข้อมูลการวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT Analysis) โดยใช้ PESTEL Analysis และ 7s McKinsey 2) แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกที่คณะผู้วิจัยพัฒนาขึ้นประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในที่มีผลต่อการท่องเที่ยวเชิงสปาจำนวน 13 ข้อ 3) เครื่องบันทึกเสียง เครื่องมือการวิจัยได้รับการตรวจสอบ

ความถูกต้องครอบคลุม และลำดับข้อคำถามจากผู้ทรงคุณวุฒิและทำการปรับแก้ตามข้อเสนอแนะก่อนนำไปใช้

การพิทักษ์สิทธิ์กลุ่มตัวอย่าง

โครงร่างการวิจัยได้ผ่านการพิจารณาความเห็นชอบจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2563 (เลขที่ 079/2020) ผู้วิจัยพิทักษ์สิทธิ์กลุ่มตัวอย่าง โดยทำหนังสือชี้แจงให้กลุ่มตัวอย่างทราบถึงวัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการวิจัย และสิทธิของกลุ่มตัวอย่าง คณะผู้วิจัยทำการรักษาความลับของข้อมูลที่ได้ทั้งหมดโดยไม่มีการบันทึกชื่อของกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมการศึกษาในรายงานการศึกษาและข้อมูลจากการศึกษาครั้งนี้จะถูกทำลายทิ้งทั้งหมดภายหลังสิ้นสุดการศึกษา การนำเสนอผลหรืออภิปรายข้อมูลของการศึกษา ในรายงานการวิจัยจะนำเสนอในภาพรวม โดยคณะผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลเมื่อกลุ่มตัวอย่างยินยอมและลงนามในใบยินยอมเข้าร่วมการวิจัย

การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2563-กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564 ดังนี้ 1) ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมภายในและภายนอกของบริการสปาและธุรกิจสปาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) ติดต่อประสานงานผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและสปาเพื่อนัดหมายและขอความร่วมมือในการสัมภาษณ์รายบุคคล จากนั้นเข้าพบโดยใช้เวลาในการสัมภาษณ์รายบุคคลเฉลี่ยครั้งละประมาณ 1 ชั่วโมง 3) ถอดเทปการสัมภาษณ์ และนำข้อมูลที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมและการสัมภาษณ์รายบุคคลมาตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ 4) นำข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยผู้วิจัย 2 คนแยกกันอ่านเนื้อหาทั้งหมด ใส่รหัสและกำหนดเป็นประเด็น (Themes) เกี่ยวกับจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และสิ่งคุกคามของการท่องเที่ยวเชิงสปา 5) กำหนดความได้เปรียบและความท้าทายเชิงกลยุทธ์ 6) กำหนดวิสัยทัศน์การท่องเที่ยวเชิงสปาและออกแบบกลยุทธ์การท่องเที่ยวเชิงสปาของประเทศไทยสู่การเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีคุณภาพ 7) ประชาพิจารณ์กลยุทธ์ 8) สรุปและจัดทำแผนที่เชิงกลยุทธ์ แผนกลยุทธ์ และแผนปฏิบัติการตามลำดับ

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอการพัฒนากลยุทธ์การท่องเที่ยวเชิงสปาเพื่อนำประเทศไทยเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีคุณภาพโดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ

สถานการณ์การประกอบธุรกิจสปาในประเทศไทย มีรายละเอียดตาม McKinsey 7's Model และ PESTEL ดังนี้

1. ปัจจัยภายใน

โครงสร้าง (Structure) ได้แก่ สถานที่และทรัพยากรต่าง ๆ ปัจจุบันประเทศไทยมีจำนวนสถานประกอบการธุรกิจสปาที่ขอขึ้นทะเบียนทั่วทั้งประเทศ 4,290 แห่ง (Department of Health Service Support, Ministry of Public Health, 2021) ธุรกิจสปาในประเทศไทยมีทั้งเดย์สปาและสปาในรีสอร์ต โรงแรมที่มีจำนวนเพียงพอต่อการรองรับนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ประเทศไทยมีสมุนไพรมากกว่าร้อยชนิด มีปริมาณเพียงพอและมีคุณภาพดีสำหรับการจัดทำผลิตภัณฑ์สปา (Chantaburee, 2016) อย่างไรก็ตามในการผลิตผลิตภัณฑ์สปายังขาดการควบคุมคุณภาพที่ดีหรือได้รับการรับรองมาตรฐานอย่างเป็นทางการที่จะทำให้ผลิตภัณฑ์ของสปาไทยเป็นที่ยอมรับ นอกจากนี้การพัฒนานวัตกรรมหรือผลิตภัณฑ์สปาใหม่ ๆ ยังไม่มากพอ ขาดตราสินค้า (Brand) ที่เป็นสัญลักษณ์หรือเป็นเอกลักษณ์ที่จะทำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจมาใช้บริการสปาแห่งนั้น อีกทั้ง

ยังขาดการศึกษาและวิจัยที่เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ของผลของการนวดสปาต่อร่างกายและจิตใจ หรือต่อบุคคลหลาย ๆ วัย รวมถึงยังขาดการสนับสนุนการวิจัยและการรับรองมาตรฐานบริการการส่งเสริมสุขภาพของไทยจากหน่วยงานที่ยอมรับทั้งในระดับประเทศและนานาชาติ และขาดการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในคุณภาพและมาตรฐานของบริการด้านการส่งเสริมสุขภาพ (Ministry of Tourism and Sports, 2021b)

กลยุทธ์ในการดำเนินการ (Strategy) สถานประกอบการธุรกิจสปาให้บริการด้วยความมีเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของไทย โดยการดัดแปลงวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดกันมาของคนไทยมาในการให้บริการสปา รวมถึงการใช้กลยุทธ์เกี่ยวกับการให้บริการและราคาที่หลากหลาย มีอัตราค่าบริการที่สมเหตุสมผล และถูกกว่าประเทศอื่น ๆ ในมาตรฐานและคุณภาพเดียวกัน (The Office of SMEs Promotion, 2009) มีการสร้างสรรรายการสปาที่สร้างจุดเด่นและความแตกต่างของแต่ละภูมิภาค สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้หลากหลาย อย่างไรก็ตามการประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการใช้บริการสปาของสถานประกอบการและของภาพรวมของประเทศยังแยกส่วน ไม่เป็นหนึ่งเดียวกัน ทำให้การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสปาของประเทศยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

ระบบ (Systems) ธุรกิจสปามีมาตรฐานรองรับโดยสถานประกอบการที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานของกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุขจะได้ใบรับรองคุณภาพและได้รับอนุญาตให้ใช้โลโก้ Spa Shop นอกจากนี้ประเทศไทยมีธุรกิจที่เกี่ยวเนื่องและสนับสนุนธุรกิจสปาที่หลากหลาย ได้แก่ ธุรกิจโรงแรม รีสอร์ต ธุรกิจท่องเที่ยว และสถาบันการเงินหรือธุรกิจเชิงสุขภาพอื่นที่ช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวตัดสินใจท่องเที่ยวและใช้บริการสปา เป็นโอกาสในการสร้างการเชื่อมโยงบริการระหว่างกัน (Aksornpairoj et al., 2020) อย่างไรก็ตามพบว่า ธุรกิจสปายังขาดฐานข้อมูลที่เป็นระบบเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวผู้มาใช้บริการสปาเพื่อใช้วิเคราะห์ส่วนแบ่งทางการตลาดหรือเพื่อเป็นข้อมูลวางแผนการตลาดและการตัดสินใจลงทุนหรือสร้างพันธมิตรทางธุรกิจ

รูปแบบ (Style) ได้แก่ รูปแบบการบริหารและจัดการของผู้ประกอบการสปา และของสมาคม สมาพันธ์ โดยสมาพันธ์สปาไทย และสมาคมสปาไทยมีความร่วมมือกันอย่างเข้มแข็ง อย่างไรก็ตามยังพบว่าผู้ประกอบการส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบการ SME ที่ยังขาดทักษะในการบริหารและจัดการ ขาดความรู้และความสามารถในการนำเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่ทันสมัยมาใช้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการให้บริการ (Ministry of Tourism and Sports, 2021b)

ทักษะ (Skills) พนักงานนวดสปาให้บริการที่มีหัวใจความเป็นคนไทย (Thai Hospitality) คือ มีความอ่อนน้อม ความนุ่มนวล มีมารยาท มีอัธยาศัยดี สุภาพ ทำให้นักท่องเที่ยวประทับใจ รู้สึกเป็นกันเอง เปรียบเสมือนคนในครอบครัว (The Office of SMEs Promotion, 2009) อย่างไรก็ตามพบอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากพนักงานนวดสปาคือ การขาดทักษะภาษาต่างประเทศในการให้บริการ (Department of Trade Negotiation, 2011)

การจัดการบุคลากร (Staff) ธุรกิจสปาและนวดแผนไทยส่วนใหญ่เป็นธุรกิจขนาดเล็ก โดยให้ค่าตอบแทนพนักงานนวดเป็นรายเดือนร่วมกับค่าตอบแทนจากการนวดแต่ละครั้ง หรือพนักงานนวดแบบไม่มีเงินเดือนประจำแต่จะได้ค่านวดแต่ละครั้งประมาณร้อยละ 30-50 ของราคาค่าบริการ (Chantaburee, 2016) พนักงานนวดสปา (Therapist) ทุกคนจะต้องผ่านหลักสูตรพื้นฐานและมาตรฐานต่าง ๆ เช่น มาตรฐานฝีมือแรงงานแห่งชาติ กลุ่มอาชีพภาคบริการ (พนักงานนวดไทยและนักส่งเสริมสุขภาพแบบองค์รวม) มาตรฐานอาชีพและคุณวุฒิวิชาชีพสาขาสปาและความงาม เป็นต้น

ค่านิยมร่วม (Shared Values) ธุรกิจสปาเน้นการสร้างค่านิยมเกี่ยวกับการเป็นองค์กรโปร่งใส

การสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อผู้มีส่วนได้เสีย และเป็นองค์กรที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม เพื่อใช้เป็นบรรทัดฐานหรือมาตรฐานขององค์กร (Phaktoop et al., 2020)

2. ปัจจัยภายนอก

ปัจจัยด้านการเมือง (Political Factors) ประเทศไทยมีการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยมียุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ที่กำหนดยุทธศาสตร์การสร้างความสามารถในการแข่งขัน (Royal Thai Government Gazette, 2018) และแผนในระดับอื่นที่สอดรับกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เช่น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560-2564) รวมถึงการมีนโยบายศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติที่ส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็น “Capital Spa of Asia” ด้วยการผลักดันการสร้างมาตรฐานและเอกลักษณ์ของธุรกิจสปาไทยสู่มาตรฐานสากล และเน้นการทำการตลาดเชิงรุกในประเทศเป้าหมายให้ธุรกิจสปาและนวดไทยมีชื่อเสียงและมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับในระดับสากล (Department of Trade Negotiation, 2011)

นอกจากนี้ยังมีนโยบายที่เกี่ยวข้องของหน่วยงานต่าง ๆ เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวทั้งภายในและภายนอกประเทศ สถาบันพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (ISMED) ในการพัฒนามาตรฐานและศักยภาพธุรกิจสปาไทย ทั้งการสร้างสรรค์บริการสปาและผลิตภัณฑ์สปาใหม่เพื่อนำไปสู่การพัฒนานวัตกรรมบริการสปาไทยสู่สากล กรมส่งเสริมการส่งออกกระทรวงพาณิชย์ในการส่งเสริมและสนับสนุนผู้ประกอบการ เพื่อมุ่งให้เป็นเวทีการค้าเชิงธุรกิจระดับภูมิภาคอาเซียน ในการเป็นศูนย์กลางการค้า/บริการธุรกิจสุขภาพและความงามของเอเชีย และผลักดันธุรกิจให้เติบโตอย่างต่อเนื่องในตลาดการค้าหลักและตลาดใหม่ (Chantaburee, 2016)

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ (Economic Factors) เศรษฐกิจในประเทศไทยปี พ.ศ. 2562 มีการชะลอตัวเนื่องจากการชะลอตัวลงของเศรษฐกิจโลกที่ส่วนหนึ่งได้รับผลกระทบจากสงครามการค้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งการระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ได้ส่งผลกระทบต่อกิจกรรมเศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยวของโลกอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในปี พ.ศ. 2563 การเดินทางและการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวลดลงอย่างมาก จาก 3.8 ล้านคนในเดือนมกราคม เป็น 2.0 ล้านคนในเดือนกุมภาพันธ์ และ 819,429 คน ในเดือนมีนาคม ทำให้รายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติลดลงอย่างมาก จาก 1.9 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2562 เหลือ 3 แสนล้านบาทในปี พ.ศ. 2563 (Ministry of Tourism and Sports, 2021a) นอกจากนี้การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ยังทำให้สถานประกอบการสปาได้รับผลกระทบอย่างมากจากการที่ภาครัฐประกาศให้ปิดสถานประกอบการสปาเนื่องจากเป็นสถานที่มีความเสี่ยงสูงทำให้รายได้กลายเป็นศูนย์ (Prachachat, 2021) การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ยังส่งผลอย่างมากต่ออุตสาหกรรมการบิน เนื่องมาจากการจำกัดการข้ามพรมแดนที่บังคับใช้ในแต่ละประเทศ ความกังวลของผู้โดยสารเกี่ยวกับการติดเชื้อ ความรู้สึกไม่สบายกายในการปฏิบัติตามมาตรการการป้องกันการติดเชื้อ นอกจากนี้การที่สายการบินยังมีการใช้มาตรการเว้นระยะห่างทางสังคมบนเครื่องบินนั้น ซึ่งอาจจะส่งผลทำให้ราคาตั๋วเครื่องบินสูงขึ้นไปอีก และจะส่งผลทำให้ความต้องการใช้บริการสายการบินลดลงด้วย (Issara News, 2021) ความล่าช้าการฟื้นตัวของบริษัทการบินนานาชาติทำให้การนำนักท่องเที่ยวเข้าสู่ประเทศไทยลดลง

ปัจจัยด้านสังคม (Social Factors) การเติบโตของธุรกิจสปามีปัจจัยสนับสนุนหลักมาจากจำนวนประชากรสูงอายุที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทั่วโลก จากข้อมูลพบว่า ประเทศที่มีมูลค่าตลาดธุรกิจสปาใหญ่ที่สุด 20 อันดับแรกของโลกส่วนใหญ่มีระดับอายุเฉลี่ยของประชากรสูงกว่า 40 ปี ซึ่งสะท้อนถึงแนวโน้มความ

ต้องการใช้บริการสปาที่มากขึ้นจากการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ นอกจากนี้กลุ่มชนชั้นกลางทั่วโลกมีระดับรายได้ที่สูงขึ้นและวิถีชีวิตที่เร่งรีบของกลุ่มคนรุ่นใหม่ ซึ่งก่อให้เกิดความเครียด ส่งผลให้เกิดการใช้จ่ายเงินเพื่อดูแลสุขภาพของตนเองนอกเหนือจากการใช้จ่ายเพื่อดำรงชีวิตประจำวัน (Pitikraisorn, 2018) อย่างไรก็ตามในช่วงการระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 นักท่องเที่ยวให้ความสนใจต่อความปลอดภัยในการเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้น ทำให้สถานประกอบการต้องกำหนดมาตรการเพื่อให้เกิดความปลอดภัยในการให้บริการมากขึ้น รวมถึงมีการใช้เทคโนโลยีมาสนับสนุนการทำงานมากขึ้น

ปัจจัยด้านเทคโนโลยี (Technology Factors) ความก้าวหน้าของเทคโนโลยี การสื่อสารทำให้ธุรกิจสปาสามารถสร้างรับรู้เกี่ยวกับสปาเป็นวงกว้าง เข้าถึงผู้บริโภคได้มากขึ้น และนักท่องเที่ยวเกิดความสะดวกในการเดินทางท่องเที่ยวเชิงสปา มีการซื้อ ขาย หรือทำธุรกรรมผ่านทางออนไลน์ อย่างไรก็ตามการขาดฐานข้อมูลเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวเชิงสปา ขาดข้อมูลที่ใช้ในการวางแผนการตลาดและการตัดสินใจในการลงทุนหรือสร้างพันธมิตรทางธุรกิจเพื่อเชื่อมโยงบริการระหว่างกัน จำเป็นต้องมีการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเป็นแหล่งข้อมูลออนไลน์ให้นักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลเพื่อตัดสินใจในการเข้ารับบริการสปาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (Aksornpairoj et al., 2020) นอกจากนี้ยังมีความพยายามและความร่วมมือทางการแพทย์ในการจัดการกับการระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผลิตวัคซีนเพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน ทำให้เกิดการผ่อนคลายข้อกำหนดต่าง ๆ ในการเดินทางท่องเที่ยว

ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Factors) ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงาม มีความอุดมสมบูรณ์ มีลักษณะภูมิประเทศที่หลากหลายทำให้เกิดทัศนียภาพที่สวยงาม แปลกตา เช่น ภูเขา ถ้ำ หน้าผา น้ำตก แม่น้ำ ตลอดจนเกาะต่าง ๆ เป็นต้น ที่เป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยว ซึ่งสถานบริการสปาในรีสอร์ตหรือโรงแรม มักมีทำเลอยู่ในสถานที่พักตากอากาศที่มีความสวยงามตามธรรมชาติ เช่น ริมทะเล ภูเขา บ่อน้ำร้อน เป็นต้น เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการการพักผ่อนคลายความตึงเครียด

ปัจจัยด้านกฎหมาย (Legal Factors) ธุรกิจสปาเกี่ยวข้องกับกฎหมายและระเบียบข้อบังคับของภาครัฐหลายประการ เช่น พระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559 กฎกระทรวงการอนุญาตประกอบกิจการสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2560 กฎกระทรวงการขึ้นทะเบียนเป็นผู้ให้บริการในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2560 หรือกฎกระทรวงซึ่งกำหนดมาตรฐานด้านสถานที่ความปลอดภัยและการให้บริการในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพประเภทกิจการสปา และกิจการนวดเพื่อสุขภาพหรือเพื่อเสริมความงาม เป็นต้น นอกจากนี้ธุรกิจสปายังต้องดำเนินการตามมาตรฐานต่าง ๆ เช่น มาตรฐานฝีมือแรงงานแห่งชาติ กลุ่มอาชีพภาคบริการ (พนักงานนวดไทยและนักส่งเสริมสุขภาพแบบองค์รวม) มาตรฐานอาชีพและคุณวุฒิวิชาชีพสาขาสปาและความงาม เป็นต้น

กลยุทธ์การท่องเที่ยวเชิงสปาเพื่อนำประเทศไทยเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีคุณภาพ

ผู้วิจัยวิเคราะห์กลยุทธ์การท่องเที่ยวเชิงสปาจากความได้เปรียบเชิงกลยุทธ์และความท้าทายเชิงกลยุทธ์ได้ 2 กลยุทธ์ (ภาพที่ 2)

กลยุทธ์ 1 ฟื้นฟูธุรกิจสปาเพื่อการดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืน (พ.ศ. 2565-2569) ซึ่งเป็นกลยุทธ์ในการช่วยเหลือผู้ประกอบการสปาที่ได้รับผลกระทบจากการระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ให้สามารถดำเนินธุรกิจได้ต่อเนื่องเพื่อบรรลุกลยุทธ์ที่ 2 ต่อไป กลยุทธ์นี้มีแนวทางการดำเนินการต่าง ๆ ได้แก่ 1) การทบทวนและเพิ่มพูนทักษะที่จำเป็นต่อการบริหารและจัดการธุรกิจในภาวะวิกฤตแก่ผู้ประกอบการสปา และพัฒนา

ทักษะแก่พนักงานนวดสปาเกี่ยวกับการให้บริการสปาและการทบทวนทักษะด้านการนวดสปา 2) การสร้างสภาพคล่องโดยกำหนดให้สถานประกอบการสปาที่มีใบรับรองมาตรฐาน สถานประกอบการสามารถร่วมในโครงการกระตุ้นเศรษฐกิจของภาครัฐเกี่ยวกับการท่องเที่ยว 3) การสนับสนุนความสามารถในการดำเนินกิจการอย่างต่อเนื่องผ่านการดำเนินโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการสินเชื่อชะลอการเลิกจ้าง โครงการสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ โครงการปรับโครงสร้างหนี้ เป็นต้น ผู้รับผิดชอบในดำเนินการกลยุทธ์นี้ ได้แก่ กองสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และกระทรวงแรงงาน

กลยุทธ์ที่ 2 ยกระดับความสามารถในการแข่งขันของสปาไทยสู่ระดับโลก (พ.ศ. 2567-2569) ประกอบด้วย 1) การส่งเสริมสปาไทยให้มีคุณภาพระดับพรีเมียมเป็นที่ยอมรับในระดับโลก เริ่มจากการผลักดันสถานประกอบการสปาในประเทศไทยให้ได้รับรางวัลสปาสากล (Thai World Class Spa Awards) ผลักดันให้มีการมอบรางวัลสปาไทยในเวทีระดับโลก และผลักดันสถานประกอบการสปาไทยให้เป็นที่รู้จักและได้รับรางวัลในระดับโลก 2) การส่งเสริมสปาไทยให้เป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ โดยการทบทวนและเพิ่มทักษะเกี่ยวกับสปาเพื่อสุขภาพและการประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสปาเพื่อสุขภาพสำหรับผู้ประกอบการสปา ทักษะด้านการให้บริการสปาเพื่อสุขภาพ (Wellness) และทักษะภาษาต่างประเทศแก่พนักงานนวดสปา เผยแพร่เอกลักษณ์และอัตลักษณ์ที่โดดเด่นเพื่อให้สปาไทยเป็นที่รู้จักและเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของนักท่องเที่ยวทั่วโลก ขับเคลื่อนแบรนด์สปาไทยสู่สปาโลก เชื่อมโยงสปาเพื่อสุขภาพร่วมกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและการท่องเที่ยวอื่น พัฒนาและเชื่อมโยงฐานข้อมูลธุรกิจสปาและฐานข้อมูลการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงได้ง่ายและรวดเร็ว และเสริมสร้างคุณค่าและประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงสปาให้นักท่องเที่ยวชาวไทยโดยการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงสปาแก่นักท่องเที่ยว แก่คนไทยที่สนใจในการดูแลสุขภาพ 3) ส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์และองค์ความรู้เกี่ยวกับสปาต่อสุขภาพ โดยการส่งเสริมการพัฒนาและนำองค์ความรู้เกี่ยวกับประสิทธิผลของสปาและผลิตภัณฑ์สปาต่อสุขภาพ ส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์สปาจากวัตถุดิบท้องถิ่น/ภูมิปัญญาพื้นบ้านให้มีมาตรฐาน รวมถึงการส่งเสริมชุมชนและท้องถิ่นในการผลิตวัตถุดิบท้องถิ่นเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์สปา หรือใช้ในบริการสปา ผู้รับผิดชอบดำเนินการกลยุทธ์นี้ ได้แก่ กองสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข สมาคมสปาไทย และสมาพันธ์สมาคมสปาแอนด์เวลเนสไทย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ และผู้ประกอบการสปา

วิสัยทัศน์

ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสปาชั้นนำของโลก

กลยุทธ์ 1 ฟื้นฟูธุรกิจสปาเพื่อการดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืน (พ.ศ. 2565-2569)

เสริมสร้างความสามารถในการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการสปาอย่างยั่งยืน

กลยุทธ์ 2 ยกระดับความสามารถในการแข่งขันของสปาไทยสู่ระดับโลก (พ.ศ. 2567-2569)

ส่งเสริมสปาไทยให้เป็นที่ยอมรับในระดับโลก

ส่งเสริมสปาไทยให้เป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ

ส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์และองค์ความรู้เกี่ยวกับสปาต่อสุขภาพ

ความได้เปรียบเชิงกลยุทธ์		ความท้าทายเชิงกลยุทธ์	
จุดแข็ง	**โอกาส**	**จุดอ่อน**	**สิ่งคุกคาม**
S1: มีเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ความเป็นไทย S2: มีมาตรฐานการบริการและความปลอดภัยเป็นที่ยอมรับ S3: มีภูมิศาสตร์ที่มีความสวยงามและความโดดเด่น S4: มีราคาและรูปแบบบริการสปาที่ดึงดูดใจและตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว S5: มีวัตถุดิบ สมุนไพรที่ใช้ในการบริการสปาและผลิตผลิตภัณฑ์สปาที่มีคุณภาพ	O1: นโยบายส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ O2: เทคโนโลยีการสื่อสารทำให้เกิดการเข้าถึงข้อมูล O3: นักท่องเที่ยวสูงอายุและชนชั้นกลางมีความสนใจในการดูแลสุขภาพ O4: ธุรกิจที่สามารถเชื่อมต่อกับบริการสปามีจำนวนมาก O5: การพัฒนาวัคซีนเพื่อป้องกันการระบาดของโรคโควิด 19	W1: องค์ความรู้ที่รับรองประสิทธิผลของสปาหรือผลิตภัณฑ์สปายังไม่เพียงพอ W2: ผลิตภัณฑ์สปาที่ผลิตจากวัตถุดิบหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้มาตรฐานมีจำนวนจำกัด W3: ผู้ประกอบการไม่สามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง W4: ระบบในการรวบรวมและเชื่อมโยงข้อมูลเกี่ยวกับสปายังไม่มีประสิทธิภาพ W5: พนักงานนวดสปาที่มีความสามารถในการสื่อสารภาษาต่างประเทศมีจำนวนจำกัด W6: การประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการใช้บริการสปายังไม่มีประสิทธิภาพ	T1: การระบาดของโควิด 19 ส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางของนักท่องเที่ยว T2: ความต้องการความปลอดภัยในการใช้บริการสปาของนักท่องเที่ยวสูงขึ้น T3: สภาวะเศรษฐกิจถดถอยทำให้นักท่องเที่ยวมีการใช้จ่ายเพื่อการท่องเที่ยวลดลง T4: ความล่าช้าการฟื้นตัวของบริษัทการบินนานาชาติทำให้การนำนักท่องเที่ยว เข้าสู่ประเทศไทยลดลง

ภาพที่ 2 วิสัยทัศน์ และกลยุทธ์การท่องเที่ยวเชิงสปาของประเทศไทย

อภิปรายผล

การวิเคราะห์สถานการณ์การประกอบธุรกิจสปาในประเทศไทยโดยการวิเคราะห์สิ่งแวดล้อมภายนอกและสิ่งแวดล้อมภายใน พบจุดแข็งที่สำคัญหลายประการ ได้แก่ จุดแข็งในเรื่องเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ความเป็นไทย และความสวยงามทางภูมิศาสตร์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีอยู่แตกต่างกันในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทย (Junead et al., 2018) เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมที่ดีงาม และสามารถนำมาส่งเสริมการบริการสปาให้มีความโดดเด่นได้ นอกจากนี้การมีจุดแข็งในเรื่องมาตรฐานการบริการนั้น เป็นไปตามการสนับสนุนและผลักดันของกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข สมาคม สมาพันธ์ และหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีการกำหนดมาตรฐานและช่วยส่งเสริมให้ผู้ประกอบการสปาจัดบริการที่มีมาตรฐานจนเป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ดังการศึกษาที่พบว่า นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นต่อมาตรฐานการให้บริการของสถานประกอบการสปาโดยรวมอยู่ในระดับมากทั้งด้านบุคลากร การบริหาร และการจัดการสถานที่และสิ่งแวดล้อม ผลิตภัณฑ์ เครื่องมือและอุปกรณ์ และบริการ (Saringkhan & Pamornpathomkul, 2020) ซึ่งจุดแข็งเหล่านี้ร่วมกับโอกาสที่เกิดขึ้น เช่น นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว ความสนใจในการดูแลสุขภาพของนักท่องเที่ยว ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสาร เป็นประโยชน์ต่อการผลักดันสปาให้เป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

สำหรับการวิเคราะห์จุดอ่อนพบว่า ในช่วงการระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ความพร้อมของผู้ประกอบการในการเผชิญและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงเป็นจุดอ่อนสำคัญที่ส่งผลต่อความสามารถในการประกอบธุรกิจและควรต้องได้รับช่วยเหลือ ผู้ประกอบการที่มีความรู้และทักษะ มีความชำนาญสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงและปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อธุรกิจ จะเป็นผู้ประกอบการที่สามารถยืนหยัดอยู่ในธุรกิจนั้นได้ (Department of Industrial Promotion, n.d.) นอกจากนี้ยังพบจุดอ่อนเกี่ยวกับความรู้เรื่องประสิทธิผลของสปาและมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ รวมถึงจุดอ่อนเกี่ยวกับความสามารถในการสื่อสารของพนักงานนวดสปา ดังการศึกษาที่พบว่านักท่องเที่ยวให้ข้อมูลป้อนกลับเกี่ยวกับความไม่เข้าใจภาษาอังกฤษ หรือการพูด อธิบายเป็นภาษาอังกฤษได้น้อยของผู้ให้บริการสปา (Sangpikul, 2018) การให้ข้อมูลป้อนกลับเช่นนี้เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจในการใช้บริการ และอาจส่งผลต่อการใช้บริการสปาต่อไปในอนาคต ผลการศึกษาครั้งนี้แตกต่างจากจุดอ่อนของประเทศอื่น เช่น สปาในประเทศเคนยามีจุดอ่อนในเรื่องความสะอาด ราคาที่แพง และการไม่ได้รับการอบรมเกี่ยวกับการนวดสปาของพนักงานนวดสปา เป็นต้น (Okech, 2014) การพัฒนากลยุทธ์จากจุดอ่อนร่วมกับสิ่งคุกคามที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวเชิงสปา เช่น ความต้องการความปลอดภัยในการใช้บริการและความล่าช้าในการฟื้นตัวของสายการบินที่ส่งผลต่อการเดินทางท่องเที่ยวที่ลดลง เป็นสิ่งท้าทายที่สามารถกำหนดเป็นกลยุทธ์เพื่อจัดการหรือแก้ไขให้สามารถบรรลุตามวิสัยทัศน์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสปาต่อไป

ผลการกำหนดกลยุทธ์การท่องเที่ยวเชิงสปาเพื่อนำประเทศไทยไปสู่จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพพบว่า ได้กลยุทธ์การท่องเที่ยวเชิงสปา กลยุทธ์ที่ 1 เกี่ยวกับการฟื้นฟูการท่องเที่ยวเชิงสปา ซึ่งถือเป็นกลยุทธ์ที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการฟื้นฟูธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสปาไทยที่เนื่องจากการระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวลดลง ในขณะเดียวกันทำให้ธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงสปาไทยประสบปัญหาสภาพคล่อง นอกจากนี้การผลิตและการลงทุนภายในประเทศลดลง ส่งผลกระทบต่อภาคการจ้างงานและรายได้ของครัวเรือน และส่งผลให้กำลังซื้อภายในประเทศปรับตัวลดลง การใช้จ่ายภายในประเทศยังได้รับผลกระทบอีกทางจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภคและมาตรการควบคุมและป้องกันการระบาด โดยการปิดสถานประกอบการต่าง ๆ (The Office of the National

Economics and Social Development Council, 2020) การดำเนินการต่าง ๆ ในกลยุทธ์ที่ 1 จะช่วยให้ผู้ประกอบการสปามีความรู้ทักษะในการบริหารจัดการธุรกิจในภาวะวิกฤต เกิดสภาพคล่องสามารถดำเนินธุรกิจให้ผ่านพ้นวิกฤตครั้งนี้ไปได้ ซึ่งวิธีการต่าง ๆ ที่นำมากำหนดกลยุทธ์นี้สอดคล้องตามมาตรการเยียวยาทางเศรษฐกิจที่รัฐบาลไทยดำเนินการในระหว่างการระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ซึ่งการช่วยเหลือนี้เป็นสิ่งที่ทุกประเทศในภูมิภาค เช่น ประเทศสิงคโปร์ มาเลเซีย เกาหลีใต้ จีน เวียดนาม ญี่ปุ่น เป็นต้น ดำเนินการอยู่เช่นกัน โดยวิธีการต่าง ๆ เช่น การให้สินเชื่อและการลด/ผ่อนผันค่าสาธารณูปโภค เป็นต้น (Jongwanich et al., n.d.).

สำหรับกลยุทธ์ที่ 2 ซึ่งเป็นการยกระดับความสามารถในการแข่งขันของสปาไทยสู่ระดับโลก มีแนวทางในดำเนินการต่าง ๆ ได้แก่ การสร้างความเชื่อมั่นเกี่ยวกับการท่องเที่ยว การส่งเสริมและการกระตุ้นการท่องเที่ยวเชิงสปาให้เป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว รวมถึงการส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์และองค์ความรู้ เพราะองค์ความรู้ที่น่าเชื่อถือเกี่ยวกับสปาหรือผลิตภัณฑ์สปา เช่น การทำให้ผ่อนคลาย ลดความเครียด ลดอาการปวดเมื่อย หรือผลต่อการสร้างเสริมสุขภาพ จะทำให้นักท่องเที่ยวเชื่อถือและเชื่อมั่นสนใจต่อการใช้บริการสปาเพื่อการดูแลสุขภาพ กลยุทธ์นี้จึงถือว่าเป็นกลยุทธ์ที่สามารถนำประเทศไทยให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวสปาชั้นนำของโลก ซึ่งกลยุทธ์ดังกล่าวสอดคล้องกับวิสัยทัศน์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2579 ในการให้ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพชั้นนำของโลกที่เติบโตอย่างมีดุลยภาพบนพื้นฐานความเป็นไทย โดยการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว สินค้า และบริการด้านการท่องเที่ยว การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว การสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักท่องเที่ยวโดยมุ่งเน้นการส่งเสริมภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว และการบูรณาการบริหารจัดการการท่องเที่ยว (Ministry of Tourism and Sports, n.d.) นอกจากนี้ยังสามารถนำไปสู่การบรรลุวิสัยทัศน์ของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) คือ การทำให้ประเทศมีความสามารถในการแข่งขันของประเทศ มีความหลากหลายด้านการท่องเที่ยว เป็นจุดหมายปลายทางที่สำคัญของการท่องเที่ยวระดับโลกที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวทุกระดับ รวมถึงมีสัดส่วนของนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพสูงเพิ่มขึ้น ในการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ความงาม และแพทย์แผนไทย รวมถึงการท่องเที่ยวเชื่อมโยงภูมิภาค (Secretariat Office of the National Strategy Plan Committee, 2018b) ความสอดรับกันของกลยุทธ์การท่องเที่ยวเชิงสปากับวิสัยทัศน์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2579 และวิสัยทัศน์ของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แสดงให้เห็นเอกภาพของทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวไทย จึงสามารถเป็นกรอบการดำเนินงานสำหรับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งระดับกระทรวง และหน่วยงาน และในระดับพื้นที่ รวมถึงองค์กรเอกชน สมาคม สมาพันธ์ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำการท่องเที่ยวเชิงกีฬาและสปาไทยไปสู่วิสัยทัศน์ที่ตั้งไว้ได้ นอกจากนี้การกำหนดกลยุทธ์เพื่อบรรลุวิสัยทัศน์ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสปาชั้นนำของโลกนี้มีความสอดคล้องกับแผนกลยุทธ์การท่องเที่ยวอาเซียนที่มีการส่งเสริมความสามารถในการแข่งขันให้มากขึ้น โดยการส่งเสริมความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ และส่งเสริมด้านการตลาดเพื่อเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวในระดับอาเซียนอีกด้วย (The ASEAN Secretariat, 2015)

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนของการท่องเที่ยวเชิงสปาไทยภายใต้สถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 นำไปสู่การกำหนดกลยุทธ์เพื่อนำสู่วิสัยทัศน์ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสปาชั้นนำของโลก ได้แก่ กลยุทธ์ในการฟื้นฟูธุรกิจสปาเพื่อการดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืนและกลยุทธ์การยกระดับความสามารถในการแข่งขันของสปาไทยสู่ระดับโลก ซึ่งสามารถให้ข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

รัฐบาลควรสนับสนุนให้การท่องเที่ยวเชิงสปาเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ รวมถึงกำหนดมาตรการต่าง ๆ ที่ช่วยขับเคลื่อน กลยุทธ์ให้ประสบความสำเร็จ

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ สมาคม สมาพันธ์ และสถานประกอบการควรนำกลยุทธ์ไปดำเนินการโดยจัดทำเป็นแผนปฏิบัติการและดำเนินการตามแผนปฏิบัติการเพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ที่ตั้งไว้ นอกจากนี้กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬาควรมีการกำหนดและแต่งตั้งคณะกรรมการและคณะทำงานเพื่อขับเคลื่อน ติดตาม และประเมินแผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวเชิงสปาให้ประสบความสำเร็จ

3. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

3.1 ศึกษาติดตามผลสำเร็จของการดำเนินการตามกลยุทธ์รวมถึงศึกษาปัญหาอุปสรรคการนำแผนไปปฏิบัติ

3.2 ศึกษาทบทวนแผนกลยุทธ์การท่องเที่ยวเชิงสปาทุก 5 ปี

3.3 ศึกษาการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสปาเพื่อการเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในระดับภูมิภาค

3.4 ศึกษาเพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์กลยุทธ์การท่องเที่ยวเชิงสปาเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (บพข.) คณะผู้วิจัยขอขอบคุณกลุ่มตัวอย่างผู้เชี่ยวชาญ ผู้ให้ข้อมูล และผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการวิจัย

References

Aksornpairoj, P., Weerakit, N., Chaiyasain, C., & Sonpiam, S. (2020). Opportunities and challenges of hotel and resort spa business to linkage service with wellness tourism in Phuket. *Dusit Thani College Journal, 14*(2) 254-272. [in Thai]

Atienza, K. L. T., Evangelista, C. A., Kvangelista, L. I., & Ibre, R. T. (2014). Impacts of tourism industry of massage spa therapy in Batangas City, Philippines. *Asia Pacific Journal of Multidisciplinary Research, 2*(5), 87-93.

Chantaburee, S. (2016). Opportunity and competitiveness of spa and Thai massage businesses in Thailand. *Kasem Bundit Journal, 17*(2), 49-63. [in Thai]

Department of Health Service Support, Ministry of Public Health. (2021). *Spa business*. http://spa.hss.moph.go.th/count_data.php [in Thai]

Department of Industrial Promotion. (n.d.). *New entrepreneur: How to achieve*. https://nec.dip.go.th/ebook/book12/book12.pdf [in Thai]

Department of Trade Negotiation. (2011). *Spa business: Services and Thai massage*. https://www.thailandmedicalhub.net/uploads/documents/D00000001019_25101.pdf [in Thai]

Global Wellness Institute. (2021). *The global wellness economy: Looking beyond COVID*. https://globalwellnessinstitute.org/industry-research/the-global-wellness-economy-looking-beyond-covid/

Global Wellness Institute. (2022). *Wellness tourism*. https://globalwellnessinstitute.org/what-is-wellness/what-is-wellness-tourism/

Intouch-Research & Consultancy. (2019). *Adaptation challenge: The changes are in the wind*. https://intelligencecenter.tat.or.th/articles/26899 [in Thai]

Issara News. (2021). *According to the reports in foreign media; Why does it take airlines till year 2024 to recover from COVID-19?* https://www.isranews.org/article/isranews-scoop/92040-Airline.html [in Thai]

Jongwanich. J., Mingsakul, P., & Sailamai, S. (n.d.). *Economic helping measures during COVID-19 crisis of Thailand: Compare with other regions*. https://www.icrc-econtu.com/wp-content/uploads/2020/07/Policy_Brief_2-1.pdf [in Thai]

Junead, J., Jamnongchob, A., Wanichakorn, A., & Manirochna, N. (2018). The study on potential of Thai identity in spa business and traditional Thai massage toward world-class health tourism sector. *Panyapiwat Journal, 10*(2), 1-16. [in Thai]

Legal Affairs Division. (2021). *Health establishment act.* http://law.hss.moph.go.th/fileupload_doc/2021-08-24-12-21-3499428.pdf [in Thai]

Matichon Online. (2021, June 2). *The drag of COVID-19, 70% of the Thai spa and massage industry has been irreversibly destroyed, even when their businesses deteriorate, entrepreneurs complain that the government ignores them.* https://www.matichon.co.th/economy/news_2754120 [in Thai]

Ministry of Tourism and Sports. (2021a). *Number and income of foreign tourists: Year 2015-2020*. https://www.mots.go.th/more_news_new.php?cid=625 [in Thai]

Ministry of Tourism and Sports. (2021b). *Tourism economic review Year 2, Vol. 1/2021*. https://www.mots.go.th/download/article/article_20210521170904.pdf [in Thai]

Ministry of Tourism and Sports. (n.d.). *Strategies of the ministry of tourism and sports (4th Issue)*. Strategy and Planning Division, Office of the Permanent Secretary, Ministry of Tourism and Sports. [in Thai]

Mueller, H., & Kaufmann, E. L. (2001). Wellness tourism: Market analysis of a special health tourism segment and implications for hotel industry. *Journal of Vacation Marketing, 7*(1), 5-17.

Okech, R. N. (2014). Promoting the spa tourism industry: Focus on coastal resorts in Kenya. *Athens Journal of Tourism, 1*(1), 67-77.

Phaktoop, M., Pathomsirikul, Y., & Laobariprat, S. (2020). Evaluation of management competencies of Thai spa. *Journal of the Association of Researchers, 25*(1), 221-236. [in Thai]

Pinyochoto, S. (2006). *A model of health tourism management of the local organizations with the co-operation of the Ban Khuangbuk community, Huay-Rai Sub-district, Denchai District, Phrae Province* [Master's thesis]. Uttaradit Rajabhat University. [in Thai]

Pitikraisorn, P. (2018). *Think outside the box, responding to business trends in wellness tourism.* SCB Economic Intelligence Center. https://www.scbeic.com/th/detail/product/4010 [in Thai]

Prachachat. (2021). *Spa business lost 5 billion, Phuket-Pattaya is heavily closed down 80%.* https://www.prachachat.net/local-economy/news-599329 [in Thai]

Ratchakitcha. (2017). *Activities of spa*. http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/047/28.PDF [in Thai]

Royal Thai Government Gazette. (2018). *National strategy 2018-2037*. http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2561/A/082/T_0001.PDF [in Thai]

Sangpikul, A. (2018). An analysis of spa tourism reviews in major tourism cities. *Modern Management Journal, 16*(2), 84-96.

Saringkhan, B., & Pamornpathomkul, S. (2020). The study of difference between entrepreneur's characteristics and service standard of spa business in Bangkok and metropolitan area. *Human and Social Science Research Promotion Network Journal, 3*(2), 43-55. [in Thai]

Secretariat Office of the National Strategy Plan Committee. (2018a). *National strategy (Summary)*. Office of the National Economic and Social Development Council. [in Thai]

Secretariat Office of the National Strategy Plan Committee. (2018b). *National strategy.* https://infocenter.nationalhealth.or.th/Ebook/NationalStrategy/book.html [in Thai]

The ASEAN Secretariat. (2015). *ASEAN tourism strategic plan 2016-2025*. https://ASEAN.org/wp-content/uploads/2012/05/ATSP-2016-2025.pdf

The National Tourism Policy Committee. (2021). *National tourism development plan*. https://secretary.mots.go.th/strategy/more_news.php?cid=9 [in Thai]

The Office of SMEs Promotion. (2009). *SMEs' report*. The Office of SMEs Promotion. [in Thai]

The Office of the National Economics and Social Development Council. (2020). *Tourism economic review year 1 (Vol. 3).* https://www.mots.go.th/more_news_new.php?cid=605 [in Thai]

World Spa Awards. (2020). *World spa awards*. https://worldspaawards.com/

World Tourism Organization. (2019). *UNWTO guidelines for institutional strengthening of Destination Management Organizations (DMOs)-Preparing DMOs for new challenges.* UNWTO. https://doi.org/10.18111/9789284420841

Name and Surname: Kulwadee Abhicharttibutra
Highest Education: Doctor of Philosophy (Nursing Science), Chiang Mai University
Affiliation: Faculty of Nursing, Chiang Mai University
Field of Expertise: Nursing Administration and Policy Analysis

Name and Surname: Wipada Kunaviktikul
Highest Education: Doctor of Philosophy (Nursing Service Administration), University of Alabama at Birmingham
Affiliation: Panyapiwat Institute of Management
Field of Expertise: Nursing Administration and Health and Wellness

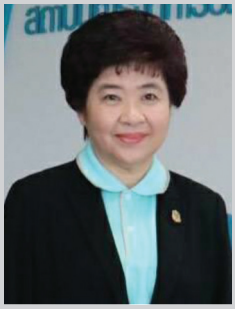
Name and Surname: Petsunee Thungjaroenkul
Highest Education: Doctor of Philosophy (Nursing Science), Chiang Mai University
Affiliation: Faculty of Nursing, Chiang Mai University
Field of Expertise: Nursing Management and Statistical Analysis

Name and Surname: Orn-anong Wichaikhum
Highest Education: Doctor of Philosophy, George Mason University
Affiliation: Faculty of Nursing, Chiang Mai University
Field of Expertise: Health Policy and Nursing Administration

Name and Surname: Apiradee Nantsupawat
Highest Education: Doctor of Philosophy (Nursing Science), Chiang Mai University
Affiliation: Faculty of Nursing, Chiang Mai University
Field of Expertise: Nursing Administration

Name and Surname: Siriluck Wannapong
Highest Education: Master Nursing Science (Mental Health and Psychiatric Nursing), Chiang Mai University
Affiliation: School of Nursing, Panyapiwat Institute of Management
Field of Expertise: Psychiatric and Mental Health Nursing

ปัจจัยเชิงสาเหตุของการจัดการท่องเที่ยวปลายทางที่ส่งผลต่อผลลัพธ์ทางธุรกิจ

CAUSAL FACTORS OF DESTINATION TOURISM MANAGEMENT AFFECTING BUSINESS RESULTS

รุ่งนภา คำพญา[1] และอุทัยรัตน์ เมืองแสน[2]
Rungnapa Kampaya[1] and Uthairat Muangsan[2]
[1,2]วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม
[1,2]Graduate School of Management, Sripatum University

Received: May 31, 2021 / Revised: September 15, 2021 / Accepted: September 16, 2021

บทคัดย่อ

ประเทศไทยนับได้ว่ามีแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งที่มีชื่อเสียง แต่ว่ามีสภาวการณ์แข่งขันที่รุนแรงมากขึ้น เมื่อหลายประเทศเริ่มปรับเปลี่ยนนโยบายหันมาเน้นสร้างรายได้เข้าประเทศจากธุรกิจท่องเที่ยว ด้วยปัญหาดังกล่าว งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของการจัดการท่องเที่ยวปลายทางที่ส่งผลต่อผลลัพธ์ทางธุรกิจ 2) ศึกษาอิทธิพลของปัจจัยเชิงสาเหตุของการจัดการท่องเที่ยวปลายทางที่ส่งผลต่อผลลัพธ์ทางธุรกิจ และ 3) สร้างแบบจำลองของปัจจัยเชิงสาเหตุของการจัดการท่องเที่ยวปลายทางที่ส่งผลต่อผลลัพธ์ทางธุรกิจ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ โดยทำการเก็บข้อมูลจากธุรกิจนำเที่ยวและผู้นำเที่ยวในประเทศไทยจากการสัมภาษณ์และแบบสอบถามออนไลน์ และจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวและผู้นำเที่ยว จำนวน 6 ราย แบ่งตามประเภทของธุรกิจนำเที่ยว และแบบสอบถามโดยการเก็บกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 ราย ผลการวิเคราะห์สรุปว่า ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวส่งผลต่อการจัดการท่องเที่ยวปลายทาง นวัตกรรมการท่องเที่ยวส่งผลต่อการจัดการท่องเที่ยวปลายทาง การจัดการคุณภาพการบริการส่งผลต่อการจัดการท่องเที่ยวปลายทาง ภาพลักษณ์ การท่องเที่ยวส่งผลต่อผลลัพธ์ทางธุรกิจ นวัตกรรมการท่องเที่ยวส่งผลต่อผลลัพธ์ทางธุรกิจ การจัดการคุณภาพการบริการส่งผลต่อผลลัพธ์ทางธุรกิจ และการจัดการท่องเที่ยวปลายทางส่งผลต่อผลลัพธ์ทางธุรกิจ ฉะนั้นผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในประเทศไทยสามารถนำผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยไปพัฒนากลยุทธ์ด้านการท่องเที่ยว ภาพลักษณ์การท่องเที่ยว ส่งเสริมวัฒนธรรม บริหารจัดการคุณภาพการบริการ เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันให้กับธุรกิจ

คำสำคัญ: ภาพลักษณ์การท่องเที่ยว นวัตกรรมการท่องเที่ยว การจัดการคุณภาพการบริการ การจัดการ การท่องเที่ยวปลายทาง ผลลัพธ์ทางธุรกิจ

Abstract

Thailand is considered to have many famous tourist destinations. But it now is facing more intense competition when many countries have begun to change their policies by

Corresponding Author
E-mail: j_tui0512@hotmail.com

turning to focus on generating income from tourism businesses. Based on such a problem, this research study has the following objectives: (1) to study the causal factors of destination tourism management affecting business results; (2) to study the influences of the causal factors of destination tourism management affecting business results; and (3) to develop a model of the causal factors of destination tourism affecting business results.

This study is a mixed-method involving the quantitative and qualitative research methodologies. In the quantitative study, an online questionnaire was employed to collect data from the research sample consisting of 400 tourist operators and tourist guides in Thailand. In the qualitative study, the researcher conducted in-depth interviews of 6 tourism entrepreneurs and tourist guides classified by types of tourism business. The analysis results can be concluded that tourism image affects destination tourism management; tourism innovation affects destination tourism management; service quality management affects destination tourism management; tourism image affects business results; tourism innovation affects business results; service quality management affects business results; and destination tourism management affects business results. Therefore, tourism operators in Thailand can use the results of this research study for development of tourism strategies, promotion of tourism image, promotion of culture, and management of service quality in order to create competitive advantage for the tourism business.

Keywords: Tourism Image, Tourism Innovation, Service Quality Management, Destination Tourism Management, Business Results

บทนำ

ในปัจจุบันการพัฒนาการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจะต้องคำนึงถึงเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่เข้ามามีบทบาทต่อธุรกิจการท่องเที่ยวมากขึ้น ก็เป็นสิ่งที่ผู้ประกอบการควรติดตามและพยายามทำความเข้าใจเพื่อที่จะปรับตัวให้เข้ากับรูปแบบ อุปสงค์และอุปทานที่เปลี่ยนไป จากการพัฒนาอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีและความสามารถในการเข้าถึงเทคโนโลยีต่าง ๆ ของนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดเล็กจึงควรพิจารณาในการใช้เทคโนโลยีเหล่านี้สร้างโอกาสในส่วนต่าง ๆ ของธุรกิจ เริ่มตั้งแต่การขายไปจนถึงบริการหลังการขาย ในขณะเดียวกันการอาศัยเทคโนโลยีเหล่านี้เข้ามาสนับสนุนก็อาจจะเป็นวิธีที่ดีอย่างหนึ่งในการหลีกเลี่ยงการลงทุนจำนวนมากในทรัพย์สินหรือค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น Online Travel Agencies (OTA) ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบอกข้อมูลสิ่งของและสถานที่ท่องเที่ยว โดยเทคโนโลยีนี้ช่วยลดข้อจำกัดในเรื่องวิธีการและรูปแบบในการนำเสนอข้อมูลของสิ่งพิมพ์แบบเดิม ๆ โดยในแต่ละเทคโนโลยีก็มีเงื่อนไขและความคุ้มค่าต่อเงินลงทุนที่ต่างกัน ซึ่งอาจจำเป็นต้องพิจารณาตามความเหมาะสมและศักยภาพของผู้ประกอบการแต่ละราย ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อการตัดสินใจเข้ามาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวทั้งในปัจจุบันและอนาคต (Chen & Tsai, 2007) รวมถึงภาพลักษณ์การท่องเที่ยวยังมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยวนั้น จากการศึกษาพบว่า ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวส่งผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยว ทำให้

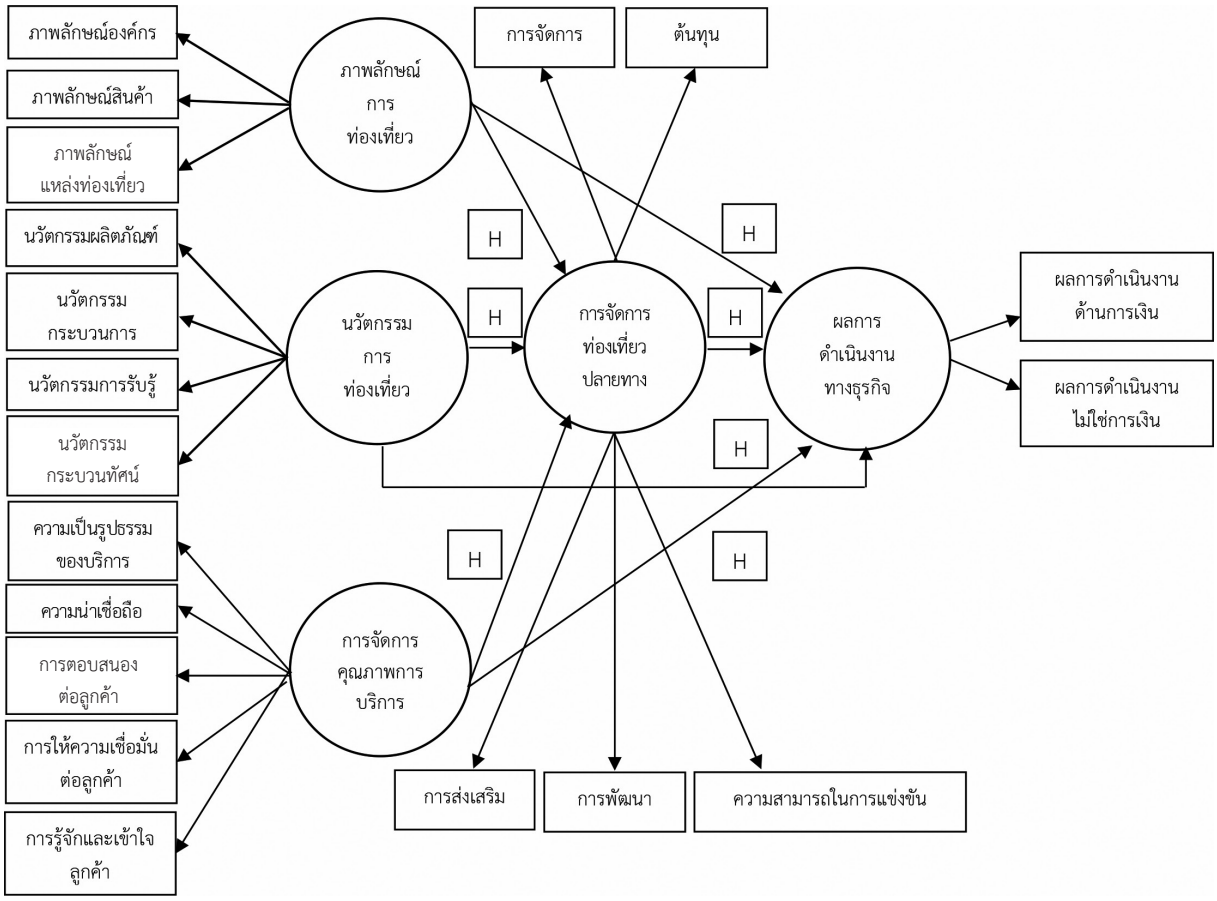
นักท่องเที่ยวเกิดความคาดหวังที่จะได้รับสิ่งต่าง ๆ จากสถานที่ที่ตนเองได้ไปท่องเที่ยวและภาพลักษณ์ที่ดีย่อมก่อให้เกิดความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว (Chi & Qu, 2008) และเกิดความประทับใจจนสามารถจดจำคุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวนั้นได้ (Beerli & Martin, 2004) นอกจากนั้น นวัตกรรมเป็นสิ่งที่มีบทบาทและความสำคัญอย่างมากในการสร้างศักยภาพและความได้เปรียบในเชิงประสิทธิภาพของการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อีกทั้งคุณภาพการบริการก็มีอิทธิพลต่อความสำเร็จ ธุรกิจการบริการท่องเที่ยวโดยเฉพาะการบริการของธุรกิจโรงแรมและบริษัทนำเที่ยว จากการวิเคราะห์สถานการณ์ท่องเที่ยวในปัจจุบันพบว่า แนวโน้มตลาดในประเทศไทยลดลงอย่างมาก แต่อย่างไรก็ตามรัฐบาลได้ออกมาตรการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อจูงใจให้เกิดการใช้จ่าย รวมทั้งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยร่วมกับผู้ประกอบการด้านท่องเที่ยวได้ผนึกกำลังจัดโปรโมชันด้านราคาแพ็คเกจท่องเที่ยวเป็นแรงหนุนสำหรับช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศมากขึ้น แต่ด้วยจุดแข็งของประเทศไทยในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายสามารถเที่ยวได้ตลอดทั้งปี ประกอบกับภาครัฐให้การสนับสนุนนโยบายส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวเป็นอย่างดี ทั้งในรูปของมาตรการท่องเที่ยวและการสร้างเครือข่ายคมนาคมรองรับการเดินทาง เมื่อพิจารณาถึงผลลัพธ์ทางธุรกิจ จากที่กล่าวมาข้างต้นทำให้เห็นได้ว่าด้านภาพลักษณ์การท่องเที่ยว (Tourism Image) นวัตกรรมการท่องเที่ยว (Tourism Innovation) การจัดการคุณภาพการบริการ (Service Quality Management) การจัดการท่องเที่ยวปลายทาง (Destination Management) และผลลัพธ์ทางธุรกิจ (Business Results) เป็นสิ่งที่มีความสำคัญสำหรับธุรกิจท่องเที่ยวในประเทศไทย ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการจัดการการท่องเที่ยวปลายทางและผลลัพธ์ทางธุรกิจเพื่อสร้างแบบจำลองด้านภาพลักษณ์การท่องเที่ยว ด้านวัฒนธรรม ด้านการจัดการคุณภาพการบริการ ด้านการจัดการท่องเที่ยวปลายทาง และด้านผลลัพธ์ทางธุรกิจ เพื่อให้ภาคธุรกิจการท่องเที่ยวสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงกลยุทธ์การตลาดและคุณภาพการบริการให้เหมาะสมและตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวและเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจการท่องเที่ยวและบริการสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการปรับปรุงและเลือกวางนโยบายให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว เพื่อให้การดำเนินธุรกิจให้เจริญเติบโตยิ่ง ๆ ขึ้นไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของการจัดการท่องเที่ยวปลายทางที่ส่งผลต่อผลลัพธ์ทางธุรกิจ
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยเชิงสาเหตุของการจัดการท่องเที่ยวปลายทางที่ส่งผลต่อผลลัพธ์ทางธุรกิจ
3. เพื่อสร้างแบบจำลองของปัจจัยเชิงสาเหตุของการจัดการท่องเที่ยวปลายทางที่ส่งผลต่อผลลัพธ์ทางธุรกิจ

ทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัยครอบคลุมถึงภาพลักษณ์การท่องเที่ยว นวัตกรรมการท่องเที่ยว การจัดการคุณภาพการบริการ การจัดการท่องเที่ยวปลายทาง และผลลัพธ์ทางธุรกิจ ดังได้กล่าวไว้ในความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาซึ่งเป็นตัวแปรที่ใช้การกำหนดกรอบแนวคิด การพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด

ข้อสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวส่งผลต่อการจัดการท่องเที่ยวปลายทาง

สมมติฐานที่ 2 ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวส่งผลต่อผลลัพธ์ทางธุรกิจ

สมมติฐานที่ 3 นวัตกรรมการท่องเที่ยวส่งผลต่อการจัดการท่องเที่ยวปลายทาง

สมมติฐานที่ 4 นวัตกรรมการท่องเที่ยวส่งผลต่อผลลัพธ์ทางธุรกิจ

สมมติฐานที่ 5 การจัดการคุณภาพการบริการส่งผลต่อการจัดการท่องเที่ยวปลายทาง

สมมติฐานที่ 6 การจัดการคุณภาพการบริการส่งผลต่อผลลัพธ์ทางธุรกิจ

สมมติฐานที่ 7 การจัดการท่องเที่ยวปลายทางส่งผลต่อผลลัพธ์ทางธุรกิจ

ระเบียบวิธีวิจัย

รูปแบบการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจโดยใช้เทคนิคการวิจัยรูปแบบระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นกระบวนการเน้นในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูลและการผสมผสานการวิเคราะห์ข้อมูลระหว่างข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพจะใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงและสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณจะใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากนั้นผู้วิจัยจึงจะนำผลที่ได้จากการสัมภาษณ์และผลการวิเคราะห์ที่ได้จากข้อมูลเชิงประจักษ์มาทำการแปลผลว่ามีความสอดคล้องและสนับสนุนกันหรือไม่ หรือมีประเด็นใดที่มีความขัดแย้งหรือแตกต่างกัน กำหนดกรอบแนวคิดการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างแต่ละตัวแปรแฝงภายนอก ตัวแปรแฝงภายใน และตัวแปรตาม

ผู้วิจัย	บริบท (Context)
สมมติฐานที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างภาพลักษณ์การท่องเที่ยวและการจัดการท่องเที่ยวปลายทาง	
Leisen (2001)	ศึกษาภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวส่งผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะการตัดสินใจเลือกสถานที่ท่องเที่ยว
Baloglu และ McCleary (1999)	ศึกษาภาพลักษณ์ของสถานที่ประกอบด้วยภาพลักษณ์ที่เกิดจากการรับรู้ ภาพลักษณ์ที่เกิดจากความรู้สึกหรือทัศนคติ และภาพลักษณ์ที่มีต่อสถานที่โดยรวม
Altinbasak และ Yalçin (2010)	ศึกษาเรื่อง ภาพลักษณ์ของพิพิธภัณฑ์และเมืองอิสตันบูล ประเทศตุรกี
Jalilvand et al. (2012)	ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการบอกต่อแบบปากอิเล็กทรอนิกส์ (eWOM) ทัศนคติต่อภาพลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยว และความตั้งใจที่จะเดินทางในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างเป็นนักท่องเที่ยวในอิสฟาฮันผ่านประเทศอิหร่าน
Mariutti et al. (2013)	ศึกษาเรื่อง ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวของประเทศบราซิลสำหรับนักท่องเที่ยวสหรัฐอเมริกา
สมมติฐานที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างภาพลักษณ์การท่องเที่ยวและผลลัพธ์ทางธุรกิจ	
Limpairote (2012)	ศึกษาเรื่อง อิทธิพลของภาพลักษณ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อความตั้งใจกลับมาเที่ยวซ้ำที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
Prayag และ Ryan (2012)	ศึกษาเรื่อง ความจงรักภักดีของนักท่องเที่ยวต่อเกาะมอริเชียส: บทบาทและอิทธิพลของภาพลักษณ์การท่องเที่ยว สถานที่ไปเยือน การมีส่วนร่วม และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว
สมมติฐานที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างนวัตกรรมการท่องเที่ยวและการจัดการท่องเที่ยวปลายทาง	
Julakarn (2013)	ศึกษาการสร้างนวัตกรรมการบริการ และการสร้างนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแข่งขันของธุรกิจนำเที่ยว
Kanchanalai (2018)	พัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของการท่องเที่ยวไทยนั้นจำเป็นต้องมีการพัฒนานวัตกรรมควบคู่ไปกับการนำเอานวัตกรรมมาใช้จริง
สมมติฐานที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างนวัตกรรมการท่องเที่ยวและผลลัพธ์ทางธุรกิจ	
Soonthornwiboon (2018)	ศึกษานวัตกรรมการสื่อสารในมุมมองของการท่องเที่ยวในปัจจุบันและที่กำลังเกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่การท่องเที่ยวยุคใหม่
Carvalho และ Costa (2011)	ศึกษานวัตกรรมใช้ในภาคการท่องเที่ยวได้อย่างไรและประยุกต์ใช้กับกลุ่มงานโรงแรมระดับนานาชาติอย่างไร
สมมติฐานที่ 5 ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการคุณภาพการบริการและการจัดการท่องเที่ยวปลายทาง	
Suriya (2013)	ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาคุณภาพการบริการของแผนกต้อนรับ ส่วนหน้าโรงแรมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวอาเซียน
Inklam (2014)	ศึกษาเรื่อง คุณภาพการบริการของศูนย์บริการข่าวสารการท่องเที่ยวการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ณ ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ
Terán-Arteaga และ Uscanga-Medina (2011)	ศึกษาเรื่อง ผลกระทบของการบริการที่มีคุณภาพที่มีต่อความพึงพอใจของลูกค้า และการใช้บริการซ้ำในอุตสาหกรรมการโรงแรม อุตสาหกรรมการโรงแรม

ตารางที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างแต่ละตัวแปรแฝงภายนอก ตัวแปรแฝงภายใน และตัวแปรตาม (ต่อ)

ผู้วิจัย	บริบท (Context)
สมมติฐานที่ 6 ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการคุณภาพการบริการและผลลัพธ์ทางธุรกิจ	
Li และ Bunyam (2015)	ศึกษาอิทธิพลของคุณภาพการบริการที่มีต่อความตั้งใจในการใช้บริการและความไว้วางใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อบริษัทนำเที่ยวประเทศจีน
Tosun et al. (2007)	ศึกษาการรับรู้ถึงความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อวัฒนธรรมการจับจ่ายคุณภาพของการให้บริการของพนักงาน คุณค่าของผลิตภัณฑ์ และความน่าเชื่อถือลักษณะของร้านช่องทางการชำระเงิน และคุณลักษณะของร้านในเมืองแคปปาโดเชีย ประเทศตุรกี
สมมติฐานที่ 7 ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการท่องเที่ยวปลายทางและผลลัพธ์ทางธุรกิจ	
Praphasawat (2011)	ศึกษาเรื่อง ทัศนคติและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวแบบวันเดียว ณ หาดบางแสน จังหวัดชลบุรี
Epstein (2006)	ศึกษาเทคโนโลยีเคลื่อนที่และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์: ประวัติศาสตร์ของเครื่องนำเที่ยวไร้สายในเมืองเวนิส ประเทศอิตาลี
Romana (2013)	ศึกษามิติความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และพัฒนารูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แบบยั่งยืน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ

การเก็บข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวและผู้นำเที่ยวจำนวน 6 ท่าน แบ่งตามประเภทของธุรกิจนำเที่ยวดังต่อไปนี้

1. ตัวแทนการท่องเที่ยว (Travel Agent) จำนวน 2 คน
2. บริษัททัวร์ (Tour Operator) จำนวน 2 คน
3. ผู้ประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวที่รวมสินค้า/บริการด้านการท่องเที่ยว (Wholesaler) จำนวน 2 คน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ

การเก็บข้อมูลในการวิจัยเชิงปริมาณคือผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวและผู้นำเที่ยว โดยเก็บกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 ราย ตามการคำนวณวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคสถิติโมเดลสมการโครงสร้าง

วิธีที่ 1 กรณีทราบจำนวนที่แท้จริงของประชากรในการกำหนดขนาดตัวอย่างจะใช้สูตรการคำนวณของยามาเน่ (Yamane, 1967) โดยใช้สูตรในการคำนวณดังนี้

$$n = \frac{N}{+1\ N\ (e)^2}$$

$$= \frac{11{,}955}{1 + 11{,}955\ (0.05)^2}$$

$$n = 387.049$$

$$\approx 388$$

กรณีนี้ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคสถิติโมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modelling) จากกรอบแนวคิดในการวิจัยมีตัวแปรแฝง (Latent Variables) จำนวน 5 ตัวแปร และมีตัวแปรสังเกตได้ (Observed Variables) จำนวน 19 ตัวแปร เนื่องด้วยนักสถิติแนะนำว่า ในการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างควรมีขนาดตั้งแต่ 15 ถึง 20 เท่าของจำนวนตัวแปรสังเกตได้ (Hair et al., 2006) จึงจะถือว่าเป็นขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์ตัวแปรพหุ ดังนั้นขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่มีความเหมาะสมและเพียงพอควรมีจำนวนตั้งแต่ 15 x 19 = 285 ถึง 20 x 19 = 380 โดยผู้วิจัยเลือกใช้การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามวิธีที่ 1 ที่มีขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 388 ตัวอย่าง เนื่องจากการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรคำนวณ

ของ Yamane ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 388 ตัวอย่าง ซึ่งผลการคำนวณดังกล่าวเป็นจำนวนของขนาดกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำที่สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการใช้สูตรการคำนวณของยามาเน่ แต่เนื่องจากผู้วิจัยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการแจกแบบสอบถามทางออนไลน์ซึ่งเป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามที่ผู้ตอบมักจะไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควรหรือหมายถึง สัดส่วนที่ผู้ตอบแบบสอบถามจะส่งแบบสอบถามคืน (Response Rate) ค่อนข้างต่ำ ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการประมาณการที่ 400 ตัวอย่าง เพื่อให้แน่ใจว่าจะได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่สามารถใช้เป็นค่าสถิติที่เป็นตัวแทนที่ดีของประชากรได้ (Hair et al., 2006)

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ

การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคทางสถิติ โดยการศึกษาเรื่องปัจจัยเชิงสาเหตุของการจัดการท่องเที่ยวปลายทางในประเทศไทยที่ส่งผลต่อผลลัพธ์ทางธุรกิจ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา

การศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดสถิติเชิงพรรณนาเพื่อใช้ในการบรรยายข้อมูลหรือผลลัพธ์จากการรวบรวมแบบสอบถาม หรือการสำรวจ โดยใช้สถิติค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) นอกจากนี้ใช้สถิติค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(Standard Deviation) ในการวัดระดับข้อมูลตัวแปร ได้แก่ ภาพลักษณ์การท่องเที่ยว นวัตกรรมการท่องเที่ยว การจัดการคุณภาพการบริการการจัดการการท่องเที่ยวปลายทาง และผลลัพธ์ทางธุรกิจ

2. สถิติเชิงอนุมาน

สถิติเชิงอนุมานได้นำมาใช้เพื่อตอบสมมติฐานการศึกษาเรื่องปัจจัยเชิงสาเหตุของการจัดการท่องเที่ยวปลายทางที่ส่งผลต่อผลลัพธ์ทางธุรกิจ

3. สถิติการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA)

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์หาค่า KMO และ Bartlett's Test เพื่อพิจารณาตรวจสอบความเหมาะสมของตัวแปรและองค์ประกอบก่อนการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน โดยค่า KMO ต้องมากกว่า 0.5 และ Bartlett's Test ต้องมากกว่า 0.05 ถึงจะสามารถดำเนินการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน เพื่อยืนยันว่าองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ค้นพบจากการทบทวนวรรณกรรมและการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามมีความสอดคล้องและสามารถวัดผลตัวแปร (Latent Variable) ได้อย่างเหมาะสม

สถิติสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model: SEM)

1. กระบวนวิเคราะห์สมการโครงสร้างเพื่อตรวจสอบความกลมกลืนของแบบจำลอง หรือตัวแบบที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Model Fit) โดยผู้วิจัยทำการตรวจสอบความสอดคล้องของแบบจำลองกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Assessment of Model Fit) โดยดัชนีที่ใช้ในการตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของแบบจำลองกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาค่าดัชนีต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ Chi-Square, χ^2/df, CFI, GFI, AGFI, RMSEA และ SRMR

การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ใช้ในการสร้างแบบจำลองความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการจัดการท่องเที่ยวปลายทางที่ส่งผลต่อผลลัพธ์ทางธุรกิจ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ตัวแทนการท่องเที่ยวบริษัททัวร์ ผู้ประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวที่รวมสินค้า/บริการด้านการท่องเที่ยว เพื่อให้ได้คุณลักษณะ

แบบไขว้ไปไขว้มา (Triangulation) และสามารถนำไปสู่ความน่าเชื่อถือของผลการศึกษา ทั้งนี้การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้ใช้วิธีเฉพาะเจาะจง โดยเลือกผู้ที่ตรงกับคุณลักษณะของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง และจะต้องได้จำนวนคน 6 ท่าน

2. เครื่องมือการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ดีที่สุดด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง และได้ทำการสัมภาษณ์เฉพาะกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวและผู้นำเที่ยว โดยวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อเป็นการยืนยันกรอบแนวคิดและปัจจัยต่าง ๆ ที่นำมาศึกษาในงานวิจัย การให้คำจำกัดความของคำว่าการจัดการการท่องเที่ยวปลายทางและผลลัพธ์ทางธุรกิจ และยืนยันสมมติฐานในบริบทของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหา โดยแบบสัมภาษณ์เป็นแบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) หรือการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ และเป็นการสัมภาษณ์ที่มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ได้ใช้กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Validity) เพื่อยืนยันอธิบายผล และสร้างแบบจำลองความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการจัดการท่องเที่ยวปลายทางในประเทศไทยที่ส่งผลต่อผลลัพธ์ทางธุรกิจ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นหุ้นไทย คิดเป็นร้อยละ 93.25 ส่วนหุ้นต่างชาติ คิดเป็นร้อยละ 6.75 มีเงินทุนจดทะเบียน 1-5 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 46.50 รองลงมาคือ เงินทุนจดทะเบียน 6-10 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 26.00 มียอดขาย 6-10 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 57.57 รองลงมาคือ ยอดขาย 11-15 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 26.50 มีพนักงานจำนวนน้อยกว่า 100 คน คิดเป็นร้อยละ 42.00 รองลงมาคือ พนักงานจำนวน 100-500 คน คิดเป็นร้อยละ 35.75

2. ค่าเฉลี่ยของภาพลักษณ์การท่องเที่ยว นวัตกรรมการท่องเที่ยว การจัดการคุณภาพการบริการ การจัดการท่องเที่ยวปลายทาง และผลลัพธ์ทางธุรกิจ

2.1 ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์การท่องเที่ยวโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาแยกตามรายด้านพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์องค์กรมากที่สุด รองลงมาคือ ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว โดยผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด และอันดับสุดท้ายคือ ภาพลักษณ์สินค้าและบริการซึ่งมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

2.2 นวัตกรรมการท่องเที่ยวเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับนวัตกรรมการท่องเที่ยว โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาแยกตามรายด้านพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ นวัตกรรมผลิตภัณฑ์มากที่สุด รองลงมาคือ นวัตกรรมการรับรู้ โดยผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ต่อมานวัตกรรมกระบวนการ โดยผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด และสุดท้ายคือ นวัตกรรมกระบวนทัศน์ โดยผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

2.3 การจัดการคุณภาพการบริการ เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการคุณภาพการบริการโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาแยกตามรายด้านพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นรูปธรรมของบริการมากที่สุด รองลงมาคือ การให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า โดยผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ต่อมาความน่าเชื่อถือโดยผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ต่อมาคือ การรู้จักและเข้าใจลูกค้า โดยผู้ตอบแบบสอบถาม

มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด และสุดท้าย คือ การตอบสนองต่อลูกค้า โดยผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

2.4 การจัดการท่องเที่ยวปลายทาง เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวปลายทางโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาแยกตามรายด้านพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนามากที่สุด รองลงมาคือ การส่งเสริมการตลาด โดยผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ต่อมาความสามารถในการแข่งขัน โดยผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ถัดมาต้นทุน โดยผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด และสุดท้ายคือ การจัดการ โดยผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

2.5 ผลลัพธ์ทางธุรกิจ เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับผลลัพธ์ทางธุรกิจโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาแยกตามรายด้านพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการดำเนินงานไม่ใช่การเงิน โดยผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ผลการดำเนินงานด้านการเงิน โดยผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ดัชนีความกลมกลืนของตัวแบบเชิงสาเหตุของปัจจัยเชิงสาเหตุของการจัดการท่องเที่ยวปลายทางที่ส่งผลต่อผลลัพธ์ทางธุรกิจ

ผลการวิเคราะห์โมเดลครั้งแรกพบว่า ค่าดัชนีความกลมกลืนยังไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการปรับโมเดล (Model Modification) ด้วยการปรับพารามิเตอร์โดยยินยอมให้ผ่อนคลายข้อตกลงเบื้องต้นโดยให้ค่าความคลาดเคลื่อนสัมพันธ์กันได้ ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความกลมกลืนของโมเดลโดยรวมหลังจากที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับโมเดลพบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยมีค่าดัชนีความกลมกลืนทั้ง 6 ดัชนีที่ผ่านเกณฑ์การยอมรับ คือ ค่าดัชนี χ^2 = 87.79, df = 69, χ^2/df = 1.272, p-value = 0.063, RMSEA = 0.026, SRMR = 0.021, CFI = 1.00, GFI = 0.98 และ AGFI = 0.94 โดยดัชนีความสอดคล้องเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ χ^2/df มีค่าน้อยกว่า 2 ดัชนี RMSEA และ SRMR มีค่าน้อยกว่า 0.05 และดัชนี CFI, GFI, AGFI มีค่ามากกว่า 0.95 ซึ่งมีค่าเข้าใกล้ 1 ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าตัวแบบของแบบจำลองสมการเชิงโครงสร้างมีความเหมาะสมกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

4. การวิเคราะห์เส้นทาง

4.1 ภาพลักษณ์การท่องเที่ยว (IMAG) มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการจัดการท่องเที่ยวปลายทาง (DTTM) โดยมีขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.12 ซึ่งเป็นค่าอิทธิพลที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4.2 นวัตกรรมการท่องเที่ยว (INNO) มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการจัดการท่องเที่ยวปลายทาง (DTTM) โดยมีขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.42 ซึ่งเป็นค่าอิทธิพลที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

4.3 การจัดการคุณภาพการบริการ (SVQU) มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการจัดการท่องเที่ยวปลายทาง (DTTM) โดยมีขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.34 ซึ่งเป็นค่าอิทธิพลที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

4.4 ภาพลักษณ์การท่องเที่ยว (IMAG) มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อผลลัพธ์ทางธุรกิจ (PEFM) โดยมีขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.10 ซึ่งเป็นค่าอิทธิพลที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

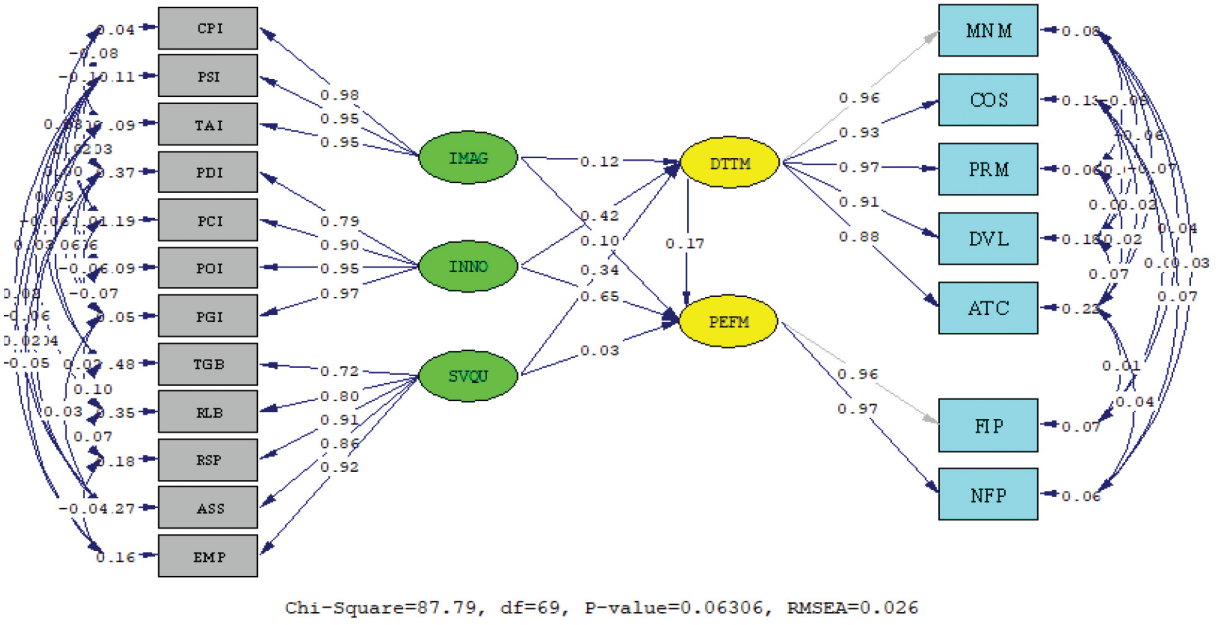
4.5 นวัตกรรมการท่องเที่ยว (INNO) มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อผลลัพธ์ทางธุรกิจ (PEFM) โดยมีขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.65 ซึ่งเป็นค่าอิทธิพลที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

4.6 การจัดการคุณภาพการบริการ (SVQU)

มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อผลลัพธ์ทางธุรกิจ (PEFM) โดยมีขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.03 ซึ่งเป็นค่าอิทธิพลที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

4.7 การจัดการท่องเที่ยวปลายทาง (DTTM) มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อผลลัพธ์ทางธุรกิจ (PEFM) โดยมีขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.17 ซึ่งเป็นค่าอิทธิพลที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

4.8 นวัตกรรมการท่องเที่ยว (INNO) และการจัดการคุณภาพการบริการ (SVQU) มีอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวกต่อผลลัพธ์ทางธุรกิจ (PEFM) โดยผ่านการจัดการท่องเที่ยวปลายทาง (DTTM) โดยมีขนาดอิทธิพลทางอ้อมเท่ากับ 0.07 และ 0.06 ตามลำดับ ซึ่งเป็นค่าอิทธิพลที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และภาพลักษณ์การท่องเที่ยว (IMAG) มีอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวกต่อผลลัพธ์ทางธุรกิจ (PEFM) โดยผ่านการจัดการท่องเที่ยวปลายทาง (DTTM) มีขนาดอิทธิพลทางอ้อมเท่ากับ 0.02 ซึ่งเป็นค่าอิทธิพลที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ภาพที่ 2 การวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลโดยรวมหลังจากการปรับแก้โมเดล

ผลการวิเคราะห์ตามสมมติฐานการวิจัย

1. สมมติฐานที่ 1

จากผลการวิเคราะห์พบว่า ภาพลักษณ์การท่องเที่ยว (IMAG) มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการจัดการท่องเที่ยวปลายทาง (DTTM) โดยมีขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.12 ซึ่งเป็นค่าอิทธิพลที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2. สมมติฐานที่ 2

นวัตกรรมการท่องเที่ยว (INNO) มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการจัดการท่องเที่ยวปลายทาง (DTTM) โดยมีขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.42 ซึ่งเป็นค่าอิทธิพลที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

3. สมมติฐานที่ 3

การจัดการคุณภาพการบริการ (SVQU) มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการจัดการท่องเที่ยวปลายทาง (DTTM) โดยมีขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.34 ซึ่งเป็นค่าอิทธิพลที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

4. สมมติฐานที่ 4

ภาพลักษณ์การท่องเที่ยว (IMAG) มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อผลลัพธ์ทางธุรกิจ (PEFM) โดยมีขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.10 ซึ่งเป็นค่าอิทธิพลที่มีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05

5. สมมติฐานที่ 5

นวัตกรรมการท่องเที่ยว (INNO) มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อผลลัพธ์ทางธุรกิจ (PEFM) โดยมีขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.65 ซึ่งเป็นค่าอิทธิพลที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

6. สมมติฐานที่ 6

การจัดการคุณภาพการบริการ (SVQU) มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อผลลัพธ์ทางธุรกิจ (PEFM) โดยมีขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.03 ซึ่งเป็นค่าอิทธิพลที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

7. สมมติฐานที่ 7

การจัดการท่องเที่ยวปลายทาง (DTTM) มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อผลลัพธ์ทางธุรกิจ (PEFM) โดยมีขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.17 ซึ่งเป็นค่าอิทธิพลที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

แบบจำลองใหม่ที่ได้จากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ

การพัฒนาแบบจำลองที่ได้จากผลการวิเคราะห์เชิงสำรวจและการสังเคราะห์นั้น ผู้วิจัยได้กำหนดชื่อตัวแบบจำลองการจัดการท่องเที่ยวปลายทางในประเทศไทยที่ส่งผลต่อผลลัพธ์ทางธุรกิจว่า Destination Tourism Management for Business Model (หรือ DTMB Model) และผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวและผู้นำเที่ยวแสดงในหัวข้อแบบจำลองที่สร้างขึ้นจากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 แบบจำลอง Destination Tourism Management for Business

อภิปรายและสรุปผล

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยนำมาอภิปรายผลมีรายละเอียดดังนี้

1. สมมติฐานที่ 1 ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวส่งผลต่อการจัดการท่องเที่ยวปลายทาง ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ภาพลักษณ์ การท่องเที่ยวส่งผลต่อการจัดการท่องเที่ยวปลายทางมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สามารถอธิบายได้ว่า การรับรู้ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวสามารถนำไปสู่การแสดงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในอนาคตได้และทำให้ต้องวางแผนการจัดการท่องเที่ยวปลายทางที่มีระบบ

2. สมมติฐานที่ 2 ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวมีอิทธิพลทางตรงต่อผลลัพธ์ทางธุรกิจ ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวส่งผลต่อผลลัพธ์ทางธุรกิจ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สามารถอธิบายได้ว่า การรับรู้ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวสามารถนำไปสู่การแสดงพฤติกรรมของการท่องเที่ยวในอนาคตได้ และทำให้ผลลัพธ์ทางธุรกิจดำเนินการไปในทางที่ดีขึ้น

3. สมมติฐานที่ 3 นวัตกรรมการท่องเที่ยวมีอิทธิพลทางตรงต่อการจัดการท่องเที่ยวปลายทาง ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า นวัตกรรมการท่องเที่ยวส่งผลต่อการจัดการท่องเที่ยวปลายทาง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สามารถอธิบายได้ว่า นวัตกรรมการท่องเที่ยวถูกพัฒนาขึ้นโดยอาศัยแนวคิดความปกติใหม่และเศรษฐกิจแบ่งปัน รวมถึงทักษะผู้ประกอบการและลูกจ้างในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เพื่อยกมาตรฐานในการปฏิบัติงาน บรรเทาผลกระทบ และเป็นกลไกสนับสนุนจัดการท่องเที่ยวปลายทาง

4. สมมติฐานที่ 4 นวัตกรรมการท่องเที่ยวมีอิทธิพลทางตรงต่อผลลัพธ์ทางธุรกิจ ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า นวัตกรรมการท่องเที่ยวส่งผลต่อผลลัพธ์ทางธุรกิจ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สามารถอธิบายได้ว่า นวัตกรรมการท่องเที่ยวถูกพัฒนาขึ้นโดยอาศัยแนวคิดความปกติใหม่และเศรษฐกิจแบ่งปัน รวมถึงทักษะผู้ประกอบการและลูกจ้างในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เพื่อยกมาตรฐานในการปฏิบัติงาน บรรเทาผลกระทบ และเป็นกลไกส่งผลโดยตรงต่อผลลัพธ์ทางธุรกิจ

5. สมมติฐานที่ 5 การจัดการคุณภาพการบริการมีอิทธิพลทางตรงต่อการจัดการท่องเที่ยวปลายทาง ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า การจัดการคุณภาพการบริการส่งผลต่อการจัดการท่องเที่ยวปลายทาง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สามารถอธิบายได้ว่า การพัฒนาระบบการจัดการ การประกัน และการควบคุมคุณภาพในการบริการที่ดีทำให้กิจกรรมต่าง ๆ ในขั้นตอนการรับนักท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพ การจัดการท่องเที่ยวปลายทางก็มีระบบมากขึ้น

6. สมมติฐานที่ 6 การจัดการคุณภาพการบริการมีอิทธิพลทางตรงต่อผลลัพธ์ทางธุรกิจ ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า การจัดการคุณภาพการบริการส่งผลต่อผลลัพธ์ทางธุรกิจ ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ สามารถอธิบายได้ว่า การพัฒนาระบบการจัดการ การประกัน และการควบคุมคุณภาพในการบริการที่ดีทำให้กิจกรรมต่าง ๆ ส่งผลโดยตรงต่อผลลัพธ์ทางธุรกิจ

7. สมมติฐานที่ 7 การจัดการท่องเที่ยวปลายทางมีอิทธิพลทางตรงต่อผลลัพธ์ทางธุรกิจ ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า การจัดการท่องเที่ยวปลายทางส่งผลต่อผลลัพธ์ทางธุรกิจ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สามารถอธิบายได้ว่า การจัดการแหล่งท่องเที่ยวปลายทางได้อย่างยั่งยืน และมีการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งนี้

1.1 ประโยชน์เชิงวิชาการ

จากผลการวิจัยจะได้ข้อค้นพบทางวิชาการเกี่ยวกับการอธิบายถึงปัจจัยเชิงสาเหตุของการจัดการท่องเที่ยวปลายทางในประเทศไทยที่ส่งผลต่อผลลัพธ์ทางธุรกิจ โดยผลของการวิจัยในครั้งนี้ทำให้

เข้าใจถึงความสัมพันธ์ที่ส่งผลกระทบต่อตัวแปรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวปลายทางและผลลัพธ์ทางธุรกิจ ซึ่งสามารถที่จะนำไปพัฒนา และต่อยอดในเชิงวิชาการเพื่อศึกษา และนำไปประยุกต์ใช้ในเชิงวิชาการในด้านอื่น ๆ ต่อไป

1.2 ประโยชน์เชิงธุรกิจ

จากผลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวและผู้นำเที่ยวสามารถสร้างภาพลักษณ์การท่องเที่ยว เพื่อจัดการท่องเที่ยวปลายทางและผลลัพธ์ทางธุรกิจบนพื้นฐานของการส่งเสริมนวัตกรรมการท่องเที่ยว และเพิ่มระดับคุณภาพการบริการได้ โดยผู้ประกอบการสามารถนำไปปรับปรุงการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2. ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไป

ในการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาเจาะลึก (วิจัยเชิงคุณภาพ) ถึงประเด็นด้านการตลาดเพื่อการท่องเที่ยวปลายทาง (Marketing for Tourism Destination) ซึ่งประกอบด้วย ส่วนประกอบของตลาดเพื่อการท่องเที่ยว การจัดลำดับความสำคัญของตลาดเป้าหมาย การวิเคราะห์สถานการณ์ และสภาพแวดล้อมทางการแข่งขัน การวางแผน และการกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดเพื่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ข้อมูลด้านการตลาดเพื่อการท่องเที่ยวปลายทางสามารถดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวบ่อยขึ้นและใช้เวลาในการท่องเที่ยวนานมากขึ้น ส่งผลให้เกิดรายได้ต่อผู้ประกอบการธุรกิจเพิ่มขึ้น รวมถึงวิเคราะห์ส่วนประสมการตลาดในการท่องเที่ยวปลายทางเพื่อสามารถกำหนดทิศทางของการท่องเที่ยวในอนาคตได้

References

Altinbasak, I., & Yalçin, E. (2010). City image and museums: The case of Istanbul. *Tourism and Hospitality Research, 4*(3), 241-251.

Baloglu, S. (2001). Image variations of Turkey by familiarity image index: Informational and experiential dimensions. *Tourism Management, 2*, 127-133.

Baloglu, S., & McCleary, K. W. (1999). A model of destination image formation. *Annals of Tourism Research, 26*, 868-897.

Beerli, A., & Martin, J. D. (2004). Factors influencing destination image. *Annals of Tourism Research, 31*, 657-681.

Chen, F. C., & Tsai, C. D. (2007). How destination image and evaluative factors affect behavioral intentions? *Tourism Management, 28*(1), 115-122.

Chi, C. G. Q., & Qu, H. (2008). Examining the structural relationships of destination image, tourist satisfaction and destination loyalty: An integrated approach. *Tourism Management, 29*(4), 624-636.

Hair J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E., & Tatham, R. L. (2006). *Multivariate data analysis* (6th ed.). Pearson Prentice Hall.

Inklam, R. (2014). Quality of service of tourism information service center. Tourism authority of Thailand at Suvarnabhumi airport. *International Thai Tourism Academic Journal, 10*(1), 59-71. [in Thai]

Jalilvand, M. R., Samiei, N., Dini, B., & Manzari, P. Y. (2012). Examining the structural relationships of electronic word of mouth, destination image, tourist attitude toward destination and travel intention: An integrated approach. *Journal of Destination Marketing and Management, 1*(1-2), 134-143.

Julakarn, P. (2013). *Knowledge management and customer knowledge management in the tourism industry* [Master's thesis]. Thammasat University. [in Thai]

Kanchanalai, K. (2018). *Guidelines for the development of Phuket Province as a city of tourism innovation*. http://www.dsdw2016.dsdw.go.th [in Thai]

Leisen, B. (2001). Image segmentation: The case of tourism destination. *Journal of Service Marketing, 5*(4), 49-66.

Li, C. J., & Bunyam, T. (2015). Service quality of Chinese travel agents affecting trust in tour operators and intention of repeat service of Thai tourists. *Journal of Applied Arts, 8*(1), 54-61. [in Thai]

Limpairote, R. (2015). The influence of cultural tourism image and tourist satisfaction towards the intention of returning to visit Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. In *The 7th Academic Meeting National and International Academic Conferences 2015* (pp. 448-460). Suan Sunandha Rajabhat University. [in Thai]

Mariutti, F. G., Giraldi, J. E., Moura, D., & Crescitelli, E. (2013). The image of Brazil as a tourism destination: An exploratory study of the American market. *International Journal of Business Administration, 4*(1), 13-26.

Praphasawat, S. (2011). *Tourist attitudes and satisfaction towards day tourism. The only one at Bang Saen Beach, Chonburi Province* [Independent study]. Bangkok University. [in Thai]

Prayag, G., & Ryan, C. (2012). Antecedents of tourists' loyalty to Mauritius: The role and influence of destination image, place attachment, personal involvement, and satisfaction. *Journal of Travel Research*, *51(3),* 342-356.

Romana, K. V. (2013). Enforcing sustainability principles in tourism via creative development. *Journal of Tourism Challenges and Trends, 6*(1), 35-58.

Soonthornwiboon, P. (2018). Communication innovations with the tourism industry in Thailand 4.0 era. *Journal of Social Communication Innovation, 6*(2), 200-210. [in Thai]

Suriya, S. (2013*). Guidelines for improving the service quality of hotel front desks for ASEAN tourists-Case study: Boutique Hotel, Bangkok* [Master's thesis]. National Institute of Development Administration. [in Thai]

Teran, A., Ana, L., & Uscanga-Medina, S. (2011). Impact of services quality on customer satisfaction and repeat purchase attribute in hospitality industry. *International Journal of Leisure and Tourism Marketing, 2*(3), 258-269.

Tosun, C., Pinar, T. S., Timothy, D. J., & Fyal, A. (2007). Tourist shopping experiences and satisfaction. *International Journal of Tourism Research, 9*(2), 87-102.

Yamane, T. (1967). *Statistics: An introductory analysis* (2nd ed.). Harper and Row.

Name and Surname: Rungnapa Kampaya
Highest Education: Ph.D. in Business Administration, Sripatum University
Affiliation: World Pro Travel Japan Co., Ltd.
Field of Expertise: Marketing Management for Tourism

Name and Surname: Uthairat Muangsan
Highest Education: Ph.D. in Business Administration, School of Commerce, Burapha University
Affiliation: Sripatum University
Field of Expertise: Business Management and Cross Cultural of Management

การวิเคราะห์พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมจากการรับรู้ของเจ้าบ้านชาวไทยและนักท่องเที่ยวชาวจีน

AN ANALYSIS OF INAPPROPRIATE BEHAVIORS AS PERCEIVED BY THE THAI HOSTS AND THE CHINESE TOURISTS

เลิศพร ภาระสกุล
Lertporn Parasakul
นักวิชาการอิสระ
An independent scholar

Received: May 14, 2021 / Revised: October 4, 2021 / Accepted: October 6, 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะวิเคราะห์การรับรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักท่องเที่ยวในแง่ของความบ่อยของการเกิดพฤติกรรมและทัศนคติต่อพฤติกรรมเหล่านั้น ในแง่ของความรู้สึกรำคาญต่อพฤติกรรมเหล่านั้น จากมุมมองของเจ้าบ้านชาวไทยและนักท่องเที่ยวชาวจีน ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ เจ้าบ้านชาวไทยซึ่งหมายถึงผู้ปฏิบัติงานในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย จำนวน 401 คน และนักท่องเที่ยวชาวจีนที่กำลังท่องเที่ยวอยู่ในประเทศไทยจำนวน 498 คน กลุ่มตัวอย่างเจ้าบ้านชาวไทยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง สำหรับกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวจีนใช้วิธีการสุ่มแบบตามสะดวก เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถามภาษาไทยและภาษาจีน การจำแนกพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมใช้วิธีการวิเคราะห์ปัจจัย ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมต่าง ๆ สามารถจัดเป็นปัจจัยหรือประเภทได้ 6 ประเภท ได้แก่ 1) พฤติกรรมที่มีผลกระทบโดยตรงต่อผู้อื่น 2) พฤติกรรมส่วนบุคคลที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม 3) นิสัยการปฏิบัติตัวตามความเคยชินทั้ง ๆ ที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมในต่างประเทศและละเมิดบรรทัดฐานทางสังคมที่เป็นสากล 4) พฤติกรรมที่หมิ่นเหม่ต่อการกระทำที่ผิดกฎหมาย 5) การปล่อยตัวตามสบายโดยไม่สนใจว่าผู้อื่นจะคิดอย่างไร 6) การปฏิบัติตัวที่เป็นปกติวิสัยของนักท่องเที่ยวทั่วไป การนำเสนอแผนภูมิแสดงระดับความบ่อยของการรับรู้และระดับความรำคาญต่อพฤติกรรมทั้ง 6 ประเภท แสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมที่เจ้าบ้านและนักท่องเที่ยวพบเห็นบ่อยและรู้สึกเดือดร้อนรำคาญคือ พฤติกรรมที่มีผลกระทบโดยตรงต่อผู้อื่น จึงเป็นพฤติกรรมที่ผู้ที่เกี่ยวข้องควรให้ความสนใจเฉพาะในประเด็นนี้เป็นพิเศษ

คำสำคัญ: เจ้าบ้านชาวไทย นักท่องเที่ยวชาวจีน พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ความบ่อย ความรำคาญ

Abstract

This study aimed to examine how the Thai hosts and the Chinese tourists perceive the inappropriate behaviors of other Chinese tourists in terms of frequency of occurrence and level of annoyance. The population studied included the local Thais working in tourism industry

Corresponding Author
E-mail: lertpornpara@yahoo.com

and Chinese tourists holidaying in Bangkok Metropolis. The purposive sampling method was employed for the Thai host group, 401 in total; while the convenience sampling technique was adopted for the Chinese tourist sample, consisting of 498 tourists. The research tools were questionnaires in both Thai and Chinese languages. A quantitative approach using factor analysis was conducted, resulting in six categories of tourist misbehaviors: (1) behaviors directly relating to others; (2) isolated individual acts affecting others' health and environment; (3) practicing habitual norms in a new environment, violating conventional acceptable norms; (4) marginally illegal behaviors; (5) being casual; and (6) normal tourist practice. An action grid was developed to illustrate the behaviors across the perceived frequency and the degree of annoyance. Of the six categories of inappropriate behaviors, only the first category, behaviors directly relating to others, was found to be frequent and annoying by the Thai hosts and the Chinese tourists. The relevant parties should seriously consider this aspect of inappropriate behavior.

Keywords: Thai Hosts, Chinese Tourists, Inappropriate Behavior, Frequency, Annoyance

บทนำ

ปัจจุบันตลาดนักท่องเที่ยวจากประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนถูกจัดเป็นประเทศผู้ส่งออกนักท่องเที่ยวที่ใหญ่ที่สุดของโลก (Wu, 2016) ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการขยายตัวของเมืองใหญ่ ๆ ในประเทศจีน การที่ประชากรจีนได้รับการศึกษาระดับสูงเพิ่มมากขึ้น การมีรายได้จากการประกอบอาชีพเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับนโยบายเรื่องการเดินทางออกนอกประเทศของรัฐบาลจีนที่มีการผ่อนคลายมากขึ้น ทำให้นักท่องเที่ยวจีนสามารถเดินทางไปได้เกือบทั่วทุกแห่งบนโลกนี้ (Hsu & Song, 2012; Ma et al., 2018; Tung, 2019; UNWTO, 2018; Wu, 2016) ตลาดนักท่องเที่ยวจีนจัดว่าเป็นตลาดนักท่องเที่ยวที่ใหญ่เป็นอันดับหนึ่ง สำหรับประเทศในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก เช่น ประเทศออสเตรเลีย เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น และไทย (Wu, 2016) หลายประเทศให้ความสำคัญกับตลาดนักท่องเที่ยวจีน เนื่องจากเป็นตลาดใหญ่และมีกำลังซื้อสูง ศูนย์การค้าต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นในประเทศสหรัฐอเมริกา ยุโรป ฮ่องกง และเกาหลีใต้ จะแออัดไปด้วยนักท่องเที่ยวจีน (Wu, 2016) สำหรับประเทศไทยก็เช่นเดียวกันที่พึ่งรายได้เข้าประเทศจากตลาดนักท่องเที่ยวจีน

การเพิ่มขึ้นอย่างเป็นประวัติการณ์เริ่มต้นในปี 2010 ซึ่งในปีนั้นมีนักท่องเที่ยวจีนเดินทางออกไปท่องเที่ยวต่างประเทศมากถึง 50 ล้านคน (Li et al., 2011) พฤติกรรมที่แปลก ๆ ของนักท่องเที่ยวชาวจีนเริ่มเป็นที่ถูกจับตามองโดยชุมชนเจ้าบ้านในหลาย ๆ ประเทศ ซึ่งได้สะท้อนความรู้สึกหรือทัศนคติผ่านสื่อต่าง ๆ ในบางประเทศ เจ้าบ้านรู้สึกว่านักท่องเที่ยวจีนไม่เคารพในธรรมเนียมปฏิบัติของพวกเขา (Li, 2013) ความคิดเห็นด้านลบต่อพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมผ่านสื่อต่าง ๆ มีความหลากหลาย เช่น การส่งเสียงดังเอะอะในที่สาธารณะ การแก่งแย่งกันขณะขึ้นลงยานพาหนะ การเบียดการกระทบกระแทกผู้อื่น การแซงคิว การขากเสมหะ หรือบ้วนน้ำลายในที่สาธารณะ การทิ้งขยะไม่เป็นที่เป็นทาง การทิ้งก้นบุหรี่ การสูบบุหรี่ในที่ห้ามสูบ การทำห้องน้ำสกปรก การไม่กดชักโครกหลังการใช้ห้องน้ำ และอื่น ๆ (Editor Chiang Rai News, 2015; Li, 2013; Phneah, 2019; Sun, 2018; Tv News Watch, 2009)

พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักท่องเที่ยวชาวจีนขณะท่องเที่ยวในต่างประเทศเป็นที่รับรู้โดยรัฐบาลจีน

มาตั้งแต่ก่อนปี ค.ศ. 2010 แล้วว่าพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของพลเมืองจีนในต่างแดนทำให้เกิดภาพลักษณ์ของคนจีนทางด้านลบในสายตาของคนต่างประเทศ รัฐบาลจีนจึงได้จัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาชุดหนึ่ง เรียกว่า คณะกรรมการกลางเสริมสร้างความเจริญงอกงามทางจิตวิญญาณ หรือ Central Committee on Spiritual Civilization ให้ร่วมมือกับองค์การการท่องเที่ยวแห่งชาติของจีน (China National Tourism Administration, 2013) องค์กรทั้ง 2 ได้ร่วมกันออกหนังสือคู่มือการปฏิบัติตัวอย่างเหมาะสมขณะท่องเที่ยวในต่างประเทศ สำหรับนักท่องเที่ยวชาวจีน (Zhang et al., 2019) แต่กระนั้นก็ตามการออกหนังสือคู่มือดังกล่าวก็ยังไม่สามารถช่วยแก้ไขปัญหาพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักท่องเที่ยวชาวจีนได้ความกังวลเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวจีนและการเรียกร้องของหลายฝ่ายให้จัดการกับพฤติกรรมเหล่านี้ยังคงมีอยู่ ประเด็นเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักท่องเที่ยวจีนขณะท่องเที่ยวในประเทศไทยอาจจะเริ่มมองเห็นได้ตั้งแต่ปี 2556 เป็นต้นมา ดังที่มีรายงานข่าวใน Want China Times ว่าเจ้าบ้านชาวไทยเริ่มจะหมดความอดทนกับนักท่องเที่ยวชาวจีนแล้ว เพราะนักท่องเที่ยวมักจะไม่ชอบปฏิบัติตัวตามธรรมเนียมปฏิบัติของคนไทย ไม่เคารพวัฒนธรรมไทย และแสดงกิริยาหยาบคาย รัฐบาลไทยก็ตระหนักถึงปัญหาเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวชาวจีนเช่นเดียวกัน โดยมีการออกหนังสือคู่มือการปฏิบัติตัวขณะท่องเที่ยวในประเทศไทยเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2558 มีการติดตั้งป้ายประกาศต่าง ๆ เป็นภาษาจีนในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ (Lai, 2016) แม้กระนั้นก็ยังมีข่าวเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักท่องเที่ยวออกมาอยู่เป็นระยะ ๆ แต่รัฐบาลไทยก็แสดงความเห็นใจต่อผู้ที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวให้อดทนต่อพฤติกรรมเหล่านี้เพราะตลาดนักท่องเที่ยวจีนเป็นตลาดหลักที่นำรายได้เข้าสู่ประเทศมากที่สุด

วัตถุประสงค์

1. เพื่อจำแนกประเภทพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมจากความบ่อยของการรับรู้ของนักท่องเที่ยวชาวจีนและเจ้าบ้านด้วยการวิเคราะห์ปัจจัย

2. เพื่อวิเคราะห์กลุ่มพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมที่เกิดขึ้นบ่อยตามการรับรู้ของนักท่องเที่ยวชาวจีนและเจ้าบ้าน และเพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมที่สร้างความรำคาญต่อทั้งสองฝ่าย

ทบทวนวรรณกรรม

เจ้าบ้านหรือ host ในการวิจัยเรื่องนี้ หมายถึงคนไทยที่มีปฏิสัมพันธ์ใกล้ชิดกับนักท่องเที่ยวในฐานะที่เป็นผู้ให้บริการทางด้านการท่องเที่ยวโดยตรง เช่น หัวหน้าทัวร์ มัคคุเทศก์ พนักงานโรงแรมในแผนกต่าง ๆ ที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยวชาวจีน เจ้าบ้านจึงไม่ได้หมายความรวมไปถึงชาวชุมชนท้องถิ่นทั่ว ๆ ไปที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว

การวิจัยเรื่องนี้อาศัยพื้นฐานทางแนวคิดเรื่องดัชนีความรำคาญของดอกซี หรือ Doxey’s Irridex ซึ่งกล่าวถึงผลกระทบทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว ในโมเดลของดอกซีมีสาระสรุปได้ว่า ความรู้สึกนึกคิดหรือทัศนคติของเจ้าบ้านต่อนักท่องเที่ยวจะเปลี่ยนแปลงไปตามลำดับขั้นของการพัฒนาของการท่องเที่ยว ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 4 ลำดับขั้นของการพัฒนา ได้แก่ ขั้นที่ 1 คือ ขั้นยินดีปรีดา หรือ Euphoria คือ ขั้นเริ่มต้นของการพัฒนาการท่องเที่ยว ชาวชุมชนเจ้าบ้านจะมีความยินดีและกระตือรือร้นที่จะได้ต้อนรับการเข้ามาเยือนของนักท่องเที่ยว ต่อมาเมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเยือนมากขึ้น ทัศนคติของชาวชุมชนเจ้าบ้านจะเปลี่ยนไปเข้าสู่ระยะที่เรียกว่า ความเฉยชา (Apathy) แต่เมื่อจำนวนนักท่องเที่ยวยังคงเพิ่มขึ้นเจ้าบ้านจะเริ่มรู้สึกหงุดหงิดรำคาญต่อนักท่องเที่ยว ทัศนคติในระยะที่ 3 เป็นทัศนคติทางด้านลบต่อนักท่องเที่ยวและการท่องเที่ยว ความรู้สึกหงุดหงิด

รำคาญนักท่องเที่ยว Doxey (1975) เรียกว่า Annoyance จนกระทั่งเมื่อถึงขั้นที่การท่องเที่ยวยังคงมีการพัฒนาต่อไป จำนวนนักท่องเที่ยวยังเพิ่มจำนวนมากขึ้น ทัศนคติของชาวชุมชนเจ้าบ้านจะเปลี่ยนไปเป็นความรู้สึกที่เรียกว่า การต่อต้านหรือการเป็นปฏิปักษ์ (Antagonism) ต่อนักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวจัดว่าเป็นผู้บริโภคประเภทหนึ่ง ในแวดวงการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภค (Consumer Behavior) มีการกล่าวถึงพฤติกรรมผู้บริโภคที่มีผลกระทบด้านลบต่อผู้ผลิตการบริการหรือผู้ให้บริการ ดังต่อไปนี้ Fullerton และ Punj (1993) เรียกพฤติกรรมผู้บริโภคที่เบี่ยงเบนไปจากปกติในสถานการณ์การแลกเปลี่ยนสินค้าหรือบริการว่า Aberrant consumer behavior ซึ่งหมายถึง พฤติกรรมที่ขัดกับบรรทัดฐานทางสังคมที่เป็นที่ยอมรับกัน พฤติกรรมที่เบี่ยงเบนของผู้บริโภคแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) การทำลายหรือทำให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินของผู้ขายหรือผู้ให้บริการ 2) การล่วงละเมิดการฉวยโอกาส หรือการทำให้เกิดความอับอาย โดยทำให้ลูกค้าคนอื่นหรือผู้ขาย ผู้ให้บริการต้องเป็นผู้รับเคราะห์ทางร่างกายหรือจิตใจ และ 3) ผู้บริโภคที่ทำให้เกิดการเสียหายแก่ทรัพย์สินของผู้อื่นในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การปลอมแปลงบัตรเครดิต การจ่ายเช็คไม่มีเงิน หรือการลักขโมยสินค้าไปจากร้านค้า

Solomon (2010) จำแนกผู้บริโภคทางด้านการท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมไม่ปกติออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้บริโภคบ่อนทำลาย (Consumer Terrorism) คือ ผู้บริโภคที่มุ่งทำลายชื่อเสียงหรือภาพลักษณ์ของสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ยี่ห้อใดยี่ห้อหนึ่ง เพราะเกิดความไม่พอใจต่อสินค้าหรือบริการที่ได้รับ 2) ผู้บริโภคที่เป็นผู้เสพติด (Addictions of Consumers) พฤติกรรมของผู้บริโภคประเภทนี้คือ ผู้บริโภคที่แสดงความก้าวร้าวหรือก่อให้เกิดความรุนแรงเพราะความมึนเมาอย่างที่เกิดขึ้นตามสถานบันเทิงต่าง ๆ 3) ผู้บริโภคผู้ถูกบริโภค (Consumed Consumers) หมายถึง ผู้บริโภคที่ตกเป็นเหยื่อทางธุรกิจ เช่น การท่องเที่ยวทางเพศ นักท่องเที่ยวเป็นเหยื่อของผู้ให้บริการการท่องเที่ยวทางเพศ 4) ผู้บริโภคที่กระทำสิ่งผิดกฎหมาย (Consumer Fraud) คือ ผู้บริโภคที่หยิบฉวยสินค้าจากผู้ขายไปโดยไม่ชำระเงิน ไม่ว่าจะหยิบฉวยเพราะไม่มีเงินจ่ายก็ตาม หรือคนที่มีเงินพอแต่ต้องการความตื่นเต้น (Grybś-Kabocik & Marie, 2016)

พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของผู้บริโภคซึ่งส่งผลกระทบด้านลบในบริบทของการให้บริการจัดว่าเป็นปัญหาทางสังคมอย่างหนึ่ง และเป็นปัญหาสำหรับบริษัทหลายแห่งในประเทศญี่ปุ่น (Uémoto, 2018) นักวิชาการส่วนมากจะถือว่าลูกค้าจัดว่าเป็นส่วนหนึ่งของลูกจ้างหรือพนักงาน ในความหมายที่ว่า การที่ลูกค้าให้ความร่วมมือจะเป็นการช่วยส่งเสริมคุณค่าของการบริการ (Bowen, 1986) ตัวอย่างในการให้บริการภาคพื้นดินของสายการบิน ถ้าผู้โดยสารให้ความร่วมมือกับทางสายการบินด้วยการมาถึงสนามบินตรงเวลา ถึงเวลาขึ้นเครื่องก็ขึ้นตรงเวลาก็จะทำให้เที่ยวบินนั้นสามารถออกได้ตรงเวลา และจะช่วยลดความวิตกกังวลของผู้โดยสารคนอื่นด้วย ในบริบทของห้องอาหารในโรงแรมหรือร้านอาหารก็เช่นเดียวกัน ถ้าหากแขกของร้านให้ความร่วมมือในด้านของมารยาทในการรับประทานอาหาร ไม่ส่งเสียงดังขณะรับประทานก็จะส่งผลให้แขกคนอื่น ๆ เกิดความพึงพอใจในการใช้บริการของห้องอาหารแห่งนั้น ดังนั้นการบริหารจัดการพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของผู้บริโภค รวมถึงนักท่องเที่ยวด้วยจึงเท่ากับเป็นการทำให้ลูกค้าเป็นส่วนหนึ่งของลูกจ้างหรือพนักงานขององค์กร (Uémoto, 2018)

พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมอย่างจงใจของลูกค้าเป็นสาเหตุของความเครียดในการปฏิบัติงาน พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของลูกค้าที่แสดงออกมาเป็นการบั่นทอนความรู้สึกที่ดีในการทำงานและส่งผลด้านลบต่อสุขภาพจิตของคนที่ทำงานเป็นผู้ให้บริการ (Harris & Daunt, 2013) ดังนั้นการส่งเสริมให้ลูกค้ามีพฤติกรรมผู้บริโภคที่ดีหรือเหมาะสมจึงเป็นเรื่องสำคัญในการส่งมอบการบริการที่มีคุณภาพ (Uémoto, 2018)

พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของผู้บริโภคสามารถขัดขวางกระบวนการส่งมอบการบริการของผู้ให้บริการ ซึ่งเป็นผลเสียต่อตัวผู้บริโภคเอง ตัวผู้ให้บริการและอาจรวมไปถึงผู้บริโภคคนอื่น ๆ ด้วย พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของผู้บริโภคที่จัดว่าไม่เหมาะสม ได้แก่ การใช้วาจาที่ไม่เหมาะสม การแสดงกิริยามารยาทไม่เหมาะสม การลักขโมย การทำลายทรัพย์สินจนเกิดความเสียหาย การก่อให้เกิดความเสียหายด้วยการขีดเขียน การทำให้สิ่งแวดล้อมโดยรวมเกิดความเสียหาย รวมไปถึงการพูดคุย การส่งเสียงดังในที่สาธารณะ การแซงคิว และการสูบบุหรี่ (Tsaur et al., 2019)

การศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักท่องเที่ยวชาวจีนอยู่ในความสนใจของนักวิชาการหลายคนนับตั้งแต่ปี 2010 มาจนถึงปัจจุบัน (Banterng, 2017; Chen et al., 2018; Loi & Pearce, 2015; Lai, 2016; Sittitavong, 2019; Tung, 2019; Wu, 2016; Zhang et al., 2019) นักวิชาการเหล่านั้นใช้คำเรียกที่แตกต่างกัน เช่น “พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม (Inappropriate Behavior)” บ้าง “พฤติกรรมที่ไม่ดี (Misbehavior)” บ้าง หรือบางคนใช้คำว่า “พฤติกรรมที่ไม่ศิวิไลซ์ (Uncivilized Behavior)” แต่ในการวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยจะใช้คำว่า “พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม” หรือแปลเป็นภาษาอังกฤษว่า Inappropriate Behavior ซึ่งมีความหมายว่า เป็นพฤติกรรมที่ไม่เป็นไปตามธรรมเนียมปฏิบัติที่เป็นสากล

Wu (2016) ได้วิเคราะห์การนำเสนอผ่านสื่อเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวจีนที่เดินทางออกไปท่องเที่ยวต่างประเทศ ด้วยการวิเคราะห์รายงานข่าว 137 เรื่อง เกี่ยวกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวจีน และได้สรุปทัศนคติของรายงานข่าวเหล่านั้นออกเป็น 4 กลุ่มทัศนคติ ได้แก่ ทัศนคติที่ปนกันระหว่างด้านบวกและด้านลบต่อนักท่องเที่ยวจีน เช่น ความเห็นที่ว่านักท่องเที่ยวจีนนำมาซึ่งผลประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวและทำให้เกิดผลเสียพร้อม ๆ กัน (51.8%) อีกกลุ่มหนึ่งเห็นว่านักท่องเที่ยวจีนน่ารำคาญ ซึ่งหมายถึง กลุ่มที่มีทัศนคติด้านลบ กลุ่มนี้มี 32.1% กลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มที่มีทัศนคติทางด้านบวกต่อนักท่องเที่ยวจีน มี 11% กลุ่มนี้มองโลกในแง่ดีว่าชาวจีนรุ่นใหม่จะเป็นนักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมที่ดี ส่วนกลุ่มที่ 4 ซึ่งมีจำนวนน้อยที่สุด (5%) มีความเห็นว่าพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักท่องเที่ยวจีนทำให้ภาพลักษณ์ของประเทศจีนเสียหาย

Loi และ Pearce (2015) ได้ศึกษาการรับรู้ของกลุ่มตัวอย่างชาวมาเก๊าจำนวน 363 คน และนักท่องเที่ยวในมาเก๊าอีก 365 คน เกี่ยวกับพฤติกรรมที่น่ารำคาญของนักท่องเที่ยวในมาเก๊า ผู้วิจัยพบว่าพฤติกรรมที่พบบ่อยมากที่สุด 4 แบบของนักท่องเที่ยว ได้แก่ 1) การสูบบุหรี่โดยไม่ใส่ใจคนรอบข้าง 2) การทิ้งขยะและการบ้วนน้ำลายลงในที่สาธารณะ 3) การแซงคิว 4) การขับรถ/การข้ามถนนโดยไม่คำนึงถึงความปลอดภัย สำหรับในส่วนของทัศนคติหรือความคิดเห็น ทั้งชาวชุมชนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวเห็นว่าพฤติกรรมที่น่ารำคาญมากที่สุด มี 4 อย่าง ได้แก่ 1) การไม่กดชักโครกหลังจากการใช้ห้องน้ำ 2) การทิ้งขยะและการบ้วนน้ำลายลงในที่สาธารณะ 3) การใช้คำพูดที่ไม่เหมาะสมและการแสดงกิริยาที่ไม่เหมาะสมต่อผู้ให้บริการ และ 4) การสูบบุหรี่โดยไม่ใส่ใจคนรอบข้าง นอกจากนี้ผู้วิจัยได้จำแนกพฤติกรรมที่น่ารำคาญ 40 แบบของนักท่องเที่ยว ออกได้เป็น 3 หมวดหมู่ ได้แก่ 1) พฤติกรรมที่มีผลกระทบโดยตรงต่อผู้อื่น 2) พฤติกรรมที่เป็นพฤติกรรมเฉพาะตัวบุคคล เช่น การแสดงท่าทาง การใช้คำพูดหรือการแสดงออกทางเสียง 3) พฤติกรรมที่หมิ่นเหม่ต่อการกระทำที่ผิดกฎหมาย

Tsaur et al. (2019) ได้ประยุกต์แนวคิดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของผู้บริโภค หรือ Consumer Misbehavior (Fullerton & Punj, 1997; Harris & Daunt, 2013) ทำการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์ผู้นำเที่ยว 24 คน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์บทสัมภาษณ์และสรุปผลออกมาว่าพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของลูกทัวร์ที่เดินทางท่องเที่ยวกับคณะทัวร์ แบ่งออกได้เป็น 5 หมวดหมู่ ได้แก่ 1) พฤติกรรมที่เป็นการขัดขวางหรือเป็นอุปสรรคต่อการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว

ทั้งกลุ่ม 2) การแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมต่อผู้นำเที่ยว 3) การแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมต่อสมาชิกคนอื่นในคณะทัวร์ 4) พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมต่อสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว 5) พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมต่อองค์กรการท่องเที่ยว

Lai (2016) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบของพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักท่องเที่ยวจีนที่มีต่อภาพลักษณ์การท่องเที่ยวของประเทศไทย โดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว 56 คน ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีการรับรู้ถึงประเด็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักท่องเที่ยวจีนในประเทศไทย สำหรับกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่เคยประสบกับสถานการณ์พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมด้วยตัวเองได้ให้ตัวอย่างว่าเป็นพฤติกรรม เช่น การพูดคุยเสียงดัง การแสดงกิริยาไม่สุภาพ การแซงคิว และการบ้วนน้ำลาย

Zhang et al. (2019) พบว่า กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวจีนที่มีการศึกษาสูงตระหนักดีถึงความจำเป็นที่นักท่องเที่ยวจะต้องประพฤติตนอย่างเหมาะสมตามมาตรฐานของชาวชุมชนท้องถิ่น และให้ข้อเสนอแนะว่าบรรดาคำแนะนำหรือแนวทางปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวจะต้องมีอยู่ในทุกจุดสำคัญของการเดินทาง คณะผู้วิจัยได้กล่าวว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวจีนที่มีความรู้ความเข้าใจจะเป็นผู้ให้คำแนะนำที่ดีแก่นักท่องเที่ยวที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจให้ปฏิบัติตัวให้เหมาะสม

วิธีการวิจัย

ประชากรเจ้าบ้านชาวไทยคือ ผู้ปฏิบัติงานในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย กลุ่มตัวอย่างเจ้าบ้านชาวไทยเลือกแบบเจาะจงเฉพาะผู้ที่ปฏิบัติงานในโรงแรมระดับ 4 ดาว และ 5 ดาว ในจังหวัดเชียงใหม่ กระบี่ ภูเก็ต สุราษฎร์ธานี นครราชสีมา กรุงเทพและปริมณฑล นอกจากนี้ยังมีกลุ่มตัวอย่างเจ้าบ้านชาวไทยที่ทำงานในบริษัททัวร์ และพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินด้วย เพื่อให้ครอบคลุมกลุ่มเจ้าบ้านตามคำจำกัดความที่ได้ระบุไว้ ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างเจ้าบ้านชาวไทยและนักท่องเที่ยวชาวจีนโดยกำหนดระดับความเชื่อมั่นที่ 96% และคลาดเคลื่อนที่ 4% ซึ่งมีความคลาดเคลื่อนน้อยกว่าที่ระดับ 5% หรือหมายความว่า ผู้วิจัยมีโอกาสสรุปผิดได้ 4 ครั้ง จากจำนวน 100 ครั้ง แต่จะต้องใช้จำนวนตัวอย่างมากกว่าที่ระดับความเชื่อมั่นที่ 95% ตามตารางของ Taro Yamane กำหนดว่าต้องใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 675 คน เมื่อประชากรเป็นอนันต์หรือมากกว่า 1 แสนคน หลังจากที่ได้รับแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างเจ้าบ้านชาวไทยกลับคืนมา สามารถคัดเลือกแบบสอบถามที่สมบูรณ์มาทำการวิเคราะห์เป็นจำนวน 401 ฉบับในส่วนของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวจีน ใช้การเลือกตัวอย่างตามสะดวก หรือแบบบังเอิญที่จัดว่าเป็นการสุ่มแบบไม่ทราบความน่าจะเป็น (Non-Probability Sampling) ข้อดีของการสุ่มแบบตามสะดวกนี้เป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายในการวิจัยในสาขาการท่องเที่ยวและการโรงแรมทั้งงานวิจัยในประเทศและต่างประเทศเพราะทำได้ง่าย สะดวกและรวดเร็ว แต่ก็มีข้อจำกัดคือ ตัวอย่างที่เลือกมาจะไม่สามารถนำมาอ้างอิงได้ว่าเป็นตัวแทนของประชากรอย่างแท้จริง (Saengpikul, 2013) แต่เนื่องจากผู้วิจัยไม่มีโอกาสที่จะทราบจำนวนประชากรนักท่องเที่ยวที่แน่นอนในแหล่งท่องเที่ยวในขณะเก็บข้อมูลได้ และอีกประการหนึ่งหัวข้อการวิจัยเรื่องนี้เป็นเรื่องทั่ว ๆ ไปที่สอบถามเกี่ยวกับการรับรู้ ทัศนคติซึ่งเป็นความคิดเห็นที่นักท่องเที่ยวคนใดก็สามารถให้ข้อมูลได้ การสุ่มตัวอย่างตามสะดวกจึงมีความเหมาะสม โดยผู้ช่วยนักวิจัยจะแจกแบบสอบถามที่จัดทำเป็นภาษาจีนให้แก่นักท่องเที่ยวชาวจีนที่กำลังนั่งพักผ่อนไม่เร่งรีบ เต็มใจที่จะตอบแบบสอบถามในพื้นที่ที่มีความหลากหลายในกรุงเทพมหานคร เมื่อได้แบบสอบถามกลับคืนมาผู้วิจัยคัดเลือกเฉพาะแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์มาทำการวิเคราะห์ได้จำนวน 498 ฉบับ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างได้แก่ แบบสอบถามที่จัดทำขึ้นเป็นภาษาไทยและภาษาจีน แบบสอบถามตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับ

ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบ ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับความบ่อยของการรับรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักท่องเที่ยว 42 รูปแบบ และระดับความรำคาญที่ผู้ตอบมีต่อพฤติกรรมเหล่านั้น ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นต่อพฤติกรรมแต่ละอย่างโดยเลือกคำตอบแบบประเมินค่า (Rating Scale) ที่แสดงถึงระดับการรับรู้ว่าพบเห็นตั้งแต่บ่อยมากไปจนถึงแทบจะไม่เคยเห็นเลย สำหรับการแสดงออกถึงทัศนคติต่อแต่ละพฤติกรรม ผู้ตอบเลือกตอบตามระดับความรู้สึกตั้งแต่น่ารำคาญมากไปจนถึงไม่รู้สึกรำคาญเลย ในส่วนของข้อความในตัวแปรพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม 42 ตัวแปร ผู้วิจัยได้อ้างอิงจากการศึกษาของ Loi และ Pearce (2015) และแนวคิดเรื่องพฤติกรรมผู้บริโภคที่เบี่ยงเบนไปจากปกติของ Berry และ Seider (2008) Fullerton และ Punj (1993) และ Solomon (2010)

ผู้วิจัยทดสอบความเหมาะสมของแบบสอบถามทั้งฉบับภาษาไทยและภาษาจีนกับกลุ่มเจ้าบ้านชาวไทยที่เป็นพนักงานโรงแรมจำนวน 30 คน และนักท่องเที่ยวจีนจำนวนอีก 30 คน เพื่อดูความเหมาะสมของภาษา และนำแบบสอบถามที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าความน่าเชื่อถือ (Cronbach's Alpha Reliability) ของสเกลที่ใช้พบว่า มีค่า .935 หรือเข้าใกล้ 1 ซึ่งแสดงว่าสเกลที่ใช้มีความน่าเชื่อถือสูงมาก

การวิเคราะห์ทางสถิติใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การจัดกลุ่มพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมตามการรับรู้ของนักท่องเที่ยวใช้การวิเคราะห์ปัจจัย (Factor Analysis) เพื่อให้เห็นภาพชัดเจนว่าพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมต่าง ๆ ทั้ง 42 แบบ สามารถจัดเป็นหมวดหมู่ใหญ่ ๆ ได้กี่ประเภท ในขั้นสุดท้ายผู้วิจัยแสดงให้เห็นถึงประเด็นปัญหาที่จะต้องได้รับการแก้ไขโดยพิจารณารูปแบบพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมที่กลุ่มตัวอย่างรับรู้บ่อย และรู้สึกรำคาญ โดยการวิเคราะห์ตามแนวทางการวิเคราะห์การรับรู้ต่อความบ่อยและระดับความรำคาญ ตามแบบการวิเคราะห์ Importance-Performance (IPA) ของ Martilla และ James (1977)

ผลการวิจัย

ข้อมูลส่วนบุคคลของเจ้าบ้านชาวไทยและนักท่องเที่ยวชาวจีน

กลุ่มตัวอย่างชาวไทยจำนวน 401 คน ส่วนใหญ่หรือร้อยละ 55.1 ทำงานอยู่ในกรุงเทพมหานคร ร้อยละ 16.5 ทำงานอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ ร้อยละ 9.7 ทำงานอยู่ในจังหวัดภูเก็ต ร้อยละ 6.7 ทำงานอยู่ในจังหวัดนครราชสีมา ร้อยละ 6 ทำงานอยู่ในเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี ร้อยละ 6 ทำงานอยู่ในจังหวัดนนทบุรี และจังหวัดกระบี่ ตามลำดับ มีตำแหน่งงานในภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว มีอัตราส่วน ดังต่อไปนี้ ร้อยละ 27.1 ทำงานในตำแหน่งงานส่วนหน้าของโรงแรม ร้อยละ 18 เป็นมัคคุเทศก์ ร้อยละ 11.9 เป็นแม่บ้านหรือวิศวกรของโรงแรม ร้อยละ 11.1 เป็นฝ่ายบริหารของโรงแรม ร้อยละ 10.8 อยู่ในแผนกห้องอาหารและเครื่องดื่ม ร้อยละ 8.5 เป็นพนักงานต้อนรับบนห้องโดยสารของสายการบิน ร้อยละ 3.1 ทำงานฝ่ายขายของโรงแรม และสุดท้าย ร้อยละ 1.8 เป็นพนักงานขับรถหรือขับเรือในส่วนของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวจีนจำนวน 498 คน เดินทางมาจาก 31 มณฑลในประเทศจีน 7 มณฑลหลัก ที่เป็นต้นกำเนิดนักท่องเที่ยวจีน ได้แก่ กวางตุ้ง (ร้อยละ 8.9) เสฉวน (ร้อยละ 7.4) เจ้อเจียง (ร้อยละ 7.4) เจียงซู (ร้อยละ 6.1) ชานตุง (ร้อยละ 5.9) ส้านซี (ร้อยละ 5.5) ยูนนานและปักกิ่ง (ร้อยละ 5.3)

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยการรับรู้ถึงความบ่อยของพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักท่องเที่ยวตามความเห็นของกลุ่มตัวอย่างทั้งเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยวชาวจีน

เพื่อที่จะจัดหมวดหมู่บรรดาพฤติกรรมที่นักท่องเที่ยวจีนและเจ้าบ้านได้รับรู้ตามระดับของความบ่อย ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ปัจจัย (Factor Analysis) เพื่อจัดให้พฤติกรรมที่มีความหลากหลายทั้ง 42 แบบว่า มีแบบใดบ้างที่สามารถจัดอยู่ในประเภทเดียวกันได้ และจะแบ่งออกได้เป็นกี่ประเภทหรือกี่ปัจจัย จุดตัดหรือค่าต่ำสุดของแต่ละปัจจัยจะใช้ค่า Loading Factor ที่ .40 เป็นเกณฑ์ ผลของการวิเคราะห์ปัจจัยแสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่ไม่เหมาะสม 42 แบบ

ตามการรับรู้ของทั้งเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยว สามารถจำแนกออกได้เป็น 6 ประเภท และสามารถอธิบายได้ร้อยละ 58.39 ของความแปรปรวน ค่า KMO เท่ากับ .968 ค่า Bartlett's Test of Sphericity มีนัยสำคัญที่ระดับ .000 หมายความว่า ตัวแปรย่อยในแต่ละกลุ่มปัจจัยมีความสัมพันธ์กัน และถือได้ว่าอยู่ในกลุ่มปัจจัยเดียวกัน ค่า Loading Factor ของแต่ละกลุ่มปัจจัยมีค่าสูงกว่า .40 และประกอบด้วยกลุ่มตัวแปรอย่างน้อย 4 ตัวแปรในแต่ละกลุ่มปัจจัย ยกเว้นกลุ่มปัจจัยที่ 6 ที่ประกอบด้วย 2 ตัวแปร ผลการทดสอบค่าความน่าเชื่อถือ (Cronbach's Alpha) ของตัวแปรในแต่ละกลุ่มปัจจัยมีค่าระหว่าง .652 และ .935 แสดงให้เห็นว่าสเกลที่ใช้ในแบบสอบถามที่ใช้วัดการรับรู้ความบ่อยของพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม มีความน่าเชื่อถือพอสมควรจนถึงมาก

ปัจจัยกลุ่มแรก (F1) ที่ทั้งนักท่องเที่ยวและเจ้าบ้านรับรู้ เรียกว่า พฤติกรรมที่มีผลกระทบโดยตรงต่อผู้อื่น (Loi & Pearce, 2015) ปัจจัยกลุ่มนี้อธิบาย ร้อยละ 20.69 ของความแปรปรวนทั้งหมด พร้อมด้วยค่า eigenvalue 16.568 และค่าความน่าเชื่อถือ (∝) .935 การที่กลุ่มปัจจัยที่ได้รับการตั้งชื่อว่า พฤติกรรมที่มีผลกระทบโดยตรงต่อผู้อื่น ก็เนื่องจากตัวแปรย่อยที่ถูกจัดให้เข้ามาอยู่ในกลุ่มนี้ประกอบด้วยตัวแปรการรับรู้เกี่ยวกับการเบียดกระแทกผู้อื่นในฝูงชน การแก่งแย่งกันเข้าไปในสถานที่แห่งหนึ่งแห่งใดด้วยความโกลาหล การแย่งเข้าลิฟต์โดยสาร การแซงคิว ตัวแปรเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงการรับรู้ถึงพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญต่อผู้อื่นด้วยการกระทำต่อร่างกาย พฤติกรรมด้านเสียงของนักท่องเที่ยว เช่น การส่งเสียงดังเอะอะในที่สาธารณะ การร้องตะโกนเรียกหากันในที่สาธารณะ พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมเหล่านี้ถือว่าเป็นการรบกวนผู้อื่นด้วยเสียง ในปัจจัยแรกนี้ยังมีตัวแปรที่จะสะท้อนให้เห็นถึงการขาดมารยาททางสังคมของนักท่องเที่ยวอีกด้วย

ปัจจัยกลุ่มที่ 2 (F2) ผู้วิจัยตั้งชื่อว่า พฤติกรรมส่วนบุคคลที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม ปัจจัยกลุ่มนี้อธิบาย 9.13 เปอร์เซ็นต์ของความแปรปรวนทั้งหมด ค่า eigenvalue 2.874 ค่าความน่าเชื่อถือ .868 กลุ่มปัจจัยนี้ประกอบด้วยตัวแปรที่เกี่ยวกับการรับรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมด้านการสูบบุหรี่ ได้แก่ การสูบบุหรี่ในห้องน้ำและทิ้งบุหรี่ลงโถส้วม การทิ้งก้นบุหรี่เรี่ยราด การสูบบุหรี่ในที่ห้ามสูบ ในส่วนของพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมเกี่ยวกับการใช้ห้องน้ำ ได้แก่ การปัสสาวะหรืออุจจาระนอกโถส้วม การขึ้นไปนั่งยองบนโถชักโครก การทิ้งขยะไม่เป็นที่เป็นทาง การบ้วนน้ำลาย การขีดเขียนบนฝาผนังหรือกำแพง

ปัจจัยกลุ่มที่ 3 (F3) เป็นการรับรู้เกี่ยวกับนิสัยการปฏิบัติตัวตามความเคยชิน ทั้ง ๆ ที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมในต่างประเทศ และละเมิดบรรทัดฐานทางสังคมที่เป็นสากล พฤติกรรมที่พบเห็นในกลุ่มนี้ประกอบด้วย 7 ตัวแปร เช่น การล้างเท้าในอ่างล้างมือในห้องน้ำสาธารณะ การปล่อยให้เด็กเล็กถ่ายอุจจาระริมถนนหรือในที่สาธารณะ การไม่กดชักโครกหลังจากทำธุระเสร็จ และการถ่ายรูปในที่ห้ามถ่าย กลุ่มปัจจัยที่ 3 มีค่า eigenvalue 1.748 และอธิบาย 9.13 เปอร์เซ็นต์ของความแปรปรวน ค่าความน่าเชื่อถือ .848

ปัจจัยกลุ่มที่ 4 (F4) ได้ตั้งชื่อว่า พฤติกรรมที่หมิ่นเหม่ต่อการกระทำที่ผิดกฎหมาย มีค่า eigenvalue 1.188 อธิบาย 8.90 เปอร์เซ็นต์ของความแปรปรวน ค่าความน่าเชื่อถือ .814 ปัจจัยกลุ่มนี้ประกอบด้วยการรับรู้ของกลุ่มตัวอย่างต่อพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการผิดกฎหมาย หรือผิดกฎศีลธรรมอันดี หรือก่อให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิตของผู้อื่น ได้แก่ การหลบออกจากร้านอาหารโดยไม่จ่ายเงิน การแอบขโมยสินค้าจากร้านค้า เป็นต้น

การรับรู้ต่อปัจจัยกลุ่มที่ 5 มีค่า Eigenvalue 1.084 อธิบาย 6.23 เปอร์เซ็นต์ของความแปรปรวน ค่าความน่าเชื่อถือ .652 ปัจจัยกลุ่มนี้สะท้อนให้เห็นถึงการรับรู้ของนักท่องเที่ยวและเจ้าบ้านว่านักท่องเที่ยวมักจะปล่อยตัวตามสบายโดยไม่สนใจว่าผู้อื่นจะคิดอย่างไร พฤติกรรมในกลุ่มนี้ ได้แก่ การแสดงความรัก

ต่อกันอย่างเปิดเผยในที่สาธารณะ การนอนหรือนอนหลับตามสบายในที่สาธารณะ การแต่งตัวไม่เหมาะสมหรือไม่แต่งตัวตามกฎเกณฑ์ของท้องถิ่น

การรับรู้ต่อปัจจัยกลุ่มสุดท้าย (F6) ได้รับการตั้งชื่อว่า การปฏิบัติตัวที่เป็นปกติวิสัยของนักท่องเที่ยวทั่วไป กลุ่มปัจจัยนี้มีค่า Eigenvalue 1.063 อธิบาย 4.29 เปอร์เซ็นต์ของความแปรปรวน ค่าความน่าเชื่อถือ 0.779 ประกอบด้วยตัวแปรที่เป็นการปฏิบัติของนักท่องเที่ยวโดยทั่วไป 2 ประการ ได้แก่ การต่อรองราคาของสินค้า และการทดลองสินค้า เช่น เสื้อผ้าหรืออาหารก่อน แต่ไม่ซื้อสินค้านั้น

แผนภูมิแสดงความถี่ของการประสบกับพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมและทัศนคติต่อพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดใช้แนวทางเดียวกับการวิเคราะห์ Importance-performance Analysis (IPA) ซึ่ง Loi และ Pearce (2015) ได้นำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมที่น่ารำคาญของนักท่องเที่ยวในมาเก๊า โดยใช้ตัวแปรความบ่อยของการรับรู้พฤติกรรม มาพิจารณาร่วมกับตัวแปรระดับความรำคาญต่อพฤติกรรมแทน ซึ่งผู้วิจัยนำมาประยุกต์ใช้ดังต่อไปนี้

แผนภูมิความถี่ (ความบ่อย) และทัศนคติต่อพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักท่องเที่ยว (ความรำคาญ) ถูกสร้างโดยนำค่าเฉลี่ยความถี่หรือความบ่อย (Frequency) ของการประสบกับพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมทั้ง 6 ประเภทมาพล็อตบนแกนนอน (แกน X) โดยคะแนนต่ำสุดเริ่มที่ 1 อยู่ทางด้านซ้ายมือของแผนภูมิ และคะแนนสูงสุดอยู่ที่ 4 ทางด้านขวามือของแผนภูมิ จุดตัดบนแกน X อยู่ที่ 2.084 คำนวณมาจากค่าเฉลี่ยของคะแนนสูงสุดและต่ำสุดของคะแนนความบ่อยของการรับรู้

แกนตั้งหรือแกน Y แทนระดับทัศนคติหรือความรำคาญ (Annoyance) ต่อพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักท่องเที่ยว คะแนน 1 อยู่ด้านล่างของแกน Y คะแนนสูงสุดอยู่ด้านบนของแกน Y จุดตัดบนแกน Y คำนวณได้ที่ 2.961

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของความบ่อยการรับรู้และค่าเฉลี่ยระดับความรำคาญต่อพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

ประเภทพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม และรายละเอียดของแต่ละประเภท	ความบ่อย		ระดับความรำคาญ	
	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ค่าเฉลี่ย	S.D.
F1-พฤติกรรมที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อผู้อื่น	2.444	.742	3.113	.624
F2-พฤติกรรมส่วนบุคคลที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม	2.079	.692	3.210	.656
F3-นิสัยการปฏิบัติตัวตามความเคยชินทั้ง ๆ ที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมในต่างประเทศและการละเมิดบรรทัดฐานทางสังคมที่เป็นสากล	1.953	.685	3.146	.671
F4-พฤติกรรมที่หมิ่นเหม่ต่อการกระทำที่ผิดกฎหมาย	1.742	.583	3.108	.719
F5-การปล่อยตัวตามสบายโดยไม่สนใจว่าผู้อื่นจะคิดอย่างไร	2.071	.627	2.649	.741
F6-การปฏิบัติตัวที่เป็นปกติวิสัยของนักท่องเที่ยวทั่วไป	2.222	.862	2.544	.936

รายละเอียดทั้งหมดแสดงอยู่ในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ผังความบ่อยการรับรู้-ระดับความรำคาญ

ความหมาย: Disturbman (F1) = พฤติกรรมที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อผู้อื่น Smoketoilet (F2) = พฤติกรรมส่วนบุคคลที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม Nastybeh (F3) = นิสัยการปฏิบัติตัวตามความเคยชินทั้ง ๆ ที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมในต่างประเทศและการละเมิดบรรทัดฐานทางสังคมที่เป็นสากล Illegal (F4) = พฤติกรรมที่หมิ่นเหม่ต่อการกระทำที่ผิดกฎหมาย Casual (F5) = การปล่อยตัวตามสบายโดยไม่สนใจว่าผู้อื่นจะคิดอย่างไร Bargain (F6) = การปฏิบัติตัวที่เป็นปกติวิสัยของนักท่องเที่ยวทั่วไป

จตุภาคที่ 1 (Concentrate Here) ด้านขวาบน คือ ประเด็นปัญหาที่ต้องได้รับการพิจารณาแก้ไขก่อนด้านอื่นเพราะเป็นประเด็นที่ทั้งนักท่องเที่ยวจีนและเจ้าบ้านรู้สึกรำคาญและพบเจอบ่อย ได้แก่ ปัญหาด้านพฤติกรรมที่มีผลกระทบต่อผู้อื่น

จตุภาคที่ 2 (Watchout) คือ ประเด็นพฤติกรรมที่ทั้งนักท่องเที่ยวและเจ้าบ้านรู้สึกรำคาญ แต่พบเจอไม่บ่อย มี 3 ประเด็น ได้แก่ พฤติกรรมที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้อื่นและพฤติกรรมทำลายสิ่งแวดล้อม รวมถึงพฤติกรรมการปฏิบัติตัวตามความเคยชินและการละเมิดบรรทัดฐานทางสังคมที่เป็นสากล นอกจากนี้พฤติกรรมที่หมิ่นเหม่ต่อการกระทำผิดทางกฎหมายก็เป็นพฤติกรรมที่อยู่ในข่ายที่ต้องเฝ้าระวังด้วย

จตุภาคที่ 3 (Let It Be) พฤติกรรมที่ตกอยู่ในจตุภาคนี้ คือ พฤติกรรมที่สามารถมองข้ามไปได้ เพราะมีความน่ารำคาญน้อยและพบเห็นได้ไม่บ่อย ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมที่ไม่เป็นปัญหาต่อทุกฝ่าย ได้แก่ การปล่อยตัวตามสบายของนักท่องเที่ยว

จตุภาคที่ 4 (Low Priority) พฤติกรรมในกลุ่มนี้ คือ พฤติกรรมที่ทั้งนักท่องเที่ยวและเจ้าบ้านพบเห็นบ่อย

แต่ไม่จัดว่าเป็นเรื่องที่น่ารำคาญ จึงไม่ใช่ปัญหาที่จะต้องการการแก้ไขโดยเร่งด่วน ได้แก่ การต่อรองราคาสินค้าและการทดลองสินค้าก่อนแต่ไม่ตัดสินใจซื้อ

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องนี้จุดมุ่งหมายเพื่อที่จะจำแนกพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักท่องเที่ยวเพื่อที่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการทางด้านการท่องเที่ยวสามารถที่จะวางมาตรการในการแก้ไขและป้องกันปัญหาที่เกิดจากพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมเหล่านั้น เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่ดีจากการมาท่องเที่ยวประเทศไทย และเพื่อลดความตึงเครียดในส่วนของเจ้าบ้านอันสืบเนื่องมาจากการต้องเผชิญกับพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักท่องเที่ยวชาวจีน

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยพบว่า การรับรู้ต่อพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม 42 ชนิด สามารถจัดออกเป็นหมวดหมู่ได้ 6 หมวดหมู่ ได้แก่ 1) พฤติกรรมที่มีผลกระทบโดยตรงต่อผู้อื่น 2) พฤติกรรมส่วนบุคคลที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม 3) การปฏิบัติตัวตามความเคยชิน ทั้ง ๆ ที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมใหม่และการละเมิดบรรทัดฐานทางสังคมที่เป็นสากล 4) พฤติกรรมที่หมิ่นเหม่ต่อการกระทำที่ผิดกฎหมาย 5) การปล่อยตัวตามหมายโดยไม่สนใจว่าผู้อื่นจะคิดอย่างไร 6) การปฏิบัติที่เป็นปกติวิสัยของนักท่องเที่ยวทั่วไป

กลุ่มพฤติกรรมที่ควรจะได้รับความสนใจจากผู้บริหารจัดการการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว ได้แก่ พฤติกรรมที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อผู้อื่น เพราะเป็นพฤติกรรมกลุ่มที่ทั้งเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยวมีการพบเห็นบ่อย และก่อให้เกิดความรำคาญ พฤติกรรมในกลุ่มนี้ ได้แก่ พฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญ แก่ผู้อื่นทางด้านร่างกาย เช่น การชน การเบียดหรือกระแทกผู้อื่นในฝูงชน หรือการแย่งกันขึ้นหรือลงจากยานพาหนะ หรือขณะเข้าออกจากลิฟต์ การเดินจนเต็มทางเท้า การปล่อยให้เด็กเล็กวิ่งเล่นรบกวนผู้อื่น พฤติกรรมอื่น ๆ ในกลุ่มนี้รวมไปถึงพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่ผู้อื่นด้วยเสียง เช่น การส่งเสียงดังในที่สาธารณะต่าง ๆ เช่น ในร้านอาหาร การส่งเสียงร้องตะโกนเรียกหากันในโรงแรม พฤติกรรมที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อผู้อื่น ยังรวมไปถึงการเอาเปรียบผู้อื่นด้วยการแซงคิวหรือไม่ต่อคิวเพื่อรับการบริการ การแซงคิวถือว่าเป็นการละเมิดข้อตกลงทางสังคมที่เป็นที่เข้าใจกันในหมู่ผู้บริโภคด้วยกันว่าใครมาก่อนก็จะต้องได้รับบริการก่อน โดยไม่จำเป็นต้องเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรว่าการต่อคิวจะต้องทำอย่างไร (Fullerton & Punj, 1997; Tolkach et al., 2017) พฤติกรรมการแซงคิวเป็นพฤติกรรมที่พบได้บ่อยและสร้างความรำคาญมากแก่เจ้าบ้านและนักท่องเที่ยวชาวจีนเองนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวในมาเก๊าของ Loi และ Pearce (2015) ด้วยเช่นกัน

พฤติกรรมอีกอย่างหนึ่งที่กระทบกระเทือนต่อความรู้สึกของผู้อื่นทางด้านจิตใจ ได้แก่ การแสดงกิริยามารยาทหรือการใช้คำพูดที่หยาบคายต่อผู้ให้บริการ การทำอาหารหกหรือวางเศษอาหารทิ้งไว้รอบจานก็เป็นการเพิ่มภาระงานให้กับพนักงานบริการในห้องอาหาร การเรียกร้องว่านักท่องเที่ยวจะต้องได้รับการบริการก่อนคนในท้องถิ่นก็จะส่งผลให้คนในท้องถิ่นอยู่ในฐานะที่ต่ำกว่านักท่องเที่ยว การไม่ใส่ใจต่อกฎจราจรกับการไม่ใส่ใจที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของท้องถิ่นอาจสร้างความเดือดร้อนให้คนท้องถิ่น เมื่อเกิดอุบัติเหตุทางการจราจรแก่นักท่องเที่ยวที่ไม่ปฏิบัติตามกฎจราจร

กลุ่มพฤติกรรมที่อยู่ในข่ายที่ต้องเฝ้าระวัง ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ทั้งเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยวรำคาญแต่เกิดขึ้นไม่บ่อย ได้แก่ พฤติกรรมส่วนบุคคลที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้อื่นและส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม นิสัยการปฏิบัติตัวตามความเคยชินทั้ง ๆ ที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมในต่างประเทศ และละเมิดบรรทัดฐานทางสังคมที่เป็นสากล และพฤติกรรมที่หมิ่นเหม่ต่อการกระทำที่ผิดกฎหมาย ถึงแม้ว่าทั้ง 3 กลุ่มพฤติกรรมเหล่านี้จะเป็นที่รับรู้ไม่บ่อย แต่ก็เป็นพฤติกรรม

ที่ทั้งนักท่องเที่ยวและเจ้าบ้านรู้สึกรำคาญโดยเฉพาะอย่างยิ่งพฤติกรรมที่อยู่ใกล้กับเส้นแบ่งความบ่อยกับความไม่บ่อย ทางด้านการรับรู้คือ พฤติกรรมส่วนบุคคลที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้อื่นและส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้แก่ พฤติกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการสูบบุหรี่ เช่น การสูบบุหรี่ในที่ห้ามสูบเป็นการทำลายสุขภาพของผู้อื่นในระยะยาว นักท่องเที่ยวจีนรู้สึกรำคาญต่อพฤติกรรมในกลุ่มนี้มากกว่าพฤติกรรมในกลุ่มอื่น นอกจากนั้นพฤติกรรมที่ถือว่าเป็นการทำลายสิ่งแวดล้อม และอาจจะส่งผลต่อการแพร่กระจายของเชื้อโรคคือ พฤติกรรมการถ่มน้ำลายในที่สาธารณะ การทิ้งขยะไม่เลือกที่ การอุจจาระหรือปัสสาวะไม่ตรงโถส้วม การนั่งยองบนโถส้วม และการขีดเขียนบนผนังหรือกำแพงสถานที่สาธารณะ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Tsaur et al. (2019) ที่พบว่า พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมอย่างหนึ่งของนักท่องเที่ยวจีนคือ พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมต่อสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว

อีกประเด็นหนึ่งที่อยู่ในข่ายของการต้องเฝ้าระวังและควรที่จะให้นักท่องเที่ยวตระหนักว่าเป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เนื่องจากค่อนข้างน่ารำคาญกับทั้ง 2 กลุ่ม คือ นิสัยการปฏิบัติตัวตามความเคยชินของนักท่องเที่ยวและการละเมิดบรรทัดฐานทางสังคมที่เป็นสากล เช่น การไม่กดชักโครกภายหลังจากการทำธุระในห้องน้ำ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่สร้างความเดือดร้อนรำคาญให้กับนักท่องเที่ยวจีนด้วยกันมากที่สุดในบรรดาพฤติกรรมทั้งหลาย เช่นเดียวกับการปล่อยให้เด็กเล็กถ่ายอุจจาระหรือปัสสาวะในที่สาธารณะ และการล้างเท้าในอ่างล้างหน้าในที่สาธารณะ พฤติกรรมเหล่านี้อาจจะเป็นนิสัยส่วนบุคคล แต่มีผลกระทบต่อความรู้สึกของผู้พบเห็น จึงควรที่จะได้รับการเตือนโดยทางอ้อม เช่น การมีป้ายเตือนในห้องน้ำสาธารณะทุกแห่งให้ผู้ใช้กดชักโครกภายหลังการใช้ การเตือนเพื่อห้ามมิให้ล้างเท้าในอ่างล้างหน้า ในกรณีที่เป็นพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการกระทำที่เป็นสิ่งผิดกฎหมาย เช่น การหยิบสินค้าเอาไปโดยไม่จ่ายเงินก็เช่นเดียวกัน การทำป้ายเตือนนักท่องเที่ยวกำกับในร้านค้าทุกประเภทก็เป็นสิ่งที่จำเป็น

ถึงแม้ว่าทางการจีนเองก็ได้ตระหนักถึงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของพลเมืองจีนที่เดินทางออกไปท่องเที่ยวยังที่ต่าง ๆ ทั่วโลก แต่พวกเราทุกฝ่ายทั้งภาครัฐและภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวก็จะต้องช่วยกันสนับสนุนเจตนารมณ์ของรัฐบาลจีนด้วยการช่วยกันสร้างจิตสำนึกของการเป็นนักท่องเที่ยวที่ศิวิไลซ์ด้วยวิธีการที่นุ่มนวล เพราะนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวที่ดี นักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสมมีจำนวนน้อยกว่า การร่วมมือกันทุก ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวชาวจีนด้วยการแจ้งแนวทางการปฏิบัติตัวที่เหมาะสมจะช่วยให้นักท่องเที่ยวที่อาจจะยังไม่มีประสบการณ์การเดินทางไปยังจุดหมายปลายทางต่างวัฒนธรรมได้มีโอกาสที่จะเรียนรู้แนวทางการปฏิบัติตัวตามบรรทัดฐานใหม่ เพื่อให้นักท่องเที่ยวที่ยังขาดประสบการณ์ได้เข้าใจถึงแนวทางการปฏิบัติตัวอย่างเหมาะสมขณะอยู่ในวัฒนธรรมใหม่

การใช้เพื่อนร่วมชาติหรือนักท่องเที่ยวจีนด้วยกันให้เป็นกลุ่มพลังที่จะเป็นแบบอย่างให้กับนักท่องเที่ยวที่ยังด้อยประสบการณ์ โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวจีนยุคใหม่ที่เป็นผู้มีการศึกษาดีเป็นกลุ่มที่ตระหนักดีถึงการปฏิบัติตัวอย่างเหมาะสมในขณะท่องเที่ยวในต่างแดน กลุ่มนี้ควรจะเป็นอีกแรงหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้ที่ด้อยประสบการณ์ ปฏิบัติตัวอย่างเหมาะสม เพื่อช่วยกันรักษาหน้าตาของประเทศจีนต่อไป

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์

1. ภาคธุรกิจการท่องเที่ยวในประเทศต้นกำเนิดของนักท่องเที่ยวสายการบินในประเทศ จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว ทั้งผู้ประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวและภาครัฐ จะต้องให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกของการเป็นนักท่องเที่ยวที่ดีเกี่ยวกับการไม่รบกวนหรือสร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นด้วยการไม่ส่งเสียงดังในที่สาธารณะ การให้เกียรติแก่ผู้อื่นด้วยการรับการบริการตามลำดับ การไม่แก่งแย่งกันรับการบริการ การใช้คำพูดและกิริยามารยาทที่สุภาพกับคนในท้องถิ่น การให้

ความรู้เกี่ยวกับธรรมเนียมปฏิบัติ กฎหมาย กฎจราจรในประเทศจุดหมายปลายทางจะช่วยให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และปฏิบัติตัวได้ถูกต้องขณะท่องเที่ยวในประเทศไทย

2. รัฐบาลควรมีการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการห้ามสูบบุหรี่อย่างเคร่งครัด เพราะปัญหาเรื่องการสูบบุหรี่ไม่เลือกที่ของนักท่องเที่ยวเป็นปัญหาที่นักท่องเที่ยวจีนเดือดร้อนรำคาญมากปัญหาหนึ่ง การบังคับใช้กฎหมายเรื่องการสูบบุหรี่อย่างเคร่งครัดจะเป็นผลดีต่อสุขภาพของเจ้าบ้านด้วย นอกจากนี้ทุกภาคส่วนควรช่วยกันปรับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวให้เกิดจิตสำนึกของการไม่ทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวในเรื่องของการทิ้งขยะให้ถูกที่ การห้ามการถ่มน้ำลายลงในที่สาธารณะ รวมไปถึงการใช้ห้องน้ำอย่างถูกต้อง

3. ในส่วนของการจัดระเบียบนักท่องเที่ยวเพื่อให้รู้จักการเข้าคิวเพื่อเข้ารับการบริการ ผู้บริหารจัดการพื้นที่การบริการจะต้องหาวิธีการจัดระเบียบนักท่องเที่ยวให้เรียงลำดับการเข้ารับบริการ เช่น การใช้เชือกกั้น การกำหนดเส้นทางการเดินในทุก ๆ สถานที่ที่นักท่องเที่ยวต้องเข้าไปใช้บริการ เจ้าหน้าที่ในสถานที่ที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวจะต้องตระหนักว่าผู้ให้บริการทุกคนจะต้องเป็นผู้ให้ความรู้ในเรื่องกฎกติกาทางสังคมแก่นักท่องเที่ยวด้วย

4. ผู้ประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวควรอบรมให้พนักงานของบริษัทที่ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าทัวร์ หรือมัคคุเทศก์ให้ทำหน้าที่เป็นผู้ปลูกฝังจิตสำนึกของการเป็นนักท่องเที่ยวที่ดี และนักท่องเที่ยวที่เคารพในวัฒนธรรมของประเทศที่เป็นจุดหมายปลายทางเพื่อป้องกันการแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมต่าง ๆ ผู้ให้บริการต้องระลึกไว้เสมอว่าพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมเกิดจากการขาดความเข้าใจในแนวทางปฏิบัติตามวัฒนธรรมของเจ้าของประเทศ ไม่ใช่เกิดจากความจงใจที่จะแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ผู้ที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวจึงจำเป็นจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้ให้ความรู้ทางด้านจรรยาบรรณและแนวทางการปฏิบัติตัวแก่นักท่องเที่ยวด้วย ควรจัดทำแผ่นพับหรือหนังสือคู่มือแนะนำการปฏิบัติตัวของนักท่องเที่ยวชาวจีนให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมของท้องถิ่น

References

Banterng, T. (2017). China's image repair: The case of Chinese tourists on social media in Thailand. *Global Media Journal, 15*(29), 1-9.

Berry, L. L., & Seiders, K. (2008). Serving unfair customers. *Business Horizons, 51*, 29-37.

Bowen, D. E. (1986). Managing customers as human resource in service organizations. *Human Resource Management, 25*(3), 371-383.

Chen, N., Hsu, C. H., & Li, X. R. (2018). Feeling superior or deprived? Attitudes and underlying mentalities of residents towards Mainland Chinese tourists. *Tourism Management, 66*, 94-107.

China National Tourism Administration. (2013). *Guide to civilized tourism.* https://docplayer.net/23935020-Guide-to-civilised-tourism.html

Doxey, G. V. (1975). A causation theory of visitor-resident irritants, methodology, and research inferences. In *Sixth Annual Conference Proceedings of the Travel Research Association, San Diego* (pp. 195-198). Travel and Tourism Research Association.

Editor Chiang Rai News. (2015). *Chiang Rai's white temple refuses Chinese tourists for bad toilet manners.* https://www.chiangraitimes.com/chiang-rais-white-temple-refuses-chinese-tourists-for-bad-toilet-manners.html

Fullerton, R. A., & Punj, G. (1993). Choosing to misbehave: A structural model of aberrant consumer behavior. In L. McAlister, & M. L. Rothschild (Eds.), *NA-Advances in Consumer Research Volume 20* (pp. 570-574). Association for Consumer Research.

Fullerton, R. A., & Punj, G. (1997). What is consumer misbehavior? *Advances in Consumer Research, 24*(1), 336-339.

Grybś-Kabocik, M., & Marie, A. (2016). Consumer misbehavior in tourism market. In *CBU International Conference on Innovations in Science and Education* (pp. 121-125). CBUNI. http://dx.doi.org/10.12955/cbup.v4.751

Harris, L. C., & Daunt, K. L. (2011). Deviant customer behaviour: A study of techniques of neutralization. *Journal of Marketing Management, 27*(7-8), 834-853.

Harris, L. C., & Daunt, K. L. (2013). Managing customer misbehavior: Challenges and strategies. *Journal of Services Marketing, 27*(4), 281-293.

Hsu, C. H. C., & Song, H. (2012). Projected images of major Chinese outbound destinations. *Asia Pacific Journal of Tourism Research, 17*(5), 577-593. https://doi.org/10.1080/10941665.2011.630674

Lai, M. L. (2016). *The impact of Mainland Chinese tourists' misbehaviour on Thailand's tourism*. https://www.tci-thaijo.org/index.php/jitt/article/download/65739/53742

Li, A. (2013). *Why are Chinese tourists so rude? A few insights.* https://www.scmp.com/news/china/article/1251239/why-are-chinese-tourists-so-rude

Li, M., Zhang, H., Mao, Y., & Deng, C. (2011). Segmenting Chinese outbound tourists by perceived constraints. *Journal of Travel and Tourism Marketing, 28*(6), 629-643.

Loi, K. I., & Pearce, P. (2015). Annoying tourist behaviors: Perspectives of hosts and tourists in Macao. In H. Kam, & X. Li (Eds.), *Chinese consumers in a new era: Their travel behaviors and psychology* (pp. 395-416). Routledge.

Ma, Y., Ooi, C. S., & Hardy, A. (2018). *Chinese traveling overseas and their anxieties.* In *Asian Cultures and Contemporary Tourism* (pp. 201-220). Springer Nature Singapore Pte Ltd. https://www.researchgate.net/publication/323407792_Chinese_Traveling_Overseas_and_Their_Anxieties

Martilla, J. A., & James, J. C. (1977). Importance-performance analysis. *Journal of Marketing, 41*, 77-79.

Phneah, J. (2019). *5 reasons why Chinese tourists are so rude.* http://www.jeraldinephneah.com/5-reasons-why-chinese-tourists-are-so-rude/

Saengpikul, A. (2013). *Research methodology for tourism and hospitality.* Dhurakij Pundit University Press.

Sittitavong, R. (2019). Managing inappropriate behavior of Chinese tourists by Chinese government. *University of Thai Chamber of Commerce Academic Journal, 39(*2), 123-136.

Solomon, M. R. (2010). *Consumer behavior: Buying, having, and being*. Prentice Hall.

Sun, T. (2018). *Chinese tourist have no manners*. https://medium.com/@tiffany.sun/chinese-tourist-have-no-manners-254d46a713c9

Tolkach, D., Pratt, S., & Zeng, C. Y. H. (2017). Ethics of Chinese & Western tourists in Hong Kong. *Annals of Tourism Research, 63*, 83-96.

Tsaur, S. H., Cheng, T. M., & Hong, C. Y. (2019). Exploring tour member misbehavior in group package tours. *Tourism Management, 71*, 34-43.

Tung, T. S. (2019). The analysis of the tendency of the Vietnamese media: Researching on the construction of Chinese tourist image based on "VnExpress". *Media Watch, 10*(3), 498-507.

Tv News Watch.(2009). *China: Rude, dirty & annoying*. http://tvnewswatch.blogspot.com/2009/10/china-rude-dirty-annoying.html

Uémoto, W. (2018). Triggers for modifying dysfunctional customer behavior. *Journal of Serviceology, 3*(1), 9-17.

UNWTO. (2018). *Tourism highlights 2018 edition*. https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284419876

Wu, M. (2016). Media representations of Chinese outbound tourists' behavior, in the world meets Asian tourists. *Bridging Tourism Theory and Practice, 7*, 57-71.

Zhang, C. X., Pearce, P., & Chen, G. (2019). Not losing our collective face: Social identity and Chinese tourists' reflections on uncivilized behavior. *Tourism Management, 73*, 71-82.

Name and Surname: Lertporn Parasakul
Highest Education: Ph.D. (Sociology), University of Queensland
Affiliation: An independent scholar
Field of Expertise: Tourist Behavior, Sustainable Tourism Management, Cultural Tourism Management, and Quantitative Tourism Research

KNOWLEDGE MANAGEMENT OF LOCAL WISDOM: CLOTH WEAVING OF SURAT THANI PROVINCE

Ninthana Iamsaard[1], Jutharat Tharathis[2], and Preawpan Parnnuch[3]
[1,2,3]Faculty of Management Sciences, Suratthani Rajabhat University

Received: May 11, 2021 / Revised: September 27, 2021 / Accepted: September 30, 2021

Abstract

Woven textiles are considered a Thai cultural asset, an inherited knowledge passed down from the past to the present that is a science and a creative art form that stands out. That being said, it is also an art form that has been dying out over time. Thus the purpose of this research is to gather and manage the knowledge and local wisdom of the Tha Krajai Housewife Weaving Community Enterprise Group of Surat Thani. The sample group includes the chairman and members of the group and other related agencies, totaling 17 cases, using the specific sampling method. Tools used to gather information include interviews and various websites. Data was analyzed by analyzing information and website development. Research results show that 1) Knowledge Acquisition (Socialization): In passing on the knowledge of weaving, there aren't clear records, but the practice has been passed down from generation to generation since the reign of King Rama V. 2) Knowledge Exchange (Externalization): The weaving of this group has two different types, i.e. silk weaving and cotton weaving. The royal lantern pattern used is an important motif that is used only for auspicious ceremonies. 3) Knowledge Storage (Combination): Collecting and classifying the knowledge based on the weaving processes and production. 4) Knowledge Transfer (Internalization): Developing useful online media to help develop commercialization for the community in the future.

Keywords: Knowledge Management, Local Wisdom, Cloth Weaving, Surat Thani Province

Introduction

Weaving is considered a cultural asset of society that comes from learning. It is a valuable treasure that comes from knowledge cultivated from our ancestors who maintained the traditional way of life. We have preserved local weaving from its beginnings until the present as an art form that requires special ability and creativity in order to create something so beautiful and unique, it's uniqueness most likely being a product of combining traditional patterns inherited from past generations with freshly invented styles and patterns (Saisingha et al., 2011, p. 89; Virojrut, 2020, p. 135). Nowadays however, embedded knowledge passed down has decreased as society has changed. Whatever

Corresponding Author
E-mail: jutharat.tha@sru.ac.th

the case may be, knowledge management must be used to preserve and organize this embedded knowledge of the community, which is local wisdom derived from tangible works and from individuals which is intangible, both of which will deteriorate over time (Setsuwan et al., 2020, p. 45). Technology can be used to develop knowledge that is deeply embedded in individuals (Tacit) and then develop it into concrete knowledge (Explicit) which comes from the way of life and knowledge passed down from ancestors to their offspring becoming traditional customs. Therefore, culture differs region to region (Chantang, 2021, pp. 74-75).

In Southern Thailand, the abundant folk wisdom that reflects the local identity and way of life can be found in the weaving and in the many areas that are famous for weaving in the past to the present day in the provinces of Nakhon Sri Thammarat, Songkhla, and Surat Thani. Other than Amphoe Phumriang, which is well known for weaving, there is Amphoe Tha Chana which has a similar style of weaving from the gathering of people in the community, creating the Tha Krajai Housewife Weaving Community Enterprise Group which has been around since the reign of King Rama V until the present. The patterns reflect the way of life and culture of Thai Muslims, who have their own symbols. For example the Rajawat pattern has the characteristic of a lantern with a large Rajawat flower at the center with smaller Rajawat flowers around. What makes this fabric different is the use of both large and small lanterns used together in the same design and only has one primary pattern with no secondary patterns. This silk textile is woven incorporating silver and gold ornamental threads according to the pattern used in the Malay Royal Court. This pattern is specifically used for auspicious ceremonies only (Kachasawat, 2017). But at present, there is only one group in the community that is using this passed down weaving style, due to a number of external circumstances and rapidly changing environments, such as a fast paced lifestyle or a shift to higher income occupations, like working an orchard or fishing (Iamsaard et al., 2019). Thus the embedded knowledge is lost. Without the inheritance of this embedded knowledge, which is the cultural heritage of the community that has been passed down and accumulated since ancient days, this knowledge will be lost with the passing of time.

It is for this reason that the research team set the objective to knowledge management of local wisdom concerning weaving, using the SECI model, which is most suitable. Because of the process that changes deeply embedded knowledge into concrete knowledge, for the management of knowledge and local wisdom of the many different woven silk patterns, and technologic systems were introduced to gather and store such knowledge in order to develop a system which would be beneficial for commercial and public usage. This will be the foundation for future economic development of the community.

Literature Review

Knowledge management is the process of organizing knowledge that is within an individual by using information technology as a tool to operate (Waltz, 2003, p. 1). As indicated by the condition of the present, defining needs and the improvement of processes will affect knowledge management for the better. The main objective of which is to increase the operational efficiency at the organizational level and the community level in order to create sustainable development (Kucza, 2001, p. 15). Scholars have proposed the main principles of knowledge management from different perspectives, such as Wheatley (2001, pp. 5-6) who proposes that the organization has to be conscious of the 6 key factors of knowledge management, 1) that knowledge is created by humans, 2) the motivation in the creation of knowledge, 3) the opportunity to learn, 4) the sharing or exchange of knowledge, 5) that the management of knowledge doesn't rely on technology alone, and 6) the time and management processes suitable to building knowledge. Wiig (1993, pp. 54-55) outlines five steps, which are as follows, 1) Obtaining knowledge, 2) Analyzing knowledge, 3) Constructing (synthesizing) knowledge, 4) Codifying a model for the knowledge gathered, and 5) Organizing knowledge. When speaking of the elements of knowledge management, Marquardt (1996, p. 19) classifies them like this, 1) Learning Dynamics, 2) Transformation of the Organization, 3) People Empowerment, and 4) Application of Technology. In conclusion, knowledge management encompasses all the processes of knowledge, the searching of knowledge, the creation of new knowledge, the categorization of knowledge, the organization and transference of knowledge, and the sharing of knowledge through suitable tools that are beneficial at both the individual level and the organizational level.

Additionally, in the synthesis of related research it was found that many researchers and scholars alike described variables in the process of knowledge management in a form called "SECI Knowledge Conversion Process" presented by Nonaka and Takeuchi (1995, pp. 8-9). It is a dynamic process by which the creation of knowledge is achieved by amplifying knowledge from within a person's mind (Tacit Knowledge), knowledge that comes from experience that cannot at first be described or put into words, transforming it into knowledge that can be developed and shared becoming concrete knowledge (Explicit Knowledge), knowledge of cause and effect, explainable, able to be paraphrased, and theorized, used to solve problems, instruct, and be put into databases or online media sources to used to lead to new knowledge. This is the process of knowledge management that is suitable for managing local wisdom due to the conceptual framework available that transforms embedded knowledge of an individual into clearly conveyable concrete knowledge. The process consists of four steps (Srivarom, 2020). First, searching for knowledge (Socialization) through the exchange of experiences by those communicating, creating a knowledge base by individuals who work with others, observing, copying and practicing what they learn. Second, the

exchange of knowledge (Externalization), which can be done by making comparisons, hypothesizing, and framing concepts through dialoging and storytelling. Third, gathering and organizing the knowledge (Combination), the process that allows the knowledge to become tangible, categorized and documented. The fourth step, the transference of knowledge (Internalization), brings an understanding of a concrete form of knowledge through the reading of text, documents, or practice of the learned knowledge (Setsuwan et al., 2020, p. 47; Ratchapolsit et al., 2020, p. 59; Aisuwan et al., 2021, p. 30). From these steps, comes such an important process of sharing and transferring knowledge, bringing about the appropriate distribution of existing knowledge, pushing for community development and the preservation of local wisdom (Tanomwong et al., 2020). In line with the current situation where activities related to local wisdom have decreased, it is for this reason that it was chosen to study the aforementioned concept of knowledge management.

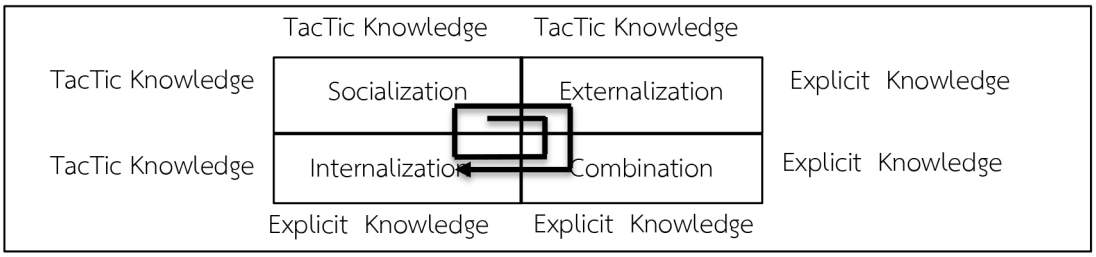

Figure 1 SECI knowledge conversion process of Nonaka and Takeuchi (1995, pp. 8-9)

Methodology

In this research, two methods of research were used. The first being Documentary Research, the process of gathering documents of different scholars, journal publications, and online media resources, dissertations, and other related materials to knowledge management of weaving. The second method used was Field Research, where observations and deeper interviews were conducted in the field.

Sample Group

The subject group consists of villagers or weaving specialists in the community. The subjects interviewed are as follows, from the Tha Chana Sub District in Amphoe Tha Chana of Surat Thani Province (1), the chairperson of the Tha Krajai Housewife Weaving Community Enterprise Group (1), members of the Tha Krajai Housewife Weaving Community Enterprise Group (8), community members who weave but are not part of the Tha Krajai Housewife Weaving Community Enterprise Group (but bring fabric to sell under the group's name) (4), and other agencies related to the group, namely leaders of the community, representatives from the Administration of the Sub-District and Ministry of Agriculture (3), by using a specific sampling method, a total of 17 cases.

Research Tools

The tools used in this research were designed according the the concept of the SECI model proposed by Nonaka and Takeuchi

(1995, pp. 8-9) as follows, First, knowledge acquisition (Socialization), conducting interviews of the community enterprises mainly focusing on the historical background of the weaving enterprise, the manufacturing process, marketing, finances, and managing problems or obstacles that up. Second, the exchanging of knowledge (Externalization), establishing a meeting with the focus group in order to create an exchange of knowledge. Third, knowledge storage (Combination) by recording the information gathered, merging and analyzing to create a data block that is categorized for review. Fourth, transferring the knowledge (Internalization), through designing and developing a website using WordPress and training the Tha Krajai Housewife Weaving Community Enterprise Group in how to best utilize the website.

Data Collection

Gathering the information following the knowledge management method previously set forth known as the SECI model of Nonaka and Takeuchi (1995) comprised of Knowledge Acquisition (Socialization), which included making a plan to carry out the research and studying various related documents, research articles, and books about woven textiles, and finding villagers and weaving experts within the target community. Then contacting and conducting detailed interviews with the villagers, the chairperson and members of the Tha Krajai Housewife Weaving Community Enterprise Group, as well as those who are not members but partner with the group. From there the information gathered is synthesized, analyzed, and summarized. The Exchange of Knowledge (Externalization) was conducted by organizing a meeting of the focus group to seek the thoughts and opinions concerning the gathered and summarized information and to get any additional information or suggestions. The Storage of knowledge (Combination) was achieved through taking the information gathered and analyzing it to create a database where information can be categorized and reviewed. In order to Transfer Knowledge (Internalization) acquired, the information that was synthesized and analyzed, was then used to design and develop a website presented to the focus groups, after which adjustments were made according to the feedback received. Once completed, the website of the Tha Krajai Housewife Weaving Community Enterprise Group was launched and training in using the new website was provided.

Data Analysis

In order to achieve the objectives according to the concept of the SECI model, content was analyzed and developed into online media, public relations materials, and marketing opportunities.

Results

The results of the research done according to the SECI Model of Nonaka and Takeuchi (1995, pp. 8-9) are detailed as follows:

1. Knowledge Acquisition (Socialization): Gathering information from those knowledgeable and from the community members who set up the Tha Krajai Housewife Weaving Community Enterprise Group through detailed interviews including from the chairwoman of

the group, Mrs. Kachasawat and the eight other members who have been working with the group for over 27 years. The group had won an outstanding achievement award for an outstanding product at the One Tambon One Product Fair in the Upper Southern Region and for the establishment of a community enterprise group starting from Amphoe Tha Chana. A weaving center was set up in 1993 by Mrs. Amporn Saiyid, the first president of the group, leading the group up to the present with Mrs. Kachasawat coming on as chairwoman. The objective of the group being to come together to weave and sell fabrics, finding solutions to problems that arise such as raw materials. For example, the quality of silk threads or lack of availability of silk, leading to having to find other sources which were of poorer quality, or shortage in labor due to the patience and expertise required in weaving. Additionally, people in the community are less and less interested in weaving, leading to a deficit of people who have knowledge or expertise in weaving. As for the transference of knowledge of weaving there aren't clear records, but it is thought to have begun in the era of King Rama V, who had visited the Southern Region, by passing down from generation to generation until the present. Whatever the case may be, at present there are those who have inherited the knowledge and processes of weaving. The present group is considered to be the third generation.

2. Exchange of Knowledge (Externalization): Is the exchange of deeply embedded knowledge that has been transformed into concrete knowledge through conversation and storytelling. Information from interviewing the chairwoman and the members of the group showed that they have two types of weaving, silk weaving and cotton weaving. The characteristics of the woven fabric can be further divided into plain weaving and patterned weaving. The plain weaving doesn't not incorporate detailed patterns so can be done the most quickly. Materials used included silk threads made by leading fabric makers that are exhibited at various OTOP shows where the group's woven fabrics are also processed for sale. Weaving the two different types (Cotton and Silk) takes about the same amount of time. For weaving floral patterns, such as the Ratchwat Pattern, most of the threads used are silk threads with two colors, whatever color matches the fabric. To create the flower design, silk thread that matches the foundational color, black for example, is used. A different color is then woven in, such as green. In order to develop and improve weaving patterns, members of the group have designed and invented new weaving patterns themselves. Sales are made to order due to the natural dye used requires great care and therefore made especially for each order. Consumers can use the fabric for both auspicious ceremonies as well as more solemn ceremonies according to the colors appropriate for each ceremony. An auspicious ceremony, for example, it is popular to wear fabric with bright colors while for solemn ceremonies black fabric is mostly used. Most people will buy fabric with the Pikul flower

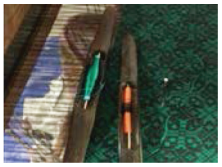
(Spanish Cherry) pattern as it is neat, polite, and can be used in many situations. For most weaving done with cotton, many designs can be woven using the cotton threads and most are woven into shawls and cloth used to cover when bathing.

3. Knowledge Storage (Combination): Is the exchange of explicit knowledge, which has been organized into a database created through this research team. The knowledge is categorized by production process consisting of production factors, production processes, and products woven. The details are as follows:

3.1 Factors of Production

3.1.1 Equipment used to prepare the silk threads as found in Table 1.

Table 1 Equipment used in preparing silk thread

Picture	Equipment	Characteristic
	Shuttle	One of the devices used in weaving, the shuttle is made of wood with two rounded ends hollowed out in the middle to contain spools of weft with a suitable weight and size to be used by hand. The shuttle is used in between lifting and lowering the yarn.
	Spool of Weft	A tube used to wrap the silk, made of bamboo the size of a ballpoint pen when needed to load the shuttle.
	Spindle	A plastic tube used to hold silk threads. The spindle is hollowed out in order to attach it to the trough when winding the silk thread onto it.
	Spinning Wheel	Used to wind the silk thread onto the spool. It looks like a bicycle tire that had the tire removed, leaving only the rim and spokes. It is then set on a wooden foundation block. A rope connects the wheel to the loaded spindle allowing it to spin to wind the thread.
	Reel	A spinning device used to spin the silk that looks like two windmills, each made of 3 pieces of flattened bamboo. It is used with the spinning wheel.
	Trough	Rod used to keep spools of silk. It is characterized as a four sided wooden frame with built-in spools as the axis.

3.1.2 Silk weaving tools are found in many sizes and type, but are used in the same basic principle, the interlocking between the weft and the ARP thread that is tight creating a fabric similar to weaving a basket, but much more meticulous because the thread used is much smaller and fine.

Table 2 Equipment used in Silk Weaving

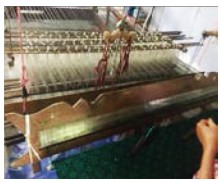
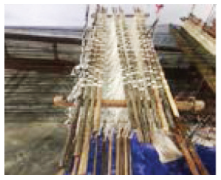
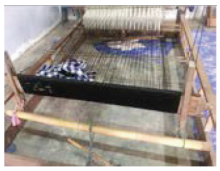
Picture	Equipment	Characteristic
	Loom	This wooden tool comprises a resting beam that when pressing the pedal pulls the silk thread or yarn and releases the heddle, separating the warp from the weft, and allowing the wooden axis to rotate the silk thread that is on the spindle; a shuttle, a crossbeam, an embroidery hoop to pull the fabric taught which is usually underneath and anchored into the poles of the frame to allow for stability.
	Reed	This piece of equipment has many fine teeth. It is sometimes called a comb as it has similar characteristics. It is used by inserting and arranging the threads around it, separating the threads from each other. It is then used to strike against the taught weft silk and intersect with the warp silk. The characteristic of the fabric, whether it is thick or thin, will depend on the comb used.
	Cloth Roller	This is used to roll up the fabric that has been woven, it is sharply squared in order to hold the fabric ensuring it doesn't slip.
	Pedal	The pedals consist of two bamboo linked together used for stepping on to push the threads up or down alternatively, opening the channel for the shuttle to pass through allowing the two types of silk to be woven together creating a fabric.
	Heddles	A heddle is a wire with a hole or eye in its center through which a warp yarn is threaded. There are as many heddles as there are warp yarns in the cloth, and the heddles are held in two or more harness.
	Harness or Shed Stick	A harness is a frame to hold the heddles. The harness position, the number of harnesses, and the warp yarns that are controlled by each harness determine the weave pattern or interlacing.
	Warp Beam	The warp beam, which holds the warp yarns, is located at the back of the machine and is controlled so that it releases warp yarns to the weaving area of the loom as needed. This beam is produced by warping.
	Sley Race	Also the shuttle travels from one side to another on the surface of sley race.

Table 2 Equipment used in Silk Weaving (Con.)

Picture	Equipment	Characteristic
	Sley Mechanism	The sley is responsible for beat-up motion during the weaving process. Sley moves forward and backward to form the beat up.
	Back Beam	This is also known as the backrest. It is placed above the weaver's beam. It may be of the fixed or floating type. In the first case the back rest merely acts as a guide to the warp sheet coming from the weaver's beam. In the second case it acts both as a guide and as a sensor for sensing the warp tension.
	Breast Beam	It is also known as the front rest. It is placed above the cloth roller at the front of the loom and acts as a guide for the cloth being wound onto the cloth roller. The front rest together with the backrest helps to keep the warp yarn and cloth in a horizontal position and also maintain proper tension to facilitate weaving.
	Top Cross Beam	The wood that crosses the upper lobe frame is made of whole bamboo used for hanging the pendulum.
	Heald Shaft	It is a plank that is used to roll one end of the silk threads, which are coiled and arranged in an orderly manner. It also allows the threads to stand in a taut loop, with the other end tied or wrapped to the cloth roll.
	Pendulum	Wooden board laid across lengthwise about 25 cm that has two balls attached by rope pulled tight.
	Lams	Wooden beams connect to the treadle by rope to control the lifting of the threads.

3.1.3 Dying silk thread the raw material used in weaving fabric that is most important is the silk thread, therefore the dying process must be natural in order to achieve the quality silk yarn desired. The silk yarn is made of 6 to 8 threads. The appearance must be smooth and without lumps. The dying method begins with washing the plants of the desired color in clean water twice. The plants used must produce long lasting dyes and are boiled for about 30 minutes until the color dye is saturated enough and then filtered through a thin white cloth to remove any unwanted particles. Then the silk that needs to be dyed is introduced and soaked in an alum mixture for about 10 minutes to help open the pores of the threads to maximize the saturation of the dye. Then the mixture is squeezed out of

the threads and they are transferred to the dye. The temperature of the dye is raised to a low heat in order to dye the silk threads. If the dyes are properly sticking to the silk threads, the water can be observed becoming clearer. After dying, the silk threads must be hung up to dry out and can then be used to begin the weaving process.

3.2 The Weaving Process

The weaving process can be divided by the weaving procedure and the produced pattern of the fabric, as follows:

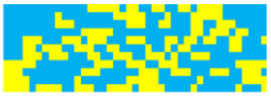
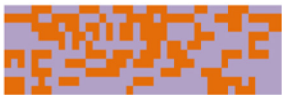
3.2.1 Weaving the fabric in weaving fabric with no pattern, the procedure is as follows 1) Striking by using the first the foot pedal or treadle to hold the first rod down lowering the first group of silk threads followed by striking the second treadle to lift the second group of silk threads creating a space between the two groups. 2) Sending the shuttle through the gap created from the right to the left will interlock the weft with the warp threads. 3) Hitting the silk thread by using the flute to hit the silk threads 1-2 times to compress the silk threads together. 4) Cutting the heddle by using the foot to step on the second pedal holding up the harness, which will hold the second group of threads down, while the first group of threads are pulled up. This creates a gap between the two silk threads, with the warp thread alternating. 5) Thrust the shuttle into the silk channel from the left side to the right side of the thread the weft silk will fit together with the warp silk. 6) Hitting the reed or comb teeth to compress the silk into a straight line again, cutting the heddle, thrusting the shuttle back and forth, and multiple hits will create the fabric.

3.2.2 Flower weaving is a patterned weaving that occurs on the fabric base. It adds to the beauty created by following the steps above (1)-(6) by interweaving the threads through the first heddle and then through the second and so on, repeating the procedure to create the pattern. To complete the pattern or flower, the original heddle must be lifted and brought back from the end to the end. When weaving, you will be able to get the full or full pattern as needed.

3.3 Patterns that Occur within the Fabric Base

The pattern obtained from weaving is done by the technique in using the heddle. In each pattern, there will be a different way to use the heddle. The research team simulated the weaving pattern by using color as a classification between the descent and the ascent of the heddle. By weaving, the fabric pattern is gathered from the center of the pattern. When it is made into a pattern, the heddle must be lifted back again. By using the symbol down 1, it illustrates to hold the silk thread down one comb tooth, while up 1 means to lift the silk thread up one comb tooth. This can be seen in the following patterns.

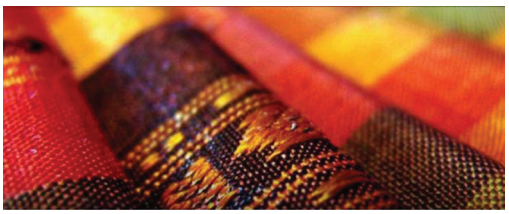
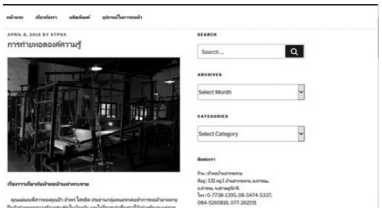
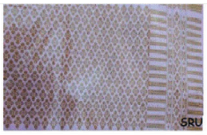
Table 3 Fabric Pattern Models

Pattern's Name	Model	Symbol	Pattern
Rajawat Pattern		Uses a collection of 4 heddles Downward 1: Pulling the silk thread down through one tooth of the comb Upward 1: Lifting the silk thread up through one tooth of the comb	
Pikul Flower or Spanish Cherry Pattern		Uses a collection of 8 heddles Downward 1: Pulling the silk thread down through one tooth of the comb Upward 1: Lifting the silk thread up through one tooth of the comb	
Dok Kaew or Orange Jasmine		Uses a collection of 11 heddles Downward 1: Pulling the silk thread down through one tooth of the comb Upward 1: Lifting the silk thread up through one tooth of the comb	
Kruawan Pattern		Uses a collection of 10 heddles Downward 1: Pulling the silk thread down through one tooth of the comb Upward 1: Lifting the silk thread up through one tooth of the comb	

4. Transferring Knowledge (Internalization)

An exchange of knowledge from concrete knowledge to deep embedded knowledge comes from understanding the individual's explicit knowledge. Therefore a meeting of the focus group was held in order to allow the community to participate in designing and developing a website through suggestions and opinions of the features of the website which cover the equipment used in ancient weaving, the patterns of fabric, products made, and news dealing with knowledge of weaving.

Table 4 Example of knowledge transference through using a website

Components	Website
Home Page	
Knowledge Database	
Fabric Patterns	 ลายราชวัตรใหญ่ ลายดอกพิกุลเล็ก ผ้าไหมลายดอกแก้ว ลายดอกเครือวัลย์ ลายดอกพิกุลเล็กลายในผืนผ้า ลายลาว้อมเดือน

Discussion

1. Knowledge Acquisition (Socialization) occurred through the collection of information from experts and community members by creating the Tha Krajai Housewife Weaving Community Enterprise Group that includes the chairwoman and members who have been operating for over 27 years. The transfer of weaving knowledge has not been clearly documented, but it is expected that it started to be transmitted from generation to generation through practice since the reign of King Rama V, who designated the royal pattern called the Ratchawat pattern that was different from other patterns. It is a historically important pattern that must be preserved, which is why the knowledge of the pattern and the process to make it has been passed down, to what is now considered the 3rd generation of weavers. This is consistent with the findings of Songtaveesin and Udomrat (2017, p. 303) who says that provincial handweaving is knowledge inherited by ancestors and from accumulated knowledge and experience. Problems that surface in weaving include the quality of silk yarn and having to produce the yarn from other sources that are unable to produce the quality silk needed. This is the same problem

noted by Damsisuk et al. (2020, p. 6) and Suasoongnen (2020, p. 17) who also reported on the problem concerning raw materials such as the cost inflation of production and silk that cannot meet the necessary standards due to having to source a portion of silk from other places lowering the quality. This caused problems in handmade woven textiles being of lower quality than what is expected in the market. Another problem found is the lack of labor needed to produce such woven textiles due to the expertise and patience needed. This caused a decreased interest in the community to continue the tradition of weaving due to the lack of interest among the new generation of youth and ultimately loss of inheritance of local wisdom and culture.

2. Knowledge Exchange (Externalization): The method of transferring knowledge of weaving was passed down by imitation of teachers. It was practiced until it became a habit, which can be seen by Aunt Amporn who invented new patterns and passed on knowledge to members of the community's weaving group. This is consistent with the assertion of Upata (2016, p. 155) who says discussing the exchange of knowledge will be informal through discussions between members and hands-on practice. Knowledge is transferred by demonstrating and explaining the process of weaving to descendants and those interested in storing the knowledge and who remembers it from their ancestors. It was also discovered that in addition to the patterns that have been passed down from generation to generation, the current group's chairman has also invented and developed creative patterns, namely the Moon and Star Pattern. This pattern was invented from her imagination to mimic nature through the moon and stars.

3. Knowledge Storage (Combination): The storage of knowledge of woven textiles is not yet systematic as it is contained mostly within individuals without written records, this is consistent with Sooknit and Sakda (2020, p. 107) who says that knowledge of woven textile is inherited from generation to generation and is found mostly among the elderly that are working to preserve this part of culture, which means that there isn't any gathering or transferring of this knowledge occuring and will be lost in the end.

4. Knowledge Transference (Internalization): Is the publishing of knowledge from the creation of a system of information that provides benefits from being distributed. Specifically, the knowledge of handmade weaving being able to spread because of access to the website created. This affects the fabric market and motivates the community to turn back to weaving to provide income for the family. This is consistent with the findings of Sanso and Nantasri (2020, p. 87) who speak to the management of the cultural knowledge of the Tai Leu community of Baan Kluai in the Province of Lampang in a website format as a source of knowledge for those interested in the written preservation of culture to pass down their descendant's in the future. It is also in accordance with Sooknit and Sakda (2020, p. 108) who speak to the development of a system to store knowledge of Elders in

weaving. They accumulated the knowledge and experience of the elderly into an integrated database making the valuable knowledge transferable through technology, accessible for every generation to follow for all ages to enjoy, an information system that will be useful for national information policies.

Conclusion

The way the research team applied to SECI Model concept introduced by Nonaka and Takeuchi (1995, pp. 8-9) can be summarized as follows: 1) Knowledge Acquisition (Socialization): The transfer of knowledge concerning weaving was not being recorded in a clear way but came from practicing generation to generation, the group present being the third generation. The purpose of the group is to create and market woven textiles. Problems and obstacles encountered in the weaving industry include the quality standards of raw materials used and labor deficit due to the fact that weaving requires expertise and patience and interest in the practice has declined in the community and among the younger generation. 2) Knowledge Exchange (Externalization): There are two forms of weaving being done by the group, silk and cotton weaving. Both of which have plain and patterned designs and used silk threads in the weaving. Both types are equally time-consuming when weaving patterns designed after flowers by using two colors of silk threads according to the pattern chosen. The first base color is interwoven with the second color to cut a flower pattern. In order to develop the industry of weaving and fabric patterns, members have invented new patterns by thinking up and designing the new weaving patterns themselves. Customer sales are made to order only. When finished, the woven fabric can be used in both auspicious and solemn events, depending on the color of the fabric used in each product. The most popular pattern is the Pikul flower (Spanish Cherry) pattern fabric because it looks neat and polite and can be used for any occasion. The weaving of cotton is used mostly for shawls and bathing cloths. 3) Knowledge Storage (Combination): This is the creation of a system and database of knowledge of the production process consisting of 3.1) Production factors such as equipment used to prepare the silk yarn, tools used the weave the silk fabric and the silk dyeing process. 3.2) The weaving process which includes plain and patterned fabrics. 3.3) products with patterns within the fabric such as the Rajawat, the Pikul Flower (Spanish Cherry), the Dok Kaew (Orange Jasmine), and the Kruawan, and moon and star pattern. 4) Knowledge Transference (Internalization): Made possible through the creation and development of a website that is organized by tools used in the ancient art of weaving, the methods used to make and weave patterns and a place for updated knowledge in order to preserve local wisdom that will be have commercial and public use. This is the basis of economic development of the community for the future.

Acknowledgements

This research was made possible by the funded grants provided by the National Research Office and Rajabhat University of Surat Thani (National Budget) for the fiscal year of 2017.

References

Aisuwan, K., Panya, S., Mahawan, S., Sittichoktanarak, N., Weerakaew, W., & Samakpongphun, A. (2021). Model of knowledge management for Karen woven fabrics, Pamorlor village, Ban Kat Subdistrict, Mae Sariang District, Mae Hong Son Province. *Journal of Community Development and Life Quality, 9*(1), 27-38. [in Thai]

Chantang, D. (2021). Intellectual cultural heritage-related knowledge management through the community participation: A case study of Phasin Nam-Ang, Uttaradit Province. *The Arts Journal, Mahidol University*, *4*(1), 50-86. [in Thai]

Damsisuk, N., Ngoenthaworn. S., Khaenamkhaew, D., & Krainatee. M. (2020). Woven fabric of Wang Tao: Guidelines for promoting local fabric weaving at the weaving center in Khao Ro Subdistrict, Thung Song District, Nakhon Si Thammarat. *Management Sciences Valaya Alongkorn Review, 1*(3), 1-13. [in Thai]

Iamsaard, N., Iamsaard, S., Rattanakietkhajorn, T., & KunKheang, S. (2019). The knowledge management for inheritance local wisdom in Thai herb Donsak Subdistrict, Donsak District, Suratthani Province. *Sripatum Chonburi Journal*, *15*(4), 47-56. [in Thai]

Kachasawat, A. (2017, October 24). Interviewed by N. Iamsaard [Tape recording]. Chairman of Tha Krajai Weaving Housewife Community Enterprise Group. Surat Thani. [In Thai]

Kullakan, N. (2013). Knowledge management on local culture of Aomkred Subdistrict, Pakkred District, Nonthaburi Province*. Journal of Cultural Approach, 14*(25), 18-30. [in Thai]

Kucza, T. (2001). *Knowledge management process model*. VTT Technical Research Centre of Finland.

Marquardt, M. J. (1996). *Building the learning organization: A systems approach to quantum improvement and global success*. McGraw-Hill.

Nonaka, I., & Takeuchi, H. (1995). *The knowledge-creating company: How Japanese companies create the dynamics of innovation*. Oxford University Press.

Ratchapolsit, A., Dhammasaccakarn, W., & Shoteshoung, P. (2020). "Bamboo Rice Nongmon" knowledge, wisdom and knowledge management model for sustainable development of local Thai communities. *Udon Thani Rajabhat University Journal of Humanities and Social Science, 9*(2), 51-66. [in Thai]

Saisingha, S., Phongsabutr, P., Ketprathum, T., & Chanthawit, N. (2011). *Thai woven fabrics. In thai encyclopedia for youth by his Majesty King Bhumibol Adulyadej, Supplementary learning* (vol. 8, p. 89). Thai encyclopedia project for youth by his Majesty King Bhumibol Adulyadej. [in Thai]

Sanso, T., & Nantasri, C. (2020). Knowledge management and development knowledge base system of Lampang Tai Lue culture. *Information, 27*(2), 87-105. [in Thai]

Setsuwan, P., Panjan, W., Wichian, S. N., Saengsook, N. O., & Rodjam, C. (2020). Folk wisdom knowledge management model for hand-woven cotton fabric of Lua in the North of Thailand. *Journal of Innovation and Management, 5*(5), 41-58. [in Thai]

Srivarom, K. (2020). The concept of knowledge management. *Journal of Association of Professional Development of Educational Administration of Thailand (JAPDEAT), 1*(4), 41-50. [in Thai]

Songtaveesin, V., & Udomrat, T. (2017). The development of knowledge management model of hand-woven silk career group in Loei. *Journal of Education Naresuan University,* (21), 297-310. [in Thai]

Sooknit O., & Sakda, S. (2020). Weaving wisdom knowledge management system of the elderly people in the upper southern region. *Journal of Technology Management Rajabhat Maha Sarakham University, 7*(2), 106-116. [in Thai]

Suasoongnen, S. (2020). Promotional needs of 'One Tambon, One Product' manufacturers under dried food and local woven textiles, Ban Khok Salung, Phatthana Nikhom District, Lop Buri Province. *Journal of Academic Sustainable Development, 2*(1), 12-21. [in Thai]

Tanomwong, U., Surinya, T., Piolueang, N., Pornprasit, N., & Prechathamwong, W. (2020). Participation on knowledge management of local wisdom among youth in Pakthongchai, Nakornratchasima Province. *Journal of the Association of Researchers, 23*(1), 115-126. [in Thai]

Upata, M. (2016). Local wisdom management of cloth weaving group in Wiangyong Subdistrict, Mueang District, Lamphun Province. *Journal of the Association of Researchers, 21*(3), 155-166. [in Thai]

Virojrut, T. (2020). Strategic management for woven fabric products based on creative economy. *Panyapiwat Journal, 12*(3), 134-146. [in Thai]

Visavateeranon, A., Pootong, P., & Mahing, M. (2020). Guidelines to promote the potentials of community enterprise in Sakaeo Province via process of community participation: Case study of wickerwork and woven fabric community enterprise. *Journal of Humanities and Social Sciences, 12*(23), 125-136. [in Thai]

Waltz, E. (2003). *Knowledge management in the intelligence enterprise*. Artech House.

Wheatley, M. (2001). The real work of knowledge management. *IHRIM Journal, 5*(2), 29-33.

Wiig, K. (1993). *Knowledge management foundations: How people and organizations create*. Arlington, TX, Represent and Use Knowledge-Schema Press.

Name and Surname: Ninthana Iamsaard
Highest Education: Master of Business Administration Program, Mahanakorn University of Technology
Affiliation: Suratthani Rajabhat University
Field of Expertise: Business Administration

Name and Surname: Jutharat Tharathis
Highest Education: Master of Business Administration Program, Ramkhamhaeng University
Affiliation: Suratthani Rajabhat University
Field of Expertise: Business Administration

Name and Surname: Praewpan Parnnuch
Highest Education: Doctor of Philosophy Program in Communication Arts and Innovation, National Institute of Development Administration
Affiliation: Suratthani Rajabhat University
Field of Expertise: Communication Arts

โมเดลการวัดประสิทธิภาพโซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพ ด้วยเทคนิคของโมเดลสมการโครงสร้าง

THE MEASUREMENT MODEL OF HEALTHCARE SUPPLY CHAIN EFFICIENCY BY STRUCTURAL EQUATION MODELING TECHNIQUE

ปัญญา สำราญหันต์[1] และชิตพงษ์ อัยสานนท์[2]

Panya Sumranhun[1] and Chitpong Ayasanond[2]

[1,2]วิทยาลัยโลจิสติกส์และซัพพลายเชน มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

[1,2]College of Logistics and Supply Chain, Suan Sunandha Rajabhat University

Received: July 25, 2021 / Revised: October 22, 2021 / Accepted: October 29, 2021

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาดัชนีการวัดประสิทธิภาพโซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพด้วยการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง โดยงานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ แบบสอบถามถูกใช้เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในโซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพในประเทศไทย จำนวน 488 แห่ง ผลของงานวิจัยพบว่า การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสำรวจของ 13 ตัวแปร สามารถกำหนดปัจจัยได้ 3 ปัจจัย นอกจากนั้นพบว่า การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ด้วยค่าดัชนี Chi-square = 22.617, df = 1, χ^2/df = 0.665, GFI = 0.993, CFI = 1.000, RMR = 0.027, และ RMSEA = 0.001 โดยปัจจัยทั้ง 3 ปัจจัยมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพโซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ และทั้งสามปัจจัยสามารถอธิบายความแปรปรวนต่อประสิทธิภาพโซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพได้ถึงร้อยละ 72.88

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพ โซ่อุปทาน การดูแลสุขภาพ

Abstract

The objective of this research was to develop a measurement indicator of healthcare supply chain efficiency by using structural equation modeling analysis. This study was a quantitative research. A questionnaire was used as a tool to collect data from 488 healthcare supply chain work agencies in Thailand. The results of the study revealed that the analysis of 13 exploratory factors resulted in the determination of 3 influencing factors. In addition, it was found that the analysis of the structural equation model showed that it was consistent with the empirical data, with Chi-square index = 22.617, df = 1, χ^2/df = 0.665, GFI = 0.993, CFI = 1.000, RMR = 0.027, and RMSEA = 0.001. The three factors had significant influences on healthcare

Corresponding Author

E-mail: s61484923014@ssru.ac.th

supply chain efficiency at a statistical significance level, and all of the three factors could explain 72.88 percent of the variance in healthcare supply chain performance.

Keywords: Efficiency, Supply Chain, Healthcare

บทนำ

โซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพ ครอบคลุมเครือข่าย และกระบวนการที่องค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทำงานร่วมกัน ร่วมมือและประสานงานตลอดห่วงโซ่คุณค่า (Aldrighetti et al., 2019) ห่วงโซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพได้รับการพิจารณาว่าแตกต่างจากโซ่อุปทานทั่วไปเนื่องจากมีความซับซ้อนในระดับสูง ประกอบไปด้วยฝ่ายต่าง ๆ จำนวนมาก สินค้ามีมูลค่าสูง และพบว่า มีส่วนเกี่ยวข้องกับชีวิตของมนุษย์

โครงสร้างโดยทั่วไปประกอบด้วย ผู้ให้บริการด้านการดูแลสุขภาพ ผู้ผลิต กลุ่มจัดซื้อ ผู้ขนส่ง หน่วยงานส่งต่อ บริษัทประกันภัย และหน่วยงานของรัฐ ผู้เกี่ยวข้องเหล่านี้มีส่วนรับผิดชอบร่วมกันต่อประสิทธิภาพของโซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพ (Abdulsalam et al., 2015)

ผู้ให้บริการด้านการดูแลสุขภาพถือได้ว่าเป็นหน่วยงานกลางในโซ่อุปทาน มีจุดมุ่งหมายคือ การให้การดูแลที่มีคุณภาพสูงในราคาที่ลดลง และในโซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพมีแนวโน้มที่จะทำงานอย่างอิสระ เช่น แพทย์สามารถสั่งซื้อยาได้ตามที่ต้องการ ถึงแม้ว่ายาจะมีราคาที่สูง แต่ในทางตรงกันข้ามผู้บริหารสนใจที่จะลดต้นทุนในการดำเนินการ (Polater & Demirdogen, 2018) และมีสิ่งที่สอดคล้องกันคือ ซัพพลายเออร์มักผลักดันให้เกิดผลกำไรสูงสุด ในขณะที่ผู้ให้บริการด้านการดูแลสุขภาพให้ความสำคัญกับความปลอดภัยของผู้ป่วยในระดับสูง (Bhakoo & Chan, 2011) จึงทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความสนใจต่อเป้าหมายในการดำเนินงานที่แตกต่างกัน

อย่างไรก็ตามในปัจจุบันบริบทด้านการจัดการสุขภาพมีการเปลี่ยนมุมมองแบบเดิมจากการผลักดันอาคารและสิ่งอำนวยความสะดวกไปสู่การบูรณาการกระบวนการดูแลสุขภาพผ่านหลักการจัดการห่วงโซ่อุปทาน (Roberts et al., 2016)

โซ่อุปทานถือเป็นเครื่องมือการจัดการที่สำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ สามารถลดจำนวนทรัพยากรให้อยู่ในระดับที่จำเป็น ลดระยะเวลาในการสั่งซื้อ สนับสนุนการบริการลูกค้าตามความต้องการที่เพิ่มขึ้น และช่วยในการจัดการโลจิสติกส์ที่มีประสิทธิภาพ (Mathur et al., 2018) รวมถึงการจัดการสินค้าคงคลัง การควบคุมอุณหภูมิของยาและเวชภัณฑ์ การจัดส่งยาและเวชภัณฑ์อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่เพียงแต่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ทางกายภาพเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการสร้างความสัมพันธ์และกระบวนการประสานงานด้วย (Hussain et al., 2018)

หลังจากทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบว่า ประสิทธิภาพในโซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีเป้าหมายที่แตกต่างกันดังที่ได้กล่าวมา จึงเป็นการยากที่แต่ละภาคส่วนในโซ่อุปทานจะสามารถใช้ดัชนีชี้วัดประสิทธิภาพร่วมกันได้ ประเด็นนี้จึงเป็นข้อจำกัดของการวัดประสิทธิภาพของโซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพที่มีโดยทั่วไป จึงเป็นที่มาของงานวิจัยในครั้งนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษารูปแบบการวัดประสิทธิภาพโซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพ
2. เพื่อพัฒนาดัชนีการวัดประสิทธิภาพโซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพด้วยเทคนิคการสร้างแบบจำลองสมการโครงสร้าง

ทบทวนวรรณกรรม

ในงานวิจัยครั้งนี้ได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวกับประสิทธิภาพโซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพ และดัชนีวัดประสิทธิภาพเพื่อกำหนดปัจจัยสำหรับสร้างกรอบการวิจัย และตอบวัตถุประสงค์ในงานวิจัยนี้ โดยมีสรุปวรรณกรรม ที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพโซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพ

จากการทบทวนงานวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่า ประสิทธิภาพของโซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพจะเกี่ยวข้องกับการไหลเวียนของผลิตภัณฑ์ ด้วยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่าง ๆ เพื่อส่งมอบผลิตภัณฑ์ในเวลา ปริมาณ และคุณภาพที่เหมาะสม เพื่อตอบสนองความต้องการสำหรับการบริการ (Kamal et al., 2020) ซึ่งโซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพจะไม่สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานได้ หากไม่ปฏิบัติตามแนวทางการจัดการโซ่อุปทานที่เหมาะสม เนื่องจากทุกกิจกรรมในโซ่อุปทานจะมีผลกระทบต่อต้นทุน และการเข้าถึงการดูแลสุขภาพของผู้ป่วยและชุมชน (Pervez et al., 2016)

การจัดการโซ่อุปทานที่มีประสิทธิภาพจะมีส่วนช่วยสนับสนุนการบริการด้านสุขภาพได้เนื่องจากช่วยส่งเสริมกิจกรรมหลักด้านโลจิสติกส์ทั้ง 4 กิจกรรม คือ กิจกรรมด้านการจัดการสินค้า คงคลัง การจัดการด้านกิจกรรมการขนส่ง กิจกรรมการดำเนินการผลิต และกิจกรรมการกระจายสินค้า (Hoeur & Kritchanchai, 2015) และเพิ่มการตอบสนองทางกายภาพที่ดีของงานด้านการดูแลสุขภาพ เช่น การเคลื่อนย้ายของยา เวชภัณฑ์ อุปกรณ์ทางการแพทย์ อาหาร เป็นต้น ร่วมถึงการทำให้เกิดข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและรวดเร็ว ซึ่งการจัดการโซ่อุปทานที่มีประสิทธิภาพจะช่วยเพิ่มคุณภาพการให้บริการผู้ป่วย และช่วยทำให้มีต้นทุนที่ต่ำลง (Moons et al., 2019)

แนวคิดเกี่ยวกับดัชนีวัดประสิทธิภาพโซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพ

โซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพสามารถวัดประสิทธิภาพด้วยคุณภาพ ความเร็ว ต้นทุน และความยืดหยุ่นของกระบวนการตามความต้องการ และความคุ้มค่า (Rakovska & Stratieva, 2018)

กิจกรรมในโซ่อุปทานสามารถส่งผลกระทบต่อกำไรและขาดทุน ปัจจัยด้านคุณภาพ การบริการ ต้นทุน และเวลา เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพ (Scott et al., 2011) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Alalawin et al. (2020) ที่ใช้เกณฑ์เชิงเศรษฐศาสตร์และความพึงพอใจของผู้ป่วยมาเป็นปัจจัยในการวัดประสิทธิภาพโซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพ นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับ Ivanov et al. (2019) ที่วัดผลการดำเนินงานและประสิทธิภาพของโซ่อุปทานด้วยปัจจัยด้านคุณภาพ ต้นทุน และเวลา แต่ยังไม่ครอบคลุมด้านความยืดหยุ่น

การวัดประสิทธิภาพโซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพของงานวิจัยครั้งนี้จึงใช้ปัจจัยด้านคุณภาพ เวลา ต้นทุน และเพิ่มเติมปัจจัยด้านความยืดหยุ่นเพื่อเปรียบเทียบ และสมดุลระหว่างปัจจัยที่เกี่ยวกับการเงินและไม่เกี่ยวกับการเงิน ซึ่งยังไม่มีงานวิจัยใดกล่าวไว้

เนื่องจากองค์กรในโซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพกำลังมองหาวิธีการปรับปรุงประสิทธิภาพการดำเนินงาน และลดค่าใช้จ่ายโดยไม่กระทบกับการดูแลผู้ป่วย (Msimangira, 2010) ในการหาสมดุลระหว่างค่าใช้จ่าย และคุณภาพในการดูแลสุขภาพด้วยการจำกัดค่าใช้จ่ายบางส่วนในโซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพ โดยไม่สูญเสียคุณภาพในการดูแลสุขภาพ ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญและเป็นปัญหาที่โต้แย้งกันมานาน (Polater & Demirdogen, 2018) จึงเป็นประเด็นที่สำคัญหนึ่งที่ควรศึกษา และเป็นคำถามถึงการสกัดตัวแปรจากปัจจัยด้านคุณภาพ เวลา ต้นทุน และความยืดหยุ่นว่าจะสามารถสกัดปัจจัยใหม่ได้อย่างไร

แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพของผลลัพธ์

คุณภาพ ในมุมมองของการส่งมอบคุณค่าการให้บริการในโซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพ (Boakye et al., 2017) ครอบคลุมถึงคุณภาพการดำเนินงาน

ของผู้จัดจำหน่าย ส่วนต่อประสานผู้ค้าปลีก และการกระจายสินค้า (Guimaraes & Carvalho, 2013) มุมมองด้านคุณภาพที่เกี่ยวกับการเงิน มีการเปรียบเทียบระหว่างคุณภาพและค่าใช้จ่าย (Kwon et al., 2016) ในการปรับปรุงคุณภาพการดูแลสุขภาพสามารถใช้เทคโนโลยีและมุมมองนวัตกรรมการจัดการ (Kim et al., 2016)

ตัวแปรวัดคุณภาพของผลลัพธ์ในเอกสารนี้ประกอบด้วย 1) ความแม่นยำการสื่อสาร (CP) 2) ความสะดวกในผู้รับบริการ (SR) 3) ส่งมอบบริการครบตามจำนวนที่ต้องการ (CS) และ 4) ความน่าเชื่อถือ และความไว้วางใจ (RT) (Hult et al., 2006; Ivanov et al., 2019) คำถามของปัจจัยด้านคุณภาพ ถ้าทำการสกัดตัวแปรจากปัจจัยด้านคุณภาพจะสามารถสกัดปัจจัยใหม่ได้อย่างไร

แนวคิดเกี่ยวกับต้นทุนการดำเนินการ

Keel et al. (2017) กล่าวว่า การควบคุมต้นทุนมีวัตถุประสงค์เพื่อความยั่งยืน รวมถึงการควบคุมค่าใช้จ่าย สอดคล้องกับ Tang et al. (2012) ที่เสนอถึงความสำคัญค่าใช้จ่ายของโซ่อุปทานที่สามารถคิดเป็นสัดส่วนมากกว่าหนึ่งในสี่ของงบประมาณทั้งหมดของโรงพยาบาล แนวทางปฏิบัติบางประการได้ถูกนำมาใช้เพื่อปรับปรุงการจัดการเฉพาะส่วนของโซ่อุปทาน เช่น ระบบการวางแผนความต้องการวัสดุ Vries และ Huijsman (2011) ได้เสนอตัวอย่างในการจัดการสินค้าคงคลังโซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพว่ามักจะรักษาระดับสินค้าคงคลังไว้ในระดับสูงเพื่อประกันระดับการให้บริการอย่างสมบูรณ์แบบ สิ่งนี้อาจถูกมองว่า ไร้ประสิทธิภาพในมุมมองของต้นทุน แต่หากมองในมุมของการเติมเต็มความต้องการระดับการบริการจะสำคัญกว่าต้นทุนเนื่องจากเมื่อลูกค้ามีความต้องการยาจะไม่สามารถคาดเดาได้ และสิ่งนี้มักทำให้โรงพยาบาลต้องจ่ายเงินมากเกินความต้องการจริง และในขณะเดียวกันยาส่วนใหญ่มีอายุการเก็บรักษาไม่นาน ดังนั้นยาจึงหมดอายุและสูญเปล่า

ตัวแปรวัดต้นทุนการดำเนินการในเอกสารนี้ประกอบด้วย 1) ต้นทุนสินค้าเสื่อมสภาพ (CD) 2) ต้นทุนในการสั่งซื้อ (OC) และ 3) ต้นทุนการจัดการสินค้า/บริการ (CH) (Chen et al., 2013; Hult et al., 2006; Ivanov et al., 2019) คำถามของปัจจัยด้านต้นทุน ถ้าทำการการสกัดตัวแปรจากปัจจัยด้านต้นทุนจะสามารถสกัดปัจจัยใหม่ได้อย่างไร

แนวคิดเกี่ยวกับเวลาและความเร็วในการปฏิบัติงาน

Scott et al. (2011) เสนอมุมมองด้านเวลาว่าจะมีการให้ความสำคัญในกลุ่มของการจัดการการขนส่งเนื่องจากมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว และการขนส่งต้องตรงเวลาโดยไม่ลดระดับคุณภาพหรือมีต้นทุนที่สูงเกินจริง ตัวแปรในการจัดการการขนส่งได้แก่ ความเร็ว ความน่าเชื่อถือ ความปลอดภัย คุณภาพ สิ่งแวดล้อม ค่าใช้จ่าย (Hult et al., 2006) ความเร็ว หมายถึง เวลาที่ใช้ตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จสิ้นกระบวนการปฏิบัติตามคำสั่งซื้อ จุดสำคัญของความเร็ว คือ ความสามารถในการส่งมอบตรงตามเวลากำหนด ในกรณีเช่นนี้องค์กรอาจไม่มีต้นทุนต่ำที่สุด มีความยืดหยุ่นมากที่สุดหรือกระบวนการที่มีคุณภาพสูงสุด แต่สามารถแข่งขันบนพื้นฐานของการส่งมอบผลิตภัณฑ์ที่เชื่อถือได้ กระบวนการดำเนินการด้านความเร็ว เช่น ระยะเวลาในการดำเนินการตามใบสั่งซื้อที่สั้นลง ซึ่งบ่งบอกถึงความรวดเร็วของกระบวนการปฏิบัติตามคำสั่งซื้อ

ตัวแปรการวัดของเวลาและความเร็วในการปฏิบัติงาน ในเอกสารนี้ประกอบด้วย 1) การวางแผนและกำหนดเวลาได้อย่างแม่นยำ (PA) 2) ระยะเวลาเฉลี่ยการเรียกเก็บเงินจากผู้รับบริการ (TS) และ 3) การแจ้งสถานะและเวลาในการให้บริการแบบทันเวลา (TI) (Chen et al., 2013; Hult et al., 2006; Ivanov et al., 2019) คำถามของปัจจัยด้านเวลาและความเร็ว ถ้าทำการสกัดตัวแปรจากปัจจัยด้านเวลาและความเร็วจะสามารถสกัดปัจจัยใหม่ได้อย่างไร

แนวคิดเกี่ยวกับความยืดหยุ่นในการปฏิบัติงาน

Hult et al. (2006) กล่าวว่า ความยืดหยุ่น หมายถึง ความคล่องตัว ความสามารถในการปรับตัว และการตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้ในโซ่อุปทานในลักษณะที่เป็นอิสระ สอดคล้องกับ Polater และ Demirdogen (2018) นำเสนอว่า ความยืดหยุ่นของโซ่อุปทานมีผลต่อสื่อกลางระหว่างโซ่อุปทาน ช่วยในการพยากรณ์ความต้องการ ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพซัพพลายเออร์ และเพิ่มการตอบสนองต่อผู้ป่วย กระบวนการปฏิบัติตามคำสั่งซื้อมีความยืดหยุ่นที่ดี เห็นได้จากการสร้างความรู้และความพึงพอใจเกี่ยวกับกระบวนการปฏิบัติตามคำสั่งซื้อที่มีความยืดหยุ่น

ตัวแปรการวัดของความยืดหยุ่นในการปฏิบัติงานในเอกสารนี้ประกอบด้วย 1) มีรูปแบบบริการที่หลากหลาย (VS) 2) เวลาในการเปลี่ยนแปลงกระบวนการ (CT) และ 3) การตอบสนองต่อความไม่แน่นอน (TU) (Chen et al., 2013; Hult et al., 2006) คำถามของปัจจัยด้านความยืดหยุ่น ถ้าทำการสกัดตัวแปรจากปัจจัยด้านความยืดหยุ่น จะสามารถสกัดปัจจัยใหม่ได้อย่างไร

ถึงแม้ว่าปัจจัยด้านคุณภาพ ต้นทุน เวลา และความยืดหยุ่นจะถูกกล่าวถึงอย่างกว้างขวางในวรรณกรรมที่เกี่ยวกับประสิทธิภาพ โซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพ แต่ก็ยังพบว่า ประสิทธิภาพของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในโซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพมีมุมมองต่อประสิทธิภาพที่แตกต่างกัน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะทำการพัฒนาปัจจัยใหม่เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องในโซ่อุปทานสามารถนำโมเดลการวัดประสิทธิภาพโซ่อุปทานมาใช้ร่วมกันได้

สมมติฐานของงานวิจัย ตัวแปรทั้ง 13 ตัวแปรจากปัจจัยด้านคุณภาพ ต้นทุน เวลา และความยืดหยุ่น สามารถจัดกลุ่มปัจจัยได้ใหม่แล้วจะสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่

วิธีการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรของงานวิจัยนี้คือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในโซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพในประเทศไทย โดยการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) ให้ครบจำนวนตามหลักการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างของ Hair et al. (2010) ที่การกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดใหญ่ควรมีขนาดตัวอย่าง 10-20 เท่าของจำนวนตัวแปรสังเกตได้ เพื่อการกระจายของข้อมูลแบบปกติที่ดียิ่งขึ้น ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้มีตัวแปรสังเกตได้ทั้งสิ้น 13 ตัวแปร คูณ 20 เท่า จึงคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง ได้จำนวน 260 ตัวอย่าง ผู้วิจัยเผื่อกรณีความผิดพลาดในการเก็บข้อมูลจึงเก็บข้อมูลเพิ่มร้อยละ 100 ดังนั้นตัวอย่างที่ต้องเก็บข้อมูลรวมเป็นจำนวน 520 ตัวอย่าง ซึ่งเป็นไปตามที่ Comrey และ Lee (1992) แนะนำว่าขนาดของตัวอย่างที่เหมาะสม ควรมีจำนวน 300 ตัวอย่างขึ้นไป

เครื่องมือวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ แบบสอบถามถูกพัฒนาขึ้นมาจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างดัชนีวัดประสิทธิภาพโซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพทั้ง 4 ปัจจัย คือ คุณภาพ ต้นทุน เวลาและความเร็ว และความยืดหยุ่น

ข้อคำถามมีมาตรวัดแบบ Likert Scale 5 ระดับ เครื่องมือในการวิจัยมีความตรงตามเนื้อหาจากการประเมินด้วยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วย 1) ผู้เชี่ยวชาญในอุตสาหกรรมด้านการดูแลและส่งเสริมสุขภาพ จำนวน 2 ท่าน 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทาน จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ตรงตามเนื้อหา ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามอยู่ระหว่าง 0.80-1.00 และนำแบบสอบถามที่ผ่านการ

ปรับปรุงแล้วไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 ตัวอย่าง เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องภายใน (Internal Consistency) ด้วยสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Coefficient Alpha: α) พบว่า สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคแต่ละปัจจัยมีค่าอยู่ระหว่าง 0.744-0.890 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.7 เมื่อพิจารณาตามข้อเสนอของ Hair et al. (2014) แสดงว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นที่ระดับสูง มีความสอดคล้องภายใน สามารถนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบแล้ว นำไปใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการศึกษาในครั้งนี้ได้

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป IBM SPSS 23.0 เพื่อวิเคราะห์สถิติพรรณนาในการหาค่าเฉลี่ย ร้อยละ ค่าความเชื่อมั่น และการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสำรวจ และใช้โปรแกรม SPSS AMOS ในการศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยดัชนีวัดประสิทธิภาพโซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพ ด้วยการวิเคราะห์ความตรงเชิงโครงสร้าง จากการประเมินความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ด้วยค่าสถิติ ได้แก่ ค่านัยสำคัญทางสถิติของไคสแควร์ (p-value of χ^2) ค่าไคสแควร์สัมพัทธ์ (χ^2/df) ค่ารากกำลังสองเฉลี่ยของค่าความแตกต่างโดยประมาณ (Root Mean Square error of Approximation: RMSEA) ดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนเหลือ (Root of Mean Square Residuals = RMR) ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (Goodness of Fit Index: GFI) และดัชนีวัดความสอดคล้องสัมพัทธ์(Comparative Fit Index: CFI)

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ด้วยแบบสอบถามชุดกระดาษ และแบบออนไลน์ ได้รับแบบสอบถามกลับคืน จำนวน 488 ชุด คิดเป็นอัตราการตอบกลับร้อยละ 93.85 และหลังจากได้รับแบบสอบถามกลับคืนได้ทำการตรวจสอบความสมบูรณ์และตรวจสอบข้อมูลที่ขาดหาย (Missing Data) แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

การตรวจสอบค่าผิดปกติ (Outlier) ที่เป็นการพิจารณาค่าสูงหรือค่าต่ำที่ผิดปกติด้วยพิสัย ควอไทล์ พบว่า หลังจากตัดแบบสอบถามที่มีค่าผิดปกติออกและตรวจสอบค่าผิดปกติซ้ำ ๆ จนไม่พบค่าผิดปกติ หลังจากนั้นมีแบบสอบถามคงเหลือทั้งสิ้น 430 ชุด ซึ่งแบบสอบถามมีจำนวนเพียงพอต่อการนำไปวิเคราะห์ต่อไป

การตรวจสอบความผิดปกติของข้อมูล (Normality test) พบว่า ตัวแปรทุกตัวผ่านการตรวจสอบค่าความเบ้ (Skewness) มีค่าอยู่ระหว่าง 0.044 ถึง 0.669 และค่าความโด่ง (Kurtosis) มีค่าอยู่ระหว่าง -.145 ถึง -.650 (SE. of skewness = 0.118; SE. of kurtosis = 0.235) ซึ่งถ้าค่าความเบ้และความโด่งที่มีค่าอยู่ในช่วง -3.29 ถึง +3.29 ถือว่าข้อมูลกระจายตัวแบบปกติอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ (Tabachnick & Fidell, 2013)

การตรวจสอบความสัมพันธ์เชิงเส้นด้วยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันระหว่างตัวแปรสังเกตได้ จำนวน 13 ตัวแปร พบความสัมพันธ์จำนวน 78 คู่ โดยตัวแปรทุกคู่มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง 0.409 ถึง 0.766 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งทุกคู่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่น้อยกว่า 0.80 และจากผลการทดสอบ VIF (Variance Inflation Factor) ของทุก ๆ ตัวแปรที่มีค่าต่ำกว่า 5.00 แสดงให้เห็นถึงการมีอิทธิพลร่วมของทุก ๆ ตัวแปร แต่ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับ Multicollinearity (Hair et al., 2010)

ตารางที่ 1 ข้อมูลความถี่ ร้อยละ อธิบาย คุณลักษณะผู้ให้ข้อมูล

คุณลักษณะ	ความถี่	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	299	69.5
หญิง	131	30.5
ระดับการศึกษา		
ปริญญาตรี	300	69.8
ปริญญาโท	129	30.0
ปริญญาเอก	1	0.2
ตำแหน่ง		
ผู้บริหาร	11	2.6
ที่ปรึกษา	10	2.3
ผู้เชี่ยวชาญ	66	15.3
หัวหน้าหน่วยงาน	343	79.8

จากตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลจากแบบสอบถามทั้งหมด 430 คน พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีอายุเฉลี่ย 46.03 ปี (ต่ำสุด = 34.08 สูงสุด = 59.92) มีระยะเวลาการทำงานเฉลี่ย 23.57 ปี (ต่ำสุด = 10.17 สูงสุด = 35.92) ส่วนมากเป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 69.5 ที่เหลือเป็นเพศหญิง มีการศึกษาระดับปริญญาตรีสูงสุด คิดเป็นร้อยละ 69.8 และการศึกษาระดับปริญญาโท ร้อยละ 30.0 ที่เหลือมีการศึกษาระดับปริญญาเอก นอกจากนี้ส่วนใหญ่มีตำแหน่งระดับหัวหน้างาน ร้อยละ 79.8 เป็นผู้เชี่ยวชาญ ร้อยละ 15.3 เป็นผู้บริหาร ร้อยละ 2.6 และเป็นที่ปรึกษา ร้อยละ 2.3 ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ข้อมูลความถี่ ร้อยละ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในโซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพ

ส่วนงาน	ความถี่	ร้อยละ
ส่งเสริม/สนับสนุน	20	4.7
ป้องกัน	18	4.2
รักษา	256	59.5
ฟื้นฟู	136	31.6

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 430 คน ส่วนใหญ่ปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยงานที่เกี่ยวกับงานรักษา คิดเป็นร้อยละ 59.5 รองลงมาคือ หน่วยงานฟื้นฟูที่ดำเนินกิจกรรมบริการหลังจากงานรักษา คิดเป็นร้อยละ 31.6 นอกจากนั้นงานส่งเสริมและสนับสนุน คิดเป็นร้อยละ 4.7 และสุดท้ายเป็นหน่วยงานป้องกัน คิดเป็นร้อยละ 4.2 ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis: EFA)

ผลการทดสอบความเหมาะสมของชุดตัวแปรทั้ง 13 ตัวแปร ที่นำมาศึกษาในครั้งนี้ โดยการวิเคราะห์ Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) โดยพบว่า ค่า KMO เท่ากับ 0.884 ซึ่งมากกว่า 0.80 และนอกจากนั้นผลการทดสอบ Bartlett's Test of Sphericity พบว่า ตัวแปรต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 แสดงว่าตัวแปรต่าง ๆ สามารถนำไปใช้วิเคราะห์ปัจจัยได้

การวิเคราะห์ปัจจัยหลัก (Principal Component Analysis) พบว่า ความร่วมกัน (Communality) ของตัวแปรแต่ละตัวที่ใช้ในการวิเคราะห์ปัจจัยการวัดประสิทธิภาพโซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพรวมทั้งหมดจำนวน 39 ตัว มีค่าอยู่ระหว่าง 0.519-0.865 มีแนวโน้มที่จะสามารถเข้าอยู่ในปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งได้

ตารางที่ 3 ผลการหมุนแกนปัจจัยแบบมุมฉากด้วยวิธีแวริแมกซ์

Factors	Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total (Eigenvalue)	% of Variance	Cumulative %	Total (Eigenvalue)	% of Variance	Cumulative %
1	7.193	55.329	55.329	3.342	25.707	25.707
2	1.147	8.825	64.154	3.290	25.309	51.016
3	1.050	8.075	72.228	2.758	21.213	72.228

จากตารางที่ 3 ผลการหมุนแกนปัจจัยแบบมุมฉากด้วยวิธีแวริแมกซ์ แสดงผลดังตารางที่ 3 มีตัวแปรในการวิเคราะห์ทั้งหมด จำนวน 13 ตัวแปร สามารถจัดกลุ่มเข้าปัจจัย (Component) ได้จำนวน 3 ปัจจัย โดยมีค่าไอเกน (Eigenvalue) ที่เกิน 1.00 แสดงถึงแต่ละปัจจัยสามารถอธิบายความแปรปรวนของทั้ง 13 ตัวแปร ที่มีต่อประสิทธิภาพโซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพได้ร้อยละ 72.228

เมื่อพิจารณาจัดกลุ่มให้ตัวแปรแต่ละตัวอยู่ในปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งเพียงปัจจัยเดียว ตัวแปรนั้นนอกจากค่าน้ำหนักปัจจัย (Factor Loading) ต้องมีค่าสูงสุดแล้ว ยังต้องมีค่าน้ำหนักปัจจัยตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปอีกด้วย (Hair et al., 2010) ซึ่งจากตารางที่ 3 ทำให้พบว่า สามารถจัดปัจจัยได้ 3 ปัจจัย โดยทั้ง 13 ตัวแปร สามารถจัดอยู่ในปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งได้ครบทั้ง 13 ตัวแปร โดยที่แต่ละปัจจัยประกอบด้วยตัวแปรจำนวน 4-5 ตัวแปร โดยมีค่าน้ำหนักปัจจัยของปัจจัยที่ 1 มีค่าน้ำหนักปัจจัยมีค่าตั้งแต่ 0.665, 0.669, 0.844 และ 0.858 ตามลำดับ นอกจากนั้นปัจจัยที่ 2 ค่าน้ำหนักของปัจจัยมีค่าตั้งแต่ 0.577, 0.718, 0.743, 0.759 และ 0.806 ตามลำดับ และสุดท้ายปัจจัยที่ 3 ค่าน้ำหนักของปัจจัยมีค่าตั้งแต่ 0.561, 0.698, 0.809 และ 0.884 ตามลำดับ โดยแสดงผลวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสำรวจ ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสำรวจ

ตัวแปร	ปัจจัย			กลุ่มที่
	1	2	3	
CD	**.858**	.258	.250	1
OC	**.844**	.197	.229	1
TI	**.669**	.397	.194	1
TU	**.665**	.203	.188	1
PA	.159	**.806**	.233	2
TS	.340	**.759**	.141	2
CH	.177	**.743**	.367	2
VS	.386	**.718**	.248	2
CT	.493	**.577**	.250	2
CP	.193	.212	**.884**	3
SR	.235	.211	**.809**	3
CS	.292	.427	**.698**	3
RT	.510	.295	**.561**	3

จากตารางที่ 4 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ปัจจัยของตัวบ่งชี้ทั้งหมดสามารถจัดกลุ่มปัจจัยได้ 3 กลุ่ม ดังนี้

ปัจจัยที่ 1 (F1) ต้นทุนสินค้าเสื่อมสภาพ (CD) ต้นทุนในการสั่งซื้อ (OC) การแจ้งสถานะและเวลาในการให้บริการแบบทันเวลา (TI) การตอบสนองต่อความไม่แน่นอน (TU) และยังพบว่า หลังจากทดสอบโมเดลการวัดของตัวแปรสังเกตได้ทั้ง 4 ตัวแปร สามารถบ่งชี้โมเดลการวัดได้สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Chi-square = 0.448, df = 1, χ^2/df = 0.448, p-value = 0.503, GFI = 0.999, CFI = 1.000, RMR = 0.001 และ RMSEA = 0.001) สามารถตั้งสมมติฐานได้ดังนี้

H_1: ปัจจัยที่ 1 มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพโซ่อุปทานด้านการดูแลสุภาพ

ปัจจัยที่ 2 (F2) ต้นทุนการจัดการสินค้า/บริการ (CH) การวางแผนและกำหนดเวลาได้อย่างแม่นยำ (PA) ระยะเวลาเฉลี่ยการเรียกเก็บเงินจากผู้รับบริการ (TS) มีรูปแบบบริการที่หลากหลาย (VS) เวลาในการเปลี่ยนแปลงกระบวนการ (CT) และยังพบว่า หลังจากทดสอบโมเดลการวัดของตัวแปรสังเกตได้ทั้ง 5 ตัวแปร สามารถบ่งชี้โมเดลการวัดได้สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Chi-square = 0.547, df = 1, χ^2/df = 0.547, p-value = 0.460, GFI = 0.999, CFI = 1.000, RMR = 0.001 และ RMSEA = 0.001) สามารถตั้งสมมติฐานได้ดังนี้

H_2: ปัจจัยที่ 2 มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพโซ่อุปทานด้านการดูแลสุภาพ

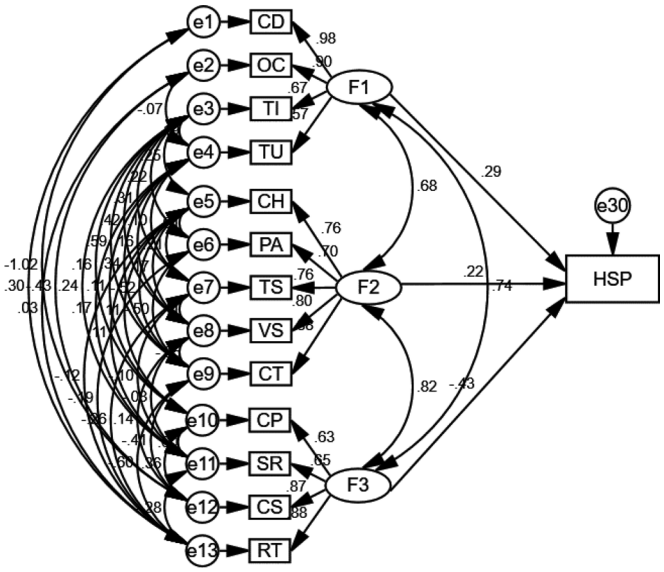
ปัจจัยที่ 3 (F3) ความแม่นยำการสื่อสาร (CP) ความสะดวกในผู้รับบริการ (SR) ส่งมอบบริการครบตามจำนวนที่ต้องการ (CS) ความน่าเชื่อถือ และความไว้วางใจ (RT) และยังพบว่า หลังจากทดสอบโมเดลการวัดของตัวแปรสังเกตได้ทั้ง 4 ตัวแปร สามารถบ่งชี้โมเดลการวัดได้สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Chi-square = 0.536, df = 1, χ^2/df = 0.536, p-value = 0.464, GFI = 0.999, CFI = 1.000, RMR = 0.001 และ RMSEA = 0.001) สามารถตั้งสมมติฐานได้ดังนี้

H_3: ปัจจัยที่ 3 มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพโซ่อุปทานด้านการดูแลสุภาพ

H_4: ปัจจัยที่ 3 มีความสัมพันธ์ต่อปัจจัยที่ 1

H_5: ปัจจัยที่ 3 มีความสัมพันธ์ต่อปัจจัยที่ 2

H_6: ปัจจัยที่ 2 มีความสัมพันธ์ต่อปัจจัยที่ 1

ภาพที่ 1 โมเดลสมการโครงสร้างการวัดประสิทธิภาพโซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพ

ภาพที่ 1 นำเสนอความสัมพันธ์ของปัจจัยทั้ง 3 ปัจจัย จากแบบจำลองที่พัฒนาขึ้นเทียบกับข้อมูลเชิงประจักษ์พบว่า ปัจจัยทั้ง 3 ปัจจัยมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพโซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สามารถสรุปได้ดังนี้ ปัจจัยที่ 1 มีอิทธิพลไปในทิศทางเดียวกับประสิทธิภาพโซ่อุปทาน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.001 ในทำนองเดียวกัน ปัจจัยที่ 2 มีอิทธิพลไปในทิศทางเดียวกับประสิทธิภาพโซ่อุปทาน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 และปัจจัยที่ 3 มีอิทธิพลไปในทิศทางตรงข้ามกับประสิทธิภาพโซ่อุปทาน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01

ผลการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง ด้วยซอฟต์แวร์ AMOS เพื่อตรวจสอบค่าดัชนีความกลมกลืนตามเกณฑ์ คือ χ^2/df < 2, GFI = 0.90, CFI = 0.90, RMR = 0.08 และ RMSEA = 0.08 โดยก่อนการปรับโมเดลพบว่า โมเดลเริ่มต้นยังไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Chi-square = 771.449, df = 1, χ^2/df = 10.715, GFI = 0.803, CFI = 0.836, RMR = 0.025 และ RMSEA = 0.150) และหลังจากที่มีการปรับความสัมพันธ์ของโมเดลหลายครั้ง ดังภาพที่ 1 จนมีค่าดัชนีความกลมกลืนเป็นไปตามเกณฑ์ที่ยอมรับได้ (Chi-square = 22.617, df = 1, χ^2/df = 0.665, GFI = 0.993, CFI = 1.000, RMR = 0.027 และ RMSEA = 0.001)

นอกจากนั้นค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางของแบบจำลองในตารางที่ 5 ยังแสดงผลการทดสอบที่สำคัญที่ใช้ในการยอมรับหรือปฏิเสธสมมติฐานตามกรอบแนวคิดการวิจัยทั้ง 6 สมมติฐาน

ผลการวิเคราะห์เส้นทางให้รายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับผลกระทบและความสำคัญของตัวแปรอิสระแต่ละตัวต่อตัวแปรตาม เพื่อทดสอบสมมติฐานที่ 1 ถึง 3 และระหว่างตัวแปรอิสระ เพื่อทดสอบสมมติฐานที่ 4 ถึง 6 มีผลการทดสอบสนับสนุนตามสมมติฐานที่ตั้งไว้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และยังพบว่า อิทธิพลทางตรงของตัวแปรอิสระต่อตัวแปรตาม มีน้ำหนักปัจจัยในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน (Standardized Regression Weights: B) พบว่า ค่าน้ำหนักระหว่าง F1 และ HSP = 0.286, F2 และ HSP = 0.224, F3 และ HSP = -0.426 แสดงดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 อิทธิพลของปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพโซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพ

สมมติฐาน	อิทธิพลของปัจจัย	b	B	SE	CR	p-value	การทดสอบสมมติฐาน
H_1	F1 -> HSP	11.395	0.286	3.293	3.461	0.001	สนับสนุน
H_2	F2 -> HSP	6.424	0.224	3.084	2.083	0.037	สนับสนุน
H_3	F3 -> HSP	-10.787	-0.426	3.461	-3.116	0.002	สนับสนุน
H_4	F3 <-> F1	0.071	0.741	0.008	8.470	0.001	สนับสนุน
H_5	F3 <-> F2	0.110	0.823	0.010	11.478	0.001	สนับสนุน
H_6	F2 <-> F1	0.057	0.675	0.007	8.137	0.001	สนับสนุน

หมายเหตุ: SE = ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน CR = ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย

นอกจากนั้นจากตารางที่ 5 ยังพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์สูงที่สุดคือ ปัจจัยที่ 2 และปัจจัยที่ 3 (Correlations = 0.823) รองลงมาคือ ปัจจัยที่ 1 และ 3 (Correlations = 0.741) และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์น้อยที่สุดคือ ปัจจัยที่ 1 และปัจจัยที่ 2 (Correlations = 0.675) ตามลำดับ

จากผลการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างด้วยซอฟต์แวร์ AMOS ที่ผ่านการยืนยันด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ การวัดประสิทธิภาพโซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพ สามารถเขียนเป็นสมการได้ดังนี้

$$HSP = [(0.29*F1) + (0.22*F2) – (0.43*F30] \quad \text{(สมการ 1)}$$

$$F1 = [(0.98*CD) + (0.99*OC) + (0.67*TI) + (0.57*TU)] \quad \text{(สมการ 2)}$$

$$F2 = [(0.76*CH) + (0.70*PA) + (0.76*TS) + (0.80*VS) + (0.88*CT)] \quad \text{(สมการ 3)}$$

$$F3 = [(0.63*CP) + (0.66*SR) + (0.87*CS) + (0.88*RT)] \quad \text{(สมการ 4)}$$

ดังนั้นนำค่าน้ำหนักจากสมการ (1) มาคูณค่าน้ำหนักของสมการ (2) (3) และ (4) แต่ละสมการ ได้สมการวัดประสิทธิภาพโซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพดังสมการที่ (5) ดังนี้

$$\begin{aligned} HSP = {} & [(0.284*CD) + (0.287*OC) \\ & + (0.194*TI) + (0.165*TU)] \\ & + [(0.167*CH) + (0.154*PA) \\ & + (0.167*TS) + (0.176*VS) \\ & + (0.194*CT)] – [(0.271*CP) \\ & + (0.284*SR) + (0.374*CS) \\ & + (0.378*RT)] \end{aligned} \quad \text{(สมการ 5)}$$

อภิปรายผล

ดัชนีวัดประสิทธิภาพโซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพ ทั้งด้านคุณภาพ ต้นทุน เวลา และความเร็วและความยืดหยุ่น ถือได้ว่าเป็นดัชนีวัดประสิทธิภาพที่ยอมรับโดยทั่วไปในวรรณกรรมด้านประสิทธิภาพโซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพ ตามแนวทางของ Hult et al. (2006) แต่เนื่องจากดัชนีวัดประสิทธิภาพดังกล่าวพบว่า มีข้อจำกัดในการนำไปใช้งานของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีมุมมองต่อดัชนีวัดประสิทธิภาพที่แตกต่างกัน

ในงานวิจัยนี้จึงนำดัชนีวัดประสิทธิภาพโซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพทั้ง 4 ปัจจัย ที่ประกอบด้วย 13 ตัวแปรสังเกตได้ นำมาเป็นปัจจัยเริ่มต้น และจัดกลุ่มปัจจัยใหม่ด้วยวิธีหมุนแกนปัจจัยแบบมุมฉากด้วยวิธีแวริแมกซ์

ซึ่งสามารถสกัดปัจจัยใหม่เหลือ 3 ปัจจัย เนื่องจากงานวิจัยนี้ต้องการทำลายข้อจำกัดจากมุมมองผู้ใช้ดัชนีวัดประสิทธิภาพโซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพที่บางส่วนให้ความสำคัญเกี่ยวกับเงินมากเกินไป และบางส่วนไม่ให้ความสำคัญเงิน แต่ไปให้ความสำคัญกับปัจจัยอื่นมากเกินไปเช่นกัน ดังนั้นการกำหนดปัจจัยใหม่ทั้ง 3 ปัจจัยนี้ จะทำให้ผู้เกี่ยวข้องในโซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพสามารถใช้ดัชนีการวัดประสิทธิภาพโซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพใหม่นี้ร่วมกันได้จากการมองข้ามมุมมองที่เกี่ยวกับเงิน และไม่เกี่ยวกับเงินออกไป ดังนั้นผู้วิจัยจึงกำหนดชื่อปัจจัยใหม่ คือ 1) การตอบสนองต่อสภาพแวดล้อม ประกอบด้วย 4 ตัวแปรสังเกตได้ คือ การตอบสนองต่อความ ไม่แน่นอน (TU) การแจ้งสถานะและเวลาในการให้บริการแบบทันเวลา (TI) ต้นทุนในการสั่งซื้อ (OC) ต้นทุนสินค้าเสื่อมสภาพ (CD) สอดคล้องกับ Parmata et al. (2016) ที่ดำเนินการวัดคุณภาพการบริการด้วยการตอบสนอง นอกจากนั้นปัจจัยที่ 2) การจัดการสินทรัพย์ ประกอบด้วย 5 ตัวแปรสังเกตได้ ได้แก่ ต้นทุนการจัดการสินค้า/บริการ (CH) การวางแผนและกำหนดเวลาได้อย่างแม่นยำ (PA) ระยะเวลาเฉลี่ยการเรียกเก็บเงินจากผู้รับบริการ (TS) มีรูปแบบบริการที่หลากหลาย (VS) เวลาในการเปลี่ยนแปลงกระบวนการ (CT) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Dobrzykowski et al. (2014) มีการกำหนดตัวแปรสำหรับการจัดการโซ่อุปทานที่เกี่ยวกับการวางแผน และเวลาที่รวดเร็ว และสุดท้ายเป็นปัจจัยที่ 3) ด้านความน่าเชื่อถือในการดำเนินการ ประกอบด้วย 4 ตัวแปรสังเกตได้ คือ ความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจ (RT) ส่งมอบบริการครบตามจำนวนที่ต้องการ (CS) ความแม่นยำการสื่อสาร (CP) ความสะดวกของผู้รับบริการ (SR) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Supeekit et al. (2016) ที่สนับสนุนประสิทธิภาพของกระบวนการด้วยความน่าเชื่อถือ

สรุปผล

งานวิจัยนี้ต้องการนำเสนอรูปแบบการวัดประสิทธิภาพโซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพที่พัฒนาด้วยเทคนิคการสร้างแบบจำลองสมการโครงสร้างปรับปรุงจากข้อจำกัดของเทคนิคแบบเดิม โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากหน่วยงานในโซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพในประเทศไทยเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ ผลจากการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงยืนยันจากตัวแปรด้านคุณภาพ ต้นทุน เวลา ความเร็ว และความยืดหยุ่น สำหรับการวัดประสิทธิภาพโซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพพบว่า สามารถพัฒนาปัจจัยที่สำคัญของดัชนีการวัดประสิทธิภาพโซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพใหม่ที่แบ่งออกเป็นสามปัจจัยหลักและเป็นปัจจัยที่แท้จริง เนื่องจากมีค่าสถิติที่สอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

นอกจากนี้ทั้งสามปัจจัยยังสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนต่อประสิทธิภาพโซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพได้ถึงร้อยละ 72.88 ซึ่งผลจากการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงยืนยันของงานวิจัยนี้ยังสามารถนำมากำหนดเป็นดัชนีวัดประสิทธิภาพโซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพ ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 หน่วยงานในโซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพสามารถนำผลงานวิจัยนี้ไปใช้วัดประสิทธิภาพโซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพ และนำผลการประเมินไปใช้ในการวางแผนนโยบายร่วมกันเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ

1.2 ผู้เกี่ยวข้องในโซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพ สามารถนำผลของงานวิจัยนี้ ไปวางแผนเตรียมความพร้อมด้านการตอบสนองต่อสภาพแวดล้อม

การจัดการสินทรัพย์ด้านความน่าเชื่อถือในการดำเนินการเพื่อให้การดำเนินการสามารถเติมเต็มความต้องการได้อย่างทันสถานการณ์

2. ข้อเสนอสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยครั้งต่อไปควรจัดทำงานวิจัยแบบผสานวิธีระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณที่เก็บข้อมูลจากผู้เกี่ยวข้องในโซ่อุปทานด้านการดูแลสุขภาพร่วมกับการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อทวนสอบผลและกำหนดแนวทางการพัฒนาตามข้อค้นพบจากการวิจัยเชิงปริมาณ

2.2 การวิจัยครั้งต่อไปควรทำการศึกษางานด้านโลจิสติกส์ย้อนกลับ และผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมของอุตสาหกรรมด้านการดูแลสุขภาพ เพื่อความยั่งยืน

References

Abdulsalam, Y., Gopalakrishnan, M., Maltz, A., & Schneller, E. (2015). Health care matters: Supply chains in and of the health sector. *Journal of Business Logistics, 36*(4), 335-339.

Alalawin, A. H., Alolayyan, M. N., Hijazi, H. H., & Bentahar, Y. (2020). Evaluation the importance of the smart mobile health and telehealth application-A systematic literature review. *International Journal of Innovation, Creativity and Change, 11*(1), 263-282.

Aldrighetti, R., Zennaro, I., Finco, S., & Battini, D. (2019). Healthcare supply chain simulation with disruption considerations: A case study from Northern Italy. *Global Journal of Flexible Systems Management, 20*(1), 81-102.

Bhakoo, V., & Chan, C. (2011). Collaborative implementation of e-business processes within the health-care supply chain: The Monash pharmacy project. *Supply Chain Management, 16*(3), 184-193.

Boakye, K. G., Blankson, C., Prybutok, V. R., & Qin, H. (2017). An assessment of national healthcare service delivery: A ghanaian illustration. *International Journal of Quality and Reliability Management, 34*(5), 649-666.

Chen, D. Q., Preston, D. S., & Xia, W. (2013). Enhancing hospital supply chain performance: A relational view and empirical test. *Journal of Operations Management, 31*(6), 391-408.

Comrey, A. L., & Lee, H. B. (1992). *A first course in factor analysis* (2nd ed.). Lawrence Erlbaum Associates.

Dobrzykowski, D., Saboori Deilami, V., Hong, P., & Kim, S. C. (2014). A structured analysis of operations and supply chain management research in healthcare (1982-2011). *International Journal of Production Economics, 147*, 514-530.

Guimaraes, C. M., & Carvalho, J. C. de. (2013). Strategic outsourcing: A lean tool of healthcare supply chain management. *Strategic Outsourcing: An International Journal, 6*(2), 138-166.

Hair, J. F., Anderson, R. E., Tatham, R. L., & Black, W. C. (2010). *Multivariate data analysis: A global perspective* (7th ed.). Pearson Prentice Hall.

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2014). *Multivariate data analysis* (7th ed.). Pearson New International.

Hoeur, S., & Kritchanchai, D. (2015). Key performance indicator framework for measuring healthcare logistics in ASEAN. In V. Kachitvichyanukul, K., Sethanan, & P. Golinska-Dawson (Eds.), *Toward sustainable operations of supply chain and logistics systems* (pp. 37-50). Springer, Cham.

Hult, G. T. M., Ketchen, D. J., Cavusgil, S. T., & Calantone, R. J. (2006). Knowledge as a strategic resource in supply chains. *Journal of Operations Management, 24*(5), 458-475.

Hussain, M., Ajmal, M. M., Gunasekaran, A., & Khan, M. (2018). Exploration of social sustainability in healthcare supply chain. *Journal of Cleaner Production, 203,* 977-989.

Ivanov, D., Tsipoulanidis, A., & Schonberger, J. (2019). *Global supply chain and operations management* (2nd ed.). Springer.

Kamal, S. A., Shafiq, M., & Kakria, P. (2020). Investigating acceptance of telemedicine services through an extended Technology Acceptance Model (TAM). *Technology in Society, 60*, 101212. https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2019.101212

Keel, G., Savage, C., Rafiq, M., & Mazzocato, P. (2017). Time-driven activity-based costing in health care: A systematic review of the literature. *Health Policy, 121*(7), 755-763.

Kim, R. H., Gaukler, G. M., & Lee, C. W. (2016). Improving healthcare quality: A technological and managerial innovation perspective. *Technological Forecasting and Social Change, 113*, 373-378.

Kwon, I. W. G., Kim, S. H., & Martin, D. G. (2016). Healthcare supply chain management; strategic areas for quality and financial improvement. *Technological Forecasting and Social Change, 113*, 422-428.

Mathur, B., Gupta, S., Meena, M. L., & Dangayach, G. S. (2018). Healthcare supply chain management: Literature review and some issues. *Journal of Advances in Management Research, 15*(3), 265-287.

Moons, K., Waeyenbergh, G., & Pintelon, L. (2019). Measuring the logistics performance of internal hospital supply chains: A literature study. *Omega, 82*, 205-217.

Msimangira, A. B. (2010). *Supply chain integration in New Zealand public hospitals: Impact on supplier commercial relationships and order fulfilment* [Unplubliched doctoral dissertation]. Auckland University of Technology.

Parmata, U. M. D., Sankara Rao, B., & Rajashekhar, B. (2016). Measuring service quality in pharmaceutical supply chain: Distributor's perspective. *International Journal of Pharmaceutical and Healthcare Marketing, 10*(3), 258-284.

Pervez, M. N., Mahmud, J., & Bachar, S. C. (2016). Supply chain management of pharmaceutical products in hospitals: A case study in a privately owned tertiary level hospital. *Journal of Research in Business and Management, 4*(4), 14-23.

Polater, A., & Demirdogen, O. (2018). An investigation of healthcare supply chain management and patient responsiveness: An application on public hospitals. *International Journal of Pharmaceutical and Healthcare Marketing, 12*(3), 325-347.

Rakovska, M. A., & Stratieva, S. V. (2018). A taxonomy of healthcare supply chain management practices. *Supply Chain Forum, 19*(1), 4-24.

Roberts, J. P., Fisher, T. R., Trowbridge, M. J., & Bent, C. (2016). A design thinking framework for healthcare management and innovation. *Healthcare, 4*(1), 11-14.

Scott, C., Lundgren, H., & Thompson, P. (2011). *Guide to supply chain management*. Springer-Verlag Berlin Heidelberg.

Supeekit, T., Somboonwiwat, T., & Kritchanchai, D. (2016). DEMATEL-modified ANP to evaluate internal hospital supply chain performance. *Computers and Industrial Engineering, 102*, 318-330.

Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (6th ed.). Pearson.

Tang, S., Tao, J., & Bekedam, H. (2012). Controlling cost escalation of healthcare: Making universal health coverage sustainable in China. *BMC Public Health, 12*, 1-13.

Vries, D. J., & Huijsman, R. (2011). Supply chain management in health services: An overview. *Supply Chain Management: An International Journal, 16*(3), 159-165.

Name and Surname: Panya Sumranhun
Highest Education: M.Eng. (Engineering Management), Silpakorn University
Affiliation: Suan Sunandha Rajabhat University
Field of Expertise: Logistics and Supply Chain Management

Name and Surname: Chitpong Ayasanond
Highest Education: Ph.D. (Logistics and Supply Chain), Sripatum University
Affiliation: Suan Sunandha Rajabhat University
Field of Expertise: Logistics and Supply Chain Management and Air Cargo

สมรรถนะโลจิสติกส์ กลยุทธ์การจัดการโลจิสติกส์ และประสิทธิภาพโลจิสติกส์ ที่มีต่อผลการดำเนินงานโลจิสติกส์ของอุตสาหกรรมผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย

LOGISTICS CAPABILITY, LOGISTICS MANAGEMENT STRATEGIES, AND LOGISTICS EFFICIENCY AFFECTING LOGISTICS PERFORMANCE OF AUTO PARTS INDUSTRY OF THAILAND

ณัชภัค สถิตย์ธรรม[1] สวียา ปรารถนาดี ชาติวิวัฒนาการ[2] และศิริพร เลิศยิ่งยศ[3]

Nutchaphuk Sathitthum[1], Saweeya Prathanadi Chatviwattanakarn[2], and Siriporn Loetyingyot[3]

[1,2,3]คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

[1,2,3]Faculty of Management Science, Nakhon Ratchasima Rajabhat University

Received: July 1, 2021 / Revised: September 11, 2021 / Accepted: September 11, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งเน้นศึกษาระดับของสมรรถนะโลจิสติกส์ กลยุทธ์การจัดการโลจิสติกส์ ประสิทธิภาพโลจิสติกส์ และผลการดำเนินงานโลจิสติกส์ และตรวจสอบความสอดคล้องของแบบจำลองปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีต่อผลการดำเนินงานโลจิสติกส์ทั้งทางตรงและทางอ้อมของอุตสาหกรรมผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย พื้นที่เป้าหมายคือ กลุ่มอุตสาหกรรมผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย เครื่องมือการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารองค์การจำนวน 417 ราย (อัตราการตอบกลับ 83.40%) มีค่าความเชื่อถือรวมเท่ากับ 0.989 และมีค่าการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ เท่ากับ 0.917 อธิบายลักษณะแบบจำลองสมการโครงสร้างและผลศึกษาพบว่า ตัวแปรและองค์ประกอบทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในเกณฑ์ดีมาก ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า สมรรถนะโลจิสติกส์มีอิทธิพลทางอ้อมต่อผลการดำเนินงานโลจิสติกส์ผ่านประสิทธิภาพโลจิสติกส์ สมรรถนะโลจิสติกส์มีอิทธิพลทางตรงต่อกลยุทธ์การจัดการโลจิสติกส์และประสิทธิภาพโลจิสติกส์ และประสิทธิภาพโลจิสติกส์มีอิทธิพลทางตรงต่อผลการดำเนินงานโลจิสติกส์

คำสำคัญ: สมรรถนะโลจิสติกส์ กลยุทธ์การจัดการโลจิสติกส์ ประสิทธิภาพโลจิสติกส์ ผลการดำเนินงานโลจิสติกส์ อุตสาหกรรมผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ประเทศไทย

Abstract

This article is aimed at studying the level of logistics capability, logistics management strategies, logistics efficiency, and logistics performance, and verifying the consistency of the causal model of factors that have both direct and indirect influences on logistics performance of

Corresponding Author

E-mail: nutchaphuk.sathitthum@gmail.com

the auto parts industry in Thailand. The target area is the auto parts industry group in Thailand. The employed research instrument for quantitative study was a questionnaire that was used to collect data from a sample of 417 executives (response rate = 83.40%), with the total reliability of 0.989, and the validity index of the contents as checked by experts 0.917. It describes the nature of structural equation modeling. The study found that all variables and components had rating means at the high level. The structural equation model was consistent with the empirical data at the very good level. The results of hypothesis testing showed that the logistics capability had indirect influence on logistics performance through logistics efficiency; logistics capability had direct influence on logistics management strategies and logistics efficiency; and logistics efficiency had direct influence on logistics performance.

Keywords: Logistics Capability, Logistics Management Strategies, Logistics Efficiency, Logistics Performance, Auto Parts Industry in Thailand

บทนำ

"THAILAND 4.0" กับ "อุตสาหกรรมใหม่ 4.0" เป็นนโยบายของภาครัฐ กระทรวงอุตสาหกรรม (Ministry of Industry (Thailand), 2016) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาระบบโลจิสติกส์ ซึ่งถือเป็นส่วนสำคัญที่ผลักดันให้เศรษฐกิจของประเทศเติบโตอย่างมั่งคั่งยั่งยืน และเป็นแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) โดยสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ในปัจจุบันการพัฒนาทางด้านโลจิสติกส์ถือเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญ โดย Eastern Economic Corridor (Eastern Economic Corridor [EEC], 2018) กำหนดยานยนต์สมัยใหม่ เป็น 1 ใน 10 กลุ่มอุตสาหกรรมเป้าหมายพิเศษ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐ และได้รับการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีการผลิตที่มีประสิทธิภาพ มีความแม่นยำสูงด้วยการพัฒนาธุรกิจชิ้นส่วนรถยนต์ที่ก้าวทันมาตรฐานโลก

"อุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์" ถือเป็นรากฐานการผลิตรถยนต์ที่สำคัญของโลก และเป็นอุตสาหกรรมที่ขับเคลื่อนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยมานานกว่า 60 ปี ด้วยเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญ รวมถึงการพัฒนาเทคโนโลยี ซึ่งมีความเชื่อมโยงต่ออุตสาหกรรมต่อเนื่องอื่น ๆ หลายประเภท ส่วนด้านการลงทุนของประเทศไทย ถือว่าเป็นศูนย์รวมของผู้ผลิตยานยนต์ทั่วโลก โดยรัฐบาลให้ความสำคัญกับอุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์เป็นอุตสาหกรรมหลัก ด้วยสภาวะการแข่งขันในอุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์ในปัจจุบันมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น ผู้ประกอบการจึงต้องเตรียมความพร้อมรองรับ และตอบสนองกับสภาวะแวดล้อมทางเศรษฐกิจที่มีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับโลจิสติกส์ในหลายด้าน เช่น ต้นทุนโลจิสติกส์ เป็นต้น ดังนั้น บทบาทของโลจิสติกส์จึงมีความสำคัญอย่างมากในทุก ๆ กิจกรรม (Aphiprachayasakul, 2020)

จากการทบทวนวรรณกรรม งานวิจัยที่ผ่านมาประกอบกับข้อมูลสมรรถนะโลจิสติกส์ ถือว่าเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำองค์การไปสู่ผลการดำเนินงานที่ดีเยี่ยม และสามารถตอบสนองความพึงพอใจของลูกค้า (Lu & Yang, 2010) ทั้งนี้การศึกษาประเด็นความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของสมรรถนะโลจิสติกส์ที่มีต่อผลการดำเนินงาน โลจิสติกส์โดยผ่านกลยุทธ์การจัดการโลจิสติกส์และประสิทธิภาพโลจิสติกส์ที่มีต่อผลการดำเนินงาน โลจิสติกส์ของอุตสาหกรรมผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทยมีค่อนข้างน้อย

(Pisitkasem, 2014) ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ตระหนักถึงความสำคัญเพื่อให้บรรลุตามดัชนีชี้วัดความสำเร็จ (KPI) โดยนำการบูรณาการแนวคิดด้านสมรรถนะโลจิสติกส์ กลยุทธ์การจัดการโลจิสติกส์ และประสิทธิภาพโลจิสติกส์นำมาปรับให้เข้ากับบริบทของอุตสาหกรรมผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการประเมินประสิทธิภาพเพื่อเพิ่มความสามารถในการดำเนินงานโลจิสติกส์ ดังนั้นองค์การต้องมีการปรับตัวเพื่อให้สามารถอยู่รอดและเติบโตได้เมื่อพบกับสภาวะแวดล้อมทางเศรษฐกิจที่มีการเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับของสมรรถนะโลจิสติกส์ กลยุทธ์การจัดการโลจิสติกส์ ประสิทธิภาพโลจิสติกส์ และผลการดำเนินงานโลจิสติกส์ของอุตสาหกรรมผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย

2. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของแบบจำลองปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีต่อผลการดำเนินงานโลจิสติกส์ ทั้งทางตรงและทางอ้อมของอุตสาหกรรมผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย

ทบทวนวรรณกรรม

ทบทวนวรรณกรรมทฤษฎีพื้นฐานในการอธิบายความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของสมรรถนะโลจิสติกส์ที่มีต่อผลการดำเนินงาน ในการวิจัยครั้งนี้สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

ทฤษฎีฐานทรัพยากรขององค์การ (Resource-based view of the firm) อธิบายถึงบทบาทสำคัญของทรัพยากรที่มีต่อการดำเนินธุรกิจ หากองค์การใดใช้สมรรถนะ (Capacity) และทรัพยากร (Resource) ที่มีอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดย่อมสร้างความสามารถที่โดดเด่นกว่าองค์การอื่น ๆ (Barney et al., 2011)

ทฤษฎีเชิงสถานการณ์ (Contingency theory) อธิบายถึงแนวทางพัฒนาความสามารถการบริหารจัดการให้ประสบความสำเร็จขององค์การที่มีความเหมาะสมที่สุดกล่าวคือ องค์การที่มีโครงสร้างและระบบที่สามารถปรับตามสภาพแวดล้อมและสภาพความเป็นจริงขององค์การ (Jones et al., 2000) ซึ่งสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมขององค์การธุรกิจในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและรุนแรง โดยเฉพาะอุตสาหกรรมผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ที่สภาพแวดล้อมทางธุรกิจมีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างสูง ดังงานวิจัย Kanitpong (2018) ที่ระบุว่าแนวโน้มอุตสาหกรรมยานยนต์โลกกำลังจะปรับเปลี่ยนเทคโนโลยีจากยานยนต์เครื่องสันดาปภายในไปยังการขับเคลื่อนด้วยพลังไฟฟ้า (EV) ทำให้อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องตระหนักในการเตรียมบุคลากรรองรับ ซึ่งรวมไปถึงการสร้างองค์ความรู้ความเข้าใจ และเตรียมความพร้อมพัฒนาบุคลากรในยุคที่กำลังจะก้าวข้ามผ่านจากเครื่องยนต์สันดาปภายใน ด้วยปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ

สรุปได้ว่า 2 ทฤษฎีพื้นฐานสามารถเชื่อมโยงและประยุกต์ให้เหมาะสมกับการวิจัยนี้ โดยใช้ทฤษฎี RVB เป็นฐานของการจัดการทรัพยากรที่ใช้อธิบายฐานทรัพยากร และเป็นสมรรถนะหลักขององค์การ เพื่อสร้างมูลค่าให้กับธุรกิจ (West & Bamford, 2010) ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรสมรรถนะโลจิสติกส์และประสิทธิภาพโลจิสติกส์ที่ส่งผลต่อการดำเนินงานโลจิสติกส์ ส่วนทฤษฎีเชิงสถานการณ์ใช้อธิบายตัวแปรกลยุทธ์ การจัดการโลจิสติกส์ เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์และสภาพแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อผลการดำเนินงานโลจิสติกส์ ด้วยสถานการณ์ปัจจุบันการระบาดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ซึ่งกลยุทธ์การจัดการโลจิสติกส์สามารถควบคุมได้เพียงในประเทศ ส่วนการขนส่งระหว่างประเทศต้องมีการปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ แต่เพื่อความอยู่รอดขององค์การสิ่งเดียวที่ทำได้คือ การตอบสนองให้ทันต่อสถานการณ์การผันผวน ปรับตัวให้ทันกับเหตุการณ์ รับรู้ถึงปัญหาที่แท้จริง และการแก้ปัญหาให้ตรงจุด ถึงจะสามารถผ่านวิกฤติครั้งนี้ไปได้ (Chim-Jiew, 2020)

สมรรถนะโลจิสติกส์ (Logistics Capability: LC) อธิบายถึงคุณลักษณะที่บ่งบอกความสามารถทางโลจิสติกส์ ซึ่งสาระสำคัญคือ ช่วยสร้างจุดแข็งให้แก่องค์การ และเพิ่มศักยภาพด้วยการสร้างความได้เปรียบเชิงการแข่งขัน เพื่อความแตกต่างจากองค์การอื่น ๆ (Gallon et al., 1995) โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญในการวัด 4 ด้าน (Lu & Yang, 2010) ดังต่อไปนี้

1. สมรรถนะนวัตกรรม (Innovation Capability: IC) หมายถึง ความสามารถการใช้เทคนิค นวัตกรรม สิ่งที่ประดิษฐ์คิดค้นขึ้นใหม่หรือเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเหมาะกับสถานการณ์แวดล้อมที่เปลี่ยนไป ซึ่งอาจเป็นเทคโนโลยี ความคิด นำไปประยุกต์ใช้งานด้านโลจิสติกส์อย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างจุดแข็งและเพิ่มประสิทธิภาพ เช่น การใช้ Software (AI) ที่ทันสมัย เป็นต้น

2. สมรรถนะความยืดหยุ่น (Flexibility Capability: FC) หมายถึง ความสามารถการปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ที่ไม่ได้คาดหมายด้วยความร่วมมือแบบยืดหยุ่นในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การปรับเปลี่ยนวิธีการให้เหมาะสมตามสถานการณ์และเงื่อนไขในช่วงเวลานั้น ซึ่งส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพ การตอบสนองโดยตรงกับความต้องการลูกค้าอย่างรวดเร็ว

3. สมรรถนะการตอบสนองตลาด (Customer Response Capability: CC) หมายถึง ความสามารถในการตอบสนองต่อความต้องการลูกค้าทำให้เกิดความพึงพอใจด้วยการจัดการที่ชัดเจน เช่น การให้คำแนะนำ และบริการหลังการขายตรงตามที่ลูกค้าต้องการ เป็นต้น

4. สมรรถนะการสร้างเครือข่าย (Network Building Capability: NC) หมายถึง ความสามารถสร้างความสัมพันธ์ทางธุรกิจหลายรูปแบบด้วยการประสานความร่วมมือระหว่างองค์การกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้เชื่อมโยงส่งเสริมกัน เพื่อแก้ปัญหาข้อจำกัดทรัพยากร ความรู้ ความชำนาญและเกิดประสิทธิภาพการตอบสนองความต้องการของผู้มีส่วนได้เสีย ตลอดจนแสวงหาความร่วมมือจากหน่วยงานเครือข่าย เพื่อสนับสนุนกิจกรรมด้านโลจิสติกส์ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนทรัพยากรและข้อมูลที่จำเป็นกับคู่ค้าอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งเสริมให้เกิดการตอบสนองอย่างรวดเร็ว เช่น การแลกเปลี่ยนข้อมูลกิจกรรมโลจิสติกส์ เป็นต้น

กลยุทธ์การจัดการโลจิสติกส์ (Logistics Management Strategies: LS) อธิบายถึงการวางแนวทางด้านโลจิสติกส์ โดยจัดทำแผนงานกลยุทธ์ลดต้นทุน เทคนิคการบริการสินค้าคงคลัง รวมถึงกระบวนการตั้งแต่วางแผน ผลิต ควบคุม เคลื่อนย้ายและการจัดเก็บในคลังสินค้า กระจายสินค้า ขนส่งและส่งมอบให้กับลูกค้า รวมทั้งข้อมูลที่สำคัญให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตรงตามความต้องการของลูกค้า เพื่อส่งต่อผลการดำเนินงานทางธุรกิจที่เหนือคู่แข่งขัน (Sakvanichkul, 2018) โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญในการวัด 3 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. กลยุทธ์ลดต้นทุนการจัดเก็บคลังสินค้า (Cost Reduction in Warehouse Management Strategic: CW) หมายถึง การวางแผนเกี่ยวกับสถานที่ตั้งและขนาดที่เหมาะสม การออกแบบคลังสินค้าเพื่อการบริหารจัดเก็บสินค้าให้เกิดอรรถประโยชน์สูงสุด และไม่เกิดการเสียเปล่า

2. เทคนิคการบริการสินค้าคงคลัง (Inventory Service Techniques: IT) หมายถึง การนำระบบด้านคลังสินค้าที่ทันสมัยมาใช้งาน

3. กลยุทธ์การลดต้นทุนการขนส่งสินค้า (Cost Reduction in Transportation: CT) หมายถึง การลดต้นทุนด้วยการมุ่งเน้นการพัฒนาการใช้ต้นทุนต่ำ การพัฒนาการใช้วัสดุบรรจุภัณฑ์ระหว่างการขนส่งที่สามารถนำกลับมาใช้ได้ใหม่ และให้ความสำคัญต่อการควบคุมคุณภาพการขนส่งให้มีมาตรฐาน โดยบริหารอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ประสิทธิภาพโลจิสติกส์ (Logistics Efficiency: LF) อธิบายถึงความสามารถของการดำเนินงาน 9 กิจกรรมหลักด้านโลจิสติกส์ เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันและสามารถ ต่อยอดให้เห็นผลอย่างเป็นรูปธรรม Division of Logistics, Department of

Industrial Promotion (DIPROM), Ministry of Industry and Small and Medium Industrial Institute (SMI), The Federation of Thai Industrial (2018) มีองค์ประกอบการวัด 9 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. การพยากรณ์และการวางแผนความต้องการของลูกค้า (Demand Forecasting and Planning: DP) หมายถึง การวัดประสิทธิภาพ โลจิสติกส์ด้วยกิจกรรมด้านการพยากรณ์และการวางแผนความต้องการของลูกค้า

2. การให้บริการแก่ลูกค้าและกิจกรรมสนับสนุน (Customer Service & Support: CS) หมายถึง การวัดประสิทธิภาพโลจิสติกส์ด้วยกิจกรรมการให้บริการแก่ลูกค้าและกิจกรรมฯ

3. การสื่อสารด้านโลจิสติกส์และการจัดการคำสั่งซื้อ (Logistics Communication & Order Processing: LO) หมายถึง การวัดประสิทธิภาพโลจิสติกส์ด้วยกิจกรรมการสื่อสารด้านโลจิสติกส์และการจัดการคำสั่งซื้อ

4. การจัดซื้อจัดหา (Purchasing & Procurement: PP) หมายถึง การวัดประสิทธิภาพโลจิสติกส์ด้วยกิจกรรมการจัดซื้อฯ

5. การจัดการเครื่องมืออุปกรณ์และการบรรจุหีบห่อ (Material Handling & Packaging: MP) หมายถึง การวัดประสิทธิภาพโลจิสติกส์ด้วยกิจกรรมด้านการจัดการเครื่องมืออุปกรณ์สำหรับการขนถ่ายสินค้าและการบรรจุหีบห่อ

6. การจัดการคลังสินค้า (Warehousing & Storage: WS) หมายถึง การวัดประสิทธิภาพ โลจิสติกส์ด้วยกิจกรรมด้านการจัดการคลังสินค้า

7. การบริหารสินค้าคงคลัง (Inventory Management: IM) หมายถึง การวัดประสิทธิภาพโลจิสติกส์ด้วยกิจกรรมด้านการบริหารสินค้าคงคลัง

8. การขนส่ง (Transportation: TR) หมายถึง การวัดประสิทธิภาพโลจิสติกส์ด้วยกิจกรรมด้านการขนส่ง

9. โลจิสติกส์ย้อนกลับ (Reverse Logistics: RL) หมายถึง การวัดประสิทธิภาพโลจิสติกส์ด้วยกิจกรรมโลจิสติกส์ย้อนกลับ

ผลการดำเนินงานโลจิสติกส์ (Logistics Performance: LP) อธิบายถึงผลลัพธ์ตรงตามดัชนีชี้วัดความสำเร็จที่เกิดจากการประสานกลมกลืนกันของการดำเนินงานโลจิสติกส์ ด้านต้นทุน เวลา และความน่าเชื่อถือ Division of Logistics, Department of Industrial Promotion (DIPROM), Ministry of Industry and Small and Medium Industrial Institute (SMI), The Federation of Thai Industrial (2018) มีสาระสำคัญต่อองค์การคือ การนำไปสู่การเติบโตอย่างต่อเนื่อง สมดุล และยั่งยืน โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญในการวัด 3 ด้านดังนี้

1. ต้นทุน (Cost: CO) หมายถึง การวัดผลลัพธ์ของการดำเนินงานด้านต้นทุนโลจิสติกส์ ได้แก่ การพยากรณ์ความต้องการของลูกค้าต่อยอดขาย การให้บริการลูกค้าต่อมูลค่ายอดขาย การลงทุนเกี่ยวกับการติดตั้งระบบการสื่อสารภายในองค์การต่อมูลค่ายอดขาย การจัดซื้อจัดหาต่อมูลค่ายอดขายสินค้าที่เสียหายต่อมูลค่ายอดขาย การบริหารคลังสินค้าต่อมูลค่ายอดขาย การถือครองสินค้าต่อยอดขาย การขนส่งต่อมูลค่ายอดขาย และสินค้าที่ถูกตีกลับต่อมูลค่ายอดขาย

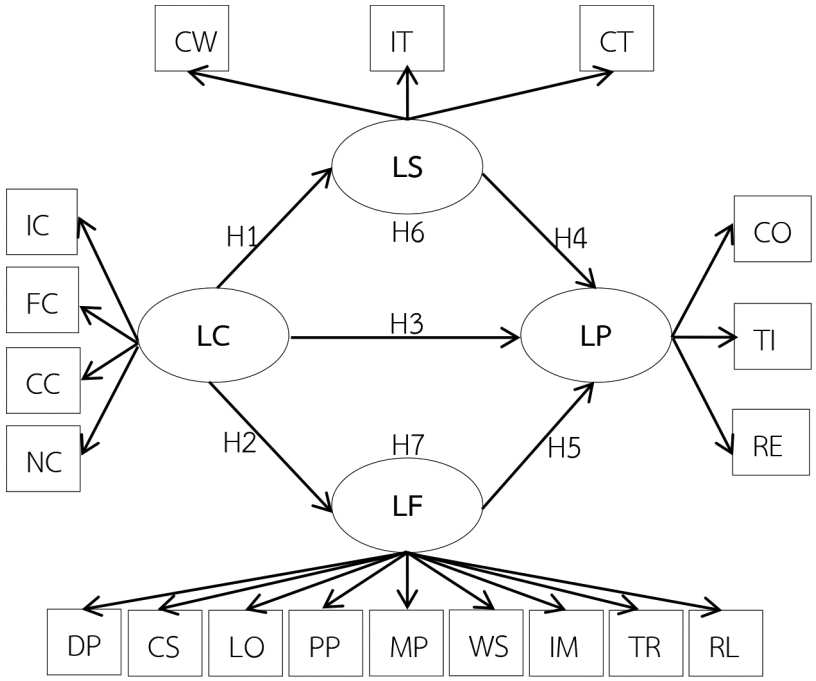
2. เวลา (Time: TI) หมายถึง การวัดผลลัพธ์ของการดำเนินงานด้านเวลาของโลจิสติกส์ ได้แก่ การพยากรณ์ความต้องการของลูกค้า ตอบสนองคำสั่งซื้อจากลูกค้า การส่งคำสั่งซื้อภายในองค์การ การจัดซื้อ การถือครองและการบรรจุภัณฑ์สินค้า การจัดเก็บสินค้าสำเร็จรูปในคลังสินค้า การเก็บสินค้าสำเร็จรูปอย่างเพียงพอเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้า การจัดส่งสินค้า และการรับสินค้าคืนจากลูกค้า

3. ความน่าเชื่อถือ (Reliability: RE) หมายถึง การวัดผลลัพธ์ของการดำเนินงานด้านความน่าเชื่อถือของโลจิสติกส์ ได้แก่ การพยากรณ์ความต้องการของลูกค้า การจัดส่งสินค้าให้แก่ลูกค้าครบตามจำนวนและตรงเวลาตามที่ได้ตกลงกันไว้ การออกใบสั่งงานไปยัง

แผนกอื่น ๆ การจัดส่งสินค้าของผู้ขายปัจจัยการผลิตในการตอบสนองคำสั่งซื้อขององค์การตามที่ได้ตกลงกันไว้ จำนวนสินค้าสำเร็จรูปที่เกิดความเสียหาย ข้อมูลสินค้าคงคลัง จำนวนสินค้าสำเร็จรูปเพียงพอ การจัดส่งสินค้าของแผนกขนส่ง และการตีกลับของสินค้า

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัย ผู้วิจัยได้นำองค์ประกอบของตัวแปร เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวความคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

จากกรอบแนวความคิดการวิจัยข้างต้น จึงกำหนดสมมติฐานการวิจัยได้ดังนี้

H1: สมรรถนะโลจิสติกส์มีอิทธิพลทางตรงต่อกลยุทธ์การจัดการโลจิสติกส์ของอุตสาหกรรมผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์

H2: สมรรถนะโลจิสติกส์มีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิภาพโลจิสติกส์ของอุตสาหกรรมผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์

H3: สมรรถนะโลจิสติกส์มีอิทธิพลทางตรงต่อผลการดำเนินงานโลจิสติกส์ของอุตสาหกรรมผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์

H4: กลยุทธ์การจัดการโลจิสติกส์มีอิทธิพลทางตรงต่อผลการดำเนินงานโลจิสติกส์ของอุตสาหกรรมผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์

H5: ประสิทธิภาพโลจิสติกส์มีอิทธิพลทางตรงต่อผลการดำเนินงานโลจิสติกส์ของอุตสาหกรรมผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์

H6: สมรรถนะโลจิสติกส์มีอิทธิพลทางอ้อมต่อผลการดำเนินงานโลจิสติกส์ของอุตสาหกรรมผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ผ่านกลยุทธ์การจัดการโลจิสติกส์

H7: สมรรถนะโลจิสติกส์มีอิทธิพลทางอ้อมต่อผลการดำเนินงานโลจิสติกส์ของอุตสาหกรรมผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ผ่านประสิทธิภาพโลจิสติกส์

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้เครื่องมือการวิจัยเชิงปริมาณเป็นหลัก เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างสมรรถนะโลจิสติกส์ที่มีต่อผลการดำเนินงานโลจิสติกส์ ใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารองค์การกลุ่มอุตสาหกรรมผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย อธิบายลักษณะแบบสมการโครงสร้างเป็นการวิจัยเชิงพรรณนา โดยประชากรคือบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย รวมจำนวนทั้งสิ้น 1,666 บริษัท ซึ่งหน่วยวิเคราะห์เป็นระดับองค์การ ใช้ข้อมูลจาก 1) Industrial Estate Authority of Thailand [IEAT] (2020) 944 บริษัท 2) Thai Autoparts Manufacturers Association [TAPMA] (2020) 619 บริษัท และ 3) The Thai Automotive Industry Association [TAIA] (2020) 103 บริษัท โดยสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบง่าย และแบบแบ่งชั้นภูมิ เกณฑ์ที่ใช้คำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่าง เป็น 5-10 เท่าของตัวแปรสังเกตได้ (Hair et al., 2017) ซึ่งการวิจัยนี้มีตัวแปรสังเกตได้จำนวน 57 ตัวแปร (ดังตารางที่ 1) พารามิเตอร์จำนวน 80 ค่า พบว่า ขนาดของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในช่วง 400-800 ตัวอย่าง (Comrey & Lee, 1992) โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง 500 ราย ซึ่งถือเป็นจำนวนที่มีความเหมาะสม ระดับดีมาก

ตารางที่ 1 ค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha และจำนวนตัวแปรสังเกตได้ทั้งหมด

	ตัวแปร	**Cronbach's Alpha**	**ตัวแปรสังเกตได้**
สมรรถนะโลจิสติกส์ (LC)	สมรรถนะนวัตกรรม (IC)	0.878	3
	สมรรถนะความยืดหยุ่น (FC)	0.702	3
	สมรรถนะการตอบสนองตลาด (CC)	0.861	3
	สมรรถนะการสร้างเครือข่าย (NC)	0.770	3
กลยุทธ์การจัดการโลจิสติกส์ (LS)	กลยุทธ์ลดต้นทุนการจัดเก็บคลังสินค้า (CW)	0.896	3
	เทคนิคการบริการสินค้าคงคลัง (IT)	0.867	3
	กลยุทธ์ลดต้นทุนการขนส่ง (CT)	0.945	3
ประสิทธิภาพโลจิสติกส์ (LF)	การพยากรณ์และการวางแผนฯ (DP)	0.942	3
	การให้บริการแก่ลูกค้าและกิจกรรมฯ (CS)	0.937	3
	การสื่อสารด้านโลจิสติกส์ฯ (LO)	0.932	3
	การจัดซื้อจัดหา (PP)	0.934	3
	การจัดการเครื่องมืออุปกรณ์ฯ (MP)	0.941	3
	การจัดการคลังสินค้า (WS)	0.948	3
	การบริหารสินค้าคงคลัง (IM)	0.933	3
	การขนส่ง (TR)	0.931	3
	โลจิสติกส์ย้อนกลับ (RL)	0.936	3
ผลการดำเนินงานโลจิสติกส์ (LP)	ต้นทุน (CO)	0.951	3
	เวลา (TI)	0.903	3
	ความน่าเชื่อถือ (RE)	0.923	3
ความน่าเชื่อถือรวม/ภาพรวมตัวแปรทั้งหมด		**0.989**	**57**

เกณฑ์ให้คะแนนแบบสอบถาม โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ได้รับการทดสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยทดสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ มีค่า IOC = 0.917 ทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์ครอนบาค จำนวน 30 ชุด มีค่า = 0.989

การเก็บรวมรวมข้อมูลแบบสอบถามทางออนไลน์ไปยังบริษัทกลุ่มอุตสาหกรรมผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย ทั้ง 18 จังหวัด รวมจำนวนทั้งสิ้น 500 บริษัท โดยผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้บริหารที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญด้านซัพพลายเชนโลจิสติกส์ คลังสินค้า วางแผนจัดซื้อจัดหา และวางแผนควบคุมการผลิต ตำแหน่งระดับผู้จัดการฝ่ายขึ้นไป ได้รับแบบสอบถามที่ตอบกลับคืนมา จำนวน 417 ราย อัตราการตอบกลับคิดเป็นร้อยละ 83.40 (Nulty, 2008)

การตรวจสอบความปกติ (Normality) ของข้อมูลพบว่า ค่าความเบ้ และค่าความโด่งของตัวแปรทุกตัวแปรไม่มีความผิดปกติมากนัก เมื่อพิจารณาค่าความเบ้ (Skewness) พบว่า ตัวแปรที่มีอยู่ในตัวแบบมีการแจกแจงในลักษณะเบ้ซ้าย (ค่าเป็นลบ) แสดงว่าข้อมูลของตัวแปรส่วนใหญ่มีค่าคะแนนสูงกว่าค่าเฉลี่ย ค่าความเบ้ (Skewness) อยู่ในช่วง -1.158 ถึง -0.146, SE = 0.120 และค่าความโด่ง (Kurtosis) พบว่า ตัวแปรมีค่าเป็นบวก หรือสูงกว่าค่าความโด่งของโค้งปกติ โดยมีค่าความโด่ง (Kurtosis) อยู่ในช่วง -0.164 ถึง 2.150 เมื่อพิจารณาพบว่า ค่าความเบ้และความความโด่งมีความแตกต่างจากศูนย์เพียงเล็กน้อย แต่จัดว่าใกล้ศูนย์ถือว่าตัวแปรมีการแจกแจงเป็นโค้งปกติ ดังนั้นจึงมีความเหมาะสมที่นำไปวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันได้

จากตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ของตัวแปรทุกคู่มีทิศทางเดียวกัน คือ มีความสัมพันธ์เชิงบวก โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ระหว่าง 0.314-0.776 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรไม่เกิน .80 ซึ่งแสดงว่า ตัวแปรที่ศึกษาไม่มีปัญหาเรื่องความสัมพันธ์ที่สูงมากเกินไป (Hair et al., 2017) และพบว่า ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิเคราะห์องค์ประกอบมีความเหมาะสมที่จะใช้เทคนิค Factor Analysis ได้ดีมาก โดยพิจารณาจากค่า KMO = 0.952 (ซึ่ง >.50 และเข้าสู่ 1.00) สำหรับค่า Bartlett's Test of Sphericity = 6553.747, df. = 136 Sig. = .000 แสดงว่าเมทริกซ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรไม่เป็นเมทริกซ์เอกลักษณ์ (Identity Matrix) หมายความว่า ตัวแปรที่ใช้สำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สรุปได้ว่า ตัวแปรที่ได้นี้สามารถนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบต่อได้ (Hair et al., 2006)

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันระหว่างตัวแปรสังเกตได้

	IC	FC	CC	NC	CW	IT	CT	DP	CS	LO	PP	MP	WS	IM	TR	RL	LP
Mean	3.883	4.027	4.091	3.873	4.134	4.142	3.727	3.804	4.490	3.919	3.923	3.918	4.178	3.987	4.083	3.980	3.875
S.D.	0.905	0.606	0.582	0.593	0.761	0.761	0.852	0.605	0.491	0.567	0.544	0.559	0.654	0.645	0.632	0.611	0.576
IC	1																
FC	.660**	1															
CC	.478**	.739**	1														
NC	.678**	.707**	.677**	1													
CW	.776**	.613**	.561**	.697**	1												
IT	.756**	.595**	.496**	.680**	.825**	1											
CT	.681**	.583**	.593**	.697**	.734**	.743**	1										
DP	.592**	.572**	.510**	.668**	.631**	.570**	.673**	1									
CS	.349**	.340**	.314**	.417**	.453**	.461**	.338**	.466**	1								
LO	.558**	.542**	.536**	.667**	.618**	.583**	.671**	.713**	.426**	1							
PP	.511**	.515**	.518**	.644**	.612**	.576**	.607**	.715**	.522**	.796**	1						
MP	.484**	.589**	.570**	.628**	.531**	.522**	.559**	.644**	.393**	.739**	.763**	1					
WS	.638**	.552**	.542**	.639**	.685**	.714**	.635**	.597**	.507**	.671**	.693**	.678**	1				
IM	.546**	.546**	.567**	.635**	.632**	.613**	.617**	.626**	.456**	.688**	.709**	.724**	.734**	1			
TR	.462**	.503**	.516**	.544**	.594**	.524**	.530**	.594**	.546**	.627**	.643**	.610**	.661**	.746**	1		
RL	.478**	.487**	.529**	.545**	.598**	.551**	.538**	.561**	.515**	.645**	.674**	.664**	.676**	.770**	.806**	1	
LP	.593**	.563**	.522**	.610**	.631**	.597**	.603**	.652**	.502**	.659**	.651**	.641**	.635**	.647**	.662**	.694**	1

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาระดับสมรรถนะโลจิสติกส์ กลยุทธ์การจัดการโลจิสติกส์ ประสิทธิภาพโลจิสติกส์ และผลการดำเนินงานโลจิสติกส์พบว่า สมรรถนะโลจิสติกส์ ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.97) กลยุทธ์การจัดการโลจิสติกส์ ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.00) ประสิทธิภาพโลจิสติกส์ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.03) และผลการดำเนินงานโลจิสติกส์ ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.87) ดังแสดงตามตารางที่ 2

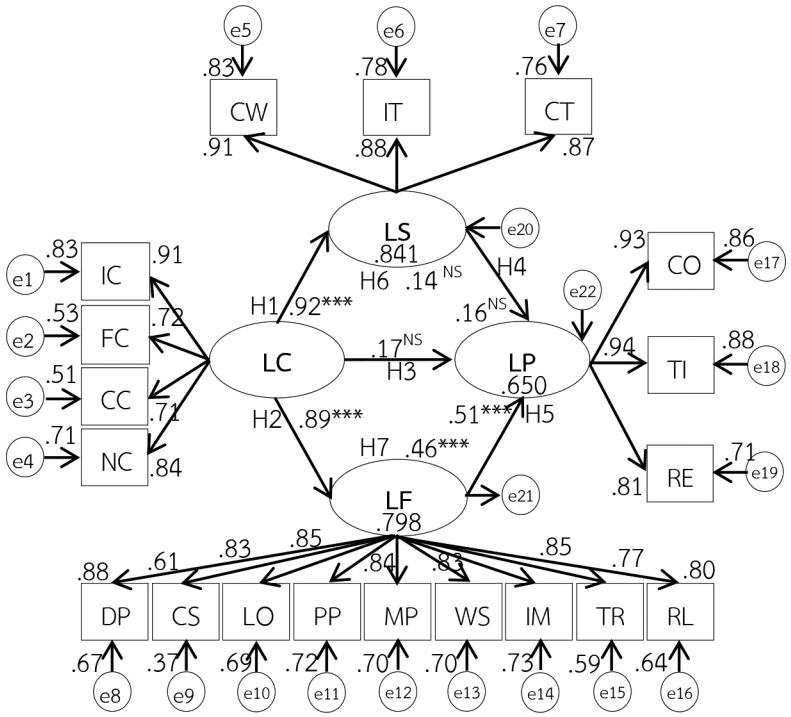
2. ผลการตรวจสอบความความสอดคล้องของแบบจำลองปัจจัยเชิงสาเหตุ โดยใช้เกณฑ์การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ และตัวแปรแฝง สามารถแสดงได้ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าดัชนีในการวิเคราะห์ (CFA)

ตัวแปร	ดัชนี (เกณฑ์)						องค์ประกอบ	ค่าน้ำหนัก
	c^2/df ≤ 3	P > 0.05	GFI ≥ 0.9	CFI ≥ 0.9	RMSEA ≤ 0.05	AGFI ≥ 0.9		
LC	1.422	0.053	0.980	0.997	0.032	0.955	IC	0.79-0.81
							FC	0.81-0.95
							CC	0.79-0.94
							NC	0.95-0.96
LS	1.284	0.239	0.994	0.999	0.026	0.969	CW	0.77-0.87
							IT	0.72-0.94
							CT	0.84-0.89
LF	1.162	0.057	0.961	0.998	0.020	0.928	DP	0.91-0.93
							CS	0.41-0.90
							LO	0.92-0.95
							PP	0.87-0.93
							MP	0.91-0.93
							WS	0.71-0.88
							IM	0.95-0.95
							TR	0.88-0.94
							RL	0.92-0.99
LP	1.210	0.053	0.973	0.998	0.022	0.922	CO	0.78-0.96
							TI	0.76-0.92
							RE	0.74-0.91

ตารางที่ 3 พบว่า ค่าดัชนีการวิเคราะห์ CFA แบบจำลองสมรรถนะโลจิสติกส์ กลยุทธ์การจัดการโลจิสติกส์ ประสิทธิภาพโลจิสติกส์ และผลการดำเนินงานโลจิสติกส์ผ่านเกณฑ์ทั้งหมด โดยสมรรถนะโลจิสติกส์มีค่าน้ำหนักระหว่าง 0.79-0.96 กลยุทธ์การจัดการโลจิสติกส์มีค่าน้ำหนักระหว่าง 0.72-0.94 ประสิทธิภาพโลจิสติกส์มีค่าน้ำหนักระหว่าง 0.41-0.99 และผลดำเนินการโลจิสติกส์มีค่าน้ำหนักระหว่าง 0.74-0.96

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ในเกณฑ์ทุกค่า เช่นเดียวกับผลโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่ปรับแก้แล้วอยู่ในเกณฑ์ทุกค่า (c^2=120.053, df = 99, c^2/df = 1.213, P value = .074, GFI = .971, AGFI = .944, NFI = .985, IFI = .997, CFI = .997, TLI = .995, RMSEA = .023, RMR = .008, df = 99) แสดงถึงความกลมกลืนระหว่างข้อมูลเชิงประจักษ์และโมเดลอยู่ในเกณฑ์ดี (Kline, 2011) ดังนั้นผลการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้างนี้มีความเที่ยงตรง (Hair et al., 2017) ดังภาพที่ 2

*** นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001, NS ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ภาพที่ 2 โมเดลสมการโครงสร้าง

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานพบว่า ค่าสหสัมพันธ์พหุคูณกำลังสอง (R^2) ส่วนใหญ่มีค่า > .50 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 แสดงดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบปรับมาตรฐาน และค่าสหสัมพันธ์พหุคูณกำลังสอง (R^2)

องค์ประกอบ	ตัวบ่งชี้	λ (S.E.)	R^2
LC	IC	.913*** (–––)	0.834
	FC	.725*** (.030)	0.525
	CC	.713*** (.034)	0.509
	NC	.844*** (.029)	0.712
LS	CW	.911*** (–––)	0.830
	IT	.884*** (.036)	0.781
	CT	.869*** (.046)	0.756
LF	DP	.878*** (–––)	0.666
	CS	.610*** (.044)	0.372
	LO	.829*** (.047)	0.687
	PP	.848*** (.045)	0.719
	MP	.839*** (.050)	0.704
	WS	.834*** (.061)	0.696
	IM	.855*** (.058)	0.730
	TR	.765*** (.054)	0.586
	RL	.800*** (.056)	0.640
LP	CO	.929*** (–––)	0.862
	TI	.940*** (.029)	0.883
	RE	.814*** (.034)	0.708

ตารางที่ 5 การวิเคราะห์สถิติสมการโครงสร้างปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรง และทางอ้อม

ตัวแปร (Variable)					λ	SE	t value	p-value	R^2
LS	←			LC	0.92	0.035	22.214	0.000***	0.841
LF	←			LC	0.89	0.033	17.247	0.000***	0.798
LP	←			LC	0.17	0.081	1.500	0.134^{NS}	–
LP	←			LS	0.16	0.086	1.527	0.127^{NS}	–
LP	←			LF	0.51	0.081	7.003	0.000***	0.650
LP	←	LS	←	LC	0.14	–	–	–	–
LP	←	LF	←	LC	0.46	–	–	0.000***	0.519

*** นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001, ^{NS} ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ λ ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยตัวแปรอิสระในรูปคะแนนมาตรฐาน

ผลการวิเคราะห์อิทธิพลทางตรง ทางอ้อม และผลรวมอิทธิพลพบว่า

1. ตัวแปรเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลรวมต่อผลการดำเนินงานโลจิสติกส์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 คือ ตัวแปรสมรรถนะโลจิสติกส์ (0.519) และประสิทธิภาพโลจิสติกส์ (0.650)

2. ตัวแปรเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลทางตรงต่อผลการดำเนินงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 คือ ตัวแปรประสิทธิภาพโลจิสติกส์ (0.650) สามารถอธิบายได้ ดังนี้

2.1 สมรรถนะโลจิสติกส์มีอิทธิพลในทางบวกต่อกลยุทธ์การจัดการโลจิสติกส์มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวแปรอิสระในรูปคะแนนมาตรฐาน (λ) = 0.92 และพบว่า สมรรถนะโลจิสติกส์สามารถพยากรณ์กลยุทธ์การจัดการโลจิสติกส์ได้ร้อยละ 84.1 (R^2 = 0.841) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

2.2 สมรรถนะโลจิสติกส์มีอิทธิพลในทางบวกต่อประสิทธิภาพโลจิสติกส์มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวแปรอิสระในรูปคะแนนมาตรฐาน (λ) = 0.89 และพบว่า สมรรถนะโลจิสติกส์สามารถพยากรณ์ประสิทธิภาพโลจิสติกส์ได้ร้อยละ 79.8 (R^2 = 0.798) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

2.3 ประสิทธิภาพโลจิสติกส์มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานโลจิสติกส์ มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวแปรอิสระในรูปคะแนนมาตรฐาน (λ) = 0.51 และพบว่า ประสิทธิภาพโลจิสติกส์สามารถพยากรณ์ผลการดำเนินงานโลจิสติกส์ได้ร้อยละ 65.0 (R^2 = 0.650) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

3. ตัวแปรเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อผลการดำเนินงานโลจิสติกส์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 คือ ตัวแปรสมรรถนะโลจิสติกส์ (0.519) ซึ่งอธิบายได้ว่า สมรรถนะโลจิสติกส์มีอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานโลจิสติกส์ โดยผ่านประสิทธิภาพโลจิสติกส์ในทิศทางบวก และมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวแปรอิสระรูปคะแนนมาตรฐานรวมเท่ากับ 0.457

จากผลการวิเคราะห์สมการโครงสร้างปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานโลจิสติกส์ สามารถสรุปผลการทดสอบสมมติฐาน ได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ทางสถิติ อิทธิพลของสมรรถนะโลจิสติกส์ที่มีต่อกลยุทธ์การจัดการโลจิสติกส์ มีค่า t value = 22.214, p-value = 0.000 สามารถยอมรับได้ว่าเป็นไปตามสมมติฐาน H1 ซึ่งพบว่า สมรรถนะโลจิสติกส์ด้านสมรรถนะการตอบสนองตลาดมีความสำคัญต่อกลยุทธ์การจัดการโลจิสติกส์ด้านเทคนิคการบริการสินค้าคงคลังมากที่สุด

2. ผลการวิเคราะห์ทางสถิติ อิทธิพลของสมรรถนะโลจิสติกส์ที่มีต่อประสิทธิภาพโลจิสติกส์มีค่า t value = 17.247, p-value = 0.000 สามารถยอมรับได้ว่าเป็นไปตามสมมติฐาน H2 ซึ่งพบว่า

สมรรถนะโลจิสติกส์ด้านสมรรถนะการตอบสนองตลาดมีความสำคัญต่อประสิทธิภาพโลจิสติกส์ 3 ด้านหลัก อันได้แก่ ด้านการบริหารสินค้าคงคลัง ด้านการจัดซื้อจัดหา และด้านการจัดการเครื่องมืออุปกรณ์และการบรรจุหีบห่อมากที่สุด

3. ผลการวิเคราะห์ทางสถิติ อิทธิพลของประสิทธิภาพโลจิสติกส์ที่มีต่อผลการดำเนินงานโลจิสติกส์ค่า t value = 7.003, p-value = 0.001 สามารถยอมรับได้ว่าเป็นไปตามสมมติฐาน H5 ซึ่งพบว่าประสิทธิภาพโลจิสติกส์ด้านการให้บริการแก่ลูกค้าฯ มีความสำคัญต่อผลการดำเนินงานโลจิสติกส์ ด้านความน่าเชื่อถือมากที่สุด

4. ผลการวิเคราะห์ทางสถิติที่ยอมรับสมมติฐาน H2 และยอมรับสมมติฐาน H5 สามารถยอมรับได้ว่าเป็นไปตามสมมติฐาน H7 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวแปรอิสระรูปคะแนนมาตรฐานรวม = 0.457

อภิปรายผล

1. ระดับของสมรรถนะโลจิสติกส์ กลยุทธ์การจัดการโลจิสติกส์ ประสิทธิภาพโลจิสติกส์ และผลการดำเนินงานโลจิสติกส์พบว่า ระดับของสมรรถนะโลจิสติกส์ มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก ซึ่งมุ่งเน้นความสามารถในการตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าทำให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจ ซึ่งสอดคล้องกับ Pisitkasem (2014) พบว่า องค์ประกอบทุกตัวของสมรรถนะโลจิสติกส์มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับค่อนข้างสูง

2. ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของสมรรถนะโลจิสติกส์ ทั้งทางตรงและทางอ้อมที่มีต่อผลการดำเนินงานโลจิสติกส์ของอุตสาหกรรมผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ในประเทศไทย สามารถอภิปรายออกเป็น 4 ประเด็น ดังนี้

2.1 สมรรถนะโลจิสติกส์มีอิทธิพลต่อกลยุทธ์การจัดการโลจิสติกส์ สอดคล้องกับ Wijititkulsawat (2018) พบว่า การให้ความสำคัญกับกลยุทธ์การจัดการโลจิสติกส์ และบทบาทการจัดกิจกรรมด้านโลจิสติกส์ ซึ่งมีอิทธิพลต่อกระบวนการพัฒนา และการบริหารจัดการโลจิสติกส์ เพื่อให้ผลดำเนินงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูง เกิดความคุ้มค่า และสามารถลดต้นทุนโลจิสติกส์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 สมรรถนะโลจิสติกส์มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพโลจิสติกส์ สอดคล้องกับ Zawawi et al. (2017) ที่พบว่า สมรรถนะโลจิสติกส์มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญกับผลการดำเนินงานโลจิสติกส์

2.3 ประสิทธิภาพโลจิสติกส์มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานโลจิสติกส์ สอดคล้องกับ Pisitkasem (2014) ที่พบว่า ประสิทธิภาพโลจิสติกส์ ด้านต้นทุนที่ดีส่งผลต่อการแสวงหาลูกค้าที่ดีขึ้น ประสิทธิภาพโลจิสติกส์ด้านเวลาที่ดีมีผลต่อการรักษาลูกค้า และส่งผลต่อผลการดำเนินงานด้านการเงินที่ดีขึ้น

2.4 สมรรถนะโลจิสติกส์มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานโลจิสติกส์ โดยผ่านประสิทธิภาพโลจิสติกส์ สอดคล้องกับ Bihter และ Ali (2015) ซึ่งพบว่า สมรรถนะโลจิสติกส์ส่งผลต่อประสิทธิภาพโลจิสติกส์ และประสิทธิภาพโลจิสติกส์ส่งต่อผลการดำเนินงาน

สรุปผล

ผลการศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและการทดสอบสมมติฐานพบว่า แบบจำลองสมการโครงสร้างปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานโลจิสติกส์ มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในเกณฑ์ดีมาก 7 ดัชนี และดัชนีวัดความสอดคล้องที่ปรับแก้ไขแล้ว (AGFI) สอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในเกณฑ์ดี สรุปได้ว่าตัวแปรของแบบจำลองสมการโครงสร้างปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานโลจิสติกส์มีความสอดคล้องเป็นไปตามเกณฑ์ มีความเที่ยงตรง (Validity)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการวิจัยในครั้งนี้

1.1 สมรรถนะโลจิสติกส์ด้านสมรรถนะ

การตอบสนองตลาดมีอิทธิพลต่อกลยุทธ์การจัดการโลจิสติกส์ด้านเทคนิคการบริการสินค้าคงคลังสูงสุด ดังนั้นผู้บริหารองค์การควรนำเครื่องมือสำคัญนี้ไปบริหารจัดการองค์การ

1.2 สมรรถนะโลจิสติกส์ ด้านสมรรถนะการตอบสนองตลาดมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพโลจิสติกส์ด้านการบริหารสินค้าคงคลังสูงสุด ดังนั้นผู้บริหารองค์การควรนำเครื่องมือสำคัญนี้ไปปรับใช้บริหารองค์การ

1.3 ประสิทธิภาพโลจิสติกส์ด้านการให้บริการแก่ลูกค้าและกิจกรรมฯ มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานโลจิสติกส์ด้านความน่าเชื่อถือสูงสุด ดังนั้นผู้บริหารองค์การควรนำเครื่องมือสำคัญนี้ไปวัดประเมินประสิทธิภาพเพื่อเพิ่มความสามารถในการดำเนินงานโลจิสติกส์

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตอาจเป็นการนำตัวแปรสมรรถนะโลจิสติกส์ในด้านต่าง ๆ และหรือนำโมเดลที่ได้พัฒนาขึ้นจากการวิจัยครั้งนี้ไปทดสอบเพื่อศึกษาผลกระทบที่มีต่อผลการดำเนินงานของอุตสาหกรรมอื่น ๆ นอกเหนือจากอุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์ เช่น อุตสาหกรรมคอมพิวเตอร์และอิเล็กทรอนิกส์ อุตสาหกรรมถุงมือยางและผลิตภัณฑ์ยางทางการแพทย์ เป็นต้น ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมสำคัญของประเทศไทยเช่นกัน เพื่อยืนยันและเปรียบเทียบข้อค้นพบจากแบบจำลองสมการโครงสร้างในครั้งนี้

References

Aphiprachayasakul, K. (2020). *Logistics and supply chain management "Strategies to make rich helps to save".* Focus Media Publishing. [in Thai]

Barney, J. B., Ketchen, D. J., & Wright, M. (2011). The future of resource-based theory: Revitalization or decline? *Journal of Management, 37(5),* 1299-1315.

Bihter, K., & Ali, E. A. (2015). The roles of IT capability and organizational culture on logistics capability and firm performance. *Journal of Business Studies Quarterly, 7*(2), 23-45.

Chim-Jiew, S. (2020). *Logistics management of the auto industry for the duration of the COVID-19 outbreak* [Master's thesis]. Ramkhamhaeng University. [in Thai]

Comrey, A. L., & Lee, H. B. (1992). *A first course in factor analysis* (2nd ed.). Lawrence Erlbaum Associated.

Division of Logistics, Department of Industrial Promotion (DIPROM), Ministry of Industry and Small and Medium Industrial Institute (SMI), The Federation of Thai Industrial. (2018). *Handbook of logistics management and the preparation of a roaming workshop*. DIPROM. [in Thai]

Eastern Economic Corridor (EEC). (2018). *The automotive industry of the future.* https://www.eeco.or.th/industry/

Gallon, M. B., Stillman, H. M., & Coates, D. (1995). Putting core competency thinking into practice. *Research Technology Management, 38(3),* 20-28.

Hair, J., Black, W., Babin, B., Anderson, R., & Tatham, R. (2006). *Multivariate data analysis* (6th ed.). Pearson Prentice Hall.

Hair, J. F., Hult, G. T., Ringle, C. M., & Sarstedt, M. A. (2017). *Primer on Partial Least Squares Structural Equation Modeling (PLS-SEM).* Prentice Hall.

Industrial Estate Authority of Thailand (IEAT). (2020). *Member-list, group of auto parts manufacturers in Thailand.* https://www.ieat.go.th/ieat-industry-port-factory/ieat-factory-search [in Thai]

Jones, G., George, J., & Hill, C. (2000). *Contemporary management.* Irwin MacGraw Hill.

Kanitpong, T. (2018). Competitiveness of Thailand's electric vehicle industry. *NIDA Business Journal,* (23), 5-19. [in Thai]

Kline, R. B. (2011). *Principles and practice of structural equation modeling* (3rd ed.). The Guilford Press.

Lu, C. S., & Yang, C. C. (2010). Logistics service capability and firm performance of international distribution center operators. *The Service Industries Journal, 30*(2), 281-298.

Ministry of Industry (Thailand). (2016). *Thailand industrial development strategy 4.0 (2017-2036).* http://www.oie.go.th/assets/portals/1/fileups/2/files/Industrial%20Master%20Plan/thailandindustrialdevelopmentstrategy4.0.pdf [in Thai]

Nulty, D. D. (2008). The adequacy of response rates to online and paper surveys: What can be done? *Assessment & Evaluation in Higher Education, 33*(3), 301-314.

Pisitkasem, P. (2014). *Determinants of logistics capability and its effects on the performance of the auto parts manufacturing industry in Thailand* [Doctoral dissertation]. Ramkhamhaeng University. [in Thai]

Sakvanichkul, P. (2018). *The efficiency of logistics services for machine tools and metalworking technology exhibition* [Doctoral dissertation]. Silpakorn University. [in Thai]

Thai Autoparts Manufacturers Association (TAPMA). (2020). *Member-lists.* http://www.thaiautoparts.or.th/index.php?op=member-index [in Thai]

The Thai Automotive Industry Association (TAIA). (2020). *Member-lists.* https://taia.or.th/taia-information/member-lists/ [in Thai]

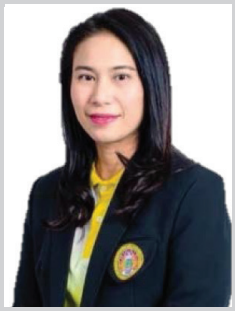
West, P. G., & Bamford, C. E. (2010). *Strategy: Sustainable advantage and performance*. South-Western, Cengage Learning.

Wijititkulsawat, N. (2018). *Logistics management strategy 4.0 with self-adjustment for Thai entrepreneurs in industrial era 4.0.* https://tdc.thailis.or.th/tdc/dccheck.php?Int_code=52&RecId=31858&obj_id=200277&showmenu=no&userid=0 [in Thai]

Zawawi, N. F. B. M., Sazali, A. W., Abdullah, A. M., Ahmad, G. B., & Fazal, S. A. (2017). Logistics capability, information technology, and innovation capability of logistics service providers: Empirical evidence from East Coast Malaysia. *International Review of Management and Marketing, 7*(1), 326-336.

Name and Surname: Nutchaphuk Sathitthum
Highest Education: Master Degree of Business Administration, Rajamangala University of Technology Isan Nakhon Ratchasima
Affiliation: Nakhon Ratchasima Rajabhat University
Field of Expertise: Logistics Management and Supply Chain Management

Name and Surname: Saweeya Prathanadi Chatviwattanakarn
Highest Education: Ph.D. in Business Administration, Bangkok University in Full Corporation with University of Nebraska-Lincoln, USA
Affiliation: Nakhon Ratchasima Rajabhat University
Field of Expertise: Business Administration, Strategic Management, and Accounting

Name and Surname: Siriporn Loetyingyot
Highest Education: Ph.D., Doctor of Philosophy (Management), Silpakorn University
Affiliation: Nakhon Ratchasima Rajabhat University
Field of Expertise: Management, Logistics Management, and Supply Chain Management

การปรับปรุงสินค้าคงคลังโดยประยุกต์ใช้การจำแนกประเภทกลุ่มสินค้าและแบบจำลองปริมาณการสั่งซื้อแยกตามลักษณะอุปสงค์ กรณีศึกษาในการผลิตอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์

INVENTORY IMPROVEMENT BY USING CLASSIFICATION ANALYSIS AND ORDER QUANTITY MODEL BASED ON DEMAND CHARACTERISTICS: A CASE STUDY OF ELECTRONIC APPLIANCES MANUFACTURING

ศศิธร ทองประไพ[1] และเดชรัตน์ สัมฤทธิ์[2]
Sasithorn Thongprapai[1] and Detcharat Sumrit[2]
[1,2]คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
[1,2]Faculty of Engineering, Mahidol University

Received: July 25, 2021 / Revised: October 29, 2021 / Accepted: November 2, 2021

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประยุกต์ใช้หลักการจัดการสินค้าคงคลัง เพื่อลดต้นทุนรวมของสินค้าคงคลังส่วนเกินสำหรับบริษัทกรณีศึกษา ซึ่งผลิตชิ้นส่วนอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ โดยทำการศึกษาสินค้าคงคลังประเภทชิ้นส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์เครื่องกำเนิดไฟฟ้า ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์หลักที่มีสินค้าคงคลังมากที่สุด โดยใช้การจัดประเภทสินค้าคงคลัง ตามเทคนิคการวิเคราะห์แบบเอบีซี โดยพิจารณาจากมูลค่าและปริมาณการใช้สะสมต่อปี และทำการหาวิธีการคำนวณปริมาณการสั่งซื้อสินค้าสำหรับกลุ่ม “เอ” โดยใช้การหาค่าสัมประสิทธิ์ความแปรปรวน ซึ่งจากการศึกษาวิจัยทำให้ได้นโยบายการจัดซื้อแบบใหม่ โดยได้กำหนดตามรูปแบบความแปรปรวนของความต้องการของสินค้าคงคลังแต่ละรายการ โดยใช้แบบจำลองการสั่งซื้อที่ประหยัดสำหรับรายการที่มีลักษณะความต้องการคงที่ และใช้วิธีการกำหนดปริมาณการสั่งซื้อตามความต้องการในแต่ละช่วงเวลา (ซิลเวอร์มิล ฮิวริสติก) สำหรับรายการที่มีลักษณะความต้องการไม่คงที่ ผลของการดำเนินนโยบายการจัดซื้อแบบใหม่ แสดงให้เห็นว่าต้นทุนสินค้าคงคลังส่วนเกินลดลงร้อยละ 64.74

คำสำคัญ: การจัดกลุ่มด้วยระบบเอบีซี การจัดการสินค้าคงคลัง การสั่งซื้อแบบประหยัด การสั่งซื้อตามความต้องการในแต่ละช่วงเวลา

Abstract

This research is aimed to apply the inventory management principles to decrease the total cost of excess inventory for an electronic appliances manufacturing company under the case of study. The component parts of the power generator products have been selected for empirical study as this group of products has the largest amount of excess inventory. Firstly, the inventory of component parts is classified based on ABC analysis technique by considering

Corresponding Author
E-mail: dettoy999@gmail.com

value and cumulative usage per year. Next, the demand variation pattern of each part in group "A" is examined by using the coefficient variability value. Finally, the new purchasing policies have been established according to the demand variation characteristics of each component part. Based on demand variation characteristics, the Economic Order Quantity Model is used for smooth demand while the Silver Meal heuristic is employed for unstable demand. The result of the new purchasing policies implementation shows 64.74 percent decrease in total excess inventory cost.

Keywords: ABC Classification, Inventory Management, Economic Order Quantity, Silver Meal Heuristic

บทนำ

ปัญหาสินค้าคงคลังมีผลต่อต้นทุนรวมขององค์กรเป็นอย่างมาก หากไม่มีวิธีการบริหารจัดการที่ดีก็จะทำให้องค์กรต้องแบกรับต้นทุนที่มากเกินความจำเป็น และส่งผลต่อการดำเนินธุรกิจในอนาคต ดังนั้นการมีกลยุทธ์ในการบริหารจัดการสินค้าคงคลังที่ดีจะเป็นการยกระดับมาตรฐานในกระบวนการดำเนินธุรกิจ เพื่อรับมือกับสภาวะสงครามทางการค้า และยังช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักลงทุนและเพิ่มการตอบสนองความต้องการของลูกค้าให้ได้สูงที่สุด (Singsanong & Kanchanasuntorn, 2020)

กรณีศึกษาเป็นบริษัทรับจ้างผลิตชิ้นส่วนอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ประเภทแผงวงจรพิมพ์ไฟฟ้าสำเร็จรูป (Printed Circuit Board Assembly: PCBA) ซึ่งจากการเข้าไปศึกษาและวิเคราะห์กระบวนการทำงานพบว่า ผลิตภัณฑ์หลักของบริษัทเป็นประเภทผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มีอายุการใช้งานสั้น (Short Life Cycle) และมีความแปรปรวนในส่วนของความต้องการมากกว่าผลิตภัณฑ์อื่น อีกทั้งสินค้าคงคลังที่มีอยู่ยังไม่สามารถนำไปใช้ร่วมกับผลิตภัณฑ์อื่นได้ (Unique Item) ซึ่งบ่อยครั้งจึงก่อให้เกิดสินค้าล้าสมัย (Obsolete Inventory) และยังส่งผลให้บริษัทประสบปัญหาในเรื่องของปริมาณสินค้าคงคลังส่วนเกิน (Excess Inventory) ทำให้ต้นทุนรวมของสินค้าคงคลังมากเกินความจำเป็น ซึ่งบริษัทต้องแบกรับค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ อีกทั้งยังไม่สามารถชี้แจงวิธีการบริหารจัดการปัญหาให้กับผู้บริหารระดับสูงและลูกค้าได้ จากกรณีดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยต้องการแก้ปัญหาเพื่อทำการลดต้นทุนรวมและนำเสนอวิธีการกำหนดปริมาณการสั่งซื้อ โดยการจัดแบ่งประเภทสินค้าคงคลังประเภทชิ้นส่วนประกอบ (Component) ด้วยวิธีการจำแนกประเภทตามมูลค่าและปริมาณการใช้สะสมต่อปี (ABC Classification Analysis) เพื่อการกำหนดปริมาณสั่งซื้อที่เหมาะสม อีกทั้งยังนำเทคนิคการหาปริมาณการสั่งซื้อที่ประหยัด (Economic Order Quantity Model: EOQ Model) เพื่อการคำนวณหาปริมาณการสั่งซื้อสำหรับสินค้าคงคลังที่มีลักษณะความต้องการคงที่ (Sunhiran & Rattabut, 2020) และใช้วิธีการกำหนดปริมาณการสั่งซื้อตามความต้องการในแต่ละช่วงเวลา หรือซิลเวอร์มิล ฮิวริสติค (Silver Meal Heuristic) สำหรับสินค้าคงคลังที่มีลักษณะความต้องการไม่คงที่ (Chaovalitwongse, 2018) ทั้งนี้เพื่อนำมาประยุกต์ใช้สำหรับลดต้นทุนรวมของสินค้าคงคลังประเภทชิ้นส่วนประกอบและเป็นแนวทางในการบริหารจัดการธุรกิจในอนาคต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อทำการจัดหมวดหมู่สินค้าคงคลังประเภทชิ้นส่วนประกอบ ตามมูลค่าและปริมาณการใช้สะสมต่อปี โดยการประยุกต์ใช้ทฤษฎี ABC Classification Analysis

2. เพื่อทำการคำนวณหาปริมาณการสั่งซื้อที่เหมาะสมและนำเสนอวิธีการสั่งซื้อชิ้นส่วนประกอบในรูปแบบใหม่ โดยพิจารณาจากความแปรปรวนของความต้องการชิ้นส่วนประกอบในแต่ละรายการ (Coefficient Variability: CV) จากนั้นจึงทำการประยุกต์ใช้การคำนวณหาปริมาณการสั่งซื้อด้วยวิธี EOQ Model และ Silver Meal Heuristic

3. เพื่อเปรียบเทียบต้นทุนรวมก่อนและหลังการประยุกต์ใช้วิธีการจัดหมวดหมู่ ตามมูลค่าของสินค้าคงคลังประเภทชิ้นส่วนประกอบ (ABC Classification Analysis) เพื่อกำหนดปริมาณการสั่งซื้อโดยใช้การคำนวณด้วยวิธี EOQ Model รวมถึง Silver Meal Heuristic โดยมุ่งเน้นการปรับปรุงจำนวนการสั่งซื้อของสินค้าในกลุ่ม A

ทบทวนวรรณกรรม

ความหมายของสินค้าคงคลัง

สินค้าคงคลัง หมายถึง ปริมาณสินค้าหรือบริการที่ธุรกิจมีสำรองไว้ เพื่อการใช้งาน การบริหาร การผลิต และการจัดจำหน่ายในอนาคต (Wiriyakitpattana & Muengtat, 2008) กล่าวคือ การบริหารสินค้าคงคลังถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากในทุกธุรกิจ เนื่องจากเป็นสินทรัพย์ที่มีมูลค่าสูง และเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับธุรกิจ เพราะจัดเป็นสินทรัพย์หมุนเวียนรายการหนึ่งซึ่งธุรกิจพึงมีไว้ เพื่อให้การจัดการผลิต หรือเพื่อที่จะทำให้การขายดำเนินไปได้อย่างราบรื่น (Leelathanapipat & Chantuk, 2019, pp. 226-241) ซึ่งหากองค์กรใดมีการควบคุมสินค้าคงคลังที่ไม่ดีอาจส่งผลต่อความล้มเหลวของกิจการได้ ซึ่ง Sohail และ Sheikh (2018, pp. 1176-1190) ยืนยันว่าต้นทุนสินค้าคงคลังมีผลกระทบอย่างมากต่อความสามารถในการทำผลกำไรขององค์กร ดังนั้นการบริหารจัดการสินค้าคงคลังและการตัดสินใจที่ดีเพื่อให้มีสินค้าคงคลังในระดับที่เหมาะสมจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมากในการช่วยลดต้นทุนรวมขององค์กรและเพิ่มสภาพคล่องทางธุรกิจ

การแบ่งประเภทสินค้าคงคลัง (ABC Classification Analysis)

การจัดการสินค้าคงคลังตามทฤษฎีการแบ่งประเภทตามมูลค่าและปริมาณการใช้สะสมต่อปี หรือ ABC Classification Analysis เป็นวิธีการแบ่งประเภทสินค้าคงคลังออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่ม A กลุ่ม B และกลุ่ม C ซึ่งในการวิเคราะห์จะอาศัยหลักการของพาเรโตที่ให้ความสำคัญกับสินค้าที่มีจำนวนน้อยแต่มีมูลค่ามาก (Thongkon & Tulyalak, 2019) โดยที่

สินค้าในกลุ่ม A มีมูลค่าหรือการหมุนเวียนประมาณ ร้อยละ 75.00-80.00 ของมูลค่าสินค้าคงคลัง

สินค้าในกลุ่ม B มีมูลค่าหรือการหมุนเวียนประมาณ ร้อยละ 20.00-30.00 ของมูลค่าสินค้าคงคลัง

สินค้าในกลุ่ม C มีมูลค่าหรือการหมุนเวียนประมาณ ร้อยละ 5.00-10.00 ของมูลค่าสินค้าคงคลัง

Nadkarni และ Ghewari (2016, pp. 24-28) ได้กล่าวว่า เราควรให้ความสำคัญกับสินค้าที่มีมูลค่ามากมีจำนวนน้อยแต่มีปริมาณสะสมสูง ซึ่งได้จัดสัดส่วนการแบ่งประเภทของสินค้าคงคลังไว้ ดังต่อไปนี้

สินค้ากลุ่ม A มีจำนวนรายการ ร้อยละ 5.00-15.00 และมีมูลค่าสะสม ร้อยละ 70.00-100.00

สินค้ากลุ่ม B มีจำนวนรายการ ร้อยละ 15.00-70.00 และมีมูลค่าสะสม ร้อยละ 20.00-70.00

สินค้ากลุ่ม C มีจำนวนรายการ ร้อยละ 70.00-100.00 และมีมูลค่าสะสม ร้อยละ 5.00-15.00

อย่างไรก็ตามแม้ว่ากฎพาเรโตจะมีชื่อเรียกอื่นอีก เช่น กฎ 80/20 แต่ตามจริงนั้นไม่จำเป็นที่จะต้องมีจำนวนเพียงแค่ร้อยละ 20.00 หรือมีมูลค่ารวมร้อยละ 80.00 พอดี แต่สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม เพื่อที่จะนำมาทำการปรับประยุกต์ใช้กับธุรกิจแต่ละประเภท (Vanitchinchai, 2011)

เทคนิคปริมาณการสั่งซื้อที่ประหยัด (EOQ Model)

เทคนิคนี้เป็นการวิเคราะห์ปริมาณการสั่งซื้อที่ประหยัด โดยให้การสั่งซื้อสินค้าในแต่ละครั้งต้องสั่งซื้อ

ในปริมาณหรือจำนวนที่ทำให้ค่าใช้จ่ายรวมมีมูลค่าต่ำที่สุด (Srivareerattana et al., 2020) และผลที่ได้จากการคำนวณโดยใช้ EOQ Model จะสามารถตอบคำถามข้อที่ว่าควรจะทำการสั่งซื้อเป็นจำนวนเท่าไหร่ถึงจะเหมาะสมกับลักษณะความต้องการสินค้า (Sunhiran & Rattabut, 2020) อีกทั้งรูปแบบการคำนวณนี้จะใช้กับสินค้าคงคลังที่มีลักษณะความต้องการที่เป็นอิสระต่อกัน โดยไม่เกี่ยวข้องต่อเนื่องกับสินค้ารายการอื่น ๆ (Independent Demand) ทั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบต้นทุนรวมของสินค้าคงคลังที่ต่ำที่สุดเป็นหลัก เพื่อที่จะทำการกำหนดปริมาณการสั่งซื้อต่อครั้ง โดยมีสมมติฐานดังขอบเขตต่อไปนี้ (Aphiprachayasakul, 2013)

1. ทราบปริมาณอุปสงค์อย่างชัดเจนและมีอุปสงค์คงที่
2. ได้รับสินค้าที่สั่งซื้อพร้อมกันทั้งหมด
3. เวลานำในการสั่งซื้อ (Lead Time) แน่นอน
4. รอบเวลาในการสั่งซื้อ เป็นช่วงเวลาตั้งแต่สั่งซื้อจนได้รับสินค้าคงที่
5. ต้นทุนการเก็บรักษาสินค้าและต้นทุนการสั่งซื้อคงที่
6. ราคาสินค้าที่สั่งซื้อต่อหน่วยคงที่
7. ไม่มีสภาวะของขาดมือ (Shortage)

ในการคำนวณหาปริมาณการสั่งซื้อที่ประหยัด (Economic Order Quantity: EOQ) สำหรับงานวิจัยนี้จะทำการพิจารณาข้อมูลความต้องการสินค้า และการคำนวณต้นทุนรวมของสินค้าคงคลังในช่วงเวลา 1 ปี ซึ่งมีค่าตัวแปรต่าง ๆ ดังนี้

D = ความต้องการสินค้าต่อปี (หน่วย)

Co = ต้นทุนการสั่งซื้อต่อครั้ง (ดอลลาร์สหรัฐ/ครั้ง)

Cc = ต้นทุนการเก็บรักษาต่อหน่วย ต่อปี (ดอลลาร์สหรัฐ)

Q = ปริมาณการสั่งซื้อต่อครั้ง (หน่วย)

TCmin = ต้นทุนสินค้าโดยรวมต่ำสุด (ดอลลาร์สหรัฐ)

โดยที่สามารถคำนวณหาปริมาณการสั่งซื้อที่ประหยัด (EOQ) และต้นทุนรวม (Total Cost: TC) ได้จากสมการดังต่อไปนี้

$$EOQ = \sqrt{\frac{2CoD}{Cc}}$$

$$TC_{\min} = \left[\frac{CoD}{Q}\right] + \left[\frac{QCc}{2}\right]$$

เทคนิคการกำหนดปริมาณการสั่งซื้อตามความต้องการในแต่ละช่วงเวลา (Silver Meal Heuristic Technique)

เป็นวิธีสำหรับกำหนดปริมาณการสั่งซื้อ โดยพิจารณาจากความต้องการในแต่ละงวดเวลาล่วงหน้า (m) และพิจารณาค่าใช้จ่ายรวมเฉลี่ยต่อคาบ เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจเลือกว่าควรจะสั่งเติมสินค้าในปริมาณที่สามารถตอบสนองความต้องการครั้งละกี่คาบที่จะทำให้ค่าใช้จ่ายรวมเฉลี่ยต่อคาบมีค่าต่ำที่สุดในแต่ละครั้งของการดำเนินการสั่งเติมสินค้า (Chaovalitwongse, 2018) โดยสมมติฐานให้ต้นทุนการเก็บรักษาจะเกิดขึ้นเมื่อสิ้นสุดแต่ละงวดเวลาและปริมาณสินค้าที่ต้องการในแต่ละงวดเวลาจะเริ่มใช้ไปตั้งแต่ต้นงวด (Silver et al., 1998) โดยมีสูตรในการคำนวณ ดังนี้

K(1) = A (1)

K(2) = 1/2 (A + h*D2) (2)

K(3) = 1/3 (A + h*D2 + 2h*D3) (3)

K(m) = 1/m (A + h*D2 + 2h*D3.... + ... + (m-1) h*Dm) (4)

โดยมีเงื่อนไขว่า จะหยุดการคำนวณเมื่อ K(m +1) > K(m) ซึ่งหมายความว่า ต้นทุนเฉลี่ยของงวดปัจจุบันมากกว่างวดก่อนหน้าแล้ว และเมื่องวดที่ K (m + 1) มีต้นทุนสูงกว่า K(m) เราจะหยุดทำการสั่งซื้อ ณ งวดที่ 1 เพื่อให้ครอบคลุมปริมาณความต้องการ m งวด (Phalika & Suwannasap, 2017, pp. 102-113) โดยที่

A = ต้นทุนการสั่งซื้อต่อครั้ง

h = ต้นทุนการจัดเก็บต่อหน่วยต่อเดือน

D = ความต้องการสินค้าต่อปี (หน่วย)

m = งวดเวลา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Panyorattaroj (2017) ได้ทำการวิจัยโดยการวิเคราะห์หาปริมาณการสั่งซื้อที่เหมาะสมให้กับบริษัทกรณีศึกษา ซึ่งผลิตชิ้นส่วนประกอบรถยนต์ และมีการสั่งซื้อวัตถุดิบจากต่างประเทศ เพื่อลดต้นทุนและระยะเวลาสั่งซื้อ โดยการประยุกต์ใช้ทฤษฎี ABC Classification Analysis และใช้ EOQ Model คำนวณหาปริมาณการสั่งซื้อที่เหมาะสม เพื่อให้มีสินค้าเพียงพอต่อความต้องการของบริษัทกรณีศึกษา ส่งผลให้ประหยัดค่าใช้จ่ายรวมทั้งปีได้ถึง 910,500.69 บาท โดยค่าใช้จ่ายรวมที่ลดลงนั้นเกิดจากค่าใช้จ่ายในการสั่งซื้อต่อครั้งและค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บรักษา อันเนื่องมาจากรอบการสั่งซื้อและปริมาณที่สั่งซื้อมีความเหมาะสมมากขึ้น

Agada และ Ogwuche (2017, pp. 737-742) ได้ศึกษาเรื่องการจัดการสินค้าคงคลังของร้านขายยาในโรงพยาบาล ซึ่งมีการซื้อวัตถุดิบจากต่างประเทศ โดยประยุกต์ใช้ทฤษฎี ABC Classification Analysis โดยแบ่งสินค้าคงคลังแยกตามมูลค่าและปริมาณการใช้ออกเป็น 3 กลุ่ม และประยุกต์ใช้ทฤษฎี EOQ Model ร่วมกับ ROP เพื่อกำหนดปริมาณการสั่งซื้อและจุดสั่งซื้อใหม่ของสินค้าคงคลังแต่ละกลุ่ม ผลการศึกษาพบว่าสามารถลดต้นทุนการสั่งซื้อสินค้าในกลุ่ม A ได้ ร้อยละ 2.50 กลุ่ม B ร้อยละ 12.50 และกลุ่ม C ร้อยละ 25.00 ซึ่งส่งผลให้ต้นทุนรวมลดลง

Ikasari et al. (2018) ทำการประยุกต์ใช้ Silver Meal Heuristic เพื่อกำหนดปริมาณการสั่งซื้อตามช่วงเวลาของวัตถุดิบนำเข้าที่ใช้ในการผลิตบุหรี่ ซึ่งมีความต้องการไม่คงที่ในแต่ละช่วงเวลา ซึ่งจากการใช้วิธี Silver Meal Heuristic ส่งผลให้ต้นทุนรวมลดลงร้อยละ 29.41 อีกทั้งความถี่ในการสั่งซื้อยังลดลงอีกด้วย

Melati และ Slamet (2019, pp. 454-462) ได้ประยุกต์ใช้ EOQ Model เพื่อคำนวณหาปริมาณการสั่งซื้อวัตถุดิบที่เหมาะสมของบริษัทกรณีศึกษา ซึ่งสั่งซื้อวัตถุดิบจากต่างประเทศ ประกอบด้วย มะพร้าว แป้งข้าวจ้าว และน้ำตาล โดยผลการวิจัยพบว่าสามารถลดความถี่ของรอบการสั่งซื้อ อีกทั้งสามารถลดต้นทุนในการสั่งซื้อวัตถุดิบ และลดต้นทุนการจัดเก็บวัตถุดิบทั้ง 3 ประเภท ส่งผลให้ต้นทุนรวมลดลงร้อยละ 50.00

Sunhiran และ Rattabut (2020) ได้มีการทำการศึกษาการจัดการสินค้าคงคลังเพื่อมุ่งเน้นให้ความสำคัญด้านต้นทุนรวม โดยใช้ทฤษฎี ABC Classification Analysis และการจัดแบ่งวัสดุตามความสำคัญกับการผลิต (Vital, Essential, and Desirable Analysis: VED) ร่วมกับ EOQ Model และ Silver Meal Heuristic พบว่า สามารถลดต้นทุนรวมของสินค้าคงคลังได้ถึงร้อยละ 65.96 สำหรับการใช้วิธีการสั่งซื้อแบบประหยัด EOQ Model และร้อยละ 65.25 สำหรับวิธีซิลเวอร์มิล ฮิวริสติก (Silver Meal Heuristic)

ขอบเขตการวิจัย

1. ทำการศึกษาเฉพาะสินค้าคงคลังประเภทชิ้นส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์เครื่องกำเนิดไฟฟ้า โดยระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัยคือ ตั้งแต่เดือนเมษายน พ.ศ. 2562 ถึงเดือนเมษายน พ.ศ. 2563
2. ศึกษาเฉพาะสินค้าคงคลังประเภทชิ้นส่วนประกอบในกลุ่ม A ทั้งที่มีปริมาณการใช้คงที่และไม่คงที่
3. ไม่พิจารณาพื้นที่คลังสินค้า
4. ให้ราคาสั่งซื้อคงที่
5. ไม่พิจารณาสินค้าขาดมือ

วิธีการวิจัย

ประชากรในการศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาของบริษัทกรณีศึกษาคือ สินค้าคงคลังประเภทชิ้นส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์เครื่องกำเนิดไฟฟ้า จำนวนทั้งสิ้น 147 รายการ โดยจะใช้ผลจากการแบ่งประเภท โดยพิจารณาจากมูลค่าและปริมาณการใช้สะสมต่อปีและเลือกพิจารณาเฉพาะกลุ่มตัวอย่างคือ สินค้าคงคลังประเภทชิ้นส่วนประกอบในกลุ่ม A จำนวน 17 รายการ

เนื่องจากเป็นสินค้าที่มีมูลค่าสูง อีกทั้งยังมีสินค้าคงคลังส่วนเกินปริมาณมาก ทั้งนี้เพื่อมุ่งเน้นการปรับปรุงจำนวนการสั่งซื้อสินค้า และจำนวนการเก็บรักษาเพื่อเป็นการลดต้นทุนรวมสำหรับบริษัทกรณีศึกษาในงานวิจัย

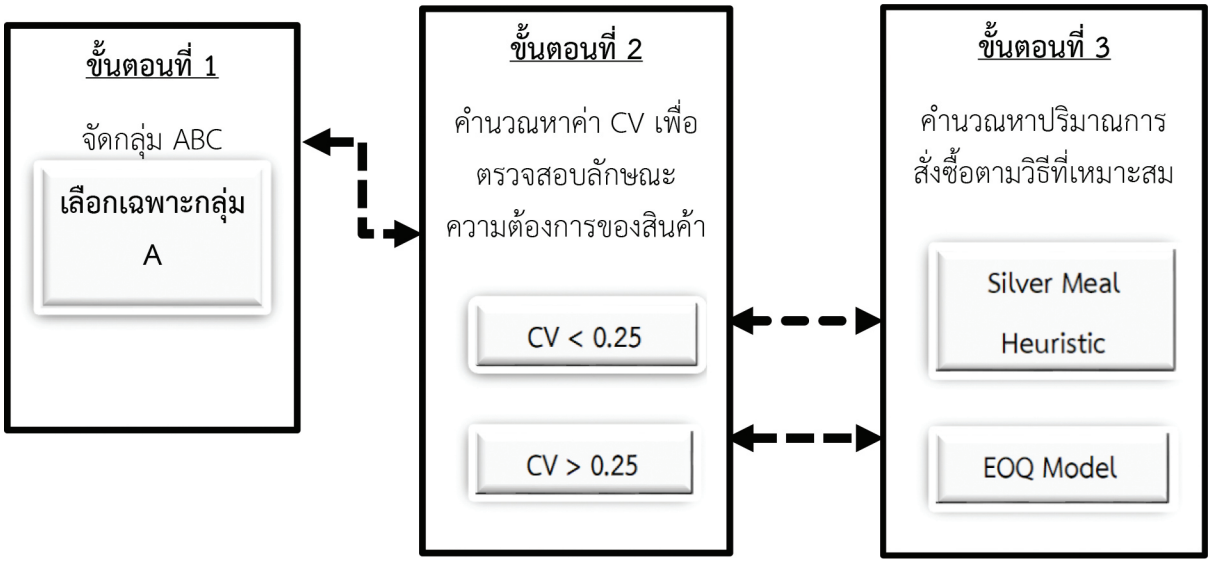
การเก็บข้อมูลงานวิจัย

1. ใช้การเก็บข้อมูลจากฐานข้อมูลของบริษัทและจากการเข้าไปศึกษาขั้นตอนการสั่งซื้อและจัดเก็บสินค้ารวมถึงวิธีปฏิบัติงานในแต่ละส่วนของบริษัทกรณีศึกษา

2. ประยุกต์ใช้วิธีการจำแนกประเภทสินค้าตามมูลค่าและปริมาณสะสม (ABC Classification Analysis) เพื่อทำการจัดลำดับความสำคัญของสินค้าคงคลังประเภทชิ้นส่วนประกอบ

3. คำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์ความแปรปรวน (Coefficient Variability: CV) เพื่อทำการวัดความแปรปรวนของระดับความต้องการสินค้าคงคลังประเภทชิ้นส่วนประกอบ โดยถ้าค่าสัมประสิทธิ์ความแปรปรวน (Coefficient Variability: CV) มีค่าน้อยกว่า 0.25 แสดงว่า ความต้องการของสินค้ามีลักษณะคงที่ สามารถประยุกต์ใช้เทคนิคการคำนวณปริมาณการสั่งซื้อที่ประหยัด (Economic Order Quantity Model: EOQ Model) แต่หากค่าสัมประสิทธิ์ความแปรปรวน (Coefficient Variability: CV) มีค่ามากกว่า 0.25 แสดงว่าความต้องการของสินค้ามีลักษณะไม่คงที่ จึงไม่สามารถประยุกต์ใช้เทคนิคการคำนวณปริมาณการสั่งซื้อที่ประหยัดได้ (Economic Order Quantity Model: EOQ Model) แต่สามารถใช้วิธีการกำหนดปริมาณการสั่งซื้อตามความต้องการในแต่ละช่วงเวลาหรือซิลเวอร์มิล ฮิวริสติก (Silver Meal Heuristic) ได้

4. นำผลลัพธ์จากการคำนวณหาค่า CV ที่ได้จากข้อ 3 มาทำการประยุกต์ใช้ในการคำนวณ EOQ Model เพื่อหาปริมาณการสั่งซื้อสำหรับรายการที่มีความต้องการคงที่ และใช้วิธี Silver Meal Heuristic สำหรับรายการที่มีความต้องการไม่คงที่ ซึ่งวิธีการดำเนินการวิจัยสามารถแสดงได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การประมวลผลการคำนวณผ่านโปรแกรมไมโครซอฟต์เอ็กเซล (Microsoft Excel)

ผลการวิจัย

ผลจากการวิเคราะห์วิธีการจำแนกประเภทสินค้าคงคลังประเภทชิ้นส่วนประกอบ (ABC Classification Analysis) ซึ่งใช้เกณฑ์การแบ่งโดยพิจารณาจากมูลค่าของสินค้าและปริมาณสะสมต่อปี ประยุกต์ใช้หลักของพาเรโต โดยที่ให้สินค้าคงคลังในกลุ่ม A มีมูลค่าสะสมประมาณร้อยละ 80.00 แต่มีปริมาณไม่เกินร้อยละ 20.00 ของปริมาณสินค้าทั้งหมด ส่วนสินค้าในกลุ่ม B และ C จะมีมูลค่าสะสมอยู่ระหว่างร้อยละ 20.00 แต่มีปริมาณเกินร้อยละ 80.00 ของปริมาณสินค้าทั้งหมดพบว่า สามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่ม A มี 17 รายการ คิดเป็นร้อยละ 79.40 ของมูลค่าสะสมของสินค้าทั้งหมด ซึ่งมีมูลค่าสะสม 5,369,157 ดอลลาร์สหรัฐ กลุ่ม B จำนวน 46 รายการ คิดเป็นร้อยละ 15.58 มีมูลค่าสะสม 1,053,269 ดอลลาร์สหรัฐ และกลุ่ม C จำนวน 84 รายการ คิดเป็นร้อยละ 5.02 มีมูลค่าสะสม 339,460 ดอลลาร์สหรัฐ ดังรายละเอียดตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการแบ่งกลุ่มสินค้าคงคลังประเภทชิ้นส่วนประกอบโดยใช้ ABC Classification Analysis

ประเภทสินค้า	จำนวนรายการ	มูลค่าสินค้ารวม (ดอลลาร์สหรัฐ)	ร้อยละสะสมของมูลค่า	ร้อยละสะสมของปริมาณ
กลุ่ม A	17	5,369,157	79.40	12.00
กลุ่ม B	46	1,053,269	15.58	31.00
กลุ่ม C	84	339,460	5.02	57.00
ผลรวม	**147**	**6,761,886**	**100.00**	**100.00**

จากนั้นจึงพิจารณาหาวิธีการคำนวณเพื่อหาปริมาณการสั่งซื้อที่เหมาะสม โดยใช้วิธี EOQ Model สำหรับสินค้าคงคลังประเภทชิ้นส่วนประกอบที่มีลักษณะความต้องการคงที่ และ Silver Meal Heuristic สำหรับสินค้าคงคลังประเภทชิ้นส่วนประกอบที่มีลักษณะความต้องการไม่คงที่ โดยทำการคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์ความแปรปรวน (Coefficient Variability: CV) โดยเลือกเฉพาะชิ้นส่วนประกอบคงคลังกลุ่ม A จำนวน 17 รายการ พบว่ามี 11 รายการ ที่มีค่าสัมประสิทธิ์ความแปรปรวน (Coefficient Variability: CV) น้อยกว่า 0.25 หมายถึง มีรูปแบบความต้องการคงที่ จึงเหมาะกับการประยุกต์ใช้เทคนิค EOQ Model และอีก 6 รายการ ที่มีค่า CV มากกว่า 0.25 หมายความว่ามีรูปแบบความต้องการที่ไม่คงที่ จึงใช้วิธี Silver-Meal Heuristic ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์ความแปรปรวน (Coefficient Variability: CV) และวิธีที่ใช้สำหรับหาปริมาณการสั่งซื้อ

รายการ	รหัสสินค้า	ค่าสัมประสิทธิ์ความแปรปรวน (Coefficient Variability: CV)	ลักษณะความต้องการของสินค้า	วิธีที่ใช้ในการหาปริมาณการสั่งซื้อ
1	A1	0.07	คงที่	EOQ Model
2	A2	0.10	คงที่	EOQ Model
3	A3	0.20	คงที่	EOQ Model
4	A4	0.24	คงที่	EOQ Model
5	A5	0.10	คงที่	EOQ Model
6	A6	0.11	คงที่	EOQ Model
7	A7	0.17	คงที่	EOQ Model
8	A8	0.18	คงที่	EOQ Model
9	A9	0.14	คงที่	EOQ Model
10	A10	0.15	คงที่	EOQ Model
11	A11	0.11	คงที่	EOQ Model
12	A12	0.73	ไม่คงที่	Silver Meal heuristic
13	A13	0.73	ไม่คงที่	Silver Meal heuristic
14	A14	0.74	ไม่คงที่	Silver Meal heuristic
15	A15	0.77	ไม่คงที่	Silver Meal heuristic
16	A16	0.83	ไม่คงที่	Silver Meal heuristic
17	A17	0.70	ไม่คงที่	Silver Meal heuristic

ซึ่งในการคำนวณหาปริมาณการสั่งซื้อทั้งแบบประหยัด (EOQ Model) และการกำหนดปริมาณการสั่งซื้อตามความต้องการในแต่ละช่วงเวลา (Silver Meal Heuristic) นั้น จำเป็นที่จะต้องทราบปริมาณความต้องการสินค้าทั้งปีของแต่ละรายการ รวมถึงค่าใช้จ่ายในการสั่งซื้อแต่ละครั้ง ทั้งในส่วนของต้นทุนคงที่และต้นทุนแปรผัน เช่น ค่าจ้างพนักงาน ค่าขนส่ง ค่าดำเนินการเอกสาร รวมถึงต้องทราบต้นทุนในการเก็บรักษาสินค้าต่อหน่วยต่อปี เช่น ค่าภาษีจัดเก็บ ค่าจ้างพนักงาน ค่าเช่าคลังสินค้า เป็นต้น เพื่อนำค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งหมดมาทำการคำนวณหาต้นทุนรวม เพื่อเปรียบเทียบผลลัพธ์ก่อนและหลังการประยุกต์ใช้วิธีการสั่งซื้อแบบใหม่ ซึ่งในงานวิจัยนี้จะใช้ต้นทุนสองส่วน คือ ต้นทุนสั่งซื้อ + ต้นทุนจัดเก็บ (Bai & Zhong, 2008)

ตารางที่ 3 ประเภทค่าใช้จ่ายในการสั่งซื้อ (Ordering Costs) และค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บ (Holding Costs) เพื่อใช้คำนวณต้นทุนการสั่งซื้อ และต้นทุนการจัดเก็บ

รายการค่าใช้จ่ายในการสั่งซื้อ (Ordering Costs)	**รายการค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บ (Holdling Costs)**
เงินเดือนหัวหน้าฝ่ายจัดซื้อ	เงินเดือนหัวหน้าแผนกคลังสินค้า
เงินเดือนพนักงานฝ่ายจัดซื้อ	เงินเดือนพนักงานคลังสินค้า
ต้นทุนคงที่อื่น ๆ (ค่าซอฟต์แวร์)	ต้นทุนแปรผัน (ค่าไฟฟ้า ค่าเช่า ค่าภาษี)
ต้นทุนแปรผัน (ค่าจัดส่ง ค่าเอกสาร)	ค่าเช่าตู้คอนเทรนเนอร์
จำนวนครั้งในการสั่งซื้อ	ปริมาณความต้องการสินค้าต่อปี

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลค่าใช้จ่ายต่าง ๆ พบว่า ในการสั่งซื้อแต่ละครั้ง (Ordering Cost) จะมีค่าใช้จ่ายอยู่ที่ 190 ดอลลาร์สหรัฐ และมีค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บ (Holding Cost) อยู่ที่ 0.17 ดอลลาร์สหรัฐต่อหน่วย ต่อปี ซึ่งหลังจากทำการคำนวณหาปริมาณการสั่งซื้อด้วยวิธี EOQ Model สำหรับรายการที่มีค่าสัมประสิทธิ์ความแปรปรวน (Coefficient Variability: CV) < 0.25 จำนวน 11 รายการ และวิธี Silver Meal Heuristic สำหรับรายการ ที่มีค่า CV > 0.25 จำนวน 6 รายการ พบว่า ผลลัพธ์ของปริมาณการสั่งซื้อที่เหมาะสมสามารถแสดงได้ดังตารางที่ 4 และตารางที่ 5

ตารางที่ 4 ผลการคำนวณหาปริมาณการสั่งซื้อแบบ EOQ Model

รายการ	**รหัสสินค้า**	**ปริมาณการสั่งซื้อ (ชิ้น)**
1	A1	23,100
2	A2	38,200
3	A3	22,700
4	A4	33,100
5	A5	19,800
6	A6	18,000
7	A7	6,100
8	A8	29,900
9	A9	8,300
10	A10	9,600
11	A11	7,300

ตารางที่ 5 ผลการคำนวณหาปริมาณการสั่งซื้อแบบ Silver Meal Heuristic (หน่วย: ชิ้น)

รายการ	รหัสสินค้า	Q (1)	Q (2)	Q (3)	Q (4)	Q (5)	Q (6)	Q (7)	Q (8)	Q (9)	Q (10)	Q (11)	Q (12)	Q (13)
12	A12	44,456	79,612	112,060	140,294	0	0	0	0	0	0	0	0	0
13	A13	20,417	43,005	58,049	0	0	0	59,132	59,132	0	0	0	0	0
14	A14	44,165	61,437	79,067	0	0	0	129,206	129,206	0	0	0	0	0
15	A15	18,405	24,019	0	0	0	0	0	0	20,744	20,744	0	0	0
16	A16	39,218	31,184	0	0	0	11,192	11,192	0	0	0	0	0	0
17	A17	20,947	28,032	30,480	0	0	0	0	0	33,825	33,825	0	0	0

จากการเปรียบเทียบต้นทุนรวมก่อนและหลังการประยุกต์ใช้ EOQ Model ของสินค้าคงคลังประเภทชิ้นส่วนประกอบกลุ่ม A จำนวน 11 รายการ พบว่า ต้นทุนรวมลดลงร้อยละ 33.82 ณ จุดสั่งซื้อที่ประหยัด และอีก 6 รายการหลังจากการประยุกต์ใช้วิธี Silver Meal Heuristic พบว่า ต้นทุนรวมลดลงร้อยละ 75.86 ซึ่งผลการคำนวณสามารถสรุปได้ดังตารางที่ 6 และตารางที่ 7

ตารางที่ 6 ต้นทุนรวมก่อนและหลังการประยุกต์ใช้แบบจำลองปริมาณการสั่งซื้อที่ประหยัด (Economic Order Quantity Model: EOQ Model) (หน่วย: ดอลลาร์สหรัฐ)

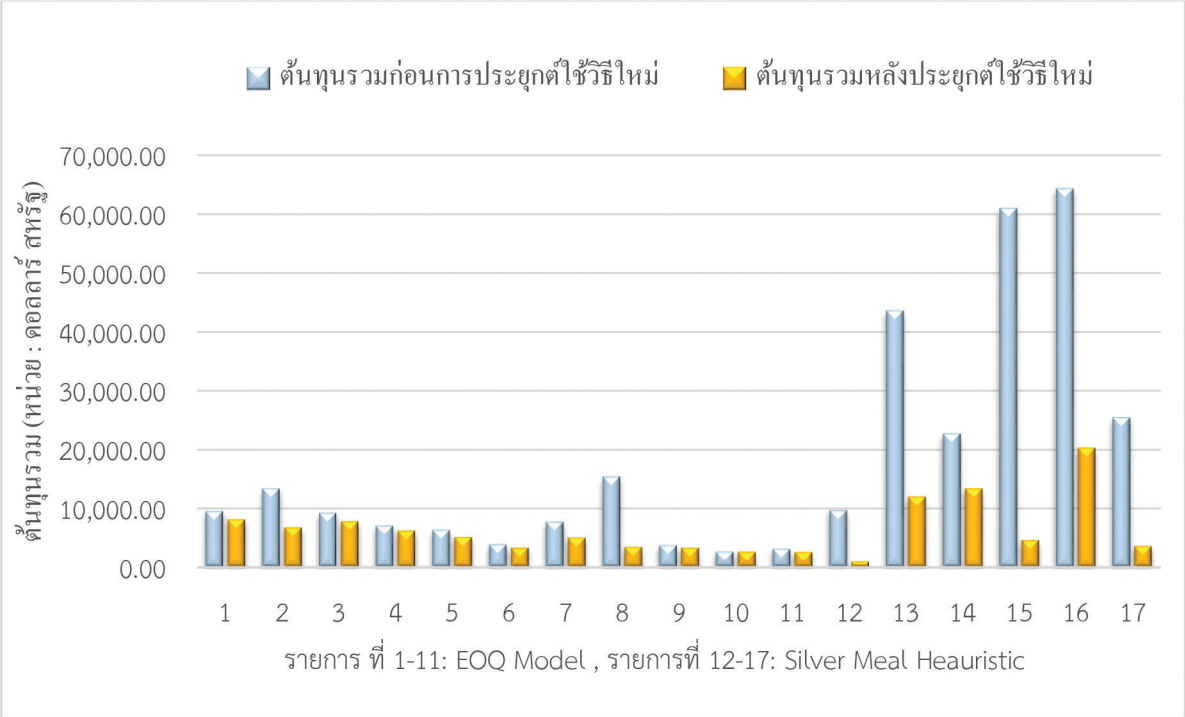
รายการ	รหัสสินค้า	ต้นทุนรวมก่อน ประยุกต์ใช้ EOQ Model	ต้นทุนรวมหลัง ประยุกต์ใช้ EOQ Model	ต้นทุนรวมที่ลดลง (ร้อยละ)
1	A1	9,437.93	8,066.89	-14.53
2	A2	13,323.64	6,724.07	-49.53
3	A3	9,181.40	7,773.48	-15.33
4	A4	7,011.78	6,210.64	-11.43
5	A5	6,319.65	5,118.00	-19.01
6	A6	3,867.81	3,304.75	-14.56
7	A7	7,630.90	4,977.30	-34.77
8	A8	15,360.35	3,383.86	-77.97
9	A9	3,681.22	3,272.33	-11.11
10	A10	2,611.71	2,571.28	-1.55
11	A11	3,100.97	2,550.99	-17.74
ผลรวม		**81,527.37**	**53,953.58**	**-33.82**

ซึ่งข้อมูลจากตารางที่ 6 สามารถสรุปได้ว่า หลังจากการประยุกต์ใช้วิธี EOQ Model พบว่า ต้นทุนรวมมีมูลค่าลดลง 27,573.79 ดอลลาร์สหรัฐ หรือคิดเป็นร้อยละ 33.82

ตารางที่ 7 ต้นทุนรวมก่อนและหลังการประยุกต์ใช้แบบจำลองการกำหนดปริมาณการสั่งซื้อตามความต้องการในแต่ละช่วงเวลา หรือซิลเวอร์มิล ฮิวริสติก (Silver Meal Heuristic) (หน่วย: ดอลลาร์สหรัฐ)

รายการ	รหัสสินค้า	ต้นทุนรวมก่อนประยุกต์ใช้ Silver Meal Heuristic	ต้นทุนรวมหลังประยุกต์ใช้ Silver Meal Heuristic	ต้นทุนรวมที่ลดลง (ร้อยละ)
12	A12	9,626.60	972.62	-89.90
13	A13	43,593.56	11,954.17	-72.58
14	A14	22,655.17	13,353.25	-41.06
15	A15	61,035.51	4,629.79	-92.41
16	A16	64,319.56	20,223.03	-68.56
17	A17	25,373.60	3,566.36	-90.17
ยอดรวม		**226,603.99**	**54,699.22**	**-75.86**

และข้อมูลจากตารางที่ 7 สามารถสรุปได้ว่าหลังจากการประยุกต์ใช้วิธี Silver Meal Heuristic ทำให้ต้นทุนรวมมีมูลค่าลดลง 171,904.77 ดอลลาร์สหรัฐ หรือคิดเป็นร้อยละ 75.86

ภาพที่ 2 เปรียบเทียบต้นทุนรวมก่อนและหลังการประยุกต์ใช้ EOQ Model และ Silver-Meal Heuristic ของชิ้นส่วนประกอบคงคลังกลุ่ม A ที่ทำการศึกษา จำนวนทั้งสิ้น 17 รายการ

พิจารณามูลค่าสินค้าคงคลังประเภทชิ้นส่วนประกอบในกลุ่มตัวอย่างกลุ่ม A จำนวนรวมทั้งสิ้น 17 รายการ จากภาพที่ 2 ประกอบกับตารางที่ 6 และตารางที่ 7 พบว่า หลังการประยุกต์ใช้ EOQ Model จำนวน 11 รายการ ต้นทุนรวมลดลงจาก 81,527.37 ดอลลาร์สหรัฐ เหลือ 53,953.58 ดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งลดลงทั้งสิ้น 27,573.79 ดอลลาร์สหรัฐ และหลังการประยุกต์ใช้วิธี Silver Meal Heuristic จำนวน 6 รายการ ต้นทุนรวมลดลงจาก 226,603.99 ดอลลาร์สหรัฐ เหลือ 54,699.22 ดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งลดลงทั้งสิ้น 171,904.77 ดอลลาร์สหรัฐ จึงสรุปได้ว่าต้นทุนรวมของสินค้าคงคลังประเภทชิ้นส่วนประกอบในกลุ่มตัวอย่างกลุ่ม A ที่ทำการศึกษาลดลงทุกรายการ คิดเป็นมูลค่า 199,478.55 ดอลลาร์สหรัฐ หรือร้อยละ 64.74 ซึ่งสืบเนื่องมาจากการกำหนดปริมาณการสั่งซื้อที่คำนึงถึงต้นทุนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมากขึ้น ทำให้มีวิธีการสั่งซื้อที่เป็นระบบแบบแผน และเมื่อค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อและค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บลดลง จึงส่งผลให้ต้นทุนรวมลดลงไปด้วย

อภิปรายและสรุปผล

หลังจากทราบปัญหาหน้างานจากบริษัทกรณีศึกษา ซึ่งพบว่า การสั่งซื้อชิ้นส่วนประกอบเกิดจากความเคยชินของพนักงานฝ่ายจัดซื้อ ซึ่งไม่มีองค์ความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการบริหารจัดการสินค้าคงคลัง อีกทั้งยังไม่ทราบถึงค่าใช้จ่ายในแต่ละส่วนที่จะเกิดขึ้นจากการซื้อชิ้นส่วนประกอบที่มากหรือน้อยเกินความจำเป็น จึงส่งผลต่อปริมาณสินค้าคงคลังและต้นทุนรวม ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงได้ทำการประยุกต์ใช้ทฤษฎี ABC Classification Analysis เพื่อแบ่งประเภทสินค้าคงคลัง เพื่อที่จะได้ทราบว่าสินค้ารายการใดควรจะให้ความสำคัญและนำมาเป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อเสนอวิธีการบริหารจัดการที่ถูกต้อง ซึ่งผลจากการประยุกต์ใช้ทฤษฎีดังกล่าวพบว่า สินค้าในกลุ่ม A มีปริมาณสินค้าคงคลังร้อยละ 12.00 กลุ่ม B ร้อยละ 31.00 และกลุ่ม C ร้อยละ 57.00 และมีมูลค่าของสินค้ารวมร้อยละ 79.40 ร้อยละ 15.58 และ ร้อยละ 5.02 ในกลุ่ม A, B และ C ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับการแบ่งประเภทสินค้าคงคลังโดยการประยุกต์ใช้ทฤษฎี ABC Classification Analysis โดยพิจารณาตามความเหมาะสมของสินค้าในแต่ละรายการ ภายใต้การใช้หลักการของพาเรโต (Vanitchinchai, 2011) และหลังจากประยุกต์ใช้ EOQ Model กับสินค้าคงคลังประเภทชิ้นส่วนประกอบในกลุ่ม A ที่มีค่าสัมประสิทธิ์ความแปรปรวน (CV) น้อยกว่า 0.25 ซึ่งหมายความว่ามีลักษณะความต้องการสม่ำเสมอ จำนวนทั้งสิ้น 11 รายการ พบว่าต้นทุนรวมลดลงทั้งหมด 11 รายการ ซึ่งมีมูลค่าเท่ากับ 27,573.79 ดอลลาร์สหรัฐ หรือคิดเป็นร้อยละ 33.82 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Melati และ Slamet (2019, pp. 454-462) ที่ได้ทำการวิจัยศึกษาการปรับปรุงการจัดการสินค้าคงคลัง โดยใช้หลักการ ABC Classification และ EOQ Model และสามารถลดต้นทุนรวมได้ถึงร้อยละ 50.00 อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Panyorattaroj (2017) ที่ได้ทำการวิจัยโดยการวิเคราะห์หาปริมาณการสั่งซื้อที่เหมาะสมให้กับบริษัทกรณีศึกษา ซึ่งผลิตชิ้นส่วนประกอบรถยนต์ โดยการประยุกต์ใช้ทฤษฎี ABC Classification Analysis ร่วมกับวิธี EOQ Model และส่งผลให้ประหยัดค่าใช้จ่ายรวมทั้งปีได้ถึง 910,500.69 บาท

ในส่วนการประยุกต์ใช้วิธี Silver Meal Heuristic กับสินค้าคงคลังประเภทชิ้นส่วนประกอบในกลุ่ม A จำนวน ทั้งสิ้น 6 รายการ ที่มีลักษณะความต้องการไม่สม่ำเสมอเนื่องจากมีค่าสัมประสิทธิ์ความแปรปรวน (CV) มากกว่า 0.25 พบว่า ต้นทุนรวมของสินค้าคงคลังประเภทชิ้นส่วนประกอบลดลงทั้งหมด 6 รายการ คิดเป็นมูลค่า 171,904.77 ดอลลาร์สหรัฐ หรือร้อยละ 75.86 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ikasari et al. (2018) ที่ได้ทำการประยุกต์ใช้ Silver Meal Heuristic กับวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตบุหรี่ เพื่อกำหนดปริมาณการสั่งซื้อโดยพิจารณาตามช่วงเวลา ส่งผลให้ต้นทุนการ

สั่งซื้อลดลงร้อยละ 29.41 และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Sunhiran และ Rattabut (2020) ที่ได้ทำการศึกษาสินค้าคงคลังเพื่อมุ่งเน้นให้ความสำคัญด้านต้นทุนรวม โดยใช้ทฤษฎี ABC Classification Analysis ร่วมกับ EOQ Model และ Silver Meal Heuristic และพบว่า สามารถลดต้นทุนสินค้าคงคลังได้ร้อยละ 65.25 สำหรับวิธี Silver Meal Heuristic จากผลการวิจัยนี้จึงสามารถสรุปได้ว่า การประยุกต์ใช้วิธีการสั่งซื้อแบบใหม่ เพื่อบริหารจัดการสินค้าคงคลังส่วนเกิน สามารถช่วยลดต้นทุนการจัดซื้อและการจัดเก็บลงได้ เมื่อเปรียบเทียบกับการใช้วิธีการสั่งซื้อแบบปัจจุบัน อีกทั้งยังส่งผลให้ต้นทุนรวมลดลง ดังนั้นบริษัทกรณีศึกษาจึงควรเลือกใช้วิธีการสั่งซื้อแบบใหม่ในการวางแผนการจัดการสินค้าคงคลังประเภทชิ้นส่วนประกอบในอนาคต

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. การประยุกต์ใช้ EOQ Model ร่วมกับ Silver Meal Heuristic ทำให้การวางแผนการสั่งซื้อมีประสิทธิภาพมากกว่าเดิม โดยมีการสั่งซื้อที่เป็นระบบและคำนึงถึงต้นทุนที่เกี่ยวข้องมากขึ้น จึงส่งผลให้ต้นทุนรวมลดลง

2. ทำให้ทราบความสำคัญของมูลค่าและปริมาณการใช้ของสินค้าคงคลังประเภทชิ้นส่วนประกอบแต่ละรายการ จากการจำแนกประเภท ACB Classification Analysis

ข้อเสนอแนะ

1. ควรเพิ่มระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลของบริษัทกรณีศึกษาและติดตามผลอย่างต่อเนื่องหลังจากทำการประยุกต์ใช้วิธีการใหม่ในการบริหารจัดการสินค้าคงคลังประเภทชิ้นส่วนประกอบ

2. ควรเพิ่มการพิจารณาลักษณะความต้องการของสินค้าคงคลังประเภทชิ้นส่วนประกอบในกลุ่ม B และ C เพื่อการประยุกต์ใช้วิธีการใหม่อย่างครอบคลุมและสามารถนำมาวิเคราะห์ต้นทุนรวมทั้งหมดได้ เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ

3. ทำการศึกษาวิธีการบริหารจัดการสินค้าคงคลังวิธีอื่นเพื่อทำการเปรียบเทียบหาวิธีที่ดีที่สุดในการหาปริมาณการสั่งซื้อที่เหมาะสม เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพในการลดต้นทุนรวมของสินค้าคงคลังประเภทชิ้นส่วนประกอบ

ข้อเสนอแนะในการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

งานวิจัยนี้มุ่งเน้นการศึกษาสินค้าคงคลังประเภทชิ้นส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์เครื่องกำเนิดไฟฟ้า โดยชิ้นส่วนประกอบที่ใช้ผลิตในสินค้าชนิดนี้มีลักษณะอายุการใช้งานที่สั้น (Short Life Cycle) และไม่สามารถนำไปให้กับผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ได้ อีกทั้งยังมีความแปรปรวนของความต้องการค่อนข้างสูง เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงการออกแบบใหม่บ่อยครั้ง (Design Change) ซึ่งงานวิจัยนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะเดียวกัน เพื่อช่วยลดต้นทุนรวมของสินค้าคงคลังเช่นเดียวกับบริษัทกรณีศึกษา และเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและวางแผนธุรกิจในอนาคต

References

Agada, P. O., & Ogwuche, E. H. (2017). A probabilistic Economic Order Quantity (EOQ) model for inventory management of drugs and hospital consumables. *FUW Trends in Science & Technology Journal, 2*(2), 737-742.

Aphiprachayasakul, K. (2013). *Warehouse and distribution management*. Focus Media and Publishing Company Limited. [in Thai]

Bai, L., & Zhong, Y. (2008). *Improving inventory management in small business: A case study* [Unpublished master's thesis]. Jonkoping University.

Chaovalitwongse, P. (2018). *Determining inventory policy theories and systematic thinking approach*. Chulalongkorn University Printing House. [in Thai]

Chujai, J. (2016). *The improvement for inventory management system for case study resistor*. [Unpublished master's independent study]. Thammasat University. [in Thai]

Ikasari, D. M., Lestari, E. R., & Prastya, E. (2018). Inventory control of raw material using silver meal heuristic method in PR. Trubus Alami Malang. In *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science (EES) 2018* (pp. 1-7). IOPscience, IOPpublishing. https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1755-1315/131/1/012024

Leelathanapipat, J., & Chantuk, T. (2019). Professional inventory management. *Veridian E-Journal, Silpakorn University, 1*(1), 226-241. [in Thai]

Melati, M., & Slamet, A. (2019). Application Economic Order Quantity (EOQ) for control of raw material inventory. *Management Analysis Journal, 8*(4), 454-462.

Nadkarni, R., & Ghewari, A. (2016). An inventory control using ABC analysis and FSN analysis. *International Journal of Engineering, Business and Enterprise Applications (IJEBEA), 1*(1), 24-28.

Panyorattaroj, S. (2017). *Economic order quantity determination for raw material: A case study of electrical spare parts and electrical equipment product company*. [Independent study of master's degree]. Rajapruk University. [in Thai]

Phalika, K., & Suwannasap, N. (2017). Inventory management by applying the theory of ABC classification analysis, EOQ model techniques and silver-meal method: A case study of XYZ. *Phranakhon Rajaphat Research Journal Humanities and Social Sciences, 11*(1), 102-113. [in Thai]

Silver, E. A., Pyke, D. F., & Peterson, R. (1998). *Inventory management and production planning and scheduling* (3rd ed.). John Wiley and Sons.

Singsanong, C., & Kanchanasuntorn, K. (2020). Study the ABC analysis for operational improvement and warehouse management. In *Conference on the 15th RSU National Graduate Research, Business Administration and Management Articles 2020* (pp. 1157-1167). RSU Journals: Graduate School Rangsit University. https://rsujournals.rsu.ac.th/index.php/rgrc/article/view/1926/1507 [in Thai]

Srivareerattana, K., Kajeeratwatthana, S., Tapabut, T., Suwannamuk, J., Pirompo, C., & Sirimahattanakul, S. (2020, December 6). *Simulation of medicine inventory*. Logistics Management Nida. http://logistics.nida.ac.th/wp-content/uploads/2020/12/G6-manual.pdf [in Thai]

Sohail, N., & Sheikh, T. H. (2018). A study of inventory management system case study. *Journal of Dynamical and Control System, 10*(10), 1176-1190.

Sunhiran, W., & Rattabut, C. (2020). *Performance improvement of inventory management: A case study of cosmetic plant* [Unpublished bachelor'S independent study]. Dhurakij Pundit University. [in Thai]

Thongkon, T., & Tulyalak, L. (2019). *Efficiency increment of warehouse management-case study: Tank manufacturing and distribution plant* [Bachelor's thesis]. King Mongkut's University of Technology North Bangkok. [in Thai]

Vanitchinchai, A. (2011, March 6). *The pareto code*. Knowledge Bank at Sripatum University. http://dspace.spu.ac.th/handle/123456789/3279 [in Thai]

Wiriyakitpattana, K., & Muengtat, M. (2008, September 20). *Inventory management.* IOK2U. https://www.iok2u.com/index.php/article/logistics-supply-chain/584-inventory [in Thai]

Name and Surname: Sasithorn Thongprapai
Highest Education: B.Sc (Applied Mathematics), King Mongkut's University of Technology North Bangkok
Affiliation: Mahidol University
Field of Expertise: Project Management, Logistics, and Supply Chain Management

Name and Surname: Detcharat Sumrit
Highest Education: Ph.D. (Technopreneurship and Innovation Management), Chulalongkorn University
Affiliation: Mahidol University
Field of Expertise: Logistics and Supply Chain Management, Multi-criteria Decision Making, Innovation, and Technology Management

การวิเคราะห์รูปแบบการนิเทศการสอนแบบหลากหลายวิธีการที่ส่งผลต่อความสำเร็จตามมาตรฐานหลักสูตรของโรงเรียนนานาชาติหลักสูตร International Baccalaureate ระดับชั้น Diploma Programme ในประเทศไทย

THE ANALYSIS OF DIFFERENTIATED INSTRUCTIONAL SUPERVISION MODELS INFLUENCING THE CURRICULUM STANDARD SUCCESS OF INTERNATIONAL SCHOOLS ADOPTING THE INTERNATIONAL BACCALAUREATE DIPLOMA PROGRAMME IN THAILAND

ณัฐฐิรา นันทศิริรัตน์[1] บุณฑริกา บูลภักดิ์[2] และจุไรรัตน์ สุดรุ่ง[3]
Nattira Nuntasirirat[1], Buntarika Bulpakdi [2], and Jurairat Sudrung[3]
[1,2,3]คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
[1,2,3]Faculty of Education, Chulalongkorn University

Received: October 25, 2022 / Revised: November 29, 2022 / Accepted: December 7, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการปฏิบัติการนิเทศการสอนแบบหลากหลายวิธีการของโรงเรียนนานาชาติหลักสูตร IB ระดับชั้น Diploma Programme ในประเทศไทย 2) ศึกษาการปฏิบัติงานตามมาตรฐานหลักสูตรของโรงเรียนนานาชาติหลักสูตร IB ระดับชั้น Diploma Programme ในประเทศไทย และ 3) วิเคราะห์รูปแบบการนิเทศการสอนแบบหลากหลายวิธีการที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโรงเรียนนานาชาติหลักสูตร IB ระดับชั้น Diploma Programme ในประเทศไทย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรคือ โรงเรียนนานาชาติหลักสูตร IB ที่เปิดสอนระดับชั้น Diploma Programme จำนวน 23 โรงเรียนทั่วประเทศไทย ผู้ให้ข้อมูลคือ ครูผู้สอนในระดับชั้น Diploma Programme รวมทั้งสิ้น 418 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถามลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการคำนวณถดถอยพหุคูณแบบปกติ (Enter Multiple Regression Analysis) เพื่อศึกษาค่าสัมประสิทธิ์การอธิบาย (R^2) และค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยพหุคูณ (β) ของตัวแปรทำนายแต่ละตัว

ผลการวิจัยพบว่า การนิเทศการสอนที่มีการปฏิบัติมากที่สุดคือ การนิเทศแบบพึ่งตนเอง การปฏิบัติงานตามมาตรฐานหลักสูตรมากที่สุดมี 2 ด้านคือ ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการวัดประเมินผล และผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างรูปแบบการนิเทศการสอนกับการปฏิบัติงานตามมาตรฐานหลักสูตรของโรงเรียนนานาชาติหลักสูตร IB ระดับชั้น Diploma Programme ในประเทศไทยพบว่า รูปแบบการนิเทศแบบพึ่งตนเองเป็นตัวแปรทำนายที่สำคัญที่สุด (β = .338, P = <.001) รองลงมาคือ รูปแบบการนิเทศโดยผู้บริหาร (β = .126, P = .024)

คำสำคัญ: รูปแบบการนิเทศการสอน มาตรฐานหลักสูตร หลักสูตร IBDP

Corresponding Author
E-mail: nattira.n@gmail.com

Abstract

The objectives of this research were (1) to study the operations of differentiated instructional supervision of international schools that offer the International Baccalaureate Diploma Program in Thailand, (2) to study the practice in compliance with the standards of the International Baccalaureate Diploma Program of international schools in Thailand; and (3) to analyze the differentiated instructional supervision models affecting the success based on the standards of International Baccalaureate Diploma Program of international schools in Thailand. This study is a quantitative research. The research population comprised 23 international schools offering the International Baccalaureate Diploma Program in Thailand. The informants were 418 Diploma Program teachers in international schools in Thailand. The research tool was a rating scale questionnaire. Data were analyzed using normal multiple regression analysis to study the coefficient of determination (R^2) and the multiple regression coefficients (ß) of each predictor variable.

The results showed that the most applied model of instructional supervision was self-directed supervision. The top two aspects of practice in compliance with the standards of the International Baccalaureate Diploma Program of international schools were that in the aspect of instructional management and that in the aspect of measurement and evaluation. The results of the causal relationship analysis between the differentiated instructional supervision model and the practice in compliance with the standards of the International Baccalaureate Diploma Program of international schools revealed that self-directed supervision model was the most important predictor variable (ß = .338, P = < .001), followed by the supervision by administrator model (ß = .126, P = .024)

Keywords: Instructional Supervision, Curriculum Standard, International Baccalaureate Diploma Program

บทนำ

ปัจจุบันการจัดการศึกษาในประเทศไทยมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง พร้อมเปิดโอกาสให้นักเรียนไทยและนักเรียนต่างชาติที่เข้ามาอาศัยในประเทศเข้าถึงการศึกษาที่มีความเป็นสากลมากขึ้น โดยผู้เรียนสามารถเลือกศึกษาในโรงเรียนที่เปิดสอนหลักสูตรจากต่างประเทศ และมีการใช้ภาษาต่างประเทศเป็นสื่อในการจัดการเรียนการสอนหรือที่เรียกว่า โรงเรียนนานาชาติ

หลักสูตร International Baccalaureate หรือหลักสูตร IB ก่อตั้งโดยองค์กร International Baccalaureate Organization ในปี ค.ศ. 1968 ซึ่งการเติบโตของหลักสูตร IB นี้ ประเมินได้ชัดจากอัตราการเพิ่มขึ้นของจำนวนโรงเรียนที่ดำเนินการสอนหลักสูตร IB ทั่วโลก โดยตั้งแต่ปี ค.ศ. 2016 ถึงปี ค.ศ. 2020 มีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นถึงร้อยละ 33.3 (International Baccalaureate Organization, 2020) ซึ่งหลักสูตรในระดับชั้น Diploma Programme

เปิดทำการสอนครั้งแรกที่โรงเรียนนานาชาติเจนิวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ มีระยะเวลาเรียน 2 ปี ถือเป็นหลักสูตรระดับชั้นแรกที่มีการนำไปใช้ในโรงเรียน อีกทั้งด้านเนื้อหาหลักสูตร และการประเมินผลเป็นที่ยอมรับจากมหาวิทยาลัยชั้นนำของโลกตั้งแต่ระยะแรกของการใช้หลักสูตร

Higher Education Statistics Agency (2016) ทำการสำรวจสถิติของนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาในหลักสูตร IB ระดับชั้น Diploma Programme เทียบกับนักเรียนจากหลักสูตร A Level พบว่า สถิติการเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงระดับโลก 20 อันดับแรกของนักเรียนหลักสูตร IB มีมากถึงร้อยละ 45.75 การเรียนต่อในชั้นปีที่ 2 สูงถึงร้อยละ 94.7 และการสำเร็จการศึกษาอย่างน้อยระดับเกียรตินิยมอันดับสองสูงถึงร้อยละ 84.8 นอกจากนี้ IBO ได้ทำการวิจัยระดับภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกเกี่ยวกับทักษะที่จำเป็นในการเรียนต่อระดับมหาวิทยาลัยพบว่า นักเรียนที่สำเร็จการศึกษาจากหลักสูตร IB ระดับ Diploma Programme มีทักษะการคิดเชิงกว้าง การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การสื่อสาร การทำวิจัย และการจัดการตัวเอง อยู่ในระดับที่สูงกว่านักเรียนในหลักสูตรอื่น ๆ (International Baccalaureate Organization, 2012)

โรงเรียนนานาชาติหลักสูตร IB ระดับชั้น Diploma Programme แห่งแรกในประเทศไทย เปิดทำการสอนในปี ค.ศ. 1984 และปัจจุบันมีทั้งสิ้น 23 โรงเรียนทั่วประเทศ ทั้งนี้โรงเรียนที่ดำเนินการสอนด้วยหลักสูตร IB ระดับชั้น Diploma Programme ทุกแห่งทั่วโลก รวมทั้งในประเทศไทยต้องรักษามาตรฐาน และแนวการปฏิบัติตามกรอบที่ IBO กำหนดไว้ เรียกว่า Programme Standards and Practices ซึ่งเป็นแนวทางที่แต่ละโรงเรียนจะนำไปวางแผนบริหารจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล และทุก ๆ 5 ปี คณะกรรมการประเมินจาก IBO จะเข้าตรวจเยี่ยมแต่ละโรงเรียนให้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด โดยมาตรฐานหลักสูตร (Curriculum) ที่ IBO กำหนดประกอบด้วย ดังนี้ (International Baccalaureate Organization, 2016)

1. Collaborative Planning คือ ด้านการวางแผนร่วมมือในการใช้หลักสูตร

2. Written Curriculum คือ ด้านเอกสารหลักสูตร

3. Teaching and Learning คือ ด้านการจัดการเรียนการสอน

4. Assessment คือ ด้านการวัดประเมินผล

ความสำเร็จในการใช้หลักสูตรสิ่งที่สำคัญ คือ การพัฒนาครูด้านการเรียนการสอนด้วยการนิเทศการสอน Glickman, Gordon และ Ross-Gordon (2018) กล่าวว่า ครูผู้สอนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอน การให้ความช่วยเหลือแก่ครูด้านการสอนจะช่วยให้ครูสามารถปรับปรุงการสอนของตนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในด้านการจัดการเรียนการสอนของครู ซึ่ง Harris (1985) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการนิเทศการสอนว่า เป็นกระบวนการที่บุคคลในโรงเรียนปฏิบัติต่อผู้อื่นเพื่อพัฒนา เปลี่ยนแปลง หรือรักษาไว้ซึ่งการดำเนินงานของโรงเรียนที่จะส่งผลต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอน และเกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของนักเรียนในที่สุด สอดคล้องกับ Laowreandee (2013) ที่กล่าวไว้ว่า การนิเทศการสอนเป็นการร่วมมือกันเพื่อช่วยเหลือ ปรับปรุง และสนับสนุนการดำเนินการสอน ทั้งยังช่วยพัฒนาคุณภาพการสอนของครูโดยตรง และสามารถปรับปรุงการปฏิบัติงานของครูนำไปสู่การเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน รวมทั้งคุณภาพทางการศึกษาในที่สุด ซึ่งการดำเนินงานนิเทศการสอนสามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบ โรงเรียนอาจใช้รูปแบบการนิเทศการสอนที่แตกต่างกันไป ซึ่ง Glatthorn (1984) มีทัศนะว่า การใช้รูปแบบการนิเทศแบบเดียวไม่ตอบสนองต่อความต้องการที่แตกต่างกันของครู จึงได้เสนอรูปแบบการนิเทศแบบหลากหลายวิธีการ (Differentiated

Supervision) ที่เปิดโอกาสให้โรงเรียนและครูสามารถเลือกรูปแบบการนิเทศเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งรูปแบบการนิเทศแบบหลากหลายวิธีการมีดังต่อไปนี้

1. การนิเทศแบบคลินิก (Clinical Supervision) คือ กระบวนการพัฒนาการจัดการเรียนสอนโดยมุ่งปรับปรุงการสอนในห้องเรียน

2. การนิเทศแบบร่วมพัฒนาวิชาชีพ (Cooperative Professional Development) คือ กระบวนการทำงานเป็นกลุ่มย่อยเพื่อพัฒนาทางวิชาชีพของครู และการสังเกตการสอนของเพื่อนครูด้วยกัน โดยมีผู้นิเทศให้ความช่วยเหลือ

3. การนิเทศแบบพึ่งตนเอง (Self-directed Development) คือ กระบวนการที่ครูสามารถเลือกพัฒนาวิชาชีพของตนได้อย่างอิสระ โดยมีผู้นิเทศคอยให้ความช่วยเหลือ หรือแนะนำข้อมูล

4. การนิเทศโดยผู้บริหาร (Administrative Monitoring) คือ กระบวนการที่ผู้บริหารประชุมร่วมกันกับครูที่เข้าร่วมการนิเทศเกี่ยวกับเรื่องหรือประเด็นที่ต้องการพัฒนา ดำเนินเข้าตรวจเยี่ยมชั้นเรียน และให้ข้อมูลย้อนกลับที่ได้จากการสังเกตการสอนแก่ครู

จากความสำคัญของการนิเทศการสอนซึ่งถือเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูโดยตรง ทั้งวางแผนช่วยเหลือ ปรับปรุง และให้คำแนะนำเกี่ยวกับการสอนในห้องเรียน มีกระบวนการประเมิน และติดตามผลอย่างเป็นระบบ ทำให้ครูสามารถจัดการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่ความสำเร็จทางการศึกษาของผู้เรียนระดับสากล และจากสถิติความสำเร็จทางการศึกษาของนักเรียนโรงเรียนนานาชาติหลักสูตร IB ระดับชั้น Diploma Programme นั้น สามารถกล่าวได้ว่ามาตรฐานหลักสูตรของโรงเรียนนานาชาติหลักสูตร IB บรรลุคุณภาพมาตรฐานสากลจากองค์กรระดับนานาชาติ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะวิเคราะห์รูปแบบการนิเทศการสอนแบบหลากหลายวิธีการที่ส่งผลต่อความสำเร็จตามมาตรฐานหลักของสูตรโรงเรียนนานาชาติหลักสูตร International Baccalaureate ระดับชั้น Diploma Programme ในประเทศไทย ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ในการแสดงให้เห็นถึงรูปแบบการนิเทศการสอนที่เหมาะสมในการนำไปใช้เพื่อให้บรรลุมาตรฐานด้านหลักสูตรระดับสากล ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำมาวางแผนกำหนดนโยบายเกี่ยวกับงานนิเทศการสอนได้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการปฏิบัติการนิเทศการสอนแบบหลากหลายวิธีการในโรงเรียนนานาชาติหลักสูตร IB ระดับชั้น Diploma Programme ในประเทศไทย

2. เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานตามมาตรฐานหลักสูตรของโรงเรียนนานาชาติหลักสูตร IB ระดับชั้น Diploma Programme ในประเทศไทย

3. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการนิเทศการสอนแบบหลากหลายวิธีการที่ส่งผลต่อความสำเร็จตามมาตรฐานหลักสูตรของโรงเรียนนานาชาติหลักสูตร IB ระดับชั้น Diploma Programme ในประเทศไทย

ทบทวนวรรณกรรม

รูปแบบการนิเทศแบบหลากหลายวิธีการ (Differentiated Supervision)

Glatthorn (1984) ได้เสนอรูปแบบการนิเทศการสอนแบบหลากหลายวิธีการ โดยให้เหตุผลประกอบสำคัญ 3 ประการ ดังต่อไปนี้

1. มาตรฐานการปฏิบัติงานนิเทศของผู้บริหารและผู้นิเทศไม่เพียงพอและไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

2. การจัดการนิเทศแบบคลินิกให้ครูทุกคนไม่สามารถดำเนินการได้ และไม่มีความจำเป็นต่อครูทุกคน

3. ครูมีความต้องการในการพัฒนาตนเองและแนวทางการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน คือ ความต่างทางความต้องการด้านพฤติกรรมการนิเทศ ความต่างทางความต้องการด้านความสัมพันธ์ระหว่างครูและผู้นิเทศ และความแตกต่างของสภาพแวดล้อมในการทำงาน

และสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ ทั้งนี้รูปแบบการนิเทศแบบหลากหลายวิธีการของ Glatthorn (1984) เป็นรูปแบบการนิเทศที่ครูสามารถเลือกแนวทางการนิเทศการสอนที่ตนต้องการได้ และผู้นิเทศสามารถมุ่งสนใจแก้ไขในประเด็นที่เป็นจุดสำคัญ ซึ่งประกอบด้วย 4 รูปแบบดังต่อไปนี้

1. การนิเทศแบบคลินิก (Clinical Supervision) เป็นกระบวนการที่ช่วยพัฒนาเกี่ยวกับกระบวนการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนของครู ตั้งแต่การออกแบบแผนการสอน สังเกตการสอน วิเคราะห์ข้อมูล และประชุมสะท้อนกลับ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1) การเปิดการประชุม เพื่อสร้างความคุ้นเคยระหว่างครูและผู้นิเทศ

2) การประชุมก่อนเข้าสังเกตการสอน

3) การสังเกตแบบไม่มีจุดเน้น

4) การสังเกตแบบมีจุดเน้น

5) การวิเคราะห์ผลการสังเกตการสอน

6) การประชุมผลสะท้อนกลับ

7) การประชุมเพื่อประเมินระหว่างการปฏิบัติ

2. การนิเทศแบบร่วมพัฒนาวิชาชีพ (Cooperative Professional Development) เป็นกระบวนการทำงานเป็นกลุ่มย่อยเพื่อพัฒนาทางวิชาชีพของตน โดยมีขั้นตอนปฏิบัติ ดังนี้

1) ผู้บริหารหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายในการดูแลโครงการดำเนินการติดต่อครูผู้สนใจเข้าร่วมโครงการเป็นรายบุคคล

2) ดำเนินการจัดประชุมร่วมกันระหว่างผู้นิเทศและครูผู้ร่วมโครงการ

3) ดำเนินการจับกลุ่มครู ประมาณ 2-3 คน

4) จัดตารางการเข้าสังเกตการสอนของครูในกลุ่มย่อย

5) หากโครงการสามารถดำเนินการจัดตั้งได้ควรจัดให้มีการอบรมทักษะพื้นฐาน คือ ทักษะการสังเกตการวิเคราะห์ และการประชุมสื่อสาร

6) ครูดำเนินโครงการตามแผนที่วางไว้

3. การนิเทศแบบพึ่งตนเอง (Self-directed Development) ถือเป็นกระบวนการที่ครูสามารถเลือกพัฒนาวิชาชีพของตนได้อย่างอิสระ และดำเนินการนิเทศเป็นรายบุคคล โดยมีรายละเอียดกระบวนการดังนี้

1) ผู้บริหารหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายดูแลโครงการประชุมร่วมกับครูที่มีความสนใจในการดำเนินโครงการพัฒนาตนเอง เพื่อกำหนดเป้าหมาย

2) ครูกำหนดแผนการดำเนินโครงการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

3) ครูนำแผนการดำเนินงานที่กำหนดไว้เสนอแก่ผู้บริหาร เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

4) ครูปฏิบัติงานตามโครงการที่ตนตั้งไว้

5) หลังจบโครงการ ผู้บริหารและครูประชุมร่วมกันอีกครั้ง เพื่อทบทวนผลการปฏิบัติงานในภาพรวม

4. การนิเทศโดยผู้บริหาร (Administrative Monitoring) เป็นกระบวนการดำเนินการนิเทศโดยผู้บริหารในฐานะผู้นำ มีขั้นตอนดังนี้

1) โรงเรียนเลือกคณะผู้รับผิดชอบดูแลโครงการการนิเทศ

2) ประชุมร่วมกันระหว่างผู้บริหารที่ได้รับมอบหมายกับครูที่เข้าร่วมการนิเทศเกี่ยวกับเรื่องหรือประเด็นที่ต้องการพัฒนา

3) ดำเนินการตรวจเยี่ยมชั้นเรียน ในการเข้าสังเกตควรมีระยะเวลาประมาณ 5-10 นาที

4) ให้ข้อมูลย้อนกลับจากการสังเกตการสอนแก่ครู โดยจะต้องทำเป็นการส่วนตัว

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การนิเทศการสอนแบบหลากหลายวิธีการ เป็นการนิเทศการสอนที่ผู้นิเทศและครูมีโอกาสได้เลือกแนวทางการนิเทศที่ตนต้องการเพื่อพัฒนาทางวิชาชีพ และเป็นกระบวนการที่มุ่งช่วยเหลือครูในการสอนมากกว่าการประเมินการปฏิบัติงาน

หลักสูตร International Baccalaureate

หลักสูตร International Baccalaureate หรือหลักสูตร IB เป็นหลักสูตรที่รวบรวมและประยุกต์จากระบบการศึกษาหลากหลายระบบทั่วโลก Leach

(อ้างถึงใน Hill, 2007) หนึ่งในผู้ก่อตั้งหลักสูตรมีแนวคิดว่า โรงเรียนควรดำเนินการสอนโดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถาม และได้ฝึกคิดพิจารณาถึงประเด็นปัญหาในระดับสากล ครูผู้สอนควรมีบทบาทเป็นผู้คอยให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ และป้องกันการเกิดความขัดแย้งทางความคิดที่รุนแรง โดยหลักสูตรระดับชั้น Diploma Programme เป็นหลักสูตรสำหรับนักเรียนที่มีอายุระหว่าง 16-19 ปี เนื้อหาหลักสูตรจะช่วยเตรียมความพร้อมในด้านความรู้ทางวิชาการสำหรับการเรียนต่อระดับมหาวิทยาลัย ควบคู่กับการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นในการดำรงชีวิตในสังคม จัดการสอนออกเป็น 6 กลุ่มวิชา ซึ่ง International Baccalaureate Organization (2016) กำหนดให้โรงเรียนที่ใช้หลักสูตร IB ทุกโรงเรียนทั่วโลก ต้องได้รับการประเมินตามมาตรฐานที่กำหนดซึ่งถือเป็นมาตรฐานสากล โดยทางองค์กรจะแต่งตั้งคณะกรรมการเข้าตรวจประเมินโรงเรียนทุก ๆ 5 ปี มาตรฐานหลักสูตร (Curriculum) ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของครู ประกอบด้วย 4 ด้านย่อย ได้แก่

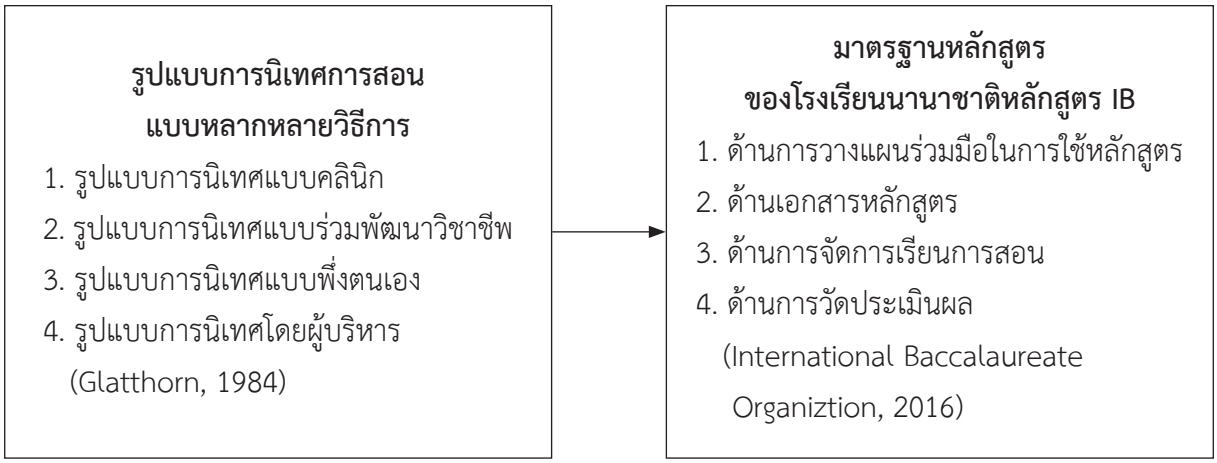
1. ด้านการวางแผนร่วมมือในการใช้หลักสูตร องค์กร International Baccalaureate Organization มีแนวคิดว่า การร่วมมือในการทำงานระหว่างเพื่อนครูด้วยกันถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะช่วยพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ครูจะสามารถปรับปรุงการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสังเกตการสอนในชั้นเรียนซึ่งกันและกัน นอกจากนี้การร่วมมือในการจัดการเรียนการสอนของครูยังเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยให้ครูได้พัฒนาวิชาชีพของตน ซึ่งแต่ละโรงเรียนจะแต่งตั้งผู้ประสานงานหลักสูตร ซึ่งมีบทบาทหน้าที่หลักในการสร้างความสัมพันธ์ และประสานความร่วมมือระหว่างครูผู้สอนกลุ่มสาระต่าง ๆ มุ่งเน้นการปรึกษาหารือเกี่ยวกับแนวคิดรวบยอด ลักษณะเนื้อหา และทักษะเฉพาะของแต่ละรายวิชา เพื่อให้ครูผู้สอนได้ทราบถึงภาพรวมของการเรียนของนักเรียนให้ดียิ่งขึ้น

2. ด้านเอกสารหลักสูตร โดยองค์กร International Baccalaureate Organization ได้จัดเตรียมคู่มือการสอนสำหรับครูผู้สอนในระดับชั้น Diploma Programme แยกเป็นรายวิชา และแต่ละรายวิชาจะแยกตามระดับความสามารถคือ ระดับมาตรฐาน (Standard level) และระดับที่สูงกว่ามาตรฐาน (Higher level) เพื่อให้ครูได้สามารถออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้หรือแผนการสอนด้วยตนเองให้สอดคล้องกับแนวทางที่ IBO กำหนดบนพื้นฐานแนวคิดที่ว่า ครูผู้สอนจะมีความเข้าใจนักเรียนและบริบทการสอนของตนเองมากที่สุด (International Baccalaureate Organization, 2009)

3. ด้านการจัดการเรียนการสอน โดย International Baccalaureate Organization (2009) ระบุไว้ว่า ครูผู้สอนควรใช้วิธีการที่หลากหลายในการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ พร้อมสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียน รวมทั้งระหว่างเพื่อนนักเรียนด้วยกันให้มากที่สุด แนวทางการสอนควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และฝึกคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล ครูจะมีบทบาทหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียนมากกว่าการเป็น ผู้ป้อนความรู้โดยตรง อาจมีการใช้คำถามลักษณะของการฝึกคิดวิเคราะห์ และมอบหมายงานที่ท้าทายให้นักเรียนฝึกค้นคว้าซึ่งถือเป็นการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

4. ด้านการวัดประเมินผล ซึ่งการประเมินผลนักเรียนของหลักสูตร IB แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) การประเมินผลระหว่างเรียน (Formative Assessment) คือ การประเมินระหว่างการเรียนทำให้ครูทราบถึงจุดอ่อนและจุดแข็งของนักเรียน อีกทั้งยังช่วยพัฒนาการจัดการสอนของครู กล่าวคือ ครูนำข้อมูลที่ได้ไปประชุมวิเคราะห์ถึงจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ที่คาดหวังต่อนักเรียน และ 2) การประเมินสรุปผลหลังการเรียน (Summative Assessment) คือ การประเมินภาพรวมหลังการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตร และยังเป็นการประเมินความสำเร็จในการใช้หลักสูตรของแต่ละโรงเรียนอีกด้วย

กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการวิจัย

ประชากรและผู้ให้ข้อมูล

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรในการวิจัย คือ โรงเรียนนานาชาติหลักสูตร IB ในประเทศไทยที่เปิดสอนระดับชั้น Diploma Programme ทั่วประเทศ จำนวน 23 โรงเรียน โดยผู้ให้ข้อมูล คือ ครูผู้สอนในระดับชั้น Diploma Programme ในโรงเรียนนานาชาติหลักสูตร IB ในประเทศไทย จำนวน 418 คน

เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสอบถาม มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ระดับการปฏิบัติของรูปแบบการนิเทศการสอนแบบหลากหลายวิธีการ โดยผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนและความหมาย ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง มีการปฏิบัติมากที่สุด
ระดับ 4 หมายถึง มีการปฏิบัติมาก
ระดับ 3 หมายถึง มีการปฏิบัติปานกลาง
ระดับ 2 หมายถึง มีการปฏิบัติน้อย
ระดับ 1 หมายถึง มีการปฏิบัติน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ระดับการปฏิบัติงานตามมาตรฐานด้านหลักสูตร 4 ด้าน โดยผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนและความหมาย ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง มีการปฏิบัติมากที่สุด
ระดับ 4 หมายถึง มีการปฏิบัติมาก
ระดับ 3 หมายถึง มีการปฏิบัติปานกลาง
ระดับ 2 หมายถึง มีการปฏิบัติน้อย
ระดับ 1 หมายถึง มีการปฏิบัติน้อยที่สุด

การสร้างเครื่องมือและเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการนิเทศการสอนแบบหลากหลายวิธีการ และการดำเนินงานตามมาตรฐานด้านหลักสูตรที่กำหนดโดย International Baccalaureate Organization เพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิด

2. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามให้ครอบคลุมกรอบแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการนิเทศการสอนแบบหลากหลายวิธีการ และมาตรฐานหลักสูตรของโรงเรียนนานาชาติหลักสูตร IB

3. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้อง ชัดเจน และสอดคล้อง รวมถึงความชัดเจนของภาษา แล้วนำไปปรับปรุงแก้ไขตามความเหมาะสม

4. นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา เพื่อหาดัชนีความสอดคล้อง IOC โดยได้ค่า IOC ทุกข้ออยู่ระหว่าง 0.67-1.00 หมายถึง ข้อคำถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

5. นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะแปลเป็นภาษาอังกฤษ โดยศูนย์การแปลและล่ามเฉลิมพระเกียรติ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และเสนอผู้เชี่ยวชาญด้านภาษา จำนวน 2 คน เพื่อพิจารณาความถูกต้องเชิงภาษา

6. ส่งแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลจากครูผู้สอนระดับชั้น Diploma Programme ในโรงเรียนนานาชาติหลักสูตร IB ทั่วประเทศ จำนวน 418 ฉบับ ซึ่งได้รับแบบสอบถามคืนทั้งสิ้น 323 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 77.27

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการหาค่าแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

2. วิเคราะห์ระดับการปฏิบัติของรูปแบบการนิเทศการสอนในโรงเรียนนานาชาติหลักสูตร IB ระดับชั้น Diploma Programme โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตราฐาน (S.D.) โดยผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนและความหมายของค่าเฉลี่ย ดังนี้

4.51-5.00 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติงานมากที่สุด
3.51-4.50 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติงานมาก
2.51-3.50 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติงานปานกลาง
1.51-2.50 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติงานน้อย
1.00-1.50 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติงานน้อยที่สุด

3. การวิเคราะห์ระดับสภาพการปฏิบัติงานตามมาตรฐานด้านหลักสูตรของโรงเรียนนานาชาติหลักสูตร IB ระดับชั้น Diploma Programme ในประเทศไทย โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตราฐาน (S.D.) โดยผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนและความหมายของค่าเฉลี่ย ดังนี้

4.51-5.00 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติงานมากที่สุด
3.51-4.50 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติงานมาก
2.51-3.50 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติงานปานกลาง
1.51-2.50 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติงานน้อย
1.00-1.50 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติงานน้อยที่สุด

4. การทดสอบข้อตกลงเบื้องต้นในการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ โดยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) ค่าสถิติที่ใช้วัดความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (Tolerance) ค่า Variance Inflation Factor (VIF) และค่าสถิติที่ใช้วัดความเป็นอิสระต่อกันของความคลาดเคลื่อน (Durbin-watson)

5. การวิเคราะห์อิทธิพลของรูปแบบการนิเทศการสอนต่อการบรรลุงานตามมาตรฐานด้านหลักสูตรของโรงเรียนนานาชาติหลักสูตร IB ระดับชั้น Diploma Programme โดยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบปกติ (Enter Multiple Regression Analysis) เพื่อศึกษาค่าสัมประสิทธิ์การอธิบาย (Coefficient of Determination: R^2) และค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยพหุคูณ (ß) ของตัวแปรทำนายแต่ละตัวแปร

ผลการวิจัย

จากงานวิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการปฏิบัติการนิเทศการสอนในภาพรวมมีค่าเฉลี่ย 3.33 อยู่ในระดับปานกลาง โดยรูปแบบการนิเทศการสอนแบบพึ่งตนเองมีการปฏิบัติมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.20 อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ รูปแบบการนิเทศแบบร่วมพัฒนาวิชาชีพ มีค่าเฉลี่ย 3.09 อยู่ในระดับปานกลาง รูปแบบการนิเทศแบบคลินิก มีค่าเฉลี่ย 3.02 อยู่ในระดับปานกลาง และรูปแบบการนิเทศโดยผู้บริหาร มีค่าเฉลี่ย 3.01 อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

2. ผลการปฏิบัติงานตามมาตรฐานหลักสูตรในภาพรวมมีค่าเฉลี่ย 4.62 อยู่ในระดับมากที่สุด โดยการปฏิบัติด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการวัดประเมินผล มีค่าเฉลี่ย 4.72 อยู่ในระดับ

มากที่สุดเท่ากัน รองลงมาคือ การปฏิบัติด้านเอกสารหลักสูตร มีค่าเฉลี่ย 4.52 อยู่ในระดับมากที่สุด และการปฏิบัติด้านการวางแผนร่วมมือในการใช้หลักสูตร มีค่าเฉลี่ย 4.50 อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

3. ผลการทดสอบเบื้องต้นในการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ โดยการหาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) ค่าสถิติที่ใช้วัดความสัมพันธ์ระหว่างกัน (Tolerance) และค่า Variance Inflation Factor (VIF) พบว่าตัวแปรอิสระทุกตัวไม่พบปัญหาตัวแปรมีที่ความสัมพันธ์ระหว่างกันและกันสูง รวมทั้งมีค่าความเป็นอิสระต่อกันของความคลาดเคลื่อน (Durbin-watson) ของทุกตัวแปรอยู่ในช่วง 1.5-2.5 ทั้งหมด ดังนั้นจึงสามารถนำตัวแปรอิสระมาวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณได้

4. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุโดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ระหว่างรูปแบบการนิเทศการสอนกับการปฏิบัติงานตามมาตรฐานหลักสูตรของโรงเรียนนานาชาติหลักสูตร IB ระดับชั้น Diploma Programme ในประเทศไทยในภาพรวมพบว่า การปฏิบัติการนิเทศทั้งสี่รูปแบบร่วมกันส่งผลต่อการปฏิบัติงานตามมาตรฐานหลักสูตรในภาพรวมได้ร้อยละ 19.8 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (Adj R^2 = .198, p = <.001) โดยรูปแบบการนิเทศแบบพึ่งตนเองเป็นตัวแปรทำนายที่สำคัญที่สุด (β = .338, P= <.001) รองลงมาคือ รูปแบบการนิเทศโดยผู้บริหาร (β = .126, p= .024) และจำแนกตามมาตรฐานรายด้านได้ดังต่อไปนี้

4.1 ด้านการวางแผนร่วมมือในการใช้หลักสูตรพบว่า รูปแบบการนิเทศแบบพึ่งตนเองเป็นตัวแปรทำนายที่สำคัญที่สุด (β = .259, p = <.001) รองลงมาคือ รูปแบบการนิเทศแบบร่วมพัฒนาวิชาชีพ (β = .175, p = .003)

4.2 ด้านเอกสารหลักสูตรพบว่า รูปแบบการนิเทศแบบพึ่งตนเองเป็นตัวแปรทำนายที่สำคัญที่สุด (β = .294, p = <.001) รองลงมาคือ รูปแบบการนิเทศโดยผู้บริหาร (β = .117, p = .046)

4.3 ด้านการจัดการเรียนการสอนพบว่า รูปแบบการนิเทศแบบพึ่งตนเองเป็นตัวแปรทำนายที่สำคัญที่สุด (β = .259, p= <.001) รองลงมาคือ รูปแบบการนิเทศโดยผู้บริหาร (β = .174, p = .003)

4.4. ด้านการวัดประเมินผลพบว่า รูปแบบการนิเทศแบบพึ่งตนเองเป็นตัวแปรทำนายที่สำคัญที่สุด (β = .273, p = <.001) รองลงมาคือ รูปแบบการนิเทศแบบร่วมพัฒนาวิชาชีพ (β = .115, p = .050)

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายและสรุปผลในประเด็นสำคัญได้ ดังนี้

1. การนิเทศการสอนที่มีการปฏิบัติในโรงเรียนนานาชาติหลักสูตร IB ระดับชั้น Diploma Programme ในประเทศไทยมากที่สุดคือ รูปแบบการนิเทศแบบพึ่งตนเอง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ IBO มีแนวคิดที่เน้นให้ความสำคัญกับการพัฒนาตนเองของครูแต่ละคน โดยมีการสนับสนุนให้ครูเข้าร่วมโครงการเพื่อพัฒนาทางวิชาชีพ หรือเรียกว่า Professional Development ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ครูได้เลือกประเด็นในการพัฒนาตนเองอย่างอิสระทั้งการเปิดอบรบเชิงปฏิบัติการกับวิทยาการในประเด็นเฉพาะต่าง ๆ หรือการเปิดหลักสูตรระยะสั้นผ่านการเรียนออนไลน์ด้วยตนเอง ทางองค์กรจะร่วมมือกับโรงเรียนในการทำให้ครูมั่นใจว่า ครูแต่ละคนจะได้รับข้อมูลและโอกาสในการร่วมโครงการอย่างถูกต้องครบถ้วน (International Baccalaureate Organization, 2022) สอดคล้องกับแนวคิดของ Glatthorn (1984) ที่ว่า ครูแต่ละคนมีความแตกต่างกันทั้งระดับความต้องการในการพัฒนาตนเอง ระดับการเรียนรู้และระดับการตอบสนองในการเรียนรู้ ดังนั้นครูควรที่จะประเมินความต้องการและเลือกแนวทางการเรียนรู้ที่เหมาะสมด้วยตนเอง ซึ่งการพัฒนาแบบพึ่งตนเองยังถือเป็นหลักการพื้นฐานของการส่งเสริมวิชาชีพของครูอีกด้วย และแนวคิดของ Sudrung (2016) ที่ว่า การนิเทศแบบพึ่งตนเองเป็นกระบวนการที่ครูสามารถทำงานคนเดียวได้อย่าง

อิสระตามโครงการพัฒนาวิชาชีพที่ตนวางแผนไว้ โดยสามารถเลือกใช้วิธีการที่หลากหลายเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ อีกทั้งยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Pimwapee (2020) เกี่ยวกับรูปแบบการนิเทศที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนของครูวิทยาศาสตร์ระดับชั้นประถมศึกษาพบว่า รูปแบบการนิเทศการสอนแบบพึ่งตนเองเป็นหนึ่งในรูปแบบการนิเทศที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการสอนของครูในภาพรวมเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และยังลดปัญหาความขัดแย้งจากพื้นฐานความต่างทางความคิดได้

2. มาตรฐานหลักสูตรที่มีการปฏิบัติในโรงเรียนนานาชาติหลักสูตร IB ระดับชั้น Diploma Programme ในประเทศไทยอยู่ในระดับมากที่สุดเท่ากัน คือ ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการวัดประเมินผล ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหลักสูตร IB เป็นหลักสูตรที่มีการกำหนดแนวคิดและหลักการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรไว้ชัดเจน กล่าวคือ มุ่งเน้นให้นักเรียนได้ลงมือฝึกปฏิบัติจริงด้วยตนเอง ฝึกคิดวิเคราะห์ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียนโดยมีเป้าหมายการพัฒนานักเรียนตามคุณลักษณะของนักเรียนหลักสูตร IB (International Baccalaureate Organization, 2009) อีกทั้งแนวทางการวัดประเมินผลที่มีแนวคิดให้ครูได้ออกแบบแนวทางการประเมินผู้เรียนระหว่างการเรียนการสอนได้ด้วยตนเอง ทำให้ครูได้เห็นถึงประเด็นปัญหาที่ควรแก้ไข และสามารถหาแนวทางปรับปรุงพัฒนาวิธีการสอนให้เหมาะสมต่อการเรียนรู้ของนักเรียน สอดคล้องกับแนวคิดของ Chitchayawanit (2019) ที่สรุปเกี่ยวกับการวัดประเมินผลผู้เรียนไว้ว่าเป็นกระบวนการที่สำคัญที่จะช่วยตรวจสอบความรู้ของนักเรียน โดยสามารถนำผลมาเปรียบเทียบกับมาตรฐานที่ตั้งไว้ และยังสามารถบ่งชี้ถึงความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนได้ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Theeranaew (2021) ที่ศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ของโรงเรียน IB ในประเทศไทย พบว่า การจัดการเรียนการสอน และการวัดประเมินผลของโรงเรียน IB มีความเหมาะสมมากและมากที่สุด

3. รูปแบบการนิเทศการสอนที่มีความสัมพันธ์และส่งผลต่อการปฏิบัติงานตามมาตรฐานหลักสูตรมากที่สุดทั้งในภาพรวมและรายด้านทุกด้านคือ รูปแบบการนิเทศแบบพึ่งตนเอง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการนิเทศแบบพึ่งตนเองเปิดโอกาสให้ครูได้มีอิสระในการเลือกประเด็นที่ต้องการปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนา กำหนดแผนงานและแนวทางการปฏิบัติการนิเทศด้วยตนเอง ครูจึงปฏิบัติตามแผนที่วางไว้อย่างเต็มที่ด้วยความสมัครใจและสามารถบรรลุผลความสำเร็จจากการปฏิบัติ สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ของ Knowles et al. (2011) ที่ว่าการเรียนรู้ในผู้ใหญ่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการที่พวกเขาต้องการรู้ว่าทำไมจะต้องเรียนรู้ในสิ่งนั้น และตนเองจะเป็นผู้รับผิดชอบต่อการตัดสินใจที่เกิดขึ้น บางครั้งอาจเกิดความรู้สึกต่อต้านหากผู้อื่นเป็นผู้บอกหรือสั่งให้ทำตามความต้องการ ซึ่งครูผู้สอนในหลักสูตร IB ระดับชั้น Diploma Programme ในประเทศไทย มีการปฏิบัติของรูปแบบการนิเทศแบบพึ่งตนเองอยู่ในระดับมากจากการสนับสนุนของ IBO และโรงเรียนที่ให้ครูเข้าร่วมโครงการเพื่อพัฒนาทางวิชาชีพ แสดงให้เห็นว่าครูส่วนใหญ่มีการพัฒนาการสอนของตนในประเด็นที่ตนต้องการและสนใจ ส่งผลให้การปฏิบัติงานตามมาตรฐานหลักสูตรประสบความสำเร็จอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน

นอกจากนี้รูปแบบการนิเทศโดยผู้บริหารเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานตามมาตรฐานหลักสูตรทั้งในภาพรวม ด้านเอกสารหลักสูตร และด้านการจัดการเรียนการสอน อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารโรงเรียนมีหน้าที่หลักในการกำหนดนโยบายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสอนของครู ซึ่งการที่ผู้บริหารจะสามารถวางแผนการดำเนินงานได้นั้น ต้องมีความเข้าใจในภาพรวมเพื่อจะได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานที่เหมาะสม ซึ่งการตรวจเยี่ยมชั้นเรียนสามารถช่วยให้เห็นถึงประเด็นปัญหาและช่วยเหลือครูในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนได้ นอกจากนี้ International Baccalaureate Organization ยังได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารและผู้ประสานงาน

หลักสูตรของแต่ละโรงเรียนไว้ว่า เป็นผู้ประสานระหว่างองค์กร IB และโรงเรียน รายงานข้อมูลที่มีความเป็นปัจจุบันอยู่เสมอ และคอยประสานให้ความร่วมมือระหว่างครูผู้สอนกลุ่มสาระต่าง ๆ ในโรงเรียน โดยมุ่งเน้นการปรึกษาหารือเกี่ยวกับแนวคิดรวบยอด ลักษณะเนื้อหา และทักษะเฉพาะของแต่ละรายวิชา เพื่อให้ครูผู้สอนได้ทราบถึงภาพรวมของการเรียนของนักเรียนให้ดียิ่งขึ้น Glatthorn (1984) มีทัศนะสนับสนุนว่า รูปแบบการนิเทศการสอนโดยผู้บริหารเป็นการช่วยแก้ปัญหาการสอนของครูในชั้นเรียนโดยตรง และยังสามารถช่วยพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนและปรับปรุงบรรยากาศในโรงเรียนได้อย่างต่อเนื่อง และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ L'Huillier (2017) ที่ได้ศึกษาทักษะการนิเทศของผู้บริหารตามการรับรู้ของครูโรงเรียนนานาชาติหลักสูตร IB พบว่า ทักษะด้านคตินิยม คือ ความสามารถในการมองเห็นภาพรวมและความเชื่อมโยงกันของส่วนงานต่าง ๆ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด โดยเมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ผู้บริหารมีความรู้เกี่ยวกับงานด้านหลักสูตรสถานศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ มากที่สุด รองลงมาคือ ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์และทักษะด้านเทคนิค

รูปแบบการนิเทศแบบร่วมพัฒนาวิชาชีพเป็นรูปแบบการนิเทศรูปแบบหนึ่งที่ส่งผลต่อมาตรฐานหลักสูตรด้านการวางแผนร่วมมือในการใช้หลักสูตรและด้านการวัดประเมินผล ซึ่งอาจเป็นเพราะครูผู้สอนในโรงเรียนนานาชาติหลักสูตร IB ระดับชั้น Diploma Programme สอนทั้งสองระดับชั้นคือ สอนทั้งระดับ Diploma Programme ชั้นปีที่ 1 และ Diploma Programme ชั้นปีที่ 2 ทำให้ครูต้องมีการประชุมร่วมกันเพื่อวางแผนและวิเคราะห์เนื้อหาหลักสูตรให้มีความต่อเนื่องสอดคล้องกันอยู่เสมอ ซึ่งเห็นได้จากการที่โรงเรียนต้องกำหนดตารางการประชุมของครูเป็นประจำเพื่อให้ครูหัวหน้ากลุ่มสาระและครูทุกคนได้มีเวลาร่วมกันออกแบบแผนการสอน วางแผนเนื้อหาระหว่างกลุ่มสาระและระหว่างชั้นปีให้มีความสอดคล้อง อีกทั้ง International Baccalaureate Organization มีแนวคิดเกี่ยวกับการวางแผนร่วมมือในการใช้หลักสูตรของครูว่า การร่วมมือในการทำงานระหว่างเพื่อนครูด้วยกันถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะช่วยพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ครูจะสามารถปรับปรุงการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสังเกตการสอนในชั้นเรียนซึ่งกันและกัน (International Baccalaureate Organization, 2009) ซึ่งสอดคล้องกับ Glatthorn (1984) ที่มีทัศนะสนับสนุนว่า การนิเทศแบบร่วมพัฒนาวิชาชีพเปิดโอกาสให้ครูสามารถแลกเปลี่ยนวิธีการสอน สร้างแรงขับเคลื่อนทางบวก สร้างปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน และมีความเข้าใจนักเรียนของตนมากขึ้น

อย่างไรก็ตามจากผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการนิเทศแบบคลินิกไม่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานตามมาตรฐานหลักสูตรด้านต่าง ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหลักสูตร IB มีความเข้มข้นในเนื้อหาวิชาและมีหลักการเฉพาะในการจัดการเรียนการสอนให้มีความสอดคล้องกับคุณลักษณะของนักเรียนที่ทางหลักสูตรกำหนด (International Baccalaureate Organization, 2016) ครูผู้สอนระดับชั้น Diploma Programme ส่วนใหญ่จึงเป็นผู้มีความรู้เชี่ยวชาญทั้งแนวทางการจัดการเรียนการสอนและการวัดประเมินผลตามหลักการของหลักสูตรเป็นอย่างดี อาจทำให้กระบวนการนิเทศแบบคลินิกไม่มีความจำเป็นหรือไม่เหมาะสม สอดคล้องกับแนวคิดของ Glatthorn (1984) ที่ว่ากระบวนการนิเทศแบบคลินิกจะจำเป็นสำหรับครูจบใหม่ที่ต้องการการพัฒนาทักษะพื้นฐานในการจัดการเรียนการสอนหรือครูที่มีประสบการณ์ที่ต้องการได้รับความช่วยเหลือในประเด็นที่ยาก โดยเฉพาะครูและผู้นิเทศจะประชุมร่วมกันเกี่ยวกับการวางแผนการสอน การสังเกตการสอน การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการสอน และการให้ข้อมูลย้อนกลับหลังการสังเกตการสอนแก่ครู ซึ่งการนิเทศแบบคลินิกนี้เป็นการนิเทศที่มีการดำเนินงานอย่างมีขั้นตอนชัดเจน

สรุปผล

การวิเคราะห์รูปแบบการนิเทศการสอนแบบหลากหลายวิธีการที่ส่งผลต่อความสำเร็จตามมาตรฐานหลักสูตรของโรงเรียนนานาชาติหลักสูตร IB ระดับชั้น Diploma Programme ในประเทศไทย สรุปได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาการปฏิบัติการนิเทศการสอนแบบหลายหลายวิธีการของโรงเรียนนานาชาติหลักสูตร IB ระดับชั้น Diploma Programme ในประเทศไทย โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และรูปแบบการนิเทศการสอนแบบพึ่งตนเอง เป็นรูปแบบที่มีการปฏิบัติมากที่สุดอยู่ในระดับมาก

2. ผลศึกษาการปฏิบัติงานตามมาตรฐานหลักสูตรของโรงเรียนนานาชาติหลักสูตร IB ระดับชั้น Diploma Programme ในประเทศไทยผลการปฏิบัติงานตามมาตรฐานหลักสูตรโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และมาตราฐานหลักสูตรด้านการจัดการเรียนการสอน และการวัดประเมินผล เป็นมาตรฐานที่มีการปฏิบัติมากที่สุดอยู่ในระดับมากที่สุดเท่ากัน

3. ผลการวิเคราะห์รูปแบบการนิเทศการสอนแบบหลากหลายวิธีการที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโรงเรียนนานาชาติหลักสูตร IB ระดับชั้น Diploma Programme ในประเทศไทย พบว่า รูปแบบการนิเทศการสอนทั้งสี่รูปแบบส่งผลต่อการปฏิบัติงานตามมาตรฐานหลักสูตรในภาพรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยรูปแบบการนิเทศแบบพึ่งตนเองเป็นตัวแปรทำนายที่สำคัญที่สุด รองลงมาคือ รูปแบบการนิเทศโดยผู้บริหาร

ข้อเสนอแนะของการนำผลวิจัยไปใช้

1. หน่วยงานต้นสังกัดควรมีการจัดอบรม สัมมนา หรืออบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการพัฒนาแนวทางการนิเทศที่ส่งผลในลำดับรอง เพื่อช่วยส่งเสริมการปฏิบัติงานตามมาตรฐานหลักสูตรให้เพิ่มมากขึ้น

2. สถานศึกษา ควรส่งเสริมและเน้นการดำเนินงานการนิเทศการสอนแบบพึ่งตนเองของครูในโรงเรียน ซึ่งจะส่งผลต่อการปฏิบัติงานตามมาตรฐานหลักสูตรของโรงเรียนนานาชาติหลักสูตร IB สูงสุด

References

Chitchayawanit, K. (2019). *Learning management*. Chulalongkorn University Press. [in Thai]

Glatthorn, A. A. (1984). *Differentiated supervision.* Association for Supervision and Curriculum Development.

Glickman, C. D., Gordon, S. P., & Ross-Gordon, J. M. (2018). *Supervision and instructional leadership: A developmental approach* (10th ed.). Pearson.

Harris, B. M. (1985). *Supervision behavior in education*. Englewoof Cliff.

Higher Education Statistics Agency. (2016). *International baccalaureate students studying at UK higher education institutions: How do they perform in comparison with a level student?* IBO. https://ibo.org/contentassets/d74675437b4f4ab38312702599a432f1/hesa-summary-eng-web.pdf

Hill, I. (2007). International education as developed by the International Baccalaureate Organization. In M. Hayden, J. Thompson, & J. Levy (Eds.), *Sage Handbook of Research in International Education* (pp. 25-37). Sage.

International Baccalaureate Organization. (2009). *The diploma programme: From principles into practice*. IBO. https://www.ibchem.com/root_pdf/Principles.pdf

International Baccalaureate Organization. (2012). *Key Finding from research on the impact of IB programmes in the Asia-Pacific region.* IBO. https://issuu.com/ibasiapacific/docs/research_impact-ib-programmes-asia-pacific

International Baccalaureate Organization. (2016). *Programme standards and practices*. IBO. https://www.ibo.org/globalassets/publications/become-an-ib-school/programme-standards-and-practices-en.pdf

International Baccalaureate Organization. (2020). *Facts about IB programmes and schools*. IBO. https://www.ibo.org/about-the-ib/facts-and-figures/

International Baccalaureate Organization. (2022). *Professional development*. IBO. https://www.ibo.org/professional development/

Knowles, M. S., Holton, E. F., & Swansob, R. A. (2011). *The adult learner: The definitive classic in adult education and human resource development* (7th ed.) Boston Elsevier.

Laowreandee, W. (2013). *Instructional supervision and coaching professional development: theory, strategies, and practice* (12th ed.). Silpakorn University Press. [in Thai]

L'Huillier, N. (2017). A study of supervisory skills of administrators through teacher's perceptions in the international schools of international baccalaureate diploma programme. *An Online Journal of Education (OJED), 12*(1), 521-534. [in Thai]

Pimwapee, K. (2020). Instructional supervision models affecting the change of teaching behaviors of science teachers. *Journal of Education Studies, 48*(1), 22-40. [in Thai]

Sudrung, J. (2016). *In school supervision.* Protexts. [in Thai]

Theeranaew, M. (2021). *The study of conditions in teaching and learning science within the International Baccalaureate (IB) programme for secondary level in Thailand* [Master's thesis]. Kasetsart University. [in Thai]

Name and Surname: Nattira Nuntasirirat
Highest Education: Master of Education in Educational Supervision and Curriculum Development, Chulalongkorn University
Affiliation: Faculty of Education, Chulalongkorn University
Field of Expertise: Educational Supervision

Name and Surname: Buntarika Bulpakdi
Highest Education: Doctor of Philosophy Program in Development Education, Chulalongkorn University
Affiliation: Faculty of Education, Chulalongkorn University
Field of Expertise: Development Education

Name and Surname: Jurairat Sudrung
Highest Education: Doctor of Philosophy Program in Curriculum and Instruction, Chulalongkorn University
Affiliation: Faculty of Education, Chulalongkorn University
Field of Expertise: Educational Supervision

โมเดลเชิงสาเหตุของโครงสร้างองค์กร ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ผ่านบรรยากาศองค์กรและทีมงานที่มีประสิทธิภาพที่ส่งผลต่อโรงเรียนนวัตกรรม ของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

A CAUSAL MODEL OF ORGANIZATIONAL STRUCTURE, LEADERSHIP OF THE SCHOOL ADMINISTRATORS WITH ORGANIZATIONAL CLIMATE, AND EFFECTIVE TEAM AS MEDIATORS, AFFECTING INNOVATION SCHOOLS FOR LARGE-SIZED SECONDARY SCHOOLS UNDER THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION

พันธกานต์ ดวงงา[1] วิสุทธิ์ วิจิตรพัชราภรณ์[2] และอัจฉรา นิยมาภา[3]

Panthakarn Dung-nga[1], Wisut Wichitputchraporn[2], and Achara Niyamabha[3]

[1,2,3]สาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

[1,2,3]Program in Educational Administration, Faculty of Education, Kasetsart University

Received: May 9, 2021 / Revised: June 5, 2021 / Accepted: June 7, 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับของโครงสร้างองค์กร ภาวะผู้นำของผู้บริหาร บรรยากาศองค์กร ทีมงานที่มีประสิทธิภาพและโรงเรียนนวัตกรรม และพัฒนาตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลเชิงสาเหตุของโครงสร้างองค์กร ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ผ่านบรรยากาศองค์กร และทีมงานที่มีประสิทธิภาพที่ส่งผลต่อโรงเรียนนวัตกรรมของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ จำนวน 440 คน โดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ .98 วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติพื้นฐานและการวิเคราะห์ตัวแบบสมการโครงสร้าง

ผลการวิจัยพบว่า ทุกตัวแปรอยู่ในระดับมาก ซึ่งระดับของภาวะผู้นำของผู้บริหารมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ บรรยากาศองค์กร ทีมงานที่มีประสิทธิภาพ โรงเรียนนวัตกรรมและโครงสร้างองค์กร ตามลำดับ และโมเดลเชิงสาเหตุของโครงสร้างองค์กร ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ผ่านบรรยากาศองค์กร และทีมงานที่มีประสิทธิภาพที่ส่งผลต่อโรงเรียนนวัตกรรมของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานพบว่า มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยค่าไคสแควร์ = 64.52 , df = 52, x^2/df = 1.24, P-value = 0.11399, GFI = 0.98, AGFI = 0.95, RMR = 0.022 และ RMSEA = 0.023 โดยโครงสร้างองค์กรส่งผลต่อโรงเรียนนวัตกรรมสูงสุด รองลงมาคือ บรรยากาศองค์กร ภาวะผู้นำของผู้บริหาร และทีมงานที่มีประสิทธิภาพ ตามลำดับ

คำสำคัญ: โรงเรียนนวัตกรรม โครงสร้างองค์กร ภาวะผู้นำของผู้บริหาร บรรยากาศองค์กร ทีมงานที่มีประสิทธิภาพ

Corresponding Author

E-mail: panthakarn.m@ku.ac.th

Abstract

The objectives of this research were to study the level of organizational structure, leadership of the school administrators, organizational climate, effective team and innovation schools, and to develop, validate the consistency with empirical data of a causal model of organizational structure, leadership of the school administrators via organizational climate, and effective team as mediators, affecting innovation schools for large-sized secondary schools under the Office of the Basic Education Commission. The research sample consisted of 440 administrators of large-sized secondary schools under the Office of the Basic Education Commission obtained by multi-stage sampling. The employed research instrument was a 5-level rating scale questionnaire, with overall reliability coefficient of .98. The data was analyzed using basic statistics and structural equation modeling analysis.

The research findings indicated that all variables were rated at the high level. The leadership level of the school administrators had the highest rating mean, followed by organization climate, effective team, innovation school, and organizational structure, respectively. Also, result of validating the consistency with empirical data of a causal model of organizational structure, leadership of the school administrators via organizational climate, and effective team as mediators, affecting innovation schools for large-sized secondary schools under the Office of the Basic Education Commission showed that the model very well fitted with empirical data as shown by Chi-square = 64.52 , df = 52, Chi-square/df = 1.24, P-value = 0.11399, GFI = 0.98, AGFI = 0.95, RMR = 0.022, and RMSEA = 0.023. It was also found that organizational structure had the highest effect on innovation schools, followed by organizational climate, leadership of the school administrators, and effective team, respectively.

Keywords: Innovation School, Organizational Structure, Leadership of the School Administrator, Organizational Climate, Effective Team

บทนำ

ประเทศไทยเข้าสู่ช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลก อันเกิดมาจากความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สารสนเทศ และนวัตกรรม การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของนักเรียนจึงเป็นภารกิจเร่งด่วนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการส่งเสริมสนับสนุนให้โรงเรียนพัฒนาคุณภาพนักเรียนให้ได้ตามมาตรฐานของหลักสูตร (Office of the Education Council Secretariat Ministry of Education, 2018) เพื่อให้สอดคล้องกับสภาวการณ์ในปัจจุบัน ระบบการบริหารของโรงเรียนจึงควรเป็นแบบองค์กรแห่งนวัตกรรม ซึ่งการพัฒนาให้โรงเรียนเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมคือ การจัดการศึกษาที่มีการทำใหม่ สร้างใหม่หรือพัฒนาดัดแปลง เพื่อให้การศึกษาหรือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพที่ดีขึ้นกว่าเดิม ทำให้นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงในการเรียนรู้ เกิดการเรียนรู้อย่างรวดเร็ว และมีแรงจูงใจในการเรียน (Sittisomboon, 2009) ดังนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมียุทธศาสตร์ในการพัฒนาการบริหารโรงเรียน

และต้องนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างแท้จริง ทั้งต้องมีการพัฒนานวัตกรรมหรือนำนวัตกรรมต่าง ๆ มาใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การพัฒนานวัตกรรมเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยให้โรงเรียนสร้างจุดยืนที่เข้มแข็งเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อความอยู่รอด การเติบโตและสร้างสมรรถนะในการแข่งขัน รวมถึงสามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างยั่งยืน

โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ถือว่ามีความพร้อมในการจัดสรรและพัฒนาโรงเรียนให้กลายเป็นโรงเรียนนวัตกรรมได้มากกว่าโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก ดังนั้นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่นั้นสามารถเป็นโรงเรียนนำร่องในการพัฒนาให้โรงเรียนกลายเป็นโรงเรียนนวัตกรรมได้

ทั้งนี้ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นส่วนสำคัญในการผลักดันให้มีการสร้างการพัฒนาหรือการนำนวัตกรรมมาใช้กับการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาปลูกฝังทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมให้แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา สร้างความร่วมมือจากครูและบุคลากรในสถานศึกษาเพื่อขับเคลื่อนให้สถานศึกษาเป็น “องค์กรแห่งนวัตกรรม” (Chamchoi, 2012) นอกจากนี้โครงสร้างองค์กรซึ่งเป็นระบบความสัมพันธ์ของงานในการปฏิบัติงานขององค์กรให้เกิดความสำเร็จเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องคำนึงถึง เนื่องจากจุดมุ่งหมายของการมีโครงสร้างองค์กรนั้น เพื่อให้การสั่งการและการประสานงานในการทำงานของบุคลากรบรรลุเป้าหมายขององค์กร (Suwanmaree, 2012) อีกทั้งการสร้างบรรยากาศองค์กรที่มีประสิทธิภาพ โดยการที่ผู้บริหารส่งเสริมให้บุคลากรในองค์กรคิดสร้างสรรค์เพื่อการพัฒนางานอย่างอิสระ ส่งผลให้เกิดนวัตกรรมขึ้นอย่างหลากหลาย (Boontham, 2015) รวมทั้งการส่งเสริมให้ทีมงานมีประสิทธิภาพ สามารถส่งเสริมให้มีการร่วมกันคิดค้นสิ่งใหม่และร่วมกันแก้ไขปัญหาในการทำงานด้วยนวัตกรรมได้เป็นอย่างดี (Thawongsurattanakun, 2015)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาโมเดลเชิงสาเหตุของโครงสร้างองค์กร ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ผ่านบรรยากาศองค์กร และทีมงานที่มีประสิทธิภาพที่ส่งผลต่อโรงเรียนนวัตกรรมของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ให้กลายเป็นโรงเรียนนวัตกรรมที่มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับของโครงสร้างองค์กร ภาวะผู้นำของผู้บริหาร บรรยากาศองค์กร ทีมงานที่มีประสิทธิภาพและโรงเรียนนวัตกรรม

2. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลเชิงสาเหตุของโครงสร้างองค์กร ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ผ่านบรรยากาศองค์กร และทีมงานที่มีประสิทธิภาพที่ส่งผลต่อโรงเรียนนวัตกรรมของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กับข้อมูลเชิงประจักษ์

ทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาและวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎี และทบทวนวรรณกรรม ดังนี้

โรงเรียนนวัตกรรม

โรงเรียนนวัตกรรมเป็นการดำเนินการของผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรทางการศึกษาที่ทำให้โรงเรียนบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้เกี่ยวกับโรงเรียนนวัตกรรมและสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและพัฒนาให้โรงเรียนเป็นโรงเรียนนวัตกรรมเพื่อความอยู่รอดขององค์กรท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วย บริบทของโรงเรียน กลยุทธ์การดำเนินงานของโรงเรียน การเรียนรู้ของครู เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information Communications Technology: ICT) ของโรงเรียน และการสนับสนุนจากองค์กรภายนอก (Law et al., 2011)

โครงสร้างองค์กร

โครงสร้างองค์กร หมายถึง องค์กรที่จะเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมควรมีลักษณะโครงสร้างเป็นโครงสร้างที่มีชีวิต มีการปรับตัวหรือการบริหารงานได้ตามสภาพแวดล้อมหรือภาวะเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไป มีการกระจายอำนาจในการบริหาร และมีอำนาจในการตัดสินใจ โดยมีลักษณะของโครงสร้างองค์กรที่ส่งผลต่อความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมดังนี้ 1) โครงสร้างเป็นโครงสร้างที่มีชีวิต 2) โครงสร้างเป็นโครงสร้างที่มีความยืดหยุ่น ไม่ยึดติดกับขั้นตอนเดิม ๆ มีการปรับตัวหรือการบริหารงานได้ตามสภาพแวดล้อมหรือภาวะเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไป 3) การกระจายอำนาจในการบริหาร อำนาจในการตัดสินใจโดยที่ไม่ยึดติดกับผู้บังคับบัญชาเป็นหลัก บุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีการสื่อสารกันได้ในทุกระดับระหว่างสายการบังคับบัญชาและไม่ต้องมีรูปแบบที่เป็นทางการ และสิ่งที่สำคัญคือ มีการทำงานร่วมกันในแต่ละแผนกโดยไม่ยึดติดเฉพาะงานที่ได้รับมอบหมาย รวมทั้งต้องทำให้บุคลากรทุกคนรู้สึกว่าสำคัญและมีคุณค่า (Chutiwong, 2011)

ภาวะผู้นำของผู้บริหาร

ภาวะผู้นำของผู้บริหาร คือ กระบวนการอิทธิพลทางสังคมที่บุคคลหนึ่งต้องใช้อิทธิพลต่อผู้อื่นให้ปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่กำหนดรวมทั้งการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลขององค์กรเพื่อประโยชน์ส่วนรวมหรือเพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยต้องได้รับการยินยอมจากผู้ที่ปฏิบัติตาม (Lojananon, 2014) โดยมีลักษณะดังนี้ 1) มีองค์ความรู้ในโลกาภิวัตน์ ความคิดเชิงบวกและทัศนคติที่ดีต่อนวัตกรรม กระบวนทัศน์ที่เป็นโลกาภิวัตน์และมีการพัฒนาตนเองด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัยตามสถานการณ์ 2) สร้างขวัญกำลังใจและการจูงใจ การบริหารทีมและความขัดแย้ง การติดต่อสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ การสอนงานฝึกอบรมเพื่อพัฒนางานของทีมด้านเทคโนโลยีและด้านต่าง ๆ และการส่งเสริมการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมและจริยธรรม 3) การกำหนดการใช้และทบทวนวิสัยทัศน์ การปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ร่วมให้เหมาะสม การกำหนดค่านิยมและวัฒนธรรมร่วม การเป็นผู้นำด้านการเปลี่ยนแปลง การควบคุมงานด้วยระบบสมดุล การพัฒนาบุคลากรด้วยการจัดอบรมให้ความรู้ พัฒนาผลงานของทีมด้านเทคโนโลยี และการส่งเสริมการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมและจริยธรรม (Thiamsuwan, 2019)

บรรยากาศองค์กร

บรรยากาศองค์กรเป็นการรับรู้องค์ประกอบหรือสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นภายในที่ทำงานของบุคลากรที่ทำงานอยู่ในองค์กร ทั้งด้านกายภาพและจิตใจ อันมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม ทัศนคติ ค่านิยม แรงจูงใจ ความนึกคิด และสามารถสะท้อนถึงคุณภาพในการปฏิบัติงานได้ (Boontham, 2015) ซึ่งการรับรู้ที่เกิดขึ้นนี้ส่งผลต่อวิธีการจัดระบบการทำงานให้สอดคล้องกับบุคลากรและสภาพแวดล้อมภายในองค์กร มีผลต่อพฤติกรรมการทำงานของบุคลากร โดยบรรยากาศองค์กรจะเป็นผลของการรับรู้และการวิเคราะห์ของบุคลากรที่แต่ละบุคคลสามารถสังเกตเห็นได้ โดยองค์ประกอบที่ทำให้เกิดสภาพแวดล้อมเหล่านี้ส่งผลให้องค์กรหนึ่งแตกต่างไปจากองค์กรอื่น ๆ (Don & John, 2001) โดยบรรยากาศองค์กรของโรงเรียนนวัตกรรมควรมีลักษณะที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์เพื่อเป็นตัวกระตุ้นพฤติกรรมความคิดสร้างสรรค์ให้กับบุคลากร และพัฒนาระบบวัฒนธรรมนวัตกรรมที่ช่วยส่งเสริมความคิดใหม่ ๆ ของบุคลากร (Tidd & John, 2001)

ทีมงานที่มีประสิทธิภาพ

ทีมงานที่มีประสิทธิภาพ คือ การรวมกลุ่มของบุคคลเพื่อร่วมกันทำงานอย่างมีหลักการตามวัตถุประสงค์ มีการวางแผนการทำงาน การกำหนดบทบาทหน้าที่ในการรับผิดชอบในการใช้ทรัพยากรร่วมกัน ประสานความรู้ มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด มีความสามัคคี มีเป้าหมายเดียวกัน (Phongphongpool, 2015) เพื่อให้การปฏิบัติงานขององค์กรบรรลุผลสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์อย่าง

มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Thawongsuratanakun, 2015) โดยจะต้องมีลักษณะดังนี้ 1) การทำงานเป็นกลุ่มหรือทีมนั้นจะทำให้ความคิดสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นและพัฒนาแนวทางการแก้ปัญหาได้อย่างยืดหยุ่นมากกว่าการทำงานเพียงคน ๆ เดียว 2) การทำงานเป็นกลุ่มที่ร่วมกันเรียนรู้เน้นการสร้างและปรับเปลี่ยนนวัตกรรมในองค์กร เพื่อให้องค์กรเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม และ 3) การทำงานเป็นกลุ่มนั้นจะต้องเกิดการเรียนรู้ด้านนวัตกรรมเพื่อนำความรู้ที่ได้มาพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม (Tidd & John, 2001)

วิธีการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีรายละเอียดดังนี้

ประชากร คือ ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 1,078 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 440 คน จากทั้งหมด 1,078 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสุ่มหลายขั้นตอน โดยการจับฉลากเขตพื้นที่การศึกษาร้อยละ 50 ของเขตพื้นที่การศึกษาทั้งหมด และสุ่มอย่างง่ายโดยคำนวณตามสัดส่วน เนื่องจากจำนวนโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่แต่ละเขตพื้นที่การศึกษามีไม่เท่ากัน เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะกระจายตามสัดส่วนของประชากรในแต่ละภูมิภาค

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ตอนที่ 2 แบบสอบถามในเรื่องของโรงเรียนนวัตกรรม โครงสร้างองค์กร ภาวะผู้นำของผู้บริหาร บรรยากาศองค์กร และทีมงานที่มีประสิทธิภาพ มีลักษณะเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด และตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีขั้นตอนดังนี้

ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัยตามนิยามปฏิบัติการ พร้อมกับตรวจสอบความน่าเชื่อถือของแบบสอบถามโดยสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับโรงเรียนนวัตกรรม จำนวน 7 คน หลังจากนั้นปรับปรุงแบบสอบถามอีกครั้ง แล้วจึงให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ผลการตรวจสอบข้อคำถามจำนวน 71 ข้อ พบว่า มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60-1.00 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้เพื่อตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น โดยหาค่าสัมประสิทธิ์ของ Cronbach ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.98

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการทำการวิจัย โดยส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ ได้รับข้อมูลกลับมาจำนวน 351 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 79.77

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ และนำเสนอข้อมูล ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละของแต่ละตัวแปร

2. วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยโดยใช้สถิติการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3. วิเคราะห์ตัวแบบเชิงโครงสร้าง (Structural Model) เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยการวิเคราะห์ตัวแบบสมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Model: SEM)

ผลการวิจัย

1. ระดับโครงสร้างองค์กร ภาวะผู้นำของผู้บริหาร บรรยากาศองค์กร ทีมงานที่มีประสิทธิภาพ และ

โรงเรียนนวัตกรรม จากตารางที่ 1 พบว่า

1.1 จากค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) โดยรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$= 4.26) พิจารณารายด้านพบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ($\overline{X}$= 4.37) มีค่าสูงสุด รองลงมาคือ บรรยากาศองค์กร ($\overline{X}$= 4.34) ทีมงานที่มีประสิทธิภาพ ($\overline{X}$= 4.25) โรงเรียนนวัตกรรม ($\overline{X}$= 4.25) และโครงสร้างองค์กร ($\overline{X}$= 4.08) ตามลำดับ

1.2 จากค่าความเบ้ (Sk) พบว่า โดยรวมมีลักษณะเบ้ซ้าย แสดงว่าผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าตัวแปรส่วนใหญ่มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับที่ค่อนข้างสูง

1.3 จากค่าความโด่ง (Ku) พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ย (Ku = -3.11) แสดงว่ามีข้อมูลแจกแจงปกติเป็นที่ยอมรับได้

ตารางที่ 1 ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยรวมทุกด้าน (n = 351)

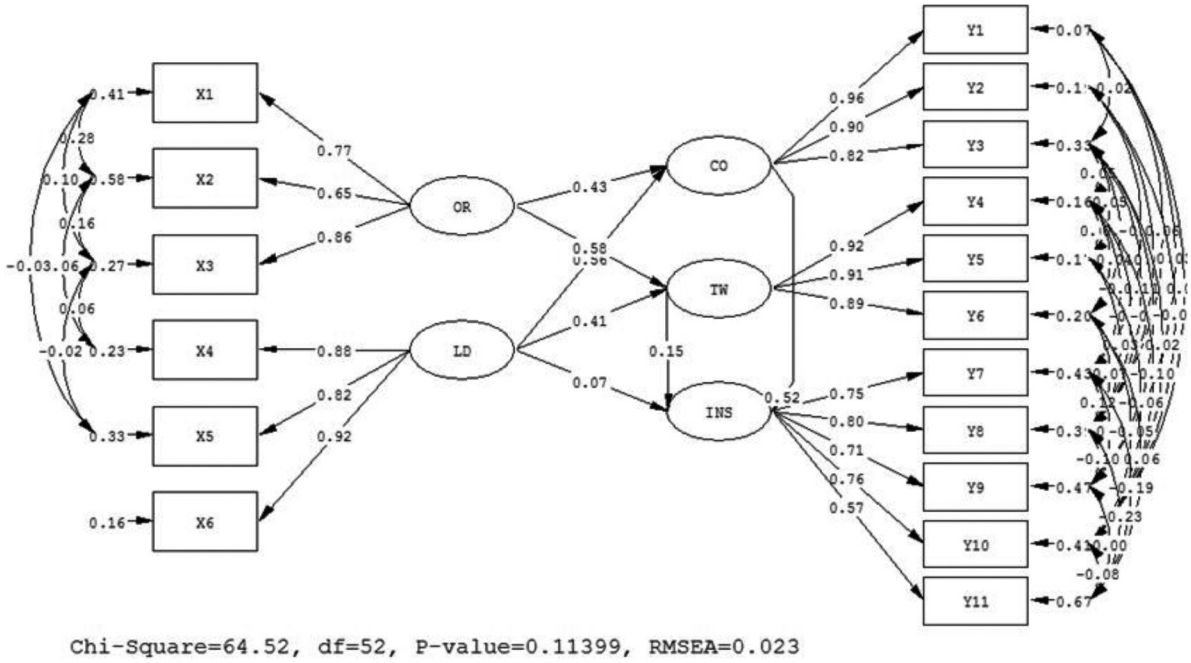
ตัวแปร	$\overline{X}$	แปลผล	S.D.	Var	Sk	Ku
โรงเรียนนวัตกรรม	4.25	มาก	0.10	0.02	-0.25	-3.10
โครงสร้างองค์กร	4.08	มาก	0.04	0.00	-0.85	3.91
ภาวะผู้นำของผู้บริหาร	4.37	มาก	0.04	0.00	-0.50	3.89
บรรยากาศองค์กร	4.34	มาก	0.04	0.00	1.33	-2.29
ทีมงานที่มีประสิทธิภาพ	4.25	มาก	0.04	0.00	-1.65	3.10
รวม	**4.26**	**มาก**	**0.03**	**0.00**	**0.93**	**-3.11**

2. ผลการพัฒนาและตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลเชิงสาเหตุของโครงสร้างองค์กร ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ผ่านบรรยากาศองค์กร และทีมงานที่มีประสิทธิภาพที่ส่งผลต่อโรงเรียนนวัตกรรมของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์

จากตารางที่ 2 พบว่า ค่าดัชนีตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ประกอบด้วย Chi-Square/Degree of Freedom มีค่าเท่ากับ 1.24 Goodness of Fit มีค่าเท่ากับ 0.98 Adjust Goodness of Fit มีค่าเท่ากับ 0.95 Root Mean Square Residual มีค่าเท่ากับ 0.022 Root Mean Square Error of Approximation มีค่าเท่ากับ 0.023 (ภาพที่ 1) สรุปการตรวจสอบค่าดัชนี ความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ได้ผลว่า ผ่านเกณฑ์ โมเดลที่ได้มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ตารางที่ 2 ค่าดัชนีตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ดัชนีความกลมกลืน	เกณฑ์	ค่าสถิติที่ได้จากการวิเคราะห์
Chi square-sig	> 0.05	0.082
Chi square/df	< 2	1.24
GFI	> 0.90	0.98
AGFI	> 0.90	0.95
RMR	< 0.05	0.022
RMSEA	< 0.05	0.023

ภาพที่ 1 ความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์

จากตารางที่ 3 พบว่า

1. ตัวแปรบรรยากาศองค์กรมีอิทธิพลทางตรง (DE) ต่อตัวแปรโรงเรียนนวัตกรรม เท่ากับ 0.52 และมีอิทธิพลรวมเท่ากับ 0.52 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. ตัวแปรทีมงานที่มีประสิทธิภาพมีอิทธิพลทางตรง (DE) ต่อตัวแปรโรงเรียนนวัตกรรม เท่ากับ 0.15 และมีอิทธิพลรวมเท่ากับ 0.15 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ตัวแปรโครงสร้างองค์กรมีอิทธิพลทางตรง (DE) ต่อตัวแปรบรรยากาศองค์กรเท่ากับ 0.43 และมีอิทธิพลรวมเท่ากับ 0.43 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. ตัวแปรภาวะผู้นำของผู้บริหารมีอิทธิพลทางตรง (DE) ต่อตัวแปรบรรยากาศองค์กร เท่ากับ 0.56 และมีอิทธิพลรวมเท่ากับ 0.56 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

5. ตัวแปรภาวะผู้นำของผู้บริหารมีอิทธิพลทาง

ตรง (DE) ต่อตัวแปรทีมงานที่มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 0.41 และมีอิทธิพลรวมเท่ากับ 0.41 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุในโมเดลเชิงสาเหตุของโครงสร้างองค์กร ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ผ่านบรรยากาศองค์กร และทีมงานที่มีประสิทธิภาพที่ส่งผลต่อโรงเรียนนวัตกรรมของโรงเรียน มัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตัวแปรตาม	R^2	อิทธิพล	ตัวแปรต้น			
			โครงสร้างองค์กร	ภาวะผู้นำของผู้บริหาร	บรรยากาศองค์กร	ทีมงานที่มีประสิทธิภาพ
บรรยากาศองค์กร	0.94	DE	0.43	0.56	-	-
		TE	0.43*	0.56*	-	-
ทีมงานที่มีประสิทธิภาพ	0.87	DE	0.58	0.41	-	-
		TE	0.58*	0.41*	-	-
โรงเรียนนวัตกรรม	0.61	DE	0.31	0.43	0.52	0.15
		TE	0.52*	0.43*	0.52*	0.15*

หมายเหตุ: อิทธิพลรวม (TE) อิทธิพลทางตรง (DE) *มีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 (P<.01)

อภิปรายผล

ผลการศึกษาโมเดลเชิงสาเหตุของโครงสร้างองค์กร ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ผ่านบรรยากาศองค์กร และทีมงานที่มีประสิทธิภาพที่ส่งผลต่อโรงเรียนนวัตกรรมของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน นำมาใช้อภิปรายผลได้ดังนี้

1. ระดับของภาวะผู้นำของผู้บริหารมีค่าเฉลี่ยสูงสุด แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารโรงเรียนนวัตกรรมจะต้องเป็นผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำทางการบริหาร ที่แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนมีความมุ่งมั่นในการสร้างนวัตกรรม ผลักดันให้เกิดการสร้างสรรค์นวัตกรรม และสนับสนุนการปฏิบัติงานของบุคลากรให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงภายในองค์กร สอดคล้องกับข้อมูลของ Trairat (2020) ที่ได้กล่าวถึงภาวะผู้นำของผู้บริหารจะต้องกำหนดวิสัยทัศน์ด้านนวัตกรรมที่ปฏิบัติได้จริง แสวงหาเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในองค์กร สนับสนุนงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ และให้ความร่วมมือกับผู้เกี่ยวข้องในการสร้าง การพัฒนาและการใช้นวัตกรรม เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำ เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับบุคลากร ส่งเสริมบรรยากาศการทำงานเป็นทีม และการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ให้บุคลากรมีความคิดสร้างสรรค์ร่วมกันแสดงความคิดเห็นและมีแรงบันดาลใจในการสร้างนวัตกรรม ยกย่องชมเชย ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับ Siriyan (2018) ที่ได้ศึกษารูปแบบที่ส่งเสริมให้เกิดองค์กรแห่งนวัตกรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มตัวอย่างเป็นบุคลากรในมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน 440 คน คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้หลักการทางสถิติ โดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน จากผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อความเป็นองค์กร

แห่งนวัตกรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2. ดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลเชิงสาเหตุผ่านเกณฑ์ทุกค่า แต่เมื่อพิจารณาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อโรงเรียนนวัตกรรม โครงสร้างองค์กรถือว่าส่งผลมากที่สุด อาจเนื่องมาจากโรงเรียนนวัตกรรมมีการจัดโครงสร้างองค์กรที่ดี โดยผู้บริหารสถานศึกษามีการจัดหรือปรับโครงสร้างการดำเนินงานการออกแบบงาน หน้าที่ความรับผิดชอบ สนับสนุนให้องค์กรสร้างนวัตกรรมและมีการจัดองค์กรให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการสร้างสรรค์นวัตกรรม ซึ่งโครงสร้างขององค์กรที่จะเอื้อให้เกิดการพัฒนาความสามารถในการจัดการความรู้สามารถนำไปสู่การสร้างความสามารถทางนวัตกรรมจะต้องผ่านกระบวนการจัดการความรู้อย่างเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน มีความยืดหยุ่นโดยต้องคำนึงถึงลักษณะที่สำคัญของโครงสร้างและระบบบริหารจัดการขององค์กรในประเด็นต่าง ๆ สอดคล้องกับ Siritoh (2017) ได้กล่าวถึงลักษณะของโครงสร้างองค์กรไว้ว่า โครงสร้างองค์กรควรมีลักษณะกระจายอำนาจ มีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน โดยที่องค์กรจะเป็นองค์กรนวัตกรรมได้นั้นควรมีลักษณะยืดหยุ่น ไม่ยึดติดกับขั้นตอนเดิม ๆ มีการปรับตัวได้ตามสภาพแวดล้อมที่มีความเปลี่ยนไป มีการกระจายอำนาจในการบริหาร การตัดสินใจซึ่งบุคลากรควรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และมีการสื่อสารกันได้ในทุกระดับ นอกจากนี้ Siritoh (2017) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย ประชากรในงานวิจัย คือ สถาบันอุดมศึกษาจำนวนทั้งหมด 201 แห่ง ถูกจัดเป็น 2 กลุ่ม คือ สถาบันอุดมศึกษาภาครัฐและภาคเอกชน ทำการสุ่มเลือกมหาวิทยาลัยจากทั้งสองกลุ่มออกมากลุ่มละ 4 สถาบัน ซึ่งทำให้ได้ผู้ตอบแบบสอบถามรวม 314 คน ปัจจัยสนับสนุนความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมประกอบด้วยปัจจัย 9 ด้าน คือ 1) ด้านบุคลากร 2) ด้านโครงสร้าง 3) ด้านการทำงานเป็นทีม 4) ด้านวัฒนธรรม 5) ด้านการสื่อสาร 6) ด้านเครื่องมือและเทคโนโลยี 7) ด้านอาคารสถานที่ 8) ด้านความรู้ และ 9) ด้านความคิดสร้างสรรค์ ทำให้พบว่า โครงสร้างองค์กรเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อความเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย

สรุปผล

1. ระดับของโครงสร้างองค์กร ภาวะผู้นำของผู้บริหาร บรรยากาศองค์กร ทีมงานที่มีประสิทธิภาพ และโรงเรียนนวัตกรรม โดยรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$= 4.26) พิจารณารายด้านพบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ($\overline{X}$= 4.37) มีค่าสูงสุด รองลงมาคือ บรรยากาศองค์กร ($\overline{X}$= 4.34) ทีมงานที่มีประสิทธิภาพ ($\overline{X}$= 4.25) โรงเรียนนวัตกรรม ($\overline{X}$= 4.25) และโครงสร้างองค์กร ($\overline{X}$= 4.08) ตามลำดับ

2. ผลการพัฒนาและตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลเชิงสาเหตุของโครงสร้างองค์กร ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ผ่านบรรยากาศองค์กร และทีมงานที่มีประสิทธิภาพที่ส่งผลต่อโรงเรียนนวัตกรรมของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานพบว่า มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยค่าไคสแควร์ = 64.52 , df = 52, x^2/df = 1.24 P-value = 0.11399, GFI = 0.98, AGFI = 0.95, RMR = 0.022 และ RMSEA = 0.023 โดยโครงสร้างองค์กร ส่งผลต่อโรงเรียนนวัตกรรมสูงสุด รองลงมาคือ บรรยากาศองค์กร ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ทีมงานที่มีประสิทธิภาพ ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะข้อมูลที่มีประโยชน์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาที่ต้องการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนนวัตกรรม

1.1 การจัดโครงสร้างองค์กรที่ส่งเสริมให้บุคลากรเกิดการพัฒนามีการปฏิบัติงานร่วมกันเพื่อแลกเปลี่ยนและถ่ายทอดความรู้ ความคิดประสบการณ์ มีการกระจายอำนาจตามลำดับชั้นของ

การบังคับบัญชาในองค์กร และควรมีการจัดโครงสร้างของโรงเรียนที่มีการหมุนเวียนงานเพื่อให้บุคลากรได้มีโอกาสทำงานในหลากหลายรูปแบบมากขึ้น ปรับโครงสร้างเป็นแบบไม่เน้นสายการบังคับบัญชา จะช่วยให้บุคลากรได้มีโอกาสทำงานที่เป็นอิสระ มีการสร้างองค์กรที่มีการสื่อสารแบบเปิดกว้าง มีความอิสระเป็นค่านิยมหลักเพื่อช่วยกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมให้เกิดขึ้นภายในองค์กร

1.2 การพัฒนาทักษะของบุคลากรในโรงเรียนให้มีความคิดที่ดีกับองค์กร มีความคิดเชิงสร้างสรรค์ และเปิดใจในการเกิดนวัตกรรม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพเกี่ยวกับโรงเรียนนวัตกรรม ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ครูมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายของโรงเรียนเกี่ยวกับการใช้นวัตกรรม ส่งเสริมวัฒนธรรมการทำงานขององค์กรที่เน้นการนำนวัตกรรมมาใช้ในโรงเรียน ไม่ว่าจะด้านการบริหารหรือการจัดการเรียนการสอน สนับสนุนให้ครูเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่อย่างหลากหลายเพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปลงมือปฏิบัติจริง มีการสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้เพื่อนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม รวมถึงมีการประเมินและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของตนเองอย่างต่อเนื่อง และควรส่งเสริมให้บุคลากรมีความคิดที่นำไปสู่สิ่งใหม่หรือพัฒนาสิ่งเดิมให้ดีขึ้น ให้ความสำคัญกับบุคลากรที่มีความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนานวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง

1.3 การจัดบรรยากาศที่เอื้อให้เกิดการสร้างนวัตกรรม มีการกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วม จัดเตรียมทรัพยากรที่สำคัญสำหรับการศึกษาและการฝึกอบรมการสร้างนวัตกรรม จัดให้ครูมีโอกาสได้คิดสร้างสรรค์นวัตกรรม จัดเตรียมทรัพยากรที่สำคัญสำหรับการศึกษาและการฝึกอบรมการสร้างนวัตกรรม ให้งบประมาณในการแลกเป้า เพื่อกระตุ้นให้เกิดการสร้างและใช้นวัตกรรมในโรงเรียนต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ผู้วิจัยควรวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดโครงสร้างองค์กรที่มีประสิทธิภาพในโรงเรียนนวัตกรรมของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่

2.2 ผู้วิจัยควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำกับโรงเรียนนวัตกรรมของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่

2.3 ผู้วิจัยควรวิจัยเกี่ยวกับความพึงพอใจของครูต่อการบริหารสถานศึกษาให้เป็นโรงเรียนนวัตกรรม

2.4 ผู้วิจัยควรวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาบรรยากาศองค์กรให้เป็นโรงเรียนนวัตกรรม

References

Boontham, S. (2015). *Organizational atmosphere good corporate member behavior and job satisfaction: A case study of Samphran Hotel Riverside, Nakhon Pathom Province* [Master's thesis]. Thammasat University. [in Thai]

Chamchoi, S. (2012). Innovative concepts for educational institutions in the 21st century. *Journal of Education Naresuan University*, *14*(2), 117-128. [in Thai]

Chutiwong, N. (2011). Analysis of factors influencing being an innovative organization in Thailand. *Journal of Business Administration, 34*(130), 47-58. [in Thai]

Don, H., & John, W. (2001). *Organizational behavior*. College Pub.

Law, N., Allan, Y., & Fox, R. (2011). *Educational innovations beyond technology: Nurturing leadership establishing learning organizations*. Springer Dordrecht Heidelberg London.

Lojananon, T. (2014). *Leadership and work motivation affecting personnel creativity case study of Zillik Pharma Co., Ltd*. [Master's thesis]. Silpakorn University. [in Thai]

Office of the Education Council Secretariat Ministry of Education. (2018). *The state of Thai education 2016/2017 guidelines for reforming Thai education to advance in the era of Thailand 4.0*. Prik Wan Graphic. [in Thai]

Phongphongpool, S. (2015). *Work that affects the academic administration of the school under Pathumthani Primary Educational Service Area Office 2* [Master's thesis]. Rajamangala University of Technology Thanyaburi. [in Thai]

Siritoh, S. (2017). An innovative organization of higher education institutions in Thailand. *Journal of Business Administration, Technology Mahanakorn*, *14*(1), 159-177. [in Thai]

Siriyan, W. (2018). The model that promotes the organization of innovation of Rajabhat University in Northeastern Region. *Journal of the Humanities and Social Sciences Royal University Ubonratchathani*, *9*(1), 111-124. [in Thai]

Sittisomboon, M. (2009). *A learner-centered learning management pl*an (5th ed.). Naresuan University. [in Thai]

Suwanmaree, M. (2012). *Organizational structure.* https://www.gotoknow.org/posts/460698- [in Thai]

Thawongsurattanakun, M. (2015). *Influence of middle management in organizational development to become an innovative organization case study: True corporation public company limited* [Doctoral dissertation]. Silpakorn University. [in Thai]

Thiamsuwan, W. (2019). Strategic leadership in the 21st century. *Journal of the Graduate School Suan Dusit University*, *15*(2), 219-231. [in Thai]

Tidd, J., & John, P. (2001). *Managing innovation integrating technological, market organization change.* John Willey Sons.

Trairat, C. (2020). The development of school to innovation organization: A case study of Vibhavadi academic group under the Secondary Educational Service Area Office 2. In *The 15thRSU National Graduate Research* (pp. 1903-1914). Rangsit University. [in Thai]

Name and Surname: Panthakarn Dung-nga
Highest Education: Ed.D. (Education administration), Kasetsart University
Affiliation: Kasetsart University
Field of Expertise: Educational Administration

Name and Surname: Wisut Wichitputchraporn
Highest Education: Ph.D. (Educational Administration), Chulalongkorn University
Affiliation: Kasetsart University
Field of Expertise: Educational Administration

Name and Surname: Achara Niyamabha
Highest Education: Ph.D. (Educational Administration), Chulalongkorn University
Affiliation: Kasetsart University
Field of Expertise: Educational Administration

ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2

DIGITAL LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS AFFECTING TEACHER PERFORMANCE EFFECTIVENESS IN ELEMENTARY SCHOOL UNDER THE OFFICE OF CHAIYAPHUM PRIMARY EDUCATION SERVICE AREA 2

นภัสรัญช์ สุขเสนา[1] ปารย์พิชชา ก้านจักร[2] และเสาวนี สิริสุขศิลป์[3]

Napatsarun Suksena[1], Parnpitcha Kanjug[2], and Saowanee Sirisooksilp[3]

[1]โรงเรียนบ้านหนองแต้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2

[2,3]คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

[1]Nongtae School, Office of Chaiyaphum Primary Education Service Area 2

[2,3]Faculty of Education, Khon Kaen University

Received: August 7, 2021 / Revised: October 21, 2021 / Accepted: October 29, 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาและระดับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู และ 3) ศึกษาปัจจัยภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษา 35 คน และครู 303 คน รวม 338 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่น 0.97 โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ และวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก และประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูโดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูมีความสัมพันธ์ในทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 3) ภาวะผู้นำดิจิทัลที่เป็นตัวพยากรณ์ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูมี 2 ด้าน คือ ด้านสมรรถนะทางเทคโนโลยี (X_3) และด้านวิถีการเรียนรู้เชิงดิจิทัล (X_1) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.681 และค่าสัมประสิทธิ์การทำนายหรืออำนาจพยากรณ์ร้อยละ 46.40 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ $Y = 2.007 + 0.688 (X_3) - 0.156 (X_1)$ สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน (Standardized Score) $Z(Y) = 0.795 Z(X_3) - 0.161 Z(X_1)$

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำดิจิทัล ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู โรงเรียนประถมศึกษา

Corresponding Author

E-mail: napatsarun_su@kkumail.com

Abstract

The purposes of this research were (1) to study the digital leadership level of school administrators and the performance effectiveness level of teachers; (2) to study the relationship between digital leadership of school administrators and performance effectiveness of teachers; and (3) to study the digital leadership factors of school administrators affecting performance effectiveness of teachers in elementary schools under the Office of Chaiyaphum Primary Education Service Area 2. The research sample totaling 338 school personnel consisted of 35 school administrators and 303 teachers. The research instrument was a questionnaire with reliability coefficient of 0.97. The research data was processed by a computer program using statistical analysis procedures of correlation and stepwise regression analysis. The research findings revealed that (1) the overall digital leadership of the school administrators was at the high level and the overall performance effectiveness of teachers was at the high level; (2) digital leadership of school administrators and performance effectiveness of teachers correlated positively, which was significant at the .01 level; and (3) two factors of the school administrators' digital leadership were predictors of the teachers' work performance effectiveness, i.e. technological competency (X_3) and digital learning path (X_1), with the multiple correlation coefficient of 0.681 and the combined predictive coefficient or predictive power of 46.40 percent which was significant at the .01 level. The predictive equation in the form of raw scores is as follows: $Y = 2.007 + 0.688 (X_3) - 0.156 (X_1)$; while the predictive equation in the form of standardized scores is as follows: $Z(Y) = 0.795\ Z(X_3) - 0.161\ Z(X_1)$

Keywords: Digital Leadership, Teacher Performance Effectiveness, Elementary School

บทนำ

ผู้บริหารสถานศึกษาในปัจจุบันเป็นผู้นำยุคที่มีทักษะการบริหารงาน เป็นผู้นำทีม มีความรู้ความสามารถ และมีความเป็นมืออาชีพ สามารถบริหารงานให้เกิดประสิทธิผลทั่วทั้งองค์กร โดยเฉพาะทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่เข้ามามีบทบาทอย่างมากในวงการศึกษาทั้งในปัจจุบันและอนาคต ในด้านการดำเนินงานจากข้อมูลด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาที่ผ่านมาของกระทรวงศึกษาธิการ พบว่า การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการบริหารจัดการศึกษายังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากผู้บริหารไม่มีความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยการใช้เทคโนโลยีนั้นถือเป็นส่วนหนึ่งของการทำงานทุกระดับ ผู้บริหารทุกระดับจึงต้องเผชิญกับสภาวการณ์ของการทำงานในสิ่งแวดล้อมที่ใช้เทคโนโลยีมากขึ้น จึงจำเป็นต้องมีความรู้ ทักษะ และวิสัยทัศน์เพื่อที่จะสามารถทำงานในสังคมยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ (The Faculty of Education, 2010) โดยผู้นำจึงจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำดิจิทัล สามารถนำพาองค์กรให้ดำรงอยู่และแข่งขันกับองค์การอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งความมีภาวะผู้นำทางการศึกษานี้จะส่งผลต่อครูผู้สอน ผู้เรียน บุคคลอื่นให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา เกิดการเปลี่ยนแปลงองค์การนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Somprach, 2019)

ทั้งนี้โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 มีทั้งสิ้น 262 โรงเรียน (Office of the Basic Education Commission, 2019) จากรายงานผลการดำเนินงานในปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 โดยกลุ่มงานติดตามประเมินผล กลุ่มนโยบายและแผน ระบุปัญหาและอุปสรรคของการนำระบบสำนักงานอัตโนมัติ (Smart Office) มาใช้ในการบริหารจัดการด้านงานสารบรรณสำหรับสำนักงานเขตพื้นที่และสถานศึกษาที่พบว่าบุคลากรทางการศึกษาภายในสังกัดไม่เข้าใจระบบทำให้งานล่าช้าและบางครั้งเกิดปัญหาในการใช้งาน (Office of Chaiyaphum Primary Education Service Area 2, 2020) อีกทั้งนักเรียนและครูในโรงเรียนประถมศึกษายังขาดความรู้ ไม่มีประสบการณ์ทางด้านเทคโนโลยี ขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ อุปกรณ์เครื่องมือล้าสมัย ไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้งาน ระบบสารสนเทศไม่มีความหลากหลาย ไม่เป็นมาตรฐาน ทำให้มีปัญหาในการเก็บข้อมูล การประมวลผล (Toamnart, 2020) จึงสะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิผลในการจัดการเรียนรู้และการบริหารจัดการศึกษาของครูและผู้บริหารสถานศึกษา จากปัญหาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 เพื่อให้ทราบระดับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู และภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูอยู่ในระดับใด ซึ่งผลการวิจัยสามารถนำไปพัฒนาการบริหารการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่เกิดขึ้นกับครู ผู้เรียน ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนสืบไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาและระดับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2

2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2

3. เพื่อศึกษาปัจจัยภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2

ทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยมุ่งศึกษา ค้นคว้า รวบรวมจากตำรา เอกสาร และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยดังนี้

ภาวะผู้นำดิจิทัล

ภาวะผู้นำดิจิทัล คือ พฤติกรรมที่ผู้บริหารโรงเรียนใช้อำนาจที่มีกระตุ้นให้บุคลากรในหน่วยงานปฏิบัติหน้าที่ด้วยความกระตือรือร้นและเต็มใจ โดยผู้นำมีวิสัยทัศน์ ความรู้ และความสามารถในการนำกระบวนการทางดิจิทัลมาใช้อย่างเหมาะสมและนำทางพฤติกรรมของบุคคลไปสู่การบรรลุเป้าหมาย พร้อมจะผลักดันและสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนการสอนและการทำงานในโรงเรียนให้สอดคล้องกับบริบทและสภาพจริง อันจะส่งผลให้การดำเนินงานบรรลุเป้าประสงค์ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู (Somprach, 2019) ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ภาวะผู้นำดิจิทัล จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของ Jeewattana (2012) Chaemchoy (2015) Tammasaeng (2015) Keesookpun (2016) Somprach (2019) Buachu และ Buachu (2019) Hong Kong Education City (2015) Redish และ Chan (2006) Kozloski

(2006) International Society for Technology in Education (ISTE, 2019) และ Hague และ Payton (2010) ประกอบด้วย 1) วิถีการเรียนรู้เชิงดิจิทัล 2) วิสัยทัศน์ผู้นำทางดิจิทัล 3) สมรรถนะทางเทคโนโลยี และ 4) สังคม จริยธรรม และกฎหมาย

ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู

ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู หมายถึง ผลลัพธ์ที่ได้จากการประเมินค่า เป็นระดับของการปฏิบัติงานของครูให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่แสดงให้เห็นถึงศักยภาพ ความรู้ ความสามารถ ครอบคลุมถึงกระบวนการดำเนินงานในการนำทรัพยากรมาใช้อย่างคุ้มค่า มีวิธีการ กระบวนการปฏิบัติที่เหมาะสม จนทำให้บรรลุเป้าหมายขององค์การทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพอย่างสูงสุด (Phimsawat, 2019) ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดของ Gibson et al. (1994) Agharuwhe (2013) และ Office of the Teacher Civil Service and Educational Personnel Commission (2019) นำมาได้ทั้งหมด 5 องค์ประกอบ คือ 1) การจัดการเรียนการสอน 2) การบริหารจัดการชั้นเรียน 3) การพัฒนาวิชาชีพ 4) ความพึงพอใจในงาน และ 5) คุณภาพผู้เรียน

ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู

จากการศึกษาผลกระทบของภาวะผู้นำต่อประสิทธิผลของครูของ Emmanouil et al. (2014) พบว่า การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างต่อเนื่องและเข้มข้นได้ก่อให้เกิดความต้องการในการปรับโครงสร้างการศึกษาและโครงสร้างของโรงเรียน นำเสนอความท้าทายใหม่ ๆ ไม่เพียงแต่จะช่วยปรับปรุงผลการศึกษาแต่ยังเพื่อให้บรรลุถึงการปรับตัวให้เข้ากับความต้องการของชุมชนใหม่ด้วย ในเวทีการเรียนรู้ครูเป็นตัวกลางที่แสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการและนำไปสู่การเป็นองค์ความรู้ แสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของผู้นำด้านการศึกษาในกระบวนการศึกษาของครู นโยบายของผู้บริหารเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับประสิทธิผลของครู

วิธีการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 จำนวน 262 โรงเรียนจำนวน 2,643 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู จากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 338 คน และใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามขนาดของโรงเรียนเป็นเกณฑ์ในการแบ่งชั้น ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ขนาดโรงเรียน	จำนวนโรงเรียน	ประชากร		รวม	กลุ่มตัวอย่าง		รวม
		ผู้บริหาร	ครู		ผู้บริหาร	ครู	
ขนาดเล็ก	166	166	947	1,113	21	121	142
ขนาดกลาง	93	102	1,265	1,367	13	162	175
ขนาดใหญ่	3	9	154	163	1	20	21
รวม	**262**	**277**	**2,366**	**2,643**	**35**	**303**	**338**

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู แบบมาตรส่วนประมาณค่าระดับ 5 ขั้น ที่มีค่าความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.8 ถึง 1.00 และมีค่าความเชื่อมั่น (Cronbach, 1990) จากการนำไปทดลองใช้ (Try out) มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.97

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ร่วมมือในการตอบแบบสอบถามด้วยตนเองรวมทั้งเก็บข้อมูลแบบฟอร์มออนไลน์ของ Google Form ขอความอนุเคราะห์ให้ส่งตอบกลับภายใน 2 สัปดาห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามโดยใช้ค่าสถิติความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage)

2. วิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำดิจิทัลและประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู โดยหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

3. วิเคราะห์ปัจจัยภาวะผู้นำดิจิทัลและประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาและประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ระดับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา โดยภาพรวม (n = 338)

ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา	ระดับพฤติกรรม		แปลผล
	($\overline{X}$)	(S.D.)	
1. วิถีการเรียนรู้เชิงดิจิทัล	4.24	0.61	มาก
2. วิสัยทัศน์ภาวะผู้นำดิจิทัล	4.13	0.63	มาก
3. สมรรถนะทางเทคโนโลยี	4.09	0.68	มาก
4. สังคม จริยธรรม และกฎหมาย	4.28	0.65	มาก
ค่าเฉลี่ย	**4.18**	**0.57**	**มาก**

จากตารางที่ 2 พบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.18) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านสังคม จริยธรรม และกฎหมาย ($\overline{X}$ = 4.28) อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านวิถีการเรียนรู้เชิงดิจิทัล ($\overline{X}$ = 4.24) อยู่ในระดับมาก สำหรับด้านสมรรถนะทางเทคโนโลยี ($\overline{X}$ = 4.09) อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

ผลการวิเคราะห์ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ระดับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนประถมศึกษา โดยภาพรวม (n = 338)

ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู	ระดับพฤติกรรม		แปลผล
	($\overline{X}$)	(S.D.)	
1. การจัดการเรียนการสอน	4.03	0.76	มาก
2. การบริหารจัดการชั้นเรียน	4.34	0.54	มาก
3. การพัฒนาวิชาชีพ	4.18	0.60	มาก
4. ความพึงพอใจในงาน	4.01	0.76	มาก
5. คุณภาพผู้เรียน	4.17	0.66	มาก
ค่าเฉลี่ย	**4.16**	**0.59**	**มาก**

จากตารางที่ 3 พบว่า ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.16) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการบริหารจัดการชั้นเรียน ($\overline{X}$ = 4.34) อยู่ในระดับมาก สำหรับด้านความพึงพอใจในงาน ($\overline{X}$ = 4.01) อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

2. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2

ผู้วิจัยได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู โดยการวิเคราะห์สถิติเชิงอ้างอิงหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) ซึ่งผลการวิเคราะห์ปรากฏดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู

ตัวแปร	(X_1)	(X_2)	(X_3)	(X_4)	(Y)
วิถีการเรียนรู้เชิงดิจิทัล (X_1)	1				
วิสัยทัศน์ภาวะผู้นำทางดิจิทัล (X_2)	0.645**	1			
สมรรถนะทางเทคโนโลยี (X_3)	0.760**	0.657**	1		
สังคม จริยธรรม และกฎหมาย (X_4)	0.660**	0.700**	0.752**	1	
ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู (Y)	0.443**	0.432**	0.673**	0.498**	1

จากตารางที่ 4 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำดิจิทัลกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตั้งแต่ 0.432-0.673 มีความสัมพันธ์กันในทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทุกด้าน แสดงว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลและประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์รายด้านพบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูที่มีความสัมพันธ์สูงสุด คือ ด้านสมรรถนะทางเทคโนโลยี (X_3) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.673 สำหรับภาวะผู้นำดิจิทัลกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูที่มีความสัมพันธ์น้อยที่สุด คือ ด้านวิสัยทัศน์ผู้นำทางดิจิทัล (X_2) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.432

3. ผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2

ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ และค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของภาวะผู้นำดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู เมื่อเพิ่มค่าภาวะผู้นำดิจิทัลที่เป็นตัวแปรต้นจำนวน 4 ด้านทีละตัว พบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีจำนวน 2 ด้าน ประกอบด้วยด้านสมรรถนะทางเทคโนโลยี (X_3) และด้านวิถีเรียนรู้เชิงดิจิทัล (X_1) ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย

ตัวแปรต้น	R	R^2	Adjusted R^2	S.E.est	F	Sig.
สมรรถนะทางเทคโนโลยี (X_3)	0.673	0.453	0.451	0.434	254.918	.000
วิถีการเรียนรู้เชิงดิจิทัล (X_1)	0.681	0.464	0.460	0.430	132.797	.000

** $P < .01$

จากตารางที่ 5 พบว่า ตัวแปรต้น ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา (X) จำนวน 2 ด้าน จากทั้งหมด 4 ด้าน มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณตั้งแต่ 0.673 ถึง 0.681 กล่าวคือ เมื่อเพิ่มภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาด้านสมรรถนะทางเทคโนโลยี (X_3) เพียงด้านเดียวเข้าไปในสมการจะมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ 0.673 มีอำนาจในการพยากรณ์ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูร้อยละ 45.30 ($R^2 = 0.453$) เมื่อเพิ่มภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาด้านวิถีการเรียนรู้เชิงดิจิทัล (X_1) เข้าไปในสมการจะมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ 0.681 มีอำนาจในการพยากรณ์ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูร้อยละ 46.40 ($R^2 = 0.464$) แสดงว่าตัวแปรต้นเพียง 2 ด้านที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนประถมศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

ตัวแปร	คะแนนดิบ		คะแนนมาตรฐาน	t	P-values
	b	S.E.b.	β		
ค่าคงที่ (Constant)	2.007	0.175	-	11.468	.000
สมรรถนะทางเทคโนโลยี (X_3)	0.688	0.056	0.795	12.378	.000
วิถีการเรียนรู้เชิงดิจิทัล (X_1)	-0.156	0.062	-0.161	-2.509	.013
$R = 0.681$, $R^2 = 0.464$, Adjusted $R^2 = 0.460$, S.E.est = 0.430, F = 132.797**					

** $P < .01$

จากตารางที่ 6 พบว่า เมื่อนำตัวแปรต้นภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาทั้ง 2 ด้าน คือ ด้านสมรรถนะทางเทคโนโลยี (X_3) และด้านวิถีการเรียนรู้เชิงดิจิทัล (X_1) เข้าสมการถดถอยแล้ว จะมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.681 (R = 0.681) และค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยหรืออำนาจในการพยากรณ์ร้อยละ 46.40 ($R^2 = 0.464$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่ามาตรฐานค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของภาวะผู้นำดิจิทัลแต่ละด้านที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูมากที่สุด คือ ด้านสมรรถนะทางเทคโนโลยี (X_3) รองลงมาคือด้านวิถีการเรียนรู้เชิงดิจิทัล (X_1) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปของคะแนนมาตรฐาน (β) เท่ากับ 0.795 และ -0.161 ตามลำดับ โดยสามารถสร้างเป็นสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐาน ได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ (Unstandardized Score)

$$Y = 2.007 + 0.688 (X_3) - 0.156 (X_1)$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน (Standardized Score)

$$Z(Y) = 0.795\ Z(X_3) - 0.161\ Z(X_1)$$

อภิปรายผล

1. ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2

ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านสังคม จริยธรรม และกฎหมาย อยู่ในระดับมาก เนื่องด้วยพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดทางคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 (Ministry of Interior, 2007) ที่เป็นกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ กำหนดมาตรการทางอาญาในการลงโทษผู้กระทำผิด จึงทำให้ผู้บริหารและครูมีความระมัดระวังต่อการใช้ข้อมูล คำนึงถึงความเป็นส่วนตัว ตรวจสอบความถูกต้องก่อนที่จะทำการเผยแพร่ข้อมูลนั้น ๆ สอดคล้องกับ Bumrungpukdee (2020) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลโรงเรียนพบว่า ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด และยังสอดคล้องกับ Laitho (2017) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีและทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากเช่นกัน

ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2

ผลการวิจัยพบว่า ระดับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการบริหารจัดการชั้นเรียน อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการบริหารจัดการชั้นเรียน เป็นหนึ่งในกรอบประเมินสมรรถนะในการปฏิบัติงานของครูผู้สอนตามขอบข่ายงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน (Office of the Basic Education Commission, 2010) ครูจึงต้องเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ทางจิตวิทยาและสร้างสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับ Wechayaluck (2016) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการชั้นเรียนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 พบว่า ครูเป็นผู้มีบทบาทในการจัดกิจกรรม บรรยากาศ สิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ สามารถค้นคว้าด้วยตัวเอง โดยครูผู้อำนวยความสะดวกให้ผู้เรียน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Sirisuk (2020) ที่พบว่า การบริหารจัดการชั้นเรียนของครูยุค 4.0 ครูนำหลักการแนวคิดของการบริหารจัดการชั้นเรียนสู่การปฏิบัติและอาศัยสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศมากขึ้น เพื่อส่งผลต่อการเรียนของผู้เรียนให้เกิดความรู้ เกิดทักษะแห่งอนาคต มีประสบการณ์และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนด

2. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู

ผลการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์กันในทางบวกกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูทุกด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แสดงว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาและประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัยที่กำหนดไว้ว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่สัมพันธ์กันสูงสุด คือ ด้านสมรรถนะทางเทคโนโลยี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเมื่อผู้บริหารมีสมรรถนะทางเทคโนโลยีก็จะเป็นผู้สนับสนุน ส่งเสริม ผลักดันสู่การปฏิบัติงานที่เป็นระบบให้เกิดประสิทธิผลต่อไป สอดคล้องกับ Nandilok (2013) ได้ศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการทำงานของครูในโรงเรียนพบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลในการทำงานของครู มีความสัมพันธ์ในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สอดคล้องกับ Phimsawat (2019) ได้ศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูพบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู มีความสัมพันธ์ทางบวกในทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

3. ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู

ผลการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 2 ด้านจากทั้งหมด 4 ด้าน มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณตั้งแต่ 0.673 ถึง 0.681 กล่าวคือ เมื่อเพิ่มภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาด้านสมรรถนะทางเทคโนโลยีเพียงด้านเดียวเข้าไปในสมการจะมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.673 มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยหรืออำนาจในการพยากรณ์ร้อยละ 45.30 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อเพิ่มภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาด้านวิธีการเรียนรู้เชิงดิจิทัลเข้าไปในสมการจะมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ 0.681 แสดงว่าภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาทั้ง 2 ด้าน ประกอบด้วย ด้านสมรรถนะทางเทคโนโลยี และด้านวิธีการเรียนรู้เชิงดิจิทัลที่ร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยหรืออำนาจในการพยากรณ์ร้อยละ 46.40 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัยที่กำหนดไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหากผู้บริหารสถานศึกษานำเทคโนโลยี

สมัยใหม่มาใช้ในการบริหารจัดการและการปฏิบัติงานของบุคลากรจะส่งผลให้ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับ Phimsawat (2019) ได้ศึกษาการภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูพบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นตัวทำนายหรือพยากรณ์ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู คือ ด้านการบริหารการสร้างแรงบันดาลใจ การส่งเสริมบรรยากาศในการทำงาน และการเป็นแบบอย่างที่ดี มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์หรืออำนาจพยากรณ์ ร้อยละ 70.3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับ Sirisookslipa et al. (2015) ได้ศึกษาผลกระทบของรูปแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนที่มีผลต่อประสิทธิผลของครูพบว่า ภาวะผู้นำแบบสนับสนุนและภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมส่งผลต่อประสิทธิผลของครูอย่างมีนัยสำคัญ และทำนายประสิทธิผลของครูได้ร้อยละ 56.80 ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01

ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูที่มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเป็นลบและมีทิศทางความสัมพันธ์เชิงลบกับตัวแปรตาม มีประเด็นที่น่าสนใจ คือ ด้านวิถีการเรียนรู้เชิงดิจิทัล มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ -0.156 ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู นั่นหมายความว่า ตัวแปรวิถีการเรียนเชิงดิจิทัลทำให้ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูลดลง 0.516 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการนำโปรแกรม Smart CPM2 มาใช้ในการบริการจัดการข้อมูลสารสนเทศ ซึ่งจากรายงานผลการดำเนินงาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 ระบุปัญหาอุปสรรคต่อการใช้งานระบบว่า บุคลากรผู้ปฏิบัติงานในสถานศึกษายังไม่เข้าใจระบบทำให้งานล่าช้าและเกิดปัญหาการใช้งานในบางครั้ง (Office of Chaiyaphum Primary Education Service Area 2, 2020) สะท้อนให้เห็นว่าครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษายังขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้ระบบสื่อเทคโนโลยีเพื่อการปฏิบัติงาน ทำให้การทำงานเกิดปัญหา และในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้การจัดการเรียนรู้จากห้องเรียนไปสู่แพลตฟอร์มออนไลน์ และการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) ด้วยเหตุนี้จึงสร้างความหนักใจให้แก่ครู โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูที่ขาดความรู้และทักษะด้านการใช้เทคโนโลยี ส่งผลให้ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูลดลง สอดคล้องกับ Office of the Education Council (2020) ศึกษาเรื่องการเรียนออนไลน์ยุคโควิด 19 พบว่า กระทรวงศึกษาธิการและสภาการศึกษาขาดความพร้อมในการเตรียมการเพื่อรองรับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เขตพื้นที่การศึกษาที่เป็นตัวกลางระหว่างกระทรวงศึกษาธิการและสถานศึกษารับเพียงนโยบายแต่ขาดการปรับให้สอดรับกับบริบทของสถานศึกษา ต้องทำรายงานส่งเขตพื้นที่ต้นสังกัด เป็นการเพิ่มภาระงานให้ครูและสถานศึกษา และยังสอดคล้องกับ Kaensa และ Amornpan (2017) ที่ศึกษาแนวทางการแก้ปัญหาที่เกิดจากการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาพบว่า มีสถานศึกษาหลายแห่งและหลายพื้นที่ที่อุปกรณ์สื่อสารยังไม่มีหรือไม่เพียงพอต่อความต้องการ แสดงให้เห็นว่าโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการศึกษายังมีบริการไม่ทั่วถึง การใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์และเทคนิควิธีการ ครูจำเป็นต้องมีความรู้ความชำนาญในทักษะทางไอซีทีอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน

สรุปผล

ผลการศึกษาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 พบว่า ตัวแปรพยากรณ์ที่สามารถพยากรณ์ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 มีจำนวน 2 ด้าน ประกอบด้วย ด้านสมรรถนะทางเทคโนโลยีและด้านวิถีเรียนรู้เชิงดิจิทัล ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์

การถดถอยหรืออำนาจในการพยากรณ์ร้อยละ 46.40 สามารถสร้างเป็นสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐาน ได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ (Unstandardized Score)

$$Y = 2.007 + 0.688 (X_3) - 0.156 (X_1)$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน (Standardized Score)

$$Z(Y) = 0.795 Z(X_3) - 0.161 Z(X_1)$$

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 ควรจัดโครงการ กิจกรรมที่เน้นทักษะการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการบริหารจัดการภายในสถานศึกษา

1.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 ควรสนับสนุนบุคลากรให้มีความก้าวหน้าในวิชาชีพสำหรับผู้ที่ยื่นขอมีและเลื่อนวิทยฐานะสูงขึ้น ส่งเสริมให้บุคลากรได้รับรางวัลในสาขาต่าง ๆ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครู ด้วยการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปร (Path Analysis) ซึ่งทำให้ได้ข้อค้นพบที่หลากหลาย และเป็นประโยชน์ต่อการนำผลการวิจัยมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐาน ในการวางแผนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีประสิทธิภาพต่อไป

2.2 ควรมีการศึกษารูปแบบการพัฒนาวิถีการเรียนรู้เชิงดิจิทัล เพื่อส่งเสริมประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูด้วยรูปแบบวิจัยเชิงคุณภาพ

References

Agharuwhe, A. A. (2013). Effects of teachers' effectiveness on students' academic performance in public secondary schools; Delta State-Nigeria. *Journal of Educational and Social Research*, *3*(3), 105-111.

Buachu, T., & Buachu, T. (2019). The status of digital leadership of education management administrators. *Journal of Educational Studies*, *13*(2), 285-294. [in Thai]

Bumrungpukdee, N. (2020). *The relationship between leadership in information technology of school administrators and school effectiveness under the local administrative organization in Sakon Nakhon Province* [Unpublished master's thesis]. Sakon Nakhon Rajabhat University. [in Thai]

Chaemchoy, S. (2015). Technology leadership: Leading technology into 21st century school. *Journal of Education Naresuan University, 17*(4), 216-224. [in Thai]

Emmanouil, K., Osia, A., & Paraskevi, I. L. (2014). The impact of leadership on teachers' effectiveness. *The International Journal of Humanities and Social Science*, *4*(7), 34-39.

Gibson, J. L., Ivancevich, J. M., & Donnelly J. H. (1994). *Organizations structure, process, behavior.* Business Publications.

Hague, C., & Payton, S. (2010). *Digital literacy across the curriculum*. Futurelab.

Hong Kong Education City. (2005). *Chief executive's Award for Teaching Excellence Teachers Association (ATETA) and Hong Kong Association for Computer Education (HKACE).* http://www.hkedcity.net/article/ec-hot-post/23

International Society for Technology in Education (ISTE). (2009). *National educational technology standards for administrators.* http://www.iste.org/standards/ISTE-standards-for-administrators

Jeewattana, S. (2012). *Constructing ICT leadership indicators for personnel in basic education institutions* [Unpublished doctoral dissertation]. Rajabhat Maha Sarakham University. [in Thai]

Kaensa, N., & Amornpan, S. (2017). Educational technology teacher development program for educational institution under the office of Roi-Et Primary Education Service Area Office 2. *Journal of Educational Administration and Supervisor, Mahasarakham University, 8*(3), 48-59. [in Thai]

Keesookpun, E. (2016). *School management in digital era*. http://www.pracharathschool.go.th/skill/detail/52232 [in Thai]

Kozloski, K. C. (2006). *Principal leadership for technology integration: A study of principal technology leadership* [Unpublished doctoral dissertation]. Drexel University.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, *30*(3), 607-610.

Laitho, T. (2017). *Study the relationship between technology leadership with innovative learning skills of school administrators under the Office of Uttaradit Primary Education Area 2* [Unpublished master's thesis]. Naresuan University. [in Thai]

Ministry of Interior. (2007). *Computer-related crime act B.E. 2550*. http://www.moi.go.th/image/rule_computer/law-comter1.pdf [in Thai]

Nandilok, J. (2013). *School leadership administrators affecting teacher effectiveness under the Office of Kalasin Primary Educational Service Area 1* [Unpublished master's thesis]. Khon Kaen University. [in Thai]

Office of Chaiyaphum Primary Education Service Area 2. (2020). *Performance report of fiscal year B.E. 2020.* Office of Chaiyaphum Primary Education Service Area 2. [in Thai]

Office of the Basic Education Commission. (2010). *Teacher competency assessment guide Office of the Basic Education Commission B.E. 2010*. Office of the Basic Education Commission. [in Thai]

Office of the Basic Education Commission. (2019). *Education Management Information System: EMIS*. https://data.bopp-obec.info/emis/school.php?Area_CODE=3602 [in Thai]

Office of the Education Council. (2020). *Report on studying online in the era of COVID-19: Crisis or opportunity for Thai education.* Electronic books ONEC.

Office of the Teacher Civil Service and Educational Personnel Commission. (2019). *Criteria and methods evaluate performance.* https://wow.in.th/6H25Y [in Thai]

Phimsawat, A. (2019). *A study of administrator leadership affecting teachers' performance under the Secondary Educational Service Area Office 31* [Unpublished master's thesis]. Nakhon Ratchasima Rajabhat University. [in Thai]

Redish, T., & Chan, T. C. (2006). *Technology leadership: Aspiring administrators' perceptions of their leadership preparation program* [Unpublished doctoral dissertation]. Kennesaw State University.

Sirisookslipa, S., Ariratanaa, W., & KeowNgangb, T. (2015). The impact of leadership styles of school administrators on affecting teacher effectiveness. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, *186*(1), 1031-1037.

Sirisuk, P. (2020). The creative roles of school director to achievement of classroom management of teachers in 4.0 era. *Journal of Education, Prince of Songkla University, Pattani Campus, 31*(2), 10-24. [in Thai]

Somprach, K. (2019). *Leadership and the quality of education*. Faculty of Education Khon Kaen University. [in Thai]

Tammasaeng, M. (2015). Educational technology leadership model of educational institution administrators specialized in disability. *Journal of the Suan Dusit Graduate School*, *11*(2), 7-16. [in Thai]

The Faculty of Education. (2010). *Leading the organization and information technology educational administration.* Chulalongkorn University Printing House. [in Thai]

Toamnart, S. (2020). *Skills in using digital technology for teaching and learning management.* Office of Chaiyaphum Primary Education Service Area 2. [in Thai]

Wechayaluck, N. (2016). Classroom management for supporting learning in the 21st century. *Graduate Studies Journal*, *13*(61), 11-20. [in Thai]

Name and Surname: Napatsarun Suksena
Highest Education: Master of Education (M.Ed.) Educational Administration, Khon Kaen Uiversity
Affiliation: Nongtae School, Office of Chaiyaphum Primary Education Service Area 2
Field of Expertise: Teaching and Classroom Management

Name and Surname: Parnpitcha Kanjug
Highest Education: Doctor of Philosophy (Ph.D.), King Mongkut's University of Technology North Bangkok
Affiliation: Khon Kaen University
Field of Expertise: Teacher Education and Professional Development

Name and Surname: Saowanee Sirisooksilp
Highest Education: Doctor of Education (Ed.D.) Educational Administration, Khon Kaen Uiversity
Affiliation: Khon Kaen University
Field of Expertise: Educational Administration

การดำเนินงานของโค้ชที่มีคุณภาพในโครงการพัฒนาครูและโรงเรียน เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

THE IMPLEMENTATION OF QUALITY COACH IN TEACHER SCHOOL QUALITY PROGRAM

พัชราภา ตันติชูเวช

Patcharapa Tantichuwet

คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน

Faculty of Education and Development Sciences, Kasetsart University, Kamphaengsaen Campus

Received: May 30, 2021 / Revised: September 11, 2021 / Accepted: September 16, 2021

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์วิธีการดำเนินงานของโค้ชที่มีคุณภาพในโครงการพัฒนาครูและโรงเรียนเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพในการถอดบทเรียนจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ หัวหน้าทีมโค้ชจากพื้นที่ดำเนินโครงการจำนวน 14 จังหวัด รวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิ และหัวหน้าโครงการรวมจำนวน 24 คน ซึ่งผู้วิจัยเลือกแบบเฉพาะเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์และแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีการสามเส้าคือ ความสอดคล้องของข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ หัวหน้าโครงการ และหัวหน้าทีมโค้ช และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า โค้ชจะดำเนินการตามมาตรการ 5 Q ที่สำนักงานกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษากำหนด คือ การกำหนดเป้าหมายโรงเรียน (Q-Goal) การพัฒนาครูและผู้บริหารด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Q-PLC) ระบบสารสนเทศเพื่อการพัฒนาที่มีคุณภาพ (Q-info) การพัฒนาการเรียนการสอนในระดับชั้นเรียน (Q-Classroom) และการสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกัน (Q-Network) และ 4 กระบวนการ ได้แก่ 1) การจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น 2) การดูแลผู้เรียนอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม 3) การพัฒนาครูให้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน และ 4) การมีส่วนร่วมสร้างศรัทธาต่อชุมชน โดยโค้ชจะมีขั้นตอนการดำเนินงานที่สำคัญทั้ง 3 ขั้นตอนคือ ขั้นก่อนดำเนินงาน ขั้นดำเนินงาน และขั้นหลังดำเนินงาน

คำสำคัญ: โค้ช การดำเนินงานของโค้ช โครงการพัฒนาครูและโรงเรียนเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

Abstract

This research aimed to synthetic methods of quality coaching practice in Teacher School Quality Program (TSQP). The researcher used a qualitative research method to lessons learn from key informants consisted of the leaders of the coaching team from 14 provinces include

Corresponding Author

E-mail: patcharapa.ta@ku.th

experts and project leaders, totally 24 participants with purposive sampling. The tools used in this research were interview and focus group discussion form. The data were examined by using data triangulation from expert, project leader and head coach, and analyzed by content analysis. The results of the study shown that the coach would follow 5Q measure set from Equitable Education Fund that included the school target setting (Q-Goal) to develop teachers and administrators through professional learning community (Q-PLC), the information systems for quality development (Q-info), the development of teaching and learning in the classroom (Q-Classroom) and the collaborative network (Q-Network) with 4 processes include: 1) the flexible learning management, 2) the equality of students' caregiving, 3) teacher development for long-for-knowledge habit, and 4) the participation of faith building for the community. The coach would have 3 important steps to follow which were 1) pre-operation, 2) during-operation, and 3) post-operation.

Keywords: Coach, The Implementation of Coach, Teacher School Quality Program (TSQP)

บทนำ

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา เสริมสร้าง พัฒนาคุณภาพ และประสิทธิภาพครู โดยมีโครงการต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก โครงการโรงเรียนพัฒนาคุณภาพต่อเนื่อง (School Quality Improvement Program: sQip) เป็นหนึ่งในโครงการของ กสศ. ที่จัดขึ้นในปี 2562-2563 โดยมีหลักการสำคัญคือ การพัฒนาโรงเรียนทั้งระบบ (Whole-school Approach) ผ่านการส่งเสริมการขับเคลื่อนจากภายในโรงเรียนเป็นสำคัญ ด้วยมาตรการ 5Q ได้แก่ Q-Goal, Q-Coach, Q-PLC, Q-info และ Q-Network และ 4 กระบวนการ ได้แก่ 1) การจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น 2) การดูแลผู้เรียนอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม 3) การพัฒนาครูให้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน และ 4) การมีส่วนร่วมสร้างศรัทธาต่อชุมชน

การดำเนินการข้างต้นต้องอาศัยระบบการกระจายวิทยากรแกนนำ (Master Teacher) ที่มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญการใช้เครื่องมือสามารถรับบทบาทพี่เลี้ยงหรือโค้ชและถ่ายทอดให้แก่ครูแกนนำในโรงเรียนพื้นที่เป้าหมายจากวิทยากรกระบวนการ ทั้งนี้โครงการได้กำหนดให้มีทีมพี่เลี้ยง (Coach) ในการสนับสนุนส่งเสริม ถ่ายทอด และประสานงานทางวิชาการแก่ครูและโรงเรียนในโครงการ โดยแนวทางในการดูแลโรงเรียนกลุ่มเป้าหมาย คือ วิทยากรแกนนำ 1 คน: โรงเรียน 10 โรง และให้แต่ละโรงเรียนทำหน้าที่พี่เลี้ยง (Coach) ในการส่งต่อความรู้ให้กับเครือข่ายครูในโรงเรียนต่อไปอย่างน้อย 3 คน ซึ่งการนำเครื่องมือนี้มาใช้ร่วมกับการพัฒนาเครือข่ายการทำงานร่วมกันของสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ ทำหน้าที่ช่วยหนุนเสริมทางวิชาการและเรียนรู้ร่วมกับโรงเรียน

อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะมีการกำหนดคุณสมบัติในการเป็นโค้ช แต่โค้ชแต่ละคนต่างมีภูมิหลัง และประสบการณ์การเป็นโค้ชแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ดังนั้นเพื่อให้การพัฒนาครูและโรงเรียนเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ มีความเข้าใจในเจตนารมณ์ วัตถุประสงค์ และสาระของโครงการที่ตรงกัน ผู้วิจัยจึงได้ถอดบทเรียนจากโค้ชเพื่อสังเคราะห์วิธีการดำเนินงานของโค้ชที่มีคุณภาพในโครงการพัฒนาครู

และโรงเรียนเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องและเพื่อพัฒนาเป็นคู่มือโค้ชที่มีคุณภาพในลำดับต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อสังเคราะห์วิธีการดำเนินงานของโค้ชที่มีคุณภาพในโครงการพัฒนาครูและโรงเรียนเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

ทบทวนวรรณกรรม

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่องนี้สามารถสรุปได้ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการเป็นโค้ช

จากการศึกษานิยามของการเป็นพี่เลี้ยงหรือการเป็นโค้ช มีผู้ให้คำนิยามเป็นจำนวนมาก อาทิ การเป็นโค้ช คือ กระบวนการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของบุคคลให้พัฒนามากขึ้น ซึ่งการเป็นพี่เลี้ยงจะประสบความสำเร็จได้จำเป็นต้องมีความรู้และความเข้าใจในทักษะและเทคนิคที่มีความหลากหลายและเหมาะสมกับบริบทในการเป็นพี่เลี้ยงนั้น ๆ (Team FME, 2013)

การเป็นโค้ช คือ ศิลปะของการสร้างแรงบันดาลใจ กระตุ้นและให้พลังงาน และเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้และพัฒนาบุคคลที่ได้รับการโค้ช (MTD Training, 2010)

การเป็นโค้ชเป็นการใช้ศาสตร์และศิลป์ในการกระตุ้นให้ผู้รับการสอนงานหรือชี้แนะเกิดความเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านของความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และเจตคติ (Attitude) ที่มีต่อการทำงาน โดยพี่เลี้ยงจำเป็นต้องมีความรู้ทั้งในด้านของการบริหารจัดการและความรู้ในเชิงวิชาการ รวมถึงมีคุณสมบัติเฉพาะที่จำเป็นต่อการเป็นพี่เลี้ยง เช่น ความสามารถในการสร้างความไว้วางใจ ความน่าเชื่อถือ ความจริงใจ เป็นต้น (Tantichuwet, 2019)

จากความหมายของการเป็นโค้ชข้างต้น ผู้วิจัยจึงสรุปความหมายของการเป็นโค้ชว่าการเป็นพี่เลี้ยง หรือการเป็นโค้ช คือ การเป็นผู้สอนงาน แนะนำให้คำปรึกษาแก่ผู้รับการโค้ช เพื่อเสริมสร้างและพัฒนาให้มีความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) เจตคติ (Attitude) และคุณลักษณะเฉพาะตัว (Personal Attributes) ในการทำงานนั้น ๆ ให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดขึ้น โดยโค้ชจำเป็นต้องมีความรู้ทั้งในด้านการบริหารจัดการและความรู้ในเชิงวิชาการ รวมถึงคุณสมบัติเฉพาะที่จำเป็นต่อการเป็นโค้ชจึงจะทำให้การเป็นพี่เลี้ยงดำเนินไปได้ด้วยดี

2. คุณสมบัติของการเป็นโค้ช

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องของโครงการ และเอกสารเกี่ยวกับการเป็นโค้ช (Secretariat Office of the Teachers' Council of Thailand, 2016; Satchukorn, 2004) ผู้วิจัยสรุปและสังเคราะห์ได้ว่าการเป็นโค้ชในโครงการฯ จำเป็นต้องมีคุณสมบัติความสามารถทางวิชาการทั้งด้านความรู้ ความสามารถทางวิชาการ คุณลักษณะเฉพาะทักษะ เจตคติ บุคลิกภาพ และพฤติกรรมของการเป็นโค้ชคุณภาพ โดยสรุปคือ 1) คุณสมบัติด้านความรู้ ความสามารถทางวิชาการ โค้ชต้องรู้ข้อมูลเกี่ยวกับหลักการของโครงการฯ เช่น แนวคิด มาตรการ กระบวนการดำเนินโครงการ ความเคลื่อนไหวทางการศึกษาและการเรียนรู้ทางการพัฒนาครูและโรงเรียนเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา 2) คุณลักษณะเฉพาะ เช่น การมีบารมีทางวิชาการ การสร้างสัมพันธภาพที่ดี เป็นต้น 3) ด้านทักษะ เช่น การเป็นผู้มีทักษะในการแนะนำ ให้คำปรึกษา เช่น ทักษะการสร้างความไว้เนื้อเชื่อใจ การเป็นผู้ฟังที่ดี 4) ด้านเจตคติ เช่น เป็นผู้มองโลกในแง่ดี มีความรักความเมตตา และจิตวิญญาณของความเป็นครู (โค้ช) 5) ด้านบุคลิกภาพ เช่น การวางตัวดี สุภาพ เป็นที่เชื่อถือศรัทธา มีมนุษยสัมพันธ์ และ 6) ด้านพฤติกรรม เช่น การมีภาวะผู้นำ การประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นที่ยอมรับและศรัทธา มีการตัดสินใจที่ดี มีการสอนและประสานงานวิชาการที่ดี เป็นต้น

3. ภารกิจหน้าที่ในการเป็นโค้ชที่มีคุณภาพ

โค้ชที่มีคุณภาพในโครงการโรงเรียนพัฒนา

ครูและโรงเรียนเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาต่อเนื่อง ควรมีภารกิจหน้าที่ที่สำคัญ ดังนี้

3.1 สนับสนุนการบริหารจัดการของผู้บริหารและการจัดการเรียนการสอนของครูให้เป็นไปตามเป้าหมายของโครงการในการ 1) กำหนดเป้าหมายของโรงเรียนที่มีคุณภาพ 2) การพัฒนาครูและผู้บริหารด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพ 3) การจัดระบบสารสนเทศเพื่อการพัฒนาที่มีคุณภาพ 4) การพัฒนาการเรียนการสอนในระดับชั้นเรียน และ 5) การสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันที่ส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนตามเป้าหมายที่กำหนดใน 4 กระบวนการ ได้แก่ 1) การจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น 2) การดูแลผู้เรียนอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม 3) การพัฒนาครูให้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน และ 4) การมีส่วนร่วมสร้างศรัทธาต่อชุมชน รวมทั้งการแนะนำให้คำปรึกษาช่วยหาทางออกเพื่อผ่อนคลายปัญหาอันเกิดจากการดำเนินโครงการให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายของโครงการ

3.2 นิเทศ แนะนำ ให้คำปรึกษา กระตุ้น และพัฒนาผู้บริหารและครู ตลอดจนการส่งเสริมครูแกนนำให้สามารถนำการจัดการเรียนการสอนและประสานงานตามภารกิจในโครงการพัฒนาครูและโรงเรียนเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3.3 ประสานและส่งเสริมการจัดกิจกรรมกระบวนการชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพของครู และผู้บริหาร การสรรหาผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านเพื่อการพัฒนาการเรียนการสอนของครูตามความต้องการเฉพาะเรื่องเฉพาะกิจที่เกี่ยวข้อง

3.4 ส่งเสริมการจัดประชุมปฏิบัติการ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การถอดบทเรียนในกิจกรรมของโรงเรียนและเครือข่ายให้เป็นไปตามเป้าหมายและมีประสิทธิภาพ

วิธีการวิจัย

งานวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษาวิธีการดำเนินงานการเป็นโค้ชที่มีคุณภาพในโครงการพัฒนาครูและโรงเรียนเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยมีรายละเอียดดังนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การประชุมเพื่อหารือแนวทางการจัดทำคู่มือ และการหาประเด็นร่วมเพื่อจัดทำคู่มือการเป็นโค้ชที่มีคุณภาพ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ หัวหน้าโครงการบริหารจัดการโรงเรียนพัฒนาคุณภาพต่อเนื่องโดยใช้โค้ชคุณภาพ และผู้รับผิดชอบโครงการของสำนักงานกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.)

2. การประชุมกำหนดประเด็นและผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อการจัดทำคู่มือการเป็นโค้ชที่มีคุณภาพ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ หัวหน้าโครงการบริหารจัดการโรงเรียนพัฒนาคุณภาพต่อเนื่องโดยใช้โค้ชคุณภาพ และผู้รับผิดชอบโครงการของสำนักงานกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.)

3. การรับฟังความเห็นและรวบรวมข้อมูลวิธีการเป็นโค้ชที่มีคุณภาพจากหัวหน้าโครงการ ทีมโค้ช และผู้ทรงคุณวุฒิฯ โครงการบริหารจัดการโรงเรียนพัฒนาคุณภาพต่อเนื่องโดยใช้โค้ชคุณภาพ ได้แก่ หัวหน้าและทีมพี่เลี้ยงคุณภาพ โครงการโรงเรียนพัฒนาคุณภาพต่อเนื่องโดยใช้โค้ชคุณภาพที่คัดเลือกแบบเจาะจง

4. การตรวจสอบสาระของคู่มือการเป็นโค้ชที่มีคุณภาพเพื่อการนำไปใช้ โดยผู้ทรงคุณวุฒิและหัวหน้าที่พี่เลี้ยงจาก Node ต่าง ๆ

5. การตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของคู่มือการเป็นโค้ชที่มีคุณภาพ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ สำนักงานกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) และผู้รับผิดชอบโครงการของสำนักงานกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับเทคนิค วิธีการ เป็นโค้ชที่มีคุณภาพในโครงการพัฒนาครูและโรงเรียนเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องคือ หัวหน้าทีม

โค้ช (หัวหน้า Node) จากพื้นที่ดำเนินโครงการ จำนวน 14 จังหวัด โดยแบ่งออกเป็น 7 Node ครอบคลุม Node ละ 2 จังหวัด จำนวน 7 Node ได้แก่ Node ที่ 1 เชียงใหม่และแม่ฮ่องสอน Node ที่ 2 เชียงรายและน่าน Node ที่ 3 ลำปางและสุโขทัย Node ที่ 4 สุรินทร์และอำนาจเจริญ Node ที่ 5 พระนครศรีอยุธยาและกาญจนบุรี Node ที่ 6 เพชรบุรีและชลบุรี และ Node ที่ 7 สุราษฎร์ธานีและภูเก็ต ซึ่งผู้วิจัยเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) รวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิและหัวหน้าโครงการ รวมจำนวน 24 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์และแบบบันทึกการสนทนากลุ่มที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเป็นโค้ช ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือโดยศึกษาเอกสารแนวคิดเกี่ยวกับการเป็นโค้ชและรายละเอียดของโครงการพัฒนาครูและโรงเรียนเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องของ กสศ. จากนั้นสร้างข้อคำถามในการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มให้สอดคล้องกับเอกสารที่ศึกษา วัตถุประสงค์ และกรอบแนวคิดการวิจัย

จากนั้นผู้วิจัยหาคุณภาพของเครื่องมือด้วยการนำแบบสัมภาษณ์ และแบบบันทึกการสนทนากลุ่มให้ผู้แทนสำนักงานกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ร่วมให้ความเห็นตรวจสอบแก้ไขและปรับปรุงแบบสัมภาษณ์และแบบบันทึกการสนทนากลุ่มให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นได้ข้อมูลที่ตรงกับวัตถุประสงค์การวิจัย

การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีการสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) จากผู้ให้ข้อมูล 3 กลุ่ม คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ หัวหน้าโครงการ และหัวหน้าทีมโค้ช โดยนำข้อมูลที่ได้มาเปรียบเทียบกันผ่านการรับฟังความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ หัวหน้าโครงการ และหัวหน้าทีมโค้ช

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า การเป็นโค้ชที่มีคุณภาพในโครงการพัฒนาครูและโรงเรียนเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง จะเกิดขึ้นได้ต้องประกอบด้วย 5 มาตรการตามข้อกำหนดของโครงการ คือ

1. มาตรการที่ 1 การกำหนดเป้าหมายโรงเรียน (Q-Goal)
2. มาตรการที่ 2 การพัฒนาครูและผู้บริหารด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพ (Q-PLC)
3. มาตรการที่ 3 ระบบสารสนเทศเพื่อการพัฒนาที่มีคุณภาพ (Q-Info)
4. มาตรการที่ 4 การพัฒนาการเรียนการสอนในระดับชั้นเรียน (Q-Classroom)
5. มาตรการที่ 5 การสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกัน (Q-Network)

ซึ่งแต่ละมาตรการจะมีแนวคิด ขั้นตอนการดำเนินงานการเป็นโค้ชที่มีคุณภาพแสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 มาตรการ แนวคิด ขั้นตอนการดำเนินงานการเป็นโค้ชที่มีคุณภาพ

มาตรการ	แนวคิด	ขั้นตอนการดำเนินงานการเป็นโค้ชที่มีคุณภาพ		
		ขั้นก่อนดำเนินงาน	ขั้นดำเนินงาน	ขั้นหลังดำเนินงาน
1. การกำหนดเป้าหมายโรงเรียน (Q-Goal)	การกำหนดเป้าหมายมีความสำคัญต่อโรงเรียนในโครงการฯ โดยต้องกำหนดเป้าหมายให้เกิดความท้าทายในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จ เป็นโรงเรียนที่มีคุณภาพ ด้วยการมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ครู พ่อแม่ผู้ปกครอง และตัวแทนชุมชน ร่วมกันกำหนดและร่วมกันดำเนินงานให้ไปสู่เป้าหมายนั้น	1. ศึกษาข้อมูลของโรงเรียน 2. วางแผนและเตรียมการสนับสนุน 3. ประสานการดำเนินงานกับหน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้รับผิดชอบครูแกนนำ วิทยากร หรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ	1. แจ้งให้โรงเรียนชี้แจงว่า จะดำเนินการกำหนดเป้าหมายอย่างไร จากนั้นจึงทำความเข้าใจให้คำปรึกษา และให้ความรู้เกี่ยวกับการกำหนดเป้าหมายโรงเรียน 2. ส่งเสริม ติดตามการจัดตั้งทีมงานของโรงเรียนเพื่อรับผิดชอบการกำหนดเป้าหมาย 3. กำหนดขั้นตอนการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายตามที่ได้กำหนดและเตรียมการไว้ร่วมกับโรงเรียน	1. กระตุ้นและเสนอแนะให้โรงเรียนจัดทำแผนปฏิบัติการ (Action Plan) ที่สอดคล้องกับเป้าหมาย การกำหนดงบประมาณ ผู้รับผิดชอบ เวลา และเงื่อนไขความสำเร็จ เพื่อการบรรลุเป้าหมาย 2. ให้โรงเรียนกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด พร้อมวิเคราะห์ความสำเร็จและไม่สำเร็จนั้น 3. ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานตามเป้าหมายอย่างต่อเนื่อง ทั้งในส่วนของทีมโค้ชและผู้บริหารโรงเรียน โดยใช้ตัวชี้วัดความสำเร็จเป็นกรอบในการติดตามประเมินผล 4. ปรับปรุงและพัฒนาเป้าหมายให้เหมาะสมกับสถานการณ์และความจำเป็น

ตารางที่ 1 มาตรการ แนวคิด ขั้นตอนการดำเนินงานการเป็นโค้ชที่มีคุณภาพ (ต่อ)

มาตรการ	แนวคิด	ขั้นตอนการดำเนินงานการเป็นโค้ชที่มีคุณภาพ		
		ขั้นก่อนดำเนินงาน	ขั้นดำเนินงาน	ขั้นหลังดำเนินงาน
2. การพัฒนาครูและผู้บริหารด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Q-PLC)	ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เป็นการรวมตัวร่วมมือร่วมใจ และเรียนรู้ร่วมกันของครู ผู้บริหาร นักการศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อการปรับปรุงและพัฒนาทักษะการสอนของครู และพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน	1. ศึกษา ทำความเข้าใจในแนวคิด หลักการ และองค์ความรู้เกี่ยวกับการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ คู่มือครูแกนนำในโครงการฯ 2. ศึกษาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่มีอยู่เดิมในโรงเรียน จากนั้นศึกษาความต้องการการพัฒนาครูและผู้บริหารในการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ 3. เตรียมการเพื่อการดำเนินงาน เช่น การประชุมชี้แจงทำความเข้าใจ เพื่อการรับรู้ร่วมกันทั้งภายในโรงเรียนและเครือข่าย พร้อมทั้งวางแผนการพัฒนาร่วมกันระหว่างทีมโค้ช ผู้บริหาร และครูแกนนำที่โรงเรียน 4. คัดสรรครูที่มีวิสัยทัศน์ ความรู้ความสามารถทักษะการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การถ่ายทอดและการประสานงานที่สามารถนำการพัฒนาเพื่อนครูให้เรียนรู้ไปด้วยกันได้	1. ระบุปัญหาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน การทำงานของครูที่เกิดขึ้นในโรงเรียน 2. วิเคราะห์สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น แนวโน้มของปัญหาและผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นต่อการเรียนการสอน 3. ระดมความคิดเพื่อหาวิธีแก้ปัญหา จากนั้นนำเสนอผลการระดมความคิด ดำเนินการอภิปราย สรุป และเลือกวิธีการแก้ปัญหาที่เหมาะสม 4. นำวิธีแก้ปัญหาที่ได้จากการระดมความคิดไปทดลองใช้ในการเรียนการสอนในชั้นเรียน และหรือการทำงาน โดยร่วมกันสังเกตการสอน และเก็บข้อมูล 5. สรุปผลวิธีการแก้ปัญหา อภิปรายผลที่เกิดขึ้นจากการทดลองใช้ นำเสนอผลการสังเกตการสอนและเสนอแนะวิธีการปรับปรุงแก้ไข	1. ให้ข้อมูลย้อนกลับ สะท้อนความคิด แนะนำ และให้คำปรึกษาแก่ผู้บริหาร และครูอย่างต่อเนื่อง 2. ติดตาม ประเมิน สรุปผลและร่วมกันปรับปรุงพัฒนาเมื่อมีสาระสำคัญที่จำเป็นต้องปรับปรุง

ตารางที่ 1 มาตรการ แนวคิด ขั้นตอนการดำเนินงานการเป็นโค้ชที่มีคุณภาพ (ต่อ)

มาตรการ	แนวคิด	ขั้นตอนการดำเนินงานการเป็นโค้ชที่มีคุณภาพ		
		ขั้นก่อนดำเนินงาน	ขั้นดำเนินงาน	ขั้นหลังดำเนินงาน
3. ระบบสารสนเทศเพื่อการพัฒนาที่มีคุณภาพ (Q-Info)	เป็นฐานข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนและสร้างความเสมอภาคของผู้เรียนที่อยู่ในรูปของระบบสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์พัฒนาขึ้นในรูปแบบของการสร้างฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ที่ประกอบด้วย ข้อมูลโรงเรียน ข้อมูลผู้เรียน ข้อมูลหลักสูตร การเรียน การสอน การประเมินผลผู้เรียน เพื่อการพัฒนาและติดตามผู้เรียนเป็นรายบุคคล สามารถแจ้งเตือนกรณีผู้เรียนที่มีความเสี่ยงสูงที่จำเป็นต้องได้รับการดูแลใกล้ชิดเพื่อแก้ไขปัญหาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ	1. ตรวจสอบระบบสารสนเทศที่โรงเรียนใช้งานอยู่ในปัจจุบัน 2. ศึกษาทำความเข้าใจในแนวคิดหลักการและองค์ความรู้เกี่ยวกับระบบสารสนเทศเพื่อการพัฒนาที่มีคุณภาพ (Info) และความต้องการในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครูและผู้บริหาร 3. วางแผนการพัฒนาการใช้ จัดระบบสารสนเทศเพื่อการพัฒนาที่มีคุณภาพ (Info) ร่วมกันระหว่างทีมพี่เลี้ยง ผู้บริหาร และครู 4. จัดเตรียมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียน เช่น ผลการเรียน และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนและการบริหารจัดการ เช่น ปฏิทินโรงเรียน ข้อมูลหลักสูตร โครงสร้างรายวิชา เป็นต้น สำหรับการบันทึกในระบบสารสนเทศเพื่อการพัฒนาที่มีคุณภาพ (Info) และเรียกใช้ข้อมูลได้แบบทันที	1. ดำเนินการพัฒนาครูและผู้บริหารประชุมปรึกษาหารือ อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับระบบสารสนเทศ Info 2. การพัฒนาความรู้และความสามารถในการใช้งานระบบสารสนเทศเพื่อการพัฒนาที่มีคุณภาพ (Info) ให้อยู่ภายใต้การทำงานในลักษณะของชุมชนการเรียนรู้	1. ให้ข้อมูลย้อนกลับสะท้อนคิด สอนแนะ และให้คำปรึกษาแก่ผู้บริหารและครูอย่างต่อเนื่อง 2. ติดตาม ประเมิน สรุปผลและร่วมกันปรับปรุงพัฒนาเมื่อมีสาระสำคัญที่จำเป็นต้องปรับปรุงที่เป็นไปตามข้อมูลและสถานการณ์

ตารางที่ 1 มาตรการ แนวคิด ขั้นตอนการดำเนินงานการเป็นโค้ชที่มีคุณภาพ (ต่อ)

มาตรการ	แนวคิด	ขั้นตอนการดำเนินงานการเป็นโค้ชที่มีคุณภาพ		
		ขั้นก่อนดำเนินงาน	ขั้นดำเนินงาน	ขั้นหลังดำเนินงาน
4. การพัฒนาการเรียนการสอนในระดับชั้นเรียน (Q-Classroom)	การเรียนการสอนในระดับชั้นเรียนเป็นหัวใจของการจัดการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนมีคุณภาพสูงสุด หรือพัฒนาที่ตัวผู้เรียน การปฏิรูปการศึกษาจะสำเร็จได้ คือ การปฏิรูปในห้องเรียน ดังนั้นการพัฒนาการเรียนการสอนในระดับชั้นเรียน จึงเป็นมาตรการสำคัญในโครงการพัฒนาครูและโรงเรียนเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาให้ครูใช้กระบวนการจัดการเรียนการสอนเชิงรุก (Active Learning) ส่งผลให้ผู้เรียนเป็นผู้เรียนที่มีคุณภาพ	1. ศึกษาข้อมูลของโรงเรียน โดยเฉพาะบริบทที่เกี่ยวข้องกับด้านการจัดการเรียนการสอนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนจากคะแนน PISA (Programme for International Student Assessment) 2. ศึกษาเอกสารและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนแบบเชิงรุก รวมถึงทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 3. สนับสนุนให้ผู้บริหารกำหนดบทบาทหน้าที่ของครูแกนนำและครูในการพัฒนาการเรียนการสอนผ่านกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) กระบวนการ Lesson learned (LS) โดยใช้การจัดระบบสารสนเทศเพื่อการพัฒนาที่มีคุณภาพร่วมกัน กำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จ	1. ประสานผู้บริหารจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยวิทยากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนแบบเชิงรุกและทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เพื่อเพิ่มเติมองค์ความรู้ให้กับครูแกนนำ และครูที่เกี่ยวข้อง 2. สนับสนุนให้ผู้บริหาร ครูแกนนำ และครูร่วมกันกำหนดเป้าหมาย หัวเรื่อง หรือวิธีการพัฒนาการเรียนการสอนเชิงรุก 3. จัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักสูตร โดยมุ่งเน้นเป้าหมายในด้านผลการเรียนรู้และทักษะที่เกิดขึ้นของผู้เรียนมากกว่าความสนใจหรือความต้องการของครู 4. สนับสนุนให้ครูแกนนำ และครูร่วมกันเลือกบทเรียนที่สอดคล้องกับเป้าหมายมาวางแผนการสอนร่วมกัน 5. กระตุ้นและสนับสนุนให้ครูแกนนำ และครูร่วมกันนำแผนการสอนและสื่อการเรียนการสอนที่จัดเตรียมไว้ไปใช้จริงในชั้นเรียน โดยมีเพื่อนครูร่วมสังเกตการสอนในชั้นเรียน	1. ร่วมกับโรงเรียนผ่านวง PLC ของครูแกนนำ และครูที่เกี่ยวข้องร่วมกันติดตาม ย้อนทวน (Recall) ไตร่ตรองสะท้อนคิด (Reflect) ตรวจสอบ ปรับปรุงแก้ไข (Revise) และสอนซ้ำ (Re-teach) 2. เสนอแนะโรงเรียน (ผู้บริหารและครู) จัดทำแผนปฏิบัติการ (Action plan) เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนในชั้นเรียน และดำเนินการตามแผน รวมทั้งสนับสนุนและส่งเสริมให้ครูได้รับการอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับเทคนิคการจัดการเรียนการสอน และการจัดการเรียนการสอนเชิงรุก (Active Learning) 3. สนับสนุนผู้บริหาร ครูแกนนำ ครูร่วมกับทีมวิทยากรติดตาม และประเมินผลการพัฒนาการเรียนการสอนในชั้นเรียนผ่านวง PLC ของครู

ตารางที่ 1 มาตรการ แนวคิด ขั้นตอนการดำเนินงานการเป็นโค้ชที่มีคุณภาพ (ต่อ)

มาตรการ	แนวคิด	ขั้นตอนการดำเนินงานการเป็นโค้ชที่มีคุณภาพ		
		ขั้นก่อนดำเนินงาน	ขั้นดำเนินงาน	ขั้นหลังดำเนินงาน
5. การสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกัน (Q-Network)	เป็นการรวมตัวกันของบุคคล กลุ่มบุคคล หรือหน่วยงานภายในและนอกโรงเรียน ทั้งเครือข่ายที่เป็นโรงเรียน และเครือข่ายที่เป็นบุคคล ภูมิปัญญา ครอบครัว ชุมชน สถานประกอบการ สถาบันสังคม หน่วยงานของรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่สนับสนุนการศึกษา ที่สามารถติดต่อสื่อสารและการคมนาคมสะดวก โดยความสมัครใจ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ และทำกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน	1. ศึกษา ทำความเข้าใจโครงการฯ รวมถึงบริบทและพื้นฐานของโรงเรียนและเครือข่ายของโรงเรียนในโครงการ 2. จัดให้มีการรวมตัวของเครือข่ายและการเลือกประธานเครือข่าย โดยประสานงานให้โรงเรียนมีการรวมตัวกันด้วยความสมัครใจ เครือข่ายละประมาณ 5 โรง โดยพิจารณาจากพื้นที่ใกล้เคียงกัน เคยทำงานร่วมกัน และตกลงเลือกประธานกันเอง 3. ให้ครูดำเนินการตามคู่มือครูแกนนำในโครงการประชุมและวางแผนร่วมกันระหว่างทีมพี่เลี้ยงและผู้บริหารของโรงเรียน และครูแกนนำที่มีความพร้อมในการรวมตัวกันเป็นเครือข่าย	1. ส่งเสริมให้เกิดการดำเนินการตามแผนที่วางไว้และสนับสนุนให้โรงเรียนผลัดกันเป็นผู้นำและผู้ตาม แม้ว่าจะมีประธานเครือข่ายแล้วก็ตาม 2. สนับสนุนให้มีการติดต่อสื่อสารของเครือข่ายด้วยกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อลดขั้นตอนการเดินทางของครูและผู้บริหารภายในเครือข่าย 3. ให้คำแนะนำ ปรึกษา และกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจในการทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่องเมื่อมีปัญหาอุปสรรคระหว่างการดำเนินงานของเครือข่าย ควรได้มีการเสนอแนะชี้ทางออกให้เกิดการผ่อนคลายปัญหา	นิเทศ เยี่ยมเยียน และประเมินผลการดำเนินงาน ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ แล้วแต่กรณี ในการนี้ กระบวนการเทคโนโลยีและการสื่อสารควรนำมาใช้ เช่น ทางออนไลน์ อินเทอร์เน็ต อีเมล เป็นต้น เพื่อให้เข้าถึงข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว พร้อมทั้งสรุป และรายงานผลการดำเนินงาน

อภิปรายผล

การถอดบทเรียนองค์ความรู้ของทีมโค้ช พบประเด็นสำคัญของโค้ชและทีมโค้ชมีพื้นฐานที่สอดคล้องกันคือ การเป็นผู้บริหารโรงเรียนมาก่อน มีประสบการณ์สูง และมีความเชี่ยวชาญในการบริหารจัดการ ส่งผลให้สามารถแนะนำ ให้คำปรึกษา และช่วยแก้ปัญหาทางการบริหารจัดการของโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีแนวคิดชัดเจนในการสนับสนุนการบริหารจัดการของผู้บริหารโรงเรียนและการพัฒนาการเรียนการสอนของครูที่มีคุณภาพ โดยใช้มาตรการการกำหนดเป้าหมายของโรงเรียน (Q-Goal) การพัฒนาครูและผู้บริหารด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Q-PLC) การจัดระบบเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาที่มีคุณภาพ (Q-Info) การพัฒนาการเรียนการสอนในระดับชั้นเรียน (Q-Classroom) และการสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกัน (Q-Network) เป็นกลไกการสนับสนุนและพัฒนาตามแนวทางของโครงการโรงเรียนพัฒนาคุณภาพต่อเนื่อง (Equitable Education Fund, 2019) บนพื้นฐานของ 4 กระบวนการ คือ 1) การจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น ใช้หลักความยืดหยุ่นและความเป็นกัลยาณมิตร 2) การดูแลผู้เรียนอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม ใช้หลักยึดเป้าหมายที่ผู้เรียนมีคุณภาพ 3) การพัฒนาครูให้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน ใช้หลักความรู้ความสามารถ หลักการพัฒนาอย่างเป็นระบบและปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และ 4) การมีส่วนร่วมสร้างศรัทธาต่อชุมชน ใช้หลักอำนวยความสะดวกและประสานการจัดการเรียนรู้ หลักการบูรณาการและประสานประโยชน์ร่วมกัน หลักการทำงานเป็นทีม หลักการมีส่วนร่วม เป็นหลักสำคัญของการดำเนินงานของโค้ชที่ต้องทำหน้าที่สนับสนุน แนะนำ ให้คำปรึกษาด้วยความรู้ความสามารถให้ครูและผู้บริหารสามารถดำเนินโครงการพัฒนาครูและโรงเรียนเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องบรรลุผลสำเร็จทั้ง 3 ขั้นตอนในการดำเนินงานคือ ก่อนการดำเนินงาน ขั้นดำเนินงาน และหลังการดำเนินงาน โดยในทุกขั้นตอนของการดำเนินงานจะใช้หลักการดังกล่าวที่นับเป็นหลักสำคัญในการดำเนินโครงการของโค้ช สอดคล้องกับ Teeranun (2019) Pathumchart (2019) Ouiyamthiti (2019) และ Lamphunphong (2019) ที่ให้ความเห็นเกี่ยวกับการเป็นโค้ชในโครงการโรงเรียนพัฒนาคุณภาพต่อเนื่อง ที่ผ่านมาว่าการเป็นพี่เลี้ยงหรือโค้ชยึดหลักคำนึงถึงเป้าหมายผู้เรียนที่มีคุณภาพ ความรู้ ความสามารถของโค้ช สร้างความใกล้ชิดและไว้วางใจให้เกิดกับผู้รับการโค้ช การทำงานเป็นทีมของโค้ช โดยการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนโดยเฉพาะบุคลากรทั้งโรงเรียนที่ต้องรับรู้ร่วมกัน และกระทำอย่างต่อเนื่องทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ด้วยกลยุทธ์สร้างความไว้วางใจ ความน่าเชื่อถือศรัทธา กระตุ้นและปลุกเร้า การสื่อสารอย่างต่อเนื่อง และการชื่นชมผลสำเร็จ ทั้งระดับจุลภาคหรือระดับมหภาค มีการให้ข้อมูลสะท้อนกลับอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และมุมมองต่าง ๆ ทางการศึกษา

ขณะเดียวกันเมื่อมีสิ่งใดที่คาดว่าจะเป็นอุปสรรค โค้ชก็สามารถแนะนำ ให้คำปรึกษาเชิงป้องกันได้อย่างดี ด้วยประสบการณ์ที่โค้ชผ่านการทำงานมาอย่างโชกโชน และประสบผลสำเร็จอันเป็นประโยชน์สำหรับการนำไปสร้างเป็นคู่มือหรือแนวทางการเป็นโค้ชที่มีคุณภาพได้อย่างดี เช่นเดียวกับ Mavuso (2007) ที่กล่าวถึงบทบาทการเป็นโค้ชที่ต้องคำนึงถึงคือ การสร้างความไว้เนื้อเชื่อใจ เคารพความแตกต่างของแต่ละบุคคล รักษาความลับ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือเมื่อถูกร้องขอ ส่งเสริม และพัฒนาผู้รับการโค้ชให้เป็นมืออาชีพ เป็นต้น สอดคล้องกับ Secretariat Office of the Teachers' Council of Thailand (2016) ที่กล่าวถึง การสร้างความไว้วางใจแก่ผู้รับการโค้ช การเน้นการสอนงานอย่างเป็นระบบเชื่อมโยงกับการปฏิบัติจริง โดยเฉพาะการทบทวนและสะท้อนผลการสอนเหล่านี้ แสดงให้เห็นว่าการเป็นพี่เลี้ยง หรือโค้ชเป็นบุคคลสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานของผู้รับการโค้ช พี่เลี้ยง หรือโค้ช จึงควรต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถสูง

ทำงานอย่างมีหลักการ มีความจริงจัง จริงใจ มีทักษะเจตคติที่ดีบนพื้นฐานของประสบการณ์ มีวิธีการและกลยุทธ์การทำงานให้ประสบผลสำเร็จที่เป็นคุณสมบัติสำคัญของพี่เลี้ยงในโครงการพัฒนาครูและโรงเรียนเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง มีวัตถุประสงค์หลักในการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนในชนบทที่ร่วมโครงการได้มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องทั้งโรงเรียน รวมทั้งการพัฒนาทักษะที่จำเป็นของครูในการจัดการเรียนการสอนที่สามารถพัฒนาให้นักเรียนเกิดทักษะในศตวรรษที่ 21 (Equitable Education Fund, 2019) ที่โค้ชสมควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และก้าวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง และองค์ความรู้ใหม่ตลอดเวลา โดยเฉพาะมาตรการสนับสนุนด้านการกำหนดเป้าหมายของโรงเรียนที่มีคุณภาพ (Q-Goal) การพัฒนาครูและผู้บริหารด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Q-PLC) การจัดระบบสารสนเทศเพื่อการพัฒนาที่มีคุณภาพ (Q-Info) การพัฒนาการเรียนการสอนในระดับชั้นเรียน (Q-Classroom) โดยเฉพาะการเรียนรู้แบบ Active Learning การคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ รวมทั้งการสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกัน (Q-Network) เพื่อการพัฒนาผู้รับการโค้ชให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ และนำสาระสำคัญของการถอดบทเรียนเป็นข้อมูลสำคัญเพื่อการจัดทำแนวทางการเป็นโค้ชที่มีคุณภาพต่อไป

สรุปผล

การถอดบทเรียนองค์ความรู้ของทีมโค้ชในโครงการโรงเรียนพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง มีการสนับสนุนผู้บริหารโรงเรียนและครูในการพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อพัฒนานักเรียนที่มีคุณภาพ ด้วยมาตรการ 5 Q ตามแนวทางที่สำนักงานกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษากำหนด ผ่านการบริหารจัดการโครงการ ได้แก่ การกำหนดเป้าหมายของโรงเรียน (Q-Goal) การพัฒนาครูและผู้บริหารด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Q-PLC) การจัดระบบสารสนเทศเพื่อการพัฒนาที่มีคุณภาพ (Q-Info) การพัฒนาการเรียนการสอนในระดับชั้นเรียน (Q-Classroom) และการสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกัน (Q-Network) และ 4 กระบวนการ ได้แก่ 1) การจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น 2) การดูแลผู้เรียนอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม 3) การพัฒนาครูให้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน และ 4) การมีส่วนร่วมสร้างศรัทธาต่อชุมชน โดยโค้ชจะเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการทำให้เกิดกระบวนการในข้างต้น ทั้งนี้โค้ชที่มีคุณภาพจะมีขั้นตอนการดำเนินงานที่สำคัญทั้ง 3 ขั้นตอนคือ ขั้นก่อนดำเนินงาน ขั้นดำเนินงาน และขั้นหลังดำเนินงาน และในทุกขั้นตอนการดำเนินงานของโค้ชที่มีคุณภาพจะดำเนินงานร่วมกันกับโรงเรียนและชุมชนเสมอเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนาผู้เรียนและโรงเรียนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่มีต่อการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ ผู้วิจัยแบ่งตามผู้นำผลการวิจัยไปใช้ดังนี้

1. ข้อเสนอต่อสำนักงานกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา/ฝ่ายบริหารจัดการโครงการ

1.1 มาตรการสนับสนุน ได้แก่ การกำหนดเป้าหมายที่มีคุณภาพ การพัฒนาครูและผู้บริหารด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ การจัดระบบสารสนเทศเพื่อการพัฒนาที่มีคุณภาพ และการสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกัน ซึ่งเป็นมาตรการสนับสนุนที่กำหนดไว้เดิมนั้น ยังมีข้อจำกัดในการดำเนินงานของโรงเรียนโดยเฉพาะการกำหนดเป้าหมายของโรงเรียน (Q-Goal) และการจัดระบบสารสนเทศเพื่อการพัฒนาที่มีคุณภาพ (Q-Info) ที่ควรให้ความสำคัญเป็นพิเศษ หากมั่นใจว่ามาตรการดังกล่าวนั้น จะส่งผลต่อคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน

สำหรับการพัฒนาการเรียนการสอนในระดับชั้นเรียน แม้จะเป็นมาตรการที่กำหนดขึ้นใหม่ แต่ก็เป็นภารกิจที่โรงเรียนโดยครูและผู้บริหารต้องดำเนินการอยู่แล้ว รวมทั้งมีนโยบายสนับสนุน

จากต้นสังกัดที่โครงการฯ สามารถดำเนินการได้ง่าย หากมีการสนับสนุนอย่างจริงจังโดยเฉพาะในด้านการเรียนรู้แบบ Active Learning ทักษะในศตวรรษที่ 21 การคิดวิเคราะห์ และการคิดสร้างสรรค์ จึงควรให้ความสำคัญเป็นพิเศษเพราะเป็นการเน้นไปที่ผู้เรียน ซึ่งถือเป็นเป้าหมายทางการศึกษาและการเรียนรู้ที่แท้จริง

1.2 เนื่องจากโครงการพัฒนาครูและโรงเรียนฯ มุ่งที่การพัฒนาการเรียนการสอนในระดับชั้นเรียน (Classroom) ดังนั้นการคัดเลือกโค้ชหรือทีมโค้ช ควรมุ่งไปที่ผู้มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ด้านการเรียนการสอนโดยตรง และมีคุณสมบัติตามข้อเสนอในแนวทางการเป็นโค้ชที่มีคุณภาพ เช่น คณาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา ครูเชี่ยวชาญ หรือศึกษานิเทศก์ ก็จะทำให้การโค้ชเพื่อการดำเนินโครงการคล่องตัว ชัดเจน และตรงต่อความต้องการการพัฒนาของครูผู้จัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนมากขึ้น

1.3 จัดให้มีการพัฒนาโค้ชและจัดมาตรการสนับสนุนที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบตามข้อเสนอแนวทางการพัฒนาโค้ชดังกล่าวข้างต้น โดยเรียงลำดับความสำคัญเพื่อให้โค้ชได้ทำหน้าที่โค้ชในโครงการพัฒนาครูและโรงเรียนเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.4 ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันให้มากขึ้น โรงเรียนสามารถบริหารจัดการตนเอง โดยไม่ต้องรอฟังคำสั่งจากเบื้องบนหรือต้นสังกัด การสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันโดยเฉพาะด้านวิชาการ เป็นสิ่งที่ควรพิจารณาในลำดับแรก ๆ เพื่อให้โรงเรียนมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน ดังนั้นกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันที่สมควรได้รับการพิจารณาควบคู่ไปด้วยกัน

2. ข้อเสนอต่อโค้ชหรือทีมโค้ช

2.1 ควรเตรียมความพร้อมในการเป็นโค้ช ดำเนินการโค้ชตามภารกิจ และแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องเพื่อการพัฒนาตนเองที่ส่งผลต่อผลสำเร็จของโครงการในที่สุด

2.2 ประเมินผลการใช้แนวทางการเป็นโค้ชที่มีคุณภาพ เพื่อการปรับปรุงพัฒนาในโอกาสต่อไป

2.3 วิจัยการดำเนินงานทั้งที่เป็นการวิจัยปฏิบัติการและการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเพื่อประโยชน์ต่อการปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง อันจะส่งผลต่อการยอมรับของผู้รับการโค้ช และการเพิ่มประสิทธิภาพของงานยิ่งขึ้น

References

Equitable Education Fund. (2019). *Teacher school quality program.* Equitable Education Fund. [in Thai]

Lamphunphong, S. (2019). *Lessons from school network co-development node 1 (Chiangmai-Maehongson): Teacher school quality program research project academic year 2017–2018*, Duplicate document. [in Thai]

Mavuso, M. A. (2007). *Mentoring as a knowledge management tool in organizations* [Master's thesis]. Stellenbosch University.

MTD Training. (2010). *Coaching and mentoring*. http://www.magic8.info/uploads/1/4/7/4/14744730/coaching-and-mentoring.pdf

Ouiyamthiti, P. (2019). *Quality coaching lessons*. Equitable Education Fund. [in Thai]

Pathumchart, P. (2019). *Quality coaching lessons*. Equitable Education Fund. [in Thai]

Satchukorn, S. (2004). *Teaching technique*. Saitarn. [in Thai]

Secretariat Office of the Teachers' Council of Thailand. (2016). *Encyclopedia of contemporary education in honor of Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn on the occasion of the celebration of the age of 5 rounds, 2 April 2015*. Office of the Education Council. [in Thai]

Tantichuwet, P. (2019). *Documents for teaching mentoring.* Dhurakij Pundit Printing. [in Thai]

Team FME. (2013). *Principal of coaching: Coaching skill.* http://www.free-management-ebooks.com

Teeranun, T. (2019). *Quality coaching lessons*. Equitable Education Fund. [in Thai]

Name and Surname: Patcharapa Tantichuwet
Highest Education: Doctor of Philosophy (Development Education), Chulalongkorn University
Affiliation: Kasetsart University
Field of Expertise: Development Education and Educational Psychology

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐานสำหรับจัดการเรียนการสอนประเภทวิชาอุตสาหกรรม สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

DEVELOPMENT OF LEARNERS' ACHIEVEMENT BY USING RESEARCH-BASED PROCESS FOR INSTRUCTIONAL MANAGEMENT IN INDUSTRIAL COURSES UNDER THE OFFICE OF THE VOCATIONAL EDUCATION COMMISSION

พัชรินทร์ เฉลยไกร[1] อัคครัตน์ พูลกระจ่าง[2] และรินรดี พรามณี[3]

Patcharin Chaloeikai[1], Akkarat Poolkrajang[2], and Rinradee Prammanee[3]

[1,2,3]คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

[1,2,3]Faculty of Industrial Education, Rajamangala University of Technology Thanyaburi

Received: June 12, 2021 / Revised: September 28, 2021 / Accepted: September 29, 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) หาดัชนีประสิทธิผลการเรียนรู้ของนักเรียนโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐาน สำหรับจัดการเรียนการสอนประเภทวิชาอุตสาหกรรม สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนระหว่างใช้กระบวนการวิจัยกับใช้ผลการวิจัย และการสอนแบบเดิม สำหรับจัดการเรียนการสอนประเภทวิชาอุตสาหกรรม สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา 3) ประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐาน สำหรับจัดการเรียนการสอนประเภทวิชาอุตสาหกรรม สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองคือ นักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 2 สาขาวิชาช่างไฟฟ้ากำลัง ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 45 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนการสอน 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ 3) แบบประเมินความพึงพอใจ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการหาดัชนีประสิทธิผลการเรียนรู้ของนักเรียนโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐาน สำหรับจัดการเรียนการสอนประเภทวิชาอุตสาหกรรมพบว่า การจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐาน ใช้ผลการวิจัยเป็นฐาน หลังเรียนนักเรียนมีคะแนนเพิ่มขึ้น ร้อยละ 82.40 ร้อยละ 80.95 และร้อยละ 53.17

2. ผลการเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการเรียนการสอนทั้ง 3 รูปแบบ ระหว่างใช้กระบวนการวิจัยกับใช้ผลการวิจัย และการสอนแบบเดิม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อยู่จำนวน 2 คู่ ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยกับการสอนแบบเดิม และการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ผลการวิจัยกับการสอนแบบเดิม

Corresponding Author

E-mail: akkarat_p@.rmutt.ac.th

3. นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐาน สำหรับจัดการเรียนการสอนประเภทวิชาอุตสาหกรรม สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.78

คำสำคัญ: ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การเรียนรู้โดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐาน ประเภทวิชาอุตสาหกรรม

Abstract

The objectives of this research were (1) to find the index of learning effectiveness of the students who learned with the use of research-based process for instructional management in industry courses under the Office of the Vocational Education Commission; (2) to compare the learning achievements of the students who learned with the use of research-based process, the students who learned with the use of the research results, and the students who learned under traditional instruction in the industry courses under the Office of the Vocational Education Commission; and (3) to assess the students' satisfaction with the use of research-based process for instructional management in industry courses under the Office of the Vocational Education Commission. The samples were obtained from 45 second year students in the Vocational Certificate Program in Electrical Engineering during the first semester of the 2020 academic year. The employed research tools were (1) learning management plans, (2) an achievement test, and (3) a satisfaction assessment form. Data were analyzed with the use of percentage, mean, standard deviation, and one-way ANOVA. The results of the research were as follows:

1. Regarding the results of finding the index of learning effectiveness of the students who learned with the use of research-based process for instructional management in industry courses, it was found that after the learning, the scores of the students increased by 82.40 percent, 80.95 percent, and 53.17 percent, respectively.

2. The results of the comparison of all 3 teaching-learning management styles during using the research process, Using the research rcsults, and the level, namely, traditional instruction management showed that there were 2 pairs of statistically significant differences at the .05 level, namely, the instructional management using the research process and the traditional instructional management, and instructional management using the research results and the traditional instructional management.

3. The overall satisfaction of the students with the use of research-based process for instructional management in industry courses under the Office of the Vocational Education Commission was at the highest level, with the overall rating mean 4.78.

Keywords: Learning Achievement, Research-based Learning, Industry Courses

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 6 กล่าวว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” มาตรา 22 กล่าวว่า “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักการว่านักเรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่านักเรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้นักเรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ” และมาตรา 24(2) การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้ “ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสภาวะการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา” จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 22 และมาตรา 24(2) สรุปได้ว่าการจัดการศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนไทยให้มีความรู้ มีคุณธรรม มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยยึดหลักการว่านักเรียนมีความสำคัญที่สุด มีความสามารถเรียนรู้ใช้ทักษะกระบวนการคิด และพัฒนาได้ด้วยตนเอง (Ministry of Education, 2002, pp. 4-12)

พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551 มาตรา 6 ได้กล่าวถึงเป้าหมายการจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพว่าต้องเป็นการจัดการศึกษาในด้านวิชาชีพที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและแผนการศึกษาแห่งชาติ เพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนในด้านวิชาชีพระดับฝีมือ ระดับเทคนิค และระดับเทคโนโลยี รวมทั้งเป็นการยกระดับการศึกษาวิชาชีพให้สูงขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน โดยนำความรู้ในทางทฤษฎีอันเป็นสากลและภูมิปัญญาไทยมาพัฒนาผู้รับการศึกษาให้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติ และมีสมรรถนะจนสามารถนำไปประกอบอาชีพในลักษณะผู้ปฏิบัติหรือประกอบอาชีพโดยอิสระได้ (Phithiyanuwat & Boonterm, 2004)

ปัญหาการจัดการเรียนการสอนในระดับอาชีวศึกษา ปัจจุบันซึ่งพบเห็นอย่างชัดเจนคือ เรื่องวัสดุฝึก ครุภัณฑ์ ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนที่มีความล้าสมัย มีจำนวนจำกัดและไม่เพียงพอต่อนักเรียน ทำให้นักเรียนไม่สามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มความสามารถ รวมทั้งการจัดการเรียนการสอนที่ครูผู้สอนมักเน้นให้ความรู้กับนักเรียนแบบท่องจำ ทำให้นักเรียนไม่มีโอกาสได้ร่วมกิจกรรม หรือครูผู้สอนขาดทักษะในการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับการศึกษายุคปัจจุบันที่เน้นเรื่องของเทคโนโลยี ทำให้การศึกษามีประสิทธิภาพน้อยลง อีกทั้งยังทำให้นักเรียนขาดทักษะกระบวนการคิด วิเคราะห์ การแก้ไขปัญหา การสรุปผล รวมถึงการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ซึ่งครูผู้สอนเป็นเพียงแค่ผู้นำเอาความรู้ทั้งหมดมาให้กับนักเรียนได้เรียนรู้และนักเรียนเป็นผู้รับเพียงฝ่ายเดียวเท่านั้นหรือนักเรียนจะทำตามคำสั่งของครูผู้สอนอย่างเดียว นักเรียนได้รับความรู้ในกรอบตามที่ครูผู้สอนกำหนดไว้ แต่ความต้องการของตลาดแรงงานในด้านทักษะการฝึกปฏิบัติ จะทำให้เห็นข้อแตกต่างที่ชัดเจน ครูผู้สอนต้องสามารถจัดการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีเพื่อให้ได้ข้อมูลข่าวสาร การจัดการศึกษาจึงมีความจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพนักเรียนให้มีคุณภาพที่พึงประสงค์และมีความรู้ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา มีทักษะชีวิตและมีความสามารถทางเทคโนโลยี ครูและบุคลากรในสถานศึกษาต้องมีความสนใจ มีเป้าหมายในการพัฒนาการจัดการศึกษา กระบวนการจัดการเรียนการสอนสามารถนำไปพัฒนานักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ (Ministry of Education, 2013) การจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐาน (Research-Based Learning: RBL) เป็นรูปแบบหรือวิธีการสอนหนึ่งในหลาย ๆ รูปแบบ ที่มี

ความเหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนในระดับอาชีวศึกษา เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนในประเภทวิชาช่างอุตสาหกรรม นักเรียนต้องลงมือปฏิบัติทดลอง ซึ่งเป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ความจริง ด้วยตนเองของนักเรียน ซึ่งวิธีการดังกล่าวเป็นวิธีการสอนที่สนับสนุนแนวคิดการจัดการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ส่งเสริมให้นักเรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง โดยลักษณะการจัดการเรียนการสอนโดยอาศัยการวิจัยเป็นฐาน เน้นการส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับดำเนินการวิจัย ด้วยการนำเนื้อหาที่ได้จากการวิจัยมาใช้ควบคู่กับการสอนกระบวนการวิจัยทีละขั้นตอนอย่างเป็นลำดับ จนนักเรียนเกิดทักษะในการดำเนินการทำวิจัยอย่างถูกต้อง (Sinlarat, 2012; Thammachat, 2009) ดังผลวิจัยของ Khammanee (2005) ที่กล่าวว่า การที่นักเรียนสามารถเลือกประเด็นปัญหาที่นักเรียนสนใจมาทำวิจัย รวมไปถึงการมีกิจกรรมนำเสนอผลการวิจัย การรับฟังข้อเสนอแนะจากอาจารย์ผู้สอนและเพื่อนร่วมชั้นเรียน ถือเป็นจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียน มีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนการสอน อันจะนำไปสู่การเรียนรู้ที่แท้จริง

จากความเป็นมาดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอนได้ตระหนักในความสำคัญของการพัฒนานักเรียน จึงมีความสนใจค้นหารูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานที่เหมาะสมสำหรับนักเรียนอาชีวศึกษา ประเภทวิชาอุตสาหกรรม เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนมีทักษะการทำงานทางด้านการปฏิบัติและการเรียนทฤษฎีได้ดียิ่งขึ้น และช่วยให้นักเรียนมีเครื่องมือในการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอนทางด้านอุตสาหกรรม สามารถพัฒนาการเรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล อันจะส่งผลต่อการเรียนทั้งด้านอุตสาหกรรม ซึ่งจะเป็นองค์ความรู้ที่สำคัญอย่างยิ่งในการประกอบอาชีพในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อหาดัชนีประสิทธิผลการเรียนรู้ของนักเรียนโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐาน สำหรับจัดการเรียนการสอนประเภทวิชาอุตสาหกรรม สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนระหว่างใช้กระบวนการวิจัยกับใช้ผลการวิจัย และการสอนแบบเดิม สำหรับจัดการเรียนการสอนประเภทวิชาอุตสาหกรรม สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
3. เพื่อประเมินความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐาน สำหรับจัดการเรียนการสอนประเภทวิชาอุตสาหกรรม สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

สมมติฐานของการวิจัย

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐานหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

ทบทวนวรรณกรรม

การจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐาน

เป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอนต้องเน้นให้นักเรียนสามารถแสวงหาความรู้และพัฒนาความสามารถได้ตามธรรมชาติ เต็มตามศักยภาพของตนเอง สนับสนุนให้มีการฝึกและปฏิบัติ ในสภาพจริงของการทำงานมีการเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนกับสังคม

Phithiyanuwat และ Boonterm (2004) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนแบบใช้การวิจัยเป็นฐานไว้ว่า เป็นการสอนเนื้อหาวิชา เรื่องราว กระบวนการ ทักษะ และอื่น ๆ โดยใช้รูปแบบการสอนชนิดที่นักเรียนเกิดการเรียนรู้เนื้อหาหรือสิ่งต่าง ๆ ที่ต้องการสอนนั้นโดยอาศัยพื้นฐานกระบวนการวิจัย ซึ่งคล้ายคลึงกับความหมายของการสอนที่เน้นกระบวนการวิจัย (Research-based Instruction)

Rattanaubol (2004) ได้ให้ความหมายว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สนับสนุนให้นักเรียนใช้การวิจัยเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ในเรื่องที่ตนสนใจหรือต้องการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายใต้ขอบเขตเนื้อหาที่เรียน โดยมุ่งส่งเสริมให้นักเรียนได้มีโอกาสฝึกการคิดและจัดการหาเหตุผลในการตอบปัญหาตามโจทย์ที่นักเรียนตั้งไว้โดยผสมผสานองค์ความรู้แบบสหวิทยาการและการศึกษาจากสถานการณ์จริงหรือใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้

Barbara (1997) ได้ให้ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับการสอนแบบเน้นวิจัยหรือการสอนแบบใช้วิจัยเป็นฐานไว้ สรุปได้ว่า ในอดีตการศึกษาระดับอุดมศึกษาในสหรัฐอเมริกามีการทำการวิจัยเฉพาะในการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาคือ การทำวิทยานิพนธ์ การทำภาคนิพนธ์ และในระดับปริญญาตรี มีการเปิดโอกาสให้นักศึกษาเป็นผู้ช่วยวิจัยของอาจารย์ และได้รับการพัฒนานำกระบวนการวิจัยมาเชื่อมโยงกับการเรียนการสอนที่เดิมจะมีแต่การสอนแบบบรรยาย ได้เริ่มมีการจัดการเรียนการสอนที่ประยุกต์ให้มีการทดลอง การสัมมนา ซึ่งจะสนับสนุนให้นักเรียนได้สืบสอบความรู้และเกิดการเรียนรู้แก่นักเรียน

การจัดการอาชีวศึกษาในประเทศไทย

อาชีวศึกษา (Vocational Education) หมายถึง การจัดการศึกษาที่มุ่งให้นักเรียนมีทักษะมีฝีมือในด้านการศึกษาวิชาชีพในสาขาวิชาต่าง ๆ ตามความต้องการที่เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อเป็นการเตรียมบุคคลให้มีความพร้อมที่จะไปประกอบอาชีพในอนาคต และสามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเอง

Wongnutararot (1999) ให้ความหมายว่า การอาชีวศึกษาเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิต การอาชีวศึกษาจึงเป็นการศึกษาเพื่อชีวิตโดยมุ่งเน้นให้ผู้ได้รับการศึกษาหรือฝึกอบรมในด้านนี้ได้มีสมรรถภาพในการทำงานมีความสามารถในการประกอบอาชีพรวมทั้งความรู้ความสามารถและทักษะในการผลิตการแปรรูปและการจำหน่าย

Saenphao (2009) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การอาชีวศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาที่ต้องการให้นักเรียนมีความรู้ ทักษะฝีมือ และนักเรียนสามารถนำเอาความรู้ที่ได้รับมาประกอบอาชีพได้ เพราะนักเรียนจะได้รับความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติในระหว่างที่เรียนในสถานศึกษา

วิธีการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้

ประชากรวิจัย คือ นักเรียนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ สาขาวิชาช่างไฟฟ้ากำลัง วิทยาลัยเทคนิคอ่างทอง ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 2 ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาดิจิทัลเบื้องต้น รหัสวิชา 20104-2111 ในภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 45 คน จำนวน 3 ห้องเรียน ห้องเรียนละ 15 คน ทุกห้องเรียนมีลักษณะเหมือนกันคือ จัดห้องเรียนคละนักเรียนเก่ง ปานกลาง อ่อน เหมือนกัน และไม่เคยได้รับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐานมาก่อน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้การวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนประดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 2 ในภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 45 คน โดยแบ่งเป็นรูปแบบที่ 1 การใช้กระบวน การวิจัยในการจัดการเรียนการสอน จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวน 15 คน รูปแบบที่ 2 การใช้ผลการวิจัยในการจัดการเรียนการสอน จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวน 15 คน และรูปแบบที่ 3 การจัดการเรียนการสอนรูปแบบเดิม จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวน 15 คน ใช้การสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยการสุ่ม เพื่อสุ่มห้องใช้จัดการเรียนการสอนห้องละ 1 รูปแบบ

แบบแผนการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ใช้แผนการวิจัยแบบสามกลุ่มมีการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน

E $O_1 X_1 O_2$

C $O_1 X_2 O_2$

C O_1 - O_2

สัญลักษณ์ที่ใช้ในแบบแผนการทดลอง

E หมายถึง กลุ่มทดลอง (Experimental Group)

C หมายถึง กลุ่มควบคุม

O_1 หมายถึง การทดสอบก่อนเรียน

O_2 หมายถึง การทดสอบหลังเรียน

X_1 หมายถึง การใช้กระบวนการวิจัยในการจัดการเรียนการสอน

X_2 หมายถึง การใช้ผลการวิจัยในการจัดการเรียนการสอน

- หมายถึง ใช้รูปแบบเดิมในการจัดการเรียนการสอน

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

เนื้อหาที่นำไปใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ วิชาดิจิทัลเบื้องต้น รหัสวิชา 20104-2111 หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 2 ประเภทวิชาช่างอุตสาหกรรม สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จำนวน 1 หน่วยการเรียนรู้ คือ หน่วยที่ 9 เรื่อง ฟลิปฟลอป ระยะเวลา 4 ชั่วโมง

ขั้นตอนการวิจัย

1. การสร้างแผนจัดการเรียนรู้วิชาดิจิทัลเบื้องต้น รหัสวิชา 20104-2111 หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ ประเภทวิชาช่างอุตสาหกรรม ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

1.1 ศึกษาเอกสาร หนังสือ บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับกระบวนการวิจัยเป็นฐาน เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐาน สำหรับจัดการเรียนการสอนประเภทวิชาอุตสาหกรรม โดยผู้วิจัยได้ยึดหลักของกระบวนการวิจัยเป็นฐาน โดยแบ่งเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ แบบที่ 1) ใช้กระบวนการวิจัยในการจัดการเรียนการสอน แบบที่ 2) ใช้ผลการวิจัยในการจัดการเรียนการสอน

1.2 สร้างแผนการจัดเรียนรู้โดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐาน สำหรับจัดการเรียนการสอนประเภทวิชาอุตสาหกรรม

1.3 นำแผนการจัดเรียนรู้โดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐาน สำหรับจัดการเรียนการสอน ประเภทวิชาอุตสาหกรรมที่ได้พัฒนานำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา

1.4 นำเนื้อหาและแผนการจัดการเรียนการสอน ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

1.5 นำแผนการจัดการเรียนการสอนที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินตามแบบประเมินเพื่อพิจารณาหาค่าความสอดคล้องของรูปแบบ แล้วนำไปวิเคราะห์ผลการประเมิน

1.6 นำแผนการจัดการเรียนการสอนไปทดลองใช้ เพื่อตรวจสอบหาข้อบกพร่อง และเตรียมนำไปใช้กับกลุ่มทดลองต่อไป

2. การสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาดิจิทัลเบื้องต้น รหัสวิชา 20104-2111 หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ ประเภทวิชาช่างอุตสาหกรรม ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

2.1 ผู้วิจัยสร้างแบบทดสอบเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามแผนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐาน สำหรับจัดการเรียนการสอนประเภทวิชาอุตสาหกรรม สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาและออกแบบทดสอบจากเนื้อหา โดยผู้วิจัยได้นำเนื้อหาดังกล่าวมาวิเคราะห์เนื้อหาและวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมของการเรียน เพื่อออกแบบทดสอบเป็นข้อสอบแบบปรนัย 4 ตัวเลือก

2.2 นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหาเพื่อตรวจสอบโดยให้ผู้เชี่ยวชาญประเมิน ให้คะแนนคำถามแต่ละข้อโดยพิจารณาความสอดคล้องของข้อคำถามกับเนื้อหา ได้ค่าความสอดคล้อง 1.00 แสดงว่าแบบทดสอบมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ต้องการวัด

2.3 นำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปทดสอบกับนักเรียนที่เคยเรียนวิชานี้มาแล้ว เพื่อหาคุณภาพของข้อสอบรายข้อ การทดลองครั้งนี้ผู้วิจัยจะเลือกแบบทดสอบที่อยู่ระหว่างค่อนข้างง่ายจนถึงค่อนข้างยาก ค่า p ที่เหมาะสมอยู่ในเกณฑ์ระหว่าง 0.20-0.80 พบว่า ค่าความยากอยู่ระหว่าง 0.30-0.70 แสดงว่ามีค่าความยากเหมาะสมและค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.20-0.60 แสดงว่าแบบทดสอบมีค่าอำนาจจำแนก ปานกลาง เพื่อนำมาจัดเป็นแบบทดสอบที่มีจำนวน 10 ข้อ และนำไปทดลองใช้กับตัวอย่างประชากรที่ไม่ใช่ตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 15 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบโดยใช้ KR 20 ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ 0.89 หมายความว่า แบบทดสอบมีค่าความเชื่อมั่นอยู่ในเกณฑ์สูง ดังนั้นโดยรวมแล้วแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนชุดนี้มีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการวัดผลการเรียนรู้ของกลุ่มตัวอย่างได้

3. แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อวิชาดิจิทัลเบื้องต้น รหัสวิชา 20104-2111 เมื่อได้รับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐาน

3.1 ศึกษาตำรา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเจตคติ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อวิชาดิจิทัลเบื้องต้น รหัสวิชา 20104-2111 เมื่อได้รับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐาน

3.2 ศึกษาวิธีสร้างแบบประเมินความพึงพอใจ และกำหนดรูปแบบความพึงพอใจในเอกสารตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.3 สร้างแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อวิชาดิจิทัลเบื้องต้นรหัสวิชา 20104-2111 เมื่อได้รับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐาน ชนิดมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert) ชนิด 5 ระดับ มุ่งวัดความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนรู้วิชาดิจิทัลเบื้องต้น รหัสวิชา 20104-2111 เมื่อได้รับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐาน

3.4 นำแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อวิชาดิจิทัลเบื้องต้น รหัสวิชา 20104-2111 เมื่อได้รับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐาน เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญชุดเดิมเพื่อพิจารณาความเที่ยงตรง โดยให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินให้คะแนนคำถามแต่ละข้อโดยพิจารณาความสอดคล้องของข้อคำถามกับเนื้อหา ได้ค่าความสอดคล้อง 0.92 แสดงว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกันกับเนื้อหา

3.5 นำมาปรับปรุงแก้ไขเมื่อปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้ว นำแบบประเมินความพึงพอใจนั้นไปทดลองใช้กับนักเรียนที่เคยเรียนวิชานี้มาแล้ว เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตร Cronbach Alpha โดยต้องมีค่าความเชื่อมั่น 0.70

3.6 นำแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อวิชาวิชาดิจิทัลเบื้องต้น รหัสวิชา 20104-2111 มาหาค่าความเชื่อมั่น ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.77 โดยรวมแล้วประเมินความพึงพอใจชุดนี้มีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่

1. แผนการจัดการเรียนการสอน วิชาดิจิทัลเบื้องต้น รหัสวิชา 20104-2111 จำนวน 1 หน่วย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนการสอน หน่วยที่ 9 เรื่อง ฟลิปฟลอป จำนวน 4 ชั่วโมง

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ฟลิปฟลอป จำนวน 10 ข้อ

3. แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐาน สำหรับจัดการเรียนการสอนประเภทวิชาอุตสาหกรรม สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมาย โดยมีวิธีดำเนินการ ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. ประสานงานกับกลุ่มเป้าหมายเพื่อนำเครื่องมือไปเก็บรวบรวมข้อมูล

2. ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องของกลุ่มตัวอย่างในการตอบข้อคำถามตามเครื่องมือแต่ละชุดให้สมบูรณ์ แล้วนำผลการตอบไปจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

กลุ่มที่ 2 ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. ทดสอบก่อนเรียนด้วยแบบทดสอบ วิชาดิจิทัลเบื้องต้น รหัสวิชา 20104-2111 เรื่อง ฟลิปฟลอป

2. จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐาน จำนวน 1 หน่วยการเรียน กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม โดยรูปแบบที่ 1 การใช้กระบวนการวิจัยในการจัดการเรียนการสอน จำนวน 15 คน รูปแบบที่ 2 การใช้ผลการวิจัยในการจัดการเรียนการสอน จำนวน 15 คน และรูปแบบที่ 3 การจัดการเรียนการสอนรูปแบบเดิม จำนวน 15 คน

3. ทดสอบหลังเรียนด้วยแบบทดสอบชุดเดียวกันกับแบบทดสอบก่อนเรียนกับกลุ่มตัวอย่าง

4. สอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐาน ด้วยแบบประเมินความพึงพอใจ

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ผู้วิจัยได้ใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

1. ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือสำหรับการทดลองวิจัย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1.1 หาค่าดัชนีความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนการสอน (Index of item Objective Congruence: IOC)

1.2 ตรวจสอบความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบโดยใช้เทคนิค 27%

1.3 ตรวจสอบค่าความเชื่อมั่นใช้สูตร KR-20 ของคูเดอร์-ริชาร์ดสัน (Kuder Richardson)

2. วิเคราะห์ดัชนีประสิทธิผลการวัดการเรียนการสอนใช้สูตร E.I.

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐาน เมื่อใช้รูปแบบต่างกัน 3 รูปแบบ โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA)

4. วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐาน ผู้วิจัยได้ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และเกณฑ์การแปลความหมาย

ผลการวิจัย

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐาน สำหรับจัดการเรียนการสอนประเภทวิชาอุตสาหกรรม สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สามารถสรุปผลการพัฒนาได้ดังนี้

1. ผลการหาดัชนีประสิทธิผลการเรียนรู้ของนักเรียนหลังจากได้รับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัย ใช้ผลการวิจัย สำหรับจัดการเรียนการสอนประเภทวิชาอุตสาหกรรม สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 2 หลังการเรียนนักเรียนมีคะแนนเพิ่มขึ้น ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ดัชนีประสิทธิผลของการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัย ใช้ผลการวิจัย และการสอนแบบเดิมประเภทวิชาอุตสาหกรรม สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

รูปแบบการเรียนรู้	ดัชนีประสิทธิผล (E.I.)	ร้อยละของดัชนีประสิทธิผล
แบบที่ 1 การจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐาน	0.8240	82.40
	หลังการเรียนโดยใช้นวัตกรรม นักเรียนมีคะแนนเพิ่มขึ้นร้อยละ 82.40	
แบบที่ 2 การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ผลการวิจัยเป็นฐาน	0.8095	80.95
	หลังการเรียนโดยใช้นวัตกรรม นักเรียนมีคะแนนเพิ่มขึ้นร้อยละ 80.95	
แบบที่ 3 การจัดการเรียนการสอนในรูปแบบเดิม	0.5317	53.17
	หลังการเรียน นักเรียนมีคะแนนเพิ่มขึ้น ร้อยละ 53.17	

จากตารางที่ 1 พบว่า ดัชนีประสิทธิผลของการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐาน สำหรับจัดการเรียนการสอนประเภทวิชาอุตสาหกรรม สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐาน นักเรียนมีคะแนนเพิ่มขึ้นร้อยละ 82.40 การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ผลการวิจัยเป็นฐาน นักเรียนมีคะแนนเพิ่มขึ้นร้อยละ 80.95 และการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบเดิม หลังเรียน นักเรียนมีคะแนนเพิ่มขึ้น ร้อยละ 53.17

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 2 ระหว่างรูปแบบที่ 1 การใช้กระบวนการวิจัยในการจัดการเรียนการสอน รูปแบบที่ 2 การใช้ผลการวิจัยในการจัดการเรียนการสอน และรูปแบบที่ 3 การจัดการเรียนการสอนแบบเดิม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการทดสอบค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐานโดยใช้กระบวนการวิจัยกับใช้ผลการวิจัย และการสอนแบบเดิม สำหรับจัดการเรียนการสอนประเภทวิชาอุตสาหกรรม สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

วิธีการสอน	$\bar{X}$	ใช้กระบวนการวิจัย 8.53	ใช้ผลการวิจัย 8.40	การสอนแบบเดิม 6.07
ใช้กระบวนการวิจัย	8.53	-	.13333	2.46667*
ใช้ผลการวิจัย	8.40	-	-	2.33333*
ใช้การสอนแบบเดิม	6.07	-	-	-

*p<.05

จากตารางที่ 2 พบว่า การจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัย ใช้ผลการวิจัย และการสอนแบบเดิม สำหรับจัดการเรียนการสอนประเภทวิชาอุตสาหกรรม สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ทั้ง 3 รูปแบบ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อยู่จำนวน 2 คู่ ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนรูปแบบที่ 1 การใช้กระบวนการวิจัยในการจัดการเรียนการสอนกับรูปแบบที่ 3 การจัดการเรียนการสอนรูปแบบเดิม และการจัดการเรียนการสอน รูปแบบที่ 2 การใช้ผลการวิจัยในการจัดการเรียนการสอน และรูปแบบที่ 3 การจัดการเรียนการสอนรูปแบบเดิม ผลจากค่าสถิติพบว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การกระบวนการวิจัยดีกว่ารูปแบบอื่น

3. ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐาน ประเภทวิชาอุตสาหกรรม สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐาน ประเภทวิชาอุตสาหกรรม สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

ข้อคำถาม	$\bar{X}$	S.D.	ผลการประเมิน
1. บอกวัตถุประสงค์และวิธีการวัดและประเมินผล เกณฑ์การวัดผล	4.83	0.37	มากที่สุด
2. มีวิธีการสอนแบบ RBL ทำให้เข้าใจง่ายหรือเข้าใจมากขึ้น	4.75	0.64	มากที่สุด
3. เปิดโอกาสให้นักเรียนซักถาม และตอบข้อสงสัยเกี่ยวกับเนื้อหาการเรียน	5.00	0.00	มากที่สุด
4. กำหนดมอบหมายงาน/รายงาน/ค้นคว้าเพิ่มเติม ในเนื้อหาที่เหมาะสม	4.92	0.36	มากที่สุด
5. ตรวจงานอย่างสม่ำเสมอและส่งคืนตามเวลาที่เหมาะสม	4.69	0.62	มากที่สุด
6. แจ้งผลการทดสอบให้นักเรียนทราบทุกครั้งหลังการสอบในเวลาที่เหมาะสม	4.97	0.16	มากที่สุด
7. เปิดโอกาสให้นักเรียนสอบถามเกี่ยวกับคะแนนหรือข้อสงสัยอื่น ๆ	5.00	0.00	มากที่สุด
8. มีเอกสารประกอบการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหารายวิชา	4.89	0.39	มากที่สุด
9. ใช้สื่อการสอนทันสมัยและเนื้อหาที่เข้าใจได้มากขึ้น	4.67	0.78	มากที่สุด
10. นักเรียนได้ใช้หรือฝึกปฏิบัติด้วยเครื่องมือที่เหมาะสมและอยู่ในสภาพที่ดี	4.08	1.19	มาก
รวม	**4.78**	**0.45**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 3 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐาน ประเภทวิชาอุตสาหกรรม สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ในภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.78 เมื่อพิจารณาแต่ละด้านมีระดับความพึงพอใจมากที่สุด ได้แก่ การเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถาม และตอบข้อสงสัยเกี่ยวกับเนื้อหาการเรียนและเปิดโอกาสให้นักเรียนสอบถามเกี่ยวกับคะแนนหรือข้อสงสัยอื่น ๆ อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.00 รองลงมาได้แก่ การแจ้งผลการทดสอบให้นักเรียนทราบทุกครั้งหลังการสอบในเวลาที่เหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.97 และต่ำที่สุด ได้แก่ นักเรียนได้ใช้หรือฝึกปฏิบัติด้วยเครื่องมือที่เหมาะสมและอยู่ในสภาพที่ดี อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.08

อภิปรายและสรุปผล

1. ดัชนีประสิทธิผลของการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐานประเภทวิชาอุตสาหกรรม สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 2 หลังการเรียนพบว่า การจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐาน ประเภทวิชาอุตสาหกรรม สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาพบว่า การจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐาน นักเรียนมีคะแนนเพิ่มขึ้นร้อยละ 82.40 การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ผลการวิจัยเป็นฐาน นักเรียนมีคะแนนเพิ่มขึ้นร้อยละ 80.95 และ การจัดการเรียนการสอนในรูปแบบเดิมหลังเรียน นักเรียนมีคะแนนเพิ่มขึ้นร้อยละ 53.17 ทั้งนี้การจัดการเรียนการสอนด้วยรูปแบบใช้วิจัยเป็นฐานทำให้นักเรียนมีโอกาสคิดวิเคราะห์และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง มีโอกาสลงมือปฏิบัติจริงทำให้รู้ เข้าใจ และจำสิ่งที่เรียนรู้ได้อย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Tishuka (2013) ที่ได้ทำวิจัย เรื่องการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน วิชาการพัฒนาหลักสูตร สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู ซึ่งเป็นการวิจัยและพัฒนาที่มีขั้นตอนการวิจัย 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นการวิเคราะห์ ขั้นออกแบบและพัฒนา ขั้นการนำไปใช้และการประเมินผล ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้วิจัยเป็นฐานมีประสิทธิภาพเท่ากับเกณฑ์ คือ มีคะแนนระหว่างเรียนเท่ากับร้อยละ 80 และคะแนนหลังเรียนเท่ากับร้อยละ 83.56 หรือ E1/E2 เท่ากับ 80.00/83.56 แสดงว่าแผนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานสามารถช่วยให้นักเรียนได้มีความรู้และเข้าใจในระหว่างเรียนแต่ละเรื่องได้อย่างดี คือ จำนวนร้อยละ 80 ของนักเรียนทั้งหมด และหลังเรียนก็ยังทำให้นักเรียนสามารถทำข้อสอบหลังเรียนได้ในระดับดีอีกถึงร้อยละ 83.56 ของนักเรียน และสอดคล้องกับคำกล่าวของ Dunn และ Dunn (1995) ที่ว่าผลการวิจัยชี้ชัดว่าแบบการคิด และแบบการเรียนรู้ของนักเรียนมีผลต่อความสำเร็จทางการเรียน โดยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนจะเพิ่มขึ้น และนักเรียนจะสามารถจดจำข้อมูลที่ได้เรียนนานขึ้น เมื่อวิธีสอน วัสดุ/สื่อการสอน และสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ มีความสอดคล้องกับแบบการคิดและแบบการเรียนรู้ของนักเรียน ความรู้ความเข้าใจในเรื่องแบบการคิด และแบบการเรียนรู้จึงมีความสำคัญต่อการส่งเสริมประสิทธิภาพของการเรียนการสอน และการพัฒนานักเรียนให้สามารถเรียนรู้ได้เต็มศักยภาพ

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังจากได้รับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐานสำหรับจัดการเรียนการสอนประเภทวิชาอุตสาหกรรม สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ที่เรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนการสอน โดยใช้การวิจัยเป็นฐานมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนมากกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อาจเนื่องด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นการจัดการเรียนการสอนแบบใช้วิจัยเป็นฐาน มีการกระตุ้นให้นักเรียนสนใจในรายวิชามากขึ้น เป็นการจัดสภาพการณ์ของการเรียนการสอนที่ใช้ปัญหาเป็นเครื่องมือในการช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมาย ฝึกกระบวนการวิเคราะห์ปัญหาและแก้ปัญหาร่วมกันเป็นกลุ่ม ซึ่งช่วยให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในปัญหา ได้เห็นทางเลือกและวิธีการที่หลากหลายในปัญหานั้น รวมทั้งนักเรียนเกิดความใฝ่รู้ เกิดทักษะกระบวนการคิด และกระบวนการแก้ปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับ Wiphatiprater (2014) เรื่อง ผลของการเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐานที่มีต่อความรู้เรื่อง วัฒนธรรมอาเซียนของนักศึกษา ผลการวิจัยพบว่านักศึกษาที่เรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐานมีความรู้เรื่องวัฒนธรรมอาเซียนสูงกว่านักศึกษาที่เรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องมาจากการเรียนการสอนแบบใช้การวิจัยเป็นฐานช่วยให้นักเรียนได้รู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ จนกระทั่งสามารถนำไปใช้ในการค้นคว้าหาความรู้ที่มีอยู่รอบตัวและเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา หรือเรียกว่าเป็นการศึกษาตลอดชีวิต มีความสอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมา

(Fahchaiyaphum, 2011; Banchonhatthakit, 2012; Chanpheng, 2011; Hassan, 2013) กล่าวคือ การให้นักเรียนได้เรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐาน ซึ่งไม่จำเป็นต้องใช้กับวิชาที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัยเท่านั้น จะช่วยให้นักเรียนมีความรู้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะในวิชานั้น ๆ สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3. ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐานพบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด อาจเนื่องมาจากรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐาน กระบวนการจัดการเรียนการสอนแตกต่างไปจากรูปแบบเดิมที่ต้องรับฟังการบรรยายอย่างเดียว โดยนักเรียนมีอิสระในการคิด วิเคราะห์ วางแผน ลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหาด้วยตนเอง เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ทำให้นักเรียนเกิดความสนใจ และพยายามที่จะหาคำตอบที่ถูกต้อง ซึ่งในขณะการจัดการเรียนการสอนครูผู้สอนได้เปิดโอกาสให้นักเรียนซักถาม สอบถามเกี่ยวกับคะแนนหรือข้อสงสัยอื่น ๆ และตอบข้อสงสัยเกี่ยวกับเนื้อหาการเรียน เน้นการใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ ทำให้นักเรียนมีอิสระ สามารถเลือกสื่อที่ให้ความรู้ได้ตามความสนใจ และความสะดวกในการใช้งานผ่านอุปกรณ์เทคโนโลยีต่าง ๆ ส่งผลให้นักเรียนเกิดความรู้และความเข้าใจในเนื้อหาและมีความพึงพอใจด้านการเรียนการสอนอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับแนวคิดของ Sitchinda (2009) ที่กล่าวไว้ว่าการเรียนแบบใช้วิจัยเป็นฐานนี้ ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนสนใจวิชาที่เรียนมากขึ้น ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชานั้นสูงขึ้น เพราะเป็นการเรียนที่ไม่น่าเบื่อไม่จำเจสนุกสนานได้เผยศักยภาพของตนเอง แต่ที่สำคัญกว่านั้นคือ เป็นการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพ เปลี่ยนมุมมอง/ทัศนะของบุคคลให้คิดเป็น มีคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งแตกต่างจากการเรียนแบบอื่น ๆ การเรียนแบบนี้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลง

References

Banchonhatthakit, P. (2012). Development of teaching and learning through research-based learning management in health education and health promotion. *Journal of Public Health Research Khon Kaen University, 5*(1), 97-105. [in Thai]

Chanpheng, P. (2011). Organization of research-based learning activities to develop knowledge and research skills of students of the Faculty of Education. *Khon Kaen University: KKU Research Journal, 1*(2), 21-44. [in Thai]

Barbara, C. (1997). *Growing up gifted* (5th ed.). Prentice-Hall.

Dunn, R., & Dunn, K. (1995). *Teaching secondary students through their individual learning styles: Practical approaches for grade 7-12.* Allyn and Bacon.

Fahchaiyaphum, K. (2011). *Comparison of educational achievement in food and nutrition, analytical thinking and creativity of grade 5 students studying with research-based learning management and conventional learning management* [Master's thesis]. Mahasarakham University. [in Thai]

Hassan, S. (2013). Applying research-based learning in medical education through the route of special study modules: Notes from the UK. *SA-eDUC Journal, 10*(1), 1-26.

Khammanee, T. (2005). *Pedagogical science* (4th ed.). Dan Suttha Printing. [in Thai]

Khammanee, T. (2017). *Pedagogical science: Knowledge for effective learning management*. Chulalongkorn University Press. [in Thai]

Ministry of Education. (2002). *Research for learning.* Teachers Council Ladprao Printing House. [in Thai]

Ministry of Education. (2013). *Training guide for speakers paradigm adjustment and curricula development of educational institutions.* Teachers Council Ladprao Printing House. [in Thai]

Phithiyanuwat, S., & Boonterm, T. (2004). Research-based teaching and learning: Compilation article. In S. Paitoon (Ed.), *Research-based teaching*. Center for Academic Tables and Documents, Faculty of Education, Chulalongkorn University. [in Thai]

Phithiyanuwat, S., & Boonterm, T. (2020). *Office of vocational education commission*. Goldsmith. http://km.goldsmith.ac.th/files/1209060883714449_12112111112607.pdf [in Thai]

Rattanaubol, A. (2004). Research-based teaching by using promise of learning. In *Research-based Teaching* (pp. 61-79). Faculty of Education, Chulalongkorn University. [in Thai]

Saenphao, W. (2009). *Administrative factors affecting the decision to study in a Private Vocational School Chiang Rai Educational Service Area 1* [Master's thesis]. Graduate school Chiang Rai Rajabhat University. [in Thai]

Sinlarat, P. (2012). *Principles and techniques of teaching at the higher education level*. Printing House of Chulalongkorn University. [in Thai]

Sitchinda, P. (2009). *Adjusting learning and teaching with research outside the classroom.* RBRU. http://node.rbru.ac.th/article/article31.pdf [in Thai]

Thammachat, J. (2009). *Research and development of a research-based learning management model in educational research courses*. PSU. http://kb.psu.ac.th/psukb/handle/2010/8267 [in Thai]

Tishuka, P. (2013). *The development of teaching and learning models using research as a base curriculum development course for teacher professional students.* Thapra Palace Library. http://www.thapra.lib.su.ac.th/objects/thesis/fulltext/snamcn/Phichittra_Teesuka_Doctor/fulltext.pdf [in Thai]

Wichadee, S. (2011). Education in a new paradigm: Research-based learning. *Executive Journal, 31*(3), 26-30. [in Thai]

Wiphatiprater, T. (2014). The effects of research-based learning on students' knowledge of ASEAN culture. *Education Journal Naresuan University, 16*(1), 54-62. [in Thai]

Wongnutararot, P. (1999). *Organization and administration of vocational education*. Pim-Dee. [in Thai]

Name and Surname: Patcharin Chaloeikai
Highest Education: B.S.IMD.ED., King Mongkut's University of Technology Thonburi
Affiliation: Rajamangala University of Technology Thanyaburi
Field of Expertise: Electrical Engineering

Name and Surname: Akkarat Poolrajang
Highest Education: Ph.D. (Curriculum Research and Development), King Mongkut's University of Technology North Bangkok
Affiliation: Rajamangala University of Technology Thanyaburi
Field of Expertise: Curriculum Research and Development

Name and Surname: Rinradee Prammanee
Highest Education: Ph.D. (Curriculum and Instruction), Chulalongkorn University
Affiliation: Rajamangala University of Technology Thanyaburi
Field of Expertise: Teaching and Learning Management and Research in Education

THE RELATIONSHIPS OF MOTIVATION FACTORS AND TECHNOLOGY USERS' ACCEPTANCE WITH ONLINE LEARNING EFFICIENCY DURING THE COVID-19 PANDEMIC SITUATION

Wachiranun Pum

Faculty of Management Sciences and Information Technology, Nakhon Phanom University

Received: August 6, 2021 / Revised: November 18, 2021 / Accepted: November 23, 2021

Abstract

This paper aims to examine the relationships of personal factors, motivation factors, perceived ease of use, and perceived usefulness with online learning efficiency during the COVID-19 pandemic situation. Firstly, an online questionnaire was used to collect data from the research sample consisting of 176 students obtained by using simple random sampling technique. The contents of the online questionnaires were to ascertain the influences of individual parameters such as gender, college years, and online learning equipment required for online education. Secondly, the data was analyzed with the use of descriptive statistics (frequency distribution, percentage, mean, and standard deviation). Then inferential statistics, namely, the t-test and F-test (one-way ANOVA) were used to determine group differences. Finally, Pearson correlation and stepwise multiple regression analysis were used to examine the relationships between variables to ascertain the factors affecting online learning performance. As a result, the perceived ease-of-use, responsibility, and benefit can predict online learning efficiency with the significance level of 0.05. The most predictable variables, in order, were the perceived ease-of-use (0.505), responsibility (0.244), and benefit (0.149), with a combined predictive power of 81.70%. Nevertheless, personal characteristics were shown to have little effect on online learning.

Keywords: Motivation, Technology User Acceptance, Online Learning

Introduction

During COVID-19, students were instructed in the comfort of their own homes. The epidemic has had an impact on the educational systems in every country that has been affected. A range of different regulations and tactics for coping with changes in the educational system have been implemented in various countries in response to this quandary (Aliyyah et al., 2020). There have been numerous instances of governments imposing indefinite lockdowns, which have included the complete

Corresponding Author

E-mail: wachiranun@npu.ac.th

closure of all educational institutions. Online learning will be the norm at all levels of school by the end of this decade. The advantage of online education is its flexibility in time and platform (Mukhtar et al., 2020). Through online education, students may work at their own pace and in the comfort of their own homes, customizing their learning to meet their specific needs and abilities. The bulk of learning courses place a greater emphasis on skill acquisition than on knowledge development. It is essential for students to gain skills and competencies through hands-on experience in the workplace, which is emphasized in the vocational school learning style (Syauqi et al., 2020). COVID-19 has had an impact on the traditional learning methods employed by academic institutions all around the world, including in the United States. Using instructional technology to mitigate the effects of the pandemic on educational activities has been highly beneficial (Adnan & Anwar, 2020). Online education is fundamentally focused on excellent planning and instructional materials that incorporate several theories and models that are now available. The lack of good planning, design, and development of online instructional programs in the face of the epidemic makes the transition from universities to online education more complicated (Adedoyin & Soykan, 2020). Because elementary school is taught online, most educators (73.9%) believe that Internet education is ineffective (Fauzi & Khusuma, 2020). To achieve learning objectives through online learning, a large number of resources and meticulous planning are required. An examination of online learning through the use of surveys is required in order to understand students' learning styles better. It is tremendously beneficial to have access to the Internet during a pandemic. Lecturers should use available resources, such as the free Messenger application, to enhance their teaching (Allo, 2020). The effectiveness of online learning is dependent on the content's ability to overcome and comprehend the difficulties encountered by students. The longevity of the COVID-19 pandemic could result in the formation of a new sort of society in the future, which would be beneficial to both instructors and students. Teachers must be able to assist students in expanding their knowledge and developing positive attitudes. Nevertheless, there are a slew of reasons in favor of e-learning that are worth considering. Accessibility, cost, flexibility, learning methodology, life-long learning, and policy are just a few of the advanced points. Blended learning is achieved by integrating face-to-face lectures with technological aids and resources (Dhawan, 2020). A study contrasted retrospective student reports of their experiences with traditional face-to-face learning against synchronous online learning, and the results were inconclusive. According to the student response pattern, the face-to-face format appears to be preferred over the synchronous online version. The current environment has induced increased negative moods (concern, aggravation, and boredom) and decreased pleasant emotions (joy, excitement, and happiness) (Besser et al., 2020). This study

aimed to investigate the elements that affect motivation, efficiency, user acceptance of technology, and online learning success during the COVID-19 pandemic. Because effective online education requires more than high-speed internet access and mobile devices, this study on student motivation and willingness to use technology must consider the online learning model. Additionally, this study shows which motivating elements have the most significant impact on technology adoption when aligning educational institutions with online learning and how these aspects should be leveraged to improve the curriculum and reward model for future online lectures.

Objectives

1. To study personal factors such as gender, college years, and online learning availability, which are required for online education when students learn online from home.

2. To study the association between motivation factors affecting online learning efficiency when students learn online from home.

3. To study the association between perceived ease of use and perceived usefulness that affects online learning efficiency when students learn online from home.

Literature Review

Frederick W. Taylor's Theoretical Concepts of Effective Management

Taylor advised the organization to establish a realistic management structure based on a scientific approach to teaching (Taylor, 1984). Thus, building a management theory requires a holistic approach incorporating experimental testing methodologies, processes, legislation, and work practices. The business would follow a set of employment standards. It must first do an observational analysis by observing, pacing, taking notes, analyzing, and examining thoroughly. Taylor established four scientific management concepts (Wren, 2011). To begin, establish a scientific approach to work as a standard of work. Additionally, Taylor's organizational concepts apply to all operations via collaboration and good working relationships inside the association (Taska, 2017).

Herzberg Theoretical Concept of Motivation Factor

The Motivation Factor refers to the intrinsic demands of a person that influence work happiness. It was revealed that the collected data from career prospects used the same questionnaire as Herzberg's (Wall & Stephenson, 1971) Interviews with potential employees Predictably, job searchers presented information via the prism of Herzberg's two-factor theoretical incentive attitude. They are replying to the identical set of queries that resulted in Herzberg's illogical conclusion. Additionally, a literature review on employee morale and commitment revealed that several studies have demonstrated that work influences employee engagement and efficiency (Demerouti et al., 2001). Personal development, job satisfaction, and achievement are all positively connected with employee participation and organizational participation.

Motivating elements contribute significantly to increased work productivity by motivating employees to engage in their jobs. As a result, it adds to job satisfaction, a factor associated explicitly with work that encourages individuals to enjoy and value their occupations (Jeung, 2011). Employee commitment improves because of professional advancement (Rich et al., 2010). It has been shown that positive interactions between employees and their bosses (Alok & Israel, 2012) or subordinates at work increase (Sobaih & Hasanein, 2020). On the other hand, excitement has a detrimental effect on workplace satisfaction and is a source of frustration, according to a literature review on motivational variables impacting online learning performance.

Technology Acceptance Theory

Since the early 1960s, the acceptability of new technology has been significantly enhanced by the advent of computers, according to Everett Rogers, a communication studies professor. He announced the theories of Diffusion of Innovation (DIT) and Social Transformation (SCT). As a result, that would determine whether innovation is accepted or rejected. When Fred Davis introduced DIT in 1985, he created the Technology Acceptance Model (TAM), which comprises independent and dependent elements (Davis, 1989). The technology acceptance theory has been applied to various social-psychological theories and technology acceptance models. According to the linked literature review conducted as part of this study, which includes the intelligent virtual agent, smartwatch (Lee et al., 2015), electronic payment (Daştan & Gürler, 2016), and technology user acceptance in the field of transportation and logistics (Tom Dieck et al., 2017). As a result, the external factors and belief variables are the most studied, with the Behavioral Intention to use (BI), attitude toward using (attitude), and Actual system Use (AU) factors following closely behind. Unfortunately, all of them fail to incorporate the application and integration of the information technology process, for example, the phase of utilizing technology, into their suggested business model.

Methodology

The data for this study was gathered using simple random sampling through online questionnaires. The questionnaire was distributed via the LINE application group in an online format. A LINE group utilizes the primary route of contact between the university and its students as a response. The Cronbach's alpha coefficient for this questionnaire was 0.949. Nakhon Phanom University has a total enrollment of 248 undergraduate students for the semester 1/2021. Taro Yamane's sampling size at a confidence level of 95% is 153 persons. Then the total sample size would be 183, with 20% allowance for dropout without replacement. While some of the crawl forms were incomplete, there were 176 people in the final dataset. Following that, the data was checked for accuracy and processed using the SPSS program, followed by presenting the study's findings and conceptual framework as Figure 1. 1) Descriptive statistics describe individual

factors using frequency distributions, percentages, means, and standard deviations. 2) Inferential statistics were utilized to analyze data linked with the technology acceptance model. Supporting and motivational variables were included. First, we will do a t-test for cases with two groups and an F-test (one-way ANOVA) for cases with more than two groups. Second, Pearson's Correlation Coefficient analyses are used to determine which factors are correlated. Finally, the relationship between all independent and dependent variables was analyzed using Stepwise Multiple Regression Analysis to determine factors affecting online learning performance.

Results

The researcher explored the "Relations Among Motivation and Technology User Acceptance to Online Learning Efficiency During the COVID-19 Pandemic Situation" The following details are obtained by splitting the study's findings and evaluating the data into tables 1, 2, 3, and 4.

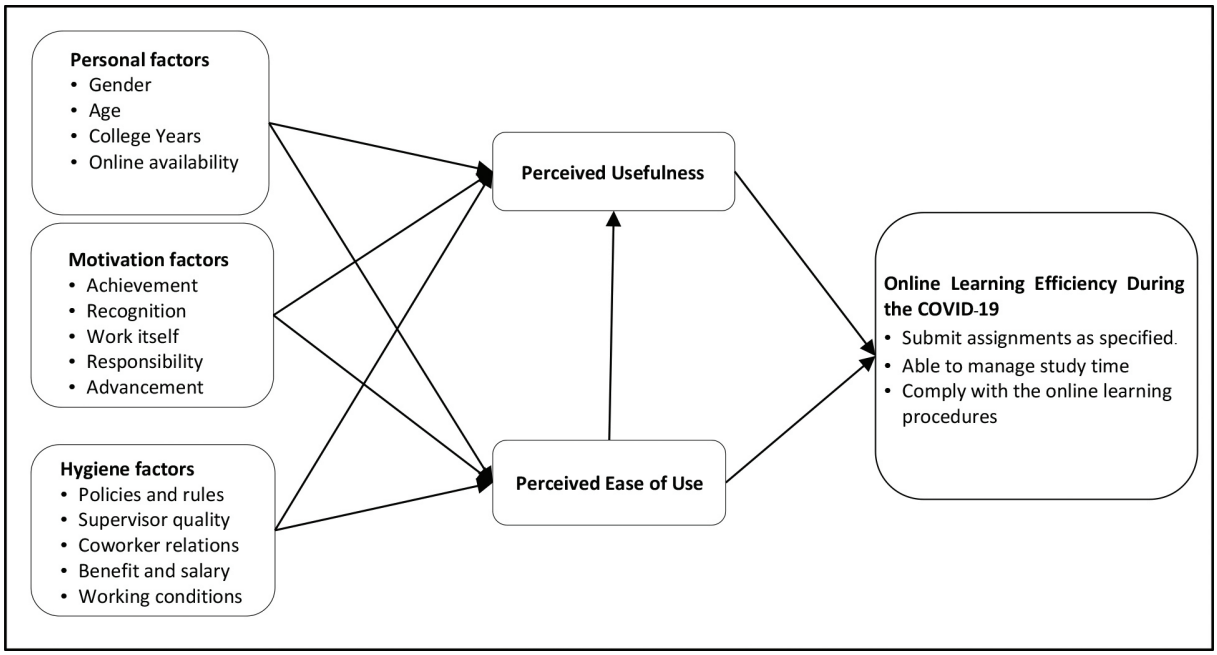

Figure 1 Conceptual Framework

Part 1 To study personal factors such as gender, college years, and online learning availability, which are required for online education when students learn online from home.

Table 1 The sampling characteristics and t-test, F-test (one-way ANOVA) analysis of personal factors

Personal factors	n	$\overline{X}$	S.D.
1. Gender			t = 1.509 Sig. = 0.720
Man	53	3.82	0.127
Women	123	3.59	0.081
Total	**176**		
2. College Years			F = 1.452 Sig. = 0.229
First-year	80	3.51	0.922
second-year	40	3.76	0.893
Third-year	33	3.78	0.942
Fourth-year	23	3.86	0.797
Total	**176**	**3.69**	**1.014**
3. Online learning availability			t = 2.569 Sig. = 0.111
Not ready	47	3.20	1.004
Ready	129	3.83	0.813
Total	**176**		

Significance Level: 0.05

Part 2 To study the relationship between motivation factors affecting online learning efficiency when students learn online from home.

Table 2 The Mean and Standard Deviation of each factor when students learn from home (Motivation factors and Technology acceptance factors)

Factors	n	$\overline{X}$	S.D.	Level
1. Hygiene factors				
1.1 Benefit	176	3.95	0.808	High
1.2 Policies and rules	176	3.82	0.878	High
1.3 Supervisor quality	176	3.78	0.860	Medium
1.4 Coworker relations	176	3.68	0.887	Medium
1.5 Working conditions	176	3.56	0.988	Medium
Total		**3.76**	**0.884**	**Medium**
2. Motivation factors				
2.1 Responsibility	176	3.77	0.818	Medium
2.2 Advancement	176	3.72	0.866	Medium
2.3 Work itself	176	3.71	0.877	Medium
2.4 Achievement	176	3.67	0.842	Medium
2.5 Recognition	176	3.60	0.933	Medium
Total		**3.69**	**0.867**	**Medium**
3. Technology acceptance factors				
3.1 Perceived ease-of-use	176	3.50	0.973	Medium
3.2 Perceived usefulness	176	3.38	1.008	Medium
Total		**3.57**	**0.991**	**Medium**

Part 3 To study the relationship between perceived ease of use and perceived usefulness that affects online learning efficiency when students learn online from home.

An analysis of the overall correlation of all independent and dependent variables was carried out using Stepwise Multiple Regression Analysis to investigate factors that influence online learning efficiency during the COVID-19 pandemic.

Table 3 Pearson correlation coefficients for each component when students learn from home

Factors	Pearson Correlation (r)	Sig. (2-tailed)
Benefit	0.647**	0.000
Policies and rules	0.639**	0.000
Coworker relations	0.734**	0.000
Working conditions	0.759**	0.000
Supervisor quality	0.720**	0.000
Achievement	0.772**	0.000
Recognition	0.655**	0.000
Work itself	0.752**	0.000
Responsibility	0.800**	0.000
Advancement	0.768**	0.000
Perceived usefulness	0.783**	0.000
Perceived ease-of-use	0.850**	0.000

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed)

Table 4 the stepwise multiple regression analysis for each component in regard to online education when students learn from home

Independent variable	B	S.E.	β	t	Sig.
(Constant)	-0.085	0.158		-0.536	0.592
Perceived ease-of-use	0.471	0.048	0.505	9.721	0.000
Responsibility	0.271	0.064	0.244	4.240	0.000
Benefit	0.167	0.050	0.149	3.338	0.001
R = 0.904, R^2 = 0.817, Std. Error of the Estimate = 0.393, Adjusted R Square = 0.813					

Stepwise (Criteria: Probability-of-F-to-enter < = .050)

As result, the following forecast equation can be stated in the form of raw scores and standard scores:

- The raw score is Y = 0.471 (Perceived ease-of-use) + 0.271 (Responsibility) + 0.167 (Benefit) - 0.085

- The standard score is Y = 0.505 (Perceived ease-of-use) + 0.244 (Responsibility) + 0.149 (Benefit)

The multiple correlation coefficient was 0.904 when all independent variables were included in the forecast equation, and the predictive power was 0.817.

Discussion and Conclusion

According to the research, the following three key areas of interest and discussion contribute to effective online learning.

First, this study discovered no association between the effectiveness of online learning and individual differences (gender, college years, and online availability). However, (Whitfield et al., 2021) identified personal factors that can be strengthened and developed over time that present practical tactics and ideas for harnessing and developing self-motivation to undertake the scholarly activity. There are associations with (Levine et al., 2021), which discovered that three distinct collaborative personality factors, trait agree-ableness, assisted autonomy striving, and secure parental attachment was associated with increases in autonomous motivation over an academic year. It may be because the sample group in this study consisted of individuals of similar ages and occupations. Also, before the COVID-19 pandemic, everyone possessed the essential technology and information technology capabilities to access the Internet. In conclusion, the findings from this study of personal factors may need to be compared to those from other variables.

Second, Benefits and responsibilities have been associated with learning online from home. There are hygiene factors that motivate students to go online and alleviate anxiety associated with shifting to online learning. Consistent with (Herlena et al., 2021) was discovered that individual performance was influenced by employee satisfaction with their compensation as compensation had significant implications for employees in terms of the reflection of the value of their work among employees. Responsibility is the internal requirement of individuals that affects job satisfaction and is classified as a motivation factor (Motivation Factor). This factor is closely tied to the work to drive people to like it and increase employee satisfaction to perform more efficiently. Meseguer-Sanchez et al. (2020) has defined responsibilities are commitments to complete tasks in conformity with the organization's objectives (García-Sánchez et al., 2020). Employees are expected to take ownership of the responsibilities entrusted to them by the business. In learning online situation, if the teacher has delegated job responsibilities to students, it is still accountable for the outcomes of that activity, such as broadening education (Wong et al., 2020) via video clips, papers, and research that can be accessed from anywhere via an internet system. Exam classes can be

arranged in various ways, depending on the circumstances, or allowing students to express their views. Also, Responsibilities toward educational institutions entail the student's participation in the educational institution's operations.

Third, Perceived ease-of-use has been supportive of learning online from home. The public perception was that following a prescribed approach would be simple (Caffaro et al., 2020) When something is difficult to operate or has a cumbersome user interface, it is often disliked. No matter where we operate, we can solve problems using information technology methods. Issues are inescapable. There are numerous options for resolving the issue according to the nature of the work, a single solution may not apply to another. The solution may or may not include information technology (Chen & Aklikokou, 2020). The solution may or may not include information technology. Adjusting the working style to accommodate the use of information technology is essential. Additionally, Li et al. (2020) an evaluation of the investment's worthiness must be conducted to avoid being a squandered investment.

Finally, there is an online learning solution suited for the setting, but it must manage and strike a balance between the original learning class's objective and ways to reduce student pressure. The instructor is responsible for preparing and supplying all relevant technology and equipment. Establish a daily schedule for online learning from home to enable students to manage their time correctly when studying online from home. Essential, a recording system is a must-have for new tools that will aid both teachers and students in enhancing online learning by allowing students to access materials at any time, even if their internet connection is down or unavailable.

Research Limitations

1. This research aims to study the relationships among motivation, performance, and technology user acceptance to online learning efficiency during the COVID-19 pandemic. Thus, to improve the accuracy of the research findings, future research may incorporate these aspects and those examined in this study further to analyze the mechanism of action on students' behavior and evaluate the differences between these processes.

2. This study used an online form tracking approach to collect data; it was not a longitudinal study in the strictest sense. In the future, three-stage follow-up surveys may be utilized to establish a causal relationship between variables.

3. Data source: This study employs a purposive sample technique and focuses exclusively on courses that have already shifted to online instruction. As a result, we may expand the scope of future studies by collecting samples from additional industries and places, yielding more compelling research findings.

References

Adedoyin, O. B., & Soykan, E. (2020). COVID-19 pandemic and online learning: The challenges and opportunities. *Interactive Learning Environments*. https://doi.org/10.1080/10494820.2020.1813180

Adnan, M., & Anwar, K. (2020). Online learning amid the COVID-19 pandemic: Students' Perspectives. *Journal of Pedagogical Sociology and Psychology, 2*(1), 45-51.

Aliyyah, R. R., Rachmadtullah, R., Samsudin, A., Syaodih, E., Nurtanto, M., & Tambunan, A. R. S. (2020). The perceptions of primary school teachers of online learning during the COVID-19 pandemic period: A case study in Indonesia. *Journal of Ethnic and Cultural Studies, 7*(2), 90-109.

Allo, M. D. G. (2020). Is the online learning good in the midst of COVID-19 Pandemic? The case of EFL learners. *Jurnal Sinestesia, 10*(1), 1-10.

Alok, K., & Israel, D. (2012). Authentic leadership & work engagement. *Indian Journal of Industrial Relations, 47*(3), 498-510.

Besser, A., Flett, G. L., & Zeigler-Hill, V. (2022). Adaptability to a sudden transition to online learning during the COVID-19 pandemic: Understanding the challenges for students. *Scholarship of Teaching and Learning in Psychology, 8*(2), 85-105. https://doi.org/10.1037/stl0000198

Caffaro, F., Cremasco, M. M., Roccato, M., & Cavallo, E. (2020). Drivers of farmers' intention to adopt technological innovations in Italy: The role of information sources, perceived usefulness, and perceived ease of use. *Journal of Rural Studies, 76*, 264-271.

Chen, L., & Aklikokou, A. K. (2020). Determinants of e-government adoption: Testing the mediating effects of perceived usefulness and perceived ease of use. *International Journal of Public Administration, 43*(10), 850-865.

Daştan, İ., & Gürler, C. (2016). Factors affecting the adoption of mobile payment systems: An empirical analysis. *Emerging Markets Journal (EMAJ), 6*(1), 17-24.

Davis, F. D. (1989). Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information technology. *MIS Quarterly, 13*(3), 319-340.

Demerouti, E., Bakker, A. B., Nachreiner, F., & Schaufeli, W. B. (2001). The job demands-resources model of burnout. *Journal of Applied Psychology, 86*(3), 499-512. https://doi.org/10.1037/0021-9010.86.3.499

Dhawan, S. (2020). Online learning: A panacea in the time of COVID-19 crisis. *Journal of Educational Technology Systems, 49*(1), 5-22.

Fauzi, I., & Khusuma, I. H. S. (2020). Teachers' elementary school in online learning of COVID-19 pandemic conditions. *Jurnal Iqra': Kajian Ilmu Pendidikan, 5*(1), 58-70.

García-Sánchez, I. M., Aibar-Guzmán, B., Aibar-Guzmán, C., & Azevedo, T. C. (2020). CEO ability and sustainability disclosures: The mediating effect of corporate social responsibility performance. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management, 27*(4), 1565-1577.

Herlena, S. Z., Yogia, M. A., Rahman, K., Prayuda, R., & Munaf, Y. (2021). Analysis of the performance of state civil servants in the functional provision of salary in the department of education and culture Pelalawan District. *PalArch's Journal of Archaeology of Egypt/Egyptology, 18*(3), 303-321.

Jeung, C. W. (2011). The concept of employee engagement: A comprehensive review from a positive organizational behavior perspective. *Performance Improvement Quarterly, 24*(2), 49-69. https://doi.org/10.1002/piq.20110

Lee, J., Kwon, H., Seo, J., Shin, S., Koo, J. H., Pang, C., Son, S., Kim, J. H., Jang, Y. H., Kim, D. E., & Lee, T. (2015). Conductive fiber-based ultrasensitive textile pressure sensor for wearable electronics. *Advanced Materials, 27*(15), 2433-2439. https://doi.org/10.1002/adma.201500009

Levine, S. L., Milyavskaya, M., Powers, T. A., Holding, A. C., & Koestner, R. (2021). Autonomous motivation and support flourishes for individuals higher in collaborative personality factors: Agreeableness, assisted autonomy striving, and secure attachment. *Journal of Personality, 89*(5), 899-914. https://doi.org/10.1111/jopy.12622

Li, X., Zhao, X., & Pu, W. (2020). Measuring ease of use of mobile applications in e-commerce retailing from the perspective of consumer online shopping behavior patterns. *Journal of Retailing and Consumer Services, 55*, 102093.

Meseguer-Sanchez, V., Abad-Segura, E., Belmonte-Urena, L. J., & Molina-Moreno, V. (2020). Examining the Research Evolution on the Socio-Economic and Environmental Dimensions on University Social Responsibility. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 17*(13), 4729. https://doi.org/10.3390/ijerph17134729

Mukhtar, K., Javed, K., Arooj, M., & Sethi, A. (2020). Advantages, Limitations and Recommendations for online learning during COVID-19 pandemic era. *Pakistan Journal of Medical Sciences, 36*(COVID19-S4), S27-S31. https://doi.org/10.12669/pjms.36.COVID19-S4.2785

Rich, B. L., Lepine, J. A., & Crawford, E. R. (2010). Job engagement: Antecedents and effects on job performance. *Academy of Management Journal, 53*(3), 617-635.

Sobaih, A. E. E., & Hasanein, A. M. (2020). Herzberg's theory of motivation and job satisfaction: Does it work for hotel industry in developing countries? *Journal of Human Resources in Hospitality & Tourism, 19*(3), 1-25.

Syauqi, K., Munadi, S., & Triyono, M. B. (2020). Students' perceptions toward vocational education on online learning during the COVID-19 pandemic. *International Journal of Evaluation and Research in Education, 9*(4), 881-886.

Taska, L. (2017). *The oxford handbook of management*. Oxford University Press.

Taylor, F. W. (1984). *Critical studies in organization and bureaucracy*. Temple University Press.

Tom Dieck, M. C., Jung, T. H., Kim, W. G., & Moon, Y. (2017). Hotel guests' social media acceptance in luxury hotels. *International Journal of Contemporary Hospitality Management, 29*(1), 530-550. https://doi.org/10.1108/ijchm-10-2015-0552

Wall, T. D., & Stephenson, G. M. (1971). Ego-involvement and Herzberg's two-factor theory of job satisfaction: An experimental field study. *British Journal of Social and Clinical Psychology, 10*(2), 123-131. https://doi.org/10.1111/j.2044-8260.1971.tb00724.x

Whitfield, K. M., Dresser, J. D., Magoffin, R., & Wilby, K. J. (2021). Maintaining and maximizing motivation to progress scholarly work during challenging times-reflections from the pandemic. *Currents in Pharmacy Teaching and Learning, 13*(3), 193-197.

Wong, G. K., Ma, X., Dillenbourg, P., & Huan, J. (2020). Broadening artificial intelligence education in K-12: Where to start? *ACM Inroads, 11*(1), 20-29.

Wren, D. A. (2011). The centennial of Frederick W. Taylor's the principles of scientific management: A retrospective commentary. *Journal of Business & Management, 17*(1), 11-19.

Name and Surname: Wachiranun Pum
Highest Education: Master of Science (Computer Science and Information Technology), Khon Kaen University
Affiliation: Nakhon Phanom University
Field of Expertise: Management Information System

การพัฒนารูปแบบการอบรมโดยใช้ชุมชนเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำสำหรับครูปฐมวัย

THE DEVELOPMENT OF THE TRAINING COURSE MODEL THROUGH PROFESSIONAL LEARNING COMMUNITY TO PROMOTE ACTIVE LEARNING FOR EARLY CHILDHOOD TEACHERS

วิไลวรรณ กลิ่นถาวร[1] และศิริพร วงศ์ตาคำ[2]
Wilaiwan Klintavorn[1] and Siriporn Wongtakom[2]
[1]คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยลำปาง
[2]คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
[1]Faculty of Education, Lampang Rajabhat University
[2]Faculty of Education, Chiang Mai University

Received: May 1, 2021 / Revised: October 28, 2022 / Accepted: November 15, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบและศึกษาผลการใช้รูปแบบการอบรมโดยใช้ชุมชนเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำสำหรับครูปฐมวัย โดยมีวัตถุประสงค์ย่อยดังนี้ 1) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำผ่านชุมชนเรียนรู้ทางวิชาชีพก่อนและหลังการอบรม และ 2) เพื่อประเมินความพึงพอใจของครูปฐมวัยที่ผ่านการอบรมโดยใช้ชุมชนเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำ ดำเนินการวิจัย 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การพัฒนารูปแบบการอบรม และระยะที่ 2 ศึกษาผลการใช้รูปแบบการอบรมโดยนำรูปแบบที่ได้พัฒนาขึ้นไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายคือ ครูปฐมวัยโรงเรียนเทศบาล 4 (บ้านเชียงราย) สังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ตำบลสวนดอก อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง จำนวน 12 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือวิจัย ประกอบด้วย 1) รูปแบบการอบรม 2) แบบประเมินผลการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำ และ 3) แบบประเมินความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ซึ่งผลการวิจัยพบว่า 1) การพัฒนารูปแบบการอบรมโดยใช้ชุมชนเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำสำหรับครูปฐมวัยประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1.1) ที่มาของรูปแบบ 1.2) กระบวนการของรูปแบบ 1.3) ผลการใช้รูปแบบ และ 1.4) สะท้อนผลการใช้รูปแบบ 2) ผลการใช้รูปแบบการอบรมโดยใช้ชุมชนเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำสำหรับครูปฐมวัยมีดังนี้ 2.1) ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำผ่านชุมชนเรียนรู้ทางวิชาชีพหลังการอบรมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.36 ซึ่งสูงกว่าก่อนการอบรมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.81 และ 2.2) ผลการประเมินความพึงพอใจของครูปฐมวัยที่ผ่านการอบรมโดยใช้ชุมชนเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำในภาพรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13 โดยด้านที่มีผลการประเมินความพึงพอใจสูงสุด

Corresponding Author
E-mail: meloby_pinkpink@hotmail.com

คือ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้อยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.27 รองลงมาคือ ด้านวัดประเมินผลอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านเนื้อหาอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.97

คำสำคัญ: รูปแบบการอบรม ชุมชนเรียนรู้ทางวิชาชีพ การจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำ

Abstract

The purposes of this study were to develop a training course model and to investigate the results of using the training course model through Professional Learning Community (PLC) to promote active learning for early childhood teachers. The specific objectives were (1) to compare the abilities of active learning management through PLC before and after taking the training course and (2) to evaluate the satisfaction of early childhood teachers who took the training course through PLC to promote active learning. The research process was conducted in two phases: The first phase was the development of the training course model and the second phase was the study of the results of using the developed training course model by application of the developed training course model with the target group, i.e. 12 purposively selected early childhood teachers in Tessaban 4 (Ban Chiang Rai) School under the Department of Local Administration in Suan Dok Sub-district, Mueang District, Lampang Province. The research instruments comprised (1) the training course model, (2) an active learning management evaluation form, and (3) a satisfaction evaluation form. The data were analysis using the mean, standard deviation, and content analysis. The research results were as follows: (1) the developed training course model was composed of 4 main components (1.1) background of the model, (1.2) the process of the model, (1.3) the results of using the model, and (1.4) the reflection of using the model; (2) the results of using the training course model through Professional Learning Community (PLC) to promote active learning for early childhood teachers were as follows: (2.1) the result of comparison of abilities of active learning management through PLC of early childhood teachers showed that the post-training rating mean score was 4.36 which was higher than the pre-training counterpart mean score of 2.81; and (2.2) the overall satisfaction of the early childhood teachers' who were trained with the training course model was at the high level with the rating mean of 4.13; the specific aspect of satisfaction that received the top rating mean was the aspect of learning activities with the rating mean of 4.27, followed by the aspect of measurement and evaluation with the rating mean of 4.17; while the aspect receiving the lowest rating mean was that of the contents with the rating 3.97, also at the high level.

Keywords: Training Course Model, Professional Learning Community, Active Learning

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงในยุคศตวรรษที่ 21 ส่งผลต่อวิถีชีวิตของคนในสังคม ระบบการศึกษาจึงจำเป็นต้องพัฒนาตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้ด้วย เดิมการศึกษามุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะเพียงอ่านออกเขียนได้เท่านั้น แต่สำหรับในศตวรรษที่ 21 ต้องมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการปฏิบัติและการสร้างแรงบันดาลใจไปพร้อมกัน กล่าวคือ จะไม่เป็นเพียงผู้รับ (Passive Learning) อีกต่อไป แต่ผู้เรียนต้องฝึกการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติและการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง (Active Learning) โดยมีครูเป็น “โค้ช” ที่คอยออกแบบการเรียนรู้เพื่อช่วยผู้เรียนให้บรรลุผลได้ ประการสำคัญคือ ครูในศตวรรษที่ 21 จะต้องไม่ตั้งตนเป็น “ผู้รู้” แต่ต้องแสวงหาความรู้ไปพร้อม ๆ กันกับผู้เรียน ดังนั้นการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต้องก้าวข้าม “สาระวิชา” ไปสู่การเรียนรู้ “ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills)” ซึ่งครูจะเป็นผู้สอนไม่ได้แต่ต้องให้นักเรียนเป็นผู้เรียนรู้ด้วยตนเอง โดยครูจะออกแบบการเรียนรู้ฝึกฝนให้ตนเองเป็นโค้ช (Coach) และอำนวยความสะดวก (Facilitator) ในการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning: PBL) สิ่งที่เป็นตัวช่วยของครูในการจัดการเรียนรู้คือ ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Communities: PLC) ซึ่งเกิดจากการรวมตัวกันของครูเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำหน้าที่ของครูแต่ละคน (Office of Teacher Competency Development and Vocational Personnel, 2018)

ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการศึกษาภายใต้ยุทธศาสตร์ของการปฏิรูปการศึกษาในศตวรรษที่ 21 นั้น ได้กล่าวถึงการศึกษากับการพัฒนาสังคมเป็นหลักสำคัญโดยรวมของความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในมิติต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาซึ่งภายใต้ยุทธศาสตร์ของการปฏิรูปการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในปัจจุบันได้มุ่งเน้นในมิติของการพัฒนา 4 มิติที่สำคัญ ได้แก่ การปฏิรูปนักเรียนยุคใหม่ การปฏิรูปครูยุคใหม่ การปฏิรูปโรงเรียนยุคใหม่หรือแหล่งเรียนรู้ยุคใหม่และการปฏิรูประบบบริหารจัดการยุคใหม่ ซึ่งในทุกมิตินั้นจะมีความสอดรับสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบเพื่อให้บรรลุผลของการปฏิรูปการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21 (Pahe, 2013)

ชุมชนเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็นกระบวนการสร้างการเปลี่ยนแปลงโดยเรียนรู้จากการปฏิบัติงานของกลุ่มบุคคลที่มารวมตัวกันเพื่อทำงานร่วมกัน และสนับสนุนซึ่งกันและกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนร่วมกันวางเป้าหมายการเรียนรู้ของผู้เรียนและตรวจสอบสะท้อนผลการปฏิบัติงานทั้งในส่วนบุคคลและผลที่เกิดขึ้นโดยรวมผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การวิพากษ์วิจารณ์ การทำงานร่วมกัน การร่วมมือรวมพลัง โดยมุ่งเน้นและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม โดยมีการดำเนินการอย่างน้อย 5 ประการ ดังนี้ 1) มีเป้าหมายร่วมกันในการจัดการเรียนรู้/การพัฒนาผู้เรียนให้พัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ 2) มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากหน้างาน/สถานการณ์จริงของชั้นเรียน 3) ทุกฝ่ายเกี่ยวข้องร่วมเรียนรู้และรวมพลัง/สนับสนุนเสริมให้เกิดการสร้างความเปลี่ยนแปลงตามเป้าหมาย 4) มีการวิพากษ์ สะท้อนผลการทำงานพัฒนาผู้เรียน และ 5) มีการสร้าง HOPE ให้ทีมงานอันประกอบด้วย 5.1) Honesty & Humanity เป็นการยึดข้อมูลจริงที่เกิดขึ้นและให้การเคารพกันอย่างจริงใจ 5.2) Option & Openness เป็นการเลือกสรรสิ่งที่ดีที่สุดให้ผู้เรียนและพร้อมเปิดเผย/เปิดใจเรียนรู้จากผู้อื่น 5.3) Patience & Persistence เป็นการพัฒนาความอดทนและความมุ่งมั่น ทุ่มเท พยายามจนเกิดผลชัดเจน และ 5.4) Efficacy & Enthusiasm เป็นการสร้างความเชื่อมั่นในผลของวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนว่าจะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ และกระตือรือร้นที่จะพัฒนาตนเองอย่างเต็มที่ (Chaichawarat, 2015) ซึ่งชุมชนแห่งการเรียนรู้จะเปลี่ยนแปลงการทำงานของครูจากวัฒนธรรมแบบเดิมที่ทำงานอย่างโดดเดี่ยวมาเป็นการทำงานแบบร่วมกันเป็นทีม โดยอาศัยการ

จัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำ โดยมุ่งมั่นให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้สูงขึ้น

การจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำ เป็นการเรียนการสอนที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติ ซึ่งความรู้ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนนั้นได้จากประสบการณ์จากกิจกรรม จึงเป็นกระบวนการการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีโอกาสลงมือปฏิบัติมากกว่าการฟังเพียงอย่างเดียว ผู้สอนต้องจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ โดยจากการโต้ตอบ การเขียน การอ่าน การวิเคราะห์ปัญหา การสังเคราะห์ และการประเมินค่า ผู้เรียนจึงเรียนรู้ได้อย่างมีความหมาย (Meaningful Learning) โดยการเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนด้วยกัน ผู้สอนมีบทบาทในการอำนวยความสะดวกและจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง จนเกิดเป็นการเรียนรู้อย่างมีความหมาย ผู้สอนจึงควรต้องสร้างกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ โดยการพูด การเขียน หรือการอภิปราย การสะท้อนหรือการแก้ปัญหา (Thongon, 2018) การจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำถือได้ว่าเป็นการเรียนรู้ที่ต้องการกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองผ่านการจัดการตนเองให้ความรู้ และช่วยพัฒนาเพื่อนร่วมชั้น ซึ่งจะก่อให้เกิดการสร้างสรรค์พัฒนาความรู้ความเข้าใจ และทักษะที่หลากหลายเป็นกระบวนการที่ประณีต รัดกุม และผู้เรียนได้รับประโยชน์มากกว่าการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นฝ่ายรับความรู้ อาจนำมาขยายความให้เห็นเป็นลักษณะสำคัญของการจัดการเรียนการเรียนรู้แบบลงมือกระทำได้ดังนี้ 1) เป็นการเรียนการสอนที่พัฒนาศักยภาพทางสมอง ได้แก่ การคิด การแก้ปัญหา และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ 2) เป็นการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้สูงสุด 3) ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้และจัดระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง 4) ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนทั้งในด้านการสร้างองค์ความรู้ การสร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน ร่วมมือกันมากกว่าการแข่งขัน 5) ผู้เรียนเรียนรู้ความรับผิดชอบร่วมกัน การมีวินัยในการทำงาน การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ 6) เป็นกระบวนการสร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียน อ่าน พูด ฟัง คิดอย่างลุ่มลึก ผู้เรียนจะเป็นผู้จัดระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง 7) เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนเน้นทักษะการคิดขั้นสูง 8) เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนบูรณาการข้อมูลข่าวสารหรือสารสนเทศ และหลักการความคิดรวบยอด 9) ผู้สอนจะเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเอง 10) ความรู้เกิดจากประสบการณ์การสร้างองค์ความรู้และการสรุปทบทวนของผู้เรียน (Srinon et al., 2019)

โรงเรียนเทศบาล 4 (บ้านเชียงราย) จังหวัดลำปาง จัดการศึกษาระดับชั้นอนุบาล ประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนต้น มีวิสัยทัศน์มุ่งเน้นการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ มีทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในระดับปฐมวัยมีจุดเน้นตามพระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562 โดยให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการที่ดีรอบด้านทั้งทางร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย เพื่อให้เกิดทักษะพื้นฐานในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตสามารถเรียนรู้อย่างสอดคล้องกับหลักการพัฒนาศักยภาพของแต่ละบุคคลและความต้องการจำเป็นพิเศษ สร้างคุณลักษณะให้เด็กปฐมวัยมีอุปนิสัยใฝ่ดีมีคุณธรรม มีวินัย ใฝ่รู้ มีความคิดสร้างสรรค์ และสามารถซึมซับสุนทรียะและวัฒนธรรมที่หลากหลายได้ บ่มเพาะเจตคติของเด็กปฐมวัยให้เคารพคุณค่าของบุคคลอื่น มีจิตวิญญาณของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเสมอภาค ให้ผู้ดูแลหรือครูผู้สอนในระดับปฐมวัยได้รับความรู้ ทักษะและเจตคติที่ดีในการพัฒนาเด็กปฐมวัย การพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีพัฒนาการที่ดีนั้น ครูผู้สอนต้องมีความรู้ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีพัฒนาการรอบด้าน ทั้งในเรื่องการจัดประสบการณ์แบบ Active Learning, Project Approach, Brain Based Learning, Professional Learning

Communities แต่ในปัจจุบันพบว่า ครูผู้สอนในระดับการศึกษาปฐมวัยขาดการออกแบบกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียนและการจัดการเรียนรู้มีขั้นตอนที่ละเอียด ชัดเจน มีสื่อที่หลากหลาย และการจัดกลุ่มให้นักเรียนได้ใช้อุปกรณ์ร่วมกันเพื่อให้เกิดกระบวนการทำงาน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีการร่วมแสดงความคิดเห็น ส่งเสริมให้นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ เสริมสร้างจินตนาการ การเรียงลำดับการนำเสนอให้เป็นลำดับขั้นตอน และขาดการติดตามและประเมินผลในเรื่องเกี่ยวกับการนำหลักการของชุมชนเรียนรู้ทางวิชาชีพไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่โรงเรียนของตนเองตลอดจนครูผู้สอนปฐมวัยมีความต้องการที่จะได้รับการพัฒนาชุมชนเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ปฐมวัย ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะพัฒนารูปแบบการอบรมโดยใช้ชุมชนเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำและศึกษาผลการใช้รูปแบบการอบรมโดยใช้ชุมชนเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำสำหรับครูปฐมวัย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการอบรมโดยใช้ชุมชนเรียนรู้ทางวิชาชีพ ในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำสำหรับครูปฐมวัย

2. เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการอบรมโดยใช้ชุมชนเรียนรู้ทางวิชาชีพ ในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำสำหรับครูปฐมวัย ได้แก่

2.1 เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำผ่านชุมชนเรียนรู้ทางวิชาชีพก่อนและหลังการอบรม

2.2 เพื่อประเมินความพึงพอใจของครูปฐมวัยที่ผ่านการอบรมโดยใช้ชุมชนเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำ

ทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการอบรม

ผู้วิจัยได้สังเคราะห์มาจากแนวคิดของ Office of Teacher Development and Basic Education Personnel (2017) La Thunthirakun (2018) Office of Teacher Competency Development and Vocational Personnel (2018) และ Teacher Training Institute, Teacher Training (2019) ประกอบด้วย

1. การรวมกลุ่มครู (Teacher Grouping) ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มครูที่สอนวิชาหรือกลุ่มสาระการเรียนรู้เดียวกัน

2. ระบุปัญหา (Identify the Problem) การระบุประเด็นปัญหาของครูที่พบจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

3. ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ (Design Learning Activities) การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์แก่ผู้เรียน

4. ปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ (Learning Management Practice) ครูผู้สอนดำเนินการปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ตามที่ได้ออกแบบไว้

5. ประเมินผลและสะท้อนผล (Evaluate and Reflect Results) ครูผู้สอนควรออกแบบและสร้างแบบวัดประเมินผลการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน

6. เผยแพร่เพื่อสร้างเครือข่าย (Published for Networking) ครูผู้สอนสามารถเผยแพร่กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างเครือข่ายซึ่งสามารถพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันได้

แนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำ (Active Learning)

ผู้วิจัยได้สังเคราะห์มาจากแนวคิดของ Supakul (2015) Duangkamnoi (2018) Boston University (2018) New York University (2018) และ Online Learning Insights (2018) ประกอบด้วย

1. กำหนดหัวข้อ คือ การสำรวจความต้องการ

ของผู้เรียนเพื่อกำหนดประเด็นการเรียนรู้

2. กำหนดวัตถุประสงค์ คือ การคาดหวังผลสำเร็จของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

3. การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ คือ การกำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการลงมือกระทำของผู้เรียน

4. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ คือ การปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนในรูปแบบที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบลงมือกระทำ

5. การประเมินผลการจัดการเรียนรู้ คือ การประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมระหว่างครูและนักเรียนในการประเมินในรูปแบบต่าง ๆ ที่หลากหลาย

วิธีการวิจัย

ขั้นตอนการวิจัย

งานวิจัยนี้ดำเนินการวิจัยเป็น 2 ระยะ โดยระยะที่ 1 เป็นการพัฒนารูปแบบการอบรมโดยใช้ชุมชนเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำสำหรับครูปฐมวัย และระยะที่ 2 ผลการใช้รูปแบบการอบรมโดยใช้ชุมชนเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำสำหรับครูปฐมวัย โดยใช้ ADDIE Model ตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 Analysis (วิเคราะห์)

1. วิเคราะห์ปัญหาด้านการจัดการเรียนรู้ของครูปฐมวัย ในโรงเรียนเทศบาล 4 (บ้านเชียงราย)

2. วิเคราะห์หลักสูตรปฐมวัยตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 เพื่อนำมาใช้ในการกำหนดแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

3. วิเคราะห์กระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC)

4. วิเคราะห์กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำ (Active Learning)

5. วิเคราะห์เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำ (Active Learning)

6. ศึกษาวิธีการสร้างรูปแบบการอบรม โดยการศึกษาเอกสาร ตำรา หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของนักการศึกษาทั้งประเทศไทยและต่างประเทศ

7. ศึกษาวิธีการประเมินผลการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำ (Active Learning) และแบบประเมินความพึงพอใจ

8. ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับความพึงพอใจ

ขั้นที่ 2 Design (การออกแบบ)

1. ออกแบบรูปแบบการอบรม โดยกำหนดรูปแบบออกเป็น 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ที่มาของรูปแบบ กระบวนการของรูปแบบ ผลการใช้รูปแบบ และการให้ข้อมูลย้อนกลับ

2. ออกแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) โดยให้ครูดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอนดังนี้

2.1 การรวมกลุ่มครู (Teacher Grouping)

2.2 การระบุประเด็นปัญหา (Identify the Problem)

2.3 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ (Design Learning Activities)

2.4 ปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ (Learning Management Practice)

2.5 ประเมินผลและสะท้อนผล (Evaluate and Reflect Results)

2.6 เผยแพร่เพื่อสร้างเครือข่าย (Published for Networking)

3. ออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำ (Active Learning) โดยให้ครูดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอนดังนี้

3.1 กำหนดหัวข้อ

3.2 กำหนดวัตถุประสงค์

3.3 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้

3.4 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

3.5 การประเมินผลการจัดการเรียนรู้

4. ออกแบบเครื่องมือการประเมินผลการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำ (Active Learning) และแบบประเมินความพึงพอใจเป็นแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ

ขั้นที่ 3 Development (การพัฒนา)

1. พัฒนาต้นแบบของรูปแบบการอบรม

ด้วยชุมชนเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำ เพื่อเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญประเมิน จำนวน 5 คน ซึ่งผลการประเมินความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13 และผู้เชี่ยวชาญให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม คือ ออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำให้เป็นขั้นตอนลงในรูปแบบการอบรมให้ชัดเจน และควรกำหนดกระบวนการ ADDIE Model ในรูปแบบด้วย

2. แก้ไขปรับปรุงต้นแบบของรูปแบบอบรมโดยใช้กระบวนการชุมชนเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำสำหรับครูปฐมวัย ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

2.1 เพิ่มเติมขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning ในผลการใช้รูปแบบของต้นแบบฯ

2.2 ใส่ลูกศรในลำดับขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning

2.3 เพิ่มกระบวนการออกแบบการจัดการเรียนรู้ของ ADDIE Model ลงในที่มาของรูปแบบ

2.4 จัดทำรูปแบบอบรมโดยใช้กระบวนการชุมชนเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำสำหรับครูปฐมวัยที่สมบูรณ์เพื่อเตรียมนำไปใช้จริง

2.5 พัฒนาเครื่องมือการประเมินผลการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำ และแบบประเมินความพึงพอใจเพื่อเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ (ขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมืออยู่ในเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย)

ขั้นที่ 4 Implement (การนำไปใช้)

นำรูปแบบการอบรมโดยใช้กระบวนการชุมชนเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำ ไปใช้เพื่ออบรมให้ความรู้กับครูปฐมวัยโรงเรียนเทศบาล 4 (บ้านเชียงราย) สังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นตำบลสวนดอก อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง จำนวน 12 คน เมื่อวันที่ 27 มีนาคม 2562 ถึงวันที่ 28 มีนาคม 2562 วิทยากรโดยอาจารย์ ดร.ณัฏฐ์ รัตนศิริณิชกุล และอาจารย์ปณิสรา จันทร์ปาละ โดยดำเนินการตามขั้นตอนคือ

1. ประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบลงมือกระทำก่อนการอบรมโดยใช้แบบประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบลงมือกระทำ

2. จัดอบรมเพื่อให้ความรู้แก่ครูปฐมวัยโรงเรียนเทศบาล 4 (บ้านเชียงราย) ในประเด็นการเขียนแผนการจัดประสบการณ์ การจัดกิจกรรมประจำวัน โดยบูรณาการการเรียนรู้แบบลงมือกระทำ การผลิตสื่อประกอบการจัดกิจกรรม และการประเมินผลผู้เรียน

3. ประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบลงมือกระทำหลังการอบรมโดยใช้แบบประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบลงมือกระทำและประเมินความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรมโดยใช้แบบประเมินความพึงพอใจ

ขั้นที่ 5 Evaluation (การประเมินผล)

ประเมินผลการใช้รูปแบบการอบรมโดยใช้กระบวนการชุมชนเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำสำหรับครูปฐมวัยใน 2 ประเด็น ประกอบด้วย

1. การเปรียบเทียบความสามารถในการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำก่อนอบรมและหลังอบรม โดยใช้แบบประเมินความสามารถการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำ

2. การประเมินความพึงพอใจของครูปฐมวัยที่ผ่านการอบรมโดยใช้กระบวนการชุมชนเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำ โดยใช้แบบประเมินความพึงพอใจ

กลุ่มเป้าหมาย

ครูปฐมวัยโรงเรียนเทศบาล 4 (บ้านเชียงราย) สังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ตำบลสวนดอก อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง จำนวน 12 คน โดยครูทุกคนเป็นผู้สอนระดับปฐมวัยซึ่งสนใจเข้าร่วมโครงการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำเป็นแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ มีองค์ประกอบ ดังนี้ 1) การกำหนดหัวข้อ 2) การกำหนดวัตถุประสงค์ 3) การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ 4) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และ 5) การประเมินผลการจัดการเรียนรู้ โดยมีขั้นตอนการสร้าง คือ

3.1.1 ศึกษาวิธีการสร้างแบบประเมินฯ ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ

3.1.2 สร้างแบบประเมิน

3.1.3 นำแบบประเมินฯ เสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อพิจารณาความเหมาะสมโดยมีเกณฑ์การให้คะแนน 5 มากที่สุด 4 มาก 3 ปานกลาง 2 น้อย และ 1 น้อยที่สุด พบว่า มีคุณภาพเท่ากับ 4.37 อยู่ในระดับมาก

3.1.4 ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

3.2 แบบประเมินความพึงพอใจของครูเป็นแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ มีองค์ประกอบ 3 ด้าน ดังนี้ ด้านที่ 1 ด้านเนื้อหา ด้านที่ 2 ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านที่ 3 ด้านการวัดประเมินผล มีขั้นตอนการสร้าง คือ

3.2.1 ศึกษาวิธีการสร้าง

3.2.2 สร้างแบบประเมินความพึงพอใจแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ

3.2.3 นำแบบประเมินความพึงพอใจเสนอผู้เชี่ยวชาญ เพื่อพิจารณาความเหมาะสมโดยมีเกณฑ์การให้คะแนน 5 มากที่สุด 4 มาก 3 ปานกลาง 2 น้อย และ 1 น้อยที่สุด พบว่า มีคุณภาพเท่ากับ 4.42 อยู่ในระดับมาก

3.2.4 ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำของครูปฐมวัยก่อนอบรม

4.2 อบรมครูปฐมวัยโดยใช้ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพฯ จำนวน 2 วัน เมื่อวันที่ 27 มีนาคม 2562 ถึงวันที่ 28 มีนาคม 2562 โดยปฐมนิเทศผู้เข้ารับการอบรมจากนั้นใช้กระบวนการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ 6 ขั้นตอน (TIDLEP)

4.3 ประเมินความพึงพอใจและความสามารถในการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำของครูปฐมวัยหลังอบรม

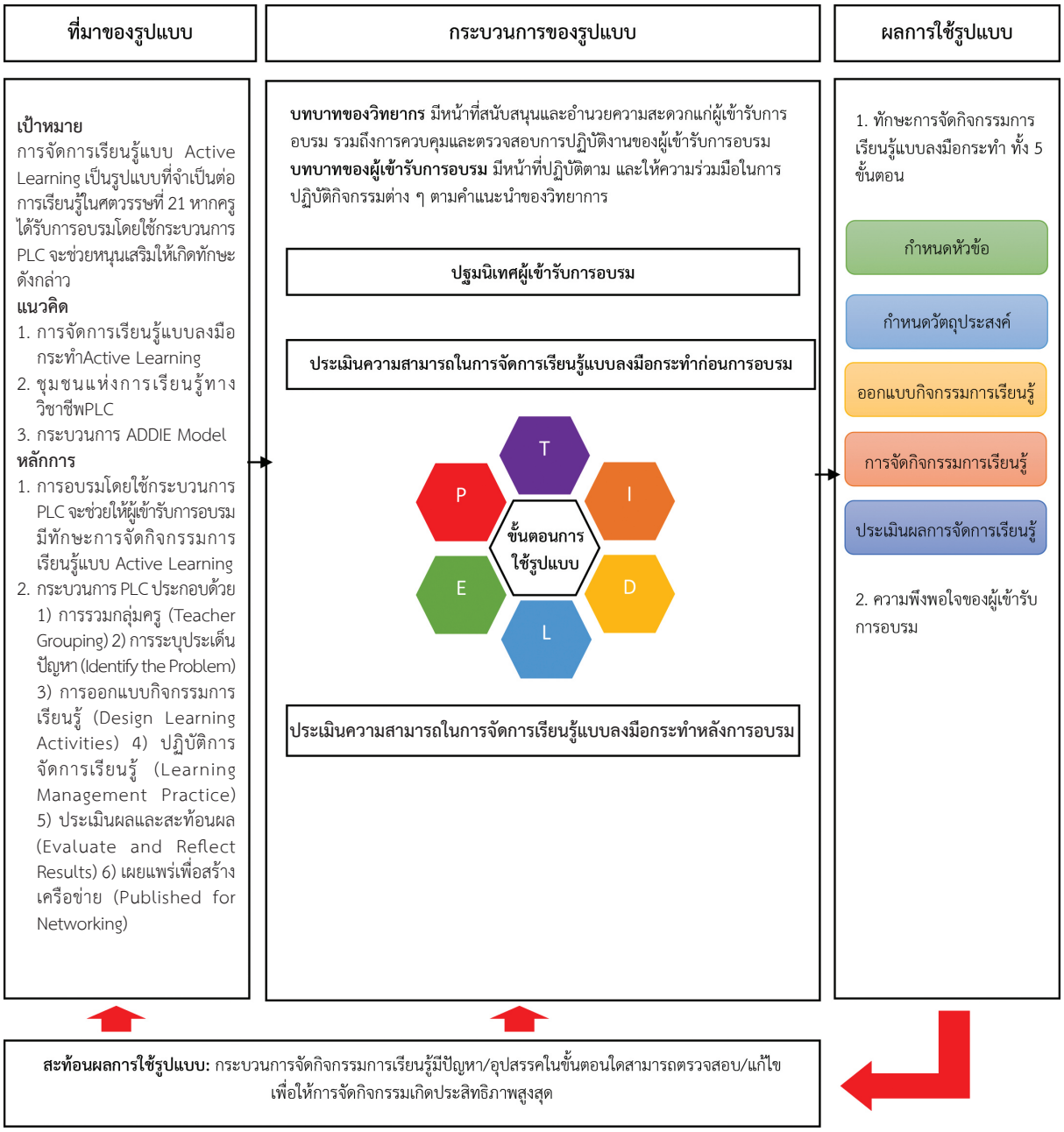
การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางและความเรียง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

ระยะที่ 1 การพัฒนารูปแบบอบรม

การพัฒนารูปแบบอบรมโดยใช้กระบวนการชุมชนเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำสำหรับครูปฐมวัย ซึ่งประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) ที่มาของรูปแบบ 2) กระบวนการของรูปแบบ 3) ผลการใช้รูปแบบ และ 4) สะท้อนผลการใช้รูปแบบ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ภาพรูปแบบการอบรมโดยใช้กระบวนการชุมชนเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำสำหรับครูปฐมวัย

จากภาพที่ 1 มีรายละเอียดดังนี้

1. ที่มาของรูปแบบ ประกอบด้วย

1.1 เป้าหมาย ในการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำเป็นรูปแบบที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 หากครูได้รับการอบรมโดยใช้กระบวนการชุมชนเรียนรู้ทางวิชาชีพ จะช่วยหนุนเสริมให้เกิดความสามารถในการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว

1.2 แนวคิด ได้แก่

1.2.1 การจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำ

1.2.2 ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

1.2.3 กระบวนการ ADDIE Model

1.3 หลักการ ซึ่งการอบรมโดยใช้กระบวนการชุมชนเรียนรู้ทางวิชาชีพ จะช่วยให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบลงมือกระทำผ่านกระบวนการชุมชนเรียนรู้ทางวิชาชีพที่ประกอบด้วย

1.3.1 การรวมกลุ่มครู (Teacher Grouping)

1.3.2 การระบุประเด็นปัญหา (Identify the Problem)

1.3.3 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ (Design Learning Activities)

1.3.4 ปฏิบัติการจัดการเรียนรู้(Learning Management Practice)

1.3.5 ประเมินผลและสะท้อนผล (Evaluate and Reflect Results)

1.3.6 เผยแพร่เพื่อสร้างเครือข่าย (Published for Networking)

2. กระบวนการของรูปแบบ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่

2.1 บทบาทของวิทยากร ซึ่งมีหน้าที่สนับสนุนและอำนวยความสะดวกแก่ผู้เข้ารับการอบรม รวมถึงการควบคุมและตรวจสอบการปฏิบัติงานของผู้เข้ารับการอบรม

2.2 บทบาทของผู้เข้ารับการอบรม ซึ่งมีหน้าที่ปฏิบัติตาม และให้ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ตามคำแนะนำของวิทยากร

2.3 การปฐมนิเทศผู้เข้ารับการอบรม โดยการบอกจุดประสงค์และกระบวนการอบรมในภาพรวม

2.4 ประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำก่อนการอบรม โดยการทำแบบประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบลงมือกระทำ เป็นรูปแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ โดยครูปฐมวัยเป็นผู้ประเมินความสามารถในการจัดกิจกรรมของตนเอง

2.5 ขั้นตอนการอบรม โดยใช้กระบวนการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ 6 ขั้นตอน ได้แก่

2.5.1 T หมายถึง Teacher Grouping ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มครูที่สอนวิชาหรือกลุ่มสาระการเรียนรู้เดียวกัน

2.5.2 I หมายถึง Identify the Problem การระบุประเด็นปัญหาของครูที่พบจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

2.5.3 D หมายถึง Design Learning Activities การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์แก่ผู้เรียน

2.5.4 L หมายถึง Learning Management Practice ครูผู้สอนดำเนินการปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ตามที่ได้ออกแบบไว้

2.5.5 E หมายถึง Evaluate and Reflect Results ประเมินผลและสะท้อนผล ครูผู้สอนควรออกแบบและสร้างแบบวัดประเมินผลการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน

2.5.6 P หมายถึง Published for Networking ครูผู้สอนสามารถเผยแพร่กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อสร้างเครือข่ายซึ่งสามารถพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันได้

2.6 ประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำหลังการอบรม โดยการทำแบบประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบลงมือกระทำเป็นรูปแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ

3. ผลการใช้รูปแบบ ผู้เข้ารับการอบรมได้เรียนรู้กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำ ดังนี้

3.1 กำหนดหัวข้อ คือ การสำรวจความต้องการของผู้เรียนเพื่อกำหนดประเด็นการเรียนรู้

3.2 กำหนดวัตถุประสงค์ คือ การคาดหวังผลสำเร็จของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

3.3 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ คือ การกำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการลงมือกระทำของผู้เรียน

3.4 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ คือ การปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนในรูปแบบที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบลงมือกระทำ

3.5 การประเมินผลการจัดการเรียนรู้ คือ การประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมระหว่างครูและนักเรียนในการประเมินในรูปแบบต่าง ๆ ที่หลากหลาย จากนั้นผู้วิจัยได้ประเมินความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรมในครั้งนี้ด้วย

4. สะท้อนผลการใช้รูปแบบ คือ กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีปัญหา/อุปสรรคในขั้นตอนใด สามารถตรวจสอบ/แก้ไข เพื่อให้การจัดกิจกรรมเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ระยะที่ 2 ผลการใช้รูปแบบ

1. ผู้วิจัยนำรูปแบบที่สมบูรณ์มาใช้ในการอบรมแก่ครูปฐมวัย จำนวน 12 คน ซึ่งนำเสนอผลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำผ่านกระบวนการชุมชนเรียนรู้ทางวิชาชีพก่อนและหลังการอบรม

การจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำ	ค่าเฉลี่ยก่อนการอบรม	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าเฉลี่ยหลังการอบรม	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
1. การกำหนดหัวข้อ (Identify Topic)	2.85	0.77	4.42	0.53
2. กำหนดวัตถุประสงค์ (Learning Objectives)	2.72	0.68	4.25	0.75
3. ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ (Design the Activity)	2.75	0.84	4.53	0.75
4. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (Learning Activity)	2.97	0.86	4.17	0.75
5. การประเมินผลการจัดการเรียนรู้ (Evaluation)	2.78	0.93	4.42	0.71
รวม	**2.81**	**0.82**	**4.36**	**0.70**

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำผ่านกระบวนการชุมชนเรียนรู้ทางวิชาชีพหลังการอบรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.36 ซึ่งสูงกว่าก่อนการอบรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.81

2. ผู้วิจัยประเมินความพึงพอใจของครูปฐมวัยต่อรูปแบบการอบรมโดยใช้ชุมชนเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำ ซึ่งได้นำเสนอผลดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความพึงพอใจของครูปฐมวัยที่ผ่านการอบรมโดยใช้กระบวนการชุมชนเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำ

ข้อ	รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลผล
ด้านที่ 1 เนื้อหา				
1	เนื้อหาการอบรมสอดคล้องกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์การเรียนรู้แบบลงมือกระทำ	4.17	0.83	มาก
2	เนื้อหาจัดการอบรมส่งเสริมให้ผู้เข้ารับอบรมมีคุณลักษณะตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยโดยการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำ	3.92	0.79	มาก
3	เนื้อหาการจัดการอบรมมีความครอบคลุมหน่วยการเรียนรู้	3.92	0.90	มาก
4	เนื้อหาที่ใช้ในการอบรมมีความเหมาะสมกับเด็กปฐมวัย	4.00	0.60	มาก
5	สามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการอบรมไปเผยแพร่/ถ่ายทอดได้	3.83	0.83	มาก
	รวมด้านที่ 1	**3.97**	**0.79**	มาก
ด้านที่ 2 กิจกรรมการเรียนรู้				
6	กิจกรรมการเรียนรู้เน้นให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำ	4.50	0.67	มาก
7	กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมกระบวนการสร้างชุมชนทางวิชาชีพ	4.25	0.87	มาก
8	กิจกรรมมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	4.17	0.83	มาก
9	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับครูปฐมวัย	4.25	0.97	มาก
10	สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับเด็กปฐมวัยได้	4.17	0.83	มาก
	รวมด้านที่ 2	**4.27**	**0.84**	**มาก**
ด้านที่ 3 วัดประเมินผล				
11	การวัดผลประเมินผลมีความหลากหลายและชัดเจน	4.33	0.78	มาก
12	การวัดประเมินผลสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	4.33	0.78	มาก
13	การวัดผลประเมินผลมีความเหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนรู้แบบลงมือกระทำ	3.92	0.67	มาก
14	การวัดประเมินผลสามารถสะท้อนการเรียนรู้แบบลงมือกระทำของเด็กปฐมวัย	4.25	0.87	มาก
15	มีการวัดประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง	4.00	0.74	มาก
	รวมด้านที่ 3	**4.17**	**0.77**	**มาก**
	รวมเฉลี่ย	**4.13**	**0.80**	**มาก**

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจของครูปฐมวัยที่ผ่านการอบรมโดยใช้กระบวนการชุมชนเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13 โดยด้านที่มีผลการประเมินความพึงพอใจสูงสุดคือ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.27 รองลงมาคือ ด้านวัดประเมินผลอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านเนื้อหาอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.97

อภิปรายผล

1. รูปแบบการอบรมโดยใช้กระบวนการชุมชนเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำสำหรับครูปฐมวัยที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบหลัก ดังนี้ 1) ที่มาของรูปแบบ 2) กระบวนการของรูปแบบ 3) ผลการใช้รูปแบบ และ 4) สะท้อนผลการใช้รูปแบบ จากนั้นนำรูปแบบเสนอผู้เชี่ยวชาญประเมินพบว่า รูปแบบมีความเหมาะสมในระดับมาก ทั้งนี้เพราะผู้วิจัยได้ศึกษาหนังสือ ตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลทุกขั้นตอนจึงทำให้ได้องค์ประกอบของรูปแบบที่เหมาะสม ส่งผลให้รูปแบบมีความน่าเชื่อถือ โดยผู้วิจัยใช้ ADDIE Model ในกระบวนการของต้นแบบรูปแบบการอบรม และได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ตามแนวคิดของ Office of Teacher Development and Basic Education Personnel (2017) La Thunthirakun (2018) Office of Teacher Competency Development and Vocational Personnel (2018) และ Teacher Training Institute, Teacher Training (2019) ประกอบด้วย 1) การรวมกลุ่มครู (Teacher Grouping) 2) การระบุประเด็นปัญหา (Identify the Problem) 3) การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ (Design Learning Activities) 4) ปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ (Learning Management Practice) 5) ประเมินผลและสะท้อนผล (Evaluate and Reflect Results) และ 6) เผยแพร่เพื่อสร้างเครือข่าย (Published for Networking) และสังเคราะห์การเรียนรู้แบบลงมือกระทำ (Active learning) แนวคิดของ Supakul (2015) Duangkamnoi (2018) Boston University (2018) New York University (2018) และ Online Learning Insights (2017) ประกอบด้วย 1) กำหนดหัวข้อ 2) กำหนดวัตถุประสงค์ 3) การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ 4) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และ 5) การประเมินผลการจัดการเรียนรู้ จึงทำให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสมของรูปแบบอยู่ในระดับมากส่งผลให้รูปแบบมีความน่าเชื่อถือ ซึ่งสอดคล้องกับ Wiwanthamongkon (2019) ศึกษาเรื่องรูปแบบการพัฒนาครูโดยใช้กระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมความสามารถจัดการเรียนรู้ตามแนวสะเต็มศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาครูด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ขั้นที่ 1 ร่วมสร้างกลุ่มและวิเคราะห์ปัญหาจากผลการเรียนรู้ ขั้นที่ 2 วางแผนกำหนดเป้าหมายร่วมกัน ขั้นที่ 3 สร้างองค์กรการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และขั้นที่ 4 ร่วมสะท้อนจากผลลัพธ์ระยะที่ 3 เผยแพร่ผลงานสู่สาธารณชน (Best Practice)

2. การประเมินความพึงพอใจของครูปฐมวัยที่ผ่านการอบรมตามรูปแบบการอบรมโดยใช้กระบวนการชุมชนเรียนรู้ทางวิชาชีพพบว่า ครูปฐมวัยมีความพึงพอใจในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบลงมือกระทำ และมีการแลกเปลี่ยนชุมชนเรียนรู้ในวิชาชีพครูเกี่ยวกับวิธีการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำให้แก่เด็กปฐมวัย แนวทางการแก้ไขปัญหาการเรียนรู้เด็กปฐมวัย แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย จึงทำให้ครูสามารถแก้ไขปัญหาการจัดการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วและมีแนวทางที่เหมาะสมกับการจัดการเรียนรู้

แบบลงมือกระทำให้แก่เด็กปฐมวัย ซึ่งสอดคล้องกับ Kornpuang (2019) ที่ทำการวิจัยและพัฒนารูปแบบการจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบ STEM Education ซึ่งผลหลังจากการนำรูปแบบไปใช้กับครูและผู้บริหารโรงเรียนพบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจของครูปฐมวัยที่ผ่านการอบรมโดยใช้กระบวนการชุมชนเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13 อยู่ในระดับมาก

สรุปผล

1. รูปแบบอบรมโดยใช้กระบวนการชุมชนเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำสำหรับครูปฐมวัยที่พัฒนาขึ้นมี 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่

1.1 ที่มาของรูปแบบ

1.2 กระบวนการของรูปแบบ

1.3 ผลการใช้รูปแบบ

1.4 สะท้อนผลการใช้รูปแบบ

2. ผลการใช้รูปแบบการอบรมโดยใช้กระบวนการชุมชนเรียนรู้ทางวิชาชีพในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำสำหรับครูปฐมวัย มีดังนี้

2.1 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำผ่านกระบวนการชุมชนเรียนรู้ทางวิชาชีพหลังการอบรมครูปฐมวัยประเมินตนเองมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.36 ซึ่งสูงกว่าก่อนการอบรมที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.81

2.2 ผลการประเมินความพึงพอใจของครูปฐมวัยที่ผ่านการอบรมโดยใช้กระบวนการชุมชนเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13 โดยด้านที่มีผลการประเมินความพึงพอใจสูงสุดคือ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.27 รองลงมาคือ ด้านวัดประเมินผลอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านเนื้อหาอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.97

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผลการวิจัยนี้เป็นแนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำสำหรับครูปฐมวัยกับการสร้างความร่วมมือภายในสถานศึกษาเพื่อร่วมกันพัฒนาสมรรถนะครูจึงมีข้อเสนอแนะในการพัฒนาสมรรถนะดังกล่าว ดังนี้

1.1 หน่วยงานต้นสังกัดควรกำหนดนโยบายสร้างโรงเรียนให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้และเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ

1.2 ผู้บริหารควรสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาและมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับครูอย่างจริงจัง

1.3 ครูผู้สอนควรร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และรับฟังข้อเสนอแนะของเพื่อนครู

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษารูปแบบการพัฒนาการอบรมโดยใช้ชุมชนเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำสำหรับครูในระดับอื่น ๆ

2.2 ควรมีการพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนรู้แบบลงมือกระทำในรูปแบบออนไลน์ ทั้งการพัฒนาองค์ความรู้แบบออนไลน์ การฝึกปฏิบัติแบบออนไลน์ และจัดทำกระบวนการชุมชนเรียนรู้ทางวิชาชีพออนไลน์ เพื่อเป็นการส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีของครู และสะดวกต่อการเรียนรู้ร่วมกันได้ทุกสถานการณ์

References

Boston University. (2018). *Active learning: Teaching guide.* https://www.bu.edu/ctl/guides/active-learning/

Chaichawarat, R. (2015). *Ways to build teachers to disciples: Professional learning community: Documentation of concepts and guidelines for professional development of teachers for the working group of the project to develop mechanisms and guidelines to support professional learning communities for learner development.* Office of Social Promotion of Learning and Youth Quality. [in Thai]

Duangkamnoi, S. (2018). Proactive learning: Challenging activities for learners in the education age 4.0. *Academic Journal and Research Northeastern University, 8*(3), 61-71. [in Thai]

Kornpuang, A. (2019). Research and development of professional learning community management model of basic school teachers to promote STEM educational learning. *The Golden Teak: Humanity and Social Science Journal (GTHJ.), 25*(1), 26-40. [in Thai]

La Thunthirakun, N. (2018). *Complete machine on PLC: Professional Learning Community.* Khon Kaen Provincial Education Office. [in Thai]

New York University. (2018). *Steps to creating an active learning environment.* https://www.nyu.edu/faculty/teaching-and-learning-resources/strategies-for-teaching-with-tech/best-practices-active-learning/steps-to-creating-an-active-learning-environment.html

Ngamsiri, D., Boonyot, N., & Pinijwajjanawong, N. (2020). Active-learning teaching by using the MARCO model in the cloud processing course. *Journal of MCU Nan Review, 3*(2), 69-80. [in Thai]

Office of Teacher Competency Development and Vocational Personnel. (2018). *Guidelines for driving the community process of professional learning.* Bureau of Personnel Competency Development. [in Thai]

Office of Teacher Development and Basic Education Personnel. (2017). *Handbook for training on how to drive PLC (Professional Learning Community) process "professional learning community" to educational institutions*. Teachers and Basic Education Personnel Development Bureau. [in Thai]

Online Learning Insights. (2017). *Four-step strategy to create active learning in any learning space—online, F2F or blended.* https://onlinelearninginsights.wordpress.com/2015/09/02/four-step-strategy-to-create-active-learning-in-any-learning-space-online-f2f-or-blended/

Pahe, S. (2013, December 28-29). Teacher professional development to the educational reform era in the 21st century. In S. Kaewpana (Chair), *The teacher development according to the 21st century education reform strategy (B.E. 2552-2561)* [Symposium]. Academic Seminar System-wide Teacher Development According to the 21st Century Education Reform Strategy Phrae Primary Educational Service Area Office 1-2, Nakorn Phrae Tower, Phrae.

Ruangsuwan, Ch. (2010). *Teaching technology: Design and development.* Odean Store. [in Thai]

Srinon, R., Srinon, U., Yomdit. V., & Kitnopkiatl, K. (2019). Active learning management in the era of Thailand 4.0. *Journal of Education Administration, Silpakorn University, 9*(2), 331-343. [in Thai]

Supakul, K. (2015). *Active learning for real learners*. Nakhon Sawan Rajabhat University. [in Thai]

Teacher Training Institute, Teacher Training. (2019). *Drill in step by step!! PLC making process*. https://www.learneducation.co.th/tag/plc/ [in Thai]

Thongon, Y. (2018). Active learning: Participatory teaching. *Journal of Knowledge Management Nakhon Sawan Rajabhat University, 1*(1), 1-8. [in Thai]

Tumchaiyangkul, O. (2020). An evaluation competency building mode form the preliminary executives of university: An application of professional learning community approach. *Panyapiwat Journal, 12*(1), 221-223. [in Thai]

Wiwanthamongkon, K. (2019). Model of developing teachers by using the process of Professional Learning Community (PLC) in promoting learning management abilities based on the STEM education approach at the basic education level. *Veridian E-Journal, Silpakorn University: Humanities, Social Sciences, and Arts, 11*(3), 91-114. [in Thai]

Name and Surname: Wilaiwan Klintavorn
Highest Education: Master of Education (M.Ed.), Chulalongkorn University
Affiliation: Lampang Rajabhat University
Field of Expertise: Early Childhood Education

Name and Surname: Siriporn Wongtakom
Highest Education: Master of Education (M.Ed.), Chulalongkorn University
Affiliation: Chiang Mai University
Field of Expertise: Early Childhood Education

ความต้องการของผู้ปกครองสำหรับโปรแกรมเสริมพิเศษของผู้เรียนเจเนอเรชันอัลฟา: โรงเรียนเอกชนในพื้นที่ศูนย์กลางทางเศรษฐกิจภาคใต้ตอนล่างของไทย

PARENTAL NEEDS FOR EXTRACURRICULAR ACTIVITIES OF ALPHA GENERATION STUDENTS: A PRIVATE SCHOOL IN THE ECONOMIC HUB OF LOWER SOUTHERN THAILAND

อนุสรา สุวรรณวงศ์[1] และวรลักษณ์ ชูกำเนิด[2]

Anutsara Suwanwong[1] and Woralak Chookamnerd[2]

[1]คณะการจัดการการศึกษาเชิงสร้างสรรค์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์

[2]คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

[1]School of Creative Educational Management, Panyapiwat Institute of Management

[2]Faculty of Education, Prince of Songkla University

Received: May 16, 2022 / Revised: August 30, 2022 / Accepted: September 1, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยผสานวิธีเพื่อวิเคราะห์ความต้องการของผู้ปกครองสำหรับโปรแกรมเสริมพิเศษสำหรับพัฒนาผู้เรียนเจเนอเรชันอัลฟา: โรงเรียนเอกชนในพื้นที่ศูนย์กลางทางเศรษฐกิจภาคใต้ตอนล่างของไทย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเชิงปริมาณ คือ ผู้ปกครองนักเรียนระดับอนุบาลถึงระดับประถมศึกษา โรงเรียนเอกชนแห่งหนึ่งในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จำนวน 264 คน โดยวิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม มีค่า IOC รายข้อระหว่าง .67-1.00 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .92 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ค่าความถี่และค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า โปรแกรมเสริมพิเศษที่ได้รับความต้องการสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ 1) โปรแกรมหุ่นยนต์จากพื้นที่การเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี คิดเป็นร้อยละ 43.26 ซึ่งมีช่วงราคาสูงที่สุด 2) โปรแกรมดนตรีสากลจากพื้นที่การเรียนรู้ด้านศิลปะร่วมสมัย คิดเป็นร้อยละ 27.19 และ 3) โปรแกรมภาษาอังกฤษจากพื้นที่การเรียนรู้ด้านติวเข้มวิชาการ คิดเป็นร้อยละ 18.10 ทั้งนี้การวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณนาที่ผู้วิจัยฝังตัวศึกษาในพื้นที่ระยะเวลา 5 เดือน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 14 คน จากการวิเคราะห์เนื้อหาพบว่า ความต้องการของผู้ปกครองส่วนใหญ่มีฐานคิดมาจากการคิดแบบมุ่งความสำเร็จผสานกับการคิดแบบสัจนิยมในการตัดสินใจเลือกโปรแกรมเสริมพิเศษให้กับผู้เรียนเจเนอเรชันอัลฟา

คำสำคัญ: ความต้องการของผู้ปกครอง โปรแกรมเสริมพิเศษ ผู้เรียนเจเนอเรชันอัลฟา โรงเรียนเอกชน พื้นที่เศรษฐกิจภาคใต้ตอนล่างของไทย

Corresponding Author

E-mail: suwanwong.edu@gmail.com

Abstract

This research was a mixed method research to analyze the parental needs for extracurricular programs of alpha generation students in a private school in the economic hub of lower Southern Thailand. The research sample in the quantitative study consisted of 264 parents of students from the kindergarten level to primary level of a private school in Hat Yai District, Songkhla Province, obtained by stratified random sampling. The employed research instrument was a questionnaire with IOC indices ranging from 0.67 to 1.00 and reliability coefficient of 0.92 for the entire questionnaire. The statistics used for analysis of quantitative data were the frequency and percentage. The research results showed that the top three most popular extracurricular programs were (1) Robot Program from the Science and Technology Learning Area which required the highest fee, (43.26%); (2) International Music Program from the Contemporary Art Learning Area, (27.19%); and (3) Intensive English Program from the Academic Tutoring Learning Area (18.1%). In the qualitative study, the researcher embedded in the field study area for five months and used the ethnographic research method to collect research data from 14 key informants. Research data were analyzed with content analysis. The research findings from content analysis of qualitative data revealed that the majority of parents' needs were based on the success-oriented thinking in combination with realism thinking to make decisions for choosing extracurricular programs for alpha generation students.

Keywords: Parental Needs, Extracurricular Program, Alpha Generation Student, Private School, Economic Hub of Lower Southern Thailand

บทนำ

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนยุคใหม่ที่เรียกกันว่า "ผู้เรียนเจเนอเรชันอัลฟา (Alpha Generation Students)" ซึ่งเป็นประชากรรุ่นใหม่ที่เกิดในช่วงปี 2553-2568 คือ ความท้าทายที่ยิ่งใหญ่ของการจัดการศึกษาทั่วโลกเทคโนโลยีเข้ามีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้และการดำรงชีวิต ซึ่งการจัดการเรียนรู้รูปแบบเดิมอาจไม่ตอบโจทย์การเรียนรู้ของคนรุ่นใหม่นี้อีกต่อไป โรงเรียนจึงจำเป็นจะต้องเพิ่มทางเลือกทางการศึกษาให้แก่ผู้เรียนเพื่อส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพและสมรรถนะของผู้เรียนอย่างเต็มที่ ตลอดจนเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทสังคมไทยและสังคมโลกในอนาคต ทั้งนี้เจเนอเรชันอัลฟาเป็นคนที่มีลักษณะชอบความรวดเร็ว อดทนต่อการรอคอยได้ไม่นาน และมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีทำให้รูปแบบการเรียนรู้มีแนวโน้มเปลี่ยนไปเป็นการศึกษาที่สร้างทางเลือกให้แก่ผู้เรียนมากยิ่งขึ้น (Areekul, 2019) ประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีนักวิจัยทำการศึกษาและค้นพบว่า ผู้ปกครองของผู้เรียนเจเนอเรชันอัลฟาค่อนข้างมีความคาดหวังต่อการจัดการศึกษาที่สร้างเสริมประสบการณ์ที่มีคุณภาพสูง โดยผู้ปกครอง มุ่งหาทางเลือกทางการศึกษามากยิ่งขึ้น มุ่งเน้นการเรียนรู้ที่สร้างคุณค่าแก่ผู้เรียน มุ่งเน้นการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง (Hands-on) มากกว่าประสบการณ์ในห้องเรียนตลอดจนเฟ้นหาประสบการณ์ที่หลากหลายในการพัฒนาบุตรหลานมากกว่าการพัฒนาด้านวิชาการเพียงอย่างเดียว โดยผู้เรียนเจเนอเรชันอัลฟาร้อยละ 50 เติบโตมากับเทคโนโลยีที่เข้าถึงการติดต่อ

สื่อสารกับผู้อื่นและแหล่งเรียนรู้ได้อย่างไร้ขีดจำกัด นอกจากนี้ผู้เรียนเจเนอเรชันอัลฟาก็มีอิทธิพลต่ออำนาจซื้อสื่อ/เทคโนโลยีของผู้ปกครองสูงถึงร้อยละ 81 ซึ่งเด็กยุคนี้มีทักษะในการแสวงหาเครื่องมือหรือสื่อดิจิทัลและมีวิถีคิดแบบดิจิทัลที่เชื่อว่าทุกอย่างมีการเชื่อมต่อถึงกันและโลกใบนี้มีความหลากหลายที่น่าค้นหาอีกมากมาย (Pasquarelli & Schultz, 2019)

สอดคล้องกับผลการวิจัยของสถาบันทางการศึกษาของประเทศจีนพบว่า ผู้ปกครองมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับการเข้ารับการศึกษาของบุตรหลานและกลายเป็นประเด็นสำคัญที่ส่งผลต่อการเลือกโรงเรียนเป็นอย่างมาก ผู้ปกครองของผู้เรียนเจเนอเรชันอัลฟาในระดับชั้น ป.6 ตระหนักเรื่องคุณภาพการศึกษาขั้นสูงมากยิ่งขึ้น แม้ว่าผู้เรียนยังมีความจำเป็นจะต้องมาโรงเรียนเพื่อพัฒนาด้านวิชาการและการอ่านออกเขียนได้ก็ตาม แต่การพัฒนาผู้เรียนกลุ่มนี้ยังมีทักษะสำคัญสองประการที่แตกต่างไปจากการพัฒนาผู้เรียนในยุคก่อนที่ผ่านมานั่นก็คือ การพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะการแก้ปัญหา ซึ่งจะเป็นเครื่องมือติดตัวไปใช้ในการดำรงชีวิต ซึ่งนั่นหมายความว่าการศึกษาจะต้องปรับรูปแบบการจัดการศึกษาและระบบนิเวศเสียใหม่ อีกทั้งโปรแกรมเสริมหลักสูตรช่วยส่งเสริมให้การจัดการศึกษาของหลักสูตรแกนกลางมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ดังที่รายงานผลการวิจัยของ McKinsey (อ้างถึงใน Lou, 2020) ได้กล่าวไว้ว่าในปี ค.ศ. 2022 การเติบโตของตลาดโปรแกรมเสริมหลักสูตรมีแนวโน้มสูงถึง 611.1 ล้านล้านหยวน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการศึกษาประเภทโปรแกรมหลังเลิกเรียนและหลักสูตรฝึกอบรมเสริมทักษะจะมีอัตราการเติบโตสูงกว่าร้อยละ 30 ต่อจากผลงานวิจัยของต่างประเทศจะเห็นได้ว่าโปรแกรมเสริมพิเศษมีบทบาทต่อการพัฒนาผู้เรียนเจเนอเรชันอัลฟาเป็นอย่างมากที่จะช่วยส่งเสริมทักษะจำเป็นในโลกยุคใหม่ที่นอกเหนือจากความสามารถทางวิชาการ เพราะเด็กยุคใหม่จำเป็นจะต้องมีความรู้ความสามารถและทักษะที่หลากหลายเพื่อรองรับกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสังคม ซึ่งการพัฒนาผู้เรียนมีความแตกต่างจากการจัดการศึกษาที่ผ่านมาอย่างเห็นได้ชัดที่มุ่งเน้นการแข่งขันทางวิชาการเป็นหลักและทักษะเป็นเรื่องรอง

กระแสการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาของประเทศพัฒนาแล้วข้างต้นกำลังสะท้อนทิศทางการศึกษาที่ประเทศไทยจะต้องเร่งปรับตัวให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง จากข้อมูลสถิติของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ปีการศึกษา 2562 (Office of Private Education Commission, 2020) พบว่า โรงเรียนเอกชนในระบบประเภทสามัญศึกษาของจังหวัดสงขลามีจำนวนนักเรียนสูงเป็นอันดับหนึ่งของพื้นที่ภาคใต้ และเป็นอันดับสองของประเทศไทยรองจากกรุงเทพมหานคร โดยผู้เรียนระดับชั้นก่อนประถมศึกษา-ประถมศึกษา มีจำนวน 67,533 คน จากจำนวนผู้เรียนทุกระดับจำนวน 96,479 คน คิดเป็นร้อยละ 70 ของผู้เรียนในระบบทั้งหมด ผู้วิจัยจึงใช้โรงเรียนเอกชนในจังหวัดสงขลาเป็นพื้นที่กรณีศึกษา เนื่องจากมีกลุ่มประชากรวัยเรียนที่มีช่วงอายุของผู้เรียนเจเนอเรชันอัลฟาเป็นอันดับสองของประเทศไทย ซึ่งผู้เรียนกลุ่มนี้จะเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศสู่ไทยแลนด์ 4.0 ที่ต้องการกำลังคนรุ่นใหม่ที่มีความรู้ความสามารถสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลก

จากความสำคัญดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความต้องการของผู้ปกครองที่มีต่อโปรแกรมเสริมพิเศษของผู้เรียนเจเนอเรชันอัลฟา: โรงเรียนเอกชนในพื้นที่ศูนย์กลางทางเศรษฐกิจภาคใต้ตอนล่างของไทย เพื่อนำผลที่ได้จากงานวิจัยไปใช้ในการเตรียมความพร้อมในการพัฒนากำลังคนของประเทศต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์

เพื่อวิเคราะห์ความต้องการของผู้ปกครองที่มีต่อโปรแกรมเสริมพิเศษสำหรับพัฒนาผู้เรียนเจเนอเรชันอัลฟา: โรงเรียนเอกชนในพื้นที่ศูนย์กลางทางเศรษฐกิจภาคใต้ตอนล่างของไทย

ทบทวนวรรณกรรม

ผู้เรียนเจเนอเรชันอัลฟา

แนวคิดเกี่ยวกับเจเนอเรชันเริ่มกล่าวถึงอย่างเป็นทางการในปี ค.ศ. 1923 ดังที่ปรากฏในหนังสือเรื่อง “The Problem of Generations” ซึ่งเป็นผลงานเขียนของ Mannheim (อ้างถึงใน Areekul, 2019) นักสังคมวิทยาชาวอังกฤษ โดยการแบ่งช่วงอายุของบุคคลเกิดภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา โดยเริ่มต้นด้วยผู้ที่เกิดช่วงปี พ.ศ. 2489-2507 เป็นเจเนอเรชันแรกที่เรียกกันว่า เบบี้บูมเมอร์ (Gen-B) จากนั้นคนที่เกิดในช่วงปี พ.ศ. 2508-2522 เป็นเจเนอเรชันสองที่เรียกกันว่า เจนเอกซ์ (Gen-X) ส่วนคนที่เกิดในช่วงปี พ.ศ. 2523-2540 ก็เป็นเจเนอเรชันสามที่เรียกกันว่า เจนวาย (Gen-Y) คนที่เกิดในช่วงปี พ.ศ. 2540-2552 เป็นเจเนอเรชันสี่เรียกกันว่า เจนซี (Gen-Z) ส่วนคนที่เกิดในช่วงปี พ.ศ. 2553-2568 เป็นเจเนอเรชันห้าที่เรียกกันว่า เจนอัลฟา (Gen-Alpha) ซึ่งถือได้ว่าเป็นเด็กเจเนอเรชันแรกที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 โดยเป็นบุตรหลานของเจเนอเรชันเอกซ์ (Gen-X) เจเนอเรชันวาย (Gen-Y) และเป็นรุ่นหลานของคนช่วงเบบี้บูมเมอร์ (Gen-B) (Tantichoowet, 2017)

การเรียนรู้ของผู้เรียนเจเนอเรชันอัลฟาอาจมีเนื้อหาเปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของโลก ที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมควรเป็นระบบการศึกษาที่เพิ่มศักยภาพการเรียนรู้ของบุคคล ครอบครัว และชุมชน ส่งเสริมทักษะกระบวนการเรียนรู้ด้วยการวิจัยเพื่อสามารถพัฒนาตนเองได้ต่อเนื่องและตลอดชีวิต มีการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการแสวงหาความรู้และเรียนรู้ได้อย่างเท่าเทียมโดยไม่มีข้อจำกัดทางด้านเพศ วัย เชื้อชาติ และศาสนา หลักสูตรการจัดการเรียน การสอน และการประเมินผล จะต้องเน้นทั้งความรู้และคุณธรรมควบคู่ไปอย่างบูรณาการ โดยรูปแบบการจัดการศึกษาที่เหมาะสมในอนาคต ได้แก่ การให้อิสระผู้เรียน ให้ทางออกและทางเลือกแก่ทุกคนเพื่อสนองความต้องการและลักษณะที่แตกต่างกันของบุคคลและชุมชน (Sutjanant, 2013)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ผู้เรียนเจเนอเรชันอัลฟาเป็นกลุ่มผู้เรียนที่เข้าสู่ระบบการศึกษาระดับอนุบาลและประถมศึกษาในปัจจุบันเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ซึ่งผู้เรียนกลุ่มนี้เกิดมาท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และภาวะพลิกผัน ที่ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้จะต้องปรับเปลี่ยนไปจากเดิมเพื่อให้สอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียน รวมถึงอัตราการเกิดลดลงจนทำให้ฐานพิระมิดประชากรไทยในวัยเด็กที่มีอายุน้อยกว่า 15 ปี มีแนวโน้มฐานยิ่งแคบเข้าอย่างต่อเนื่อง ทำให้สมาชิกเด็กในครอบครัวน้อยลง กล่าวคือครอบครัวลูกน้อยคนมากยิ่งขึ้น จึงมีแนวโน้มที่เด็กจะได้รับความใส่ใจดูแลให้ความสำคัญกับการดูและพัฒนาเด็กอย่างเต็มที่ และทั่วถึงรายบุคคลมากยิ่งขึ้น (Office of the National Economic and Social Development Council, 2019)

โปรแกรมเสริมพิเศษ

โปรแกรมเสริมพิเศษมักจะใช้ชื่อภาษาอังกฤษว่า “Extracurricular Activities หรือ ECA” ซึ่งหมายถึง โปรแกรมหรือกิจกรรมเสริมพิเศษนอกเวลาเรียนที่ดำเนินการคู่ขนานกับหลักสูตรแกนกลาง/หลักสูตรหลักของโรงเรียนที่กำหนดให้เรียนตามระบบ โดยที่โปรแกรมเสริมพิเศษมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อคุณภาพของผู้เรียนทั้งทางด้านวิชาการและด้านอื่น ๆ ตามที่ผู้เรียนถนัดหรือสนใจ นอกเหนือจากวิชาการที่ได้จากการเรียนในหลักสูตรสถานศึกษาทั่วไป (Kenneth et al., 2012) โดยสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทตามเป้าประสงค์ของโปรแกรม ดังนี้

1. โปรแกรมเสริมพิเศษที่มุ่งเน้นการเสริมทาง

วิชาการ (Academic Purpose) เช่น โปรแกรมติวสอบ (Tutorial Program) โปรแกรมยกระดับวิชาการ (Enrichment) และโปรแกรมเสริมวิชาการหลังเลิกเรียน (After School) เป็นต้น

2. โปรแกรมเสริมพิเศษที่มุ่งเน้นการพัฒนานอกเหนือจากวิชาการ (Non-academic Purpose) เช่น โปรแกรมเสริมความสามารถด้านดนตรีและศิลปะร่วมสมัย (Modern Art) โปรแกรมวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี (STE (AI) M) โปรแกรมด้านกีฬา (Sport) ด้านภาษาต่างประเทศ (Languages) และด้านการศึกษาตามยุคสมัย (Trendy) เป็นต้น

โดยโปรแกรมเสริมพิเศษเสริมการเรียนรู้มีบทบาทสำคัญต่อการความสำเร็จของผู้เรียนทั้งมิติวิชาการ มิติความสัมพันธ์ทางสังคม มิติคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (Fredricks, 2011; Metsapelto & Pulkkinen, 2011) เพราะผู้เรียนจะได้กำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านแรงจูงใจอย่างแท้จริง มีโอกาสพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่นอกเหนือจากวิชาการในชั้นเรียน (Wormington et al., 2012) ช่วยเสริมสร้างความมั่นใจในตนเอง สร้างทักษะความเป็นผู้นำและทักษะการจัดการเวลาของผู้เรียนอีกด้วย ทั้งนี้การร่วมเรียนรู้กับเพื่อนที่หลากหลายจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการยอมรับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างสร้างสรรค์ (Constructive Criticism) มีทักษะการสื่อสารและการทำงานเป็นทีม (Knifesend & Graham, 2012) ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีทักษะชีวิตที่ดี หลีกเลี่ยงการเลือกทางออกในการใช้ชีวิตในแง่ลบ (Veltz & Shakib, 2013) จะเห็นได้ว่าการเรียนรู้ผ่านโปรแกรมเสริมพิเศษจะช่วยให้ผู้เรียนค้นพบศักยภาพของตนเอง (Knifesend & Graham, 2012; Vincent & Asiimwe, 2020) โดยครูจะมีบทบาทชี้แนะเป้าหมายการเรียนรู้/การศึกษาต่อในอนาคตของผู้เรียนเป็นรายบุคคล

ทั้งนี้โปรแกรมการเรียนรู้ของผู้เรียนเจเนอเรชันอัลฟายังคงครอบคลุมทั้งสองมิติ ได้แก่ โปรแกรมที่มุ่งเน้นการพัฒนาทางวิชาการ (Academic Purpose) และโปรแกรมที่มุ่งเน้นการพัฒนานอกเหนือจากวิชาการ (Non-academic Purpose) ขึ้นอยู่กับศักยภาพและความสนใจของผู้เรียนเป็นสำคัญ

ความต้องการของผู้ปกครอง

สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคสมัยส่งผลให้ความต้องการของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษาของบุตรหลานเปลี่ยนแปลงไปเช่นเดียวกัน การปฏิรูปการศึกษาของประเทศจีนในปี ค.ศ. 2020 ที่ผ่านมาพบว่า ศูนย์ฝึกอบรมที่พัฒนาผู้เรียนผ่านโปรแกรมการเรียนรู้ในลักษณะหลักสูตรอบรมระยะสั้นมีการเติบโตอย่างเด่นชัดและรวดเร็ว (Lou, 2020) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยในโครงการ HP New Asian Learning Experience ดำเนินการวิจัยในปี ค.ศ. 2019 (Postupnews, 2019) โดยสำรวจทัศนคติและบุคลิกลักษณะของผู้ปกครองกลุ่มมิลเลนเนียล จำนวน 3,177 คน จาก 7 ประเทศในเอเชีย ได้แก่ สิงคโปร์ อินเดีย จีน อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และประเทศไทย พบว่า ผู้ปกครองไทยยุคใหม่ใช้จ่ายไปกับค่าเรียนพิเศษและสถาบันกวดวิชา นอกเหนือจากการเรียนในเวลาปกติสูงถึงร้อยละ 64 ในขณะที่ผู้ปกครองชาวเอเชียใช้จ่ายกับค่าเรียนพิเศษเหล่านั้นร้อยละ 60 ซึ่งโดยภาพรวมผู้ปกครองชาวเอเชียยุคใหม่มีความต้องการให้บุตรหลานพัฒนาทักษะทางสังคมควบคู่กับการมีความสุขสูงถึงร้อยละ 83 ในขณะที่ผู้ปกครองไทยยุคใหม่ต้องการให้บุตรสามารถทำในสิ่งที่พวกเขาอยากทำให้ดีที่สุดร้อยละ 68 โดยมุ่งเน้นเรื่องการพัฒนาทักษะและให้ความสำคัญรูปแบบการเรียนการสอนที่รองรับการเปลี่ยนแปลงเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับอนาคตร้อยละ 61 โดยต้องการพัฒนาบุตรหลานด้านสติปัญญาร้อยละ 57 ซึ่งผู้ปกครองไทยยุคใหม่ให้ความสำคัญกับความมั่นคงทางอาชีพของบุตรหลานร้อยละ 66 สูงกว่าประเทศอื่น ๆ นอกจากนี้ผู้ปกครองไทยให้ความสำคัญกับการเรียนรู้จากประสบการณ์ร้อยละ 88 มากกว่าการเรียนรู้แบบท่องจำร้อยละ 73 โดยเชื่อว่าการเรียนรู้ทั้งสองประเภทจะมีอิทธิพลต่อความสามารถของเด็กในการเลือกทักษะที่จำเป็นเมื่อเข้าสู่วัยทำงาน

ทั้งนี้ผลการวิจัยกล่าวถึงกระบวนการคิดของผู้ปกครองที่สะท้อนกระบวนการคิดที่ผู้ปกครองให้ความหมายต่อการเรียนรู้ การให้คุณค่าของการเรียนรู้จากประสบการณ์ บทบาทการมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือบุตรหลานในการเรียนรู้ รวมถึงความห่วงใยต่ออนาคตของบุตรหลานในภูมิภาคเอเชียโดยแบ่งกระบวนการคิดออกเป็น 5 ลักษณะ (Postupnews, 2019) ดังนี้

1. การคิดแบบกังวล (The Concerned Mindsets) ผู้ปกครองกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับวิธีการศึกษาแบบดั้งเดิมมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ เพราะมีความกังวลอย่างมากเกี่ยวกับผลกระทบของสื่อดิจิทัลที่มีต่อบุตรหลานทั้งในมิติของระยะเวลาในการใช้สื่อและมิติทักษะสังคม จึงเชื่อว่าบุตรหลานจะเสียสมาธิได้ง่ายจากสื่ออุปกรณ์ดิจิทัล หากต้องทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอ่านผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ และเด็กน่าจะได้เรียนรู้มากขึ้นจากสิ่งพิมพ์หรือตำรา

2. การคิดแบบสัจนิยม (The Realist Mindsets) ผู้ปกครองกลุ่มนี้ให้คุณค่ากับการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ กิจกรรมเชิงวัฒนธรรม การเล่น และการเรียนรู้สิ่งใหม่ด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย ซึ่งผู้ปกครองมีลักษณะของการเปิดใจ เน้นให้บุตรหลานลงมือทำและต้องการให้ได้สัมผัสโลกแห่งความจริง โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะที่สามารถนำไปใช้นอกเหนือจากห้องเรียนและมีบทบาทในการช่วยให้บุตรหลานมีพัฒนาการที่ดียิ่งขึ้น ผู้ปกครองกลุ่มนี้มักจะชื่นชอบอุปกรณ์ดิจิทัลเพราะเชื่อว่าสามารถช่วยให้บุตรหลานได้เรียนรู้วัฒนธรรมและแนวคิดใหม่

3. การคิดตามขนบ (The Typical Mindsets) ผู้ปกครองกลุ่มนี้ให้คุณค่ากับการพัฒนาทักษะที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงและการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ เน้นการใช้สื่อการเรียนรู้แบบผสมผสานทั้งสื่อดิจิทัลและสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อให้เกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การเรียนรู้คำศัพท์และพัฒนาความเข้าใจโดยใช้สื่อทั้งสองประเภทกระตุ้นการเรียนรู้ในช่วงเวลาเดียวกัน

4. การคิดแบบมุ่งความสำเร็จ (The Overachiever Mindsets) ผู้ปกครองกลุ่มนี้มีความมุ่งมั่นพัฒนาบุตรหลานเพื่อให้เกิดการเรียนรู้หรือความคิดใหม่ โดยมีบทบาทในการช่วยผลักดันให้เกิดการเรียนรู้ผ่านการควบคุมเนื้อหาและสนับสนุนการค้นพบความคิดใหม่ ซึ่งผู้ปกครองเชื่อว่าอุปกรณ์ดิจิทัลจะช่วยให้บุตรหลานได้สัมผัสกับวัฒนธรรมและความคิดต่าง ๆ ส่วนสื่อการเรียนรู้ที่เป็นสิ่งพิมพ์และกิจกรรมทางกายภาพจะช่วยส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ผู้ปกครองกลุ่มนี้ได้รับการขนานนามอีกอย่างว่า “Tiger Parents”

5. การคิดแบบปลีกตัว (The Detached Mindsets) ผู้ปกครองกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้แบบท่องจำ การติวเสริม และการร่วมกิจกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากบุคลิกลักษณะของผู้ปกครองที่ค่อนข้างเงียบและเก็บตัว ซึ่งจะใช้เวลาเรียนรู้กับบุตรหลานน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับผู้ปกครองกลุ่มอื่น ๆ แต่มีความต้องการพัฒนาทักษะระหว่างบุคคลและทักษะสังคมให้แก่บุตรหลาน โดยผู้ปกครองต้องการควบคุมเนื้อหาและเส้นทางการเรียนรู้ของบุตรหลาน โดยแม่จะมีบทบาทในการเรียนรู้มากกว่าผู้ปกครอง

ทั้งนี้ผู้ปกครองไทยมีกระบวนการคิดอยู่ในกลุ่มสัจนิยมมากที่สุดร้อยละ 31 รองลงมาคือ กลุ่มกังวลร้อยละ 22 ส่วนกลุ่มปลีกตัวและกลุ่มตามขนบร้อยละ 17 และกลุ่มมุ่งความสำเร็จมีเพียงร้อยละ 15 (Postupnews, 2019)

จะเห็นได้ว่าความต้องการของผู้ปกครองยุคใหม่นั้นมีวิถีคิดและมุมมองด้านการเรียนรู้ของบุตรหลานที่หลากหลายทั้งด้านวิชาการและด้านทักษะ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการจัดการศึกษาของผู้เรียนเจเนอร์เรชันอัลฟาจำเป็นจะต้องมีทางเลือกที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนอย่างแท้จริง

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยผสานวิธีด้วยกระบวนการการวิจัยแบบขั้นตอนเชิงอธิบาย (Explanatory Sequential Design) โดยเริ่มจากการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อสำรวจความต้องการของผู้ปกครองที่มีต่อโปรแกรมเสริมพิเศษของผู้เรียนเจเนอเรชันอัลฟา: โรงเรียนเอกชนในพื้นที่ศูนย์กลางทางเศรษฐกิจภาคใต้ตอนล่างของไทย จากนั้นดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อวิเคราะห์และอธิบายความต้องการของผู้ปกครองในโปรแกรมเสริมพิเศษกลุ่มที่ได้รับความนิยมสูงให้กระจ่างขึ้น โดยมีรายละเอียดดังนี้

ระยะที่ 1 วิจัยเชิงปริมาณเพื่อสำรวจความต้องการและจัดลำดับความต้องการของผู้ปกครองที่มีต่อโปรแกรมเสริมพิเศษของผู้เรียนเจเนอเรชันอัลฟา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้ปกครองของผู้เรียนระดับอนุบาลและระดับประถมชื่อดังแห่งหนึ่งในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จำนวน 1,200 คน โดยเทียบสัดส่วนนักเรียน 1 คน ต่อผู้ปกครอง 1 คน และกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางของเครซี่และมอร์แกน จำนวน 291 คน โดยวิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ จำแนกเป็นชั้นอนุบาล ชั้นประถมต้น และชั้นประถมปลาย จากนั้นสุ่มอย่างง่ายในแต่ละชั้นภูมิ แบบสอบถามได้รับการตอบกลับ จำนวน 264 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 90.72

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามประเภทตรวจสอบรายการ (Check List) ประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ปกครอง ประกอบด้วย จำนวนบุตรหลานในการดูแล และระดับการศึกษาของบุตรหลาน

2. ความต้องการของผู้ปกครองที่มีต่อการพัฒนาผู้เรียนเจเนอเรชันอัลฟา ประกอบด้วย 7 ด้าน ได้แก่ ด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี ด้านศิลปะร่วมสมัย ด้านติวเข้มวิชาการ ด้านกีฬา ด้านภาษาต่างประเทศ ด้านวิชาการเสริมหลังเรียน และด้านการศึกษาตามยุคสมัย

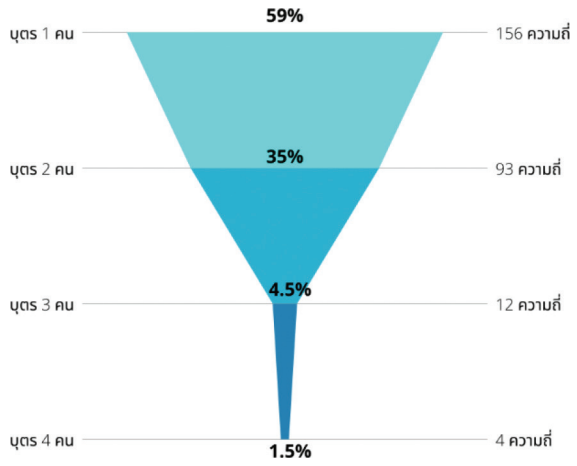
3. ความต้องการของผู้ปกครองที่มีต่อโปรแกรมเสริมพิเศษของผู้เรียนเจเนอเรชันอัลฟา ประกอบด้วย 70 ข้อคำถาม ที่ครอบคลุมพื้นที่การเรียนรู้ทั้ง 7 ด้าน โดยแต่ละด้านมีโปรแกรมเสริมพิเศษให้ผู้ปกครองพิจารณาเลือกด้านละ 10 โปรแกรม

แบบสอบถามฉบับดังกล่าวดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องเชิงเนื้อหา (Index of Consistency: IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน พบว่า ข้อคำถามทุกข้อมีค่าอยู่ระหว่าง .67-1.00 และนำไปทดลองใช้กับผู้ปกครองที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน พบว่า มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .92 ทั้งนี้จากการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลได้รับแบบสอบถามกลับคืน จำนวน 264 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 90.72 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้ลำดับความต้องการ คือ ค่าความถี่และค่าร้อยละ

ระยะที่ 2 วิจัยเชิงคุณภาพเพื่อวิเคราะห์และอธิบายความต้องการของผู้ปกครองที่มีต่อโปรแกรมเสริมพิเศษของผู้เรียนเจเนอเรชันอัลฟา โดยการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณนาที่ผู้วิจัยฝังตัวศึกษาและสร้างสัมพันธภาพในพื้นที่ศึกษาเพื่อศึกษาสภาพความเป็นธรรมชาติ ดำเนินการระหว่างเดือนธันวาคม 2564 ถึงเมษายน 2565 รวมเป็นระยะเวลา 5 เดือน โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 14 คน ประกอบด้วยตัวแทนผู้ปกครองที่ตัดสินใจให้บุตรหลานเจเนอเรชันอัลฟาลงทะเบียนเรียนโปรแกรมเสริมพิเศษในโรงเรียนเอกชนแห่งหนึ่งในพื้นที่ศูนย์กลางทางเศรษฐกิจภาคใต้ตอนล่างของไทย โดยจำแนกผู้ปกครองระดับอนุบาลและประถมศึกษา ระดับละ 1 คน รวมเป็นตัวแทนอาณาจักรละ 2 คน ในแต่ละอาณาจักรการเรียนรู้ทั้ง 7 แห่ง พร้อมทั้งศึกษาปรากฏการณ์การเรียนรู้ของนักเรียนในโปรแกรมเสริมพิเศษในแต่ละอาณาจักร จากนั้นคณะผู้วิจัยวิเคราะห์เนื้อหาและสะท้อนคิดจนสร้างความเข้าใจความหมายของความต้องการของผู้ปกครองอย่างอิ่มตัว และวิเคราะห์ความต้องการนำเสนอเป็นความต้องการของผู้ปกครองที่มีต่อโปรแกรมเสริมพิเศษของผู้เรียนเจเนอเรชันอัลฟา

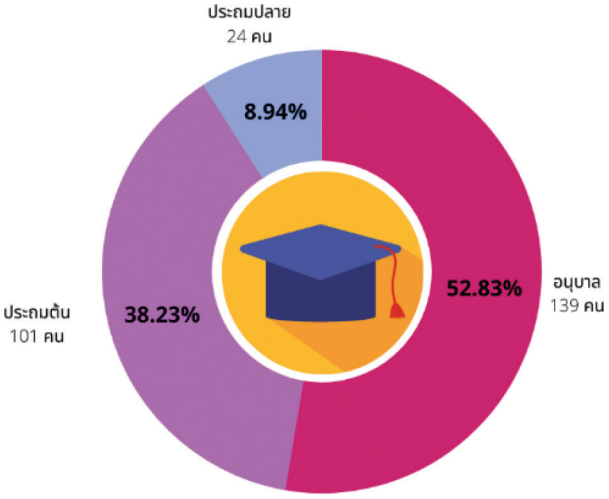
ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ปกครองของผู้เรียนเจเนอเรชันอัลฟาพบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่ จำนวน 156 คน จาก 264 คน มีบุตรหลานในการดูแล 1 คน คิดเป็นร้อยละ 59 มีบุตรหลานในการดูแล 2 คน คิดเป็นร้อยละ 35 คน มีบุตรหลานในการดูแล 3 คน คิดเป็นร้อยละ 4.5 คน และมีบุตรหลานในการดูแล 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.5 ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 จำนวนบุตรของผู้ปกครอง

ผู้ปกครองส่วนใหญ่ จำนวน 139 คน จาก 264 คน มีบุตรหลานที่กำลังศึกษาในระดับอนุบาล คิดเป็นร้อยละ 52.83 ระดับประถมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 38.23 คน และระดับประถมศึกษาตอนปลายคิดเป็นร้อยละ 8.94 คน ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ระดับการศึกษาของผู้เรียน

โดยโปรแกรมเสริมพิเศษของผู้เรียนสามารถจำแนกได้ 7 พื้นที่การเรียนรู้ ประกอบด้วย ด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี (STE(AI)M) ด้านศิลปะร่วมสมัย (Modern Art) ด้านยกระดับวิชาการ (Enrichment) ด้านกีฬา (SPORT) ด้านภาษาต่างประเทศ (Language) ด้านวิชาการเสริมหลังเรียน (After School) และด้านการศึกษาตามยุคสมัย (Trendy) ตามลำดับ ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 พื้นที่การเรียนรู้โปรแกรมเสริมพิเศษของผู้เรียนเจเนอเรชันอัลฟา

โดยแต่ละพื้นที่การเรียนรู้มีโปรแกรมเสริมพิเศษที่ผู้ปกครองมีความต้องการและความสนใจตามอันดับดังนี้

1. พื้นที่การเรียนรู้วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี ใช้ชื่อย่อว่า “STE (AI) M Sphere” ครอบคลุมการเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี คอมพิวเตอร์ และคณิตศาสตร์ประยุกต์ โดยโปรแกรมเสริมพิเศษที่ผู้ปกครองต้องการสูงสุด ได้แก่ หุ่นยนต์ โค้ดดิ่ง และสเต็ม

2. พื้นที่การเรียนรู้ศิลปะร่วมสมัย ใช้ชื่อย่อว่า “Modern Art Sphere” ครอบคลุมการเรียนรู้ด้านดนตรี ศิลปะ และการแสดง โดยโปรแกรมเสริมพิเศษที่ผู้ปกครองต้องการสูงสุด ได้แก่ ดนตรีสากล นาฏศิลป์สากล และศิลปะ

3. พื้นที่การเรียนรู้ยกระดับวิชาการ ใช้ชื่อย่อว่า “Enrichment Sphere” ครอบคลุมการเรียนรู้รายวิชาสำหรับการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ยกระดับผลสอบวัดระดับทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) การแข่งขันทางวิชาการต่าง ๆ การวัดระดับมาตรฐานระดับสากล หรือการสอบเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนที่มีอัตราการแข่งขันสูง โดยโปรแกรมเสริมพิเศษที่ผู้ปกครองต้องการสูงสุด ได้แก่ ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และภาษาไทย

4. พื้นที่การเรียนรู้กีฬา ใช้ชื่อย่อว่า “Sport Sphere” ครอบคลุมการเรียนรู้กีฬาทุกประเภท โดยโปรแกรมเสริมพิเศษที่ผู้ปกครองต้องการสูงสุด ได้แก่ เซิร์ฟเก็ต ว่ายน้ำ และฟุตบอล

5. พื้นที่การเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ใช้ชื่อย่อว่า “Language Sphere” ครอบคลุมการเรียนรู้มุ่งเน้นพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาที่สองและภาษาที่สาม โดยโปรแกรมเสริมพิเศษที่ผู้ปกครองต้องการสูงสุด ได้แก่ ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน และภาษาอื่น

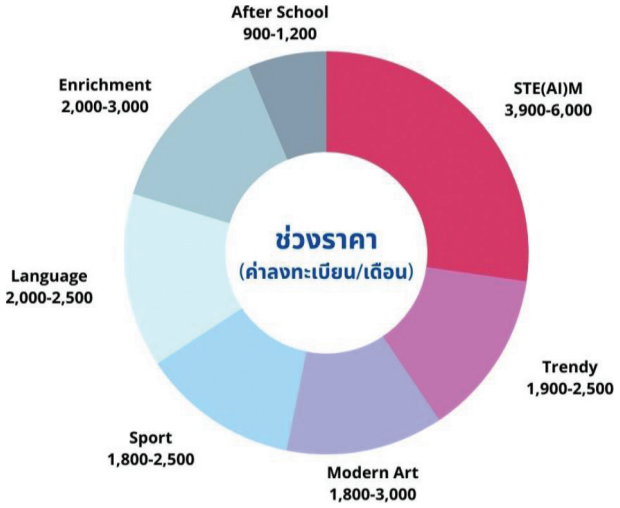
6. พื้นที่การเรียนรู้วิชาการเสริมหลังเรียน ใช้ชื่อย่อว่า “After School Sphere” ครอบคลุมการเรียนรู้ด้านวิชาการและนอกเหนือวิชาการที่จัดขึ้นในช่วงเวลาหลังเลิกเรียนเท่านั้น โดยโปรแกรมเสริม

พิเศษที่ผู้ปกครองต้องการสูงสุด ได้แก่ ภาษาอังกฤษ ดนตรีสากล และวิทยาศาสตร์

7. พื้นที่การเรียนรู้การศึกษาตามยุคสมัย ใช้ชื่อย่อว่า “Trendy Sphere” ครอบคลุมการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา/หัวข้อตามกระแสการศึกษาสมัยใหม่ในช่วงเวลานั้น โดยโปรแกรมเสริมพิเศษที่ผู้ปกครองต้องการสูงสุด ได้แก่ ทักษะคิดและการทำงานของสมองส่วนหน้า (Executive Functions: EF) ทักษะการตัดต่อหนังสั้น/คลิปวิดีโอ (Production) และทักษะการพูดผ่านสื่อ/พูดในที่สาธารณะ (Public Speaking)

ผลการวิจัยระยะที่สองพบว่า พฤติกรรม ภาษา จากการสนทนาและมุมมองการรับรู้ของผู้ปกครองสะท้อนถึงฐานคิดแบบมุ่งความสำเร็จ (The Overachiever Mindsets) โดยมุ่งเน้นความสำคัญกับการเรียนเสริมเพื่อให้ผู้เรียนมีกรอบความคิดที่กว้างไกลผ่านกิจกรรมที่ท้าทายทั้งวิทยาการสมัยใหม่ ประสบการณ์ใหม่ ทักษะใหม่ และการเสริมความสามารถในการเรียนรู้ให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น โดยผู้ปกครองและผู้เรียนตัดสินใจร่วมกันในการเลือกโปรแกรมเสริมพิเศษ อีกทั้งผู้ปกครองยังผสานกับฐานคิดแบบสัจนิยม (The Realist Mindsets) โดยมีมุมมองให้ผู้เรียนขยายความเข้าใจโลกความเป็นจริงที่กำลังเผชิญ โดยต้องการเลือกโปรแกรมที่เน้นการได้ลงมือปฏิบัติจริงและสามารถนำองค์ความรู้ไปใช้ได้ในชีวิตจริง ทั้งนี้บรรยากาศการเรียนรู้และสื่ออุปกรณ์ที่ทันสมัย หลากหลาย และครบครันมีความสำคัญเป็นอย่างมากโดยให้ความสำคัญกับพื้นที่การเรียนรู้ที่สามารถปฏิบัติ เรียนรู้ และฝึกฝนได้ด้วยตนเองอย่างทั่วถึงทั้งรายบุคคลและกลุ่มเรียนขนาดเล็ก ซึ่งเป็นการเติมเต็มข้อจำกัดของครอบครัวที่ไม่สามารถจัดการเรียนรู้เหล่านี้ได้ด้วยตนเอง

ทั้งนี้อัตราค่าลงทะเบียนที่ผู้ปกครองสามารถสนับสนุนค่าใช้จ่ายสำหรับโปรแกรมเสริมพิเศษของแต่ละพื้นที่การเรียนรู้ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 อัตราค่าลงทะเบียนโปรแกรมเสริมพิเศษของผู้เรียนเจเนอเรชันอัลฟา

โดยพื้นที่การเรียนรู้ที่ผู้ปกครองมีความสามารถทางการเงินในการใช้จ่ายสูงสุด คือ ด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี (ช่วงราคา 3,900-6,000 บาท/เดือน) รองลงมา คือ ด้านติวเข้มวิชาการ (ช่วงราคา 2,000-3,000 บาท/เดือน) และศิลปะร่วมสมัย (ช่วงราคา 1,800-3,000 บาท/เดือน) ตามลำดับ

อภิปรายผล

ผู้ปกครองของผู้เรียนเจเนอเรชันอัลฟาส่วนใหญ่มีบุตรหลานในการดูแล 1 คน/ครอบครัว และบุตรหลานส่วนใหญ่กำลังศึกษาในระดับอนุบาล สะท้อนสภาพการจัดการศึกษาในปัจจุบันว่า กลุ่มผู้เรียนเจเนอเรชันอัลฟาได้เข้ามาอยู่ในระบบการศึกษาเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ซึ่งเป็นบุตรหลานของผู้ปกครองเจเนอเรชันเอกซ์เจเนอเรชันวาย และเป็นรุ่นหลานของคนช่วงเบบี้บูมเมอร์ (Tantichoowet, 2017) ทั้งนี้ประชากรวัยเรียนกลุ่มอัลฟาเกินครึ่งของโรงเรียนเอกชนเป็นผู้เรียนระดับอนุบาลที่มาจากครอบครัวขนาดเล็กที่มีจำนวนบุตรเพียงแค่ 1 คน/ครอบครัว เมื่อมีบุตรหลานในการดูแลน้อยลง ผู้ปกครองก็จะให้ความทุ่มเทอย่างเต็มที่และให้ความสำคัญกับคุณภาพวิชาการและทักษะรอบด้านควบคู่กันไป สอดคล้องกับผลงานวิจัยของประเทศสหรัฐอเมริกาพบว่า ผู้ปกครองยุคใหม่มุ่งหาทางเลือกทางการศึกษามากยิ่งขึ้น มุ่งเน้นการเรียนรู้ที่สร้างคุณค่าแก่ผู้เรียน มุ่งเน้นการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง (Hands-on) มากกว่าประสบการณ์ในห้องเรียน ตลอดจนเฟ้นหาประสบการณ์ที่หลากหลายในการพัฒนาบุตรหลานมากกว่าการพัฒนาด้านวิชาการเพียงอย่างเดียว (Pasquarelli & Schultz, 2019) ทั้งนี้อาจมาจากพื้นฐานความเชื่อที่ว่าการพัฒนาบุตรหลานจำเป็นจะต้องพัฒนารอบด้าน การเรียนรู้ในโปรแกรมเสริมพิเศษที่นอกเหนือจากการเรียนรู้ในห้องเรียนอาจช่วยให้บุตรหลานค้นพบศักยภาพของตนเองและมีทักษะที่จำเป็นสำหรับโลกอนาคต สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Fredricks (2011) พบว่า ผู้เรียนเกินกว่าร้อยละ 80 ที่เข้ารับการพัฒนาในโปรแกรมเสริมพิเศษนั้นประสบความสำเร็จทางวิชาการ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Vincent และ Asiimwe (2020) พบว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตรมีความสัมพันธ์กับการค้นพบศักยภาพทางวิชาการของตนเองของผู้เรียนระดับประถมศึกษา ซึ่งแตกต่างจากค่านิยมทางการศึกษาในอดีตที่มุ่งเน้นด้านวิชาการเพื่อการสอบแข่งขัน สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านค่านิยมและความต้องการของผู้ปกครองยุคใหม่เป็นอย่างมาก ซึ่งความต้องการของผู้ปกครองยุคนี้เน้นพัฒนาการทั้งด้านวิชาการและทักษะควบคู่กันไป โดยมุ่งเน้นการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นพบศักยภาพของตนเองอย่างรวดเร็วตั้งแต่วัยเด็กเพื่อการพัฒนาอย่างตรงจุด

ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า ผู้ปกครองมีความต้องการโปรแกรมหุ่นยนต์จากพื้นที่การเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสูงสุดเป็นอันดับหนึ่ง อาจเนื่องมาจากผู้เรียนยุคนี้เกิดมาท่ามกลางสื่อและอุปกรณ์ดิจิทัลเทคโนโลยี ใช้ชีวิตร่วมกับปัญญาประดิษฐ์ ผู้เรียนจึงจำเป็นต้องมีความรู้และทักษะที่เกี่ยวกับเทคโนโลยีและศาสตร์ทางด้านหุ่นยนต์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของประเทศสหรัฐอเมริกาพบว่า ร้อยละ 50 เด็กรุ่นใหม่เติบโตมากับเทคโนโลยีที่เข้าถึงการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นและแหล่งเรียนรู้ได้อย่างไร้ขีดจำกัด (Pasquarelli & Schultz, 2019) การใช้ชีวิตในอนาคตจะต้องอาศัยอยู่ร่วมกับหุ่นยนต์ ซึ่งการเรียนรู้ผ่านชุดอุปกรณ์หุ่นยนต์จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ การคิดเชิงคำนวณ การคิดอย่างเป็นระบบ อีกทั้งช่วยฝึกกระบวนการคิดแบบเป็นลำดับขั้นตอน โดยผู้เรียนสามารถแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบหลังจากการเรียนรู้ด้วยหุ่นยนต์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Namkhun et al., 2019) จึงส่งผลให้ผู้ปกครองมีความต้องการพัฒนาบุตรหลานผ่านโปรแกรมเสริมพิเศษที่เกี่ยวข้อง โดยให้การสนับสนุนด้านการเงินอย่างเต็มที่ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า

อัตราค่าลงทะเบียนโปรแกรมหุ่นยนต์มีอัตราสูงสุด ซึ่งโปรแกรมนี้เน้นการเรียนรู้แบบสหวิทยาการที่มุ่งพัฒนาทั้งด้านวิชาการ (Academic Purpose) และทักษะควบคู่กันไป

โปรแกรมดนตรีจากพื้นที่การเรียนรู้ศิลปะร่วมสมัย ผู้ปกครองมีความต้องการเป็นอันดับที่สอง เนื่องจากสภาพการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจริงในโรงเรียนส่วนใหญ่มุ่งเน้นการแข่งขันทางวิชาการจนทำให้ผู้เรียนมีความเครียด วิตกกังวล และไม่มีความสุขในการเรียนรู้ ผู้ปกครองจึงพยายามหากิจกรรมที่จะช่วยให้เด็กได้ผ่อนคลายเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะทางอารมณ์ที่ดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ Rose et al. (2019) พบว่า ดนตรีช่วยพัฒนาทางด้านอารมณ์ การเคลื่อนไหว ภาษา และการรู้หนังสืออีกด้วย ดนตรีจึงเป็นอีกหนึ่งทางเลือกที่ได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก โดยผู้ปกครองไม่ได้คาดหวังผลลัพธ์จากโปรแกรมนี้มากนักเพราะเป็นการพัฒนาทักษะที่นอกเหนือวิชาการ (Nonacademic Purpose)

โปรแกรมภาษาอังกฤษจากพื้นที่การเรียนรู้ภาษา ผู้ปกครองมีความต้องการเป็นอันดับที่สาม อาจเป็นเพราะว่าผู้ปกครองมีความตระหนักถึงโอกาสในอนาคตของบุตรหลาน โดยมีความเชื่อว่าหากเด็กสามารถใช้ภาษาอังกฤษได้ดีก็จะมีโอกาสได้รับทุนการศึกษาหรือมีอาชีพที่ดีในอนาคต นอกจากนี้เด็กที่สามารถพูดได้สองภาษาจะมีทัศนคติที่ยอมรับความหลากหลายได้มากกว่าเด็กที่พูดภาษาเดียว (Singh et al., 2020) ซึ่งจะเป็นอาวุธติดตัวในการใช้ชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรมต่อไปได้

สรุปผล

ความต้องการของผู้ปกครองที่มีต่อโปรแกรมเสริมพิเศษของผู้เรียนเจเนอเรชันอัลฟาของโรงเรียนเอกชนในพื้นที่ศูนย์กลางทางเศรษฐกิจภาคใต้ตอนล่างของไทยนั้นผู้ปกครองยุคใหม่ให้ความสำคัญกับโปรแกรมหุ่นยนต์จากพื้นที่การเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โปรแกรมดนตรีจากพื้นที่การเรียนรู้ศิลปะร่วมสมัย และโปรแกรมภาษาอังกฤษจากพื้นที่การเรียนรู้ภาษา การวิจัยนี้จึงชวนตั้งคำถามต่อไปว่าการออกแบบโปรแกรมเสริมพิเศษที่คำนึงถึงการตอบโจทย์วิธีคิดที่เป็นฐานความต้องการของผู้ปกครองในการเลือกให้กับนักเรียนเจเนอเรชันอัลฟาอาจเป็นตัวแปรสำคัญในการบริหารโปรแกรมเสริมพิเศษเพื่อการพัฒนาการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

สถานศึกษาเอกชนในพื้นที่วิจัยหรือที่มีบริบทใกล้เคียงสามารถนำผลการวิจัยโปรแกรมเสริมพิเศษที่ผู้ปกครองมีความต้องการและความสนใจสามอันดับแรกและกรอบการคิดความสามารถทางการเงินของผู้ปกครองในการสนับสนุนโปรแกรมเสริมพิเศษบุตรหลานไปประยุกต์ออกแบบหรือพัฒนาและบริหารจัดการหลักสูตรโปรแกรมเสริมพิเศษที่คำนึงถึงความต้องการของผู้ปกครองจะสามารถทำให้ช่วยการตัดสินใจของผู้ปกครองได้ดียิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาความต้องการของนักเรียนเจเนอเรชันอัลฟาที่มีต่อโปรแกรมเสริมพิเศษเพื่อทราบถึงมุมมอง/ความคิดเห็นของผู้เรียน

2.2 ควรศึกษาความต้องการของผู้ปกครองที่มีต่อโปรแกรมเสริมพิเศษของผู้เรียนในบริบทที่แตกต่างออกไป เช่น พื้นที่พหุวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมของผู้ปกครองและนักเรียน หรือบริบทครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว หรือบริบทผู้ปกครองข้ามพรมแดนในโรงเรียนพื้นที่เศรษฐกิจชายแดน เป็นต้น เพื่อตอบสนองความต้องการครอบคลุมกลุ่มผู้ปกครองที่หลากหลาย

References

Areekul, C. (2019). Alternative education: The important learning model for generation alpha. *Journal of MCU Social Science Review, 8*(3), 270-283.

Fredricks, J. A. (2011). Extracurricular participation and academic outcomes: Testing the over scheduling hypothesis. *Journal of Youth and Adolescence, 41*(3), 295-307. http//doi.org/10.1007/s10964-011-9704-0

Kenneth, R. B., Nemelka, B., Nemelka, M., & Gardner, P. (2012). Clarifying the meaning of extracurricular activity: A literature review of definitions. *American Journal of Business Education, 5*(6), 693-704.

Knifesend, C. A., & Graham, S. (2012). Too much of a good thing? How breadth of extracurricular participation relates to school-related effect and academic outcomes during adolescence. *Journal of Youth and Adolescence, 41*(3), 379-389. http//doi.org/10.1007/s10964-011-9737-4

Lou, R. (2020). Industry ecology and development trend of K12 extra-curriculum training in China's education industry. *Advanced in Social Science, Education and Humanities Research, 412*, 246-251.

Metsapelto, R. L., & Pulkkinen, L. (2011). Socioemotional behavior and school achievement in relation to extracurricular activity participation in middle childhood. *Scandinavian Journal of Educational Research, 56*(2), 167-182. http//doi.org/10.1080/00313831.2011.581681

Namkhun, S., Teeassana, P., & Sarapak, W. (2019). *Research and development of robotics kit to enhance the learning of computational thinking systematically*. Faculty of Engineer, Faculty of Information Technology Rajabhat Maha Sarakham University.

Office of Private Education Commission. (2020). *Statistics of private education in 2562 (B.E.).* https://www.drive.google.com/field/d/1Cs8AvT_ pncAYzqcS00eAPSYKyy00gumm/view [in Thai]

Office of the National Economic and Social Development Council. (2019). *Report of the impact of demographic transitions in Thailand and the policy recommendations for development through population estimate in Thailand*. NESDC. [in Thai]

Pasquarelli, A., & Schultz, E. J. (2019). *Move over Gen Z, Generation alpha is the one to watch*. http://adage.com/article/cmo-strategy/move-gen-z-generation-alpha-watch/316314

Post up News. (2019). *HP identifies parental focus on preparing children future ready.* https://en.postupnews.com/2019/07/hp-new-asian-learning-experience.html

Rose, D., Bartoli, A. J., & Heaton, P. (2019). Measuring the impact of musical learning on cognitive, behavioral, and socio-emotional wellbeing development in children. *Psychology of Music, 47*(2), 284-303. https://doi.org/10.1177/030573 5617744887

Singh, L., Tan, A. R. Y., Lee, K., & Quinn, P. C. (2020). Sensitivity to race in language comprehension in monolingual and bilingual infants. *Journal of Experimental Child Psychology, 199*, 104933. http//doi.org/10.1016/j.jecp.2020.104933

Sutjanant, J. (2013). *Education and community development in the 21st century.* Odean Store.

Tantichoowet, P. (2017). *New generation of 21st century in Thai society.* Chulalongkorn University Press.

Veltz, P., & Shakib, S. (2013). Interscholastic sports participation and school based delinquency: Does participation in sport foster a positive high school environment? *Sociological Spectrum: Mid-South Sociological Association, 32*(6), 558-580. http//doi.org/10.1080/2732173.2012.700837

Vincent, K., & Asiimwe, A. (2020). Extra-curricular activities as predictors of primary school pupils' academic self-efficacy in Kira Municipality, Wakiso District, Uganda. *International Journal of Research and Innovation in Social Science (IJRISS), 4*(1), 220-226.

Wormington, S. V., Henderlong Corpus, J., & Anderson, K. G. (2012). A Person-centered investigation of academic motivation and its correlates in high school. *Learning and Individual Differences, 22*(4), 429-438. http//doi.org/10.1016/j.lindif.2012.03.004

Name and Surname: Anutsara Suwanwong
Highest Education: Ph.D. in Education Administration, Chulalongkorn University
Affiliation: Panyapiwat Institute of Management
Field of Expertise: Education Policy and Strategy

Name and Surname: Woralak Chookamnerd
Highest Education: Ed.D. in Educaitonal Administration, Prince of Songkla University
Affiliation: Prince of Songkla University
Field of Expertise: Professional Development and Supervision and Curriculum Development

การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในประเทศไทย

A SYNTHESIS OF RESEARCH STUDIES ON CHILDREN AND YOUTH IN THAILAND

สมพร โกมารทัต[1] อรัญญา ตุ้ยคัมภีร์[2] และศิริพร สัจจานันท์[3]

Somporn Gomaratut[1], Arunya Tuicompee[2], and Siriporn Sajjanand[3]

[1]วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ [2]คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

[3]คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

[1]College of Education Sciences, Dhurakij Pundit University

[2]Faculty of Psychology, Chulalongkorn University

[3]Faculty of Business Administration, Bangkok Thonburi University

Received: June 21, 2021 / Revised: September 22, 2021 / Accepted: September 29, 2021

บทคัดย่อ

การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในประเทศไทยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) รวบรวม คัดเลือกและจัดประเภทงานวิจัยที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในประเทศไทย และ 2) วิเคราะห์และสังเคราะห์ผลการวิจัยที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในประเทศไทย กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 2 กลุ่ม กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกที่กำหนด และกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อมูลสัมภาษณ์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกลักษณะทั่วไปของงานวิจัย และแบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

ผลการศึกษา พบว่า 1) งานวิจัยที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในประเทศไทยที่มีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์ที่กำหนด ตลอดจนมีเนื้อหาสาระ ประเด็นวิจัย และความพอเพียงของข้อมูลที่สามารถนำมาสังเคราะห์ได้ จำนวน 181 เล่ม ผลการจัดประเภทตามกรอบการวิจัย 2 แนวคิดร่วมกัน ได้แก่ 1.1 แนวคิดอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กในด้านสิทธิที่จะอยู่รอด สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครอง และสิทธิที่จะมีส่วนร่วมกับสังคม และ 1.2 แนวคิดทฤษฎีระบบนิเวศวิทยาของ Bronfenbrenner ซึ่งครอบคลุมเรื่องเด็ก เยาวชน และระบบจุลภาค ระบบปฏิสัมพันธ์ ระบบภายนอก ระบบมหภาค และ 2) ผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์งานวิจัย พบว่า งานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์จัดในกลุ่มสิทธิที่จะมีส่วนร่วมกับสังคมในระบบปฏิสัมพันธ์ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมที่ใกล้ชิดกับตัวเด็กและเยาวชนโดยตรงมีจำนวนมากที่สุด จำนวน 55 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 30.38 รองลงมาคือ งานวิจัยในกลุ่มสิทธิที่จะมีส่วนร่วมกับสังคมในระบบภายนอกที่เน้นสิ่งแวดล้อมที่มีผลทางอ้อมต่อเด็กและเยาวชนมีจำนวน 36 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 19.89 โดยที่งานวิจัยระบบมหภาคที่ศึกษาสิ่งแวดล้อมที่เป็นแผนปฏิบัติ นโยบาย กฎหมายที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนมีจำนวนน้อยมาก ส่วนงานวิจัยที่ไม่มีการศึกษา ได้แก่ งานวิจัยในกลุ่มสิทธิที่จะอยู่รอด สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครอง และสิทธิที่จะมีส่วนร่วมกับสังคมในระบบมหภาคที่ให้ความสำคัญกับแนวปฏิบัติ นโยบาย กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน และความแตกต่างทางวัฒนธรรม

คำสำคัญ: การสังเคราะห์งานวิจัย เด็ก เยาวชน

Corresponding Author

E-mail: somporng@dpu.ac.th

Abstract

The purposes of this research synthesis on children and youth in Thailand were (1) to compile, select and categorize the research studies on children and youth in Thailand and (2) to analyze and synthesize the findings of research studies on children and youth in Thailand. There were two sample groups in this research: The first sample group comprised research studies on children and youth that met the pre-determined inclusion criteria; and the second sample group comprised the experts who were interviewed to provide research information. The instruments used included a form for recording characteristics of research work, and an in-depth interview form for interviewing the experts.

The results of the study were as follows: (1) A total of 181 studies on children and youth in Thailand met the inclusion criteria; the contents and the frameworks of these studies were eligible for the synthesis. The information was synthesized based on the integration of the two principles (1.1) Convention on the rights of the child in the categories of the rights to survival, the rights to development, the rights to protection, and the rights to social participation and (1.2) Bronfenbrenner's ecological model which includes children, youth, microsystem, interaction system, external system, and macro system. (2) The results of the analysis and synthesis of research studies revealed that the largest number of research studies that were synthesized belonged to the category of research on the rights to social participation in the interaction system that studies the relationship with the environment that is directly close to the children and youth, with the total number of 55 studies, or 30.38 percent, to be followed by the category of research on the rights to social participation in the external system focusing on the environment that has indirect effect on the children and youth, with the total number of 36 studies, or 19.89 percent. On the contrary, there were very few research studies in the macro system that study the environment that is the operational plans, policies, and laws concerning children and youth; while there was no research study concerning the rights to survival, the rights to protection, and the rights to social participation in the macro system that gives importance to practice guidelines, policies, laws concerning children and youth, and cultural diversity.

Keywords: Research Synthesis, Children, Youth

บทนำ

ประเทศไทยเช่นเดียวกับประเทศอื่น ๆ ในโลกที่กำลังเผชิญกับความท้าทายที่สำคัญในการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ เป็นผู้นำพาประเทศไปสู่ความเจริญก้าวหน้า และการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อประเทศกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางสภาพเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็วตามการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรเป็นสังคมผู้สูงอายุในปัจจุบัน ประเทศไทยจึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เติบโตขึ้นเป็นอนาคตของชาติที่มีคุณภาพ ความรู้ ทักษะทางสติปัญญาและอารมณ์ที่จำเป็นต่อไป

การศึกษาวิจัยถึงสถานการณ์ปัญหาและประเด็นในแง่มุมต่าง ๆ ที่เป็นบริบทรอบ ๆ ตัวเด็กและเยาวชนตั้งแต่กรอบที่เล็กที่สุดคือ ครอบครัว จนถึงกรอบที่ใหญ่กว่าไม่ว่าจะเป็นสังคม ระบบกฎหมาย นโยบายของชาติและนานาชาติที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน จึงนับว่ามีความสำคัญที่จะทำให้ได้เข้าใจถึงสถานการณ์ประเด็นปัญหาอย่างแท้จริง เพื่อนำไปสู่การกำหนดนโยบายและการปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งที่ผ่านมาประเทศไทยมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนอยู่จำนวนหนึ่ง และกระจัดกระจายอยู่ในที่ต่าง ๆ โดยที่ยังไม่มีการคัดเลือกรวบรวมวิเคราะห์สังเคราะห์เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ ดังนั้นการสังเคราะห์งานวิจัยที่มีอยู่อย่างเป็นระบบและจัดหมวดหมู่ในแต่ละด้าน จะทำให้เห็นภาพรวมของงานวิจัยที่เกิดขึ้นในแต่ละด้าน อันจะสะท้อนถึงประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชน ในด้านต่าง ๆ ที่ผ่านมา รวมทั้งได้มุมมองในประเด็นการวิเคราะห์ส่วนที่ยังขาดหายไปหรือที่ต้องมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมหรือต่อยอดต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อรวบรวม คัดเลือก และจัดประเภทงานวิจัยที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในประเทศไทย

2. เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลการวิจัยที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในประเทศไทย

ทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับการสังเคราะห์งานวิจัยการสังเคราะห์งานวิจัย (Research Synthesis) หมายถึง กระบวนการวิจัยที่นำงานวิจัยที่ศึกษาในประเด็นปัญหาวิจัยเดียวกันหลาย ๆ เรื่องมาศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์ด้วยวิธีการเชิงคุณภาพหรือวิธีการทางสถิติ แล้วนำเสนอข้อสรุปอย่างมีระบบเพื่อบูรณาการงานวิจัยให้สามารถสรุปอ้างอิงได้ หรือเพื่อให้ได้ข้อความรู้ในเชิงสรุปผลการวิจัยที่มีอยู่กระจัดกระจายให้มีความชัดเจน กว้างขวาง ลุ่มลึกมากกว่าที่จะได้รับจากงานวิจัยแต่ละเรื่อง (Cooper & Lindsay, 1997)

ด้านประเภทของการสังเคราะห์งานวิจัย Wiratchai และ Wongwanich (2002) ได้กล่าวถึงประเภทของการสังเคราะห์งานวิจัยไว้ 2 ประเภท ได้แก่

1.1 การสังเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Synthesis) คือ การสังเคราะห์เนื้อหาสาระเฉพาะส่วนที่เป็นข้อค้นพบของรายงานการวิจัย โดยใช้วิธีการสังเคราะห์ด้วยวิธีการบรรยาย จะได้บทสรุปรวมข้อค้นพบของรายงานการวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ โดยอาจยังคงสาระของงานวิจัยแต่ละเรื่องไว้ด้วย หรืออาจจะนำเสนอบทสรุปรวมลักษณะภาพรวมโดยไม่คงสาระของงานวิจัยแต่ละเรื่องก็ได้

1.2 การสังเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Synthesis) คือ การใช้ระเบียบวิธีทางสถิติมาเป็นการนำเสนอข้อค้นพบจากงานวิจัยทุกเรื่องในหน่วยมาตรฐานเดียวกัน และบูรณาการข้อค้นพบของรายงานการวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ทั้งหมด พร้อมทั้งแสดงให้เห็นความเกี่ยวข้องระหว่างลักษณะงานวิจัยการสังเคราะห์เชิงปริมาณจึงเป็นการวิเคราะห์ผลการวิเคราะห์ (Analysis of analysis) หรือการวิเคราะห์เชิงผสมผสาน (Integrative analysis) หรือการวิจัยงานวิจัย (Research of research) โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์อภิมาน (Meta-analysis)

2. แนวคิดเกี่ยวกับทักษะในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในศตวรรษที่ 21

กลุ่มภาคีเครือข่ายเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (Partnership for 21st century Learning หรือ P 21) ซึ่งเป็นองค์กรที่ประกอบด้วยหลายภาคส่วนมารวมกัน ได้พัฒนากรอบแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ขึ้น โดยได้ระบุหัวข้อสำคัญที่จำเป็นสำหรับความสำเร็จของผู้เรียน ได้แก่ การตระหนักรู้ต่อโลก (Global Awareness) ความรู้พื้นฐานด้านการเงิน เศรษฐกิจ ธุรกิจ และการเป็นผู้ประกอบการ (Financial Economics Business and Entrepreneurial Literacy) ความรู้พื้นฐานด้านความเป็นพลเมือง (Civic Literacy) ความรู้ด้านสุขภาพอนามัย (Health Literacy) ความรู้พื้นฐานด้านสิ่งแวดล้อม (Environment Literacy) ทั้งนี้ได้ระบุทักษะที่จำเป็นไว้ทั้งหมด 3 กลุ่มใหญ่ ได้แก่

2.1 ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม (Learning and Innovation Skills) เป็นทักษะที่กำหนดความพร้อมของเด็กและเยาวชนเข้าสู่การทำงานที่มีความซับซ้อนมากขึ้นในโลกปัจจุบัน

2.2 ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Media and Technology Skills) เป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับเด็กและเยาวชนที่อยู่ในยุคที่มีการใช้เทคโนโลยี และถูกขับเคลื่อนด้วยสื่อ

2.3 ทักษะชีวิตและอาชีพ (Life and Career Skills) เป็นทักษะที่มุ่งเน้นให้เด็กและเยาวชน พัฒนาทักษะชีวิตการดำรงชีวิตในสังคม ความสามารถในการจัดการอารมณ์และการประกอบอาชีพ

3. บริบทที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาเด็กและเยาวชน

ทฤษฎีนิเวศวิทยา (Ecological System Theory) พัฒนาโดย Uric Bronfenbrenner (1995) นักจิตวิทยาชาวอเมริกันที่ให้ความสนใจบริบทของสิ่งแวดล้อมว่ามีผลต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน ทฤษฎีนิเวศวิทยาอธิบายระบบสิ่งแวดล้อม 4 ระบบ เรียงตามลำดับจากบริบทที่อยู่ใกล้ชิด มีปฏิสัมพันธ์กันกับเด็กและเยาวชนโดยตรงมากที่สุด ไปสู่ระบบของสิ่งแวดล้อมที่ห่างไกลออกไป ดังนี้

3.1. ระบบจุลภาค (Micro System) เป็นสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลตรงและใกล้ชิดเด็กและเยาวชนในชีวิตประจำวัน (Immediate Environment) เด็กและเยาวชนจะได้รับอิทธิพลโดยตรงจากบุคคลที่อยู่ในสภาพแวดล้อมนี้ ได้แก่ พ่อแม่ เพื่อน ครู วัดหรือโบสถ์ โรงเรียน สื่อ และภาคส่วนต่าง ๆ ที่มีความใกล้ชิดกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนโดยตรง เป็นต้น ตัวอย่างของปฏิสัมพันธ์ในระบบจุลภาคนี้ เช่น การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ ความขัดแย้งของครอบครัว ความสัมพันธ์กับเพื่อน โรงเรียน เพื่อนบ้าน เป็นต้น

3.2 ระบบปฏิสัมพันธ์ (Meso Systems) เป็นสิ่งแวดล้อมที่เป็นผลจากความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่ใกล้ตัวเด็กและเยาวชนที่ร่วมกันมากกว่า 1 ประเภท เช่น การทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างครู ครอบครัว ชุมชน เด็กและเยาวชน บ้าน เด็กและเยาวชนจะได้รับอิทธิพลจากที่เป็นประสบการณ์ร่วมระหว่างครอบครัวและโรงเรียน โรงเรียนกับวัด หรือการส่งเสริมการเรียนรู้ในบ้าน ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน พ่อแม่ และเด็ก ตลอดจนการมีความร่วมมือกันระหว่างบ้านและโรงเรียนในการพัฒนาเด็กและเยาวชน การเชื่อมประสานระหว่างกลไกการทำงานด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนระดับพื้นที่กับส่วนกลาง เป็นต้น

3.3 ระบบภายนอก (Exo System) เป็นสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบทางอ้อมต่อเด็กและเยาวชน ระบบนี้เป็นอิทธิพลทางอ้อมที่มาจากสิ่งแวดล้อมที่เด็กอาศัยอยู่ ได้แก่ ภาคีเครือข่าย และโครงการวิจัยที่ไม่ใช่ลักษณะของกิจกรรมที่สร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกันของคนในชุมชน

3.4 ระบบมหภาค (Macro System) เป็นสิ่งแวดล้อมชั้นที่อยู่ภายนอกสุด เป็นบริบทของสิ่งแวดล้อมที่ไม่เฉพาะเจาะจง และอยู่ห่างจากเด็กและเยาวชน เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 และสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ

4. บริบททางกฎหมายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน

กฎหมายระหว่างประเทศหลักคือ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและกฎหมายภายในประเทศหลัก ได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ซึ่งมีสาระสำคัญว่าด้วยเรื่องการคุ้มครองสิทธิ์และเสรีภาพของเด็กและเยาวชน แนวทางการพัฒนาเด็กและเยาวชนในทุกช่วงวัย โดยการร่วมมือกันของภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน และประชาสังคม อาจสรุปกฎหมายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนข้างต้นในรูปตารางดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปกฎหมายสำคัญเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน

ประเภทของกฎหมายสำคัญเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน	สาระสำคัญ	ประเด็นที่ครอบคลุม
1. กฎหมายระหว่างประเทศหลัก คือ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก	การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของเด็ก	- สิทธิที่จะอยู่รอด - สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา - สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครอง - สิทธิที่จะมีส่วนร่วมกับสังคม
2. พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546	แนวทางการปฏิบัติที่คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็ก	- การปฏิบัติต่อเด็ก - การสงเคราะห์เด็ก - การคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก - การส่งเสริมความประพฤติเด็ก - กองทุนคุ้มครองเด็ก
3. พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 และพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560	ส่งเสริมและพัฒนาเด็กและเยาวชนในทุกกลุ่ม	- สิทธิในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพ - สิทธิของเด็กพิการ เด็กที่มีข้อจำกัดทางการเรียนรู้และเด็กที่มีความสามารถพิเศษในการได้รับการศึกษาที่เหมาะสม - สิทธิของเด็กและเยาวชนในการรับบริการสาธารณสุขที่ได้มาตรฐาน - สิทธิของเด็กและเยาวชนในการพักผ่อน เล่น และทำกิจกรรมนันทนาการ

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสังเคราะห์งานวิจัย Wiratchai และ Wongwanich (2002) ได้สังเคราะห์งานวิจัยทางการศึกษาด้วยการวิเคราะห์อภิมานและการวิเคราะห์เนื้อหา การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์รายงานการวิจัยทางการศึกษาและที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาจำนวน 179 เรื่อง ทำสรุปย่อและจัดกลุ่มตามเนื้อหาสาระเป็น 10 กลุ่มอาทิ ด้านหลักสูตร ด้านปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ ด้านการประเมินวิธีการสอน ด้านการบริหารการศึกษา ด้านคุณภาพการนิเทศการศึกษา ด้านการแนะแนวด้านการวิจัยและพัฒนา ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา ด้านวิทยาการวิจัย ด้านจิตวิทยาสังคมและพฤติกรรมศาสตร์ ด้านสภาวะวิถีชีวิตในชุมชนและการบริหารองค์กร ข้อค้นพบในการวิจัยมีข้อเสนอแนะ 4 ประการ 1) การกระตุ้นให้นักการศึกษาทำวิจัยชั้นสูง 2) ควรนำผลการวิจัยไป

ใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติ 3) องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยควรส่งเสริมให้จัดกิจกรรมอบรมการทำวิจัยและจัดกิจกรรมเผยแพร่งานวิจัย 4) ควรมีการพัฒนาเทคนิคการวิเคราะห์และสังเคราะห์งานวิจัยโดยใช้สถิติขั้นสูง

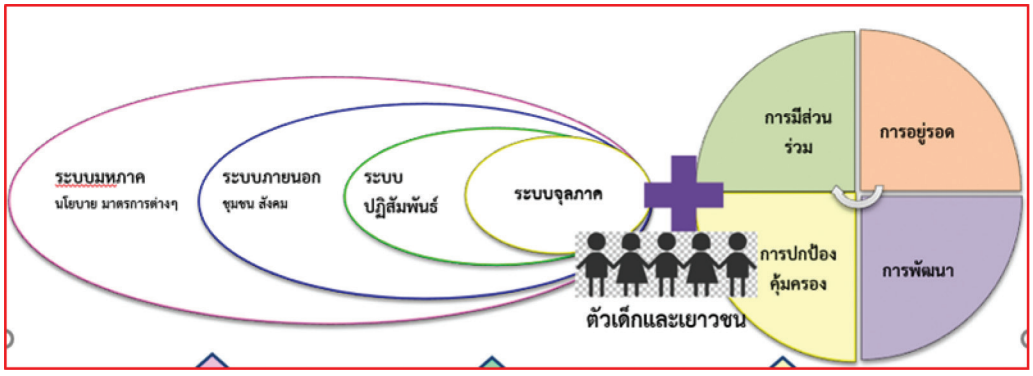
Educational Research Division, Department of Academic Affairs (1999) ได้สังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอนภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษา วัตถุประสงค์เพื่อนำผลการวิเคราะห์จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีการเรียนและวิธีการสอนวิชาภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษามาสังเคราะห์ประชากร คือ งานวิจัยเกี่ยวกับวิธีการเรียนการสอนภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษาที่เผยแพร่ในช่วงปี พ.ศ. 2533-2541 เครื่องมือที่ใช้วิจัยประกอบด้วยแบบประเมินคุณภาพวิจัยและแบบสรุปรายงานการวิจัย ได้คัดเลือกงานวิจัยที่ผ่านเกณฑ์การประเมินจำนวน 73 เรื่อง สำหรับทำการสังเคราะห์ สรุปผลการวิจัยได้ว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีการเรียนการสอนภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษาเกือบทั้งหมดร้อยละ 98.6 เป็นวิทยานิพนธ์ ผลการสังเคราะห์พบว่า วิธีการเรียนและการสอนทุกวิธี (ใช้สื่อการสอนกิจกรรม และแบบผสมผสาน) มีอิทธิพลต่อผู้เรียนอย่างมีนัยสำคัญ

Narot และ Bunterm (1999) ได้สังเคราะห์งานวิจัยทางการศึกษาในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2539-2542 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานภาพและประมวลองค์ความรู้งานวิจัยทางการศึกษาในช่วงปี พ.ศ. 2539-2542 โดยจำแนกประเด็นการสังเคราะห์ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ข้อค้นพบที่สำคัญจากงานวิจัยพบว่า ปริมาณงานวิจัยกลุ่มใหญ่ที่สุด เป็นการวิจัยในประเด็นแนวทางการจัดการศึกษาและหรือการพัฒนาการเรียนการสอน 446 เรื่อง (ร้อยละ 40.43) รองลงมาคือ เทคโนโลยีทางการศึกษา 155 เรื่อง (ร้อยละ 13.91) และหลักสูตรและการสอน 130 เรื่อง (ร้อยละ 11.67)

วิธีการวิจัย

1. กรอบแนวคิดการวิจัย

การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในประเทศไทยครั้งนี้ มีกรอบการวิจัยใน 2 ประเด็นหลัก คือ แนวคิดอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (สิทธิที่จะอยู่รอด สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครอง และสิทธิที่จะมีส่วนร่วมกับสังคม) และแนวคิดทฤษฎีระบบนิเวศวิทยาของ Bronfenbrenner (เด็กและเยาวชน ระบบจุลภาค ระบบปฏิสัมพันธ์ ระบบภายนอก ระบบมหภาค) ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการสังเคราะห์งานวิจัย

2. วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นงานวิจัยด้านเด็กและเยาวชน และกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อมูลสัมภาษณ์ โดยกลุ่มตัวอย่างที่เป็นงานวิจัยด้านเด็กและเยาวชนมีเกณฑ์การคัดเข้า ได้แก่ งานวิจัยเชิงประจักษ์ที่เกี่ยวกับ

เด็กและเยาวชน ใช้คำสำคัญในการสืบค้น ได้แก่ “เด็ก” “เยาวชน” “วัยรุ่น” “โรงเรียน” “ครอบครัว” “นักเรียน” “นักศึกษา” งานวิจัยนั้นที่ได้รับทุนสนับสนุนจากแหล่งทุนวิจัย 3 แหล่ง คือ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) กรมกิจการเด็กและเยาวชน (ดย.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ (สสส.) งานวิจัยนั้นได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยในช่วงปี พ.ศ. 2555-2559 งานวิจัยนั้นสามารถสืบค้นรายงานฉบับเต็มได้ ส่วนเกณฑ์คัดออก ได้แก่ วิทยานิพนธ์ระดับอุดมศึกษา บทความปริทัศน์ บทความเชิงวิเคราะห์และสังเคราะห์ต่าง ๆ ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อมูลสัมภาษณ์เป็นนักวิจัย ผู้ปฏิบัติงาน และนักนโยบายด้านเด็กและเยาวชน วุฒิการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาโทขึ้นไป มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยด้านเด็กและเยาวชนตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป จำนวน 7 ท่าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบบันทึกลักษณะทั่วไปของงานวิจัย 2) แบบประเมินคุณภาพงานวิจัย และ 3) แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับการวิจัยด้านเด็กและเยาวชนในประเทศไทยและทิศทางการวิจัยด้านเด็กและเยาวชนใน 10-20 ปีข้างหน้า เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้ผ่านการตรวจสอบความคุณภาพโดยการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) คณะวิจัยและผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกที่มีความเชี่ยวชาญด้านการวิจัยและการประเมินผล จำนวน 10 ท่าน

การเก็บรวบรวมข้อมูล มีวิธีการดังนี้ 1) ติดต่อประสานงานกับแหล่งทุนและทำการสืบค้นงานวิจัยจากฐานข้อมูลที่ได้รับทุนในช่วงปี พ.ศ. 2555-2559 ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย กรมกิจการเด็กและเยาวชน และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ 2) ประชุมระดมความคิดในทีมวิจัยเพื่อกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก การแยกแยะงานวิจัยตามหมวดหมู่และประเภทงานวิจัย และกำหนดประเด็นที่จะนำมาสังเคราะห์ และ 3) เดินทางไปสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 7 ท่านในประเด็นเกี่ยวกับการวิจัยด้านเด็กและเยาวชนในประเทศไทย และทิศทางการวิจัยด้านเด็กและเยาวชนใน 10-20 ปีข้างหน้าและนำผลมาวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการสังเคราะห์งานวิจัยด้วยวิธีปริทัศน์แบบพรรณนา (Narrative Review) และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

ผลการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในประเทศไทยครั้งนี้ พบว่า

1. งานวิจัยที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในประเทศไทย ที่ครอบคลุมฐานข้อมูลวิจัยระดับชาติ 3 แหล่ง ได้แก่ งานวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) งานวิจัยของกรมกิจการเด็กและเยาวชน (ดย.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ (สสส.) โดยในช่วงเวลาของการเก็บรวบรวมข้อมูลรายงานวิจัยฉบับเต็มในช่วงปี พ.ศ. 2561-2562 เป็นช่วงเวลาในการปรับเปลี่ยนโครงสร้างหน่วยงานวิจัยระดับชาติ จึงทำให้คณะผู้วิจัยไม่สามารถเข้าถึงรายงานฉบับเต็มจากฐานข้อมูลวิจัยระดับชาติแหล่งที่ 4 คือ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ได้งานวิจัยที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในประเทศไทยเหล่านี้ได้รับทุนช่วงปี พ.ศ. 2555-2559 โดยใช้คำสำคัญ เช่น เด็ก เยาวชน วัยรุ่น ครอบครัว โรงเรียน นักเรียน นักศึกษา ในการค้นหาพบงานวิจัยที่มีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์ที่กำหนด ตลอดจนมีเนื้อหาสาระ ประเด็นวิจัย และความพอเพียงของข้อมูลที่สามารถนำมาสังเคราะห์ได้ จำนวน 181 เล่ม จากจำนวน 404 เล่ม ที่ปรากฏในการสืบค้น ข้อมูล ณ วันที่ 22 ตุลาคม พ.ศ. 2561

ด้านผลการจัดหมวดหมู่เนื้อหาตามกรอบการวิจัยใน 2 ประเด็นหลัก คือ แนวคิดอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก และทฤษฎีระบบนิเวศวิทยาของ Bronfenbrenner (1995) พบว่า 3 อันดับแรกที่มีงานวิจัยมากที่สุด ได้แก่

อันดับที่ 1 คือ งานวิจัยในกลุ่มสิทธิที่จะมีส่วนร่วมกับสังคมในระบบปฏิสัมพันธ์ (Meso System)

ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมที่ใกล้ชิดกับตัวเด็กและเยาวชนโดยตรง เช่น รูปแบบการเรียนรู้ หลักสูตรต่าง ๆ มีจำนวนมากที่สุด จำนวน 55 เล่ม (ร้อยละ 30.38)

อันดับที่ 2 คือ งานวิจัยในกลุ่มสิทธิที่จะมีส่วนร่วมกับสังคมในระบบภายนอก (Exo System) ที่เน้นสิ่งแวดล้อมที่มีผลทางอ้อมต่อเด็กและเยาวชน เช่น เครือข่ายสังคม ระบบสนับสนุน ระบบเฝ้าระวัง ฐานข้อมูลต่าง ๆ มีจำนวน 36 เล่ม (ร้อยละ 19.89)

อันดับที่ 3 คือ งานวิจัยในกลุ่มสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองที่ศึกษาระบบภายนอก (Exso System) เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่มีผลทางอ้อมต่อเด็กและเยาวชน เช่น เครือข่ายสังคม ระบบสนับสนุน ระบบเฝ้าระวัง ฐานข้อมูลต่าง ๆ มีจำนวน 19 เล่ม (ร้อยละ 10.5)

2. ผลการวิเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพแบบปริทัศน์พรรณนา โดยมีงานวิจัยที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกและมีข้อมูลเพียงพอที่นำมาสังเคราะห์ได้จำนวน 181 เล่ม ตามกรอบการวิจัย 2 แนวคิดร่วมกัน กล่าวคือ แนวคิดอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (สิทธิที่จะอยู่รอด สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครอง และสิทธิที่จะมีส่วนร่วมกับสังคม) และแนวคิดทฤษฎีระบบนิเวศวิทยาของ Bronfenbrenner (เด็กและเยาวชน ระบบจุลภาค ระบบปฏิสัมพันธ์ ระบบภายนอก ระบบมหภาค) มีผลการวิเคราะห์ ดังนี้

2.1 งานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์จัดกลุ่มตามสิทธิที่จะอยู่รอด จำนวน 9 เล่ม เมื่อพิจารณาเนื้อหาตามทฤษฎีนิเวศวิทยา แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 งานวิจัยที่ศึกษาตัวเด็กเยาวชน และระบบจุลภาค มีจำนวน 1 เล่ม คือ การพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพองค์รวมของวัยรุ่นที่ติดเชื้อ HIV ด้วยแนวคิดเป้าหมายชีวิต ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสัมภาษณ์วัยรุ่นที่ติดเชื้อ HIV เกี่ยวกับประสบการณ์มีชีวิตอยู่กับ HIV การรับรู้เป้าหมายในชีวิตและการดูแลสุขภาพองค์รวม 2) การค้นหาเป้าหมายชีวิต 3) การออกแบบเส้นทางชีวิตเพื่อเป้าหมายชีวิต 4) การปฏิบัติจริงเพื่อเป้าหมายที่เป็นจริง 5) การประเมินผลการปฏิบัติและการส่งเสริมการลงมือทำในการดูแลตนเองแบบองค์รวม

กลุ่มที่ 2 การอยู่รอดที่ศึกษาระบบปฏิสัมพันธ์ มีจำนวน 6 เล่ม เป็นงานที่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมพฤติกรรมด้านสุขภาพและการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงโดยการดูแลส่งเสริมสุขภาพซึ่งเน้นที่สุขภาพทางกายเป็นหลัก งานวิจัยในกลุ่มนี้ศึกษาการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กเรื่องโภชนาการ การป้องกันและแก้ไขปัญหาภาวะน้ำหนักเกินและโรคอ้วนโดยใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐาน นอกจากนี้งานวิจัยในกลุ่มงานวิจัยสิทธิ์ในการอยู่รอดที่ศึกษาระบบ ปฏิสัมพันธ์ การศึกษาเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในเยาวชนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน การส่งเสริมการจัดงานบุญประเพณีที่ปลอดแอลกอฮอล์ การจัดโครงการโรงเรียนวิถีพุทธให้ครูและนักเรียนได้ประพฤติและปฏิบัติในทางที่ดีงามในชุมชน

กลุ่มที่ 3 การอยู่รอดที่ศึกษาระบบภายนอก มีจำนวน 2 เล่ม เป็นงานวิจัยที่ว่าด้วยเรื่องสุขภาวะของเด็กและเยาวชน โดยทั้งสองเรื่องเน้นที่การจัดการปัญหาโรคอ้วนและภาวะน้ำหนักเกินในเด็กและการเรียนรู้บูรณาการหลักสูตรการเรียนการสอนเรื่องคุณค่าของผักและผลไม้

2.2 งานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ จัดกลุ่มตามสิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง จำนวน 33 เล่ม เมื่อพิจารณาตามทฤษฎีนิเวศวิทยา แบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มดังนี้

กลุ่มที่ 1 งานวิจัยสิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครองที่ศึกษาตัวเด็กเยาวชน และระบบจุลภาค มีจำนวน 9 เล่ม โดยงานวิจัยในกลุ่มนี้เป็นการศึกษาวิจัยกลุ่มเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เด็กเยาวชนที่มีความพิการในรูปแบบต่าง ๆ เด็กที่กระทำผิดและอยู่ในศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชน

กลุ่มที่ 2 งานวิจัยสิทธิ์ที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครองที่ศึกษาระบบปฏิสัมพันธ์ มีจำนวน

5 เล่ม โดยงานวิจัยในกลุ่มนี้ศึกษาการให้ความช่วยเหลือหรือคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่พิการเปราะบาง หรืออยู่ในกลุ่มเสี่ยงต่อภยันตราย

กลุ่มที่ 3 งานวิจัยสิทธิ์ที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง ศึกษาระบบภายนอก มีจำนวน 19 เล่ม เป็นงานวิจัยที่ว่าด้วยการคุ้มครองอันตรายที่เกิดกับเด็กและเยาวชน คุ้มครองคุณภาพชีวิต การศึกษา การตั้งครรภ์ ปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ ที่ส่งผลกับเด็กทั่วไป เด็กกำพร้า เด็กยากไร้ เด็กยากจน เด็กพิการ กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการคุ้มครองเด็ก ได้แก่ ข้าราชการองค์กรกลาง ข้าราชการในพื้นที่ ตำรวจ ภาคีเครือข่ายในชุมชน องค์กรรัฐ เอกชน ประชาสังคม เป็นต้น

2.3 งานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ จัดกลุ่มตามสิทธิที่ได้รับการพัฒนา จำนวน 42 เล่ม เมื่อพิจารณาเนื้อหาตามทฤษฎีนิเวศวิทยา แบ่งออกเป็น 4 กลุ่มดังนี้

กลุ่มที่ 1 การพัฒนาที่ศึกษาตัวเด็กเยาวชน และระบบจุลภาค มีจำนวน 14 เล่ม ที่เน้นการส่งเสริมทักษะในศตวรรษที่ 21 ในด้านต่าง ๆ การใช้เทคโนโลยีและการรู้เท่าทันสื่อ การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านภาษา ด้านวิทยาศาสตร์ และด้านคณิตศาสตร์ ซึ่งเป็นความรู้พื้นฐานหลักที่ใช้ในการศึกษาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตลอดจนศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

กลุ่มที่ 2 การพัฒนาที่ศึกษาระบบปฏิสัมพันธ์ มีจำนวน 9 เล่ม โดยงานวิจัยในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะเป็นงานที่พัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยการใช้โรงเรียนเป็นฐาน (การใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้ กิจกรรมหนุนเสริมโดยครู) และการใช้ชุมชนเป็นฐาน (การพัฒนาการจัดการความรู้ แหล่งเรียนรู้ในชุมชน)

กลุ่มที่ 3 การพัฒนาที่ศึกษาระบบภายนอก จำนวน 14 เล่ม เป็นงานวิจัยที่ว่าด้วยการพัฒนาเครือข่ายเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนด้านการศึกษา จิตอาสาสิ่งแวดล้อม ชุมชน เป็นต้น กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็ก ได้แก่ นักเรียนอายุ 6 ถึง 15 ปี ครู บุคลากรในพื้นที่ นักวิชาการ สถานศึกษา องค์กรในภาคประชาสังคม เป็นต้น

กลุ่มที่ 4 การพัฒนาที่ศึกษาระบบมหภาค จำนวน 6 เล่ม โดยงานวิจัยในกลุ่มนี้ เป็นการศึกษาปัจจัยด้านผู้เรียนและโรงเรียนที่ส่งผลต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนวิทยาศาสตร์ นโยบายและยุทธศาสตร์ทางการศึกษาของประเทศที่ประสบความสำเร็จ การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาคุณภาพเด็กและเยาวชนระดับพื้นที่ เป็นต้น

2.4 งานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ จัดกลุ่มตามสิทธิการมีส่วนร่วม จำนวน 70 เล่ม เมื่อพิจารณาเนื้อหาตามทฤษฎีนิเวศวิทยา แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มดังนี้

กลุ่มที่ 1 การมีส่วนร่วมกับสังคมที่ศึกษาตัวเด็กเยาวชน และระบบจุลภาค มีจำนวน 6 เล่ม เป็นงานวิจัยที่ให้เด็กและเยาวชนได้เข้ามามีส่วนร่วมเป็นผู้วิจัยลงพื้นที่ในชุมชน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในโครงการ เนื้อหาที่ศึกษามีแตกต่างออกไปในหลายประเด็น

กลุ่มที่ 2 การมีส่วนร่วมกับสังคมที่ศึกษาระบบปฏิสัมพันธ์ มีจำนวน 55 เล่ม โดยงานวิจัยในกลุ่มนี้เน้นการนำประเพณีหรือวัฒนธรรมในท้องถิ่นมาใช้สำหรับการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กและเยาวชน หรือสร้างการเรียนรู้ให้กับเด็กและเยาวชน

กลุ่มที่ 3 การมีส่วนร่วมกับสังคมที่ศึกษาระบบภายนอก มีจำนวน 36 เล่ม เป็นงานวิจัยที่ว่าด้วยการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นแสดงออก การมีส่วนร่วมฟัง และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องที่มีผลกระทบกับตนเอง ชุมชน และสังคม การได้รับข้อมูลข่าวสารที่มุ่งส่งเสริมคุณภาพชีวิตของเด็กทั้งทางสังคม จิตใจ และคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรม กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน ได้แก่ นักเรียน ครู บุคลากรในพื้นที่ นักวิชาการ สถานศึกษา ภาคีเครือข่ายในชุมชน องค์กรรัฐ เอกชน องค์กรในภาคประชาสังคม เป็นต้น

จากผลการสังเคราะห์เนื้อหางานวิจัยตามทฤษฎีนิเวศวิทยาพบว่า การวิจัยระบบมหภาพมีค่อนข้างน้อย โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาร่วมกับประเด็นการมีส่วนร่วมตามกรอบอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กที่ศึกษาระบบมหาภาพนั้น ไม่พบงานวิจัยในกลุ่มนี้เลย ซึ่งสอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเห็นว่า งานศึกษาในระบบมหภาคที่ให้ความสำคัญกับแนวปฏิบัติ นโยบาย กฎหมาย ความแตกต่างทางวัฒนธรรมและเทคโนโลยีที่มีผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนยังมีน้อย

อภิปรายผล

จากผลการศึกษารวบรวม คัดเลือก และจัดประเภทงานวิจัยเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน มีข้อสังเกตที่น่าสนใจคือ รายงานการวิจัยที่ศึกษาที่สืบค้นได้จำนวนมากกว่าครึ่งไม่สามารถนำมาสังเคราะห์สร้างองค์ความรู้ต่อไปได้ เนื่องจากเป็นงานวิจัยที่ซ้ำซ้อนกัน ซึ่งสอดคล้องกับเป็นงานวิจัยที่เป็นรายงานการนำเสนอความก้าวหน้าระยะต่าง ๆ หรือรายงานการนำเสนอการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน

ในภาพรวมผลการวิเคราะห์เนื้อหางานวิจัยเชิงคุณภาพตามกรอบการวิจัย 2 แนวคิด กล่าวคือ แนวคิดอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก และแนวคิดทฤษฎีระบบนิเวศวิทยาของ Bronfenbrenner (1995) พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่ที่ศึกษาเป็นงานวิจัยที่มุ่งคุ้มครองสิทธิของเด็กด้านสิทธิที่จะได้รับการพัฒนา โดยเฉพาะการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 และสิทธิที่จะมีส่วนร่วมกับสังคมที่เป็นโอกาสที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ชุมชน และสังคม ด้านระบบนิเวศวิทยาของเด็กและเยาวชนพบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่ศึกษานิเวศวิทยาในระบบปฏิสัมพันธ์ในรูปแบบของกรณีศึกษา (Case Study) และการวิจัยแบบชุมชนมีส่วนร่วม (Participatory Research) ที่เป็นการศึกษารูปแบบและลักษณะของหลักสูตรการเรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีที่มีผลต่อเด็กและเยาวชน อย่างไรก็ตามหากพิจารณาประเด็นการวิจัยของงานวิจัยที่นำมาศึกษาพบว่า ในด้านสิทธิที่จะมีชีวิตรอดนั้น งานวิจัยทั้งหมดจะเน้นไปที่สุขภาพทางกายของเด็กและเยาวชน จึงยังขาดงานวิจัยที่ส่งเสริมสุขภาพทางอารมณ์และจิตใจ ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นเพราะประเด็นด้านสุขภาพทางอารมณ์และจิตใจของเด็กและเยาวชนเป็นงานศึกษาที่ต้องใช้ทักษะและความรู้ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านค่อนข้างมาก และมีนักวิจัยที่เชี่ยวชาญในด้านนี้ค่อนข้างน้อย ในด้านสิทธิที่จะได้รับการพัฒนา งานวิจัยส่วนใหญ่จะเน้นให้เด็กและเยาวชนเคารพเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ภาษาและค่านิยมของท้องถิ่น ซึ่งเป็นเสมือนค่านิยมที่เด็กถูกปลูกฝังจากคนในสังคม ในขณะที่ยังไม่มีงานวิจัยที่จะส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนเข้าใจเสรีภาพขั้นพื้นฐานของตนและเคารพสิทธิมนุษยชนที่ทุกคนรวมถึงตัวเด็กและเยาวชนเองพึงมี นอกจากนี้งานวิจัยส่วนใหญ่จะเน้นการพัฒนาความสามารถพื้นฐานทั่วไปทางด้านร่างกายและจิตใจของเด็กและเยาวชน แต่ยังขาดงานวิจัยที่เจาะจงไปที่การพัฒนาบุคลิกภาพความสามารถพิเศษโดยเฉพาะในด้านสิทธิการได้รับการปกป้องคุ้มครองนั้น ยังไม่มีงานวิจัยที่เข้าไปช่วยเหลือเด็กและเยาวชนผู้ลี้ภัย สุดท้ายในด้านสิทธิที่จะมีส่วนร่วมกับสังคม งานวิจัยส่วนใหญ่จะเป็นงานวิจัยที่จัดโครงการเนื้อหาให้เด็กได้เข้ามาเรียนรู้มากกว่าเป็นการส่งเสริมให้เด็กมีเสรีภาพในการเข้าถึงสื่อต่าง ๆ ด้วยตนเอง โดยเฉพาะการเข้าถึงสื่อผ่านเทคโนโลยีที่ทันสมัย เป็นต้น

สำหรับประเด็นเนื้อหาการวิจัยพบว่า ประเด็นที่มีการศึกษาวิจัยมากที่สุดคือ ทักษะศตวรรษที่ 21 โดยมีงานวิจัยที่ศึกษากลุ่มทักษะการเรียนรู้ที่กำหนดความพร้อมของเด็กและเยาวชน เข้าสู่การทำงานที่มีความซับซ้อนมากขึ้นในโลกปัจจุบัน อย่างไรก็ตามการศึกษาวิจัยที่มียังขาดประเด็นของทักษะที่สำคัญในการใช้ชีวิตของเด็กและเยาวชนในปัจจุบันในเรื่องทักษะทางสังคมและทักษะข้ามวัฒนธรรม (Social and Cross Cultural Skills) ภาวะผู้นำและความรับผิดชอบ (Leadership and Responsibility) การทำงานร่วมกับผู้อื่น Collaboration เป็นต้น งานวิจัยที่เกี่ยวกับ

การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในศตวรรษที่ 21 นี้ หากพิจารณาตามกรอบแนวคิดอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก จะอยู่ในเรื่องของสิทธิที่จะได้รับการพัฒนาและในกรอบของทฤษฎีระบบนิเวศวิทยาจะอยู่ในส่วนของระบบจุลภาค ซึ่งเป็นงานศึกษาวิจัยที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันที่ก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 มาระยะหนึ่งแล้ว ทั้งนี้มีการศึกษาวิจัยในประเด็นนี้ค่อนข้างมาก ส่วนหนึ่งอาจเนื่องมาจากในระยะหลังหน่วยงานที่สนับสนุนทุนวิจัยเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน จะมีการกำหนดประเด็นการให้ทุนในเรื่องการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ไว้เป็นประเด็นหนึ่งมาโดยตลอด อีกทั้งประเด็นนี้ยังเป็นประเด็นที่อยู่ในแผนการศึกษาของชาติด้วย ในขณะที่ประเด็นอื่น ๆ เช่น ทักษะข้ามวัฒนธรรม ทักษะทางสังคม การทำงานร่วมกับผู้อื่น อาจถูกมองว่าเป็นประเด็นรองเมื่อเทียบกับเรื่องทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ข้อความรู้จากการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนของประเทศไทยตามภารกิจด้านต่าง ๆ เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนของ Department of Children and Youth (2017) สรุปเป็นสาระสำคัญได้ดังนี้

1. ด้านการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชน ข้อความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์งานวิจัยที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์และขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนในประเด็นการเรียนรู้และทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ของ Panich (2014) และ Kay (2010) เป็นงานวิจัยต้นแบบที่เน้นตัวเด็กและเยาวชน ด้านการคิดวิเคราะห์และการมีจิตสาธารณะ ด้านการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล งานวิจัยมาตรฐานการปฏิบัติที่เน้นปฏิสัมพันธ์ของเด็กและเยาวชนกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวที่การเรียนรู้บนฐานความหลากหลายและการผสมผสานทางวัฒนธรรม งานวิจัยมาตรฐานการปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ของครูและชุมชนการเรียนรู้ออนไลน์ในเรื่อง การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (ICT) เพื่อพัฒนาทักษะความคิดของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 4-6 แม้ว่าข้อความรู้จากการสังเคราะห์งานวิจัยในครั้งนี้ จะทำให้ได้แนวทางที่เป็นต้นแบบและมาตรฐานการปฏิบัติในการขับเคลื่อนและใช้ประโยชน์จากงานวิจัยในเชิงปฏิบัติการได้ อย่างไรก็ตามผลการสังเคราะห์งานวิจัยพบว่า มีงานวิจัยเพียงไม่กี่เรื่องที่ให้ความสำคัญกับงานวิจัยที่เน้นจัดการเชิงระบบและเชิงนโยบาย อันจะทำให้การใช้ประโยชน์และขับเคลื่อนงานวิจัยมีทิศทางและได้รับความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาการเรียนรู้และศักยภาพเด็กและเยาวชน

2. ด้านการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของเด็กและเยาวชน การขับเคลื่อนและใช้ประโยชน์งานวิจัยในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของเด็กและเยาวชนนี้ อิงตามแนวคิดการคุ้มครองทางสังคมขั้นพื้นฐาน หรือมาตรฐานขั้นต่ำของการคุ้มครองทางสังคมที่เป็นสิทธิเบื้องต้นที่ประชาชนทุกคนในประเทศหนึ่งพึงมีกลุ่มเป้าหมาย คือ เด็กและเยาวชนผู้พิการ หรือมีความต้องการพิเศษ เด็กและเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ เด็กและเยาวชนผู้กระทำผิด โดยการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ ได้แก่ งานวิจัยการออกแบบสื่อเพื่อการจัดการเรียนรู้วิชาศิลปะสาขาทัศนศิลป์อย่างเต็มรูปแบบสำหรับนักเรียนตาบอดสนิท การพัฒนาและทดสอบประสิทธิภาพสื่อคอมพิวเตอร์มัลติมีเดียเพื่อการเรียนรู้การใช้งานโปรแกรมประยุกต์สำหรับนักศึกษาผู้พิการทางการได้ยิน ต้นแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์แบบมีปฏิสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาไทยสำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ใช้ภาษามลายูถิ่นเป็นภาษาแม่ รวมทั้งต้นแบบการจัดการความรู้ การพัฒนาคู่มือและแบบปฏิบัติที่ดีในการป้องกันพฤติกรรมที่เป็นปัญหาและความรุนแรง

3. ด้านการส่งเสริมสวัสดิการของเด็กและเยาวชน การขับเคลื่อนและใช้ประโยชน์งานวิจัยที่เป็นปัญหาระดับชาติ ซึ่งได้แก่ ปัญหาน้ำหนักเกินและโรคอ้วน และพฤติกรรมเสี่ยงการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ จุดเด่นของงานวิจัยกลุ่มนี้เน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กในเรื่องโภชนาการ

การป้องกันและแก้ไขปัญหาภาวะน้ำหนักเกินและโรคอ้วน โดยใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐาน มีกิจกรรม เช่น การจัดให้เด็กและผู้สูงอายุได้ร่วมกันปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการรับประทานผักและผลไม้ การฝึกให้บันทึกการรับประทานผักและผลไม้ การพัฒนาสื่อการเรียนการสอนในเรื่องการบริโภคผักผลไม้ของนักเรียนและเยาวชน ครู ผู้สูงอายุ การพัฒนาหลักสูตร และการมีกิจกรรมร่วมกันระหว่างนักเรียน โรงเรียน และภาคีอื่น ๆ ในชุมชน อันเป็นการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันและแก้ไขปัญหาภาวะน้ำหนักเกินและโรคอ้วนในเด็กและเยาวชนอย่างยั่งยืน สำหรับพฤติกรรมเสี่ยง และการส่งเสริมสุขภาพในเด็กและเยาวชนที่เน้นการลดพฤติกรรมเสี่ยงและส่งเสริมสุขภาพในเด็กและเยาวชน ได้แก่ การเสริมสร้างสุขภาพแบบองค์รวมของวัยรุ่นที่ติดเชื้อ HIV และการลดละเลิกการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของวัยรุ่นในชุมชน

สรุปผล

การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในประเทศไทยในครั้งนี้ ครอบคลุมฐานข้อมูลวิจัยระดับชาติ 3 แหล่ง ได้แก่ งานวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย งานวิจัยของกรมกิจการเด็กและเยาวชน และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพที่ได้รับทุนในช่วงปี พ.ศ. 2555-2559

ผลการจัดหมวดหมู่ตามกรอบการวิจัยใน 2 แนวคิดหลัก คือ 1) แนวคิดอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ได้แก่ ด้านสิทธิการอยู่รอด สิทธิการได้รับการปกป้องคุ้มครอง สิทธิการได้รับการพัฒนา และสิทธิในการมีส่วนร่วม และ 2) ทฤษฎีระบบนิเวศวิทยาของ Bronfenbrenner (1995) ได้แก่ ระบบจุลภาค ระบบปฏิสัมพันธ์ ระบบภายนอก และระบบมหภาค พบว่า 3 อันดับแรกที่มีงานวิจัยมากที่สุด ได้แก่ 1) งานวิจัยเกี่ยวกับสิทธิเด็กที่จะมีส่วนร่วมกับสังคม ในระบบปฏิสัมพันธ์ (Mesosystem) 2) งานวิจัยในกลุ่มสิทธิเด็กที่จะมีส่วนร่วมกับสังคมในระบบภายนอก (Exosystem) และ 3) งานวิจัยในกลุ่มสิทธิเด็กที่จะได้รับการคุ้มครองในระบบภายนอก (Exosystem)

จากการสังเคราะห์งานวิจัยตามกรอบการวิจัย พบว่า 1) งานวิจัยในกลุ่มสิทธิการอยู่รอดยังมีอยู่น้อยมาก และยังไม่พบงานวิจัยในกลุ่มนี้ที่ศึกษาเกี่ยวกับระบบมหภาค 2) งานวิจัยในกลุ่มสิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง งานวิจัยในกลุ่มนี้เช่นเดียวกับกลุ่มแรกที่ไม่พบการวิจัยเกี่ยวข้องกับระบบมหภาค 3) งานวิจัยในกลุ่มสิทธิที่จะได้รับการพัฒนา งานวิจัยในกลุ่มนี้พบว่า มีการศึกษาวิจัยในทุกระบบของทฤษฎีระบบนิเวศวิทยาของ Bronfenbrenner (1995) ได้แก่ ระบบจุลภาค ระบบปฏิสัมพันธ์ ระบบภายนอก และระบบมหภาค 4) งานวิจัยในกลุ่มสิทธิการมีส่วนร่วมในกลุ่มนี้พบว่า มีการศึกษาวิจัยในทุกระบบนิเวศวิทยายกเว้นงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับระบบมหภาค

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัยมากขึ้นทั้งด้านจำนวนและประเด็นต่าง ๆ ที่ครอบคลุมการพัฒนาเด็กและเยาวชนในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับระบบมหภาคซึ่งมีการศึกษาอยู่น้อย ภายใต้สภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สังคมการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้เด็กและเยาวชนมีการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างมีพลังและมีทิศทาง รวมทั้งควรสนับสนุนงานวิจัยที่มีผลกระทบสูงและเน้นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กและเยาวชน ควรสนับสนุนส่งเสริมการวิจัยที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนที่เน้นความร่วมมือเชิงเครือข่ายเชิงพื้นที่ (Area-based Collaborative Research) ให้ความสำคัญกับการวิจัยเชิงผลลัพธ์ที่ตอบโจทย์การใช้งานจริง และให้ความสำคัญกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาในเด็กและเยาวชนซึ่งพบว่า ปัจจุบันหลายปัญหามีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้น เช่น ภาวะน้ำหนักเกินและโรคอ้วนในเด็ก ปัญหาความรุนแรงในเด็กและเยาวชน ปัญหาการใช้สื่อสังคมออนไลน์และติดเกม เป็นต้น

2. ผู้ให้ทุนสนับสนุนงานวิจัยควรให้ความสำคัญกับมาตรฐานด้านการวิจัย การมีข้อมูลเชิงประจักษ์เพื่อสนับสนุนผลการศึกษา ความเคร่งครัดในการออกแบบการวิจัยและการดำเนินการวิจัยตามวิธีวิทยาของการวิจัย การนำเสนอผลงานวิจัยต่อสาธารณะหรือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยเฉพาะในงานวิจัยและพัฒนาต้นแบบหรือมาตรฐานการปฏิบัติการที่นำไปสู่แบบปฏิบัติที่ดี (Best Practices) ในเด็กและเยาวชน

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายงานการศึกษา เรื่อง การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนในประเทศไทยที่ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนการวิจัย (สกว.) พ.ศ. 2562 คณะวิจัย ประกอบด้วย ศาสตราจารย์ ดร.อรัญญา ตุ้ยคำภีร์ รองศาสตราจารย์ศิริพร สัจจานันท์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมพร โกมารทัต ดร.นิปัทม์ พิชญโยธิน ดร.จิรภัทร รวีภัทรกุล และ ดร.พนิตา เสือวรรณศรี

References

Bronfenbrenner, U. (1995). Developmental ecology through space and time: A future perspective. In P. Moen, G. H. Elder, & K. Jr. Lüscher (Eds.), *Examining lives in context: Perspectives on the ecology of human development* (pp. 619-647). American Psychological Association.

Bronfenbrenner, U., & Morris, P. A. (1998). The ecology of developmental process. In W. Damon, & R. M. Lerner (Eds.), *Handbook of child psychology, vol. 1: Theoretical models of human development* (pp. 992-1028). John Wiley and Sons.

Cooper, H., & Lindsay, J. J. (1997). Research synthesis and meta-analysis. In L. Bickman, & D. J. Rog (Eds.), *Handbook of applied social research method* (pp. 315-337). Sage Publication.

Department of Children and Youth. (2017). *Strategic plan for research on children and youth 2017-2021*. Ministry of Social Development and Human Security. [in Thai]

Educational Research Division, Department of Academic Affairs. (1999). *Research synthesis on teaching English in the elementary school*. Ministry of Education. [in Thai]

Kay, K. (2010). 21st century skills: Why they matter, what they are, and how we get there. In J. A. Ballanca, & R. Brandt (Eds.), *21st century skills: Rethinking how students learn* (pp. XIII-XXXI). Solution Tree.

Narot, P., & Bunterm, T. (1999). *The synthesis of educational research in Thailand between 1996 and 1999.* Faculty of Education, Khon Kaen University. [in Thai]

Panich, V. (2014). *Learning management in 21st century: Theory toward implementation*. The Siam Commercial Foundation. [in Thai]

Wiratchai, N., & Wongwanich, S. (2002). *A synthesis of research in education using meta-analysis and content analysis*. Office of the National Education Commission, Royal Thai Government. [in Thai]

Name and Surname: Somporn Gomaratut
Highest Education: Ph.D. (Education Management), Dhurakij Pundit University
Affiliation: Dhurakij Pundit University
Field of Expertise: Education Management, Curriculum & Instruction, and Japanese

Name and Surname: Arunya Tuicompee
Highest Education: Ph.D. (Counseling Psychology), Minnesota University
Affiliation: Chulalongkorn University
Field of Expertise: Counseling Psychology

Name and Surname: Siriporn Sajjanand
Highest Education: M.S. (Development Economics), National Institute of Development Administration (NIDA)
Affiliation: Bangkok Thonburi University
Field of Expertise: Economics and Business Economics

การศึกษากลุ่มเสี่ยงและปัจจัยปกป้องพฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟน ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันระดับอุดมศึกษาเอกชน ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

STUDY OF RISK GROUPS AND PROTECTIVE FACTORS OF SMARTPHONE ADDICTION BEHAVIORS OF UNDERGRADUATE STUDENTS IN PRIVATE HIGHER EDUCATION INSTITUTES IN BANGKOK AND SURROUNDING AREA

พัชราภา อินทพรต
Patchrapa Intaprot
สำนักการศึกษาทั่วไป สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์
Office of General Education, Panyapiwat Institute of Management

Received: May 25, 2022 / Revised: September 23, 2022 / Accepted: October 3, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลุ่มเสี่ยงและปัจจัยปกป้องพฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟนของนักศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักศึกษาที่กำลังศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันระดับอุดมศึกษาเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร และเขตปริมณฑล โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รวม 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบวัดตัวแปรเชิงสาเหตุและผลของพฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟน จำนวน 7 แบบวัด และมีค่าความเชื่อมั่นตั้งแต่ .88 ถึง .95 ทำการเก็บข้อมูลระหว่างวันที่ 25 กุมภาพันธ์ ถึงวันที่ 30 เมษายน 2565 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์ t-test ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way analysis of variance) และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้น (Stepwise Multiple Regression)

ผลการศึกษากลุ่มเสี่ยงพบว่า นักศึกษาชั้นปีที่ 1 เป็นผู้ที่มีการติดสมาร์ทโฟนน้อยกว่านักศึกษาชั้นปีที่ 2-4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักศึกษาชั้นปีที่ 2-4 เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟนไม่แตกต่างกัน ปัจจัยที่เป็นตัวทำนายพฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟนของนักศึกษาที่สำคัญมี 2 ปัจจัยเรียงจากมากไปน้อย คือ ความเหงา และค่านิยมแบบวัตถุนิยม มีค่าการพยากรณ์ของพฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟนของนักศึกษาระดับปริญญาตรีเท่ากับ 0.48 กล่าวคือ ทั้งสองปัจจัยสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของการติดสมาร์ทโฟนของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ได้ร้อยละ 48 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักศึกษาที่เป็นกลุ่มเสี่ยงเร่งด่วนที่ควรพัฒนาคือ นักศึกษาที่มีพฤติกรรมพฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟนมาก ได้แก่ กลุ่มนักศึกษาชั้นปีที่ 2-4 โดยมีปัจจัยปกป้องที่สำคัญ ได้แก่ ความเหงา และค่านิยมแบบวัตถุนิยม

คำสำคัญ: กลุ่มเสี่ยง ปัจจัยปกป้อง พฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟน

Corresponding Author
E-mail: patchrapaint@pim.ac.th

Abstract

The objective of this research was to study the risk groups and protective factors of undergraduate students' smartphone addiction behaviors. The research sample consisted of 400 purposively selected undergraduate students studying at the bachelor's degree level in private higher education institutions in Bangkok and the surrounding area. The employed data collecting instruments were seven measurement scales to assess causal factors and the outcomes of smartphone addiction behaviors, with reliability coefficients ranging from .88 to .95. Data was collected between February 25 and April 30, 2022. The t-test, one-way analysis of variance and stepwise multiple regression analysis were used for data analysis.

The results of studying the risk groups revealed that the first year students had significantly lower level of smartphone addiction behaviors than those of the second year to fourth year students at the .05 level of statistical significance; while smartphone addiction behaviors of the second year to fourth year students were not significantly different. Loneliness and materialistic values were the two main factors that, in descending order, predicted students' behaviors related to smartphone addiction. The predictive value of smartphone addiction behaviors among undergraduate students was 0.48, indicating that the two factors could, with statistical significance at the .05 level, account for 48 percent of the variance in smartphone addiction among undergraduate students. Students with strong smartphone addiction behaviors, specifically the second year to fourth year students with significant protective factors like loneliness and materialistic values, made up the urgent risk group that needed to be developed.

Keywords: Risk Group, Protective Factors, Smartphone Addiction Behavior

บทนำ

ยุคเทคโนโลยีพลิกผันเป็นยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากเทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Disruption Era) ทำให้การพัฒนาทางเทคโนโลยีเป็นไปอย่างก้าวกระโดด สมาร์ทโฟนได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในวิถีชีวิตของมนุษย์มากยิ่งขึ้น จนกลายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันและเปรียบเสมือนปัจจัยที่ 5 เนื่องจากสมาร์ทโฟนเป็นโทรศัพท์เคลื่อนที่ ที่ผสมผสานการทำงานของคอมพิวเตอร์ ซึ่งสามารถเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตได้กับโทรศัพท์เคลื่อนที่ มีระบบปฏิบัติการที่รองรับโปรแกรมประยุกต์อื่น ๆ และแอปพลิเคชัน (Application) ที่สามารถตอบสนองความต้องการในการใช้สอยของมนุษย์ได้หลากหลายในทุกที่ทุกเวลา อีกทั้งระบบ 5G ที่ถูกพัฒนาจากระบบในอดีตทำให้มีอินเทอร์เน็ตที่เร็วขึ้น จากการตอบสนองความต้องการของผู้ใช้งานที่เปลี่ยนไป สมาร์ทโฟนถูกพัฒนาขึ้นทั้งด้านฮาร์ดแวร์ ซอฟท์แวร์ และแอปพลิเคชัน เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกต่อการใช้งาน หรือการพัฒนาแอปพลิเคชันที่ช่วยแก้ไขปัญหาหรือช่วยให้การทำกิจกรรมของผู้ใช้งานได้สะดวกรวดเร็วขึ้น เรียกได้ว่าเป็นการเติบโตของสมาร์ทโฟนอย่างต่อเนื่อง (Vora, 2015)

การที่บุคคลนิยมติดต่อสื่อสารทางสังคมออนไลน์ผ่านสมาร์ทโฟนเป็นจำนวนมาก โดยทำ

กิจกรรมส่วนใหญ่ผ่านสมาร์ทโฟน ทำให้การดำเนินชีวิตเป็นเรื่องง่ายมากขึ้น เช่น การค้นหาข้อมูล การติดต่อสื่อสาร และการแลกเปลี่ยนข้อมูลก่อให้เกิดวัฒนธรรมก้มหน้า ถ้าบุคคลมีการใช้สมาร์ทโฟนที่มากเกินไปจนเกิดการใช้งานเกินความจำเป็น ส่งผลให้คนในสังคมไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมการใช้สมาร์ทโฟนของตนเองได้ ใช้งานสมาร์ทโฟนสม่ำเสมอเป็นเวลานานกว่าที่ตั้งใจไว้ จนนำไปสู่พฤติกรรมการเสพติดสมาร์ทโฟนขึ้นได้ (Thongjuerpong, 2016) ซึ่งถ้าหากเสพติดขั้นรุนแรงจะก่อให้เกิด โรคโนโมโฟเบีย (Nomo phobia) คือ อาการกลัวไม่มีสมาร์ทโฟนใช้ โดยในแต่ละวันจะใช้เวลาพูดคุยกับผู้คนผ่านโทรศัพท์ในโลกออนไลน์มากกว่าพูดคุยกับผู้คนรอบข้าง และอาการนี้กำลังเสนอให้จัดเป็นโรคจิตเวชประเภทหนึ่งที่อยู่ในกลุ่มวิตกกังวล (Silangam, 2018) อีกทั้งการใช้สมาร์ทโฟนที่ติดต่อกันเป็นระยะเวลานาน ๆ ย่อมทำให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพ รวมถึงก่อให้เกิดผลกระทบต่อตนเองและสังคม และคุณภาพชีวิตโดยเฉพาะในเด็กและเยาวชน ผลกระทบต่อภาวะสุขภาพ จะส่งผลกระทบต่อร่างกายของตัวผู้ใช้ เช่น โรคภัยที่เกิดจากการใช้สมาร์ทโฟนเป็นเวลานาน การพักผ่อนไม่เพียงพอ อาการตาแห้งก่อให้เกิดโรคที่เกี่ยวกับระบบประสาทสายตา สายตาเบลอ เนื่องจากแสงจากหน้าจอของสมาร์ทโฟนสามารถทำลายจอประสาทตา (เรตินา) เกิดอาการเมื่อยล้าบริเวณต้นคอ บ่า ไหล่ และข้อมือ หมอนรองกระดูกเสื่อมสภาพก่อนวัยอันควร เนื่องจากนั่งเล่นมือถือในท่าเดิมเป็นเวลานาน ๆ อาการนิ้วล็อคจากการเกร็งของระบบกล้ามเนื้อ เนื่องจากการใช้นิ้วหนึ่งพิมพ์ข้อความนานเกินไป ทำให้เส้นเอ็นหรือปลอกหุ้มเอ็นที่ใช้ในการงอนิ้วข้อมือตรงบริเวณโคนนิ้วอักเสบ และยังก่อให้เกิดโรคอ้วน นอนไม่หลับ ภาวะเครียด ในขณะที่องค์การอนามัยโลกได้บรรจุให้สมาร์ทโฟนเป็นหนึ่งในรายชื่อวัตถุที่อาจก่อมะเร็ง โดยเฉพาะผู้ใช้สมาร์ทโฟนเป็นเวลานานอย่างต่อเนื่อง อาจเพิ่มโอกาสให้มีความเสี่ยงต่อการเกิดเนื้องอกในสมองมากถึงร้อยละ 40 นอกจากนั้นพฤติกรรมการใช้สมาร์ทโฟนที่มากเกินไปส่งผลทางลบต่อการใช้ชีวิตประจำวัน ความสัมพันธ์ในครอบครัวลดลง ทำให้ขาดการมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้างในโลกของความเป็นจริงมากขึ้น เนื่องจากให้ความสำคัญกับโลกเสมือนจริงที่มองผ่านมือถือตลอดเวลา ทำให้รู้สึกเพิกเฉยต่อเหตุการณ์และบุคคลที่เกิดขึ้นจริง และเกิดความขัดแย้งกับผู้อื่นเพิ่มมากขึ้น รวมถึงการเสพติดสมาร์ทโฟนก่อให้เกิดผลกระทบต่อตนเองและสังคม ผู้เสพติดสมาร์ทโฟนจะเกิดอาการวิตกกังวล กลัวการตกกระแสของสังคม กลัวการไม่ถูกยอมรับจากสังคมในโซเชียลมีเดีย (Thomee et al., 2011)

พฤติกรรมการเสพติดสมาร์ทโฟนนั้นเป็นประเด็นปัญหาที่สำคัญในหลาย ๆ ประเทศ โดยแต่ละประเทศกำลังสนใจที่จะศึกษาหาทางป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมการเสพติดสมาร์ทโฟน จากการสำรวจทั่วโลกพบว่า เด็กและเยาวชนมีภาวะเสี่ยงที่จะมีพฤติกรรมการเสพติดสมาร์ทโฟนมากที่สุด เนื่องจากเป็นช่วงวัยที่อยากรู้อยากลอง ชอบเล่นเกม ชอบเที่ยว และชอบอัปเดตข่าวและกิจกรรมต่าง ๆ ของตนเอง (Tindell & Bohlander, 2012) เช่นเดียวกับในประเทศไทยมีข้อมูลการสำรวจจาก National Statistical Office (2020) โดยเยาวชนที่อายุอยู่ระหว่าง 18-22 ปี ที่ศึกษาในระดับอุดมศึกษาใช้โทรศัพท์มือถือ (ร้อยละ 98.5) และใช้อินเทอร์เน็ต (ร้อยละ 98.2) มากที่สุด ซึ่งกลุ่มอายุที่ใช้โทรศัพท์มือถือแบบสมาร์ทโฟนสูงที่สุดคือ กลุ่มอายุ 15-24 ปี (ร้อยละ 98.8) อีกทั้งมีแนวโน้มของจำนวนผู้ใช้และปริมาณการใช้สมาร์ทโฟนเพิ่มขึ้นอีกในอนาคต จะเกิดความเสี่ยงการติดสมาร์ทโฟนมากกว่าช่วงอายุอื่น เนื่องมาจากเป็นกลุ่มคนที่เกิดและเติบโตมาในยุคดิจิทัล (Digital natives) ใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่บนเว็บสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ตเป็นหลัก ทำให้มีความสามารถในการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตและข้อมูลต่าง ๆ จำนวนมากในเวลาอันรวดเร็ว มีพฤติกรรมรับสื่อแบบติดสื่อใหม่ ปฏิเสธสื่อแบบดั้งเดิม และมีพฤติกรรมในการรับข่าวสารทางสื่อสังคมออนไลน์ หรือโซเชียลเน็ตเวิร์คมากที่สุดและมากกว่ากลุ่มช่วงอายุอื่น ๆ และส่วนใหญ่ไม่ตระหนัก

และมองข้ามปัญหาของพฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟน (Electronic Transactions Development Agency, 2019)

สำหรับข้อมูลดังกล่าวข้างต้นเป็นเหตุทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาและทำความเข้าใจพฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟน โดยมุ่งศึกษาในกลุ่มเยาวชนที่กำลังศึกษาในระดับอุดมศึกษาเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งเป็นช่วงวัยที่มีบทบาทที่สำคัญในการเปลี่ยนแปลงและขับเคลื่อนอนาคตของประเทศทั้งสิ้น ซึ่งในการแก้ไขปัญหาพฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟนจำเป็นต้องรู้สาเหตุก่อนว่ามีปัจจัยใดบ้างที่เกี่ยวข้องในการอธิบายและทำนายพฤติกรรมการเสพติดสมาร์ทโฟน รวมถึงการศึกษาว่านักศึกษากลุ่มใดตามลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังที่มีพฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟนในปริมาณสูง หรือที่เรียกว่านักศึกษาที่เป็นกลุ่มเสี่ยงซึ่งควรได้รับการพัฒนาโดยเร่งด่วน รวมทั้งการเสนอแนะปัจจัยปกป้องที่สำคัญตามลำดับจากมากไปน้อย เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการวางแนวทางป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการเสพติดสมาร์ทโฟนโดยเฉพาะเยาวชน ซึ่งเป็นระดับบุคคลที่จะสร้างประโยชน์กับสังคมและประเทศชาติสืบไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟนของนักศึกษาระดับปริญญาตรีที่มีชีวสังคมและภูมิหลังแตกต่างกัน

2. เพื่อศึกษาปัจจัยปกป้องพฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟนของนักศึกษาระดับปริญญาตรี

สมมติฐานการวิจัย

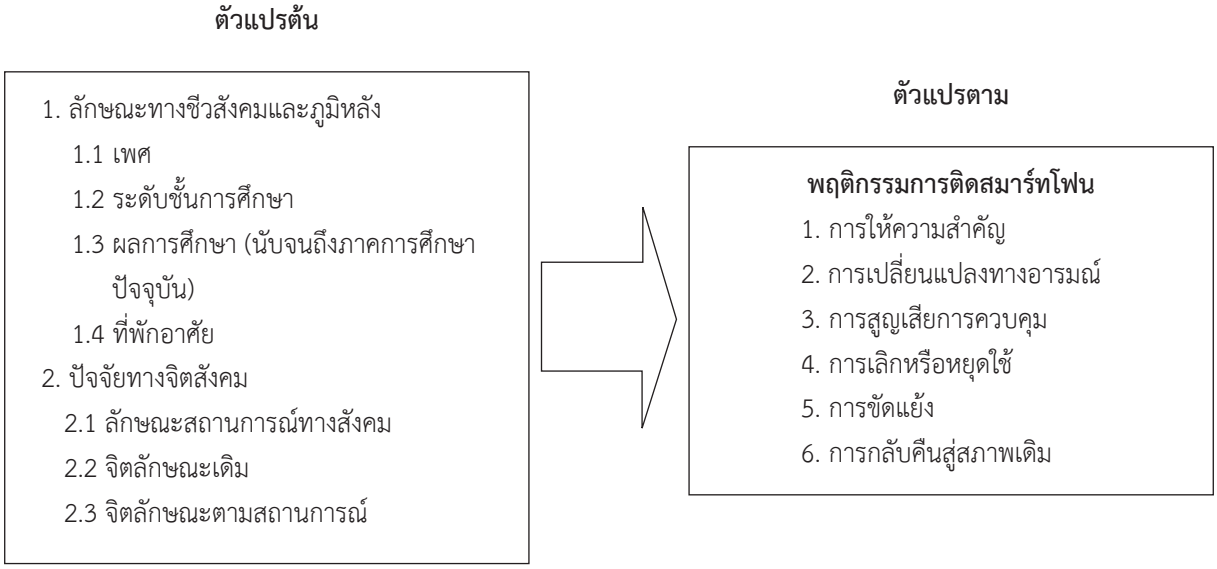
1. นักศึกษาที่มีชีวสังคมและภูมิหลังแตกต่างกันจะมีพฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟนที่แตกต่างกัน

2. ปัจจัยลักษณะสถานการณ์ทางสังคม ตัวแปรจิตลักษณะเดิม และตัวแปรจิตลักษณะตามสถานการณ์อย่างน้อยหนึ่งปัจจัยส่งผลต่อพฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟนของนักศึกษาระดับปริญญาตรี

ทบทวนวรรณกรรม

จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีปฏิสัมพันธ์นิยม (Interactionism Model) (Magnusson & Endler, 1977, pp. 1821; Bhanthumnavin, 2009) มาเป็นหลักในการอธิบายและทำนายพฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ตามแนวพฤติกรรมศาสตร์ ซึ่งมีแนวคิดว่าแม้ในลักษณะสถานการณ์เดียวกัน บุคคลต่าง ๆ ย่อมมีพฤติกรรมที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้นสาเหตุของพฤติกรรมจึงมีสาเหตุมาจากสภาวะจิตหรือลักษณะจิตของบุคคลนั้นรวมเข้ากับลักษณะทางสถานการณ์จึงก่อให้เกิดพฤติกรรมต่าง ๆ ดังนั้นจึงนำแนวความคิดดังกล่าวมาใช้อธิบายปรากฏการณ์ทางพฤติกรรมต่าง ๆ ซึ่งกล่าวโดยสรุปว่า พฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคลเกิดขึ้นจากสาเหตุดังต่อไปนี้ 1) ลักษณะของสถานการณ์ปัจจุบันหรือสภาพแวดล้อมทางสังคมที่บุคคลกำลังเผชิญอยู่ในขณะนั้น ซึ่งจะเอื้ออำนวยหรือขัดขวางการเกิดพฤติกรรม ตัวอย่างเช่น ลักษณะความสัมพันธ์ในครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูจากบิดามารดา รวมถึงการได้รับการฝึกฝนจากโรงเรียนให้มีพฤติกรรมการเป็นพลเมืองดี โดยหากบุคคลมีความเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ต่าง ๆ ตลอดเวลา บุคคลก็มีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมที่สอดคล้องตามที่สถานการณ์ผลักดัน 2) จิตลักษณะเดิมของบุคคลเป็นจิตลักษณะค่อนข้างคงที่ไม่อยู่ภายใต้อิทธิพลของสถานการณ์ปัจจุบัน เป็นจิตลักษณะที่ก่อตัวขึ้นตั้งแต่วัยเด็กสะสมมาถึงปัจจุบัน จากการปลูกฝังอบรมในครอบครัวและโรงเรียน ซึ่งตัวแปรกลุ่มนี้ เช่น ลักษณะมุ่งอนาคตและการควบคุมตน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เป็นต้น 3) จิตลักษณะร่วมกับสถานการณ์ ซึ่งได้ให้คำนิยามว่าปฏิสัมพันธ์แบบกลไก (Machanical Interaction) เป็นปัจจัยทางจิตลักษณะเดิมอย่างน้อย 1 ด้าน ร่วมกับปัจจัยทางสถานการณ์อย่างน้อย 1 ด้าน ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมหนึ่ง ๆ และ 4) จิตลักษณะตามสถานการณ์หรือปฏิสัมพันธ์แบบในตน (Organismic Interaction)

ซึ่งอธิบายถึงลักษณะทางจิตของบุคคลที่กระทำโดยการเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถานการณ์กับจิตลักษณะเดิมของบุคคลก่อให้เกิดจิตลักษณะตามสถานการณ์ของบุคคลนั้น ๆ เช่น ความเครียดอันเกิดจากสถานการณ์ที่เผชิญ ความรู้สึกอันเกิดจากสถานการณ์ รวมไปถึงเจตคติต่อพฤติกรรมที่บุคคลจะกระทำ โดยทั้งหมดอาจจะเกิดขึ้นพร้อมกันได้มากกว่าลักษณะเดียว ซึ่งต้องใช้วิธีการวัดโดยทางอ้อมเพราะสังเกตอาการหรือแสดงออกอาจทำตัวได้ยาก จากแนวคิดและหลักการดังกล่าวทำให้ตัวแปรในงานวิจัยนี้ประกอบด้วย ตัวแปรปัจจัยลักษณะสถานการณ์ทางสังคม อันได้แก่ สภาพแวดล้อมด้านครอบครัว คือ สัมพันธภาพในครอบครัว สภาพแวดล้อมด้านกลุ่มเพื่อน คือ กิจกรรมเหมาะสมที่ทำร่วมกับเพื่อน ตัวแปรจิตลักษณะเดิม คือ ความเหงา และค่านิยมแบบวัตถุนิยม ตัวแปรจิตลักษณะตามสถานการณ์ คือ ความเครียด และการรู้เท่าทันสื่อ และกลุ่มตัวแปรชีวสังคมและภูมิหลังของนักศึกษา คือ เพศ ระดับชั้นการศึกษา ผลการศึกษา และที่พักอาศัย และจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรต้นทุกตัวพบว่า มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟน เช่น งานวิจัยของ Tan et al. (2013, p. 606) พบว่า ความเหงามีผลต่อการใช้โทรศัพท์มือถือ โดยนักศึกษาที่มีคะแนนความเหงาสูงจะใช้เวลาในแต่ละวันในการใช้โทรศัพท์มือถือนานขึ้นและนักศึกษากลุ่มที่มีพฤติกรรมติดมือถือจะมีความเหงาสูงกว่านักศึกษากลุ่มที่ไม่ได้มีพฤติกรรมติดมือถือ เป็นต้น นอกจากนี้ในส่วนของปัจจัยปกป้องพฤติกรรมการติดมาร์ทโฟนเป็นปัจจัยที่ช่วยเพิ่มความต้านทานของนักศึกษาต่อปัจจัยเสี่ยงที่ทำให้เกิดปัญหาการติดมาร์ทโฟน ซึ่งปัจจัยปกป้องนั้นเป็นปัจจัยที่ช่วยในการปรับหรือเปลี่ยนแปลงการตอบสนองต่อสภาวะแวดล้อมให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้น โดย Chansiri (2019) หัวหน้าหน่วยจิตเวชเด็กและวัยรุ่น ฝ่ายจิตเวชศาสตร์ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สภากาชาดไทย กล่าวว่า โดยปกติแล้วเด็กและเยาวชนมักจะเล่นเกมแต่เมื่อเล่นเกมมากเกินไปจนเข้าสู่ภาวะติดเกมแล้วจะถือเป็นความผิดปกติที่ส่งผลกระทบด้านลบต่อตัวเด็ก โดยที่เด็กไม่สามารถจะหยุดยั้งหรือควบคุมตนเองได้อีกต่อไป พวกเขาจะต้องการเล่นเกมอย่างต่อเนื่องและมีระยะเวลาการเล่นเกมที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยไม่สนใจทำกิจกรรมอื่น ๆ นอกจากนี้การเล่นเกมยังสัมพันธ์โดยตรงกับพฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟน คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต หรืออุปกรณ์อื่น ๆ ที่เป็นหน้าจอดิจิทัล เนื่องจากเด็กมักเล่นเกมผ่านอุปกรณ์หน้าจอเหล่านี้ จึงทำให้เด็กที่ติดเกมมักมีพฤติกรรมติดหน้าจอรวมอยู่ด้วย สาเหตุของการติดสมาร์ทโฟนในวัยรุ่นอาจเกิดขึ้นได้จากหลากหลายปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ที่ในโลกยุคปัจจุบันเป็นโลกแห่งเทคโนโลยีและดิจิทัล เกม อินเทอร์เน็ต สื่อโซเชียลมีเดีย และอุปกรณ์หน้าจอ ฯลฯ ล้วนเป็นสิ่งแวดล้อมรอบตัวของเด็กวัยรุ่นนอกเหนือจากการเรียนหนังสือ อีกทั้งยังมีอิทธิพลของสื่อที่เหนี่ยวนำและกระตุ้นให้วัยรุ่นนั้นเข้าสู่สิ่งแวดล้อมเทคโนโลยีและดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง ปัจจัยด้านครอบครัวและคนใกล้ชิด หมายรวมถึงในแง่ของการเป็นตัวอย่างให้แก่เด็ก เช่น พ่อแม่ที่มีพฤติกรรมติดเกม ติดหน้าจอ เวลารับประทานอาหารต้องใช้อุปกรณ์หน้าจอไปด้วย วัยรุ่นก็จะซึมซับและเลียนแบบพฤติกรรมดังกล่าว หรือแม้แต่สภาพแวดล้อมในมหาวิทยาลัย เป็นต้น อย่างไรก็ตามพฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟนสามารถป้องกันได้โดยต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น อาจารย์ที่ปรึกษา สถาบันการศึกษา เริ่มตั้งแต่การจัดสรรเวลาให้นักศึกษามาร่วมกันในการทำกิจกรรมต่าง ๆ หากิจกรรมที่กระตุ้นความสนใจของนักศึกษาได้เช่นเดียวกับการใช้สมาร์ทโฟน ดังนั้นผู้วิจัยจึงเสนอกรอบแนวคิดการวิจัยแสดงตัวแปรต้น ได้แก่ ลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลัง และตัวแปรปัจจัยทางจิตสังคม โดยตัวแปรตาม คือ พฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟน เพื่อหาปัจจัยที่เป็นปัจจัยปกป้องพฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟนของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

จากภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัยประกอบด้วย

ตัวแปรต้น

1. ลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของนักศึกษา ได้แก่ เพศ ระดับชั้นการศึกษา ผลการศึกษา และที่พักอาศัย

2. ปัจจัยทางสังคม ได้แก่

2.1 ลักษณะสถานการณ์ทางสังคม คือ สภาพแวดล้อมด้านครอบครัว ได้แก่ สัมพันธภาพในครอบครัว และสภาพแวดล้อมด้านกลุ่มเพื่อน ได้แก่ กิจกรรมเหมาะสมที่ทำร่วมกับเพื่อน

2.2 จิตลักษณะเดิม โดยพื้นฐานเกิดจากการอบรมและถ่ายทอดทางสังคมจากสถาบันทางสังคม และสั่งสมมาตั้งแต่วัยเด็กและติดตัวบุคคลนั้น ๆ มาในสถานการณ์หนึ่ง ๆ ประกอบด้วยความเหงา และค่านิยมแบบวัตถุนิยม

2.3 จิตลักษณะตามสถานการณ์เป็นจิตลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ที่บุคคลนั้นประสบอยู่ อันเป็นผลของสถานการณ์ปัจจุบันร่วมกับจิตลักษณะเดิมของบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมอย่างใกล้ชิด ประกอบด้วย ความเครียด และการรู้เท่าทันสื่อ

ตัวแปรตาม

ตัวแปรตาม ได้แก่ พฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟน พิจารณาจากการที่นักศึกษาให้ความสำคัญและหมกมุ่นอยู่กับสมาร์ทโฟน มีการใช้สมาร์ทโฟนเป็นเวลานานหรือตลอดเวลา จนไม่สามารถควบคุมตนเองให้หยุดใช้ได้ ซึ่งลักษณะเหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน ผู้วิจัยได้ใช้ลักษณะการติดเทคโนโลยีตามแนวคิดของ Griffiths (2005, pp. 191-197) มาใช้ในการอธิบายถึงลักษณะการติดสมาร์ทโฟนในการวิจัยครั้งนี้ โดยมี 6 องค์ประกอบ คือ 1) การให้ความสำคัญ (Salience) 2) การเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ (Mood modification) 3) การสูญเสียการควบคุม (Loss of control) 4) การเลิกหรือหยุดใช้ (Withdrawal) 5) การขัดแย้ง (Conflict) และ 6) การกลับคืนสู่สภาพเดิม (Relapse)

ประโยชน์ที่ได้รับ

ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนและควบคุมเพื่อปรับพฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟนของนักศึกษาระดับปริญญาตรีที่มีพฤติกรรมติดสมาร์ทโฟนในปริมาณสูง หรือที่เรียกว่านักศึกษาที่เป็นกลุ่มเสี่ยง ซึ่งควรได้รับการพัฒนาโดยเร่งด่วนในสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาที่อยู่ในบริบทเดียวกันให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

วิธีการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษากลุ่มเสี่ยงและปัจจัยปกป้องพฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟน เป็นนักศึกษาที่กำลังศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันระดับอุดมศึกษาเอกชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ปีการศึกษา 2564 โดยข้อมูลจำนวนประชากรรวมทั้งหมด 139,865 คน แบ่งเป็นสถาบันระดับอุดมศึกษาเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 106,863 คน (20 สถาบัน) และสถาบันระดับอุดมศึกษาเอกชนในเขตปริมณฑล จำนวน 33,002 คน (10 สถาบัน) โดยกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยต้องมีคุณสมบัติเบื้องต้นคือ นักศึกษาที่ถูกคัดกรองเบื้องต้นจากแบบสอบถามที่นักศึกษาเลือกคำตอบว่า “เคย” ในแบบสอบถามของข้อความที่ว่า “นักศึกษาเคยพยายามควบคุมหรือหยุดการใช้สมาร์ทโฟนที่ใช้อย่างต่อเนื่องครั้งละนาน ๆ หรือไม่” ซึ่งการประเมินตนเองในข้อนี้จะเป็นข้อมูลที่แสดงให้เห็นว่านักศึกษารับรู้ถึงการใช้งานที่มากกว่าปกติของตนเองจึงพยายามควบคุมการใช้งาน สำหรับวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง เริ่มโดยขั้นแรกใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับสลากรายชื่อจากสถาบันในเขตกรุงเทพมหานครและในเขตปริมณฑลมาจำนวน 15 มหาวิทยาลัย (เขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 10 มหาวิทยาลัย และเขตปริมณฑล จำนวน 5 มหาวิทยาลัย) สำหรับขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมในการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้น (Stepwise Multiple Regression) นั้น กลุ่มตัวอย่างต้องมีไม่ต่ำกว่า 100 คน และกลุ่มตัวอย่างต้องมีจำนวนประมาณ 10-20 คนต่อจำนวนตัวแปรอิสระ 1 ตัวแปร โดยในการวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรสังเกต 11 ตัวแปร จึงมีขนาดตัวอย่างขั้นต่ำ 220 คน และเพื่อป้องกันการสูญหายจึงกำหนดขนาดตัวอย่างในงานวิจัยนี้จำนวน 400 คน (Hair et al., 2010) จากนั้นทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากนักศึกษาที่มีการติดสมาร์ทโฟนโดยการคัดกรองเบื้องต้นจากการตอบแบบสอบถาม ซึ่งจำนวนกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการเทียบสัดส่วนจำนวนประชากรในแต่ละมหาวิทยาลัยจนครบจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 400 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบวัดตัวแปรเชิงสาเหตุและผลของพฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟน โดยแบบวัดมีคุณภาพความเที่ยงตรงและเชื่อถือได้ จากการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมของแบบวัดที่ไม่มีข้อนั้นรวมอยู่ (Item-Total Correlation) หรือค่า *r* โดยค่า *r* มีค่ามากกว่า 0.20 ขึ้นไป และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค โดยมีค่าความเชื่อมั่น 0.70 ขึ้นไป (Saiyot & Saiyot, 1985, pp. 170-171) ซึ่งแบบวัดตัวแปรในการวิจัยครั้งนี้ลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ตัวเลือก และมีความเหมาะสมตามเกณฑ์การพิจารณา ประกอบด้วย 1) แบบวัดพฤติกรรมการใช้สมาร์ทโฟน ค่า *r* เท่ากับ .30-.72 และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคเท่ากับ .85 2) แบบวัดสัมพันธภาพในครอบครัว ค่า *r* เท่ากับ .72-.86 และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ .95 3) แบบวัดกิจกรรมเหมาะสมที่ทำร่วมกับเพื่อน ค่า *r* เท่ากับ .53-.89 และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ .88 4) แบบวัดความเหงา ค่า *r* เท่ากับ .36-.91 และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ .93 5) แบบวัดค่านิยมแบบวัตถุนิยม ค่า *r* เท่ากับ .36-.84 และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ .89 6) แบบวัดความเครียด ค่า *r* เท่ากับ .35-.77 และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ .85 และ 7) แบบวัดการรู้เท่าทันสื่อ ค่า *r* เท่ากับ .70-.93 และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ .95

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการขออนุมัติโครงการวิจัยต่อคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมในการทำวิจัย สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ ตามใบรับรองจริยธรรมการวิจัย หมายเลขรับรอง PIM-REC 001/2565 ตั้งแต่

11 มกราคม 2565 ถึง 11 มกราคม 2566 โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามออนไลน์และชี้แจงรายละเอียดในการเข้าร่วมวิจัยแก่กลุ่มตัวอย่างให้เข้าใจและชัดเจน โดยผลการวิจัยจะใช้สำหรับวัตถุประสงค์ทางวิชาการเท่านั้น และผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลเป็นความลับ ไม่ส่งผลกระทบใด ๆ แก่ผู้เข้าร่วมวิจัย และประสานงานไปยังผู้ที่เกี่ยวข้องในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ด้วยวิธีการส่งลิงก์ข้อมูลเพื่อให้นักศึกษาให้ข้อมูลในแบบสอบถามระหว่างวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2565 ถึงวันที่ 30 เมษายน 2565 เป็นช่วงเวลาของภาคการศึกษา 2 ปีการศึกษา 2564

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้จากแบบสอบถาม ด้วยการนำมาประมวลผลซึ่งใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ด้วยการวิเคราะห์ค่า t-test ความแปรปรวนทางเดียว (One-way analysis of variance) เมื่อพบความแตกต่างทดสอบรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe's Method) เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 1 สำหรับศึกษาความแตกต่างกันทางชีวสังคมและภูมิหลังว่าจะมีพฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟนของนักศึกษาที่แตกต่างกันหรือไม่ และสำหรับวัตถุประสงค์ข้อ 2 ใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้น (Stepwise Multiple Regression) เพื่อหาเปอร์เซ็นต์การทำนายที่สำคัญและลำดับการทำนายตัวแปรตามของงานวิจัย คือ พฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟนของนักศึกษา เฉพาะตัวแปรต้นที่เป็นตัวแปรทางชีวสังคมและภูมิหลังที่เป็นข้อค้นพบจากคำตอบวัตถุประสงค์ข้อ 1 ว่าจะมีเปอร์เซ็นต์การทำนายที่สำคัญและลำดับการทำนายตัวแปรตาม คือ พฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟนเป็นอย่างไร

ผลการวิจัย

1. การเปรียบเทียบพฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟนของนักศึกษาที่มีชีวสังคมและภูมิหลังแตกต่างกัน

ผู้วิจัยใช้ t-test และความแปรปรวนทางเดียว (F-test) และวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe's Method) วิเคราะห์ความแตกต่างของพฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟน จำแนกตามตัวแปรชีวสังคมและภูมิหลัง (เพศ ระดับชั้นการศึกษา ผลการศึกษา ที่พักอาศัย) ปรากฏผลการวิเคราะห์ดังตารางที่ 1 และตารางที่ 2

ตารางที่ 1 ค่าสถิติของ t-test และความแปรปรวนทางเดียว (F-test) ของพฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟนของนักศึกษาที่มีลักษณะชีวสังคมและภูมิหลังแตกต่างกัน

ลักษณะชีวสังคมและภูมิหลัง	สถิติที่ใช้	ค่า t/F	P
เพศ	t	-.47	.64
ระดับชั้นการศึกษา	F	8.80	.00*
ผลการศึกษา	F	.53	.72
ที่พักอาศัย	F	1.56	.20

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 2 การทดสอบรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ่ของค่าเฉลี่ยพฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟนของนักศึกษาตามระดับชั้นการศึกษา

ระดับชั้นการศึกษา	นักศึกษาชั้นปีที่ 1 $\bar{x}_1$ = 2.99	นักศึกษาชั้นปีที่ 2 $\bar{x}_2$ = 3.35	นักศึกษาชั้นปีที่ 3 $\bar{x}_3$ = 3.52	นักศึกษาชั้นปีที่ 4 $\bar{x}_4$ = 3.41
นักศึกษาชั้นปีที่ 1	-	.01*(-.36)	.00*(-.53)	.04*(-.42)
นักศึกษาชั้นปีที่ 2	.01*(-.36)	-	.55	.98
นักศึกษาชั้นปีที่ 3	.00*(-.53)	.55	-	.92
นักศึกษาชั้นปีที่ 4	.04*(-.42)	.98	.92	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1 พบว่า พฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟนของนักศึกษาแปรปรวนไปตามระดับของตัวแปรอิสระเพียงตัวแปรเดียว ได้แก่ ระดับชั้นการศึกษา และเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของกลุ่มที่แบ่งตามระดับตัวแปรต้นตามตารางที่ 2 พบว่า 1) นักศึกษาชั้นปีที่ 1 เป็นผู้ที่มีการติดสมาร์ทโฟนน้อยกว่านักศึกษาชั้นปีที่ 2-4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักศึกษาชั้นปีที่ 2-4 เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟนไม่แตกต่างกัน

2. การวิเคราะห์ปัจจัยปกป้องพฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟนของนักศึกษาระดับปริญญาตรี

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้น (Stepwise Multiple Regression) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบปริมาณการทำนายจากตัวทำนาย 6 ตัว ว่ามีตัวแปรหรือปัจจัยเชิงเหตุใดที่สามารถใช้ทำนายการติดสมาร์ทโฟนของนักศึกษาได้ดี คล้ายคลึง หรือแตกต่างกันอย่างไร โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในกลุ่มรวมและในกลุ่มย่อยตามลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังเฉพาะที่ปรากฏว่ามีนัยสำคัญ จากการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ซึ่งผลการวิเคราะห์ ได้แก่ ระดับชั้นการศึกษาของนักศึกษา โดยนักศึกษากลุ่มเสี่ยงคือ นักศึกษาชั้นปีที่ 2-4 ที่มีค่าเฉลี่ยพฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟนอยู่ในระดับมาก ผู้วิจัยจึงได้แบ่งระดับผลการศึกษาแบ่งเป็น 3 กลุ่มคือ 1) กลุ่มนักศึกษารวมทั้ง 4 ชั้นปี 2) กลุ่มนักศึกษาชั้นปีที่ 1 (กลุ่มเสี่ยงน้อย) และ 3) กลุ่มนักศึกษาชั้นปีที่ 2-4 (ที่เป็นกลุ่มเสี่ยงมาก) ปรากฏผลการวิเคราะห์ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการทำนายพฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟนของนักศึกษาระดับปริญญาตรีจำแนกตามระดับชั้นการศึกษา

กลุ่ม	จำนวนคน	ปัจจัย 6 ตัวแปร				
		% ทำนาย	$R^2adjust$	ตัวทำนาย	ค่า b	ค่าเบต้า (β)
นักศึกษาชั้นปีที่ 1	142	24.00*	.24	5, 4	.37, .24	.32, .22
นักศึกษาชั้นปีที่ 2-4	258	59.00*	.59	3, 4	.44, .35	.53, .30
รวม	**400**	**49.00***	**.48**	**3, 4**	**.36, .39**	**.43, .35**

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตัวทำนายที่ 1 คือ สัมพันธภาพในครอบครัว ตัวทำนายที่ 2 คือ กิจกรรมเหมาะสมที่ทำร่วมกับเพื่อน
ตัวทำนายที่ 3 คือ ความเหงา ตัวทำนายที่ 4 คือ ค่านิยมแบบวัตถุนิยม
ตัวทำนายที่ 5 คือ ความเครียด ตัวทำนายที่ 6 คือ การรู้เท่าทันสื่อ

จากตารางที่ 3 พบว่า ค่าการพยากรณ์ ($R^2adjust$) ของพฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟนของนักศึกษารวมทั้ง 4 ชั้นปี นักศึกษาชั้นปีที่ 1 และนักศึกษาชั้นปีที่ 2-4 พบว่า มีค่าเท่ากับ 0.48, 0.24 และ 0.59 ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยตัวแปรทางจิตสังคมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟนของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 กลุ่มเสี่ยงน้อย คือ ความเครียดและค่านิยมแบบวัตถุนิยม ส่วนตัวแปรทางจิตสังคมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟนของนักศึกษารวมทั้ง 4 ชั้นปี และชั้นปีที่ 2-4 ที่เป็นกลุ่มเสี่ยงมาก คือ ความเหงา และค่านิยมแบบวัตถุนิยม

อภิปรายและสรุปผล

1. การเปรียบเทียบพฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟนของนักศึกษาระดับปริญญาตรีที่มีชีวสังคมและภูมิหลังแตกต่างกัน ได้แก่ เพศ ระดับชั้นการศึกษา ผลการศึกษา ที่พักอาศัย ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

การวิเคราะห์ลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของนักศึกษาพบว่า ระดับชั้นการศึกษาที่แตกต่างกันมีผลต่อพฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟนของนักศึกษา โดยนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มีพฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟนน้อยกว่านักศึกษาชั้นปีอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องจากนักศึกษาชั้นปีที่ 1 นั้นต้องปรับตัวในด้านสถานที่เรียน การเรียน สิ่งแวดล้อมใหม่ ๆ ทำให้ต้องใส่ใจในเรื่องของการปรับตัว รวมถึงยังมีเพื่อนที่เพิ่งรู้จักกัน กลุ่มเพื่อนยังมีน้อย ทำให้การใช้เวลาในส่วนของสมาร์ทโฟนเป็นเรื่องที่สำคัญน้อยกว่า แตกต่างจากรุ่นพี่ที่มีความลงตัวในทุก ๆ เรื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Wang et al. (2016) พบว่า อายุแต่ละช่วงวัยที่แตกต่างกัน ย่อมมีความต้องการใช้งานที่แตกต่างกัน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Wattananukul et al. (2017) ค้นพบว่า ปัจจัยทางชีวสังคมและภูมิหลังของวัยรุ่นคือ ระดับชั้นการศึกษาที่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Homthuanlom (2019) ที่ศึกษาการตัดสินใจเล่นเกมออนไลน์ผ่านมือถือพบว่า ระดับชั้นการศึกษามีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเล่นเกมออนไลน์ผ่านโทรศัพท์มือถือ

2. ปัจจัยปกป้องพฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟนของนักศึกษาระดับปริญญาตรีตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2

จากผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า ค่าการพยากรณ์ ($R^2adjust$) ของพฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟนของนักศึกษารวมทั้ง 4 ชั้นปี และนักศึกษาชั้นปีที่ 2-4 พบว่า มีค่าเท่ากับ 0.48 และ 0.59 ตามลำดับ ส่วนนักศึกษาชั้นปีที่ 1 เท่ากับ 0.24 แสดงว่า ตัวแปรเชิงสาเหตุทั้งหมดที่นำมาศึกษาในโมเดลสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟนของนักศึกษารวมทั้ง 4 ชั้นปี ได้ร้อยละ 48 นักศึกษา

ชั้นปีที่ 2-4 ได้ร้อยละ 59 และนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ได้ร้อยละ 24 โดยตัวทำนายพฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟนของนักศึกษารวมทั้ง 4 ชั้นปี และนักศึกษาชั้นปีที่ 2-4 ที่สำคัญเรียงจากมากไปน้อย คือ ความเหงา และค่านิยมแบบวัตถุนิยม ส่วนนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ตัวทำนายพฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟน ที่สำคัญเรียงจากมากไปน้อย คือ ความเครียด และค่านิยมแบบวัตถุนิยม ซึ่งสามารถอภิปรายผลการศึกษาได้ดังนี้

2.1 ความเหงามีอิทธิพลต่อการติดสมาร์ทโฟนของนักศึกษา จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าความเหงาส่งผลต่อการติดสมาร์ทโฟน ยิ่งนักศึกษามีความเหงามาก นักศึกษาก็จะยิ่งติดสมาร์ทโฟน ทั้งนี้ความเหงาอาจเกิดจากการที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์ในสังคมน้อย สร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นได้ยากหรือมีความรู้สึกไม่พอใจในรูปแบบของปฏิสัมพันธ์ในสังคม ซึ่งการอยู่แบบโดดเดี่ยวหรือการแยกตัวอาจนำไปสู่ความรู้สึกเหงาได้ หรือแม้แต่การอยู่ท่ามกลางผู้คนมากมายก็เกิดความรู้สึกเหงาได้ รวมทั้งความรู้สึกว่าตนเองด้อยค่า ไม่มีใครรักและเอาใจใส่ ทำให้รู้สึกโดดเดี่ยว อ้างว้าง ความเหงานั้นเป็นความรู้สึกทางลบ ความรู้สึกเป็นทุกข์และไม่น่าพอใจ ซึ่งสามารถรับรู้ได้ด้วยตนเอง เป็นความกังวลใจที่เกิดขึ้น เมื่อสัมพันธภาพทางสังคมของบุคคลไม่น่าพึงพอใจไม่เป็นไปตามความต้องการหรือความคาดหวังของตน โดยความเหงาหรือความรู้สึกว้าเหว่นี้เกิดขึ้นได้ทั้งที่บุคคลอยู่คนเดียวตามลำพังหรืออยู่ในกลุ่มคนมากมายก็ได้ และในขณะเดียวกันสภาพสังคมในปัจจุบันเทคโนโลยีก็เข้ามามีบทบาทในชีวิตมากขึ้น อย่างเช่นสมาร์ทโฟนที่สามารถใช้งานได้ทุกที่และด้วยความสามารถของอุปกรณ์ชนิดนี้สามารถทำให้ผู้ใช้งานสามารถเข้าถึงกิจกรรมต่าง ๆ ได้ เช่น การติดต่อสื่อสาร ค้นหาข้อมูลต่าง ๆ การแบ่งปันข้อมูล การบริโภคสินค้าและบริการต่างๆ หรือการใช้ประโยชน์ทั้งเพื่อตนเองและสังคมได้ตลอดเวลา (Peplau & Perlman, 1982; Bolle, 2014, p. 7) ทำให้การดำเนินชีวิตเป็นเรื่องง่ายมากขึ้น ซึ่งอาจทดแทนการที่บุคคลเกิดความเหงาจากสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น เพราะสามารถทำให้ผู้ใช้มีเพื่อนหรือรู้จักคนอื่นได้ทั่วโลกอย่างไร้พรมแดน เมื่อไม่สามารถสื่อสารหรือการสร้างความสัมพันธ์กับคนรอบข้างหรือสังคมตรงหน้าได้ ทั้งยังมีความสนุกสนาน ตื่นเต้นจากการได้รับข้อมูล ข้อความผ่านแอปพลิเคชันต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเล่น Line Facebook Instragram Twitter หรือการตอบสนองทางสังคมออนไลน์ สร้างความรู้สึกถึงการมีคุณค่าหรือได้รับความรัก ซึ่งก็เหมือนกับได้รับแรงเสริมทางบวกจากการใช้สมาร์ทโฟน (Carbonell et al., 2013, pp. 902-903) นอกจากนี้ในงานวิจัยนี้นักศึกษาชั้นปี 2-4 มีพฤติกรรมติดสมาร์ทโฟนมากกว่านักศึกษาชั้นปีที่ 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ Krajangprateep (2013) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเหงา และพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตในนักศึกษาพบว่า ความเหงาและพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตมีความสัมพันธ์ทางบวก กล่าวคือ เมื่อนักศึกษามีความเหงาเพิ่มสูงขึ้นจะทำให้พฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของนักศึกษาเพิ่มขึ้น ในทางตรงกันข้ามหากนักศึกษามีความเหงาลดน้อยลงจะทำให้พฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตลดลงตามไปด้วย สอดคล้องกับ Weiss (1973) พบว่า ความเหงามีอิทธิพลทางตรงต่อการติดสมาร์ทโฟน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีความเหงาสูงจะมีการติดสมาร์ทโฟนสูง ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า หากนักศึกษาเหงามากเท่าไรก็จะส่งผลต่อการที่นักเรียนจะมีพฤติกรรมติดสมาร์ทโฟนมากเท่านั้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ความเหงาก่อให้เกิดความทุกข์และไม่สบายใจ เนื่องมาจากการรับรู้ว่าตนเองขาดปฏิสัมพันธ์ทางสังคม หรือมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมน้อยกว่าที่ตนต้องการ ทำให้เกิดความรู้สึกไม่พึงพอใจในความสัมพันธ์ทางสังคม สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Young (1999) พบว่า การใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อคลายเหงาของคนในวัยเรียนเป็นสาเหตุสำคัญที่นำไปสู่การใช้อินเทอร์เน็ตในปริมาณที่มากจนถึงขั้นติด และความเหงาเป็นปัญหาที่ทำให้คนหลบหลีกจากชีวิตจริงเข้าสู่อินเทอร์เน็ต ดังนั้นเมื่อนักศึกษาเกิดความเหงา

ก็จะหันไปใช้สมาร์ทโฟนเพื่อชดเชยความรู้สึกหรือความสัมพันธ์ที่ตนเองรู้สึกขาดเนื่องจากนักศึกษาไม่ชอบอยู่โดดเดี่ยว หากไม่สามารถติดต่อกับคนอื่นได้โดยตรงก็มักใช้สมาร์ทโฟนเป็นตัวกลางในการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น เมื่อผู้ใช้สมาร์ทโฟนหยุดใช้ทำให้เกิดความเหงาเป็นสาเหตุให้ใช้สมาร์ทโฟนบ่อยครั้งขึ้นและยาวนานขึ้นจนกลายเป็นผู้ติดสมาร์ทโฟน

2.2 ผลการวิจัยพบผลที่สำคัญบ่งชี้ว่าตัวแปรค่านิยมแบบวัตถุนิยมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟนของนักศึกษาทั้งในภาพรวมและทุกชั้นปี จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าค่านิยมแบบวัตถุนิยมส่งผลต่อการติดสมาร์ทโฟน เมื่อนักศึกษามีค่านิยมแบบวัตถุนิยมมากก็ส่งผลให้ยิ่งติดสมาร์ทโฟนมากขึ้น จะเห็นได้ว่าค่านิยมเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคลว่าจะเป็นไปในทิศทางใดดังที่ Schermerhorn (1997, p. 61) ได้กล่าวถึงการเกิดพฤติกรรมของบุคคลว่า ทัศนคติหรือความรู้สึกของบุคคลทั้งด้านบวก หรือทางด้านลบของบุคคลต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดจะมีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรม แต่ก่อนการเกิดทัศนคติและพฤติกรรมนั้นสิ่งที่สร้างให้เกิดทัศนคติต่อสิ่งต่าง ๆ คือ ความเชื่อและค่านิยม จะเห็นได้ว่าการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมใด ๆ ของบุคคลนั้นก็เกิดขึ้นมาจากค่านิยม Richins และ Dawson (1992, p. 303) กล่าวถึง การให้คุณค่ากับวัตถุก็เป็นส่วนหนึ่งของค่านิยมเรียกว่า “ค่านิยมแบบวัตถุนิยม” ซึ่งเป็นความเชื่อหรือค่านิยมประเภทหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะที่บุคคลให้ความสำคัญกับการได้ครอบครอง การได้มาซึ่งสิ่งที่ตนปรารถนาหรือรูปแบบของการกระทำเพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ต้องการ เมื่อได้สิ่งที่ต้องการแล้วจะทำให้เกิดความสุขจะเห็นได้ว่าค่านิยมแบบวัตถุนิยมเป็นค่านิยมที่บุคคลให้ความสำคัญแก่ทรัพย์สินที่เป็นรูปธรรมตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ บุคคลที่มีค่านิยมแบบวัตถุนิยมจะมีความเชื่อว่าการได้ครอบครองเป็นเจ้าของในทรัพย์สินที่ตนเองปรารถนาเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับชีวิต เพราะเชื่อว่าจะทำให้ชีวิตมีความสุขและเชื่อว่าทรัพย์สินที่ได้มาเป็นเครื่องบ่งชี้ความสำเร็จในชีวิตได้ บุคคลที่มีค่านิยมแบบวัตถุนิยมสูงจะตัดสินความสำเร็จของตนเองและผู้อื่นจากจำนวนและคุณภาพของวัตถุสิ่งของที่ผู้นั้นครอบครอง ลักษณะของค่านิยมแบบวัตถุนิยมมี 3 องค์ประกอบคือ ความเป็นศูนย์กลางของชีวิตความสุขในชีวิตและความสำเร็จในชีวิตดังนี้ 1) การได้ครอบครองทรัพย์สมบัติเป็นหนทางแห่งความสุข (Acquisition as the pursuit of happiness) ผู้มีค่านิยมแบบวัตถุมองว่าทรัพย์สมบัติต่าง ๆ เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อความพึงพอใจและความสุขของชีวิตจึงหาความสุขให้แก่ตนเองโดยการไขว่คว้าทรัพย์สมบัติต่าง ๆ มาครอบครอง 2) การมีศูนย์กลางของชีวิตอยู่ที่การได้ครอบครองเป็นเจ้าของทรัพย์สมบัติ (Acquisition centrality) ผู้มีค่านิยมแบบวัตถุนิยมมองว่าการได้เป็นเจ้าของทรัพย์สินต่าง ๆ เป็นศูนย์กลางหรือจุดมุ่งหมายของชีวิตใช้วัตถุเป็นเครื่องกำหนดแนวทางและพฤติกรรมการดำเนินชีวิต และ 3) การตัดสินความสำเร็จในชีวิตจากการได้ครอบครองทรัพย์สมบัติ (Possession-defined success) ผู้มีค่านิยมแบบวัตถุนิยมตัดสินความสำเร็จในชีวิตทั้งของตนเองและของผู้อื่นด้วยจำนวนและคุณภาพของทรัพย์ที่ได้ครอบครอง พิจารณาความมั่งมีทางวัตถุว่าเป็นตัวบ่งชี้ถึงความสำเร็จในชีวิต ในขณะเดียวกันสมาร์ทโฟนก็เป็นอุปกรณ์สื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถใช้งานได้หลากหลายมากขึ้น แตกต่างไปจากโทรศัพท์มือถือหรือโทรศัพท์เคลื่อนที่ในสมัยก่อนที่ถือเอาคุณสมบัติของการโทรศัพท์และรับสายเป็นหลัก โดยสมาร์ทโฟนเป็นอุปกรณ์ที่มีความแตกต่างกันในส่วนของขนาดหน้าจอ วิธีการใช้งาน และคุณลักษณะอื่น ๆ ซึ่งทำให้เกิดความแตกต่างกันทั้งในแง่ของการใช้งานและประสบการณ์ในการใช้งานสมาร์ทโฟนนั้นได้รับความนิยมและมีการใช้กันอย่างแพร่หลายเพราะมีแอปพลิเคชันและระบบปฏิบัติการต่าง ๆ สำหรับให้ใช้งานได้หลายประเภท สามารถหาซื้อได้ง่าย มีขนาดกะทัดรัด พกพาสะดวกไม่ว่าจะเป็นที่ไหน เช่น ในห้องนอน ห้องน้ำ ห้องทำงาน ห้องอาหาร เป็นต้น จากความสามารถในการใช้งานที่หลากหลายทำให้สมาร์ทโฟนกลายเป็นอุปกรณ์สำคัญ

ที่ผู้ใช้งานสามารถเข้าถึงกิจกรรมต่าง ๆ ได้ เช่นการบริโภคสินค้าและบริการต่าง ๆ การแบ่งปันข้อมูลหรือการใช้ประโยชน์ทั้งเพื่อตนเองและสังคมได้ตลอดทุกที่ทุกเวลา จนสมาร์ทโฟนกลายเป็นอุปกรณ์ที่มีบทบาทในชีวิตของคนเราเป็นอันมากทำให้เกิดการใช้งานและออนไลน์ตลอดเวลา ซึ่งในปัจจุบันนี้สมาร์ทโฟนมีหลายแบรนด์หลายรุ่นหลายราคา มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องให้ใช้งานได้ดีขึ้นรวมทั้งมีการออกแบบตัวเครื่องใหม่เพื่อดึงดูดใจผู้ใช้ให้อยากได้มาครอบครองเป็นเจ้าของ ทำให้สมาร์ทโฟนกลายเป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่งที่มีค่าและมีราคาที่ต้องระวังไม่ให้สูญหายทั้งนี้ Carbonell et al. (2013, pp. 902-903) กล่าวถึงความพอใจที่ได้รับจากสมาร์ทโฟนว่าเป็นเหมือนแรงเสริมทางบวกอย่างเช่น ในเรื่องของอัตลักษณ์และสัญลักษณ์ทางสถานะ สมาร์ทโฟนไม่เพียงแต่ทำงานตามคุณสมบัติที่ปรากฏเท่านั้นแต่ยังทำหน้าที่เหมือนเป็นเครื่องหมายแสดงอัตลักษณ์ของผู้ใช้ ซึ่งก็เป็นไปได้ว่านอกจากการใช้งานแล้วการใช้สมาร์ทโฟนของนักศึกษาอาจมีคุณค่าอื่นที่เกิดขึ้นเหนือกว่าคุณค่าที่เป็นประโยชน์จากการใช้งานด้วยเหตุนี้จึงอาจก่อให้เกิดการตกเป็นทาสทางอารมณ์ของนักศึกษาจนนำไปสู่การติดสมาร์ทโฟนของนักศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Robert et al. (2015, p. 13) ที่พบว่า ค่านิยมแบบวัตถุนิยมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการติดสมาร์ทโฟนของนักศึกษา เช่นเดียวกันกับงานวิจัยของ Lee et al. (2014, p. 377) ที่พบว่า ค่านิยมแบบวัตถุนิยมมีอิทธิพลต่อการใช้สมาร์ทโฟนของคนไต้หวันในลักษณะย้ำทำหรือพฤติกรรมซ้ำ ๆ (Compulsive Behavior) ดังนั้นจากการทบทวนทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวสรุปได้ว่าค่านิยมแบบวัตถุนิยมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟนของนักศึกษา

2.3 ความเครียดมีอิทธิพลต่อการติดสมาร์ทโฟนของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สอดคล้องกับงานวิจัยของ Petprayoon (2017) สะท้อนให้เห็นว่าความเครียดในชีวิตส่งผลต่อการติดสมาร์ทโฟนของนักศึกษาเมื่อนักศึกษาเกิดความเครียดในชีวิตสูงก็จะยิ่งติดสมาร์ทโฟนมากขึ้น ความเครียดในชีวิตนั้นอาจเกิดจากสถานการณ์ต่าง ๆ ที่นักศึกษาประสบอยู่ อาจเป็นสถานการณ์จากสภาพแวดล้อมทั้งที่บ้าน มหาวิทยาลัย หรือสังคมที่นักศึกษาใช้ชีวิตอยู่ แล้วนำไปสู่ความคับข้องใจ หงุดหงิดใจ ไม่สบายใจ และวิตกกังวล แล้วก็พยายามหาหนทางที่จะทำให้ตนเองผ่อนคลายจากสภาพที่เป็นอยู่ โดยเฉพาะนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ต้องมีการปรับตัวในหลายเรื่องจากพฤติกรรมวัยเด็กไปสู่วัยผู้ใหญ่ ไม่ใช่แค่การปรับตัวด้านร่างกายแต่รวมถึงด้านสังคม ทำให้นักศึกษาชั้นปีที่ 1 มีความเครียดสูงกว่านักศึกษาอีก 3 ชั้นปี อย่างมีนัยสำคัญ (Rojanahasadin, 2021) อีกทั้งสมาร์ทโฟนเป็นอุปกรณ์ที่พกพาสะดวกสามารถนำติดตัวไปได้ทุกที่ (Bolle, 2014, p. 7) จึงทำให้เกิดการใช้งานได้ตลอดเวลาพอเกิดความเครียดแล้วไม่รู้จะทำอย่างไรก็อาจทำให้ใช้สมาร์ทโฟนมากขึ้น เมื่อเกิดเหตุการณ์ในลักษณะนี้บ่อย ๆ ขึ้น ก็ทำให้เกิดการใช้สมาร์ทโฟนไปเรื่อยอย่างต่อเนื่องโดยไม่คำนึงถึงผลลัพธ์ที่เป็นโทษตามมา เพื่อทำให้เกิดความพอใจและผ่อนคลายจากความรู้สึกทุกข์ใจ ไม่สบายใจหรือความเครียดจากสภาพที่เผชิญอยู่ จึงเป็นเหตุให้เกิดการติดสมาร์ทโฟน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผลการวิจัยพบผลที่สำคัญบ่งชี้ว่ากลุ่มนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 2-4 มีการติดสมาร์ทโฟนในปริมาณสูง หรือที่เรียกว่านักศึกษาที่เป็นกลุ่มเสี่ยง ซึ่งต้องได้รับการพัฒนาโดยเร่งด่วนคือชั้นปีที่ 2-4 ที่มีพฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟนในระดับสูง โดยเสนอแนะปัจจัยปกป้องที่ได้จากการวิเคราะห์โดยมีปัจจัยปกป้องที่สำคัญอันดับแรก ได้แก่ ความเหงา ผู้วิจัยเสนอว่าควรส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์หรือกิจกรรมสันทนาการต่าง ๆ เพื่อเตรียมความพร้อมในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านจิตใจ อารมณ์ และสังคมให้กับนักศึกษา เป็นการสร้างความสนุกสนาน สร้าง

สัมพันธภาพกับเพื่อน รวมถึงการปลูกฝังการเรียนรู้การทำงานเป็นทีม กิจกรรมที่สามารถจัดให้นักศึกษานั้นมีหลายกิจกรรม อาทิเช่น กิจกรรมปฐมนิเทศ กิจกรรมรับน้องใหม่ กิจกรรมกีฬาสัมพันธ์ รวมถึงการสร้างชมรมต่าง ๆ เพื่อรองรับความสนใจของนักศึกษา เช่น ชมรมกีฬา ชมรมดนตรี ชมรมหมากล้อม ชมรมพุทธศาสนา เป็นต้น และเมื่อนักศึกษามีความพร้อมในทุกด้านดังกล่าวแล้วย่อมทำให้สามารถดำเนินชีวิตในมหาวิทยาลัย/สถาบันการศึกษาได้อย่างมีความสุข ทำให้ไม่รู้สึกโดดเดี่ยว อ้างว้าง หรือการมีปฏิสัมพันธ์ในสังคมน้อย ซึ่งจะนำมาสู่ความเหงาได้ ทำให้เป็นผลต่อการเกิดพฤติกรรมติดสมาร์ทโฟน

1.2 นักศึกษาระดับปริญญาตรีทุกชั้นปีได้รับอิทธิพลจากค่านิยมแบบวัตุนิยมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟน ผู้วิจัยเสนอว่าควรส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมในด้านต่าง ๆ เช่น กิจกรรมทางวิชาการ รวมถึงการจัดตั้งสโมสรนักศึกษา เพื่อให้นักศึกษาได้มีเวทีในการแสดงออกถึงความสามารถและเป็นการพัฒนาตนเองเพื่อสร้างความภูมิใจในตนเองและมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองมากขึ้น โดยไม่จำเป็นต้องไปยึดติดกับวัตถุเพียงอย่างเดียว หรือใช้วัตถุเป็นเครื่องกำหนดแนวทางและพฤติกรรมการดำเนินชีวิตเพื่อให้ตนเองมีความสุข

1.3 นักศึกษาชั้นปีที่ 1 แม้จะมีพฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟนน้อยกว่านักศึกษาชั้นปีอื่น ๆ และได้รับอิทธิพลจากความเครียดที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟน ผู้วิจัยเสนอว่าควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดแทรกการผ่อนคลายความเครียดให้แก่นักศึกษา รวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมในมหาวิทยาลัยที่ช่วยผ่อนคลายความเครียด เช่น พื้นที่สีเขียว การจัดมุมพักผ่อนให้มากขึ้น และการจัดกิจกรรมคลายเครียด เช่น การจัดกิจกรรมดนตรีกลางแจ้ง การจัดงานกีฬาสี หรือควรจัดการสำรวจปัญหาสุขภาพจิตของนักศึกษาก่อนเข้าเรียน เพื่อเป็นการป้องกันและส่งเสริมสุขภาพจิตและเป็นการเฝ้าระวังปัญหาสุขภาพจิตไม่ให้มีระดับความรุนแรงมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟนของนักศึกษา ได้รับอิทธิพลหลักจากปัจจัยในลักษณะของความเป็นจิตลักษณะเดิม คือ ตัวแปรความเหงา ความเครียด และตัวแปรค่านิยมแบบวัตถุนิยมที่สามารถพัฒนาหรือสร้างความเปลี่ยนแปลงได้ โดยนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการทำการวิจัยเชิงทดลอง โดยการเปรียบเทียบความเหงา/ค่านิยมแบบวัตถุนิยมของนักศึกษาก่อนและหลังการทดลองของกลุ่มทดลอง และเปรียบเทียบความเหงา/ค่านิยมแบบวัตถุนิยมของนักศึกษาระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม โดยใช้การให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมกับกลุ่มทดลอง เพื่อขจัดปัญหาทางอารมณ์และพฤติกรรมของบุคคล จะช่วยให้บุคคลรักษารูปแบบของการคิดและการแสดงออกอย่างมีเหตุผลในระยะยาว

2.2 ตัวแปรที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาในครั้งนี้สามารถอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟนของนักศึกษาได้ร้อยละ 48 ซึ่งที่เหลือเป็นตัวแปรอื่นที่ไม่ได้นำมาศึกษาในโมเดลการวิจัยครั้งนี้อีกร้อยละ 52 ดังนั้นผู้วิจัยจึงเสนอให้มีการศึกษาตัวแปรอื่น ๆ เพิ่มเติม เพื่อจะได้อธิบายถึงพฤติกรรมการติดสมาร์ทโฟนของนักศึกษาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

2.3 เนื่องจากกลุ่มอายุที่ใช้โทรศัพท์มือถือแบบสมาร์ทโฟนสูงที่สุดคือ กลุ่มอายุ 15-17 ปี โดยงานวิจัยนี้กลุ่มตัวอย่างมีอายุ 18-24 ปี ดังนั้นควรขยายกลุ่มตัวอย่างให้กว้างขึ้นโดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มอายุ 15-17 ปี เพื่อทำให้เกิดความหลากหลายขึ้นและทำให้ครอบคลุมในทุกช่วงอายุของผู้ใช้สมาร์ทโฟนสูงสุด

References

Bhanthumnavin, D. (2009*). Principles and methods of document processing for excellence in behavioral research* (2nd ed.). AA Public Company. [in Thai]

Bolle, C. (2014). *"Who is a smartphone addict?" The impact of personal factors and type of usage on smartphone addiction in a Dutch population*. University of Twente.

Carbonell, X., Oberst, U., & Beranuy, M. (2013). *The cell phone in the twenty-first century: A risk for addiction or a necessary tool?* In *Principles of addiction: Comprehensive addictive behaviors and disorder* (pp. 901-909). Academic Press.

Chansiri, P. (2019). *Game addiction, a threat to the health of Thai children that parents have to take care of and protect*. Chulalongkorn Hospital. https://chulalongkornhospital.go.th/kcmh/โรคติดเกม/ [in Thai]

Electronic Transactions Development Agency. (2019). *Report of the survey results of internet users in Thailand in 2018*. Office of Strategy, Electronics Transactions Development Agency. [in Thai]

Griffiths, M. D. (2005). A 'components' model of addiction within a biopsychosocial framework. *Journal of Substance Use, 10*, 191-197.

Hair Jr., J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. F. (2010). *Multivariate data analysis: A global perspective* (7th ed.). Prentice-Hall.

Homthuanlom, A. (2019). *Factors affecting decision to play online game on mobile phone of people* [Master's thesis]. Siam University. [in Thai]

Jun, S. (2016). The reciprocal longitudinal relationships between mobile phone addiction and depressive symptoms among Korean adolescents. *Computers in Human Behavior, 58*, 179-186.

Krajangprateep, S. (2013). *Family relationships, loneliness, self esteem, and internet use among students of Thammasat University* [Master's thesis]. Thammasat University. [in Thai]

Lee, Y. K., Chang, C. T., & Cheng, Z. H. (2014). The dark side of smartphone usage: Psychological trait, compulsive behavior, and technostress. *Computers in Human Behavior, 31*(1), 373-383.

Magnusson, D., & Endler, N. S. (1977). *Personality at the crossroad: Current Issues in interactionism psychology*. LEA Publishers.

National Statistical Office. (2020). *Survey on the use of information technology in households in 2021.* http://www.nso.go.th/sites/2014/Pages/home.aspx [in Thai]

Peplau, L. A., & Perlman, D. (1982). *Loneliness: A sourcebook of current theory. Research and Therapy*. John Wiley & Sons.

Petprayoon, C. (2017). *Causal model of smartphone addiction among undergraduate students in Bangkok* [Doctoral dissertation]. Srinakharinwirot University. [in Thai]

Richin, M. L., & Dawson, S. (1992). A consumer value orientation for materialism and its measurement: Scale development and validation. *Journal of Consumer Research,* (19), 303-316.

Roberts, J. A., Pullig, C., & Manolis, C. (2015). I need my smartphone: A hierarchical model of personality and cell-phone addiction. *Personality and Individual Differences, 79*(2015), 13-19.

Rojanahasadin, A. (2019). *Dorm Children and 1st year students are at high risk of depression stress, stress, and kill yourself.* Dailynews.co.th. http://d.dailynews.co.th/education/743054/ [in Thai]

Saiyot, L., & Saiyot, A. (1985). *Principles of educational research.* Suksaporn. [in Thai]

Schermerhorn, J. R. (1997). *Organizational behavior*. John Wiley & Sons, Inc.

Silangam, P. (2018). Dangers of smartphone addiction. *HCU Journal of Health Science, 22*(43-44), 193-204. [in Thai]

Tan, C., Pamuk, M., & Donder, A. (2013). Loneliness and mobile phone. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, *103*(1), 606-611. http://doi:10.1016/j.sbspro.2013.10.378

Tindell, D. R., & Bohlander, R. W. (2012). The use and abuse of cell phones and text messaging in the classroom: A survey of college students. *College Teaching, 60*(1), 1-9.

Thongjuerpong, P. (2016). Factors and effects of smart phone addiction to job performance nomo-phobia and conflict with others. *JSB Journal, 2*(3), 40-54. [in Thai]

Thomee, S., Harenstam, A., & Hagbrrg, M. (2011). Mobile phone use and stress, sleep disturbances and symptoms of depression among young adults-a prospective cohort study. *BMC Public Health, 11*(66), 1-11.

Vora, L. J. (2015). Evolution of mobile generation technology: 1G to 5G and review of upcoming wireless technology 5G. *International Journal of Modern Trends in Engineering and Research, 2*(10), 281-290.

Wang D., Xiang Z., & Fesenmaier, D. R. (2016). Smartphone use in everyday life and travel. *Journal of Travel Research, 55*(1), 52-63.

Watananukul, P., Pewkom, W., & Chansawang, P. (2017). *Behavior and factors of smartphone usage among adolescents.* http://sc2.kku.ac.th/stat/statweb/images/Eventpic/60/Seminar/01_6_.pdf [in Thai]

Weiss, R. S. (1973). *Loneliness: The experience of emotional and social isolation.* MIT Press.

Young, K. S. (1999). The evaluation and treatment of Internet addiction. In L. V. Creek, & T. Jackson (Eds.), *Innovations in clinical practice: A source book* (pp. 17, 19-31). Professional Resource Press.

Name and Surname: Patchrapa Intaprot
Highest Education: M.Ed. (Education Research Methodology), Chulalongkorn University
Affiliation: Panyapiwat Institute of Management
Field of Expertise: Mathematics and Statistics

รูปแบบกิจกรรมความรับผิดชอบสังคมกับความยั่งยืนของธุรกิจ กรณีศึกษา บมจ. ทรู คอร์ปอเรชั่น

PATTERNS OF CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY ACTIVITIES AND BUSINESS SUSTAINABILITY: THE CASE STUDY OF TRUE CORPORATION PLC.

อุไรรัตน์ อภิวัฒนกุล[1] และจินตวีร์ เกษมศุข[2]
Urairat Apiwatanakul[1] and Chintawee Kasemsuk[2]
[1,2]คณะนิเทศศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์
[1,2]Faulty of Communication Arts, Panyapiwat Institute of Management

Received: August 12, 2022 / Revised: December 13, 2022 / Accepted: December 15, 2022

บทคัดย่อ

การดำเนินธุรกิจในปัจจุบัน องค์กรจะมุ่งหวังเพียงสร้างผลกำไรเพียงอย่างเดียวไม่ได้ เพราะการดำเนินธุรกิจต้องเกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่อาจได้รับผลกระทบจากกระบวนการทำธุรกิจ ดังนั้นองค์กรต้องดำเนินธุรกิจควบคู่กับความรับผิดชอบสังคมที่มุ่งไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ผู้วิจัยได้ศึกษารูปแบบความรับผิดชอบสังคมกับความยั่งยืนของธุรกิจ กรณีศึกษา บมจ. ทรู คอร์ปอเรชั่น โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสถานะรูปแบบกิจกรรมความรับผิดชอบสังคมของ บมจ. ทรู คอร์ปอเรชั่น 2) เพื่อศึกษารูปแบบกิจกรรมความรับผิดชอบสังคมของ บมจ. ทรู คอร์ปอเรชั่น ที่นำไปสู่ความยั่งยืนของธุรกิจ และ 3) เพื่อทิศทางรูปแบบกิจกรรมความรับผิดชอบสังคมในรูปแบบใหม่ ๆ ที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนของธุรกิจในอนาคต

จากการศึกษาพบว่า บมจ. ทรู คอร์ปอเรชั่น มีนโยบายการดำเนินกิจกรรม CSR ที่ชัดเจนและสอดคล้องกับลักษณะของการดำเนินธุรกิจมีรูปแบบกิจกรรมที่ตอบโจทย์ความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างเหมาะสมและส่งเสริมการมีส่วนร่วม สร้างโอกาสในการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีการสื่อสาร ตัวอย่าง เช่น โครงการคอนเนกซ์อีดี และโครงการพัฒนาศักยภาพผู้พิการ ที่เมื่อนำมาจัดรูปแบบแล้วมีความสอดคล้องกับแนวคิดของแนวคิดของ Phillip Kotler และ Nancy Lee (อ้างถึงใน Yoonprathom, 2007) ทั้ง 6 รูปแบบ นอกจากนี้ยังมีรูปแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามในการดำเนินกิจกรรม CSR บริษัทฯ ควรทำหน้าที่เป็นตัวกลางเชื่อมโยงกลุ่มคนจากภาคส่วนต่าง ๆ ด้วยการพัฒนา “แพลตฟอร์มแห่งความรับผิดชอบทางสังคม” ที่เป็นศูนย์รวมของผู้ที่มีองค์ความรู้รวมทั้งขยายกลุ่มพันธมิตรทั้งภายในและภายนอก เพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้าใจการดำเนินธุรกิจของบริษัทฯ มากขึ้น และมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์เพื่อสังคม ซึ่งจะส่งผลที่ดีต่อภาพลักษณ์ขององค์กรต่อไปในอนาคต

คำสำคัญ: รูปแบบกิจกรรมความรับผิดชอบสังคม ความยั่งยืนของธุรกิจ แพลตฟอร์มแห่งความรับผิดชอบทางสังคม

Corresponding Author
E-mail: Urairat_api@truecorp.co.th

Abstract

Nowadays, the organization cannot only aim to generate profits from the current business operation because business operation must involve stakeholders who may be affected by business processes. Therefore, the organization must conduct business along with social responsibility towards sustainable development. In this regard, the researcher studied the model of corporate social responsibility and business sustainability by a case study of True Corporation Plc. The objectives are as follows: (1) to study the present status of social responsibility activities model of True Corporation Plc.; (2) to study the model of social responsibility activities of True Corporation Plc. leading to the sustainability of the business; and (3) to study the direction of new forms of social responsibility activities that will lead to the sustainability of the business in the future.

The results from the study showed that True Corporation Plc. had a clear corporate social responsibility (CSR) activity policy that is consistent with the nature of its business operations. There was an activity format that met the expectations of stakeholders appropriately, promoted the participation and created opportunities for gaining access to and utilization of communication technology. For example, the ConnexED Project and development projects for people with disabilities, which after being formatted were consistent with the concepts of Phillip Kotler and Nancy Lee (Cited in Yoonprathom, 2007) in all six forms. In addition, there were activity models that were consistent with the concept of sustainable development that includes economic, social, and environmental development. However, in the operation of CSR activities, the company should undertake the duty to be the intermediary that connects the groups of people from various sectors of the society by developing the "Platform of Social Responsibility" to be the gathering center of knowledgeable people and expand the alliances both internally and externally in order for the stakeholders to understand the Company's business operations more and participate more in social contributions. This will have a positive effect on the image of the organization in the future.

Keywords: Corporate Social Responsibility, Business Sustainability, Social Responsibility Platform

บทนำ

ปัจจุบันองค์กรธุรกิจต่างให้ความสำคัญต่อการดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบสังคมหรือ Corporate Social Responsibility (CSR) ภายใต้แนวคิดและวิธีการบริหารจัดการธุรกิจที่ส่งผลเชิงบวกต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่าง ๆ (Lou & Bhattacharya, 2006; Adeyemo et al., 2013; Sustainable Business Development Institute, 2013) เพราะการดำเนินธุรกิจล้วนเกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลากหลายกลุ่ม ซึ่งอาจจะได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ องค์กรจึงต้องคำนึงถึงการสร้างผลกระทบเชิงบวกให้แก่สังคมพร้อม ๆ กับการให้ความสำคัญกับ

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย อาทิ ชุมชน พนักงาน คู่ค้า นักลงทุน ผู้ถือหุ้น ฯลฯ อย่างเหมาะสม ด้วยการทำกิจกรรม CSR ในรูปแบบที่แตกต่างกันไปตามบริบทขององค์กร เพื่อตอบสนองความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และตอบสนองประเด็นทางสังคม จึงมีคำถามว่า รูปแบบกิจกรรม CSR ที่ดำเนินการอยู่นั้นส่งผลต่อความยั่งยืนของธุรกิจหรือไม่

ทั้งนี้จึงได้ศึกษา “รูปแบบกิจกรรมความรับผิดชอบสังคมกับความยั่งยืนของธุรกิจ กรณีศึกษา บมจ. ทรู คอร์ปอเรชั่น” ซึ่งเป็นผู้ให้บริการสื่อสารโทรคมนาคมและเทคโนโลยีดิจิทัลครบวงจรที่ให้ความสำคัญต่อการดำเนินธุกิจด้วยความรับผิดชอบสังคม นำเทคโนโลยีสื่อสารและนวัตกรรมทุกรูปแบบสนับสนุนกิจกรรม CSR เพื่อตอบสนองความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่าง ๆ (True Corporation, 2020) และบริษัทฯ ยังได้กำหนดยุทธศาสตร์และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาวสู่ปี 2573 (True Sustainability Goals 2030) ภายใต้กรอบ “3H’s” คือ Heart: มุ่งมั่นทำธุรกิจด้วยใจที่ยั่งยืน Health: มุ่งมั่นสร้างสังคมที่ยั่งยืน และ Home: มุ่งมั่นเพื่อสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน พร้อมทั้งให้ความสำคัญด้านการสื่อสารเพื่อสร้างการรับรู้ และความเข้าใจที่ถูกต้อง โดยเผยแพร่ข้อมูลอย่างโปร่งใส ผ่านรายงานความยั่งยืนเป็นประจำทุกปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 จนถึงปัจจุบัน และยังได้รับการคัดเลือกให้เป็นสมาชิกกลุ่มดัชนีความยั่งยืนดาวน์โจนส์ (Dow Jones Sustainability Indices หรือ DJSI) อย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2560-2565 และได้รับการโหวตให้เป็นองค์กรที่ได้รับการชื่นชมมากที่สุดด้านความรับผิดชอบสังคมในประเทศไทย ประจำปี 2564 (Thailand’s Most Admired CSR Companies 2021) ได้คะแนนรวมสูงสุดเป็นอันดับ 1 ต่อเนื่องเป็นปีที่ 2

ในฐานะที่ทำหน้าที่ด้านการสื่อสารองค์กร เล็งเห็นว่า CSR เป็นกิจกรรมพื้นฐานสำคัญที่ช่วยสื่อสารความมุ่งมั่นในการแสดงความรับผิดชอบสังคมขององค์กร จึงได้ศึกษารูปแบบกิจกรรม CSR ของ บมจ.ทรู คอร์ปอเรชั่น โดยใช้แนวคิดของ Phillip Kotler และ Nancy Lee (อ้างถึงใน Yoonprathom, 2007) ซึ่งได้จำแนกกิจกรรม CSR ไว้ 6 รูปแบบ เป็นกรอบในการศึกษา ดังนี้

1. การส่งเสริมการรับรู้ประเด็นทางสังคมในวงกว้าง (Cause Promotions) มุ่งรณรงค์สร้างการรับรู้ประเด็นปัญหาทางสังคมหรือองค์กรสาธารณกุศล

2. การส่งเสริมสังคมจากการทำการตลาด (Cause-related Marketing) สนับสนุนประเด็นทางสังคม โดยนำส่วนแบ่งรายได้หรือกำไรจากการขายสินค้าไปบริจาคเพื่อสาธารณกุศล

3. การตลาดเพื่อสังคม (Social Marketing) ใช้เครื่องมือทางการตลาดขององค์กร เพื่อให้คนในสังคมเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม โดยลด ละ เลิก หรือทำพฤติกรรมบางอย่างที่จะส่งผลให้สังคมดีขึ้น

4. การบริจาค (Corporate Philanthropy) ในรูปแบบของเงินและสิ่งของ

5. อาสาสมัครช่วยเหลือชุมชน (Volun-teering) มุ่งเน้นให้องค์กรกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความสัมพันธ์ที่ดี และมีส่วนร่วมกับกิจกรรมความรับผิดชอบสังคม

6. การดำเนินธุรกิจอย่างมีความรับผิดชอบสังคม (Socially Responsible Business Practice) เป็นการพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานขององค์กรเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบด้านลบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม หรือให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสถานะรูปแบบกิจกรรมความรับผิดชอบสังคมของ บมจ. ทรู คอร์ปอเรชั่น

2. เพื่อศึกษารูปแบบกิจกรรมความรับผิดชอบสังคมของบมจ. ทรู คอร์ปอเรชั่น ที่นำไปสู่ความยั่งยืนของธุรกิจ

3. เพื่อศึกษาทิศทางรูปแบบกิจกรรมความรับผิดชอบสังคมในรูปแบบใหม่ ๆ ที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนของธุรกิจในอนาคต

ทบทวนวรรณกรรม

ทฤษฎีผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Theory)

ในการดำเนินธุรกิจนั้นองค์กรจะต้องคำนึงถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อตอบสนองความต้องการได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้ R. Edward Freeman กำหนดทฤษฎีผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Theory) และในปี 1984 ได้นำเสนอครั้งแรกในหนังสือการจัดการเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management: A Stakeholder Approach) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า “ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย” คือ คนหรือกลุ่มคนที่สามารถสร้างผลกระทบ และ/หรือได้รับผลกระทบจากการดำเนินธุรกิจ

Freeman (อ้างถึงใน อ้างถึงใน Chumat, 2019) ให้ความเห็นว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นปัจจัยหนึ่งทำให้ธุรกิจประสบความสำเร็จ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีจะทำให้องค์กรเข้าใจสภาพแวดล้อมทางสังคมได้ดีขึ้น และยังส่งผลต่อภาพลักษณ์อีกด้วย

บมจ. ทรู คอร์ปอเรชั่น ให้ความสำคัญต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม มุ่งเน้นลดผลกระทบทางเชิงลบให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด และสร้างคุณค่าต่อสังคมโดยรวมให้มากที่สุด เพราะหากปราศจากชุมชนที่เข้มแข็ง ธุรกิจก็ไม่สามารถดำเนินการได้ ดังนั้นการมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบสังคมจึงเป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติเคียงคู่ไปกับการดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืน

แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร (Corporate Social Responsibility: CSR)

องค์กรธุรกิจส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับ CSR มากขึ้น โดยได้นำแนวคิดความรับผิดชอบสังคมมาเป็นส่วนหนึ่งในกลยุทธ์ธุรกิจ ซึ่ง Sustainable Business Development Institute (2013) ให้ความหมาย CSR ว่า คือ การดำเนินธุรกิจควบคู่กับการคำนึงถึงสังคมและสิ่งแวดล้อม ภายใต้หลักจริยธรรม การกำกับดูแลกิจการที่ดี เพื่อนำไปสู่การดำเนินธุรกิจที่ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน

ปัจจุบันได้มีการนำแนวคิด CSR เป็นเกณฑ์มาตรฐานและแนวปฏิบัติขององค์กร โดยคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (กลต.) ให้ความเห็นว่า องค์กรต้องดำเนินธุรกิจภายใต้หลักจริยธรรมและการกำกับที่ดี และต้องไม่ละเลยประโยชน์และผลกระทบต่อสังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยไม่มุ่งหวังเพียงการสร้างผลกำไรเท่านั้น องค์กรจึงต้องกำหนดกลยุทธ์ให้ครอบคลุมประเด็นด้านสังคม สิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาธุรกิจอย่างยั่งยืน (The Securities and Exchange Commission, 2020)

แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Developmt)

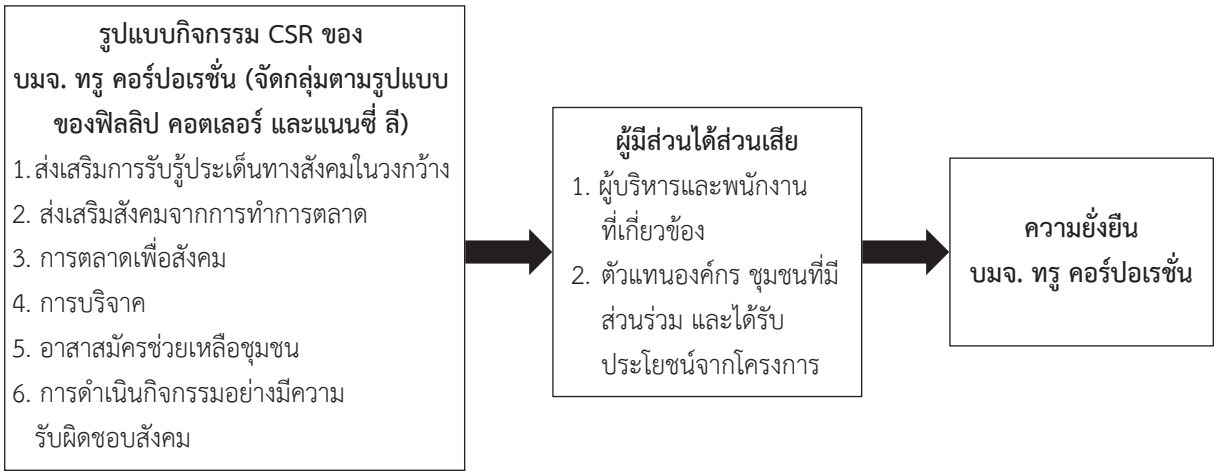
แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนเผยแพร่ในรายงาน “อนาคตร่วมของเรา” (Our Common Future) หรือที่เรียกว่า “Brundtland Report” โดยให้นิยามว่าหมายถึง วิถีการพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ลิดรอนความสามารถในการตอบสนองความต้องการของคนรุ่นหลัง

Office of the National Economics and Social Development Council (อ้างถึงใน Kasemcheunyot, 2020) ให้คำนิยามว่า เป็นการพัฒนาที่ต้องคำนึงถึงความเป็นองค์รวมของทุก ๆ ด้านอย่างสมดุลบนพื้นฐานของทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมไทย ด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกกลุ่ม เพื่อให้พึ่งพาตนเองและมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างเท่าเทียม

ปัจจุบันได้มีการนำแนวคิดความรับผิดชอบสังคมไปเชื่อมโยงกับแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) โดยนักวิชาการได้ให้ความเห็นว่า องค์กรที่บริหารจัดการความรับผิดชอบสังคมอย่างมีประสิทธิภาพย่อมก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งต่อองค์กรเองและต่อสังคม (Kasemsuk, 2019)

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำกิจกรรม CSR ของ บมจ. ทรู คอร์ปอเรชั่น ที่ดำเนินการในปี 2563-2564 จำนวน 17 โครงการ จัดหมวดหมู่ตามแนวคิดของ Phillip Kotler และ Nancy Lee (อ้างถึงใน Yoonprathom, 2007) และสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ รวมทั้งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์จากโครงการ เพื่อค้นหารูปแบบกิจกรรมความรับผิดชอบสังคมของบริษัทฯ ทั้งในปัจจุบันและอนาคตที่จะนำไปสู่ความยั่งยืน โดยมีกรอบแนวคิดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษากิจกรรม CSR ที่ดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563-2564 จำนวน 17 โครงการ และใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Samspling) จาก บมจ.ทรูฯ ประกอบด้วย ผู้บริหารและพนักงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 7 คน ได้แก่ ผู้บริหารงาน CSR 2 คน และหัวหน้าทีม CSR 1 คน ผู้ปฏิบัติการ CSR 1 คน ผู้บริหารที่รับผิดชอบงานด้านความยั่งยืน 1 คน และหัวหน้าทีมความยั่งยืน 1 คน และผู้บริหารที่ดูแลงานด้านการประชาสัมพันธ์กิจกรรม CSR 1 คน โดยจัดหมวดหมู่กิจกรรมที่ดำเนินการอยู่ และสัมภาษณ์ในประเด็นนโยบายด้านความรับผิดชอบสังคม รูปแบบกิจกรรม CSR ของบริษัทฯ ปัจจุบันที่ตอบสนองความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และกิจกรรมที่นำไปสู่ความยั่งยืนของธุรกิจทั้งในปัจจุบันและอนาคต

นอกจากนี้ ยังได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียซึ่งเป็นตัวแทนจากองค์กรหรือชุมชนที่เข้าร่วมและได้รับประโยชน์จากโครงการ CSR จำนวน 4 คน โดยคัดเลือกจากโครงการที่มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ Phillip Kotler และ Nancy Lee (อ้างถึงใน Yoonprathom, 2007) ตั้งแต่ 3 รูปแบบขึ้นไป เพราะสามารถสร้างผลกระทบเชิงบวกในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสามารถสร้างการรับรู้ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในสังคม โดยผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ในประเด็นความรู้ ความเข้าใจ ความคิดเห็นต่อนโยบายด้านสังคม และความเห็นต่อรูปแบบกิจกรรมที่ตอบสนองความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมทั้งพันธมิตรในกิจกรรม CSR ของบริษัททั้งในปัจจุบันและในอนาคต

ผลการวิจัย

นโยบายความรับผิดชอบสังคมมุ่งสร้างผลกระทบเชิงบวก

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและผู้รับผิดชอบงาน CSR พบว่า บมจ. ทรู คอร์ปอเรชั่น มีการกำหนดนโยบายและเป้าหมายการดำเนินงานความรับผิดชอบสังคมที่

ชัดเจน สอดคล้องกับนโยบายธุรกิจ โดยได้สำรวจความคิดเห็นและความพึงพอใจของการทำกิจกรรม CSR อย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งรับฟังความคิดเห็นของพันธมิตรที่ร่วมโครงการ เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางกำหนดรูปแบบกิจกรรม และยังได้พัฒนาและปรับปรุงรูปแบบกิจกรรมตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงเพื่อให้สอดคล้องกับความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่าง ๆ

บมจ. ทรู คอร์ปอเรชั่น นำเทคโนโลยีสื่อสารและนวัตกรรม รวมทั้งความเชี่ยวชาญสนับสนุนกิจกรรม CSR โดยมุ่งสร้างผลกระทบเชิงบวก เพิ่มโอกาสการเข้าถึงเทคโนโลยีสื่อสารของคนในสังคม ภายใต้แนวคิด “ปลูกความรู้ ปลูกความดี ปลูกใจรักสิ่งแวดล้อม” ดังนี้

- ปลูกความรู้ ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมพัฒนาด้านการศึกษาแก่เด็กนักเรียนทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษา และกลุ่มเปราะบาง เพื่อช่วยลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเท่าเทียมด้านการศึกษา

- ปลูกความดี สนับสนุนการดำรงชีวิตของชาวชุมชน และสร้างอาชีพแก่กลุ่มเปราะบาง

- ปลูกใจรักสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการเรียนรู้และสร้างความตระหนักรู้ เพื่อให้เห็นความสำคัญของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ในสถานการณ์โควิด 19 บริษัทฯ นำศักยภาพด้านเทคโนโลยีสื่อสาร ช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในด้านการศึกษาผ่านโครงการทรูปลูกปัญญาที่ส่งเสริมโอกาสการเรียนรู้แม้ในสถานการณ์วิกฤติ โดยได้พัฒนาแพลตฟอร์ม True Virtual World ให้ทำงานและเรียนได้ทุกที่ ทุกเวลา ตลอดจนมอบอุปกรณ์การสื่อสารและซิมแก่นักเรียนเพื่อรองรับการศึกษาในยุคนิวนอร์มัล

จากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ได้เข้าร่วมโครงการและได้รับประโยชน์จากโครงการฯ มีความเห็นสอดคล้องกันว่า บริษัทฯ ได้นำเทคโนโลยีสื่อสารมาพัฒนาให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน และมีส่วนช่วยแก้ปัญหาสังคมได้ พร้อมทั้งได้เสนอแนะว่าควรทำกิจกรรม CSR อย่างต่อเนื่อง โดยขยายกลุ่มเป้าหมายและความร่วมมือกับพันธมิตรให้ครอบคลุมมากขึ้น เพื่อสร้างผลกระทบเชิงบวกที่กว้างขึ้น และควรประชาสัมพันธ์ในหลากหลายช่องทางซึ่งจะช่วยขยายการรับรู้เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในหลากหลายภาคส่วน

ผู้ที่รับผิดชอบงานสื่อสารกิจกรรม CSR เปิดเผยเพิ่มเติมว่า บริษัทฯ ให้ความสำคัญในการสื่อสารความรับผิดชอบสังคม เพื่อสร้างการรับรู้ และความเข้าใจที่ถูกต้อง โดยการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมาได้รับการยอมรับและรับรู้ในวงกว้าง โดยได้รับการโหวตให้เป็นองค์กรที่ได้รับการชื่นชมมากที่สุดด้านความรับผิดชอบสังคมในประเทศไทย ประจำปี 2564 (Thailand’s Most Admired CSR Companies 2021) ได้คะแนนรวมสูงสุดเป็นอันดับ 1 ต่อเนื่องเป็นปีที่ 2 โดยมีบทบาทสำคัญในการร่วมขับเคลื่อนการศึกษา แม้ช่วงสถานการณ์โควิด 19 ยังคงช่วยสนับสนุนให้เยาวชนไทยมีโอกาสเรียนรู้อย่างเท่าเทียมและก้าวทันยุคดิจิทัล สะท้อนความมุ่งมั่นในการนำทุกศักยภาพนวัตกรรมและเทคโนโลยีสื่อสารร่วมสร้างคุณค่า ครอบคลุมทุกมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

การสำรวจดังกล่าว จัดทำโดยบริษัท ไทพ์วันแล็บ จำกัด บริษัทวิจัยการตลาดในประเทศไทย ร่วมกับ บริษัท มาร์เก็ตบัซ จำกัด บริษัทวิจัยและการตลาดผ่านโมบายล์ระดับโลก สำรวจผ่านระบบออนไลน์ โดยสำรวจกลุ่มตัวอย่างคนไทย จำนวน 9,600 คน จากทั่วประเทศ ทั้งในพื้นที่กรุงเทพฯ ปริมณฑล และต่างจังหวัด ในประเด็นการรับรู้ แบรนด์ด้าน CSR ผลที่ได้สะท้อนมุมมองผู้บริโภคชาวไทยที่มีต่อภาพลักษณ์ด้านความรับผิดชอบสังคม และยังแสดงให้เห็นว่า นวัตกรรมสื่อสารเป็นจุดแข็งของบริษัทฯ สามารถพัฒนาเพื่อประโยชน์ต่อสังคมผ่านโครงการที่เป็นรูปธรรม สร้างการจดจำและการยอมรับในวงกว้าง

การจัดหมวดหมู่กิจกรรมตามแนวคิด Phillip Kotler และ Nancy Lee

ผู้วิจัยศึกษาได้จัดหมวดหมู่กิจกรรม CSR ของ บมจ. ทรู คอร์ปอเรชั่น โดยให้ผู้บริหารและผู้รับผิดชอบ/ผู้เกี่ยวข้องกับโครงการ CSR ของบริษัทฯ จัดกลุ่มรูปแบบตามแนวคิดของ Phillip Kotler และ Nancy Lee (อ้างถึงใน Yoonprathom, 2007) ผลการวิจับพบว่า รูปแบบกิจกรรมที่บริษัทฯ ทรูดำเนินการ สอดคล้องกับรูปแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมการรับรู้ประเด็นทางสังคมในวงกว้างและการดำเนินธุรกิจอย่างมีความรับผิดชอบสังคมมากที่สุด โดยมีถึง 16 โครงการ รองลงมาคือ รูปแบบการตลาดเพื่อสังคม จำนวน 14 โครงการ ลำดับต่อมาคือ รูปแบบอาสาสมัครช่วยเหลือชุมชน จำนวน 9 โครงการ ถัดมาคือ รูปแบบส่งเสริมสังคมจากการทำการตลาด จำนวน 7 โครงการ ลำดับสุดท้าย คือ รูปแบบการบริจาค ที่มีเพียง 2 โครงการ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. รูปแบบส่งเสริมการรับรู้ประเด็นทางสังคมในวงกว้าง และการดำเนินธุรกิจอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคม 16 โครงการประกอบด้วย 1) โครงการ True Young Producer Award 2) โครงการค่ายเยาวชนช่อสะอาดต้านทุจริต 3) โครงการค่ายเยาวชนรักษ์พงษ์ไพร 4) โครงการอนุรักษ์นกผ่านแอปพลิเคชันดูนก 5) โครงการระบบเฝ้าระวังช้างป่า 6) โครงการนักวิทย์น้อยทรูแลป 7) โครงการประกวดภาพถ่าย “สัตว์มีค่าป่ามีคุณ” 8) โครงการศูนย์อนุรักษ์นกระเรียน 9) โครงการ Care The Whale ขยะล่องหน 10) โครงการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพชีวิตผู้พิการ 11) โครงการหาย (ไม่) ห่วง 12) โครงการทรูปลูกปัญญา 13) ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ด้วยสื่อดิจิทัล 14) โครงการคอนเน็กซ์อีดี 15) โครงการทรูคลิกไลฟ์ และ 16) โครงการสามเณรปลูกปัญญาธรรม

2. รูปแบบการตลาดเพื่อสังคม ประกอบด้วย 14 โครงการ ประกอบด้วย 1) โครงการ True Young Producer Award 2) โครงการค่ายเยาวชนช่อสะอาดต้านทุจริต 3) โครงการนักวิทย์น้อยทรูแลป 4) โครงการอนุรักษ์นกผ่านแอปพลิเคชั่นดูนก 5) โครงการระบบเฝ้าระวังช้างป่า 6) โครงการ True Future Journalist Award 7) โครงการประกวดภาพถ่าย “สัตว์มีค่า ป่ามีคุณ 8) โครงการศูนย์อนุรักษ์นกกระเรียน 9) โครงการ Care The Whale ขยะล่องหน 10) โครงการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพชีวิตผู้พิการ 11) โครงการทรูปลูกปัญญา 12) ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ด้วยสื่อดิจิทัล 13) โครงการคอนเน็กซ์อีดี และ 14) โครงการสามเณรปลูกปัญญาธรรม

3. อาสาสมัครช่วยเหลือชุมชน 9 โครงการ ประกอบด้วย 1) โครงการค่ายเยาวชนรักษ์พงษ์ไพร 2) โครงการอนุรักษ์นกผ่านแอปพลิเคชันดูนก 3) โครงการระบบเฝ้าระวังช้างป่า 4) โครงการ Care The Whale ขยะล่องหน 5) โครงการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพชีวิตผู้พิการ 6) โครงการหาย (ไม่) ห่วง 7) โครงการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ด้วยสื่อดิจิทัล 8) โครงการคอนเน็กซ์อีดี และ 9) โครงการทรูคลิกไลฟ์

4. รูปแบบส่งเสริมสังคมจากการทำการตลาด 7 โครงการ ประกอบด้วย 1) โครงการค่ายเยาวชนช่อสะอาดต้านทุจริต 2) โครงการอนุรักษ์นกผ่านแอปพลิเคชันดูนก 3) โครงการ Care The Whale ขยะล่องหน 4) โครงการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพชีวิตผู้พิการ 5) โครงการคอนเน็กซ์อีดี 6) โครงการทรูปลูกปัญญา และ 7) โครงการทรูคลิกไลฟ์

5. รูปแบบการบริจาค 2 โครงการ ประกอบด้วย 1) โครงการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพชีวิตผู้พิการ และ 2) โครงการคอนเน็กซ์ อีดี (ดังภาพที่ 2)

กิจกรรมโครงการ	รูปแบบกิจกรรมความรับผิดชอบสังคม					
	ส่งเสริมการรับรู้ประเด็นทางสังคมในวงกว้าง	ส่งเสริมสังคมจากการทำการตลาด	การตลาดเพื่อสังคม	การบริจาค	อาสาสมัครช่วยเหลือชุมชน	การดำเนินธุรกิจอย่างมีความรับผิดชอบสังคม
1. True Young Producer Award	●		●			●
2. True Future Journalist Award			●			●
3. ค่ายเยาวชนข่อสะอาดต้านทุจริต	●	●	●		●	●
4. ค่ายเยาวชนรักษ์พงไพร	●					●
5. การอนุรักษ์นกผ่านแอปฯ ดูนก	●	●	●		●	●
6. นักวิทย์น้อย ทรูแลป	●		●			
7. ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ด้วยสื่อดิจิทัล	●		●		●	●
8. ระบบเฝ้าระวังช้างป่า	●		●		●	●
9. ประกวดภาพถ่าย "สัตว์มีค่า ป่ามีคุณ"	●		●			●
10. ศูนย์อนุรักษ์นกกระเรียน	●		●			●
11. Care The Whale ขยะล่องหน	●	●	●		●	●
12. พัฒนาศักยภาพและคุณภาพชีวิตผู้พิการ	●	●	●	●	●	●
13. หาย (ไม่) ห่วง	●				●	●
14. ConnextED	●	●	●	●	●	●
15. ทรูปลูกปัญญา	●	●	●			●
16. True Click Life	●	●			●	●
17. สามเณรปลูกปัญญาธรรม	●		●			●

ภาพที่ 2 การจัดหมวดหมู่กิจกรรมความรับผิดชอบสังคม ของ บมจ. ทรู คอร์ปอเรชั่น

ดังนั้น จากการจัดหมวดหมู่กิจกรรมตามแนวคิดของ Phillip Kotler และ Nancy Lee (อ้างถึงใน Yoonprathom, 2007) จึงพอสรุปได้ว่า โครงการ CSR ที่มีลักษณะสอดคล้องกับแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืน ที่ประกอบไปด้วยการพัฒนาทั้งเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมมีความเป็นไปได้ที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในอนาคตเพราะกิจกรรมที่ดำเนินการนั้นไม่ใช่การเข้าไปให้เพียงอย่างเดียว แต่ช่วยส่งเสริมให้ชุมชนสามารถยืนได้ด้วยตนเอง โดยได้นำองค์ความรู้หรือนวัตกรรมต่าง ๆ ที่บริษัทฯ พัฒนาไปช่วยแก้ปัญหาของชุมชนในพื้นที่ และชุมชนยังสามารถนำเทคโนโลยี รวมทั้งองค์ความรู้ที่ได้ไปต่อยอดและขยายผลในอนาคต

รูปแบบกิจกรรมความรับผิดชอบสังคมในปัจจุบันที่นำไปสู่ความยั่งยืนของธุรกิจ

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและผู้รับผิดชอบงานด้านความยั่งยืนพบว่า กิจกรรม CSR เป็นส่วนหนึ่งของเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของบริษัทฯ ที่ดำเนินการภายใต้ยุทธศาสตร์ "3H's" ซึ่งประกอบไปด้วย

- Heart เป็นการสร้างสังคมที่ยั่งยืนด้วยการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ ๆ พัฒนาสินค้าและบริการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้อยู่ในใจของผู้บริโภค และมีเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนที่สอดคล้องกับเป้าหมายขององค์การสหประชาชาติ หรือ UN SDGs อาทิ ด้านการศึกษา ด้วยการนำเทคโนโลยีไปเป็นส่วนหนึ่งของการช่วยแก้ปัญหาสังคม ช่วยลดความเหลื่อมล้ำผ่านโครงการคอนเน็กซ์อีดี (ConnextED) โครงการประกวดภาพยนตร์โฆษณา และการเรียนรู้ผ่านสื่อดิจิทัล เป็นต้น

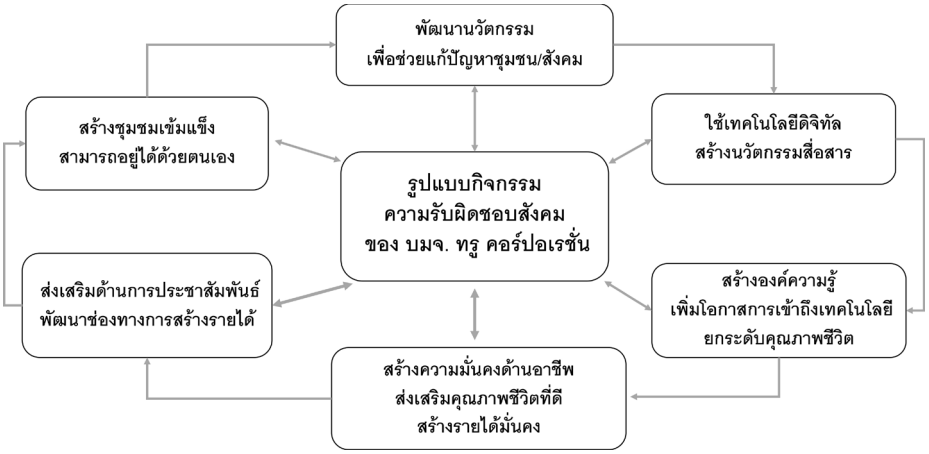
- Health เป็นการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมขับเคลื่อนการดำเนินธุรกิจ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ กระบวนการและบริการใหม่เชิงนวัตกรรม ส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อช่วยยกระดับและพัฒนาคุณภาพชีวิต ส่งเสริมการสร้างความผูกพันกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียผ่านโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้พิการ และโครงการอนุรักษ์นกผ่านแอปพลิเคชันดูนก เป็นต้น

- Home เสริมสร้างความตระหนักรู้ในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และส่งเสริมระบบนิเวศในชุมชน ผ่านโครงการระบบเฝ้าระวังช้างป่า โครงการ

ประกวดภาพถ่าย “สัตว์มีค่า ป่ามีคุณ” และโครงการเยาวชนรักษ์พงษ์ไพร เป็นต้น

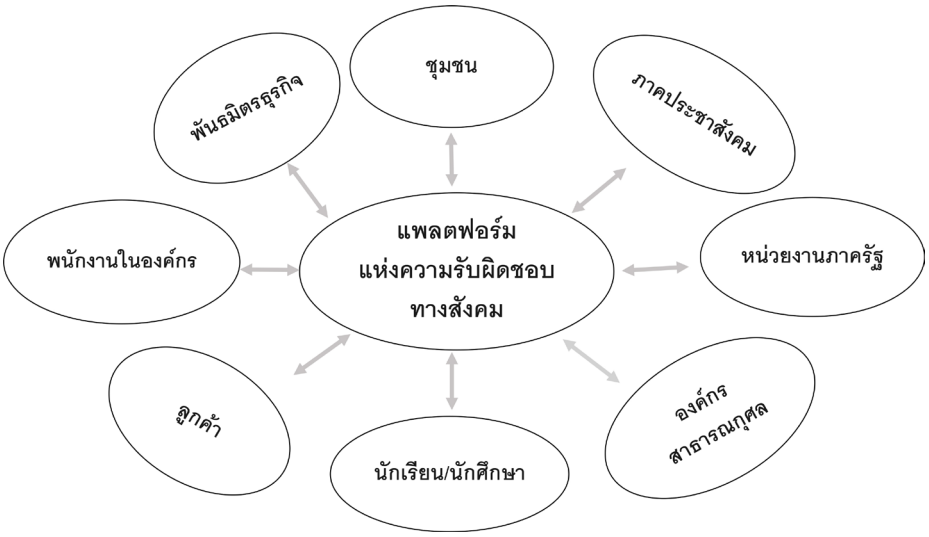
ทิศทางรูปแบบกิจกรรมความรับผิดชอบสังคมใหม่ ๆ ที่นำไปสู่ความยั่งยืนของธุรกิจในอนาคต

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งผู้ที่มีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์จากโครงการ สรุปได้ว่ารูปแบบกิจกรรม CSR ของ บมจ. ทรู คอร์ปอเรชั่น ในอนาคตนั้นควรจะเป็นกิจกรรมที่นำเทคโนโลยีและสร้างนวัตกรรมการสื่อสารเข้าไปช่วยแก้ปัญหาชุมชน/สังคม สร้างองค์ความรู้เพิ่มโอกาสการเข้าถึงเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี ส่งเสริมการสร้างงาน สร้างรายได้ที่มั่นคง สร้างความมั่นคงด้านอาชีพ ส่งเสริมด้านการประชาสัมพันธ์ พัฒนาช่องทางการสร้างรายได้ และส่งเสริมด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติแบบครบวงจร เพื่อทำให้ชุมชนและสังคมเข้มแข็งสามารถช่วยเหลือตนเองและนำสิ่งที่ได้รับไปต่อยอดและขยายผล เพื่อประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของตนเองได้ต่อไป ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 โมเดลการทำกิจกรรมความรับผิดชอบสังคมสู่ความยั่งยืนธุรกิจของ บมจ.ทรู คอร์ปอเรชั่น ในอนาคต

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าปัจจุบันบมจ. ทรู คอร์ปอเรชั่น ดำเนินกิจกรรมที่สร้างผลกระทบเชิงบวกให้แก่สังคมอยู่แล้ว แต่ควรจะขยายขอบข่ายกลุ่มเป้าหมายและการมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดประโยชน์มากขึ้น ด้วยการนำเทคโนโลยีสื่อสารพัฒนาเป็น “แพลตฟอร์มแห่งความรับผิดชอบทางสังคม” โดยบริษัทฯ ควรทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการสร้างและรวบรวมองค์ความรู้จากบุคลากรทั้งภายในองค์กร พันธมิตรทางธุรกิจ ลูกค้า นักเรียน/นักศึกษา ชุมชน สังคม หรือหน่วยงานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐ เอกชน หรือองค์กรสาธารณกุศลที่เกี่ยวข้อง โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้ทุกคนเข้าถึงข้อมูลและนำข้อมูลต่าง ๆ ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 โครงสร้างแพลตฟอร์มแห่งความรับผิดชอบทางสังคม

แพลตฟอร์มแห่งความรับผิดชอบทางสังคม เป็นแนวทางกิจกรรม CSR ในอนาคตที่จะต้องอาศัยความร่วมมือจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอก (จากภาพที่ 4) จะเห็นได้ว่า วงกลมที่อยู่รายรอบเป็นตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่าง ๆ ที่มีผลต่อการดำเนินธุรกิจของบริษัท ซึ่งอาจจะได้รับผลกระทบหรือสร้างผลกระทบต่อการดำเนินธุรกิจ และจะเห็นได้ว่ามีเพียงพนักงานที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายในองค์กรเท่านั้น แพลตฟอร์มนี้สื่อให้เห็นว่า การดำเนินกิจกรรม CSR ในอนาคตจะประสบความสำเร็จและส่งผลกระทบในวงกว้างจะต้องได้รับความร่วมมือจากผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภายในและภายนอกองค์กร

อย่างไรก็ตามบริษัทฯ จะต้องนำจุดแข็งของแต่ละภาคส่วนมาสร้างสรรค์กิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงและทั่วถึง และควรเป็นกิจกรรมที่สร้างให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มอื่น ๆ เช่น ลูกค้า ได้มีส่วนร่วมมากกว่าการสนับสนุนด้วยการบริจาคเท่านั้น ซึ่งนอกจากจะเกิดผลดีต่อชุมชนและสังคมแล้ว ยังสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบริษัทฯ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างครบถ้วน

ทั้งนี้แพลตฟอร์มดังกล่าวฯ จะทำหน้าที่เชื่อมโยงเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนการแก้ปัญหาสังคมในมิติต่าง ๆ ก่อให้เกิดพลังแห่งความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนที่จะมีส่วนสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน สร้างประโยชน์ทั้งต่อองค์กร สังคมและประเทศชาติต่อไป

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาพบว่า นโยบายด้านความรับผิดชอบสังคมของ บมจ. ทรู คอร์ปอเรชั่น มีความสอดคล้องกับลักษณะการดำเนินธุรกิจ โดยได้นำเทคโนโลยีสื่อสารและนวัตกรรมเข้าไปช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้แก่ชุมชนและสังคม ด้วยรูปแบบที่สร้างผลกระทบเชิงบวก และตอบสนองความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างเหมาะสม

ทั้งนี้ ได้รับความร่วมมือจากพันธมิตรในภาคส่วนต่าง ๆ ร่วมขับเคลื่อนกิจกรรมที่สร้างให้เกิดการรับรู้ พัฒนาช่องทาง สร้างการเข้าถึงและมีส่วนร่วมในกิจกรรม ช่วยสร้างการรับรู้และสร้างความเข้าใจที่จะนำไปสู่ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น โครงการคอนเน็กซ์อีดี (ConnextED) ที่ บมจ. ทรู คอร์ปอเรชั่น ทำหน้าที่เป็นองค์กรหลัก พร้อมร่วมมือกับภาครัฐและภาคเอกชน โดยใช้ทรัพยากรรวมทั้งพนักงานภายในองค์กรและองค์กรภาคีเครือข่ายร่วมกับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายการยกระดับและพัฒนา

คุณภาพการศึกษาของประเทศ นอกจากนี้ยังมีโครงการช่อสะอาดต้านทุจริตที่ส่งเสริมสร้างกระแสการรับรู้เพื่อให้สังคมตระหนักและร่วมกันต่อต้านการทุจริตในรูปแบบต่าง ๆ เป็นต้น บริษัทฯ ยังให้ความสำคัญกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยจำแนกกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ชัดเจน มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นและนำข้อมูลที่ได้เป็นแนวทางออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องความต้องการและความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ Kasemsuk (2019) ที่ให้ความเห็นว่า องค์กรต้องคำนึงถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มทั้งภายในและภายนอกให้ครบถ้วน พร้อมรับฟังความคิดเห็นและบริหารความสัมพันธ์เพื่อตอบสนองต่อความคาดหวัง และจะนำไปสู่ความยั่งยืนขององค์กรในอนาคต

บมจ. ทรู คอร์ปอเรชั่น มีนโยบายส่งเสริมกิจกรรม CSR ที่มุ่งไปสู่ความยั่งยืนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยดำเนินการภายใต้กลยุทธ์ “Heart-Health-Home” เป็นกรอบในการกำหนดรูปแบบและการขับเคลื่อนกิจกรรม พร้อมทั้งให้ความสำคัญกับความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพราะบริษัทฯ เชื่อว่าการให้ความสำคัญกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะเกิดผลประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่าย สอดคล้องกับ Freeman (อ้างถึงใน Chumat, 2019) ที่กล่าวว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ธุรกิจประสบความสำเร็จ และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีจะช่วยส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ แนวคิด หรือแลกเปลี่ยนทรัพยากรที่มีประโยชน์ ทำให้องค์กรเข้าใจสภาพแวดล้อมทางสังคมได้ดีขึ้น และยังส่งผลต่อภาพลักษณ์องค์กรอีกด้วย (Freeman et al., 2010; Harrison et al. (อ้างถึงใน Chumat, 2019)

นอกจากนี้ เมื่อนำกิจกรรม CSR ของ บมจ. ทรู คอร์ปอเรชั่น มาจัดหมวดหมู่ตามแนวคิดของ Phillip Kotler และ Nancy Lee (อ้างถึงใน Yoonprathom, 2007) พบว่า กิจกรรม CSR ทั้ง 17 โครงการที่นำมาศึกษา มี 2 โครงการที่สอดคล้องถึง 6 รูปแบบ คือ โครงการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพชีวิตผู้พิการ และโครงการคอนเน็กซ์อีดี (ConnextED) และสอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าว 5 รูปแบบ 3 โครงการ คือ โครงการเยาวชนช่อสะอาดต้านทุจริต โครงการอนุรักษ์นกผ่านแอปพลิเคชันดูนก และโครงการ Care the Whale ขยะล่องหน เป็นต้น ซึ่งโครงการดังกล่าวได้รับความร่วมมือจากพันธมิตรในภาคส่วนต่าง ๆ ที่ร่วมขับเคลื่อนกิจกรรมที่สร้างการรับรู้ ด้วยการนำเทคโนโลยีสื่อสารมาพัฒนาช่องทางให้ประชาชนเข้าถึงและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ อีกด้วย

จากผลการศึกษายังพบว่า รูปแบบกิจกรรม CSR ที่ บมจ. ทรู คอร์ปอเรชั่น ดำเนินการสอดคล้องกับแนวคิดของ Phillip Kotler และ Nancy Lee (อ้างถึงใน Yoonprathom, 2007) นั้นสามารถสร้างผลกระทบเชิงบวกให้แก่สังคม และตอบสนองความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างเหมาะสม

ดังนั้น กิจกรรม CSR ที่ดีและสร้างผลกระทบเชิงบวกให้แก่สังคมในวงกว้าง จะต้องเน้นการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และคนในสังคมมีส่วนร่วมมากขึ้น เพื่อให้เข้าใจเจตนาและความมุ่งมั่นขององค์กรด้วยกลยุทธ์ “การสื่อสารความรับผิดชอบสังคม” เน้นสร้างการรับรู้ สื่อสารความมุ่งมั่นในการทำความดี และสร้างการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สอดคล้องกับความเห็นของ Jaichansukkit (2020) ในบทความ “การสื่อสารความรับผิดชอบและตอบสนองต่อประเด็นทางสังคม” เผยแพร่ในวารสาร Marketplus โดยกล่าวว่า การสื่อสารเรื่องราวความจริงไปยังกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ และการเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมจะส่งผลดีทั้งต่อผู้ประกอบการและผู้บริโภค การสื่อสารจึงนับว่ามีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่องานด้าน CSR เพราะกิจกรรมแต่ละประเภทเกี่ยวข้องกับสังคม ชุมชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภายในและภายนอกองค์กร

นอกจากนี้ ในการดำเนินกิจกรรม CSR บริษัทฯ ต้องแสวงหาความร่วมมือจากพันธมิตร เพื่อสร้างผลกระทบเชิงบวกในวงกว้าง เพราะการดำเนินงานเพียงองค์กรเดียวไม่สามารถสร้างผลกระทบหรือ

ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวงกว้างได้ โดยได้นำจุดแข็งของแต่ละองค์กรมาผสานความร่วมมือสร้างสรรค์กิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม และเป็นพลังที่จะสร้างให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีขึ้น สอดคล้องเป้าหมาย ข้อ 17 ขององค์การสหประชาชาติ หรือ UN SDG Goals คือ การสร้างพันธมิตรที่สามารถสร้างให้เกิดความร่วมมือและช่วยสนับสนุนให้ชุมชนยั่งยืนได้ในอนาคตปัจจุบันได้มีการเชื่อมโยงแนวคิดความรับผิดชอบสังคมกับแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ในฐานะที่ บมจ. ทรู คอร์ปอเรชั่น ดำเนินธุรกิจโทรคมนาคม จึงมีนโยบายด้านความรับผิดชอบสังคมควบคู่กับการดำเนินธุรกิจ ด้วยการนำเทคโนโลยีสื่อสารและนวัตกรรมช่วยสร้างประโยชน์ให้ชุมชน ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนทั้งต่อองค์กรและสังคม ทำให้องค์กรได้รับการยอมรับมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ในด้านส่งเสริมการพัฒนาสังคมโดยส่งเสริมภาคเอกชนให้มีส่วนร่วมจัดกิจกรรมเพื่อตอบแทนสังคมในมิติต่าง ๆ และในด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม เป็นการสร้างความเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำในทุกมิติ เพื่อร่วมขับเคลื่อนเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เตรียมความพร้อมประชากรไทยทั้งในมิติสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อมให้เป็นประชากรที่มีคุณภาพ

สรุปผล

ปัจจุบันการดำเนินกิจกรรม CSR กลายเป็นแนวทางการบริหารจัดการสำคัญที่องค์กรธุรกิจต้องปรับให้สอดคล้องกับความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้มากที่สุด แนวคิดความรับผิดชอบสังคมจึงมีความสำคัญที่จะช่วยให้ธุรกิจประสบความสำเร็จและมีความยั่งยืนภายใต้สถานการณ์การแข่งขันทางธุรกิจที่รุนแรงและหลากหลาย

จากผลการศึกษาสรุปได้ว่า บมจ. ทรู คอร์ปอเรชั่น มีนโยบายการดำเนินกิจกรรม CSR ที่ชัดเจนและสอดคล้องกับการดำเนินธุรกิจ โดยได้กำหนดนโยบายที่สามารถนำไปสู่ความยั่งยืนของธุรกิจ มีกิจกรรมที่ตอบโจทย์ความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างเหมาะสม พร้อมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมสร้างโอกาสในการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีการสื่อสาร

ทั้งนี้การดำเนินกิจกรรม CSR ในปัจจุบันได้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายทั้งเด็กและเยาวชน ประชาชนทั่วไป ชุมชน รวมทั้งกลุ่มเปราะบาง และด้วยศักยภาพของเทคโนโลยีการสื่อสารที่มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จึงควรนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมสื่อสารมาพัฒนาเป็น “แพลตฟอร์มแห่งความรับผิดชอบทางสังคม” โดยบริษัทฯ ทำหน้าที่เชื่อมโยงให้กลุ่มคนในสังคมทั้งภายในและภายนอกองค์กร ที่มีเป้าหมาย แนวคิด และต้องการมีส่วนร่วมช่วยเหลือสังคมมาแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และใช้องค์ความรู้นั้นร่วมกันเพื่อพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศ เพื่อทำให้สังคมไทยพัฒนาได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. บริษัทควรนำศักยภาพของนวัตกรรมการสื่อสารและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงมาพัฒนาเครื่องมือช่วยสร้างการเข้าถึงช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในด้านต่าง ๆ โดยมุ่งเน้นไปที่การนำเทคโนโลยีสื่อสารเข้าไปช่วยแก้ปัญหาสังคม

2. บริษัทควรทำกิจกรรม CSR ที่ตอบสนองความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมการสื่อสารมาสนับสนุนเพื่อให้เกิดผลเชิงบวกแก่ชุมชนและสังคม ควรดำเนินกิจกรรม CSR อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการจดจำ และสามารถพัฒนาจากกิจกรรม CSR ไปสู่ CSV (Creating Share Value) ในอนาคตเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

3. บริษัทควรจะขยายกลุ่มพันธมิตรในการทำ CSR ทั้งภายในและภายนอกเพิ่มมากขึ้น และกำหนดเป้าหมายร่วมกัน เพื่อสร้างพันธมิตรในการดำเนินกิจกรรม CSR

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในอนาคต

การศึกษาครั้งนี้ได้ศึกษารูปแบบกิจกรรม CSR ของ บมจ. ทรู คอร์ปอเรชั่น ที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนในอนาคต โดยศึกษาจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Infomants) ที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เข้าร่วมหรือได้รับประโยชน์จากโครงการ ทั้งนี้เพื่อให้ได้รับทราบมุมมองและความคิดเห็นที่รอบด้านมากขึ้น อาจศึกษาเพิ่มเติมกับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ที่เป็นประชาชนหรือชุมชนที่อาจเป็นผู้ได้รับผลกระทบเชิงลบจากโครงการต่าง ๆ ที่บริษัทฯ ดำเนินการเพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่องค์กรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในอนาคต

Reference

Adeyemo, S. A., Oyebamiji, F. F., & Alimi, K. O. (2013). An Evaluation of factors Influencing Corporate Social Responsibility in Nigerian Manufacturing Companies. *International Journal of Academic Research in Economics and Management Sciences, 2*(6), 54-63. https://www.jstor.org/stable/30162111?origin=JSTOR-pdf

Chumat, M. (2019, April 5). *Stakeholder theory.* https://pattanieconomy.wordpress.com/2019/04/stakehold/ [in Thai]

Freeman, R. E., Parmar, B. L., & Harrison, J. S. (2010). *Stakeholder theory: The state of the art.* The Academy of Management Annals. https://www.researchgate.net/publication/235458104

Jaichansukkit, P. (2020). CSR communications & social issues. *Expert Communication Journal, 2020*, 92-94. http://www.prthailand.com/images/articles/expert-commu-responsibility.pdf [in Thai]

Kasemcheunyot, K. (2020). Thailand's development on sustainable development goals. *Journal of Chandrakasemsarn, 26*(1), 19. [in Thai]

Kasemsuk, C. (2019). *Stakeholder relationship management.* Chulalongkorn University Printing. [in Thai]

Lou, X., & Bhattacharya, C. B. (2006). Corporate Social Responsibility, customer satisfaction, and market value. *Journal of Marketing, 70*(2006), 1-18. https://www.jstor.org/stable/30162111? origin=JSTOR-pdf

National Strategy Secretariat Office of the National Economic and Social Development Board. (n.d.). *National strategy 2018-2037 (Summary).* https://alro.go.th/uploads/org/admin_sys/download/article/article_20181029101644.pdf

Sustainable Business Development Institute. (2013). *Social responsibility for corporate sustainability.* Bangkok IDEOL Digital Print. [in Thai]

Sustainability Development of Capital Market. (2020). *Sustainability development: SD.* https://www.sec.or.th/cgthailand/th/pages/overview/cgandsustainablebusinessdevelopment.aspx [in Thai]

True Corporation. (2020). *Sustainable intelligence for better living together*. n.p. [in Thai]

Yoonprathom, A. (2007). CSR from Concept to Practice. *Productivity World Journal,* (2007), 25-29. http://www.tpconsult.co.th/news/CSR.pdf

Name and Surname: Urairat Apiwatanakul
Highest Education: Master of Communicate Arts Program in Innovation Communication for Modern Organization, Panyapiwat Institute of Management
Affiliation: Panyapiwat Institute of Management
Field of Expertise: Internal Communication, Corporate Social Responsibility, Sustainability Development, and Employee Relation

Name and Surname: Chintawee Kasemsuk
Highest Education: Ph.D. (Communication Studies), Bangkok University (In Full Cooperation with Ohio University, USA.)
Affiliation: Panyapiwat Institute of Management
Field of Expertise: Corporate Communication, Stakeholder Relationship Management, and Crisis and Image Management

ประสิทธิผลการโฆษณาบนกูเกิล เสิร์ช (Google Search Ads) เฟซบุ๊ก (Facebook Ads) และกูเกิล ดิสเพลย์ เน็ตเวิร์ก (Google Display Network) ต่อการสร้างยอดขายประกันอุบัติเหตุบนช่องทางออนไลน์ กรณีศึกษา ไทยสมุทรประกันชีวิต

THE EFFECTIVENESS OF GOOGLE SEARCH ADS, FACEBOOK ADS, AND GOOGLE DISPLAY NETWORK ON PERSONAL ACCIDENT INSURANCE SALES ON ONLINE CHANNELS: THE CASE STUDY OF OCEAN LIFE INSURANCE

ชลลัดดา เจียรธีรวิทย์[1] และปฐมา สตะเวทิน[2]

Cholladda Jearateerawit[1] and Patama Satawedin[2]

[1,2]หลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารการตลาดดิจิทัล มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

[1,2]Master of Communication Arts in Digital Marketing Communications Programme, Bangkok University

Received: August 12, 2021 / Revised: November 5, 2021 / Accepted: November 8, 2021

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research Method) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิผลการโฆษณาบนกูเกิล เสิร์ช (Google Search Ads) เฟซบุ๊ก (Facebook Ads) และกูเกิล ดิสเพลย์ เน็ตเวิร์ก (Google Display Network) ต่อการสร้างยอดขายประกันอุบัติเหตุบนช่องทางออนไลน์ กรณีศึกษา ไทยสมุทรประกันชีวิต การโฆษณาบน 3 แพลตฟอร์มใช้ระยะเวลา 4 วัน ตั้งแต่วันที่ 25 ถึง 28 พฤศจิกายน 2563

การเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบไปด้วย การทดลองโฆษณาบนแพลตฟอร์มกูเกิล (Google) ซึ่งจะใช้เครื่องมือโฆษณากูเกิล (Google Ads) โดยการกำหนดคีย์เวิร์ด (Keyword) การทดลองโฆษณาบนแพลตฟอร์มเฟซบุ๊ก (Facebook Ads) โดยการใช้แบนเนอร์ (Banner) และการทดลองโฆษณาบนกูเกิล ดิสเพลย์ เน็ตเวิร์ก (Google Display Network) ใช้แบนเนอร์ที่มีเนื้อหาเดียวกับเฟซบุ๊ก (Facebook Ads) การวัดความสำเร็จของแคมเปญวัดจากจำนวนการคลิกเข้าชมเว็บไซต์ (Click) จำนวนการซื้อประกันบนเว็บไซต์ (Conversion) และอัตราส่วนร้อยละระหว่างจำนวนผู้ซื้อประกันเมื่อเทียบกับจำนวนการคลิกเข้าชมเว็บไซต์ (Conversion Rate) ของแต่ละแพลตฟอร์ม

ผลการทดลองพบว่า แพลตฟอร์มการโฆษณาบนเฟซบุ๊ก (Facebook Ads) มีประสิทธิผลในการสร้างยอดขายประกันอุบัติเหตุบนช่องทางออนไลน์สูงสุด ซึ่งช่วยสร้างยอดขายประกันอุบัติเหตุมากกว่าการโฆษณาบนกูเกิล เสิร์ช (Google Search Ads) และสำหรับการโฆษณาบนกูเกิล ดิสเพลย์ เน็ตเวิร์ก (Google Display Network) ยังไม่เกิดยอดขาย แต่สามารถเพิ่มจำนวนการเข้าชมเว็บไซต์ได้มากกว่าการโฆษณาบนแพลตฟอร์มอื่น อย่างไรก็ตามทั้ง 3 แพลตฟอร์มถือเป็นช่องทางการสื่อสารที่ช่วยสร้างการรับรู้ กระตุ้นการตัดสินใจ และนำไปสู่โอกาสในการสร้างยอดขายได้

Corresponding Author

E-mail: p.cholladda@gmail.com

คำสำคัญ: โฆษณาบนกูเกิลเสิร์ช โฆษณาบนเฟซบุ๊ก กูเกิล ดิสเพลย์ เน็ตเวิร์ก การสื่อสารการตลาดดิจิทัล การโฆษณาผ่านสื่อดิจิทัล

Abstract

This research employs the experimental research method with the objective to study the effectiveness of Google Search Ads, Facebook Ads, and Google Display Network for the sales of personal accident insurance via online channel, which is the case study of the Ocean Life Insurance Company. The advertising on the three platforms takes a period of four days from 25th-28th November 2020.

The data collection consisted of advertising experiment on Google platform that used Google Ads as a tool by setting keywords, on Facebook Ads platform by using banners and on Google Display Network by employing banners that contained the same materials as did Facebook Ads. The success of sales and website's visitors on each platform could be evaluated. The success of campaigns is measured by the number of clicks for website watching, the number of conversions on website, and conversion rates from each platform.

The results showed that Facebook Ads was the most effective platform for generating sales of personal accident insurance via online channel, which helped generate the total sale of insurance more than the Google Search Ads. Meanwhile, advertising on Google Display Network still could not create the total sale, but could increase the number of website's visitors to be more than those of other platforms. Nevertheless, these three platforms were regarded as the communication channels to help increase awareness, stimulate the decisions, and lead to the opportunity to generate total sales.

Keywords: Google Search Ads, Facebook Ads, Google Display Network, Digital Marketing Communications, Digital Media Advertising

บทนำ

ปัจจุบันสื่อดิจิทัลได้เข้ามามีบทบาทกับวิถีชีวิตคนอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นคนเมืองหรือคนต่างจังหวัดที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ตต่างก็มีพฤติกรรมการเสพสื่อตลอดจนพฤติกรรมการใช้ชีวิตประจำวันที่เปลี่ยนแปลงไปไม่ว่าจะเป็นการติดต่อสื่อสาร การค้นหาข้อมูลที่ทุกวันนี้เป็นไปได้อย่างง่ายดาย การเสพสื่อบันเทิงมีทางเลือกการรับชมมากขึ้น ต้องการเสพสื่อในเวลาไหน และที่ใดก็สามารถทำได้ หรือแม้กระทั่งพฤติกรรมการซื้อสินค้าของผู้บริโภคในยุคปัจจุบัน โดยสามารถซื้อสินค้าและชำระเงินได้ผ่านช่องทางออนไลน์ ซึ่งจากพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปของผู้บริโภคทำให้นักการตลาดต้องหาวิธีการสื่อสารที่จะเข้าถึงผู้บริโภคยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สมาคมโฆษณาดิจิทัล (ประเทศไทย) หรือ Digital Advertising Association of Thailand (2020) ร่วมกับกันตาร์ (ประเทศไทย) จำกัด เผยภาพรวมมูลค่าการใช้จ่ายสื่อโฆษณาดิจิทัลในประเทศไทย พบว่า การใช้จ่ายในสื่อโฆษณาดิจิทัลเติบโตขึ้นทุกปี โดยในปี พ.ศ. 2562 มีการใช้จ่ายสื่อโฆษณาดิจิทัล

19,555 ล้านบาท เติบโตเพิ่มขึ้นร้อยละ 16 เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2561 ที่มีการใช้จ่ายสื่อโฆษณาดิจิทัล 16,928 ล้านบาท และยังคาดการณ์ว่าในปี 2563 การใช้จ่ายสื่อโฆษณาดิจิทัลจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.3 คิดเป็นมูลค่าประมาณ 19,610 ล้านบาท แต่เมื่อปี 2563 ตัวเลขมูลค่าการใช้จ่ายสื่อโฆษณาดิจิทัลเติบโตเนื่องมาจากผลกระทบจากสถานการณ์โควิด 19

นอกจากมูลค่าการใช้จ่ายสื่อโฆษณาดิจิทัลที่มีการเติบโตมากขึ้นทุกปียังพบว่า แพลตฟอร์มที่นักการตลาดเลือกใช้ในการสื่อสารกับผู้บริโภค 6 อันดับแรก ได้แก่ เฟซบุ๊ก (Facebook) ยูทูป (YouTube) ครีเอทีฟ (Creative) โซเชียล (Social) เสิร์ช (Search) และดิสเพลย์ (Display) เนื่องจากเป็นแพลตฟอร์มที่มีเครื่องมือในการเลือกกลุ่มเป้าหมายได้เฉพาะเจาะจง มีโอกาสทำให้ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อสินค้าหรือบริการ

การซื้อสินค้าหรือบริการบนช่องทางออนไลน์มีอัตราการเติบโตสูงขึ้นทุกปี สาเหตุเนื่องมาจากผู้บริโภคสามารถเข้าถึงข้อมูลสินค้าหรือบริการได้สะดวก และรวดเร็วยิ่งขึ้น สามารถดูรายละเอียดสินค้า ค้นหาข้อมูล เปรียบเทียบสินค้าก่อนตัดสินใจซื้อได้อย่างง่ายดาย ผู้บริโภคสามารถเลือกช่องทางการชำระเงินได้หลากหลาย การทำธุรกรรมบนช่องทางออนไลน์มีความปลอดภัยขึ้น ทำให้ผู้บริโภคมีความมั่นใจในการซื้อสินค้า

จากผลการสำรวจมูลค่าพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-commerce) ในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2562 ซึ่งจัดทำโดยสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ และสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า มูลค่าการซื้อขายสินค้าและบริการบนช่องทางออนไลน์มีอัตราเติบโตเพิ่มขึ้นทุกปี ในทุกประเภทของการทำธุรกิจ ไม่ว่าจะเป็นการซื้อขายสินค้าและบริการระหว่างผู้ประกอบการกับผู้ประกอบการ (B2B) การซื้อขายสินค้าและบริการระหว่างผู้ประกอบการกับภาครัฐ (B2G) และการซื้อขายสินค้าและบริการระหว่างผู้ประกอบการกับลูกค้า (B2C) นอกจากนี้หากพิจารณาแยกตามกลุ่มธุรกิจพบว่ากลุ่มธุรกิจที่มีมูลค่าพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-commerce) สูงสุด 8 อันดับ ในปี พ.ศ. 2561 ได้แก่ อันดับ 1 ธุรกิจการค้าปลีกและการค้าส่ง อันดับ 2 ธุรกิจการให้บริการที่พัก อันดับ 3 ธุรกิจการผลิต อันดับ 4 ธุรกิจข้อมูลข่าวสารและการสื่อสาร อันดับ 5 ธุรกิจการขนส่ง อันดับ 6 ธุรกิจบริการอื่น ๆ อันดับ 7 ธุรกิจศิลปะ ความบันเทิง และนันทนาการ และอันดับ 8 ธุรกิจการประกันภัย

ธุรกิจการประกันภัยเป็นธุรกิจที่ยังขยายตัวได้อีกมาก เมื่อพิจารณาดูอัตราส่วนการถือครองกรมธรรม์ประกันชีวิตในประเทศไทย พบว่า ประชากรไทยมีการถือครองกรมธรรม์ประกันชีวิตเพียงร้อยละ 37.77 สมาคมประกันชีวิตไทยเปิดเผยภาพรวมธุรกิจประกันชีวิตไทยไตรมาส 1 (มกราคม-มีนาคม พ.ศ. 2563) เบี้ยประกันภัยรับรวมมีมูลค่า 149,970.80 ล้านบาท เติบโตร้อยละ 0.93 เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปี พ.ศ. 2562 ประกอบด้วยเบี้ยรับรายใหม่ 41,287.27 ล้านบาท เบี้ยรับปีแรก 27,601.07 ล้านบาท เบี้ยประกันที่จ่ายครั้งเดียว 13,686.18 ล้านบาท และเบี้ยต่อปี 108,683.56 ล้านบาท ถึงแม้ว่าตัวเลขการเติบโตเทียบกับปีก่อนจะไม่สูงมากนัก เนื่องจากสถานการณ์โควิด 19 ซึ่งส่งผลกระทบต่อภาพรวมของเศรษฐกิจ และพฤติกรรมผู้บริโภคที่ต้องปฏิบัติตามหลักการเว้นระยะห่างทางสังคม ส่งผลกระทบกับการขายประกันผ่านช่องทางตัวแทนและช่องทางออฟไลน์ แต่หากพิจารณาช่องทางการขายผ่านดิจิทัลพบว่า มีอัตราเติบโตเพิ่มสูงขึ้นถึงร้อยละ 86.95 ซึ่งมีมูลค่า 149.94 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 0.10 จากจำนวนช่องทางการขายทั้งหมด

Statista Research Department (2020) เปิดเผยมูลค่าการใช้จ่ายสื่อโฆษณาดิจิทัลกลุ่มธุรกิจประกันภัยไทย ปี พ.ศ. 2562 พบว่า มีมูลค่าการใช้จ่ายสื่อโฆษณาดิจิทัลเป็นเงินทั้งสิ้น 732.04 ล้านบาท โดยมีการใช้จ่ายสื่อโฆษณาเฟซบุ๊ก (Facebook Ads) สูงสุดอันดับ 1 เป็นเงิน 312 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 42.62 ของมูลค่าการใช้จ่ายสื่อโฆษณาดิจิทัลทั้งหมด นอกจากนี้ยังมีการใช้จ่ายสื่อโฆษณากูเกิล (Google Search Ads) เป็นเงิน 177 ล้านบาท ใช้จ่ายสื่อโฆษณา

ไลน์ (LINE) เป็นเงิน 82 ล้านบาท ใช้จ่ายสื่อโฆษณายูทูป (YouTube Ads) เป็นเงิน 37 ล้านบาท ใช้จ่ายสื่อโฆษณาดิสเพลย์ (Display Ads) เป็นเงิน 33 ล้านบาท

บริษัท ไทยสมุทรประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) เป็นบริษัทที่มีผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตหลากหลาย ครบทุกความต้องการของผู้บริโภค ได้แก่ ประกันสุขภาพ ประกันออมทรัพย์ ประกันบำนาญ ประกันสินเชื่อเพื่อประชาชน ประกันอุบัติเหตุ ประกันตลอดชีพ ประกันชั่วระยะเวลา และประกันชีวิตควบการลงทุน ซึ่งบริษัทมีช่องทางการขายหลายช่องทาง ทั้งการขายแบบดั้งเดิมผ่านตัวแทนประกันชีวิต การขายผ่านช่องทางธนาคาร การขายผ่านนายหน้า การติดต่อซื้อขายโดยตรงกับบริษัท และการขายผ่านดิจิทัล ซึ่งวิธีนี้ช่วยสร้างความสะดวกให้กับผู้บริโภคที่ต้องการซื้อประกันด้วยตนเอง อีกทั้งยังช่วยลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานให้กับบริษัท

ปัจจุบันในยุคดิจิทัลที่ผู้บริโภคซื้อสินค้าและบริการผ่านช่องทางออนไลน์มากขึ้น ทำให้บริษัทเล็งเห็นความสำคัญของการสื่อสารการตลาดผ่านช่องทางออนไลน์ โดยมีการใช้เว็บไซต์ (Website) เฟซบุ๊ก (Facebook) กูเกิล (Google) อินสตาแกรม (Instagram) และยูทูป (YouTube) เข้ามาช่วยทำการตลาดซึ่งพบว่า สื่อดิจิทัลช่วยเข้าถึงผู้บริโภคได้มากขึ้น สามารถเลือกกลุ่มเป้าหมายตามที่ต้องการได้ และมีวิธีการวัดประสิทธิผลที่ชัดเจน ในขณะเดียวกันแบบประกันที่ขายผ่านช่องทางดิจิทัลที่ผู้บริโภคสามารถซื้อและชำระเงินได้เอง มียอดขายเกิดขึ้นโดยที่ยังไม่ได้ใช้สื่อดิจิทัล

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาประสิทธิผลการโฆษณาบนกูเกิลเสิร์ช (Google Search Ads) ต่อการสร้างยอดขายประกันอุบัติเหตุบนช่องทางออนไลน์

2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลการโฆษณาบนเฟซบุ๊ก (Facebook Ads) ต่อการสร้างยอดขายประกันอุบัติเหตุบนช่องทางออนไลน์

3. เพื่อศึกษาประสิทธิผลการโฆษณาบนกูเกิลดิสเพลย์ เน็ตเวิร์ก (Google Display Network) ต่อการสร้างยอดขายประกันอุบัติเหตุบนช่องทางออนไลน์

4. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการโฆษณาระหว่าง Google Search Ads Facebook Ads และ Google Display Network ที่สามารถสร้างยอดขายได้มากกว่ากัน

ทบทวนวรรณกรรม

สื่อดิจิทัล คือ การผสมผสานเชื่อมโยงภาพ ข้อความ ภาพเคลื่อนไหว วิดีโอ เสียง ให้เกิดเป็นสื่อโดยเกิดจากเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ทำให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย หรือผู้บริโภคในปัจจุบันได้ง่ายขึ้น (Tamnipanont, 2014)

ปัจจุบันโลกก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัล ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับการเปิดรับข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อดิจิทัล หรือแม้กระทั่งเครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันก็ล้วนเป็นระบบดิจิทัลแทบทั้งสิ้น ดังนั้นหากแบรนด์หรือธุรกิจต้องการเข้าถึงผู้บริโภคในยุคปัจจุบันต้องอาศัยการสื่อสารและการทำการตลาดผ่านสื่อดิจิทัล

การทำการตลาดผ่านสื่อดิจิทัล คือ วิธีการทำการตลาดที่ช่วยทำให้เกิดการสื่อสารแบบสองทาง ช่วยสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้บริโภคและนักการตลาดมากขึ้น เพื่อสร้างลูกค้าใหม่และใช้ประโยชน์จากลูกค้าปัจจุบันมาพัฒนาการตลาดให้ตรงตามความต้องการของผู้บริโภคเกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้น โดยผ่านโซเชียลมีเดียแพลตฟอร์มต่าง ๆ ที่เป็นที่นิยมของผู้บริโภค (Chaiphawang, 2015)

Minsan (2014) กล่าวว่า การโฆษณาบนกูเกิลผ่านการค้นหา คือ การลงโฆษณาผ่านระบบประมูลคีย์เวิร์ด (Keyword) ผู้ลงโฆษณารายใดที่เสนอราคาประมูลสูงกว่าระบบจะนำข้อความโฆษณาของรายนั้นมาแสดงเป็นอันดับต้น ๆ ของผลการค้นหา ซึ่งจะเสียค่าโฆษณาหากมีคนคลิก จึงเรียกการโฆษณาในลักษณะนี้ว่า PPC หรือ Pay Per Click

Maneerod (2017) กล่าวว่า การโฆษณาบนกูเกิล หรือที่เรียกว่า Google AdWords มีวิธีคิด

ค่าโฆษณาหลายแบบ ระบบจะเก็บเงินค่าโฆษณาก็ต่อเมื่อมีผู้ใช้คลิกโฆษณา วิธีนี้ช่วยเพิ่ม traffic เข้าเว็บไซต์ได้ดีกว่าการโฆษณาบนป้ายโฆษณา (Banner Ads) เพราะเมื่อผู้ใช้ต้องการค้นหาสินค้าหรือบริการ มักจะใช้เสิร์ชเอนจินหาข้อมูล

Palajin (2019) กล่าวว่า โครงสร้างโฆษณาบนกูเกิล เสิร์ช (Google Search Ads) ประกอบด้วย 4 ชั้น ได้แก่

1. บัญชีโฆษณา (Account) เป็นส่วนที่ใช้ในการบริหารบัญชี

2. แคมเปญ (Campaign) เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดวัตถุประสงค์ของการทำโฆษณา สามารถกำหนดวัตถุประสงค์ได้ 4 รูปแบบคือ ยอดขาย (Sales) โอกาสในการขาย (Leads) การเข้าชมเว็บไซต์ (Website Traffic) และการสร้างแคมเปญโดยไม่มีคำแนะนำของเป้าหมาย (Without a Goal's Guidance)

3. กลุ่มโฆษณา (Ad Group) เป็นส่วนที่ใช้ในการกำหนดคีย์เวิร์ด (Keyword) หรือคำค้นหา ในหนึ่งแคมเปญสามารถมีกลุ่มโฆษณา (Ad Group) ได้หลายกลุ่ม โดยการแบ่งกลุ่มจะแบ่งตามลักษณะของคีย์เวิร์ด (Keyword) ที่มีความเกี่ยวข้องสอดคล้องกัน นอกจากนี้การใส่เครื่องหมายเพิ่มเติมในคีย์เวิร์ด หรือที่เรียกว่า Keyword Match Type เพื่อสร้างเงื่อนไขคำค้นหาที่โฆษณาจะแสดง ซึ่ง Keyword Match Type มี 4 รูปแบบ ได้แก่

3.1 Broad Match เป็นการกำหนดคีย์เวิร์ด (Keyword) แบบกว้างข้อดีคือ ทำให้โฆษณามีโอกาสแสดงผลให้คนเห็นได้กว้าง แต่อาจไม่ได้มีความต้องการสินค้าหรือบริการ ทำให้เกิดการคลิกเข้าชมเว็บไซต์น้อย

3.2 Broad Match Modifier คือ การกำหนดคีย์เวิร์ด (Keyword) ให้แคบลงมา โดยการใส่เครื่องหมายบวก (+) เพิ่มลงไป ข้อดีคือ ทำให้โฆษณาแสดงผลได้แม่นยำมากขึ้น

3.3 Phrase Match เป็นการทำให้คำค้นหาแคบลงมาจากประเภท Broad Match Modifier โดยการใส่เครื่องหมายฟันหนู (“...”) ทำให้โฆษณาจะไม่แสดงกับกลุ่มคำที่มีคำอื่นมาแทรกตรงกลาง ข้อดีคือ ทำให้ได้กลุ่มเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจง แต่อาจทำให้ปริมาณการค้นหามีน้อย

3.4 Exact Match เป็นการกำหนดคำค้นหาที่ทำให้การแสดงผลโฆษณาเป็นไปอย่างเฉพาะเจาะจงมากที่สุด โดยการใช้เครื่องหมายวงเล็บ [ ] ทำให้โฆษณาขึ้นแสดงเฉพาะคำค้นหาที่ตรงตามที่กำหนด ข้อดีคือ ได้กลุ่มเป้าหมายตรงกับความต้องการ แต่การจำกัดกลุ่มเป้าหมายที่แคบอาจเป็นการลดโอกาสในการมองเห็นโฆษณา และเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายใหม่

4. โฆษณา (Ad) เป็นส่วนที่ใช้ในการกำหนดคำโฆษณา ซึ่งวิธีการเขียนคำโฆษณาที่ดีควรเขียนให้มีความสอดคล้องกับคีย์เวิร์ด (Keyword) มี 3 รูปแบบ คือ

4.1 Expanded Text Ads คือ การเขียนคำโฆษณาแบบทั่วไป ในหนึ่งคำโฆษณา (Text Ad) สามารถสร้างหัวข้อ (Headline) ได้สูงสุด 3 แบบ และสร้างคำอธิบาย (Description) ได้ 2 แบบ

4.2 Responsive Search Ads คือ โฆษณาที่ระบบของกูเกิล (Google) จะทำการจับคู่หัวข้อ (Headline) และคำอธิบาย (Description) มาสลับการแสดงผลแบบอัตโนมัติ สามารถสร้างหัวข้อ Headline ได้ 15 แบบ และสร้างคำอธิบาย Description ได้ 4 แบบ

4.3 Dynamic Search Ads คือ โฆษณาที่ระบบของกูเกิลจะไปจับคำที่อยู่ในหน้าเว็บไซต์ปลายทาง (Landing Page) ที่มีคำใกล้เคียงกับคำที่ผู้ใช้ค้นหา แล้วดึงข้อมูลสินค้าในหน้าเว็บไซต์ปลายทางขึ้นมาแสดง ทำให้ผู้สร้างโฆษณาไม่ต้องระบุคีย์เวิร์ด (Keyword) โฆษณาประเภทนี้เหมาะกับเว็บไซต์พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-commerce)

Confluency Solutions (2018) ได้สรุปเหตุผลที่ควรใช้การโฆษณาบนกูเกิล เสิร์ช (Google Search Ads) เพื่อเพิ่มอัตราการเติบโตของธุรกิจประกันภัยไว้ดังนี้

1. ผู้บริโภคที่กำลังมองหาผลิตภัณฑ์ประกันภัยมักจะใช้เวลาในการค้นหาข้อมูล และมีการเปรียบเทียบข้อมูลอย่างละเอียด เพื่อให้ได้ข้อมูลผลประโยชน์ที่ดีและตรงกับความต้องการมากที่สุด ดังนั้นการมีตัวตนบนโลกอออนไลน์จึงเป็นสิ่งที่จำเป็น

2. การโฆษณาบนกูเกิล เสิร์ช (Google Search Ads) ช่วยสร้างการเข้าชมผลิตภัณฑ์ประกันภัยบนเว็บไซต์ที่ตรงกลุ่มเป้าหมาย การแสดงโฆษณาขึ้นอยู่กับคีย์เวิร์ด (Keyword) ที่ใช้เมื่อผู้บริโภคค้นหาคำที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจ เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ดีควรใช้คีย์เวิร์ดแบบยาว (Long-tail keywords) เนื่องจากเป็นคำที่แสดงถึงเจตนาของผู้บริโภคอย่างจริงจัง

โฆษณาบนเฟซบุ๊ก (Facebook) คือ การจ่ายเงินเพื่อซื้อพื้นที่การโฆษณาบนแพลตฟอร์มเฟซบุ๊ก (Facebook) เพื่อให้สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้จำนวนมากและเลือกกลุ่มเป้าหมายตามที่ต้องการ โดยสามารถซื้อโฆษณาได้สองวิธีคือ ซื้อโฆษณาบนหน้าเพจ วิธีนี้เป็นวิธีที่ง่ายที่สุด แต่มีตัวเลือกการปรับแต่งโฆษณาได้ไม่ละเอียดเท่าใดนัก และอีกวิธีคือ การโฆษณาผ่านตัวจัดการโฆษณา ซึ่งวิธีนี้สามารถกำหนดกลุ่มเป้าหมายได้อย่างละเอียด ทำให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างแม่นยำ รวมทั้งสามารถดูรายงานผลการลงโฆษณาได้ในที่เดียว (Steps Academy, 2017)

โครงสร้างโฆษณาของเฟซบุ๊กประกอบด้วย 3 ส่วน (Facebook for Business, 2021) ดังนี้

1. แคมเปญ (Campaign) เป็นส่วนของการกำหนดวัตถุประสงค์ มีให้เลือก 11 วัตถุประสงค์ โดยสามารถแบ่งหมวดหมู่หรือเป้าหมายกว้าง ๆ ตามกระบวนการตัดสินใจทางการตลาด ได้ 3 ระดับ ดังนี้

1.1 การรับรู้ (Awareness) ประกอบด้วย 2 วัตถุประสงค์คือ การรับรู้แบรนด์ (Brand Awareness) และการเข้าถึง (Reach) ซึ่งเป็นการเน้นให้โฆษณาเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

1.2 การพิจารณา (Consideration) ประกอบด้วย 6 วัตถุประสงค์คือ จำนวนผู้เข้าชม (Traffic) การมีส่วนร่วม (Engagement) จำนวนการติดตั้งแอป (App Installs) การรับชมวิดีโอ (Video Views) การสร้างลูกค้าเป้าหมาย (Lead Generation) และข้อความ (Messages) ช่วยกระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายสื่อสารกับแบรนด์ผ่านการส่งข้อความ

1.3 คอนเวอร์ชั่น (Conversion) ประกอบด้วย 3 วัตถุประสงค์ คือ คอนเวอร์ชั่น (Conversion) การขายสินค้าจากแค็ตตาล็อก (Catalog Sales) และการเยี่ยมชมหน้าร้าน (Store Visits)

2. ชุดโฆษณา (Ad Set) ช่วยในการกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการเข้าถึงบนแพลตฟอร์มเฟซบุ๊ก (Facebook)

3. โฆษณา (Ad) คือ ส่วนที่กลุ่มเป้าหมายมองเห็นบนพื้นที่โฆษณาของเฟซบุ๊ก (Facebook)

Symes (2020) ได้สรุปเคล็ดลับในการสร้างโอกาสการขายประกันผ่านการโฆษณาบนเฟซบุ๊ก (Facebook Ads) ดังนี้

1. การกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการโฆษณาโดยกำหนดคล้ายกับกลุ่มลูกค้าที่มีข้อมูลอยู่แล้ว (Lookalike Audience) ช่วยเพิ่มโอกาสในการขายประกันได้ดียิ่งขึ้น

2. กำหนดกลุ่มเป้าหมายจากเหตุการณ์ในชีวิต (Life Events) โดยแสดงข้อความที่เฉพาะเจาะจงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตของกลุ่มเป้าหมาย

3. ใช้ความสนใจและพฤติกรรมเพื่อกำหนดกลุ่มเป้าหมาย

4. ดึงดูดความสนใจด้วยโฆษณาที่เหมาะสม

5. การให้ข้อเสนอพิเศษ

Readyplanet (2017) กล่าวว่า กูเกิล ดิสเพลย์ เน็ตเวิร์ก (Google Display Network) หรือเรียกโดยย่อว่า GDN คือ การทำโฆษณารูปแบบแบนเนอร์ในเครือข่ายกูเกิล (Google) ที่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายตามที่กำหนดได้อย่างมีประสิทธิภาพ การทำโฆษณาบนกูเกิล ดิสเพลย์ เน็ตเวิร์ก Google Display Network ยังมีข้อดี ดังนี้

1. สามารถกำหนดกลุ่มเป้าหมายได้หลายรูปแบบ

2. สามารถลงโฆษณาผ่านกูเกิล แอดเวิดส์ (Google Adwords) ได้ในที่เดียว ทำให้สามารถปรับแต่งโฆษณาได้ด้วยตนเอง และทำได้ทันทีใช้เวลาไม่นาน

3. สามารถติดตามลูกค้ากลุ่มเป้าหมายที่เคยเข้ามาเยี่ยมชมเว็บไซต์ให้กลับเข้ามาเลือกสินค้าหรือบริการในเว็บไซต์อีกครั้ง เรียกว่าการทำรีมาร์เก็ตติ้ง (Remarketing)

โครงสร้างโฆษณาของกูเกิล ดิสเพลย์ เน็ตเวิร์ก (Google Display Network) ประกอบด้วย 4 ชั้น เช่นเดียวกับโครงสร้างโฆษณาบนกูเกิล เสิร์ช (Google Search Ads)

Smith (2020) กล่าวถึงกรณีศึกษา บริษัทประกันภัย Geico ซึ่งใช้การโฆษณาบนกูเกิล ดิสเพลย์ เน็ตเวิร์ก (Google Display Network) เพื่อต้องการสร้างการรับรู้เกี่ยวกับประกันภัยบ้าน เนื่องจากคนส่วนใหญ่รู้จัก Geico ในนามบริษัทประกันภัยรถยนต์ บริษัทจึงทำโฆษณาโดยเลือกใช้ภาพแบนเนอร์ที่มีสีสันสดใส เพื่อดึงดูดความสนใจ ปรับแต่งปุ่มที่ต้องการให้กลุ่มเป้าหมายคลิก (Call to Action) ให้โดดเด่นจากการโฆษณาบนกูเกิล ดิสเพลย์ เน็ตเวิร์ก (Google Display Network) ทำให้แบรนด์ประสบความสำเร็จในการสร้างการรับรู้ อีกทั้งผู้บริโภคสามารถจดจำผลิตภัณฑ์หรือบริการได้

Lloyd (2014) สรุปขั้นตอนการสร้างเนื้อหาโฆษณาให้มีความน่าสนใจ ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูล วิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภค เพื่อทำความเข้าใจความต้องการผู้บริโภคไปใช้ในการวางแผนโฆษณาให้เหมาะสม

2. การเตรียมเนื้อหาที่จะสื่อสารไปยังผู้บริโภคควรเป็นเนื้อหาที่มีความเฉพาะเจาะจงกับกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการจะสื่อสาร โดยการสร้างเนื้อหาเพื่อการโฆษณาบนสื่อดิจิทัลควรมีการปรับเปลี่ยนอยู่เสมอ และมีความหลากหลายตามพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย

3. เมื่อโฆษณาออกมาแล้ว ควรใช้ช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย เพื่อทำให้สินค้าเป็นที่รู้จัก

4. ในการโฆษณาสินค้าระยะเริ่มต้นไม่ควรใส่ตราสินค้าเข้าไปมากจนเกินความพอดี ควรมุ่งเน้นให้ผู้บริโภคเห็นประโยชน์สร้างความน่าเชื่อถือ

5. เมื่อผู้บริโภคมีการติดตามเนื้อหาโฆษณาที่ได้สื่อสารออกไปในระยะหนึ่ง จะมีผู้บริโภคบางส่วนสนใจในสินค้าและบริการ ต้องทำการวิเคราะห์หาสาเหตุความต้องการที่แท้จริงของผู้บริโภคแต่ละกลุ่มและปรับปรุงเนื้อหาโฆษณาให้น่าสนใจ

6. ปรับการนำเสนอเนื้อหาโฆษณาให้เหมาะสมกับแต่ละช่องทางที่สื่อสาร

7. ใช้วิธีการนำเสนอเนื้อหาโฆษณาในรูปแบบผสมผสานคือ นำเสนอสินค้าและบริการ ผูกเข้ากับเนื้อหาที่ผู้บริโภคต้องการรับรู้ เพื่อไม่สร้างความรำคาญให้กับผู้บริโภค

8. ควรเปิดโอกาสให้ผู้บริโภคได้แสดงความคิดเห็น แบ่งปันประสบการณ์ แนะนำเพื่อการนำข้อมูลเชิงลึกจากผู้บริโภคมาพัฒนาเนื้อหาโฆษณา

9. เนื้อหาโฆษณาควรเป็นเนื้อหาที่สร้างสรรค์ไม่โฆษณาเกินจริง ไม่ยัดเยียดผู้บริโภค รวมถึงควรเป็นเนื้อหาที่มีความสดใหม่

การประเมินประสิทธิผลของการทำโฆษณาสามารถวัดความสำเร็จได้จากจำนวนการแสดงผลของโฆษณา (Impression) การคลิกเข้าชมเว็บไซต์ (Click) การกระทำของผู้บริโภคที่เกิดขึ้นบนเว็บไซต์ เช่น การลงทะเบียน การซื้อสินค้า (Conversion) อัตราส่วนคิดเป็นร้อยละระหว่างการกระทำที่เกิดขึ้นบนเว็บไซต์เทียบกับจำนวนการคลิกเข้าชมเว็บไซต์ (Conversion Rate) และราคาต่อการกระทำที่เกิดขึ้นบนเว็บไซต์ (CPA)

การวางแผนกลยุทธ์การตลาดในปัจจุบันจะต้องมีการศึกษาพฤติกรรมการซื้อของผู้บริโภค เส้นทางของผู้บริโภค (Customer Journey) ตั้งแต่ก่อนซื้อสินค้าและบริการ ระหว่างซื้อและหลังซื้อ เพื่อการวางแผนกลยุทธ์การตลาดที่ดี ตอบโจทย์การสื่อสาร สร้างประสบการณ์ในทุกจุดสัมผัส (Touch Point) ที่ผู้บริโภคสัมผัสกับตราสินค้า (Thippayakraisorn, 2018)

Temkin (2010 อ้างถึงใน Thippayakraisorn, 2018) กล่าวว่า แผนที่เส้นทางการเดินทางของผู้บริโภค (Customer Journey Map) เป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้ธุรกิจเข้าใจพฤติกรรมของผู้บริโภคและเลือกใช้สื่อ รวมถึงเครื่องมือทางการตลาดได้อย่างเหมาะสม โดยก่อนที่นักการตลาดจะเขียน Customer Journey Map ควรวิเคราะห์ปัจจัย 3 อย่าง ได้แก่ ความคิดของลูกค้า ความต้องการของลูกค้าและพฤติกรรมของลูกค้า

Boonklam (2020) ทำการศึกษาทัศนคติและพฤติกรรมของผู้บริโภคที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตผ่านช่องทางออนไลน์พบว่า การสื่อสารการตลาดผ่านช่องทางดิจิทัลส่งผลต่อการรับรู้ และการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตบนช่องทางออนไลน์ สำหรับขั้นตอนของการสร้างการรับรู้อาจนำเสนอโฆษณาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) เนื่องจากเป็นช่องทางที่ผู้บริโภคในยุคปัจจุบันให้ความสำคัญ รูปแบบของการสื่อสารควรสื่อสารตรงประเด็น มีการนำเสนอจุดเด่น ให้ข้อมูลรายละเอียดแบบประกันที่ครบถ้วนเพื่อง่ายต่อการพิจารณาตัดสินใจซื้อ เมื่อผู้บริโภคมีความสนใจมักจะสอบถามข้อมูลจากเพื่อน คนรู้จัก พร้อมทั้งหาข้อมูลเพิ่มเติมก่อนการตัดสินใจซื้อ ซึ่งในขั้นตอนนี้นักการตลาดควรเพิ่มข้อมูลรีวิวความพึงพอใจหรือประสบการณ์การใช้บริการของลูกค้าปัจจุบัน เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือ สำหรับขั้นตอนของการซื้อประกันชีวิตบนช่องทางออนไลน์พบว่า ความง่าย สะดวก และปลอดภัยในการใช้บริการเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อ กล่าวคือ ขั้นตอนการซื้อไม่ควรมีความซับซ้อน ยุ่งยาก ควรให้รายละเอียดข้อมูลแบบประกันที่ชัดเจน เข้าใจง่าย ช่องทางการชำระเงินมีความหลากหลาย สะดวก ปลอดภัย และทำได้รวดเร็ว บริษัท ไทยสมุทรประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) ก่อตั้งวันที่ 11 มกราคม พ.ศ. 2492 เดิมใช้ชื่อ ไทยสมุทรพาณิชย์ประกันภัย จำกัด ให้บริการด้านประกันวินาศภัยเพียงอย่างเดียว ต่อมาในปี พ.ศ. 2497 เริ่มให้บริการด้านการประกันชีวิต หลังจากนั้นในปี พ.ศ. 2543 ได้แยกบริษัทประกันวินาศภัยและประกันชีวิตออกจากกัน เพื่อให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. 2535 พร้อมทั้งเปลี่ยนชื่อเป็น บริษัท ไทยสมุทรประกันชีวิต จำกัด ปัจจุบันบริษัทดำเนินกิจการด้านประกันชีวิตมาเป็นระยะเวลา 72 ปี ภายใต้การเติบโตอย่างยั่งยืนเป็นบริษัทมหาชน ใช้ชื่อว่า บริษัท ไทยสมุทรประกันชีวิต จำกัด (มหาชน)

ไทยสมุทรประกันชีวิตเป็นบริษัทที่มีผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตหลากหลาย ครบทุกความต้องการของผู้บริโภค ซึ่งบริษัทมีช่องทางการขายหลากหลายช่องทางครอบคลุมลูกค้าทั่วประเทศ โดยมีช่องทางการขายผ่านตัวแทนประกันชีวิตเป็นช่องทางหลัก นอกจากนี้ยังมีการขายผ่านช่องทางองค์กร ช่องทางสถาบันการเงิน และการขายผ่านช่องทางดิจิทัล ซึ่งวิธีนี้ช่วยสร้างความสะดวกให้กับผู้บริโภคที่ต้องการซื้อประกันชีวิตด้วยตนเอง อีกทั้งยังช่วยลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานให้กับบริษัท ปัจจุบันบริษัทได้นำเสนอผลิตภัณฑ์และบริการในรูปแบบต่าง ๆ ผ่านช่องทางดิจิทัลที่หลากหลาย ควบคู่กับการใช้สื่อออฟไลน์ เพื่อตอบโจทย์สร้างประสบการณ์ที่ดีและเข้าถึงผู้บริโภคในยุคดิจิทัลได้มากขึ้น

วิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research Method) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งประกอบไปด้วย การทดลองโฆษณาบนแพลตฟอร์มกูเกิล (Google) ซึ่งจะใช้เครื่องมือค้นหา (Search Engine Marketing หรือ SEM) โดยการกำหนดคีย์เวิร์ด Keyword จำนวน 2 Ad Group ได้แก่ Brand Keyword และ Category Keyword การทดลองโฆษณาบนแพลตฟอร์มเฟซบุ๊ก (Facebook Ads) โดยการใช้แบนเนอร์ (Banner) เผยแพร่โฆษณาผ่านเฟซบุ๊กเพจ Ocean Life-ไทยสมุทรประกันชีวิต และการทดลองโฆษณาบนกูเกิล ดิสเพลย์ เน็ตเวิร์ก (Google Display Network) ซึ่งใช้แบนเนอร์ที่มีเนื้อหาเดียวกับเฟซบุ๊ก (Facebook Ads) เพื่อศึกษาว่าแพลตฟอร์มใดที่สามารถเพิ่มจำนวนผู้เข้าชมเว็บไซต์และสร้างยอดขายได้มากกว่ากัน

แหล่งข้อมูลเพื่อการศึกษาวิจัยเชิงทดลองในครั้งนี้ ได้แก่ แพลตฟอร์มกูเกิล เสิร์ช (Google Search Ads) เฟซบุ๊ก (Facebook Ads) และกูเกิล ดิสเพลย์ เน็ตเวิร์ก (Google Display Network) โดยใช้คีย์เวิร์ด (Keyword) และแบนเนอร์ (Banner) ในการโฆษณาเพื่อหาประสิทธิภาพการเข้าชมเว็บไซต์ และการสร้างยอดขายประกันอุบัติเหตุ

การเก็บรวบรวมข้อมูลจะใช้เวลาตั้งแต่วันที่ 25 ถึง 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2563 เป็นเวลาทั้งหมด 4 วัน ภายใต้งบประมาณเฉลี่ยวันละ 1,000 บาท กำหนดขอบเขตประชากรช่วงอายุระหว่าง 25-45 ปี อาศัยอยู่ในประเทศไทย โดยจะทำการโฆษณาผ่านเครื่องมือกูเกิล แอด (Google Ads) และแอด เมเนเจอร์ (Ads Manager) ดังนี้

1. การทดสอบการโฆษณาบนแพลตฟอร์มกูเกิล (Google Search Ads) มีการแบ่งแอดกรุ๊ป (Ad Group) จำนวน 2 กรุ๊ป (Group) ได้แก่ Brand keyword และ Category Keyword เกี่ยวกับประกันอุบัติเหตุ โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายเพศชายและเพศหญิง ใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ อาศัยอยู่ในประเทศไทย

2. การทดสอบการโฆษณาบนแพลตฟอร์มเฟซบุ๊ก (Facebook Ads) ผ่านเครื่องมือแอด เมเนเจอร์ (Ads Manager) โดยการใช้แบนเนอร์ (Banner) ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับจุดเด่นของประกันอุบัติเหตุ ซึ่งมีอัตราส่วน 1:1 เลือกใช้แคมเปญ (Campaign) วัตถุประสงค์เพื่อสร้างคอนเวอร์ชั่น (Conversion) แบ่งเป็น 3 แอดเซต (Ad Set) ได้แก่ กลุ่มที่มีความสนใจบริษัทประกันคู่แข่ง กลุ่มที่มีความสนใจประกันอุบัติเหตุและเดินทางบ่อย และกลุ่มที่มีพฤติกรรมคล้ายลูกค้าไทยสมุทรประกันชีวิต

3. การทดสอบการโฆษณาบนกูเกิล ดิสเพลย์ เน็ตเวิร์ก (Google Display Network) ใช้แบนเนอร์ (Banner) ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับจุดเด่นของประกันอุบัติเหตุ ขนาด 1200 x 1200 พิกเซล (pixel) และ 1200 x 628 พิกเซล (pixel)

การวิเคราะห์ข้อมูลประสิทธิผลของการโฆษณาจะทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบแต่ละแพลตฟอร์ม โดยจะพิจารณาจำนวนการแสดงผลของโฆษณา (Impression) การคลิกเข้าชมเว็บไซต์ (Click) จำนวนการซื้อประกันบนเว็บไซต์ (Conversion) อัตราส่วนร้อยละระหว่างจำนวนผู้ซื้อประกันเมื่อเทียบกับจำนวนการคลิกเข้าชมเว็บไซต์ (Conversion Rate) และค่าโฆษณาต่อการเกิดยอดขาย (CPA) แล้วนำผลที่ได้มาหาข้อสรุปของงานวิจัยว่าการโฆษณาบนแพลตฟอร์มใดที่มีประสิทธิภาพ สามารถเพิ่มจำนวนการคลิกเข้าชมเว็บไซต์ (Click) อันนำไปสู่การสร้างยอดขายประกันอุบัติเหตุบนช่องทางออนไลน์ (Conversion)

ผลการวิจัย

จากการศึกษางานวิจัยเชิงทดลอง เรื่อง “ประสิทธิผลการโฆษณาบน กูเกิล เสิร์ช (Google Search Ads) เฟซบุ๊ก (Facebook Ads) และกูเกิล ดิสเพลย์ เน็ตเวิร์ก (Google Display Network) ต่อการสร้างยอดขายประกันอุบัติเหตุบนช่องทางออนไลน์ กรณีศึกษา ไทยสมุทรประกันชีวิต” เป็นการวิจัยเพื่อเป็นประโยชน์ต่อบริษัท ไทยสมุทรประกันชีวิตในการเลือกใช้แพลตฟอร์มได้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพนำไปสู่การสร้างยอดขายประกันอุบัติเหตุบนช่องทางออนไลน์ และสามารถนำไปต่อยอดการขายประกันประเภทอื่น ๆ บนช่องทางดิจิทัล การวัดความสำเร็จของแคมเปญวัดจากจำนวนการซื้อประกันบนเว็บไซต์ (Conversion) จำนวนการคลิกเข้าชมเว็บไซต์ (Click) และอัตราส่วนร้อยละระหว่างจำนวนผู้ซื้อประกันเมื่อเทียบกับจำนวนการคลิกเข้าชมเว็บไซต์ (Conversion Rate) ของแต่ละแพลตฟอร์ม วิธีวิจัยนี้สามารถวัดประสิทธิผลเปรียบเทียบได้ชัดเจนว่าการโฆษณาบนกูเกิล เสิร์ช (Google Search Ads) เฟซบุ๊ก (Facebook Ads) และกูเกิล ดิสเพลย์ เน็ตเวิร์ก (Google Display Network) แพลตฟอร์มใดมีประสิทธิผลเพิ่มจำนวนการเข้าชมเว็บไซต์ (Traffic) และสร้างยอดขาย

ประกันอุบัติเหตุบนช่องทางออนไลน์ (Conversion) ได้มากกว่ากัน โดยการรายงานผลจากเครื่องมือโฆษณากูเกิล (Google Ads) และเครื่องมือโฆษณา แอด เมเนเจอร์ (Ads Manager)

ตารางที่ 1 แสดงประสิทธิผลการโฆษณาบนกูเกิล เสิร์ช (Google Search Ads) ต่อการสร้างยอดขายประกันอุบัติเหตุบนช่องทางออนไลน์

Ad Group Name	Conversion	Clicks	Impr.	Avg.CPA	Conv. Rate	Cost
Brand–OCEAN LIFE	-	217	1,596	-	-	2,362.52
Category–ประกันอุบัติเหตุ	2	94	1,939	828.18	2.13%	1,656.36
Total	**2**	**311**	**3,535**	**2,009.44**	**0.64%**	**4,018.88**

ผู้วิจัยพบว่า การโฆษณาบนกูเกิล เสิร์ช (Google Search Ads) มีประสิทธิผลในการสร้างยอดขายประกันอุบัติบนช่องทางออนไลน์ โดยจากการทำแคมเปญดังกล่าวทำให้เกิดยอดขายประกันอุบัติเหตุบนเว็บไซต์ (Conversion) จำนวน 2 ราย ค่าโฆษณาต่อการเกิดยอดขาย (CPA) 2,099.44 บาท มีจำนวนการคลิกเข้าชมเว็บไซต์ 311 คลิก (Clicks) อัตราส่วนร้อยละระหว่างยอดขายเทียบกับจำนวนการคลิกเข้าชมเว็บไซต์ (Conversion Rate) เป็นร้อยละ 0.64 และมีการแสดงผลของโฆษณา (Impression) 3,535 ครั้ง โดยใช้งบประมาณรวม 4,018.88 บาท เมื่อทำการศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิผลของคำค้นหา (Keyword) ที่ต่างกัน 2 แอดกรุ๊ป (Ad Group) ใน 1 แคมเปญ พบว่า แอดกรุ๊ป (Ad Group) ที่มีประสิทธิผลสร้างยอดขายได้ดีที่สุด คือ Category Keyword ประกันอุบัติเหตุ ซึ่งสร้างยอดขายประกันอุบัติเหตุบนเว็บไซต์ (Conversion) จำนวน 2 ราย ค่าโฆษณาต่อการเกิดยอดขาย (CPA) 828.18 บาท มีจำนวนการคลิกเข้าชมเว็บไซต์ 94 คลิก (Clicks) อัตราส่วนร้อยละระหว่างยอดขายเทียบกับจำนวนการคลิกเข้าชมเว็บไซต์ (Conversion Rate) เป็นร้อยละ 2.13 และมีการแสดงผลของโฆษณา (Impression) 1,939 ครั้ง การกำหนดแอดกรุ๊ป (Ad Group) ที่แตกต่างกัน ทำให้ประสิทธิผลที่ได้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

ตารางที่ 2 แสดง Keyword ที่มีประสิทธิผลในการสร้างยอดขายประกันอุบัติเหตุที่ได้ผลดีที่สุด

Top Keyword	Conversions	Clicks	Impr.	Avg.CPA	Conv. Rate	Cost
“ประกัน อุบัติเหตุ”	2	46	889	419.20	4.35%	838.39

จากตารางที่ 2 ผู้วิจัยพบว่า คำค้นหา (Keyword) ที่มีประสิทธิผลต่อการสร้างยอดขายประกันอุบัติเหตุบนช่องทางออนไลน์ คือ “ประกัน อุบัติเหตุ” ซึ่งมีค่าโฆษณาต่อการเกิดยอดขาย (CPA) 419.20 บาท มีจำนวนการคลิกเข้าชมเว็บไซต์ 46 คลิก (Clicks) อัตราส่วนร้อยละระหว่างยอดขายเทียบกับจำนวนการคลิกเข้าชมเว็บไซต์ (Conversion Rate) เป็นร้อยละ 4.35 และมีการแสดงผลของโฆษณา (Impression) 889 ครั้ง ทั้งนี้ข้อมูลคำค้นหา (Keyword) ทั้งหมดที่ใช้ในแคมเปญนี้เป็นความลับทางธุรกิจ ผู้วิจัยจึงขอนำเสนอเฉพาะคำค้นหา (Keyword) ที่สร้างยอดขาย

ตารางที่ 3 แสดงประสิทธิผลการโฆษณาบนเฟซบุ๊ก (Facebook Ads) ต่อการสร้างยอดขายประกันอุบัติเหตุบนช่องทางออนไลน์

Ad Set	Conversion	Clicks	Impr.	Avg.CPA	Conv. Rate	Cost
สนใจบริษัทประกันคู่แข่ง	4	70	14,493	467.12	5.71%	1,868.46
สนใจประกันอุบัติเหตุและเดินทางบ่อย	1	36	6,663	1,194.19	2.78%	1,194.19
พฤติกรรมคล้ายลูกค้า	-	20	2,760	-	-	561.92
Total	**5**	**126**	**23,916**	**724.91**	**3.97%**	**3,624.57**

สำหรับการโฆษณาบนเฟซบุ๊ก (Facebook Ads) พบว่า ช่วยสร้างยอดขายประกันอุบัติเหตุบนเว็บไซต์ (Conversion) จำนวน 5 ราย ค่าโฆษณาต่อการเกิดยอดขาย (CPA) 724.91 บาท มีจำนวนการคลิกเข้าชมเว็บไซต์ 126 คลิก (Clicks) อัตราส่วนร้อยละระหว่างยอดขายเทียบกับจำนวนการคลิกเข้าชมเว็บไซต์ (Conversion Rate) เป็นร้อยละ 3.97 และมีการแสดงผลของโฆษณา (Impression) 23,916 ครั้ง โดยใช้งบประมาณรวม 3,624 บาท ทั้งนี้แอดเซต (Ad Set) ที่มีประสิทธิผลสร้างยอดขายได้ดีที่สุดคือ กลุ่มที่สนใจบริษัทประกันคู่แข่ง สามารถสร้างยอดขายได้ 4 ราย กลุ่มที่สร้างยอดขายอันดับรองลงมาคือ สนใจประกันอุบัติเหตุและเดินทางบ่อย สามารถสร้างยอดขายได้ 1 ราย สำหรับแอดเซต (Ad Set) ที่ไม่เกิดยอดขายคือ กลุ่มพฤติกรรมคล้ายลูกค้าไทยสมุทรประกันชีวิต ซึ่งกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวเป็นการเลือกกลุ่มเป้าหมายโดยนำเอาเบอร์โทรศัพท์ และอีเมลลูกค้าไทยสมุทรประกันชีวิต มาหากลุ่มเป้าหมายที่คล้ายกัน (Lookalike)

ตารางที่ 4 แสดงประสิทธิผลการโฆษณาบนกูเกิล ดิสเพลย์ เน็ตเวิร์ก (Google Display Network) ต่อการสร้างยอดขายประกันอุบัติเหตุบนช่องทางออนไลน์

Campaign Name	Conversion	Clicks	Impr.	Avg. CPA	Conv. Rate	Cost
ประกันอุบัติเหตุ	-	2,774	293,909	-	-	3,989.29

ผลการศึกษาวิจัยประสิทธิผลการโฆษณาบนกูเกิล ดิสเพลย์ เน็ตเวิร์ก (Google Display Network) โดยใช้ภาพแบนเนอร์ (Banner) 1 ภาพ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับจุดเด่นของประกันอุบัติเหตุพบว่า แคมเปญดังกล่าวไม่สร้างยอดขายประกันอุบัติเหตุบนเว็บไซต์ (Conversion) แต่ช่วยให้มีผู้สนใจคลิกเข้าเว็บไซต์มากถึง 2,774 คลิก (Clicks) และมีการแสดงผลของโฆษณา (Impression) 293,909 ครั้ง โดยใช้งบประมาณรวม 3,989.29 บาท

ตารางที่ 5 แสดงตารางเปรียบเทียบประสิทธิผลการโฆษณาบนกูเกิล เสิร์ช (Google Search Ads) เฟซบุ๊ก (Facebook Ads) และกูเกิล ดิสเพลย์ เน็ตเวิร์ก (Google Display Network)

Platform	Conversion	Clicks	Impr.	Avg.CPA	Conv. Rate	Cost
Google Search Ads	2	311	3,535	2,009.44	0.64%	4,018.88
Facebook Ads	5	126	23,916	724.91	3.97%	3,624.57
Google Display Network	-	2,774	293,909	-	-	3,989.29

จากผลการวิจัยสรุปได้ว่า การโฆษณาบนเฟซบุ๊ก (Facebook Ads) ทำให้เกิดยอดขายประกันอุบัติเหตุบนเว็บไซต์มากที่สุด คือ 5 ราย โดยค่าโฆษณาต่อการเกิดยอดขาย (CPA) เฉลี่ย 724.91 บาท และอัตราส่วนร้อยละระหว่างยอดขายเทียบกับจำนวนการคลิกเข้าชมเว็บไซต์ (Conversion Rate) เป็นร้อยละ 3.97 รองลงมาคือ การโฆษณาบนกูเกิล เสิร์ช (Google Search Ads) มียอดขายเกิดขึ้น 2 ราย ค่าโฆษณาต่อการเกิดยอดขาย (CPA) เฉลี่ย 2,009.44 บาท และอัตราส่วนร้อยละระหว่างยอดขายเทียบกับจำนวนการคลิกเข้าชมเว็บไซต์ (Conversion Rate) เป็นร้อยละ 0.64 การโฆษณาบนกูเกิล ดิสเพลย์ เน็ตเวิร์ก (Google Display Network) ถึงแม้ว่าจะไม่มียอดขายเกิดขึ้น แต่มีผู้สนใจคลิกเข้ามายังเว็บไซต์เป็นจำนวนมากที่สุด โดยมีจำนวนการคลิกเข้าชมเว็บไซต์ 2,774 คลิก (Clicks)

อภิปรายผล

จากประสิทธิผลที่เกิดขึ้นผ่านการทดลองโฆษณาบนกูเกิล เสิร์ช (Google Search Ads) เฟซบุ๊ก (Facebook Ads) และกูเกิล ดิสเพลย์ เน็ตเวิร์ก (Google Display Network) พบว่า การโฆษณาบนเฟซบุ๊ก (Facebook Ads) สามารถสร้างยอดขายประกันอุบัติเหตุได้มากที่สุด เนื่องจากการโฆษณาบนเฟซบุ๊ก (Facebook Ads) สามารถนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบรูปภาพที่ดึงดูดความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย อีกทั้งสามารถกำหนดกลุ่มเป้าหมายได้อย่างละเอียด ทำให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างแม่นยำ ซึ่งสอดคล้องกับบทความของ Steps Academy (2017) ที่กล่าวว่า การโฆษณาบนเฟซบุ๊ก (Facebook Ads) ผ่านเครื่องมือจัดการโฆษณาแอดเมเนเจอร์ (Ad Manager) สามารถกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการโฆษณาได้อย่างละเอียด ซึ่งส่งผลให้การโฆษณาบนเฟซบุ๊ก (Facebook Ads) มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้พบว่า กลุ่มเป้าหมายที่สนใจบริษัทประกันคู่แข่งให้ความสนใจคลิกเข้าชมแบบประกันอุบัติเหตุของไทยสมุทรประกันชีวิตเป็นจำนวนมาก รวมถึงเกิดยอดขายสูงสุด ซึ่งผลลัพธ์ดังกล่าวสอดคล้องกับบทความของ Symes (2020) ที่กล่าวถึงเคล็ดลับในการสร้างโอกาสการขายประกันผ่านการโฆษณาบนเฟซบุ๊ก (Facebook Ads) โดยการกำหนดกลุ่มเป้าหมายควรกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่มีความสนใจ นอกจากนี้การให้ข้อเสนอพิเศษ ซึ่งสอดคล้องกับพฤติกรรมความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งมีการดึงเอาจุดเด่นของแบบประกันมาใช้สื่อสาร ช่วยดึงดูดกลุ่มเป้าหมายให้คลิกเข้าชมรายละเอียดแบบ

ประกันในเว็บไซต์ และช่วยเพิ่มโอกาสการขายได้ดี สำหรับการโฆษณาบนกูเกิล เสิร์ช (Google Search Ads) ซึ่งมียอดขายประกันอุบัติเหตุรองจากการโฆษณาบนเฟซบุ๊ก (Facebook Ads) ยอดขายดังกล่าวมาจากคำค้นหา (Keyword) “ประกัน อุบัติเหตุ” ซึ่งเป็นการกำหนดคำค้นหาแบบ Phase Match ทำให้ได้กลุ่มเป้าหมายที่มีความเฉพาะเจาะจง นอกจากนี้ยังมีการกำหนดส่วนขยาย ซึ่งผลลัพธ์ของการโฆษณาบนกูเกิล เสิร์ช (Google Search Ads) สอดคล้องกับกรณีศึกษาของ Clicklaboratory (n.d.) พบว่า การโฆษณาโดยใช้กูเกิล เสิร์ช (Google Search Ads) กับธุรกิจประกัน การกำหนดคำค้นหา (Keyword) ให้สอดคล้องกับคำที่ผู้ใช้หาข้อมูล กำหนดข้อความโฆษณา (Text Ad) ให้เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน เพิ่มส่วนขยายในแคมเปญ ช่วยให้โฆษณามีประสิทธิผล สำหรับสาเหตุที่การโฆษณาบนกูเกิล เสิร์ช (Google Search Ads) ไม่เกิดยอดขายมากนัก ผู้วิจัยคาดว่าสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการที่ผู้บริโภคยังขาดการรับรู้ในแบรนด์ เนื่องจากพฤติกรรมการซื้อประกันชีวิตของผู้บริโภคส่วนใหญ่มักเกิดขึ้นจากการรับรู้ ถูกกระตุ้นให้เกิดความต้องการ แล้วจึงค้นหาข้อมูล สอดคล้องกับงานวิจัยของ Boonklam (2020) ซึ่งทำการศึกษาทัศนคติและพฤติกรรมของผู้บริโภคที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตบนช่องทางออนไลน์พบว่า การสร้างการรับรู้ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อประกันชีวิต และเมื่อผู้บริโภคมีความสนใจจะทำการสอบถามข้อมูลจากเพื่อน คนรู้จัก หรือทำการค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมผ่านกูเกิล (Google) ก่อนการตัดสินใจซื้อ นอกจากนี้ขั้นตอนการซื้อประกันชีวิตบนช่องทางออนไลน์ก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจซื้อ ส่วนการโฆษณาบนกูเกิล ดิสเพลย์ เน็ตเวิร์ก (Google Display Network) ถึงแม้ในระยะเวลาการทดลองยังไม่มียอดขายเกิดขึ้น แต่การโฆษณาบนแพลตฟอร์มดังกล่าวช่วยเพิ่มยอดการเข้าชมเว็บไซต์เป็นจำนวนมากเกินความคาดหมาย

หากเปรียบเทียบประสิทธิผลการโฆษณาบนกูเกิล เสิร์ช (Google Search Ads) เฟซบุ๊ก (Facebook Ads) และกูเกิล ดิสเพลย์ เน็ตเวิร์ก (Google Display Network) ที่ส่งผลต่อการเข้าชมเว็บไซต์พบว่า การโฆษณาบนกูเกิล ดิสเพลย์ เน็ตเวิร์ก (Google Display Network) สามารถเพิ่มจำนวนการเข้าชมเว็บไซต์ได้มากกว่าการโฆษณาบนแพลตฟอร์มอื่น เนื่องจากโฆษณาจะแสดงไปยังเว็บไซต์ที่เป็นพันธมิตรกับกูเกิล (Google) ซึ่งปัจจุบันมีมากกว่าหนึ่งล้านเว็บไซต์ การโฆษณาบนกูเกิล ดิสเพลย์ เน็ตเวิร์ก (Google Display Network) อาจเหมาะกับการสร้างการรับรู้ จดจำ และกระตุ้นให้ผู้บริโภคเกิดความสนใจในแบรนด์มากกว่าการสร้างยอดขาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Labay (2017) พบว่า การโฆษณาบนกูเกิล ดิสเพลย์ เน็ตเวิร์ก (Google Display Network) ช่วยทำให้ผู้บริโภคสนใจจดจำส่วนที่เป็นโฆษณาแบนเนอร์ได้ เหมาะสำหรับสร้างการรับรู้ได้เป็นอย่างดี

จากการทดลองโฆษณาบนกูเกิล เสิร์ช (Google Search Ads) เฟซบุ๊ก (Facebook Ads) และกูเกิล ดิสเพลย์ เน็ตเวิร์ก (Google Display Network) พบว่าทั้ง 3 แพลตฟอร์มเป็นช่องทาง การสื่อสารที่ช่วยสร้างการรับรู้ กระตุ้นการตัดสินใจ และนำไปสู่โอกาสในการสร้างยอดขายได้

สรุปผล

จากการศึกษาวิจัยเชิงทดลองเรื่อง “ประสิทธิผลการโฆษณาบนกูเกิล เสิร์ช (Google Search Ads) เฟซบุ๊ก (Facebook Ads) และกูเกิล ดิสเพลย์ เน็ตเวิร์ก (Google Display Network) ต่อการสร้างยอดขายประกันอุบัติเหตุบนช่องทางออนไลน์ กรณีศึกษา ไทยสมุทรประกันชีวิต” ได้ชี้ให้เห็นถึงแพลตฟอร์มที่มีประสิทธิผลต่อการสร้างยอดขายประกันอุบัติเหตุบนช่องทางออนไลน์มากที่สุด โดยการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดระยะเวลาการขึ้นโฆษณาเท่ากันทั้ง 3 แพลตฟอร์ม ภายใต้งบประมาณเฉลี่ยวันละ 1,000 บาท มีการกำหนด

ขอบเขตประชากรช่วงอายุระหว่าง 25-45 ปี อาศัยอยู่ในประเทศไทย พบว่า แพลตฟอร์มการโฆษณาบนเฟซบุ๊ก (Facebook Ads) มีประสิทธิผลในการสร้างยอดขายประกันอุบัติเหตุบนช่องทางออนไลน์สูงสุด ซึ่งช่วยสร้างยอดขายประกันอุบัติเหตุมากกว่าการโฆษณาบนกูเกิล เสิร์ช (Google Search Ads) และกูเกิล ดิสเพลย์ เน็ตเวิร์ก (Google Display Network) ตามลำดับ เนื่องจากมีการใช้ภาพโฆษณาประกันอุบัติเหตุที่สอดคล้องกับสถานการณ์ พฤติกรรมและความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย รวมถึงสามารถเลือกกลุ่มเป้าหมายได้อย่างแม่นยำ ทำให้การโฆษณามีประสิทธิผลช่วยสร้างยอดขายประกันอุบัติเหตุบนช่องทางออนไลน์ สำหรับการโฆษณาบนกูเกิล เสิร์ช (Google Search Ads) ซึ่งสร้างยอดขายในอันดับรองลงมาเป็นแพลตฟอร์มที่มีความสำคัญเช่นกันในการช่วยสร้างการเข้าชมเว็บไซต์ได้ตรงกลุ่มเป้าหมาย และสำหรับการโฆษณาบนกูเกิล ดิสเพลย์ เน็ตเวิร์ก (Google Display Network) ถึงแม้จะยังไม่เกิดยอดขาย แต่ช่วยสร้างการรับรู้ ทำให้เกิดการคลิกเข้าชมสินค้าในเว็บไซต์เป็นจำนวนมาก

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยเห็นโอกาสในการพัฒนาต่อยอดความรู้เพื่อสร้างโอกาสการเติบโตของธุรกิจประกันภัย รวมถึงธุรกิจต่าง ๆ ผ่านการวางแผนการตลาดดิจิทัล และการโฆษณาผ่านสื่อดิจิทัล ซึ่งจากประสิทธิผลการโฆษณาบนกูเกิล เสิร์ช (Google Search Ads) พบว่า แอดกรุ๊ป (Ad Group) ในกลุ่ม Category keyword เกี่ยวกับประกันอุบัติเหตุ ช่วยสร้างยอดขาย และค่าโฆษณาต่อการเกิดยอดขาย (CPA) ไม่แพงมากนั้น ดังนั้นควรแบ่งงบประมาณมาเพิ่มในกลุ่มนี้ให้มากขึ้น เพื่อสร้างโอกาสในการขาย สำหรับการโฆษณาบนเฟซบุ๊ก (Facebook Ads) กลุ่มที่ไม่เกิดยอดขายเลยคือ กลุ่มที่มีพฤติกรรมคล้ายลูกค้าไทยสมุทรประกันชีวิต (Lookalike) ซึ่งเป็นการนำเอาเบอร์โทรศัพท์ และอีเมลลูกค้าไทยสมุทรประกันชีวิตที่ซื้อประกันอุบัติเหตุบนช่องทางออนไลน์มาหากลุ่มเป้าหมายที่คล้ายกัน สาเหตุที่ไม่มียอดขายเนื่องจากกลุ่มลูกค้าที่นำไปทำ Lookalike มีจำนวนค่อนข้างน้อย ควรเก็บข้อมูลลูกค้าให้มีมากกว่านี้แล้วจึงนำไปทำ Lookalike เพื่อที่ระบบของเฟซบุ๊ก (Facebook) จะได้เรียนรู้ และส่งโฆษณาไปหากลุ่มเป้าหมายได้แม่นยำยิ่งขึ้น

References

Boonklam, J. (2020). *Attitude and behavior of consumers towards decision making for buying life insurance products through online distribution channel* [Master's thesis]. Mahidol University. [in Thai]

Chaiphawang, K. (2015). Digital marketing: New market channel for the changed world. *Journal of Management Science Chiangrai Rajabhat University, 10*(1), 152-167. [in Thai]

Clicklaboratory. (n.d.). *A case study on improving google adwords performance for home insurance.* https://www.clicklaboratory.com/case-studies/improving-google-adwords-spend

Confluency Solutions. (2018). *How and why to use ppc to grow your insurance agency.* Confluency Solutions. https://www.confluencysolutions.com/blog/ppc-for-insurance-agents-marketing

Digital Advertising Association of Thailand. (2020). *Press report Thailand digital advertising spend mid-year 2020*. Digital Advertising Association of Thailand. https://www.daat.in.th/digital-ad-spend

Electronic Transactions Development Agency. (2020). *Value of e-commerce survey in Thailand 2019*. Electronic Transactions Development Agency. [in Thai]

Facebook for Business. (2021). *About the structure of facebook ads.* Facebook for Business. https://www.facebook.com/business/ads

Labay, B. (2017). *Internal promotions vs third-party banner advertisements (original research).* CXL. https://cxl.com/research-study/internal-promotions-vs-third-party-banner-advertisements

Lloyd, D. (2014). *Tips for sequencing your marketing content*. Clickz. http://www.clickz.com/clickz/column/2372832/6

Maneerod, S. (2017). *Awareness and strategy of google adwords for worker in Bangkok* [Master's thesis]. National Institute of Development Administration. [in Thai]

Minsan, W. (2014). Selecting characters for increased online ads clicks from google adword. *Thai Journal of Science and Technology, 22*(4), 485-488. [in Thai]

Palajin, T. (2019). *What is google ads (google adwords)? Guide to advertising on google ads (technical)*. Digital Mind Hub. https://www.digitalmindhub.com/google-ads/google-ads-google-adwords/ [in Thai]

Readyplanet. (2017). *Three reasons to use the google display network*. https://blog.readyplanet.com/16402765/google-adwords-3-reasons-to-use-the-google-display-network [in Thai]

Smith, B. (2020). *The 17 best display ads of 2020 (and why they work)*. WordStream. https://www.wordstream.com/blog/ws/2020/09/30/best-display-adexamples

Statista Research Department. (2020). *Digital advertising expenditure of the insurance industry in Thailand in 2019, by platform*. https://www.statista.com/statistics/1131202/thailand-digital-advertising-spending-insurance

Steps Academy. (2017). *Seven steps to create a facebook ad to get a quality audience (with the facebook ads manager tool)*. Stepstraining. https://stepstraining.co/social/7-steps-to-create-facebook-ads [in Thai]

Symes, B. (2020). *12 quick tips to drive more insurance leads from facebook.* Dialogtech. https://www.dialogtech.com/blog/10-quick-tips-to-drive-more-insurance-leads-from-facebook

Tamnipanont, D. (2014). *Strategic marketing development for beauty products trading through the digital commerce* [Master's thesis]. Nation University. [in Thai]

Thippayakraisorn, S. (2018). Digital age's customer journey, a new marketing quest. *Panyapiwat Journal, 10*(2), 294-302. [in Thai]

Name and Surname: Cholladda Jearateerawit
Highest Education: Master of Communication Arts (Digital Marketing Communications), Bangkok University
Affiliation: Bangkok University
Field of Expertise: Digital Marketing Communications

Name and Surname: Patama Satawedin
Highest Education: Ph.D. in Mass Communications, University of Leicester, United Kingdom
Affiliation: Bangkok University
Field of Expertise: Health Communication, Crisis Communication and Crisis Management, Digital/Marketing Communication, and Communication

การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการรับรู้โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โครงการหนองคายโมเดล

THE DEVELOPMENT OF PUBLIC RELATIONS MEDIA TO RAISE AWARENESS THROUGH A PARTICIPATORY ACTION RESEARCH PROCESS: NONG KHAI MODEL PROJECT

ทรัพย์ อมรภิญโญ
Sup Amornpinyo
คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Faculty of Interdisciplinary Studies, Khonkaen University

Received: May 30, 2022 / Revised: August 31, 2022 / Accepted: September 16, 2022

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการรับรู้โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โครงการหนองคายโมเดล โดยแบ่งกระบวนการศึกษาออกเป็น 4 กระบวนการ ได้แก่ 1) การคัดเลือกสื่อประชาสัมพันธ์ เพื่อทราบถึงสื่อประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสมที่สุด 2) การพัฒนารูปแบบสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อออกแบบต้นแบบสื่อประชาสัมพันธ์ 3) การคัดเลือกแบบสื่อประชาสัมพันธ์ เพื่อดำเนินการผลิตต้นแบบสื่อประชาสัมพันธ์ และ 4) การติดตามและประเมินผล การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน แบ่งออกเป็น 2 ส่วน โดยส่วนที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม สนทนากลุ่มกับผู้รู้ และผู้มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล ทั้งหมด 4 กลุ่มประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้วิจัย จำนวน 4 คน 2) กลุ่มผู้ผลิต จำนวน 6 คน 3) กลุ่มผู้บริโภค จำนวน 10 คน และ 4) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 คน รวมทั้งหมด 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก แบบสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และแบบบันทึกภาคสนาม เลือกผู้มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจงตามเกณฑ์ที่ระบุไว้ตามประสบการณ์และบทบาทที่เกี่ยวข้อง ส่วนที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการออกแบบแผ่นพับประชาสัมพันธ์ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 100 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการเลือกแบบกำหนดโควตา แล้วนำมาวิเคราะห์ประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาใช้ค่าสถิติ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า โครงการหนองคายโมเดลมีการประชาสัมพันธ์ 2 ช่องทาง ได้แก่ 1) ช่องทางออนไลน์ผ่านทางเพจเฟซบุ๊ก เว็บไซต์ โปรแกรมโลกเสมือนจริง spatial 2) ช่องทางออฟไลน์ ใช้วิธีปากต่อปาก ไม่มีเอกสารประชาสัมพันธ์ ผู้วิจัยจึงพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ ได้แก่ แผ่นพับ ซึ่งมีความโดดเด่นในด้าน 1) เป็นสมาร์ทโบรชัวร์ในด้านรักษ์โลก 2) มีความสวยงาม สามารถดึงดูดความสนใจ 3) แปลกใหม่ มีความแตกต่าง และ 4) มีความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งบนแผ่นพับมีข้อมูลครบถ้วน ช่วยสร้างความน่าเชื่อถือให้กับกลุ่มผู้ผลิต เป็นตัวกลางในการสื่อรายละเอียด ช่วยขยายตลาดให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น ช่วยส่งเสริมให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นและเพิ่มมูลค่าให้กับ

Corresponding Author
E-mail: supamorn@kku.ac.th

ผลิตภัณฑ์ในโครงการ และจากการประเมินผลพบว่า ได้รับการตอบสนองที่ดีจากผู้รับสาร เกิดการรับรู้เพิ่มมากขึ้น 160 เปอร์เซ็นต์ สามารถสร้างรายได้ และเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชนเป็นต้นแบบในการนำองค์ความรู้จากผลงานวิจัยไปสู่การใช้ประโยชน์ระดับพื้นที่ในวงกว้างและเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ: การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การประชาสัมพันธ์ สื่อประชาสัมพันธ์

Abstract

The purposes of this research were to develop public relations media to raise awareness through a participatory action research process for Nong Khai Model Project. The study process was divided into 4 procedures as follows: (1) selection of public relations media to find out the most suitable public relations media, (2) development of public relations media formats to design public relations media prototypes, (3) selection of public relations media designs to produce public relations media prototypes, and (4) monitoring and evaluation. This study was a mixed-method research divided into 2 parts. Part 1 was a qualitative research in the form of participatory action research. Research data was collected via focus group discussion involving four groups of key research informants: (1) the group of four researchers, (2) the group of six media producers, (3) the group of 10 consumers, and (4) the group of 10 experts. The employed research tools were an in-depth interview form, a participatory observation form, and field recording form for selection of specific key research informants based on the identified criteria concerning their experience and relevant roles. Part 2 was a quantitative research. The employed research tool was a questionnaire on the satisfaction with the design of publicity brochures. A total of 100 samples were used. Data were collected using the quota sampling method. Data were analyzed using descriptive statistics of percentage, mean, and standard deviation.

The research results revealed that the Nong Khai Model Project had two public relations channels, namely, (1) the online channel via Facebook, website, and spatial virtual world program and (2) the offline channel using mouth-to-mouth communication method, without any publicity document. Therefore, the researcher had developed public relations media, i.e. the leaflets, which had the following outstanding features: (1) being smart brochures in terms of conservation of the world, (2) being beautiful and able to attract attention, (3) being unique with being different, and (4) being creative. The leaflets contained complete information that helped create reliability for the producers as a medium for conveying details, expanding the market to be more well-known, helping the community to earn more income, and adding value to the products in the Project. From the evaluation, it was found that there were good responses from the audience, the increase of awareness by 160 percent, being able to generate income and strengthen the community's economy as a model for bringing knowledge from research results to contribute and put into concrete practice in wide area.

Keywords: Participatory Action Research, Public Relations, Public Relations Media

บทนำ

ตามที่คณะกรรมาธิการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัยและนวัตกรรม สภาผู้แทนราษฎรร่วมกับจังหวัดหนองคาย และมหาวิทยาลัยขอนแก่น มีนโยบายขับเคลื่อนโครงการยกระดับอาชีพเกษตรกรเพื่อเพิ่มรายได้ด้วยเทคโนโลยีเกษตรกรรม การสกัดสารและการแปรรูป จังหวัดหนองคาย (หนองคายโมเดล) ภายใต้แผนงานการสร้างแผนธุรกิจเพื่อสร้างเศรษฐกิจฐานรากรองรับการเปลี่ยนแปลงและวิกฤตเศรษฐกิจและแก้ไขปัญหาความยากจน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและรายได้เกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย ด้วยวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัยและนวัตกรรม

การดำเนินงานในโครงการหนองคายโมเดลมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์เพื่อสร้างโอกาสให้เกษตรกรในชุมชนให้สามารถใช้ประโยชน์จากโอกาสใหม่ โดยการสร้างความได้เปรียบจากการใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัยและนวัตกรรม ในการพัฒนาทักษะและองค์ความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์และสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยบรรจุภัณฑ์ให้มีจุดเด่นที่สามารถต่อยอดด้วยความคิดเชิงสร้างสรรค์และนวัตกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดและก้าวทันต่อกระแสปัจจุบันและพึ่งพาตนเองได้ งานวิจัยของ Khatasombun (2020) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาศักยภาพของชุมชนเพื่อสร้างเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืนที่พบว่า การพัฒนาวิถีชีวิตของชุมชนต้องส่งเสริมให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งเป็นกระบวนการที่จะนำไปสู่การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนบนเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน ภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อก้าวไปสู่เศรษฐกิจครัวเรือนที่มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน การประชาสัมพันธ์และการเผยแพร่ข่าวเกี่ยวกับโครงการเป็นกิจกรรมทางการตลาด รูปแบบหนึ่งที่ช่วยสร้างการรับรู้ ส่งข้อมูลข่าวสาร เชิญชวน และเตือนความจำของผู้บริโภค สามารถดำเนินการได้ทั้งวิธีการทางตรงและทางอ้อมไปยังกลุ่มเป้าหมาย อีกทั้งยังช่วยเพิ่มมูลค่าความน่าเชื่อถือ ความเข้าใจให้แก่ผู้รับสารเกิดการตอบสนองตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ รวมถึงสร้างความสัมพันธ์กับผู้บริโภคในระยะยาว ซึ่งงานวิจัย เรื่อง การสร้างการรับรู้ตราสินค้าใหม่เพื่อความภักดีต่อตราสินค้าของผู้บริโภค (Numbang et al., 2021) แสดงให้เห็นว่าประสบการณ์ทางอารมณ์ความรู้สึก (Affective Experience) เป็นอารมณ์ความรู้สึกที่ผ่านการรู้คิดนำไปสู่การให้เหตุผลช่วยในการประเมินเปรียบเทียบคุณภาพมีอิทธิพลอย่างมากจากการประชาสัมพันธ์จากงานวิจัยที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่า สื่อประชาสัมพันธ์ส่งผลต่อการรับรู้ ผู้วิจัยตระหนักและสนใจที่จะทำการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการรับรู้โดยใช้สื่อประชาสัมพันธ์เป็นเครื่องมือในการสื่อสาร เพื่อส่งเสริมให้โครงการให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น เพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกรในชุมชนที่เข้าร่วมโครงการและที่สำคัญอาจารย์และนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่นยังได้บูรณาการด้านการเรียนการสอนกับการบริการวิชาการและงานวิจัยแก่ชุมชนด้วย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการรับรู้โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโครงการหนองคายโมเดล
2. เพื่อประเมินความพึงพอใจที่มีต่อสื่อประชาสัมพันธ์ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
3. เพื่อศึกษาการรับรู้โครงการหนองคายโมเดลผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ที่ได้จากการวิจัย

ทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research) เป็นการวิจัยที่มาจากความต้องการของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ตั้งอยู่บนความ

ร่วมมือระหว่างนักวิจัยกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) โดยเฉพาะชุมชนและประชาชนในการร่วมสร้างการขบคิดของผู้มีประสบการณ์ ผ่านการวิเคราะห์ให้เห็นอัตลักษณ์ทางสังคมเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสู่สิ่งที่ดีขึ้น (Nunjaiwong, 2020) เป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ แล้วนำมาพัฒนาโดยการปฏิบัติจริงของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เป็นการนำแนวคิดของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (AR) คือ การวิจัยเชิงทดลอง มุ่งเน้นนำผลการวิจัยมาเพื่อแก้ไขปัญหา หรือพัฒนา (Davison et al., 2022) และการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PR) คือ งานวิจัยที่บุคคลหลายกลุ่มที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมการวิจัย ได้ร่วมวางแผน ร่วมออกแบบกิจกรรม ร่วมดำเนินกิจกรรม และร่วมประเมินผล (Tienngam, 2021) มาผสมผสานเข้าด้วยกัน ซึ่งเหมาะสมกับพื้นที่จังหวัดหนองคาย เนื่องจากผลที่ได้จากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยจะได้เรียนรู้และมีประสบการณ์ทำงานร่วมกับชุมชนทุกขั้นตอนตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ โดยยึดชุมชนเป็นศูนย์กลาง แก้ปัญหาโดยใช้กระบวนการเรียนรู้ และผลงานวิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทันที

การประชาสัมพันธ์เป็นหนึ่งในช่องทางการสื่อสารที่สำคัญในการสร้างความเข้าใจที่ดีระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารผ่านเครื่องมือสื่อสาร การประชาสัมพันธ์ที่ดีต้องรู้จักเลือกประเด็นในการสื่อสารและเครื่องมือสื่อสารที่ถูกต้องเหมาะสม และสามารถประชาสัมพันธ์ได้อย่างแท้จริง (Nimitphan & Balakanich, 2016) จากแนวคิดดังกล่าวผู้วิจัยได้นำมาประยุกต์ให้เกิดการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการรับรู้ผ่านกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โครงการหนองคายโมเดลซึ่งสื่อประชาสัมพันธ์เป็นช่องทางในการนำข่าวสารที่ต้องการประชาสัมพันธ์จากผู้ส่งไปสู่ผู้รับ สามารถดึงดูดความสนใจเพื่อช่วยเพิ่มช่องทางในการสื่อสาร สอดคล้องกับงานวิจัยของ Putwattana (2019) ศึกษา เรื่อง กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ โครงการบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ที่พบว่า กลยุทธ์หลักด้านการใช้สื่อประชาสัมพันธ์ ประกอบด้วย 1) กลยุทธ์การใช้สื่อหลายประเภทร่วมกัน 2) กลยุทธ์การกำหนดสื่อหลักและสื่อเสริม 3) กลยุทธ์การใช้สื่อโดยเจาะกลุ่มเป้าหมาย 4) กลยุทธ์เพิ่มช่องทางในการสื่อสาร 5) กลยุทธ์ในการใช้สื่อสมัยใหม่ และ 6) กลยุทธ์การผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ที่ดึงดูดความสนใจ กล่าวได้ว่าการประชาสัมพันธ์ในแง่ของการสื่อสาร เป็นการดำเนินการส่งสารอย่างมีแบบแผน โดยผ่านเครื่องมือสื่อสารที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้รวดเร็ว ช่วยสร้างความเข้าใจในทางบวก ก่อให้เกิดทัศนคติที่ดี และช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อผู้รับสาร จนนำมาซึ่งการถ่ายทอดบอกเล่าแก่ผู้อื่น เกิดการสนับสนุน การยอมรับ วางใจ ความน่าเชื่อถือ การให้ความร่วมมือ เกิดความนิยมจนบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

วิธีการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) เป็นการผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีวิธีการขั้นตอน ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกทั้งหมด 4 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้วิจัย ได้แก่ ผู้วิจัย ผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาแผ่นพับประชาสัมพันธ์ จำนวน 4 คน 2) กลุ่มผู้ผลิต ได้แก่ หัวหน้ากลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ผงโรยข้าวรสลาบ มะเขือเทศอบแห้ง ชาดาวเรือง สับปะรดอบแห้งแต่งกลิ่นปลาหมึก ยาดมเมนทอลต้มยำ และปลาตะเพียนทอดกรอบ จำนวน 6 คน 3) กลุ่มผู้บริโภค ได้แก่ ผู้บริโภคที่ซื้อไปใช้เอง ผู้บริโภคที่ซื้อไปเป็นของฝาก จำนวน 10 คน และ 4) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้เชี่ยวชาญด้านการประชาสัมพันธ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อสารการตลาด จำนวน 10 คน รวมทั้งหมด 30 คน โดยมีวิธีเลือกผู้มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลหลัก

แบบเจาะจงตามเกณฑ์ที่ระบุไว้ตามประสบการณ์และบทบาทที่เกี่ยวข้อง (Purposive Sample)

การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาโดยแจกแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดหนองคาย ทั้งหมด 9 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มสมาชิกชุมชน จำนวน 10 คน 2) กลุ่มผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น จำนวน 10 คน 3) กลุ่มผู้ประกอบการจำหน่ายของฝาก จำนวน 10 คน 4) กลุ่มผู้ประกอบการที่พัก จำนวน 10 คน 5) กลุ่มผู้บริโภคที่ซื้อไปใช้เอง จำนวน 15 คน 6) กลุ่มผู้บริโภคที่ซื้อไปเป็นของฝาก จำนวน 15 คน 7) กลุ่มหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 10 คน 8) กลุ่มนักท่องเที่ยว จำนวน 15 คน และ 9) กลุ่มพัฒนาชุมชน จำนวน 5 คน รวมทั้งหมด 100 คน โดยวิธีการเลือกแบบกำหนดโควตา (Quota Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือวิจัยโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก แบบสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และแบบบันทึกภาคสนาม เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้พัฒนาเครื่องมือวิจัยโดยใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพ ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation Technique) ได้แก่ ด้านข้อมูล (Data Triangulation) ด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) และด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) โดยแต่ละขั้นตอนศึกษาบนพื้นฐานแนวคิดการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน (People's Participation) เป็นเครื่องมือในการมีบทบาทสำคัญในการวิจัยผ่านกระบวนการ 4 ขั้นตอนได้แก่ การวางแผน (Plan) การสังเกต (Observe) การปฏิบัติ (Action) และการสะท้อนผล (Reflect) พร้อมทั้งนำผลสำเร็จของงานวิจัยไปถ่ายทอดเพื่อให้เป็นนวัตกรรมเชิงพาณิชย์โดยใช้ห่วงโซ่แห่งคุณค่า (Value Chain) เพื่อสร้างคุณค่า (Value Creation) และมูลค่า (Value Added)

การวิจัยเชิงปริมาณ ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Validity) ผ่านการคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ราย ได้ค่าระหว่าง 0.80-1.00 และความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยนำแบบสอบถามที่ร่างขึ้นไปทดลองใช้ (Try Out) จำนวน 30 ชุด โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ที่ใช้วัดความเที่ยงตรงของเครื่องมือดังนี้ แบบวัดปัจจัยลักษณะทางกายภาพ 5 ข้อ ค่าความเที่ยงตรงเท่ากับ 0.88 และแบบวัดปัจจัยความพึงพอใจที่มีต่อการออกแบบแผ่นพับประชาสัมพันธ์ค่าความเที่ยงตรงเท่ากับ 0.85 ข้อคำถามทั้งหมดใช้มาตรวัดแบบ 5-point Likert Scale (1 = ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง, 5 = เห็นด้วยอย่างยิ่ง)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การคัดเลือกสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อทราบถึงสื่อประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสมที่สุด โดยอาศัยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) จากผู้รู้ (Key Informant) และผู้มีส่วนร่วม (Participant) ในการให้ข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้วิจัย 2) กลุ่มผู้ผลิต 3) กลุ่มผู้บริโภค และ 4) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 30 คน เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการคัดเลือกสื่อประชาสัมพันธ์

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อออกแบบต้นแบบสื่อประชาสัมพันธ์ โดยอาศัยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) จากผู้รู้ (Key Informant) และผู้มีส่วนร่วม (Participant) ในการให้ข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้วิจัย 2) กลุ่มผู้ผลิต 3) กลุ่มผู้บริโภค และ 4) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 30 คน เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการออกแบบต้นแบบสื่อประชาสัมพันธ์

ขั้นตอนที่ 3 การคัดเลือกแบบสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อดำเนินการผลิตต้นแบบสื่อประชาสัมพันธ์ โดยการใช้แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการออกแบบสื่อประชาสัมพันธ์ จากกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดหนองคาย โดยแบ่งออกเป็น 9 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มสมาชิกชุมชน 2) กลุ่มผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น 3) กลุ่มผู้ประกอบการจำหน่ายของฝาก 4) กลุ่มผู้ประกอบการที่พัก 5) กลุ่มผู้บริโภคที่ซื้อไปใช้เอง 6) กลุ่มผู้บริโภคที่ซื้อไปเป็นของฝาก 7) กลุ่มหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 8) กลุ่มนักท่องเที่ยว และ 9) กลุ่มพัฒนาชุมชน ในจังหวัดหนองคาย จำนวน 100 คน เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม และทำการวิเคราะห์ผลทางสถิติจากแบบสอบถาม

ขั้นตอนที่ 4 การติดตามและประเมินผล เพื่อประเมินผลการสร้างการรับรู้โครงการหนองคายโมเดลจากสื่อประชาสัมพันธ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

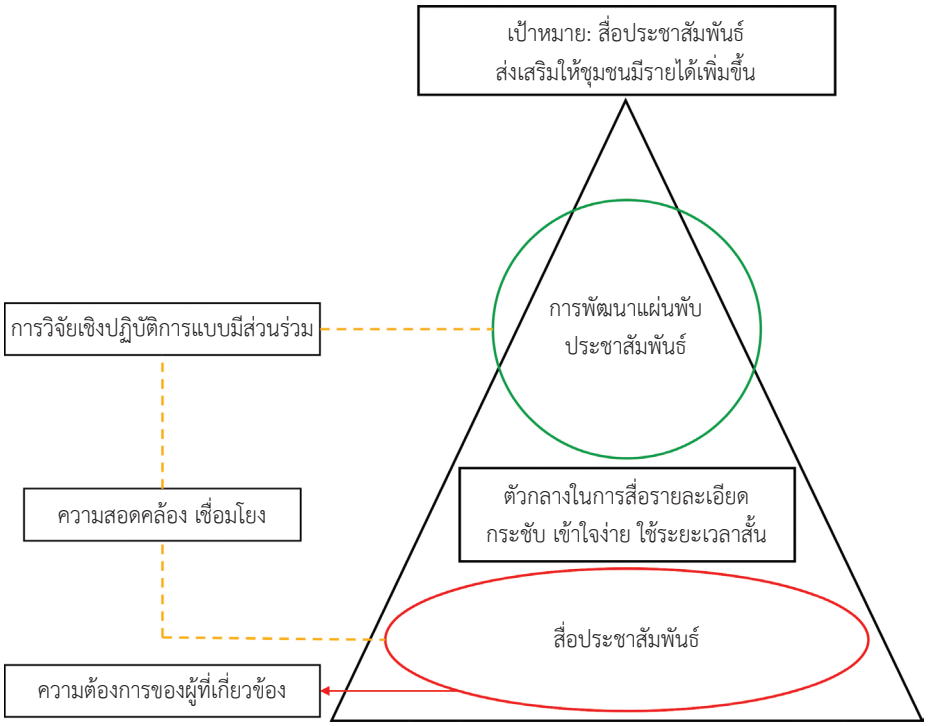
การวิจัยเชิงคุณภาพ ข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) แบ่งเนื้อหาออกเป็นกลุ่มประเด็น (Domains) ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ร่วมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation) จากผู้รู้ และผู้มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์แบบแก่นสาระ (Thematic Analysis) จัดกลุ่มหัวข้อตามประเด็นเรื่อง (Themes) โดยเก็บเนื้อหาทั้งหมดเพื่อป้องกันการแปลงสารผ่านกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวางแนวทาง 2) การจัดระบบและแยกประเภทข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ 3) การกำหนดรหัสของข้อมูล 4) การตีความ และ 5) การพิสูจน์ความน่าเชื่อถือ แล้วนำข้อมูลมาสร้างข้อสรุปในด้านแบบแผน (Pattern) ความสัมพันธ์ (Relationship) ความเหมือน (Similarities) ความต่าง (Differences) เพื่อนำข้อมูลมาบูรณาการเพื่อสร้างสรรค์ความคิดกลั่นกรอง ประเมินความคิดและนำมาสังเคราะห์ข้อมูล (Synthesis) แล้วทำการสำรวจข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation Technique) นำเสนอแบบพรรณนาความ (Descriptive) ให้เกิดประโยชน์สูงสุดเป็นการวิจัยเพื่อการพัฒนา (Research for Development) โดยที่ทุกคนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาทุกขั้นตอนอย่างปราศจากอคติ

การวิจัยเชิงปริมาณ เมื่อผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากแบบสอบถามแล้วนำข้อมูลทั้งหมดมาคัดเลือก จัดระบบ จัดกลุ่มข้อมูล แล้วนำมาวิเคราะห์ประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เป็นสถิติที่ใช้ในการสรุปและบรรยายคุณลักษณะของสิ่งที่สนใจ โดยใช้ค่าสถิติ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของข้อมูลส่วนบุคคล ปัจจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการผลิตต้นแบบแผ่นพับประชาสัมพันธ์ และข้อแนะนำเพิ่มเติม

ผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยนำเสนอผลวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผลจากกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมพบว่า สื่อประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสมที่สุดต้องมาจากความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเป็นตัวกลางในการสื่อรายละเอียดที่สามารถนำเสนอข้อความหรือรูปภาพ กระชับ เข้าใจง่าย ใช้ระยะเวลาสื่อสารสั้นแต่ได้ข้อมูลมากที่สุด เพื่อลดต้นทุนค่าใช้จ่าย มีการสอดแทรกเรื่องราวที่น่าจดจำเพื่อสร้างภาพจำ และมีความน่าสนใจเพื่อการกล่าวถึงในวงกว้าง ช่วยส่งเสริมให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นผ่านกระบวนการสร้างการรับรู้ ได้แก่ 1) แผ่นพับ 2) ใบปลิว 3) โปสเตอร์ 4) ป้ายโฆษณา และ 5) โปสการ์ด ตามลำดับ ผู้วิจัยจึงได้สรุปกระบวนการพัฒนาแผ่นพับประชาสัมพันธ์ดังภาพที่ 1

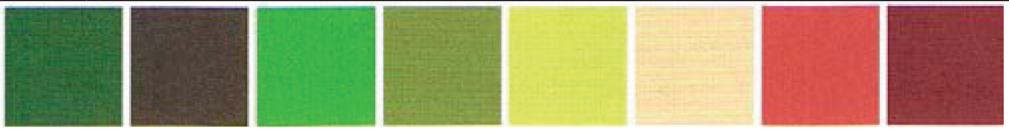
ภาพที่ 1 กระบวนการพัฒนาแผ่นพับประชาสัมพันธ์

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบต้นแบบแผ่นพับประชาสัมพันธ์ การเลือกใช้โทนสี โทนอารมณ์สี ภาพประกอบ และการจัดองค์ประกอบ มีความสำคัญเป็นอย่างมาก จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูล ผู้วิจัยพบว่า แผ่นพับประชาสัมพันธ์มีวิธีการเลือกใช้โทนสี โทนอารมณ์สี ภาพประกอบ และการจัดองค์ประกอบจากการสอบถามผู้ที่เกี่ยวข้องร่วมกับการวิเคราะห์สรุปได้ว่า แผ่นพับควรมีข้อความรายละเอียดที่มาของโครงการ ช่องทางการติดต่อ สวยงาม โดดเด่น มีความแตกต่าง โดยมีวิธีการเลือกใช้โทนสี โทนอารมณ์สี ภาพประกอบ และการจัดองค์ประกอบ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงการเลือกใช้โทนสี โทนอารมณ์สี การเลือกใช้ช่วงสี ภาพประกอบ และการจัดองค์ประกอบ

1. เลือกใช้โทนสี	
โทนสี	**วิธีการเลือกใช้สี**
เขียว	เป็นธรรมชาติ สดชื่น มีชีวิตชีวา หย่อนอารมณ์ มีเสน่ห์ สุภาพ สะดุดตา โดดเด่น ดึงดูดใจ

2. เลือกใช้โทนอารมณ์สี

เป็นธรรมชาติ (Natural) สีโทนธรรมชาติ คือ กลุ่มสีเอิร์ธโทนและสีเขียว เมื่อเห็นแล้วชวนให้นึกถึงธรรมชาติ ต้นไม้ใบหญ้า โดยเฉพาะสีเขียวที่มีหลายเฉดสี ให้ความรู้สึกที่แตกต่างกันออกไป เช่น เขียวสดนึกถึงการเริ่มต้นใหม่ ความสดชื่น สีเขียวมรกตสง่างาม เขียวใสมีเกียรติและมั่นคง

3. เลือกใช้ภาพประกอบ

ประเภทของภาพประกอบ	**ประเภทที่เลือก**
1) ภาพถ่าย (Photo)	√
2) ภาพวาด (Illustration)	√
3) ภาพจากเทคนิคการพิมพ์ (Printing Technique)	√
4) ภาพสัญลักษณ์ (Symbolic)	√

4. ส่วนประกอบของการจัดองค์ประกอบ (Lay Out)

ส่วนประกอบ	**ประเภทที่เลือก**
1) พาดหัว (Headline)	√
2) โลโก้ หรือ ตราสัญลักษณ์ (Trade Mark)	√
3) ภาพประกอบ (Picture)	√
4) ข้อความบอกรายละเอียด (Body Text)	√

จากข้อมูลดังกล่าวผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการพัฒนาต้นแบบแผ่นพับประชาสัมพันธ์ (ครั้งที่ 1) ดังภาพที่ 2

ด้านหน้า

ด้านหลัง

ภาพที่ 2 ต้นแบบแผ่นพับประชาสัมพันธ์ (ครั้งที่ 1)

จากนั้นดำเนินการให้ความรู้กับผู้ที่เกี่ยวข้อง เรื่อง แผ่นพับประชาสัมพันธ์ การพัฒนาแผ่นพับ การออกแบบ ให้มีความเข้าใจเพื่อให้มีแนวคิดในการตัดสินใจและมีส่วนร่วมในการออกแบบแผ่นพับประชาสัมพันธ์ จากการดำเนินการดังกล่าวผู้วิจัยได้ข้อเสนอแนะในด้านความเป็นสมาร์ทโบรชัวร์ (Smart Brochure) ในด้านรักษ์โลก ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาต้นแบบแผ่นพับประชาสัมพันธ์ที่มาจากการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมาย (ครั้งที่ 2) ดังภาพที่ 3 โดยแผ่นพับประชาสัมพันธ์ที่ผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาขึ้นมีความเป็นสมาร์ทโบรชัวร์ (Smart Brochure) ในด้านรักษ์โลก บนพื้นฐานแนวคิด 3Rs รักษ์โลก ดังตารางที่ 2

ด้านหน้า

ด้านหลัง

ภาพที่ 3 ต้นแบบแผ่นพับประชาสัมพันธ์ (ครั้งที่ 2)

ตารางที่ 2 แสดงความเป็นสมาร์ทโบรชัวร์ (Smart Brochure) ในด้านรักษ์โลก

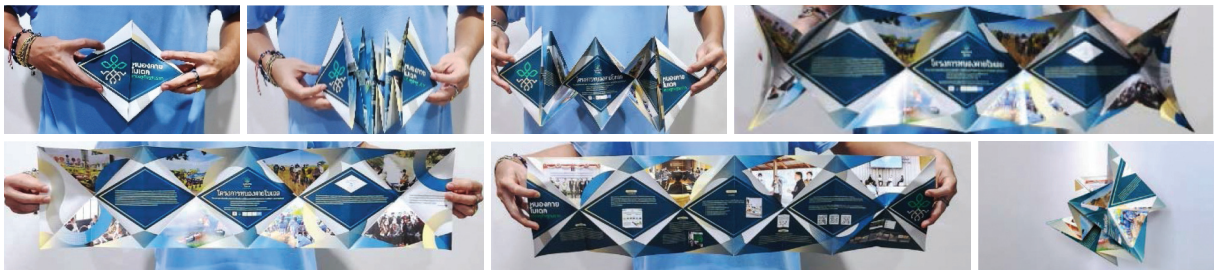
แนวคิด 3Rs	ความหมาย	สิ่งที่เกิดขึ้น
1. Reduce	ลดการใช้	ลดขนาดของแผ่นพับลงจากขนาดเดิม 20x80 ซม. เหลือ 15x60 ซม.
		ใส่ข้อความ ร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการลดขยะโดยการรับข้อมูลข่าวสารการติดตามหนองคายโมเดลผ่านช่องทาง Social Media แทนการหยิบแผ่นพับนี้
2. Reuse	ใช้แล้วใช้ซ้ำ	แผ่นพับนี้สามารถนำกลับมาใช้ซ้ำเป็นการใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่าที่สุด เช่น นำมาดัดแปลงเป็นโมบายไล่แมลงวันก่อนทิ้งได้ โดยเลือกใช้ช่วงสีเขียวที่มีช่วงความยาวของคลื่นแสง (Wavelength) 500-565 nm เนื่องจากเมื่อมีแสงมากระทบ จะส่งผลให้แมลงรู้สึกไม่สบายตา แมลงจะไม่ค่อยชอบและเลี่ยงที่จะอยู่ในพื้นที่นั้น ๆ
3. Recycle	นำกลับมาใช้ใหม่	มีเครื่องหมายรีไซเคิลแสดงบนแผ่นพับ เพื่อให้ทราบว่าแผ่นพับนี้ผลิตจากกระดาษที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่หมุนเวียนกลับเข้าสู่กระบวนการผลิตได้

ขั้นตอนที่ 3 ผลการศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการออกแบบแผ่นพับประชาสัมพันธ์พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิงมากที่สุด จำนวน 74 คน และเพศชาย จำนวน 26 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 36-45 ปี จำนวน 49 คน รองลงมามีอายุระหว่าง 26-35 ปี จำนวน 23 คน อายุ 46-55 ปี จำนวน 17 คน อายุน้อยกว่า 25 ปี จำนวน 7 คน และน้อยที่สุดมีอายุมากกว่า 55 ปี จำนวน 4 คน ผู้ตอบแบบสอบถามมีสถานภาพสมรสมากที่สุด จำนวน 52 คน รองลงมามีสถานภาพโสด จำนวน 31 คน และน้อยที่สุดมีสถานภาพอื่น ๆ จำนวน 17 คน ผู้ตอบแบบสอบถามมีรายได้ระหว่าง 3,001-5,000 บาท มากที่สุด จำนวน 37 คน รองลงมามีรายได้ต่ำกว่า 3,000 บาท จำนวน 14 คน รายได้ 9,001-11,000 บาท จำนวน 12 คน ช่วงรายได้ 5,001-7,000 บาท และช่วงรายได้ 7,001-9,000 บาท มีจำนวนเท่ากันคือ 11 คน รายได้ 13,001-15,000 บาท มีจำนวน 7 คน รายได้ 11,001-13,000 บาท มีจำนวน 5 คน และลำดับสุดท้ายรายได้ 15,000 บาทขึ้นไป มีจำนวน 3 คน ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับการศึกษาประถมศึกษามากที่สุด จำนวน 32 คน รองลงมามีระดับการศึกษามัธยมศึกษา จำนวน 26 คน ระดับการศึกษา ปวช./ปวส./อนุปริญญา จำนวน 25 คน ระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 13 คน และน้อยที่สุดมีระดับการศึกษาปริญญาโทหรือสูงกว่า จำนวน 4 คน

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

รายการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อแผ่นพับ	n = 100		ระดับความเหมาะสม
	$\overline{X}$	S.D.	
1. ด้านการใช้งาน			
1.1 เนื้อหาและรายละเอียดครบถ้วน	4.73	0.52	มากที่สุด
1.2 ความเข้าใจในเนื้อหาที่นำเสนอ	4.72	0.52	มากที่สุด
1.3 ประโยชน์ที่ได้รับจากเนื้อหา	4.66	0.55	มากที่สุด
1.4 เปิดใช้งานได้สะดวก	4.54	0.63	มากที่สุด
ผลเฉลี่ยรวมด้านการใช้งาน	4.66	0.55	มากที่สุด
2. ด้านการตลาด			
2.1 ความคิดสร้างสรรค์ สร้างความทรงจำ น่าประทับใจ	4.78	0.68	มากที่สุด
2.2 มีเอกลักษณ์ โดดเด่น น่าสนใจ	4.75	0.63	มากที่สุด
2.3 สื่อความหมายได้รวดเร็ว เข้าใจง่าย	4.53	0.54	มากที่สุด
2.4 สร้างมูลค่าเพิ่ม และส่งเสริมการขาย	4.52	0.54	มากที่สุด
ผลเฉลี่ยรวมด้านการตลาด	4.64	0.59	มากที่สุด
เฉลี่ยรวม	**4.65**	**0.57**	**มากที่สุด**

จากตารางสรุปได้ว่า หลักสำคัญในการพัฒนาแผ่นพับประชาสัมพันธ์มีอยู่ 8 ประการ ได้แก่ 1) เนื้อหาและรายละเอียดครบถ้วน 2) ความเข้าใจในเนื้อหาที่นำเสนอ 3) ประโยชน์ที่ได้รับจากเนื้อหา 4) เปิดใช้งานได้สะดวก 5) ความคิดสร้างสรรค์ สร้างความทรงจำ น่าประทับใจ 6) มีเอกลักษณ์ โดดเด่น น่าสนใจ 7) สื่อความหมายได้รวดเร็ว เข้าใจง่าย 8) สร้างมูลค่าเพิ่ม และส่งเสริมการขาย จากนั้นผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการผลิตตัวอย่างแผ่นพับประชาสัมพันธ์ เพื่อใช้ดำเนินการถ่ายทอดกระบวนการพัฒนาแผ่นพับประชาสัมพันธ์ให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เข้าร่วมโครงการหนองคายโมเดล ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 ตัวอย่างแผ่นพับประชาสัมพันธ์

จากที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการถ่ายทอดกระบวนการพัฒนาแผ่นพับประชาสัมพันธ์ให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เข้าร่วมโครงการหนองคายโมเดล และทำการเปรียบเทียบกระบวนการพัฒนาแผ่นพับประชาสัมพันธ์ โดยทำ Process Scale-up พื้นที่กลุ่มเป้าหมายกับที่ทำจากห้องปฏิบัติการ ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบโดยทำ Process Scale-up พื้นที่กลุ่มเป้าหมายกับที่ทำจากห้องปฏิบัติการ

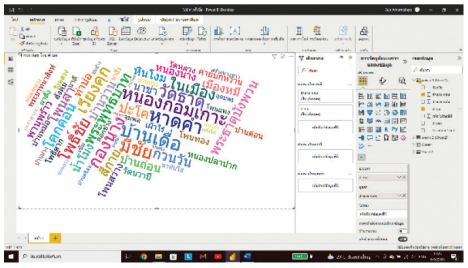
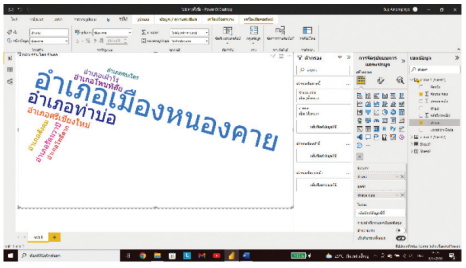
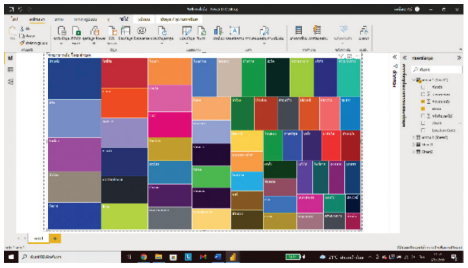
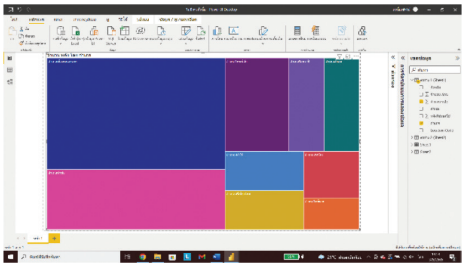
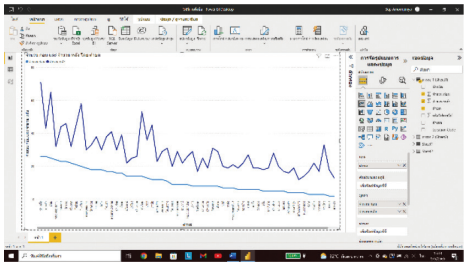
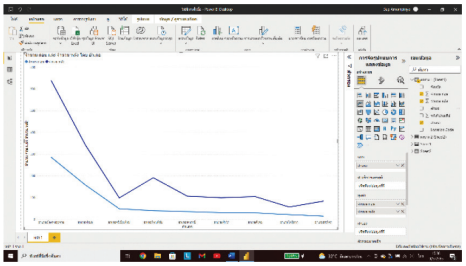
ห้องปฏิบัติการโดยผู้วิจัย (Lab Scale)	Process Scale-up โดยพื้นที่กลุ่มเป้าหมาย
จำนวนผู้ผลิต 2 คน/ครั้ง ในการพัฒนา	จำนวนผู้ผลิต 10 คน/ครั้ง ในการผลิต
แผ่นพับจำนวน 10 แผ่น ในการพัฒนา	แผ่นพับจำนวน 250 แผ่น ในการผลิต
เวลาในการผลิต 1 ชม./ครั้ง ในการพัฒนา	เวลาในการผลิต 4 ชม./ครั้ง ในการผลิต
สถานที่ทำการผลิตในห้องปฏิบัติการผู้วิจัย สาขาวิชาบริหารธุรกิจ คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น	สถานที่ทำการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เข้าร่วมโครงการหนองคายโมเดล
จำนวนของอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิต เช่น กรรไกร คัตเตอร์ แผ่นรองตัด ไม้บรรทัด มีจำนวนน้อย	จำนวนของอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิต เช่น กรรไกร คัตเตอร์ แผ่นรองตัด ไม้บรรทัด มีจำนวนมาก
ระยะเวลาที่ใช้ในการเตรียมอุปกรณ์ ประมาณ 10 นาที/ครั้ง ในการพัฒนา	ระยะเวลาที่ใช้ในการเตรียมอุปกรณ์ ประมาณ 20 นาที/ครั้ง ในการผลิต
ระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินการ ประมาณ 30 นาที/ครั้ง ในการพัฒนา	ระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินการ ประมาณ 175 นาที/ครั้ง ในการผลิต
ระยะเวลาในการตรวจสอบคุณภาพการผลิต ประมาณ 20 นาที/ครั้ง ในการพัฒนา	ระยะเวลาในการตรวจสอบคุณภาพการผลิต ประมาณ 45 นาที/ครั้ง ในการผลิต
ต้นทุนในการผลิตสูง/ครั้ง ในการพัฒนา	ต้นทุนในการผลิตต่ำ/ครั้ง ในการผลิต

จากการเปรียบเทียบคะแนนจากกระบวนการผลิต Lab Scale สู่ Process Scale-up ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เข้าร่วมโครงการหนองคายโมเดล พบว่า ลักษณะทางด้านคุณภาพการผลิตแผ่นพับประชาสัมพันธ์ที่ได้จาก Lab Scale มีคะแนนจากผู้ทดสอบมากกว่าแผ่นพับประชาสัมพันธ์ที่ได้จาก Process Scale-up อาจเนื่องมาจากการทำ Process Scale-up มีจำนวนผู้ผลิต และปริมาณแผ่นพับมากขึ้น ส่งผลต่อคุณภาพในกระบวนการผลิตในด้านความไม่แน่นอน (Uncertainty) และการขาดเทคนิคหรือความเชี่ยวชาญในการพัฒนาแผ่นพับในด้านความไม่รู้ (Unknown) ทำให้เกิดความแตกต่างของแผ่นพับที่ได้จาก Lab Scale ซึ่งผู้วิจัยได้จัดอบรมเพื่อเพิ่มความเชี่ยวชาญ เทคนิค ทักษะ และพัฒนาคุณภาพการผลิตให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เข้าร่วมโครงการหนองคายโมเดล บนพื้นฐานการเรียนรู้ 4 ประการ ได้แก่ 1) รู้จัก

2) รู้จำ 3) รู้จริง 4) รู้แจ้ง เพื่อช่วยส่งเสริมให้แผ่นพับมีคุณภาพและมาตรฐานมากยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 4 ผลจากการการสร้างการรับรู้โครงการหนองคายโมเดล จากแผ่นพับประชาสัมพันธ์ โดยผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการประชาสัมพันธ์โครงการหนองคายโมเดลผ่านแผ่นพับประชาสัมพันธ์ในจังหวัดหนองคาย จำนวน 9 อำเภอ 62 ตำบล และนำข้อมูลที่ได้มาสรุปผลเชิงสถิติ และวิเคราะห์เนื้อหาโดยใช้โปรแกรมทางด้าน Data Analytics ได้แก่ Power BI ของบริษัท Microsoft ซึ่งสามารถสร้างเป็น Interactive Dashboard แสดงกราฟในมิติต่าง ๆ พบว่า ก่อนการประชาสัมพันธ์รู้จักโครงการจำนวน 659 คน หลังประชาสัมพันธ์รู้จักโครงการจำนวน 1,718 คน เพิ่มขึ้น 160 เปอร์เซ็นต์ ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 Dashboard แสดงข้อมูลผลการสำรวจโดยแสดงกราฟในมิติต่าง ๆ ด้วยโปรแกรม Power BI

ช่วงเวลา	จำนวน/ตำบล	จำนวน/อำเภอ
ก่อนประชาสัมพันธ์ (Word Cloud)		
หลังประชาสัมพันธ์ (แผนที่ต้นไม้)		
เปรียบเทียบ (แผนภูมิเส้น)		

อภิปรายผล

การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการรับรู้โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ครั้งนี้ แผ่นพับประชาสัมพันธ์ช่วยเพิ่มช่องทางในการประชาสัมพันธ์โครงการให้มีความหลากหลายมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Sittijan (2014) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาการบริการทรัพยากรสารสนเทศร่วมกันในเครือข่ายห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา จังหวัดมหาสารคาม (Malinet) ที่พบว่า การประชาสัมพันธ์ควรมีช่องทางที่หลากหลาย เช่น เฟซบุ๊ก เว็บไซต์ แผ่นพับ โปสเตอร์ เป็นต้น แผ่นพับประชาสัมพันธ์เป็นเครื่องมือในการสื่อสาร ช่วยสร้างการรับรู้โครงการให้เป็นที่รู้จักและมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น โดยมีรายละเอียด ภาพประกอบ และข้อมูลครบถ้วน (Chua, 2008) การออกแบบแผ่นพับควรคำนึงถึงส่วนประกอบต่าง ๆ ของแผ่นพับ โดยมีเนื้อหาในการประชาสัมพันธ์อย่างชัดเจนครบถ้วนเพื่อโน้มน้าวให้ผู้อ่านเชื่อถืออีกทั้งความเป็นสมาร์ทโบรชัวร์ในด้านรักษ์โลกบนพื้นฐานแนวคิด 3Rs ได้แก่ 1) การลดการใช้ (Reduce) 2) การใช้ซ้ำ (Reuse) และ 3) การนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) ได้รับการสนใจจำนวนมาก เป็นต้นแบบช่วยสร้างแรงจูงใจในด้านลดโลกร้อนและใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่ามากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ Krairit และ Phanritdum (2017) ศึกษาเรื่องการประยุกต์หลักการ 3Rs สำหรับอุตสาหกรรมถังน้ำมันเชื้อเพลิงพลาสติกที่พบว่า การจัดการของเสียตามหลัก 3Rs เป็นการจัดการของเสียให้เหลือน้อยที่สุด โดยมุ่งเน้นการใช้วัตถุดิบ หรือทรัพยากรการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ แต่เมื่อเกิดของเสียต้องพยายามหาแนวทางในการนำกลับมาใช้ซ้ำให้ได้มากที่สุด โดยพิจารณาถึงศักยภาพการใช้ประโยชน์เพื่อให้เหลือของเสียในปริมาณน้อยที่สุด จากงานวิจัยนี้เพศหญิงที่มีอายุระหว่าง 36-45 ปี สถานภาพสมรส มีรายได้ระหว่าง 3,001-5,000 บาท ระดับการศึกษาประถมศึกษา มีความพึงพอใจที่มีต่อการออกแบบแผ่นพับประชาสัมพันธ์ในระดับความเหมาะสมมากที่สุด ทั้งหมด 8 ประการ ดังนี้ 1) เนื้อหาและรายละเอียดครบถ้วน 2) ความเข้าใจในเนื้อหาที่นำเสนอ 3) ประโยชน์ที่ได้รับจากเนื้อหา 4) เปิดใช้งานได้สะดวก 5) ความคิดสร้างสรรค์ สร้างความทรงจำน่าประทับใจ 6) มีเอกลักษณ์ โดดเด่น น่าสนใจ 7) สื่อความหมายได้รวดเร็ว เข้าใจง่าย 8) สร้างมูลค่าเพิ่มและส่งเสริมการขาย สอดคล้องกับงานวิจัยของ Nattaporn (2013) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อการประชาสัมพันธ์ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ ได้แบ่งหลักในการพัฒนาแผ่นพับ 14 ประการ ได้แก่ 1) ให้ความรู้ 2) ความน่าสนใจ 3) การจัดวางมีความสัมพันธ์ 4) สามารถเริ่มอ่านตรงไหนก็ได้ 5) ข้อมูลรายละเอียดครบถ้วน 6) ภาพประกอบสอดคล้องกับเนื้อหา 7) ความชัดเจนของภาพ 8) จัดวางตำแหน่งภาพน่าสนใจ 9) มีความคิดสร้างสรรค์ 10) โดดเด่นมีเอกลักษณ์ 11) สื่อความหมายได้รวดเร็ว 12) มีผลต่อการตัดสินใจ 13) ใช้งานสะดวก 14) สร้างมูลค่าเพิ่ม ผลจากการประชาสัมพันธ์โครงการหนองคายโมเดลผ่านแผ่นพับประชาสัมพันธ์ในจังหวัดหนองคาย จำนวน 9 อำเภอ 62 ตำบล และนำข้อมูลที่ได้มาสรุปผลเชิงสถิติ และวิเคราะห์เนื้อหาโดยใช้โปรแกรมทางด้าน Data Analytics ได้แก่ Power BI ของบริษัท Microsoft ซึ่งสามารถสร้างเป็น Interactive Dashboard แสดงกราฟในมิติต่าง ๆ พบว่า ก่อนการประชาสัมพันธ์รู้จักโครงการจำนวน 659 คน หลังประชาสัมพันธ์รู้จักโครงการจำนวน 1,718 คน เพิ่มขึ้น 160 เปอร์เซ็นต์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Manlee และ Hazanee (2021) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวย่านเมืองเก่าสงขลาด้วยเทคโนโลยีความเป็นจริงเสริม ที่พบว่า คุณภาพของสื่อประชาสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อการรับรู้ในระดับมากที่สุด ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์เพื่อการประชาสัมพันธ์ ซึ่งมีบทบาทในการส่งเสริมการรับรู้ ความเข้าใจ และการเข้าถึงข้อมูลที่สะดวก และง่ายต่อการใช้งาน

สรุปผล

การพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการรับรู้ โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมพบว่า สื่อประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสม ได้แก่ แผ่นพับที่มีการเลือกใช้โทนสีเขียว มีโทนอารมณ์สีที่เป็นธรรมชาติ เลือกใช้ภาพถ่าย ภาพวาด ภาพจากเทคนิคการพิมพ์ ภาพสัญลักษณ์เป็นภาพประกอบ และมีส่วนประกอบของพาดหัว โลโก้หรือตราสัญลักษณ์ ภาพประกอบ และข้อความบอกรายละเอียดในการจัดองค์ประกอบ ซึ่งแผ่นพับดังกล่าวมีความโดดเด่นในด้าน 1) การเป็นสมาร์ทโบรชัวร์ในด้านรักษ์โลก 2) ความสวยงาม สามารถดึงดูดความสนใจ 3) ความแปลกใหม่ มีความแตกต่าง และ 4) ความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งบนแผ่นพับมีข้อมูลครบถ้วน ช่วยสร้างความน่าเชื่อถือให้กับกลุ่มผู้ผลิต เป็นตัวกลางในการสื่อรายละเอียด ช่วยประชาสัมพันธ์ให้โครงการเป็นที่รู้จักเพิ่มขึ้น ช่วยส่งเสริมให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นและเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ในโครงการ จากการทดลองใช้แผ่นพับประชาสัมพันธ์พบว่า ได้รับการตอบสนองที่ดีจากผู้รับสาร เกิดการรับรู้เพิ่มมากขึ้น 160 เปอร์เซ็นต์ สามารถสร้างรายได้และเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของชุมชน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ ควรพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบแอปพลิเคชัน เพื่อส่งเสริมช่องทางให้สื่อประชาสัมพันธ์ให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้มากขึ้น เนื่องจากแอปพลิเคชันต่าง ๆ เป็นที่นิยมในปัจจุบัน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์พัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการรับรู้ ในการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาด้านการตัดสินใจซื้อ (purchase decision) และนำผลที่ได้ไปพัฒนาต่อยอดโครงการเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการยกระดับอาชีพเกษตรกรเพื่อเพิ่มรายได้ด้วยเทคโนโลยีเกษตรกรรม การสกัดสาร และการแปรรูป จังหวัดหนองคาย แผนงานที่ 5 ด้านการตลาด การติดตามผลทางเศรษฐกิจและสังคม ภายใต้แผนงานการสร้างแผนธุรกิจเพื่อสร้างเศรษฐกิจฐานรากรองรับการเปลี่ยนแปลงและวิกฤตด้านเศรษฐกิจและแก้ไขปัญหาความยากจน สัญญาเลขที่ A17F640012

References

Chua, P. (2008). *The best of brochure design 10*. Rockport Publishers.

Davison, R. M., Martinsons, M. G., & Wong, L. H. (2022). The ethics of action research participation. *Information Systems Journal, 32*(3), 573-594.

Khatasombun, H. (2020). Community potential development to create sustainable economic foundations: Case study of Noen Sala Subdistrict, Krok Phra District, Nakhon Sawan Province. *Journal of MCU Peace Studies, 8*(2), 474-488.

Krairit, A., & Phanritdum, P. (2017). Application of 3Rs for plastic fuel tank industry. *The Journal of KMUTNB, 27*(1). 101-110.

Manlee, N., & Hazanee, A. (2021). The development of printed media for public relations of tourism of Songkhla heritage using augmented reality. *Journal of Education Technology and Communications Faculty of Education Mahasarakham University, 4*(11), 7-19.

Nattaporn, W. (2013). The development of the public relation printed media for the department of educational technology. *Journal of Education Research Faculty of Education, Srinakharinwirot University, 8*(2), 48-58.

Nimitphan, W., & Balakanich, S. (2016). Public relations strategy on social media. *EAU Heritage Journal Social Science and Humanities, 6*(1), 21-31.

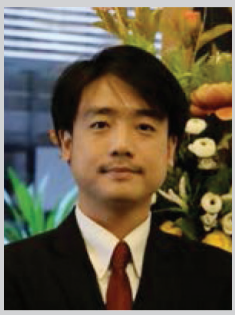
Numbang, K., Ampavat, K., & Jadesadalug, V. (2021). The development of components of new brand perception for brand loyalty. *Journal of Management Science Chiangrai Rajabhat University, 16*(2), 23-44.

Nunjaiwong, J. (2020). Participatory action research on achieving empowerment among the groups of drug addicted individuals. *Journal of Social Sciences, Law and Politics, 4*(2), 1-22.

Putwattana, P. (2019). Public relations strategies of graduate study project. *Dhonburi Rajabhat University Journal, 13*(2), 157-170.

Sittijan, R. (2014). Development of the resource sharing services for Mahasarakham Library Network (MALINET). *Information, 21*(1), 78-90.

Tienngam, S. (2021). The development of early childhood nurturing according to executive functioning and participatory research knowledge of early childhood pre-service teachers with executive functioning-based activities through online social media. *Journal of Kanchanaburi Rajabhat University, 10*(2), 204-213.

Name and Surname: Sup Amornpinyo
Highest Education: Doctor of Philosophy (Development Strategy), Udon Thani Rajabhat University
Affiliation: Khonkaen University
Field of Expertise: Business Management

แนวความคิดในการช่วยเหลือลูกหนี้บุคคลธรรมดาผ่านกระบวนการล้มละลาย

THE CONCEPT OF ASSISTING AN INDIVIDUAL DEBTOR THROUGH BANKRUPTCY PROCEEDING

พัชรพงศ์ สอนใจ
Patcharapong Sonjai
ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดชลบุรี, ศาลยุติธรรม
Chonburi Provincil Juvenile and Family Court, Court of Justice

Received: May 27, 2021 / Revised: September 13, 2021 / Accepted: September 16, 2021

บทคัดย่อ

การล้มละลายโดยสมัครใจของลูกหนี้บุคคลธรรมดา คือ กระบวนการหนึ่งในกฎหมายล้มละลายที่มีที่มาจากแนวความคิดการเริ่มต้นใหม่ (Fresh Start) ซึ่งอนุญาตให้ลูกหนี้ที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้ยื่นคำร้องขอล้มละลายได้ และปัจจุบันกลายมาเป็นกระบวนการหนึ่งในกฎหมายล้มละลายที่เป็นสากล โดยแนวความคิดนี้เห็นว่าลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้ได้เพราะการเจ็บป่วย การประสบอุบัติเหตุ หรือตกงานจากวิกฤติเศรษฐกิจนั้น ล้วนแต่เป็นลูกหนี้ที่น่าเห็นใจ ซึ่งมักจะเรียกลูกหนี้เหล่านี้ว่า ลูกหนี้ผู้สุจริตแต่โชคร้าย ดังนั้นการที่ลูกหนี้เหล่านี้ยอมมอบทรัพย์สินทั้งหมดที่มีขณะนั้นเพื่อชำระหนี้แล้ว จึงควรจะได้รับโอกาสใหม่ในชีวิตพร้อมการปลดเปลื้องหนี้สินไปเพื่อความเพียรพยายามในอนาคต กระบวนการนี้จะช่วยเหลือลูกหนี้ให้ปลดเปลื้องจากภาระหนี้สินที่กดขี่และผลักดันให้ลูกหนี้กลับไปตั้งใจหาเลี้ยงชีพเพื่อดำรงชีวิตต่อไป ซึ่งจะส่งผลให้เป็นการลดภาระทางสังคมที่ต้องดูแลลูกหนี้เหล่านี้และคืนหน่วยผลิตสู่ระบบเศรษฐกิจอีกด้วย เพราะเหตุว่าลูกหนี้ที่มีอายุน้อยย่อมมีศักยภาพเริ่มต้นชีวิตใหม่ได้ง่าย ในขณะเดียวกันลูกหนี้ที่มีอายุมาก เกษียณจากงาน หรือมีรายได้จำกัดก็ย่อมได้รับโอกาสปลดเปลื้องหนี้สินไปด้วย การให้สิทธิลูกหนี้บุคคลธรรมดาเข้าสู่กระบวนการล้มละลายโดยสมัครใจ และกำหนดหลักเกณฑ์ที่สะดวกรวดเร็ว และไม่เสียค่าใช้จ่ายเกินควร รวมถึงมีหน่วยงานช่วยเหลือ นอกจากจะเป็นทางเลือกหนึ่งในการแก้ไขปัญหาหนี้สินแล้ว ยังทำให้กฎหมายล้มละลายเป็นสากล มีประสิทธิภาพและเป็นธรรม สามารถช่วยลดอุปสรรคในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพตามนโยบายการปฏิรูปกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมที่ประกาศไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 อีกด้วย

คำสำคัญ: แนวความคิดการเริ่มต้นใหม่ การล้มละลายโดยสมัครใจ ลูกหนี้ผู้สุจริตแต่โชคร้าย

Abstract

A voluntary bankruptcy of an individual debtor is one of the legal proceedings in the bankruptcy system based on the Fresh Start concept which allows the individual debtor who is unable to pay debts to file a petition for bankruptcy, and has now become a universal legal

Corresponding Author
E-mail: itti.patchara@gmail.com

proceeding of bankruptcy system. This concept is deemed that the individual debtors who are unable to pay debts due to sickness, accident or unemployment caused by the economic depression are the sympathetic debtors, often called the honest but unfortunate debtor. Therefore, these debtors who surrender for distribution the property which they own at the time of bankruptcy, should be entitled to receive a new opportunity in life and a clear field for future effort. This proceeding will relieve debtors from the weight of oppressive indebtedness and also drive them to earn for their living and as a result, it will reduce the burden of the society and return the production units to the economic system as well. Whereas, the debtors who are still young certainly have the ability to restart easily; meanwhile, the debtors who are elders, retired, or have low-income will be granted the opportunity to discharge their debts. By providing the right to file a petition for voluntary bankruptcy and determining a criteria to ensure that the debtors have access to the process in a convenient, swift and inexpensive manner, and to give a government agency's assistance, it will not only be the option to afford for resolving the individual debtor's financial problem, but will also be compatible with the universal standards, efficiency and fairness, which in turn will reduce the barrier of earing and living, and correspond to the policy of law and justice process reform enacted in the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560 as well.

Keywords: Fresh Start, Voluntary Bankruptcy, Honest but Unfortunate Debtor

บทนำ

การก่อหนี้เพื่อนำเงินในอนาคตมาใช้ในการดำรงชีวิตตอบสนองความต้องการด้านการบริโภคอุปโภคหรือลงทุนเป็นเรื่องปกติในปัจจุบันตราบเท่าที่ลูกหนี้ยังสามารถชำระหนี้ได้ การก่อหนี้ย่อมไม่เป็นปัญหาต่อระบบเศรษฐกิจตรงกันข้ามกับเป็นสิ่งช่วยกระตุ้นและสนับสนุนการขยายตัวทางการบริโภคและการประกอบธุรกิจได้อีกทางหนึ่ง (Bank of Thailand, 2015) แต่ในความเป็นจริงการผิดนัดชำระหนี้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้เสมอ โดยเฉพาะถ้าลูกหนี้ต้องประสบกับเหตุที่ไม่สามารถควบคุมได้ เช่น การเจ็บป่วยหรือประสบอุบัติเหตุ การตกงานหรือการขาดทุนจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ หรือภาวะโรคระบาด (Srilajak, 2013) และในปัจจุบันก็กำลังเกิดการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ณ วันที่ 16 พฤษภาคม พ.ศ. 2564 มีผู้ติดเชื้อทั่วโลกจำนวน 163,179,059 คน และมีผู้เสียชีวิตจำนวน 3,383,606 คน (Worldometers, 2021) สถานการณ์ดังกล่าวทำให้ระบบเศรษฐกิจทั่วโลกตกต่ำธุรกิจหลายประเภทต้องหยุดชะงักรวมถึงประเทศไทยก็ได้รับผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ต้องประกาศใช้การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินตามพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ออกข้อกำหนดห้ามประชาชนออกจากบ้านในเวลาที่กำหนด และสั่งให้หยุดธุรกิจหรือกิจการที่ทำให้คนไปรวมตัวกัน เช่น ห้างสรรพสินค้า ศูนย์ประชุมหรือแสดงสินค้า ร้านอาหาร และสถานบริการต่าง ๆ เพื่อป้องกันการแพร่ระบาด สถานการณ์ดังกล่าวส่งผลให้ผู้ที่อยู่ในธุรกิจที่เกี่ยวข้องได้รับผลกระทบขาดรายได้หรือตกงานจำนวนมาก และย่อมทำให้ผู้ที่มีหนี้อยู่ไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนดทั้งที่ไม่ใช่ความผิดของลูกหนี้เลย การไม่ชำระหนี้ทำให้ลูกหนี้ต้องถูกฟ้องร้องและบังคับคดีจนกว่าจะ

ชำระหนี้ครบถ้วนเป็นเวลาถึง 10 ปี หรือต้องเข้าสู่กระบวนการล้มละลาย ทำให้การดำรงชีวิตเป็นไปด้วยความยากลำบากไม่สามารถทำงานให้มีประสิทธิภาพได้เช่นเดิม เกิดเป็นปัญหาลุกลามไปถึงประสิทธิภาพในองค์กรต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือเอกชนได้ (Bank of Thailand, 2018) ทั้งที่พิจารณาถึงเหตุข้างต้นแล้วจะพบว่า มิใช่เรื่องของการทุจริตหรือฉ้อโกงที่จะต้องลงโทษลูกหนี้เหล่านี้ หากแต่เป็นเรื่องที่น่าเห็นใจเสียมากกว่า นอกจากนี้หากลูกหนี้ดังกล่าวยังมีความรู้และความสามารถเพียงพอที่จะประกอบอาชีพหรือดำเนินกิจการต่อไปได้ ก็ถือเป็นเรื่องน่าเสียดายที่จะต้องสูญเสียบุคคลากรที่มีคุณภาพ และยังอยู่ในวัยทำงานไปในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจหรือการพัฒนาประเทศไปในช่วงเวลาหนึ่ง ทั้งยังทำให้รัฐต้องขาดรายได้จากการจัดเก็บภาษีอีกด้วย และหากมีบุคคลเป็นหนี้หรือล้มละลายจำนวนมากย่อมสร้างความสั่นคลอนต่อความเข้มแข็งทางสังคม และเป็นภาระงบประมาณของรัฐในการดูแลบุคคลเหล่านี้อีก จึงสมควรที่จะมีช่องทางทางกฎหมายในการช่วยเหลือลูกหนี้เหล่านี้ให้มีโอกาสได้เริ่มต้นใหม่ได้อีกครั้ง

แนวความคิดของกฎหมายล้มละลายเดิมกับแนวความคิดการเริ่มต้นใหม่ (Fresh Start)

กฎหมายล้มละลายถูกคิดค้นเพื่อแก้ไขปัญหาการแก่งแย่งกันของเจ้าหนี้ในการบังคับชำระหนี้และการยักย้ายถ่ายเททรัพย์สินของลูกหนี้เมื่อไม่สามารถชำระหนี้ได้เพื่อสร้างกระบวนการที่เท่าเทียม เป็นธรรม โปร่งใส และรับผิดชอบ (Harris et al., 2015) ในยุคกรีกโบราณหากลูกหนี้บุคคลธรรมดาไม่สามารถชำระหนี้ได้จะถูกบังคับให้เป็นทาส (Solomon, 2021) ต่อมาเปลี่ยนเป็นการล้มละลายโดยให้ยึดทรัพย์สินห้ามประกอบอาชีพและกำหนดโทษทางอาญาเพื่อป้องปรามแต่การลงโทษอย่างรุนแรงและยึดทรัพย์สินไปหมดย่อมทำให้ลูกหนี้ไม่สามารถที่จะดำรงชีวิตหรือประกอบอาชีพต่อไป กลับเริ่มสร้างปัญหาเป็นภาระแก่สังคมและระบบเศรษฐกิจเมื่อมีลูกหนี้ล้มละลายจำนวนมากและลูกหนี้ดังกล่าวไม่สามารถประกอบอาชีพหรือทำธุรกิจอย่างใดได้ (Symes & Duns, 2009) แนวความคิดที่มุ่งไปที่การลงโทษ (Punishment) เพราะมองว่าลูกหนี้เป็นคนไม่ดีและไม่รับผิดชอบ (Rose, 1999) จึงไม่น่าจะเกิดประโยชน์อันใดแก่ลูกหนี้ เจ้าหนี้ สังคม และระบบเศรษฐกิจ ตรงกันข้ามกลับก่อให้เกิดความเสียหายมากกว่าการแก้ไขปัญหาโดยใช้กฎหมายล้มละลายเพื่อการปลดเปลื้องหนี้สิน และให้โอกาสลูกหนี้ตามแนวความคิดการเริ่มต้นใหม่ (Fresh Start) จึงเริ่มเกิดขึ้นโดยประเทศอังกฤษได้ประกาศใช้กฎหมายล้มละลายชื่อว่า Bankruptcy Reform Act of 1705 ที่สร้างแรงจูงใจแก่ลูกหนี้ด้วยการอนุญาตให้ลูกหนี้ที่สุจริตล้มละลายได้โดยสมัครใจด้วยการรวบรวมทรัพย์สินของตนไปชำระให้แก่เจ้าหนี้และรับการปลดเปลื้องหนี้สินไป (Symes & Duns, 2009) นับได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดของกฎหมายล้มละลายครั้งสำคัญเพราะเป็นการเปิดโอกาสให้ลูกหนี้ที่สุจริตทั้งที่เป็นบุคคลธรรมดาและนิติบุคคลสามารถเข้าสู่กระบวนการล้มละลายได้โดยสมัครใจเป็นครั้งแรก (Seay & Milman, 2002)

ต่อมาแนวความคิดนี้ได้พัฒนาไปยังประเทศอื่น ๆ โดยเฉพาะในประเทศสหรัฐอเมริกาได้ปรากฏลักษณะสำคัญของแนวความคิดนี้ในคำพิพากษาของศาลฎีกาประเทศสหรัฐอเมริกาหลายคดี แต่คดีที่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ได้แก่ คดี Local Loan Co. v. Hunt ที่ได้วางหลักการสำคัญของแนวความคิดนี้ไว้อย่างหนักแน่นว่า “วัตถุประสงค์หลักข้อหนึ่งของกฎหมายล้มละลาย คือ การปลดปล่อยลูกหนี้ที่สุจริตจากภาระหนี้สินที่กดขี่และอนุญาตให้เขาได้เริ่มต้นใหม่ โดยการหลุดพ้นจากหนี้และความรับผิดชอบที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจการที่โชคร้าย วัตถุประสงค์นี้ยังคงยืนยันอีกครั้งและเน้นย้ำอย่างหนักแน่นโดยศาลอีกครั้งในฐานะที่เป็นเรื่องของการมีอยู่ของประโยชน์สาธารณะและประโยชน์ส่วนบุคคลนั้นคือ การให้ลูกหนี้ผู้สุจริตแต่โชคร้ายที่ยอมมอบทรัพย์สินของตนที่มีอยู่ ณ เวลาล้มละลายเพื่อการจำหน่ายแบ่งปันให้แก่เจ้าหนี้ และได้รับโอกาสใหม่

ในชีวิตโดยปลดหนี้ทั้งหมด เพื่อที่ความเพียรพยายามในอนาคตจะไม่ถูกขัดขวางจากความกดดันหรือความหมดกำลังใจจากหนี้ที่มีอยู่ก่อน”

“เมื่อบุคคลโอนสิทธิค่าจ้างในอนาคต จึงมีผลเท่ากับว่าบุคคลนั้นได้จำนำความสามารถในการหารายได้ของเขาไว้แล้ว ความสามารถของบุคคลที่จะหาเลี้ยงชีพเพื่อดำรงชีวิตอยู่อย่างเป็นอิสระนั้น เป็นสิทธิเสรีภาพพื้นฐานส่วนบุคคลโดยแท้จริงและมากกว่าสิทธิในทรัพย์สิน การรักษาสิทธิดังกล่าวคือ สิ่งที่สำคัญที่สุด เพราะไม่เพียงแต่จะเป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานของบุคคลแล้ว แต่ยังเป็นสิ่งสำคัญของสังคม จากมุมมองของลูกหนี้มีความแตกต่างกันเพียงเล็กน้อยระหว่างการไม่หาเลี้ยงชีพเลยกับการหาเลี้ยงชีพเพื่อยกทุกอย่างให้แก่เจ้าหนี้ เพราะผลที่เกิดขึ้นก็ยังคงมีความยากจนอยู่เช่นกัน จำนวนของหนี้หรือสัดส่วนของรายได้ที่จะถูกกำหนดอาจจะเล็กน้อย แต่หลักการสำคัญที่เคยวางไว้เป็นบรรทัดฐานจะต้องถูกใช้อย่างเท่าเทียมกัน โอกาสการเริ่มต้นชีวิตใหม่และหลุดพ้นจากภาระหนี้สินเพื่อความเพียรพยายามในอนาคตซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของกฎหมายล้มละลายที่จะปลดปล่อยลูกหนี้นั้น อาจมีมูลค่าเล็กน้อยต่อลูกหนี้ หากลูกหนี้ยังคงต้องเผชิญกับการต้องสละทั้งหมดหรือบางส่วนตามที่ถูกกำหนดของรายได้ที่ได้รับในอนาคตโดยไม่กำหนดเวลาที่ชัดเจนเพื่อจ่ายหนี้สินที่เกิดขึ้นก่อนล้มละลาย” (Supreme Court of U.S., 1934) แนวความคิดนี้ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางและได้รับการสนับสนุนไปจนถึงช่วงการเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ต่อเนื่องไปจนถึงภายหลังสงคราม จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1973 รัฐสภาของประเทศสหรัฐอเมริกาได้นำเอาแนวความคิดนี้ไปปรับปรุงกฎหมายล้มละลายชื่อ Bankruptcy Reform Act of 1978 (Ziegel, 2006) โดยกำหนดวัตถุประสงค์สำคัญ 2 ประการ ได้แก่ เจ้าหนี้ทั้งหลายได้รับการปฏิบัติที่เป็นธรรมและเท่าเทียมกันในการจัดสรรแบ่งปันทรัพย์สินของลูกหนี้ และลูกหนี้ที่สุจริต (Honest Debtor) ได้มีโอกาสเริ่มต้นใหม่ (Mahakun, 2014) จึงทำให้สรุปได้ว่ากฎหมายล้มละลายสมัยใหม่มิได้มุ่งไปที่การลงโทษลูกหนี้โดยไม่แยกแยะว่าเป็นหนี้มาจากเหตุใดอีกต่อไป แต่มุ่งไปที่การช่วยเหลือและสนับสนุนลูกหนี้ที่สุจริตแต่โชคร้ายได้มีโอกาสปลดเปลื้องหนี้สินเพื่อการเริ่มต้นใหม่ (Symes & Duns, 2009)

สิทธิของลูกหนี้บุคคลธรรมดาตามกฎหมายล้มละลายประเทศไทย

โดยหลักการแล้วการแก้ไขปัญหาหนี้สินผ่านกฎหมายล้มละลายสามารถทำได้ 2 กระบวนการ ได้แก่ กระบวนการล้มละลายที่มุ่งไปที่การรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้เพื่อนำไปแบ่งปันให้แก่เจ้าหนี้ตามสัดส่วนอย่างเป็นธรรมและเป็นระบบบนความคิดพื้นฐานว่าลูกหนี้ไม่มีความสามารถที่ชำระหนี้ได้ทั้งหมดหรือไม่มีศักยภาพที่จะดำเนินกิจการต่อไปได้อีก โดยลูกหนี้ที่เป็นบุคคลธรรมดาก็จะได้รับโอกาสปลดเปลื้องจากหนี้สินไปเพื่อการเริ่มต้นใหม่หลังจากครบระยะเวลาตามที่กฎหมายกำหนด ส่วนลูกหนี้ที่เป็นนิติบุคคลก็จะถูกเลิกกิจการไป ขณะที่กระบวนการฟื้นฟูกิจการจะมุ่งไปที่การช่วยเหลือลูกหนี้ให้สามารถประกอบอาชีพหรือดำเนินกิจการต่อไปได้ ภายใต้ความคิดพื้นฐานที่ว่าลูกหนี้เพียงแต่ประสบปัญหาทางการเงินชั่วคราวที่อาจสามารถแก้ไขได้ หากได้รับการบริหารจัดการที่ดีภายใต้ระยะเวลาที่เหมาะสม ได้รับการเพิ่มทุนและลดแรงกดดันให้ชำระหนี้จากเจ้าหนี้ภายใต้แผนการฟื้นฟูกิจการที่กำกับดูแลโดยศาล อันจะเป็นการเพิ่มโอกาสการได้รับชำระหนี้คืนภายใต้หลักความเป็นธรรมและตามสัดส่วนที่มากขึ้นมากกว่าการล้มละลาย แต่ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการล้มละลายหรือฟื้นฟูกิจการก็ตามล้วนแต่มีวัตถุประสงค์เดียวกันที่ต้องการแก้ไขปัญหาหนี้สินของลูกหนี้และช่วยให้เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้อย่างเป็นธรรมและเป็นระบบทั้งสิ้น ดังนั้นจึงต้องถือเป็นหลักการที่สำคัญว่าลูกหนี้ที่สุจริตควรมีสิทธิพื้นฐานที่จะสามารถเข้าถึงกระบวนการดังกล่าวเพื่อรับการช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาหนี้สินของตนเองให้ลุล่วงไปได้

ลูกหนี้ตามกฎหมายล้มละลายมีทั้งที่เป็นบุคคล

ธรรมดาและนิติบุคคล แม้จะมีสถานะเป็นลูกหนี้เช่นเดียวกัน แต่ตามกฎหมายล้มละลายของประเทศไทย ได้แก่ พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 กำหนดหลักเกณฑ์ในการเข้าสู่กระบวนการล้มละลายของลูกหนี้ทั้งสองประเภทไว้แตกต่างกัน โดยกระบวนการล้มละลายนั้นจะให้สิทธิเฉพาะเจ้าหนี้เท่านั้นเป็นผู้เริ่มต้นกระบวนการด้วยการฟ้องลูกหนี้โดยไม่ให้สิทธิลูกหนี้เริ่มต้นกระบวนการได้ ในขณะที่กระบวนการฟื้นฟูกิจการนั้นเดิมไม่มีบัญญัติไว้แต่แรก เพิ่งมีการแก้ไขเพิ่มเติมตามพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2541 อนุญาตให้เจ้าหนี้และลูกหนี้ที่เป็น นิติบุคคลเท่านั้นสามารถเริ่มต้นกระบวนการได้ และมีการแก้ไขเพิ่มอีกครั้งตามพระราชบัญญัติล้มละลาย (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2559 อนุญาตให้ลูกหนี้ที่เป็นบุคคลธรรมดาเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูกิจการได้ แต่จำกัดให้เฉพาะลูกหนี้ที่ประกอบกิจการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่จดทะเบียนต่อภาครัฐเท่านั้น ในขณะที่ลูกหนี้บุคคลธรรมดาทั่วไปหรือที่ประกอบกิจการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแต่ไม่ได้จดทะเบียนต่อรัฐไม่อาจเข้าสู่กระบวนได้ สภาพการณ์ดังกล่าวส่งผลทางเลือกของลูกหนี้บุคคลธรรมดาในการแก้ไขปัญหาหนี้สินผ่านกฎหมายล้มละลายมีจำกัด โดยลูกหนี้ที่ยังพอจะมีความสามารถหารายได้ไปชำระหนี้ได้บ้างนั้น ไม่อาจเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูกิจการเพื่อแก้ไขปัญหาทางการเงินผ่านแผนฟื้นฟูได้ ส่วนลูกหนี้ที่ไม่มีความสามารถจะชำระหนี้ได้อีกต่อไปก็ไม่อาจเข้าสู่กระบวนการล้มละลายเพื่อปลดเปลื้องหนี้สินและเริ่มต้นชีวิตใหม่ได้ ต้องรอให้ฝ่ายเจ้าหนี้เป็นผู้ฟ้องเท่านั้น โดยลูกหนี้จะต้องอยู่ในสถานะมีหนี้สินล้นพ้นตัวและมีหนี้ไม่น้อยกว่า 1,000,000 บาท

จากงานวิจัยพบว่า อายุเฉลี่ยลูกหนี้ที่เป็นบุคคลธรรมดาและถูกฟ้องล้มละลายอยู่ที่ 50.8 ปี เนื่องจากว่ากว่าลูกหนี้จะมีหนี้เป็นจำนวนถึง 1 ล้านบาท ซึ่งเป็นจำนวนที่กำหนดให้เจ้าหนี้ฟ้องล้มละลายได้จะต้องใช้เวลาก่อหนี้หรืออยู่ในสภาพถูกบังคับคดีเป็นเวลาหลายปี และหลังจากปลดล้มละลายแล้วลูกหนี้เกือบทั้งหมดไม่ได้ประกอบอาชีพใด ๆ ทั้งยังไม่มีบ้านของตนเองไว้พักอาศัย (Jullamon, 2013) นอกจากนี้จากการไปสำรวจของผู้เขียนที่ศาลล้มละลายกลาง พบว่า คดีที่ฟ้องในปี พ.ศ. 2557 นั้นหลังจากศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์ลูกหนี้แล้ว เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะใช้เวลากว่า 1-2 ปี และอาจนานถึง 3 ปี หากลูกหนี้มีทรัพย์สินมาก จึงจะรายงานเพื่อขอให้ศาลพิพากษาลูกหนี้ล้มละลาย ซึ่งทำให้ลูกหนี้เสียสิทธิในการเริ่มต้นนับระยะเวลาปลดล้มละลายไปในช่วงเวลาดังกล่าว เพราะการนับระยะเวลาปลดล้มละลายโดยผลของกฎหมายนั้นจะเริ่มนับตั้งแต่เวลาที่ศาลพิพากษาให้ล้มละลายไปจนถึงกำหนด 3 ปี ทั้งที่หากพิจารณาถึงสภาพของลูกหนี้ภายหลังการถูกศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์แล้วจะพบว่า อำนาจในการจัดการทรัพย์สิน ตลอดจนสิทธิต่าง ๆ ของลูกหนี้ที่เกี่ยวกับทรัพย์สินได้ถูกจำกัดไปตั้งแต่วันที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์แล้ว การเสียเวลาไปในกระบวนการก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาล้มละลายจึงเป็นผลเสียแก่ลูกหนี้ที่ต้องอยู่ในสภาพของบุคคลที่ไม่อาจจัดการทรัพย์สินหรือดำเนินกิจการใด ๆ ได้นานเกินสมควร

เรื่องดังกล่าวถือเป็นข้อที่ทำให้ลูกหนี้บุคคลธรรมดาในประเทศไทยต้องถูกหลอกหลอนจากความผิดพลาด ความไม่รอบคอบ และความโชคร้ายในอดีตของตนเป็นเวลาที่ยาวนานกว่าจะได้ปลดเปลื้องหนี้สินเพื่อการเริ่มต้นใหม่ (Tabb & Brubaker, 2010) ซึ่ง ณ เวลานั้นก็เป็นเวลาที่ลูกหนี้มีอายุมากกว่า 50 ปี ย่างเข้าสู่วัยชราแล้ว ทั้งยังไม่มีบ้านซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตสำหรับพักอาศัยอีก สภาพดังกล่าวถือเป็นอุปสรรคในการเริ่มต้นชีวิตใหม่ ทั้งนี้หากพิจารณาในแง่ของการได้รับชำระหนี้คืนของเจ้าหนี้เองก็จะพบว่า ในปี พ.ศ. 2559 เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้คืน 288.80 ล้านบาท ซึ่งเป็นส่วนของเจ้าหนี้มีประกัน 227.72 ล้านบาท หรือร้อยละ 99.53 และเป็นส่วนของเจ้าหนี้ไม่มีประกัน 1.08 ล้านบาท หรือร้อยละ 0.47 (Legal Execution Department, 2017) สถิติดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าเจ้าหนี้มีประกันได้รับชำระหนี้จากกระบวนการ

ล้มละลายในสัดส่วนที่สูง ที่เป็นเช่นนั้นเพราะว่าการล้มละลายไม่กระทบถึงสิทธิของเจ้าหนี้มีประกันที่จะบังคับชำระหนี้เหนือทรัพย์อันเป็นหลักประกันอยู่แล้ว คงมีเพียงเจ้าหนี้ไม่มีประกันซึ่งส่วนใหญ่เป็นเจ้าหนี้ประเภทหนี้สินเชื่อต่าง ๆ และหนี้บัตรเครดิตที่จะไม่ได้รับชำระหนี้ในจำนวนที่ครบถ้วนหรือเป็นจำนวนที่สูงซึ่งเป็นเรื่องปกติทั่วไปของการบังคับคดี และยิ่งลูกหนี้อยู่ในสถานะล้มละลายย่อมไม่มีทรัพย์สินเพียงพอที่จะชำระหนี้ได้ทั้งหมดอยู่แล้ว ดังนั้นการไม่ให้สิทธิลูกหนี้เข้าสู่กระบวนการล้มละลายและปลดเปลื้องหนี้สินเพื่อโอกาสในการเริ่มต้นใหม่โดยเร็ว แต่ยังคงปล่อยให้ลูกหนี้อยู่ในสถานการณ์ถูกบังคับคดีเป็นเวลาอย่างน้อย 10 ปี สำหรับลูกหนี้ที่มีหนี้ไม่ถึง 1 ล้านบาท และเป็นเวลา 1 ปี ถึง 15 ปี สำหรับลูกหนี้ที่มีหนี้ถึง 1 ล้านบาท (รวมระยะเวลาตามกฎหมายล้มละลายอีกอย่างน้อย 5 ปี) แล้วแต่ใจของเจ้าหนี้ที่จะฟ้องล้มละลายหรือไม่ ย่อมไม่เกิดประโยชน์อันใดแก่เจ้าหนี้ไม่มีประกัน แต่กลับทำให้กฎหมายล้มละลายของประเทศไทยไม่อาจบรรลุวัตถุประสงค์ของกฎหมายล้มละลายสมัยใหม่ ในแง่ของการช่วยเหลือให้ลูกหนี้สามารถเริ่มต้นชีวิตใหม่ได้โดยเร็วได้อย่างบริบูรณ์

ข้อที่สนับสนุนเรื่องนี้ได้อย่างหนึ่ง ได้แก่ อันดับตัวชี้วัดการแก้ไขปัญหาการล้มละลายตามรายงานความยากง่ายในการประกอบธุรกิจของธนาคารโลก ค.ศ. 2020 (Doing Business, 2020) พบว่า ประเทศไทยอยู่อันดับที่ 24 โดยอันดับที่ 1 ได้แก่ ประเทศฟินแลนด์ อันดับที่ 2 ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา และอันดับที่ 3 ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น ซึ่งการคิดคะแนนจะประกอบไปด้วยสองส่วนหลัก ส่วนแรก ได้แก่ อัตราการได้รับชำระหนี้คืน ซึ่งคิดเฉพาะการได้รับชำระหนี้คืนของเจ้าหนี้มีประกันแม้จะคิดเฉพาะส่วนของเจ้าหนี้มีประกัน แต่มีตัวชี้วัดที่เป็นระยะเวลาและค่าใช้จ่ายรวมอยู่ด้วย จึงนำมาพิจารณาในภาพรวมของการดำเนินกระบวนการได้ ซึ่งจากรายงานประเทศไทยมีอัตราการได้รับชำระหนี้คืนที่ร้อยละ 70.1 ของจำนวนหนี้ แต่ใช้ระยะเวลาในการดำเนินการนานถึง 1.5 ปี (ระยะเวลานี้ไม่รวมถึงระยะเวลาการปลดล้มละลายของลูกหนี้) ขณะที่มีค่าใช้จ่ายอยู่ที่ร้อยละ 18 ของมูลค่ากองทรัพย์สิน ซึ่งเป็นเวลาที่นานกว่าและเสียค่าใช้จ่ายสูงกว่าของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศญี่ปุ่น โดยประเทศสหรัฐอเมริกามีอัตราการได้รับชำระหนี้คืนที่ร้อยละ 81 ของจำนวนหนี้แต่ใช้ระยะเวลาเพียง 1 ปี และมีค่าใช้จ่ายเพียงร้อยละ 10 ของมูลค่ากองทรัพย์สิน ขณะที่ประเทศญี่ปุ่นมีอัตราการได้รับชำระหนี้คืนที่ร้อยละ 91.8 ของจำนวนหนี้ แต่ใช้ระยะเวลาเพียง 0.6 ปี และมีค่าใช้จ่ายเพียงร้อยละ 4.5 ของมูลค่ากองทรัพย์สินเท่านั้น ส่วนที่สอง ได้แก่ ความเข้มแข็งของโครงสร้างกฎหมายล้มละลาย มีตัวชี้วัดเป็นกระบวนการต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในกฎหมายล้มละลาย ประเทศไทยได้คะแนน 12.5 คะแนน จากคะแนนเต็ม 16 คะแนน เพราะถูกหักคะแนนจากตัวชี้วัดด้านการเริ่มต้นกระบวนการที่ไม่ให้สิทธิลูกหนี้เริ่มต้นกระบวนการได้ และด้านการบริหารจัดการทรัพย์สินลูกหนี้ที่ไม่ให้สิทธิเจ้าหนี้เป็นผู้อนุมัติให้ขายทรัพย์สินของลูกหนี้กับด้านสิทธิของเจ้าหนี้ในการเข้าถึงข้อมูลในกระบวนการล้มละลาย ในขณะที่ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศญี่ปุ่นให้สิทธิลูกหนี้เริ่มต้นกระบวนการได้ จึงไม่ถูกหักคะแนนและมีคะแนนส่วนนี้สูงกว่าของประเทศไทย (World Bank, 2020) ปรากฏตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 อันดับตัวชี้วัดการแก้ไขปัญหาการล้มละลายตามรายงานความยากง่ายในการประกอบธุรกิจของธนาคารโลก

ประเทศ	อันดับ	คะแนนรวม	อัตราได้รับชำระหนี้คืน (เซนต์ต่อดอลล่า)	ระยะเวลา (ปี)	ค่าใช้จ่าย (ร้อยละของกองทรัพย์สิน)	ผลลัพธ์ (0 ถ้าแยกขาย 1 ถ้าดำเนินกิจการ)	ความเข้มแข็งของโครงสร้างกฎหมายล้มละลาย (0-16)
ไทย	24	76.8	70.1	1.5	18.0	1	12.5
สหรัฐอเมริกา (นิวยอร์ค)	2	90.5	81.0	1.0	10.0	1	15
อังกฤษ	14	80.3	85.4	1.0	6.0	1	11
ออสเตรเลีย	20	78.9	82.7	1.0	8.0	1	11
ญี่ปุ่น (โตเกียว)	3	90.2	91.8	0.6	4.5	1	13

จากสถานการณ์ดังกล่าวทำให้เห็นว่าลูกหนี้บุคคลธรรมดาในประเทศไทยไม่มีสิทธิที่เข้าสู่กระบวนการล้มละลายเพื่อปลดเปลื้องหนี้สินและเริ่มต้นใหม่ ทั้งยังไม่อาจเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูกิจการเพื่อบรรเทาปัญหาหนี้สินผ่านแผนการฟื้นฟูกิจการอันเป็นกระบวนการช่วยเหลือลูกหนี้ตามกฎหมายล้มละลายได้เลย

สิทธิของลูกหนี้บุคคลธรรมดาตามกฎหมายล้มละลายต่างประเทศ

คณะกรรมการสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายการค้าระหว่างประเทศ (United Nations Commission on International Trade Law) ได้จัดทำคำแนะนำการร่างกฎหมายล้มละลาย (Legislative Guide on Insolvency Law) ที่กำหนดหลักการที่สำคัญไว้อย่างหนึ่งว่า กฎหมายล้มละลายควรให้สิทธิลูกหนี้สามารถเริ่มต้นกระบวนการได้โดยสมัครใจและควรใช้หลักเกณฑ์ลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้ได้เมื่อหนี้นั้นถึงกำหนดชำระ หรือลูกหนี้มีหนี้สินมากกว่าทรัพย์สิน ทั้งยังควรกำหนดให้กระบวนการล้มละลายมีผลเริ่มต้นโดยอัตโนมัติเมื่อลูกหนี้ร้องขอเริ่มต้นกระบวนการ ศาลจะปฏิเสธไม่รับคำร้องได้ด้วยเหตุที่จำกัดเพียงว่าคำร้องไม่เข้าหลักเกณฑ์ หรือลูกหนี้ใช้สิทธิไปในทางที่ไม่สุจริตเท่านั้น โดยหนึ่งในวัตถุประสงค์ของการจัดทำคำแนะนำดังกล่าว ได้แก่ การมุ่งให้แต่ละประเทศสมาชิกนำไปใช้ร่างเป็นกฎหมายล้มละลายที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกันเพื่อสนับสนุนระบบเศรษฐกิจและการค้าระหว่างประเทศ (United Nations Commission on International Trade Law, 2004)

ดังนั้นย่อมเห็นได้ชัดว่าสิทธิของลูกหนี้ในการเริ่มต้นกระบวนการล้มละลายซึ่งถูกกำหนดไว้ในหลักเกณฑ์ระหว่างประเทศนั้นย่อมเป็นสิทธิที่เป็นสากล และประเทศพัฒนาแล้วส่วนใหญ่มักจะมีกฎหมายล้มละลายที่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ดังกล่าว เช่น กฎหมายล้มละลายของประเทศสหรัฐอเมริกา (U.S. CODE: Title 11-Bankruptcy) ก็ให้สิทธิลูกหนี้บุคคลธรรมดาเข้าสู่กระบวนการล้มละลายได้ตาม Chapter 7 Liquidation แต่หากลูกหนี้ไม่ต้องการล้มละลายก็สามารถเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูกิจการตาม Chapter 11 Reorganization หรือกระบวนการฟื้นฟูสำหรับลูกหนี้บุคคลธรรมดาที่มีรายได้ประจำตาม Chapter 13 Adjustment of debts for an individual with regular income ได้ สำหรับหลักเกณฑ์สำคัญของกระบวนการล้มละลายนั้น ลูกหนี้สามารถเริ่มต้นกระบวนการได้หากอยู่ในสถานะไม่สามารถชำระหนี้ได้และไม่มีการกำหนดจำนวนหนี้ขั้นต่ำไว้ เมื่อศาลมีคำสั่ง Order for relief จะมีผลให้ลูกหนี้ได้รับความคุ้มครองจากการฟ้องร้องหรือบังคับคดี (Automatic Stay) แต่ทั้งนี้

ลูกหนี้จะต้องผ่านการประเมินรายได้ขั้นต่ำ (Means Test) หากไม่ผ่าน ลูกหนี้จะถูกส่งไปเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูแทน (City Bar Justice Center, 2007) เพื่อป้องกันการใช้กระบวนการที่ไม่สุจริตและคุ้มครองเจ้าหนี้ (Simkovic, 2009) และเมื่อเริ่มต้นกระบวนการแล้วจะมีการแต่งตั้งเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ทำการจัดประชุมเจ้าหนี้ครั้งแรกภายในเวลาอันสมควรเพื่อดำเนินการจัดการทรัพย์สินของลูกหนี้ และศาลจะมีคำสั่งให้ลูกหนี้ปลดจากล้มละลายไปทันทีเมื่อพ้นระยะเวลาการยื่นคำคัดค้านการปลดจากล้มละลายหรือการยื่นคำร้องขอให้ศาลยกคำร้องขอล้มละลายจากเหตุที่ไม่สุจริต (60 วันนับจากการประชุมเจ้าหนี้ครั้งแรก) (International Business Publications, 2010)

ส่วนกฎหมายล้มละลายของประเทศอังกฤษ (Insolvency Act of 1986) ให้สิทธิลูกหนี้ที่เป็นบุคคลธรรมดาสามารถเริ่มต้นกระบวนการล้มละลายได้ 2 กระบวนการ กระบวนการแรกเรียกว่า การร้องขอปลดเปลื้องหนี้สิน (Debt Relief Order) จะให้สิทธิแก่ลูกหนี้ที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้ และมีหนี้น้อยกว่า 20,000 ปอนด์ มีรายได้เหลือจากรายจ่ายน้อยกว่าเดือนละ 50 ปอนด์ และมีทรัพย์สินที่มีมูลค่าน้อยกว่า 1,000 ปอนด์ ร้องขอเข้าสู่กระบวนการได้ โดยเมื่อศาลสั่งเริ่มกระบวนการไปแล้วเป็นเวลา 12 เดือน ลูกหนี้จะได้รับการปลดเปลื้องจากหนี้สินไปโดยอัตโนมัติ (Insolvency Service, 2020) แต่หากลูกหนี้ไม่เข้าหลักเกณฑ์ที่จะร้องขอปลดเปลื้องหนี้สินได้ ลูกหนี้ก็สามารถขอเข้าสู่กระบวนการที่สองที่เรียกว่า กระบวนการล้มละลายโดยสมัครใจได้ (Bankruptcy Petition) ซึ่งไม่มีการกำหนดจำนวนหนี้ขั้นต่ำไว้เช่นกัน แต่หากไม่ต้องการล้มละลายก็สามารถเข้าสู่กระบวนการข้อตกลงชำระหนี้ได้ (Individual Voluntary Arrangement) ซึ่งจะเป็นกระบวนการฟื้นฟูผ่านผู้ดำเนินกระบวนการล้มละลาย (Insolvency Practitioner) ที่จะเป็นผู้จัดการชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ทั้งหลายผ่านแผนการชำระหนี้ (Kunkeaw, 2019)

ขณะที่กฎหมายล้มละลายของประเทศออสเตรเลีย (Bankruptcy Act of 1966) ก็ให้สิทธิลูกหนี้บุคคลธรรมดาเข้าสู่กระบวนได้หากอยู่ในสถานะไม่สามารถชำระหนี้ได้ โดยลูกหนี้จะต้องยื่นคำร้องขอต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ (Official Receiver) ซึ่งเป็นเจ้าพนักงานสังกัดหน่วยงานของรัฐชื่อว่า Australian Financial Security Authority มีหน้าที่รับผิดชอบและช่วยเหลือศาลเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการล้มละลายบุคคลธรรมดา ในส่วนของจำนวนหนี้นั้นไม่มีการกำหนดจำนวนหนี้ขั้นต่ำไว้ และหากเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ตรวจสอบแล้วเห็นว่าคำร้องครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ก็จะส่งไปยังศาลเพื่อพิจารณาสั่งให้ลูกหนี้ล้มละลายและเริ่มต้นกระบวนการรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้เพื่อแบ่งปันให้แก่เจ้าหนี้ต่อไป โดยลูกหนี้จะได้รับการปลดเปลื้องจากหนี้สินไปโดยอัตโนมัติเมื่อครบกำหนด 3 ปี 1 วัน นับแต่วันที่ได้ยื่นรายงานสถานะทางการเงิน (Harris et al., 2015) ซึ่งก็คือ วันที่ลูกหนี้ยื่นคำร้องขอล้มละลายนั่นเอง เนื่องจากวันดังกล่าวลูกหนี้ต้องยื่นรายงานสถานะการเงินไปพร้อมกับคำร้องขอล้มละลายด้วย (Australian Financial Security Authority, 2021) แต่หากลูกหนี้ไม่ต้องการล้มละลายลูกหนี้สามารถขอเข้าสู่กระบวนการข้อตกลงชำระหนี้ (Debt Agreements) หรือกระบวนการข้อตกลงชำระหนี้ล้มละลายส่วนบุคคล (Personal Insolvency Agreements) เพื่อรับความการคุ้มครองและการบรรเทาจากการฟ้องและบังคับคดีผ่านแผนการชำระหนี้ได้ (Harris et al., 2015)

สำหรับกฎหมายล้มละลายของประเทศญี่ปุ่น (Bankruptcy Act of 2004) ก็ให้สิทธิลูกหนี้บุคคลธรรมดาเข้าสู่กระบวนการได้ด้วยการยื่นคำร้องขอต่อศาลได้ หากไม่สามารถชำระหนี้ได้ และไม่มีการกำหนดจำนวนหนี้ขั้นต่ำไว้เช่นกัน เมื่อศาลเห็นว่าลูกหนี้อยู่ในหลักเกณฑ์ก็จะสั่งเริ่มต้นกระบวนการทันที เว้นแต่เห็นว่ามีเหตุอันไม่สมควรหรือเห็นว่าลูกหนี้มีเจตนาที่ไม่สุจริต และเมื่อระยะเวลาพ้นไป 1 เดือนนับแต่วันที่ศาลสั่งให้เริ่มต้นกระบวนการ ลูกหนี้สามารถยื่นคำร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งให้ปลดจากล้มละลายได้ทันที แต่ใน

ทางปฏิบัติจะมีขั้นตอนของการตรวจสอบคำร้องและการเปิดโอกาสให้มีการคัดค้านซึ่งจะใช้เวลาพอสมควร ลูกหนี้ส่วนใหญ่จึงมักได้รับการปลดล้มละลายไปหลังจากยื่นคำร้องแล้วประมาณ 4 เดือน (Steele & Jin, 2017) ส่วนของลูกหนี้ที่ไม่ต้องการล้มละลายก็มีกระบวนการทางเลือกผ่านกฎหมายฟื้นฟูทางแพ่ง (Civil Rehabilitation Act of 1999) ที่มีกระบวนการฟื้นฟูด้วยการผ่อนชำระหนี้ตามแผน เช่น กระบวนการฟื้นฟูบุคคลธรรมดาที่มีหนี้จำนวนเล็กน้อย (Rehabilitation for Individual with Small-scale Debts) และการฟื้นฟูผู้ที่เงินเดือนประจำ (Rehabilitation for Salaried Workers) เป็นต้น (Legal Execution Department, 2017)

จึงเห็นได้ว่าประเทศพัฒนาแล้วข้างต้นต่างให้สิทธิลูกหนี้บุคคลธรรมดาเข้าสู่กระบวนการล้มละลายได้โดยสมัครใจ โดยมีการออกแบบกระบวนการที่มีลักษณะเฉพาะตามความเหมาะสมของแต่ละประเทศเพื่อช่วยเหลือลูกหนี้ในการแก้ไขปัญหาหนี้สิน ทั้งหากลูกหนี้ไม่ต้องการล้มละลายก็มีกระบวนการฟื้นฟูเป็นทางเลือกอื่น ๆ ในกฎหมายล้มละลายให้ จึงถึงเวลาของประเทศไทยที่ควรจะต้องปรับปรุงกฎหมายล้มละลายให้สอดคล้องกับหลักการสากลและประเทศที่พัฒนาแล้ว

บทวิเคราะห์

การนำแนวความคิดใหม่ ๆ มาปรับใช้เพื่อสร้างกระบวนการใหม่นั้น ย่อมมีทั้งผู้สนับสนุนและไม่สนับสนุน โดยต่างมีเหตุผลสนับสนุนและข้อกังวลต่าง ๆ จากการศึกษาผู้เขียนเห็นด้วยกับผู้ที่สนับสนุนให้มีกระบวนการล้มละลายบุคคลธรรมดาโดยสมัครใจมากกว่า เนื่องจากกระบวนการดังกล่าวจะช่วยเหลือลูกหนี้ที่ประสบปัญหาทางการเงินได้อย่างยิ่ง โดยเฉพาะลูกหนี้ที่สุจริตแต่โชคร้าย ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะสนับสนุนสิทธิในการดำรงชีวิตของมนุษย์อันเป็นสิทธิพื้นฐานที่ได้รับการรับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 และยังเป็นการสนับสนุนสิทธิการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเท่าเทียมกันตามหลักสิทธิพลเมืองที่กำหนดไว้ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิพื้นฐานทางการเมือง ค.ศ. 1966 อีกด้วย ทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้นำหลักการพื้นฐานดังกล่าวมาบัญญัติรับรองไว้พร้อมกำหนดนโยบายการปฏิรูปกฎหมายไว้ในมาตรา 258 (ค) ให้รัฐต้องยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องกับหลักสากล สอดคล้องกับสภาพการณ์ ลดอุปสรรคในการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพโดยไม่ชักช้า และปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมในมาตรา 258 (ง) ให้รัฐต้องจัดระบบกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพ เป็นธรรมและไม่เลือกปฏิบัติ เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงได้โดยสะดวก รวดเร็วและไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินควร และเมื่อพิจารณาถึงสภาพการณ์หนี้สินของประเทศไทยในปัจจุบันที่พบว่า ณ ไตรมาสที่ 2 ของปี พ.ศ. 2563 มีหนี้ในครัวเรือนสูงที่ร้อยละ 83.8 ของ GDP คิดเป็นมูลค่า 13.59 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากไตรมาสที่แล้วร้อยละ 3.8 เนื่องจากเกิดวิกฤติเศรษฐกิจจากการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 (Office of the National Economic and Social Development Council, 2020) โดย ณ วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2563 มีลูกหนี้รายย่อยที่ได้รับผลกระทบขอความช่วยเหลือจากสถาบันการเงินถึง 11 ล้านบัญชี จากสินเชื่อรายย่อยจำนวน 35 ล้านบัญชี คิดเป็นมูลหนี้รวมกันประมาณ 3.8 ล้านล้านบาท (Bank of Thailand, 2020) นับได้ว่าประเทศไทยกำลังเผชิญกับปัญหาหนี้สินของบุคคลธรรมดา การสร้างกระบวนการล้มละลายบุคคลธรรมดาโดยสมัครใจที่มีประสิทธิภาพและเป็นธรรม เพื่อใช้เป็นมาตรการทางเลือกหนึ่งในการช่วยเหลือลูกหนี้แก้ไขปัญหาหนี้สินในบรรดาหลาย ๆ มาตรการทางเลือกที่รัฐสามารถดำเนินการได้ จึงเป็นสิ่งจำเป็นทั้งในแง่ของการทำให้กฎหมายล้มละลายประเทศไทยสอดคล้องกับหลักการที่เป็นสากล และในแง่ของความสอดคล้องกับสภาพการณ์ของปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ตามที่กำหนดไว้ในนโยบายการปฏิรูปกฎหมายและกระบวนการ

ยุติธรรมของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ข้างต้น

ผู้เขียนยังเห็นด้วยกับเหตุผลสนับสนุนที่ว่า การสร้างกระบวนการนี้จะเป็นการสร้างอำนาจต่อรองแก่ลูกหนี้ในการเจรจาประนีประนอมหนี้ (Hannakacharoen, 2005) เนื่องจากในการเจรจาประนีประนอมหนี้ภายใต้ระบบกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ปัจจุบันเป็นเรื่องของความสมัครใจของทั้งลูกหนี้และเจ้าหนี้ แต่โดยที่สถานะของเจ้าหนี้ส่วนใหญ่เป็นสถาบันการเงินย่อมมีเงินทุนและนักกฎหมายที่เชี่ยวชาญสนับสนุนย่อมมีความได้เปรียบลูกหนี้ที่เป็นเพียงผู้บริโภคมีสถานะด้อยกว่าอำนาจต่อรองจึงน้อย ดังนั้นหากลูกหนี้สามารถเข้าสู่กระบวนการล้มละลายได้โดยสมัครใจเจ้าหนี้โดยเฉพาะเจ้าหนี้ไม่มีประกันอาจได้รับชำระหนี้น้อย หรืออาจไม่ได้รับชำระหนี้เลย สถานการณ์ดังกล่าวย่อมจะพิจารณาข้อเสนอการผ่อนชำระหนี้ตามความสามารถของลูกหนี้บนพื้นฐานที่เห็นอกเห็นใจมากกว่าการเร่งรัดให้ชำระหนี้ ถือได้ว่าเป็นการส่งเสริมให้เกิดการประนีประนอมยอมความผ่อนผันให้แก่กันสร้างความรู้สึกที่ดีต่อกันมากกว่า ยิ่งไปกว่านั้นผู้เขียนยังเห็นว่าการมีกระบวนการนี้ยังสร้างความเท่าเทียมให้ลูกหนี้ที่เป็นบุคคลธรรมดาและมีปัญหาหนี้สินไม่อาจชำระหนี้ได้ทั้งหมดได้มีทางออกด้วยการรวบรวมทรัพย์สินทั้งหมดของตนที่มีขณะนั้น (เหลือไว้เฉพาะทรัพย์สินที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตตามแต่ที่กฎหมายจะกำหนด) เพื่อชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ทั้งหลายและรับการปลดเปลื้องหนี้สินไปอย่าง เช่น ลูกหนี้ที่เป็นนิติบุคคลประเภทบริษัทจำกัด และบริษัทมหาชนจำกัดที่ประสบปัญหาทางการเงิน จนไม่อาจชำระหนี้และดำเนินกิจการต่อไปได้ ก็สามารถที่จะตกลงกันเลิกกิจการและเข้าสู่กระบวนการชำระบัญชีได้ และหากมีทรัพย์สินไม่พอชำระหนี้ที่ค้างอยู่ หนี้ดังกล่าวก็เป็นอันตกเป็นพับไป ผู้ถือหุ้นซึ่งชำระค่าหุ้นเต็มจำนวนแล้วแม้จะถือว่าเป็นเจ้าของรวมนิติบุคคลนั้นก็ไม่ต้องรับผิดชำระหนี้ที่ค้างแก่เจ้าหนี้เป็นส่วนตัวอีก แม้อาจมีข้อโต้แย้งว่าบริษัทจำกัดหรือบริษัทมหาชนจำกัดเป็นนิติบุคคลที่ดำเนินกิจการแยกต่างหากจากผู้ถือหุ้น ผู้ถือหุ้นจึงไม่มีส่วนต้องรับผิดในหนี้ดังกล่าวอยู่แล้ว ซึ่งผู้เขียนก็เห็นด้วยว่าผู้ถือหุ้นไม่ควรต้องรับผิดในหนี้ที่ค้าง แต่ในเมื่อบริษัทจำกัดและบริษัทมหาชนจำกัดเป็นเพียงนิติบุคคลโดยสภาพไม่มีความจำเป็นที่จะต้องดำรงชีวิตอยู่ต่อไปอย่างเช่น บุคคลธรรมดาเมื่อมีปัญหาทางการเงินก็ยังสามารถเข้าสู่กระบวนการชำระบัญชีได้โดยสมัครใจเพื่อเลิกกิจการและปลดเปลื้องหนี้ไปได้ เหตุใดบุคคลธรรมดาที่ยังจะต้องมีชีวิตที่จะต้องดำรงอยู่ต่อไป หรือยังมีครอบครัวที่ต้องรับผิดชอบและดูแลกลับไม่ได้รับโอกาสเหล่านั้นบ้าง นอกจากนี้ในระยะยาวการมีกระบวนการนี้จะช่วยให้เกิดการพัฒนาระบบการควบคุมการให้สินเชื่อของเจ้าหนี้ต่าง ๆ ให้รัดกุมมากขึ้น (Hannakacharoen, 2005) เพราะในการดำเนินธุรกิจเจ้าหนี้ย่อมประสงค์ถึงผลตอบแทนที่จะได้รับหากลูกหนี้ล้มละลายและปลดเปลื้องหนี้ไปย่อมทำให้เจ้าหนี้เสียหายได้ การมีกระบวนการนี้ย่อมกระตุ้นให้เจ้าหนี้มีความระมัดระวังในการให้สินเชื่อ และคำนึงถึงความสามารถในการชำระหนี้ของลูกหนี้มากขึ้น

ส่วนผู้ที่ไม่สนับสนุนนั้นได้ให้ข้อกังวลไว้ว่าหากมีกระบวนการดังกล่าวอาจทำให้เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้น้อยลง ซึ่งข้อนี้ผู้เขียนเห็นว่าเป็นข้อกังวลปกติของเจ้าหนี้อยู่แล้ว แต่หากพิจารณาถึงความเป็นจริงที่ว่าเมื่อลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้ได้และอยู่ในสถานะมีทรัพย์สินน้อยกว่าหนี้สิน เจ้าหนี้ย่อมไม่มีทางได้รับชำระหนี้คืนเต็มจำนวนอยู่แล้ว นอกจากนี้ในกระบวนการเดิมก็คุ้มครองเจ้าหนี้มีประกันเพียงพออยู่แล้ว ทั้งหากกำหนดสิทธิของเจ้าหนี้มีประกันในกระบวนการนี้เช่นเดิม เจ้าหนี้มีประกันย่อมไม่ได้รับผลกระทบเปลี่ยนแปลงไปแต่อย่างใด ในส่วนของเจ้าหนี้ไม่มีประกันนั้นตามกระบวนการเดิมก็แทบไม่ได้รับชำระหนี้อยู่แล้วเพราะได้รับชำระหนี้ในจำนวนที่น้อยมากเพียงร้อยละ 0.47 ของจำนวนหนี้ ดังนั้นการมีกระบวนการนี้หากจะทำให้เจ้าหนี้ไม่มีประกันไม่ได้รับชำระหนี้เลย ก็ไม่อาจทำให้เจ้าหนี้ไม่มีประกันได้รับความเสียหายอย่างมีนัยสำคัญ

แต่อย่างใดในทางตรงกันข้ามการเพิ่มทางเลือกให้ลูกหนี้เข้าสู่กระบวนการล้มละลายได้เร็วขึ้นอาจทำให้เจ้าหนี้ไม่มีประกันได้รับการชำระหนี้ในสัดส่วนที่มากขึ้นกว่าเดิมก็ได้ เพราะระยะเวลาที่เนิ่นนานไปยิ่งทำให้จำนวนทรัพย์สินหรือมูลค่าของทรัพย์สินของลูกหนี้ลดน้อยลงไปมากกว่าการเข้าสู่กระบวนการที่เร็วขึ้นย่อมมีโอกาสที่จำนวนทรัพย์สินหรือมูลค่าของทรัพย์สินของลูกหนี้จะมีมากกว่า ส่วนความกังวลว่าลูกหนี้จะใช้กระบวนการโดยไม่สุจริตฉ้อโกงเจ้าหนี้ หรือใช้เป็นช่องทางประวิงการชำระหนี้เพราะเหตุการพ้นจากล้มละลายภายในเวลาที่กำหนด (Rattanapijit, 2016) ผู้เขียนเห็นว่า ข้อกังวลนี้มีพื้นฐานมาจากการเกรงว่าจะมีลูกหนี้ที่ไม่สุจริตจำนวนหนึ่งใช้เป็นช่องทางในการเอาเปรียบและคดโกงเจ้าหนี้ ซึ่งเป็นเรื่องปกติอยู่แล้วเพราะโดยธรรมชาติย่อมต้องมีลูกหนี้บางส่วนหาช่องทางเก็บซ่อนทรัพย์สิน หรือยักย้ายถ่ายเทไปก่อนเข้าสู่กระบวนการ หรือใช้กระบวนการนี้เป็นช่องทางในการไม่ชำระหนี้เมื่อก่อหนี้ขึ้นมาทุกครั้งสร้างความเสียหายแก่เจ้าหนี้ได้ แต่หากมีการออกแบบกระบวนการที่ดี มีความเหมาะสม สร้างมาตรการตรวจสอบที่เข้มงวดและลงโทษทางอาญาแก่ผู้ที่ใช้กระบวนการโดยไม่สุจริตอย่างเด็ดขาด รวมถึงมีการเพิกถอนสิทธิการปลดเปลื้องหนี้ด้วย ย่อมจะทำให้การใช้กระบวนการโดยไม่สุจริตกระทำได้ยากขึ้น ผู้ที่จะกระทำมีความเกรงกลัวและยั้งคิดว่าหากถูกจับได้นอกจากจะต้องรับโทษทางอาญาแล้วยังไม่ได้รับสิทธิในการปลดเปลื้องหนี้สินอีกด้วย นอกจากนี้การมีมาตรการจำกัดระยะเวลาในการยื่นขอ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกากำหนดไว้ว่า ลูกหนี้ที่ได้รับการปลดหนี้ไปแล้วจะเข้าสู่กระบวนการได้อีกครั้งเมื่อผ่านไปแล้ว 8 ปี ขณะที่ประเทศอังกฤษกำหนดไว้ที่ 6 ปี การมีมาตรการทางเครดิตของแต่ละประเทศที่มักจะไม่อนุมัติสินเชื่อให้แก่ผู้ที่ปลดจากล้มละลายภายในเวลา 3-5 ปี แล้วแต่จะกำหนดหรือหากอนุมัติสินเชื่อให้มักจะคิดดอกเบี้ยในอัตราที่สูงจากปกติก็ถือเป็นมาตรการในการป้องกันพฤติกรรม การไม่มีวินัยทางการเงินของลูกหนี้ได้อย่างหนึ่ง การวิตกกังวลและคาดการณ์ไปเองว่าจะมีผู้ไม่สุจริตใช้กระบวนการนี้จนปิดโอกาสการมีกระบวนการนี้ ย่อมเป็นการจำกัดสิทธิของลูกหนี้ผู้สุจริตและกำลังเดือดร้อนจากภาระหนี้สินอีกจำนวนมาก โดยไม่คำนึงถึงสิทธิพื้นฐานตามหลักการสากลจึงเป็นเรื่องที่ไม่เป็นธรรมอย่างยิ่ง ส่วนข้อกังวลเกี่ยวกับภาระงบประมาณในการดำเนินการนั้นผู้เขียนเห็นว่าตามกระบวนการล้มละลายเดิมก็มีบุคคลากรที่เกี่ยวข้องและรับผิดชอบอยู่แล้ว ดังนั้นการมีกระบวนการใหม่เพิ่มขึ้นจึงมิได้เป็นการจัดตั้งหน่วยงานใหม่ขึ้นแต่อย่างใด ในระยะเริ่มแรกสามารถใช้หน่วยงานและบุคลากรที่มีอยู่เดิมได้เพียงแต่อาจต้องเพิ่มเติมบุคคลากรขึ้นเพื่อช่วยเหลือลูกหนี้ในการดำเนินกระบวนการ รวมถึงการพิจารณาให้มีเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เอกชน (Registered Trustee) มาช่วยดำเนินการในคดีที่ลูกหนี้มีทรัพย์สินเพียงพอที่จะจ่ายค่าธรรมเนียมได้อย่างเช่น ประเทศออสเตรเลีย (Legal Services Commission of South Australia, 2021) ก็จะเป็นการแบ่งเบาภาระงบประมาณของรัฐไปได้ยิ่งไปกว่านั้นหากพิจารณาในแง่ของสิทธิการเข้าสู่กระบวนการว่าควรเป็นสิทธิพื้นฐานในกระบวนการยุติธรรมแล้ว การลงทุนเพื่อสิทธิดังกล่าวจึงมิใช่ภาระของรัฐแต่อย่างใด หากแต่เป็นหน้าที่ที่ต้องดำเนินการให้ (Prokati, 2012) ทั้งนี้หากเทียบกับการดำเนินการในด้านอื่น ๆ ของรัฐเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาหนี้สินของประชาชนแล้ว การสร้างกระบวนการนี้ย่อมมีความสำคัญไม่น้อยกว่าการดำเนินการในด้านอื่น ๆ

บทสรุป

หนี้เป็นสิ่งที่อยู่คู่กับสังคมมนุษย์มาอย่างยาวนานและคงอยู่ตลอดไป การเป็นหนี้ไม่ใช่เรื่องเสียหายหรือเลวร้าย แต่กลับเป็นสิ่งที่ช่วยให้เกิดการขยายตัวในระบบเศรษฐกิจ การค้า และการลงทุน การประสบเหตุแทรกแซงที่ไม่คาดฝันจนทำให้ไม่สามารถชำระหนี้ได้หากไม่ใช่เรื่องของการทุจริตหรือฉ้อโกงแล้วย่อมเป็นเรื่องที่ไม่ควรตำหนิหรือติเตียนแต่ควร

เป็นเรื่องที่น่าเห็นใจ โดยเฉพาะลูกหนี้บุคคลธรรมดาที่มีทางเลือกการแก้ไขปัญหาหนี้สินที่จำกัดเพราะต้องชำระหนี้ไปจนกว่าจะครบ และเป็นเวลาที่ยาวนาน ในขณะที่นิติบุคคลมีทางเลือกการแก้ไขปัญหาหนี้สินที่หลากหลายกว่า ไม่ว่าจะเป็นการเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูกิจการหรือการชำระบัญชีเพื่อเลิกกิจการซึ่งจำกัดอยู่เพียงแต่ทรัพย์สินของนิติบุคคลเท่านั้น ดังนั้นการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายล้มละลายโดยให้สิทธิลูกหนี้บุคคลธรรมดาเริ่มต้นกระบวนการล้มละลายได้โดยสมัครใจ และกำหนดหลักเกณฑ์ให้สามารถเข้าถึงกระบวนได้โดยสะดวก รวดเร็ว และไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินควร เช่น กำหนดจำนวนหนี้ที่เหมาะสม กำหนดแบบฟอร์มในการยื่นคำร้อง พร้อมมีหน่วยงานให้ความช่วยเหลือ เป็นต้น จะเป็นการทำให้กฎหมายล้มละลายเป็นสากล มีประสิทธิภาพและเป็นธรรมมากขึ้น อันจะมีผลให้กฎหมายล้มละลายสามารถใช้เป็นทางเลือกในการแก้ไขปัญหาหนี้สินเพื่อช่วยลดอุปสรรคในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพตามนโยบายการปฏิรูปกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้อย่างแท้จริง

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของดุษฎีนิพนธ์หัวข้อ การพัฒนาคดีล้มละลายลูกหนี้บุคคลธรรมดา: หลักเกณฑ์การเริ่มต้นคดีและการปลดจากล้มละลาย หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารกระบวนการยุติธรรม คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ด้วยทุนของสำนักงานศาลยุติธรรม

Reference

Australian Financial Security Authority. (2021). *Bankruptcy: Consequences of bankruptcy*. https://www.afsa.gov.au/insolvency/cant-pay-my-debts/consequences-bankruptcy

Bank of Thailand. (2015). Household Debt. *Bankers' Talk, 3*(1), 1. [in Thai]

Bank of Thailand. (2018). *Annual report 2018*. Bank of Thailand. [in Thai]

Bank of Thailand. (2020). *News of bank of Thailand*. https://www.bot.or.th/Thai/PressandSpeeches/Press/2020/Pages/n3763.aspx

City Bar Justice Center. (2007). *Personal bankruptcy: Is it right for you?* City Bar Justice Center.

Hannakacharoen, P. (2005). *Voluntary bankruptcy for Individual* [Master's thesis]. Chulalongkok University. [in Thai]

Harris, J., Gronow, M., & Anderson, H. (2015). *Insolvency law: Commentary and materials*. Thomson Reuters.

Insolvency Service. (2020). *Guidance: Getting a debt relief order*. https://www.gov.uk/government/publications/getting-a-debt-relief-the order/getting-a-debt-relief-order

International Business Publications. (2010). *United States bankruptcy regulations and procedures handbook volume 1 strategic information and regulations*. USA International Business Publications.

Jullamon, K. (2013). Insolvency of individual debtors in Thailand. *COJ Comparative Law Journal, 5*(1), 152-158. [in Thai]

Kunkeaw, A. (2019). Individual voluntary insolvency petition. *Academic Documentary in the Program of Senior Executives on Justice Administration, 23*, 8-15. [in Thai]

Legal Execution Department. (2017). *Research report of debt payment proportion of creditors in bankruptcy cases*. Legal Execution Department. [in Thai]

Legal Services Commission of South Australia. (2021). *Who is involved?* https://lawhandbook.sa.gov.au/ch04s01s01.php

Mahakun, V. (2014). *Explanation: Bankruptcy and rehabilitation* law (14th ed.). Niti Bannakan. [in Thai]

Office of the National Economic and Social Development Council. (2020). *NESDC's news.* https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=10958 [in Thai]

Prokati, K. (2012). Development Guideline of justice administration of civil and commercial to be worth. *Journal of Thai Justice System, 5*(12), 27. [in Thai]

Rattanapijit, S. (2016). *Research structure of legal execution improvement in bankruptcy cases to be in accordance with the universal measure (final report).* Legal Execution Department. [in Thai]

Rose, D. (1999). *Lewis' Australian bankruptcy law* (11th ed.). LBC Information Services.

Seay, L., & Milman, D. (2002). *Annotated guide to the insolvency legislation: Insolvency acts 1986 and 2000 company directors disqualification act 1986 ec regulation on insolvency proceeding 2000 insolvency rules 1986* (6th ed.). Thomson Sweet & Maxwell.

Simkovic, M. (2009). The effect of BAPCPA on credit card industry profits and prices. *American Bankruptcy Law Journal, 83*(1), 1.

Solomon, R. (2021). *How not to lose your home when going bankruptcy in Japan.* https://beaconreports.net/en/going-broke-japan/

Srilajak, S. (2013). *Bankruptcy problems of the person who is not a commercial business entrepreneur* [Master's thesis]. Dhurakij Pundit University. [in Thai]

Steele, S., & Jin, C. (2017). Some suggestion from japan for reforming Australia's personal bankruptcy. *QUT Law Review, 17*(1), 83.

Supreme Court of U.S. (1934). *Local Loan Co. v. Hunt, 1934.* http://www.law.cornell.edu/supremecourt/text/292/234#fn1_ref

Symes, C. F., & Duns J. (2009). *Australian insolvency law*. Lexisnexis Butterworth.

Tabb, C. J., & Brubaker, R. (2010). *Bankruptcy law principle, policies, and practice* (3rd ed.). Matthew Bender & Company.

United Nations Commission on International Trade Law. (2004). *Legislative guide on insolvency law, 64-67*. https://www.uncitral.org/pd f/english/texts/insolven/05-80722_Ebook.pdf

World Bank. (2020). *Doing business 2020: Comparing business regulation in 190 economies*. https://www.doingbusiness.org/en/doingbusinessa

Worldometers. (2021). *COVID-19 coronavirus pandemic*. https://www.worldometers.info/coronavirus/

Ziegel, J. (2006). Facts on the ground and reconciliation of divergent consumer insolvency philosophies. *Theoretical Inquiries in Law*, *7*(2), 313-314. http://www7.tau.ac.il/ojs/index.php/til/article/view/592/555

Name and Surname: Patcharapong Sonjai
Highest Education: Master of Law, Thammasat University
Affiliation: Chonburi Provincial Juvenile and Family Court, Court of Justice
Field of Expertise: Criminal Law, Bankruptcy Law, and Family Law

การสร้างความทันสมัยในวิถีญี่ปุ่น “ก่อนเข้าสู่สมัยเมจิ”

MODERNIZATION IN THE JAPANESE WAY “BEFORE THE MEIJI ERA”

นงลักษณ์ ลิ้มศิริ
Nongluk Limsiri
คณะศิลปศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์
Faculty of Liberal Arts, Panyapiwat Institute of Management

Received: August 1, 2022 / Revised: November 23, 2022 / Accepted: December 6, 2022

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้มีจุดประสงค์เพื่อจะมองย้อนไปในอดีตก่อนสมัยเมจิว่า ญี่ปุ่นมีการสร้างความทันสมัยให้แก่ชาติอย่างไร โดยรวบรวมและประมวลข้อมูลจากเอกสาร บทความ และหนังสือที่เกี่ยวข้องจากข้อมูลที่ประมวลได้ การสร้างความทันสมัยในวิถีญี่ปุ่นแบ่งเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงแรก ญี่ปุ่นสมัยโบราณ-ญี่ปุ่นปิดประเทศ ญี่ปุ่นรับและเลียนแบบวัฒนธรรมจากจีนและเกาหลี ที่สำคัญคือ ตัวอักษรลัทธิขงจื๊อและศาสนาพุทธ โดยใช้วิธีเลือกและปรับเปลี่ยนสิ่งที่รับมาผสมผสานกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเอง ทำให้สิ่งที่รับเข้ามากลายเป็นวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะของญี่ปุ่นโดยปริยาย ช่วงที่ 2 ญี่ปุ่นปิดประเทศ–สิ้นสุดสมัยเอโดะ ด้วยวิถีของผู้ใฝ่รู้ มีมานะอดทน เพื่อความก้าวหน้าของตนเองและสังคม คนญี่ปุ่นสนใจเรียนรู้วิทยาการและความก้าวหน้าของชาติตะวันตกจาก “ดัตช์ศึกษา” และเดินทางไปศึกษาหาประสบการณ์ยังต่างประเทศ วิธีการดังกล่าวช่วยเปิดโลกทัศน์และความรู้ใหม่ในสังคม และเป็นต้นทุนสำคัญของการปฏิรูปสมัยเมจิ ทำให้ญี่ปุ่นก้าวเข้าสู่ความเป็นรัฐสมัยใหม่ได้เร็วและไกลกว่าชาติอื่น ๆ ในเอเชีย

คำสำคัญ: การสร้างความทันสมัย อักษรญี่ปุ่น ลัทธิขงจื๊อ ศาสนาพุทธ ดัตช์ศึกษา

Abstract

This article aims to look back on the past before the Meiji period on how did Japan modernize the nation by collecting and processing information from related documents, articles, and books. From the collected information, the creation of modernity in the Japanese way was divided into two periods. The first period was between ancient Japan to the isolation of Japan. Japan adopted and imitated culture from China and Korea, mainly the written characters, Confucianism, and Buddhism by using the method of choosing and modifying what was adopted to blend with their own traditional culture. Therefore, what was adopted was a unique culture of Japan. The second period was between the isolation of Japan and the end of the Edo period. With the way of knowledge enthusiasm and perseverance for the advancement of oneself and society, Japanese people were interested in learning about Western science

Corresponding Author
E-mail: nonglukl@yahoo.com

and advancement from “Dutch Studies” and traveling to study and seek experiences from abroad. Such an approach opened up new horizons and information in society, and was the key resource of the Meiji Reform allowing Japan to step into the being of modern state faster and further than other Asian nations.

Keywords: Modernization, Japanese Characters, Confucianism, Buddhism, Dutch Studies

บทนำ

เมื่อกล่าวถึง “การสร้างความทันสมัย” หรือ “近代化” ในภาษาญี่ปุ่น คำอธิบายโดยทั่วไปมักจะให้ความสำคัญกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงสังคมตามแนวคิดของตะวันตกที่เน้นประเด็นการเปลี่ยนผ่านจากสังคมศักดินาไปสู่สังคมทุนนิยม เช่น พจนานุกรมภาษาญี่ปุ่น Shueisha (集英社国語辞典) ให้ความหมายว่า คือ การขจัดความทุกข์ยากในสังคมศักดินาสู่สังคมที่ให้ความสำคัญกับเสรีภาพและความเป็นมนุษย์ การทำสิ่งต่าง ๆ อย่างมีหลักการ มีเหตุมีผล และเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในเวลาใกล้ปัจจุบัน (Morioka & Tokugawa, 2012, p. 465) หรือพจนานุกรมบางฉบับก็ให้คำอธิบายว่า คือ การพัฒนาไปสู่สังคมอุตสาหกรรม ทุนนิยม และประชาธิปไตย (Ikegami & Kanada, 2012)

จากความหมายดังกล่าว การแบ่งยุคประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นจึงกำหนดให้สมัยเมจิเป็นยุคเริ่มต้นของสมัยใหม่ (近代) เนื่องจากสมัยเมจิเป็นจุดเปลี่ยนจากสังคมศักดินาในสมัยเอโดะ พัฒนาประเทศเข้าสู่สมัยใหม่ตามแนวทางประเทศตะวันตก จึงไม่แปลกเมื่อกล่าวถึง “การสร้างความทันสมัย” ในประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น ภาพที่ปรากฏในความคิดของคนส่วนใหญ่คือ เรื่องราว “การปฏิรูปสมัยเมจิ”

อย่างไรก็ตามยังมีคำอธิบายอีกแนวทางหนึ่งจากนักวิชาการที่สนใจการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยของญี่ปุ่นได้เสนอความคิดว่า การสร้างความทันสมัยไม่จำเป็นต้องเป็นไปตามแนวทางวัฒนธรรมตะวันตก การสร้างความทันสมัยเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงสังคมของผู้คนในอดีตในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งและพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง เช่น Ariga Kizaemon (有賀喜左衛門 ค.ศ. 1897-1979) ศาสตราจารย์ชาวญี่ปุ่นได้อธิบายในแนวทางเดียวกันว่า ความทันสมัย ไม่จำเป็นต้องอาศัยวัฒนธรรมจากตะวันตก ความทันสมัยเกิดขึ้นได้หลายวิธีในวัฒนธรรมของชาติต่าง ๆ เพราะแต่ละประเทศสามารถที่จะปรับปรุงประเพณีของตนให้ทันสมัยทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนเปลี่ยนไป มีวิธีการดำเนินชีวิตแบบใหม่เกิดขึ้น และญี่ปุ่นเป็นชาติที่มีความอ่อนไหวต่ออารยธรรมต่างประเทศมาตั้งแต่โบราณมีการรับและเปลี่ยนแปลงมาโดยตลอด ประเพณียังเป็นสิ่งที่ถูกสร้างใหม่อย่างค่อยเป็นค่อยไป (Ariga, 1964, p. 5)

แนวคิดของนักวิชาการที่แตกต่างจากคำอธิบายหลักในพจนานุกรมทำให้เกิดความสนใจว่า ถ้าญี่ปุ่นไม่ใช้วัฒนธรรมตะวันตกเป็นแนวทางในการพัฒนาสร้างความทันสมัยดังเช่นในสมัยเมจินั้น ญี่ปุ่นมีกระบวนการเปลี่ยนแปลงสร้างความทันสมัยอย่างไร

บทความชิ้นนี้จึงมุ่งที่จะมองย้อนไปในอดีตก่อนสมัยเมจิ เพื่อศึกษาประวัติการรับวัฒนธรรมหรือความเจริญจากภายนอกซึ่งเป็นสิ่งใหม่ของญี่ปุ่น และพิจารณาว่าการรับสิ่งใหม่ที่เข้ามานั้น ญี่ปุ่นได้ปรับเปลี่ยนไปในแนวทางอย่างไร ซึ่งการศึกษาสำหรับบทความนี้จะใช้วิธีรวบรวมและประมวลข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร และบทความที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดกรอบเวลาของการศึกษาออกเป็น 2 ช่วง ตามศูนย์กลางความเจริญที่ญี่ปุ่นมองเป็นตัวอย่างของความทันสมัย ดังนี้ คือ ช่วงแรก ญี่ปุ่นสมัยโบราณ-ญี่ปุ่นปิดประเทศ และช่วงที่ 2 ญี่ปุ่นปิดประเทศ-สิ้นสุดสมัยเอโดะ

ช่วงแรก ญี่ปุ่นสมัยโบราณ–ญี่ปุ่นปิดประเทศ: การสร้างความทันสมัยภายใต้กระแสจีนและเกาหลี

ข้อมูลที่ประมวลได้มีความชัดเจนว่า ในช่วงเวลาที่กำหนดนี้ ญี่ปุ่นรับอารยธรรมจากจีนเป็นหลักสำหรับการปรับปรุงและสร้างความเจริญให้กับสังคมของตน โดยเริ่มจากการติดต่ออย่างไม่เป็นทางการระหว่างประชาชนตั้งแต่ยุคโบราณ

การติดต่ออย่างเป็นทางการชัดเจนมากขึ้นในสมัย Asuka (ค.ศ. 538-710) ของญี่ปุ่นและสมัยราชวงศ์สุย และราชวงศ์ถังของจีน ญี่ปุ่นส่งทูตไปเจริญสัมพันธไมตรี และส่งคนไปศึกษาศิลปวิทยาการจากจีน ทำให้อารยธรรมจีนหลั่งไหลเข้ามาในสังคมญี่ปุ่นมากขึ้น สิ่งที่รับจากจีนมีหลายอย่างจนมีคำกล่าวว่า “ญี่ปุ่นเป็นบริวารทางวัฒนธรรมของจีน” (Jansen, 1983, p. 8) ในที่นี้จะกล่าวถึงวัฒนธรรมจีนที่ญี่ปุ่นเลือกรับมาปรับเปลี่ยน และมีอิทธิพลมาจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ ตัวอักษร ลัทธิขงจื๊อ และศาสนาพุทธ

1. ตัวอักษร

ญี่ปุ่นเริ่มรับอักษรจีนเข้ามาในสมัย Kofun ดังปรากฏข้อความใน “Kojiki” ซึ่งเป็นบันทึกเรื่องโบราณของญี่ปุ่นกล่าวไว้ว่า กษัตริย์แห่งอาณาจักร Paekche ในคาบสมุทรเกาหลี ส่งปราชญ์พร้อมกับหนังสือจีนโบราณที่รวบรวมคำสอนและแนวคิดของขงจื๊อ พร้อมกับหนังสือบทกวีเขียนด้วยตัวอักษรจีน 1,000 ตัว ที่จีนใช้เป็นพื้นฐานสำหรับสอนตัวอักษรให้แก่เด็กมาถวายแก่จักรพรรดิ Ojin (ค.ศ. 270-310) นับเป็นครั้งแรกที่ญี่ปุ่นได้รู้จักตัวอักษรคันจิ หลังจากนั้นมีชาวจีนและชาวเกาหลีได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในญี่ปุ่นสืบต่อมา ซึ่งคนกลุ่มนี้จะมีบทบาทสำคัญในตำแหน่งเจ้าหน้าที่อาลักษณ์ในราชสำนัก มีหน้าที่แปลงภาษาพูดโบราณของชาวญี่ปุ่นเป็นตัวคันจิ ทำให้ญี่ปุ่นมีตัวอักษรใช้เป็นครั้งแรก และสามารถบันทึกเหตุการณ์สำคัญและความรู้ต่าง ๆ ได้ (Kamontrakun, 1994, p. 9)

แม้ญี่ปุ่นจะรับตัวอักษรจีนมาใช้แต่มีการปรับเปลี่ยนวิธีการใช้และรูปแบบในแนวทางเฉพาะของญี่ปุ่นที่สำคัญ คือ

1.1 การเขียนประวัติศาสตร์ในแบบฉบับของตนเองด้วยอักษรจีน

จีนเป็นชาติที่มีการบันทึกประวัติศาสตร์บอกเรื่องราวของชาติมาตั้งแต่สมัยโบราณก่อนคริสต์ศักราช เช่น พงศาวดาร “สื่อจี้” (Shin-chi) พงศาวดารฉบับแรกของจีนซึ่งเรียบเรียงโดย Sima Qian (145-86 ก่อนคริสต์ศักราช) ถือเป็นบันทึกชิ้นสำคัญที่ส่งอิทธิพลต่อการบันทึกประวัติศาสตร์จีนในเวลาต่อมา โดยเฉพาะการบันทึกประวัติศาสตร์ผ่านเรื่องราวของจักรพรรดิและบุคคลสำคัญ (Silapawattanatham, 2021)

สำหรับการบันทึกประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นผ่านเรื่องราวของจักรพรรดินั้น เกิดขึ้นในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 8 หลังจากญี่ปุ่นรับอักษรจีนมาแล้ว ญี่ปุ่นใช้อักษรจีนและวิธีเขียนประวัติศาสตร์ตามแบบจีนด้วยการสร้างตำราประวัติศาสตร์ 2 เล่ม คือ “Kojiki” และ “Nihonshoki” โดยมีสาระโดยย่อดังนี้ คือ

Kojiki (古事記–ค.ศ. 712)

คือ “บันทึกเรื่องโบราณ” หรือ “ตำนานโบราณ” เป็นบันทึกเก่าแก่ที่สุดที่ยังหลงเหลืออยู่ เนื้อหาบรรยายถึงต้นกำเนิดของหมู่เกาะญี่ปุ่นเมื่อดึกดำบรรพ์ เรื่องราวเหล่าเทพเจ้า (神 Kami) ในตำนาน โดยเฉพาะกล่าวถึงความเกี่ยวพันระหว่าง Amaterasu กับจักรพรรดิ Jimmu (ค.ศ. 660-585 ก่อนคริสตกาล) ปฐมกษัตริย์ของญี่ปุ่นและประวัติราชสำนักในอดีตกาลตั้งแต่เริ่มแรกเรื่อยมาจนถึงสมัยจักรพรรดินี Suiko (ค.ศ. 592-628) ถือเป็นตำนานตามลำดับรัชสมัยของจักรพรรดิญี่ปุ่น รวมทั้งอธิบายถึงขนบธรรมเนียมประเพณีและข้อห้ามต่าง ๆ

Nihonshoki (日本書紀–ค.ศ.720)

คือ “พงศาวดารญี่ปุ่น”หรือ “จดหมายเหตุการณ์ญี่ปุ่น” เป็นหนังสือเก่าแก่อันดับ 2 ของญี่ปุ่น ฉบับเพิ่มเติมจาก Kojiki (Saito & Lee, 2013, p. 21) มีจำนวน 30 เล่ม ช่วงแรกว่าด้วยตำนานเทพเจ้าทั้งหลายที่เป็นบรรพบุรุษของจักรพรรดิ ตำนานการสร้างญี่ปุ่นเช่นเดียวกับ Kojiki หลังจากนั้นจึงเป็นการบันทึกเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ตามลำดับเวลา

ในแต่ละรัชสมัย เริ่มจากสมัยจักรพรรดิ Jimmu ถึงสมัยจักรพรรดินี Jito (ค.ศ. 686-697) ตามลำดับ

แม้ว่าหนังสือโบราณ 2 เล่มนี้จะบอกเล่าเหตุการณ์สำคัญผ่านเรื่องราวของจักรพรรดิ ในแต่ละรัชสมัยตามแนวทางของจีน แต่สิ่งสำคัญคือ บันทึก 2 เล่ม เป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างแนวคิดความเป็นชาติในรูปแบบของญี่ปุ่น โดยเน้นให้เห็นว่าจักรพรรดิเป็นทายาทสายตรงที่สืบเชื้อสายมาจาก Amaterasu หรือเทพีแห่งพระอาทิตย์ ผู้สร้างเกาะญี่ปุ่นซึ่งเป็นดินแดนอันศักดิ์สิทธิ์ก่อนที่จะกำเนิดมนุษย์ และทายาทผู้เป็นเชื้อสายของ Amaterasu เท่านั้นที่มีสิทธิ์อันชอบธรรมในการปกครองเกาะญี่ปุ่น ซึ่งแตกต่างจากจีน จักรพรรดิจีนอาจจะมาจากบุคคลธรรมดาที่มีความสามารถและได้รับ “อาณัติแห่งสวรรค์” (天命 Mandate of Heaven) ให้มาปกครองประเทศ แต่เมื่อใดที่จักรพรรดิสูญเสียคุณธรรม และกลายเป็นเผด็จการก็ให้คนกลุ่มใหม่เข้ามาแทนที่ปกครองประเทศได้ (Yamaguchi, 2022)

1.2 สร้างอักษรของตนโดยใช้อักษรจีนเป็นฐาน

ราว ๆ ปลายศตวรรษที่ 9 ในสมัยเฮอันญี่ปุ่นได้ยุติการส่งคณะทูตไปเจริญสัมพันธไมตรีกับจีนทำให้ความสัมพันธ์ของ 2 ประเทศหยุดชะงักลง และเป็นช่วงเวลาที่อารยธรรมญี่ปุ่นเริ่มที่จะมีลักษณะและรูปแบบเป็นของตนเอง (Embassy of Japan in Thailand, 2014) ที่สำคัญคือ การนำอักษรจีนมาใช้เป็นอักษรแทนเสียงเพื่อเขียนคำในภาษาญี่ปุ่น เริ่มจากการเลือกตัวอักษรคันจิของจีน 1 ตัว โดยไม่คำนึงถึงความหมาย มาเขียนแทนเสียงในภาษาญี่ปุ่นที่มีเสียงเหมือนหรือใกล้เคียงกัน 1 เสียง เรียกระบบการเขียนแบบนี้ว่า Manyogana (Chokmukuda, 2013, p. 92)

ในเวลาต่อมาการเขียนอักษรคันจิตามแบบจีนมีความยาก ซับซ้อน และมีจำนวนมาก จึงเกิดการปรับเปลี่ยนตัวอักษรคันจิแบบ Manyogana มาเป็นตัวอักษรญี่ปุ่นอย่างแท้จริง ที่เรียกว่า “อักษรคะนะ” ได้แก่

อักษรคะตะคะนะเกิดขึ้นในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 9 โดยกลุ่มพระสงฆ์ในศาสนาพุทธได้ดัดแปลงด้วยการตัดบางส่วนของตัวอักษร Manyogana เพื่อให้สามารถอ่านและศึกษาคัมภีร์ศาสนาจากจีนได้ง่ายขึ้น อักษรฮิระงะนะ เกิดจากการดัดแปลงและลดจำนวนขีดอักษร Manyogana ที่เขียนด้วยพู่กันในแบบอักษรหวัดเพื่อให้สตรีได้อ่านออกเขียนได้ ในระยะแรกจึงเรียกอักษรกลุ่มนี้ว่า Onnade

ตัวอักษรเป็นตัวอย่างหนึ่งของการสร้างความทันสมัยด้วยการปรับสร้างอัตลักษณ์ของตนเอง แม้ญี่ปุ่นจะรับ “อักษรคันจิ” มาจากจีน แต่ญี่ปุ่นได้นำมาปรับเปลี่ยนวิธีใช้ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมมีพัฒนาการเรื่อยมา ซึ่งมีการกล่าวว่า การปรับหรือย่อตัวคันจิของจีนเป็นตัวคะตะคะนะ และฮิระงะนะถือเป็นอัจฉริยะของญี่ปุ่น (Yung, 2008, p. 17)

ปัจจุบันการเขียนภาษาญี่ปุ่นจึงมีรูปแบบเฉพาะของตนเอง ประกอบด้วยอักษร 3 ชุดผสมผสานกัน ได้แก่ คันจิ ฮิระงะนะ และคะตะคะนะ และอักษรแต่ละชุดมีหน้าที่ต่างกัน โดยคันจิใช้เขียนคำที่แสดงความหมาย เช่น คำนาม คำกริยา และคำคุณศัพท์ ส่วนฮิระงะนะ และคะตะคะนะ เป็นอักษรแทนเสียง โดยฮิระงะนะใช้เขียนคำที่แสดงหน้าที่ทางไวยากรณ์ รวมทั้งคำนามหรือคำกริยาที่ไม่สามารถเขียนด้วยอักษรคันจิ ส่วนอักษรคะตะคะนะจะใช้เขียนคำจากภาษาต่างประเทศ คำที่ต้องการเน้นและคำเลียนเสียงธรรมชาติ เป็นต้น (Methapisit, 2019)

2. ลัทธิขงจื๊อ

ลัทธิขงจื๊อ (Confucianism) มีต้นกำเนิดที่ประเทศจีนในยุคสมัยชุนชิว (771-47 ก่อนคริสต์ศักราช) คำสอนและปรัชญามีผลต่อสังคมและการเมืองจีนเรื่อยมา และได้แพร่ขยายมายังประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียงในเกาหลีและญี่ปุ่น ลัทธิขงจื๊อที่มีอิทธิพลต่อญี่ปุ่น 2 แนวคิด คือ ขงจื๊อดั้งเดิมและขงจื๊อใหม่

ขงจื๊อดั้งเดิม คือ คำสอนของขงจื๊อผู้เป็นเจ้าสำนักซึ่งแพร่หลายเข้ามาสู่ญี่ปุ่นราวคริสต์ศตวรรษที่ 3 โดยกษัตริย์แห่งอาณาจักร Paekche ส่งปราชญ์

พร้อมทั้งหนังสือคำสอนของขงจื๊อ และหนังสือบทกวีภาษาจีนมาถวายแก่จักรพรรดิ Ojin ตามที่ได้กล่าวแล้วในข้างต้น แต่คำสอนของขงจื๊อมีความสำคัญและได้รับการสนับสนุนอย่างชัดเจนในสมัยจักรพรรดินี Suiko (ค.ศ. 592-628) โดยมกุฎราชกุมาร Shotoku (ค.ศ. 573-621) ซึ่งเป็นผู้สำเร็จราชการได้ให้ความสำคัญนำปรัชญาคำสอนขงจื๊อมาเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะทางด้านการเมืองและการปกครอง โดยเจ้าชาย Shotoku ทรงเป็นผู้นำหลักการ แนวคิดและคุณธรรมของขงจื๊อมาใช้ในการจัดระบบการปกครอง เช่น ใช้หลักของขงจื๊อเป็นแนวทางหนึ่งของการดึงอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางด้วยการสอนให้จงรักภักดีต่อจักรพรรดิ ป้องกันไม่ให้เกิดข้อผิดพลาดและไม่ให้มีการโค่นล้มอำนาจจักรพรรดิ (Assumption University, 2022)

นอกจากนี้เจ้าชาย Shotoku ได้ปฏิรูประบบการปกครองส่วนกลางตามรูปแบบจีน ด้วยการประกาศเป็นกฎหมาย ใน ค.ศ. 604 หรือที่เรียกว่า “รัฐธรรมนูญ 17 มาตรา” กำหนดหลักคุณธรรมและการปฏิบัติของขุนนางข้าราชการตามหลักพื้นฐานของขงจื๊อ หลักสามัคคีธรรมของสังคม หลักความสัมพันธ์ระหว่างจักรพรรดิกับประชาชน และหลักปฏิบัติสำหรับข้าราชการทั้งปวงโดยเน้นคุณค่าทางศีลธรรม (Wat Nyanavesakavan, 2007-2021) และมีการนำเอาระบบการให้ยศถาบรรดาศักดิ์แก่ข้าราชการตามตำแหน่งหน้าที่ของแต่ละบุคคลตามแบบจีนมาใช้เพื่อเป็นการจัดระเบียบข้าราชการประจำให้ขึ้นอยู่กับส่วนกลางและจงรักภักดีต่อส่วนกลาง (Chokmukuda, 2013, pp. 65-66)

แนวคิดการดึงอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงให้ระบบการปกครองของญี่ปุ่นยิ่งมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะจากการปฏิรูป Taika（大化の改新）ใน ค.ศ. 646 โดยจักรพรรดิ Kotoku (ค.ศ. 645-654) ญี่ปุ่นเลียนแบบระบบกฎหมายและการบริหารของราชวงศ์ถัง รวมศูนย์อำนาจเต็มที่ประกาศใช้ระบบกฎหมายที่มีรากฐานมาจากปรัชญาของลัทธิขงจื๊อ ประกอบด้วยประเด็นสำคัญ เช่น ยกเลิกสิทธิ์การครอบครองที่ดินส่วนตัวของผู้ปกครองในฮั่นต่าง ๆ โดยให้ที่ดินทั้งหมดเป็นของจักรพรรดิ จัดการปกครองให้ศูนย์กลางการปกครองอยู่กับรัฐบาลกลางที่เมืองหลวง จัดระบบการปกครองหัวเมืองให้เป็นเอกภาพ โดยจักรพรรดิจะส่งคนไปปกครองท้องถิ่นหมุนเวียนกัน 4 ปี จัดทำสำมะโนครัว ปฏิรูปที่ดินแบ่งให้ประชาชน และกำหนดให้ทุกคนเสียภาษีตามขนาดที่ดินที่ถือครอง รวมทั้งมีการจัดระเบียบข้าราชการขึ้นมาใหม่ โดยจัดให้มีการสอบคัดเลือกข้าราชการแบบจีน แต่ในที่สุดก็ไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะตำแหน่งสำคัญ ๆ ถูกเก็บไว้ให้แก่ชนชั้นสูง (Chokmukuda, 2013, p.70)

การสร้างความมั่นคงโดยดึงอำนาจมาอยู่ที่จักรพรรดิยังคงดำเนินมาอย่างต่อเนื่องจนถึงสมัยจักรพรรดิ Monmu (ค.ศ. 697-707) ญี่ปุ่นได้ออกประมวลกฎหมาย Taiho (大宝律令) ใน ค.ศ. 703 เพื่อปรับแก้หลักการบริหารและหลักจริยธรรมของญี่ปุ่นที่รับมาจากราชวงศ์ถัง ให้สอดคล้องกับประเพณีญี่ปุ่น ประกอบด้วยหลักการสำคัญ 2 ประการ คือ

ประการแรก เรื่องอำนาจการปกครอง 1) ญี่ปุ่นถือว่าพระราชอำนาจของจักรพรรดิมาจากชาติกำเนิด ไม่ได้มาจากอาณัติแห่งสวรรค์เหมือนจีน 2) ญี่ปุ่นถือว่าตำแหน่งปกครองและชนชั้นขึ้นอยู่กับชาติกำเนิด ไม่ใช่มาจากความสามารถ

ประการที่ 2 เรื่องการบริหาร ญี่ปุ่นแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) ฝ่ายสักการะ (Jingikan 神祇官) ซึ่งดูแลกิจการเกี่ยวกับเทพเจ้า วิญญาณ และศาสนพิธี 2) ฝ่ายรัฐบาล (Dajokan 太政官) ทำหน้าที่บริหารและดูแลกิจการบ้านเมือง (Saito & Lee, 2013, pp. 122-133)

การเปลี่ยนแปลงตามประมวลกฎหมาย Taiho เป็นอีกหนึ่งหลักฐานที่ชี้ให้เห็นว่า แม้จะรับวัฒนธรรมมาจากจีน แต่ญี่ปุ่นไม่ได้ลอกเลียนทุกอย่าง ญี่ปุ่นปฏิเสธแนวคิดเรื่องอาณัติแห่งสวรรค์ จักรพรรดิจีนอาจจะมาจากบุคคลธรรมดาที่ได้รับ “อาณัติแห่งสวรรค์” (天命 Mandate of Heaven) ให้มีอำนาจปกครอง ดังที่ได้กล่าวแล้วในข้างต้น แต่ประมวลกฎหมาย

Taiho ญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับชาติกำเนิดและสายโลหิตของจักรพรรดิและชนชั้นปกครองซึ่งแตกต่างจากจีนและด้วยแนวคิดและประมวลกฎหมายที่บัญญัติขึ้นตามแนวทางของตนเองเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การปกครองโดยจักรพรรดิของญี่ปุ่นมีความมั่นคงกว่าจีน ดังที่นักวิชาการชาวจีนได้แสดงความคิดในประเด็นนี้ไว้ว่า ญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับ “สายโลหิต” หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ จักรพรรดิ คือ ทายาทโดยตรงของ Amaterasu ดังนั้นจึงไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตราบใดที่จักรพรรดิยังเป็นทายาทของ Amaterasu จากเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น แม้การเมืองจะเลวร้ายจากเหตุความวุ่นวายเนื่องจากประชาชนต้องการปฏิวัติต่อต้านอำนาจจักรพรรดิ แต่ก็ไม่สามารถทำได้สำเร็จ ในส่วนของจีนนั้นช่วงเวลา 10-100 ปี จะต้องมีการปฏิวัติเปลี่ยนราชวงศ์ ขณะที่ญี่ปุ่นปกครองเพียงราชวงศ์เดียวสืบต่อ “สายโลหิต” มาอย่างไม่ขาดสาย แม้จะมีความขัดแย้งในช่วงยุคเหนือและยุคใต้ แต่ในที่สุด สายตระกูลเดียวก็ยังสามารถปกครองญี่ปุ่นได้ตลอดมา (Yung, 2008, pp. 16-17) ต่อมาช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 13 ในสมัยคะมะกุระ ขงจื๊อใหม่ (Neo-Confucianism) หมายถึง ขงจื๊อที่ผ่านการตีความของปราชญ์ชื่อ Zhu Xi และ Wang Yangming เน้นการปฏิบัติและค้นคว้าหาข้อเท็จจริงให้ถ่องแท้ เป็นที่นิยมในจีนสมัยราชวงศ์ซ้องและราชวงศ์หมิงได้เข้ามาสู่ญี่ปุ่น โดยพระนิกายเซนของญี่ปุ่นที่เดินทางไปยังจีนและรับเข้ามา ขงจื๊อใหม่ได้รับการพัฒนาเป็นแนวคิดกระแสหลักที่ได้รับความนิยมโดยเฉพาะ ในสมัยเอโดะ Hayashi Razen (ค.ศ. 1583-1657) Arai Hakuseki (ค.ศ. 1657-1725) ปราชญ์ขงจื๊อใหม่ชาวญี่ปุ่นได้ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาให้กับรัฐบาลโชกุน หรือที่เรียกว่า “รัฐบาล Bakufu” (幕府) ทำให้ปรัชญาขงจื๊อใหม่ได้รับการดัดแปลงจนมีลักษณะใหม่ที่เอื้อประโยชน์ต่อการปกครองของรัฐบาลโชกุน เรียกว่า “ขงจื๊อใหม่แบบเอโดะ” หรือ “ขงจื๊อญี่ปุ่น” (Japanese Confucianism)

แนวคิดหนึ่งที่นำมาปรับให้เข้ากับสังคมสมัยเอโดะ คือ เรื่องพื้นฐานความสัมพันธ์ในสังคมขณะที่ขงจื๊อถือ “ความซื่อสัตย์กตัญญู” เป็นคุณธรรมสูงสุด และ “ความซื่อสัตย์กตัญญู” อยู่เหนือ “ความจงรักภักดี” แต่สังคมญี่ปุ่นได้ปรับพื้นฐานความสัมพันธ์จากความซื่อสัตย์กตัญญูของขงจื๊อมาอยู่ในรูปของความจงรักภักดีที่เหมาะกับขนบธรรมเนียมประเพณีของนักรบ

อีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจคือ แม้ว่าญี่ปุ่นจะรับแนวคิดการแบ่งชนชั้นของจีนมา โดยจัดระบบข้าราชการในตำแหน่งสูงต่ำและจัดให้มีการสอบคัดเลือกข้าราชการแบบจีน แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ ในที่สุดญี่ปุ่นก็เลือกใช้ระบบสืบสายโลหิตแทนความสามารถ ดังจะเห็นว่าระบบชนชั้นทั้ง 4 ของญี่ปุ่นที่ประกอบด้วยชนชั้นซามูไร ชาวนา ช่างฝีมือ และพ่อค้า ซึ่งขึ้นอยู่กับสายโลหิตแต่ละชนชั้นมีกฎเกณฑ์ไม่ก้าวก่ายกัน โดยดำเนินชีวิตตามจารีตกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (Kanjanomai, 1991, pp. 45-46)

สำหรับญี่ปุ่นแล้วไม่ว่าจะเป็นขงจื๊อดั้งเดิมหรือขงจื๊อใหม่ก็ตาม เมื่อเข้ามาสู่ญี่ปุ่นแล้วมีการปรับเปลี่ยนและดัดแปลงให้สอดคล้องกับสังคมและเป็นประโยชน์ต่อการเมืองการปกครองที่มั่นคงและมีเสถียรภาพของตนเองซึ่งถือว่าเป็นวิธีการพิเศษอย่างหนึ่งของญี่ปุ่น

3. ศาสนาพุทธ

ศาสนาพุทธเป็นอีกความเชื่อหนึ่งที่ญี่ปุ่นรับผ่านเกาหลีในสมัย Asuka โดยกษัตริย์แห่งอาณาจักร Paekche ส่งคณะทูตมายังญี่ปุ่น เพื่อเผยแผ่ศาสนาพุทธ ได้มอบพระพุทธรูปองค์แรกและพระไตรปิฎกแก่จักรพรรดิ Kinmei (ค.ศ. 539-571) ในระยะแรก แม้ว่าจักรพรรดิ Kinmei จะรับเอาศาสนาพุทธเข้ามา แต่ญี่ปุ่นมีหลักความเชื่อของชินโต และมีลัทธิขงจื๊อที่รับมาจากจีนก่อนหน้าแล้ว ทำให้ศาสนาพุทธไม่ได้แพร่หลายไปยังผู้คนชนชั้นต่าง ๆ

ศาสนาพุทธเริ่มแพร่หลายในสังคมและประชาชนญี่ปุ่นในสมัยนารา โดยได้รับการสนับสนุนจากจักรพรรดินี Suiko (ค.ศ. 592-628) ที่ทรงมีนโยบายเผยแผ่ศาสนาพุทธ ประกอบกับเจ้าชาย Shotoku ผู้สำเร็จราชการทรงมีความศรัทธาใน

ศาสนาพุทธด้วยเช่นกัน ทรงพิจารณาเห็นว่าศาสนาพุทธจะเป็นแหล่งความคิดที่ก่อให้เกิดปัญญา ทรงดำเนินนโยบายติดต่อกับจีน โปรดให้คณะทูต นักปราชญ์ และนักศึกษาเดินทางไปศึกษาศาสนาพุทธ และนำแนวคิด คำสอน ตำรา และคัมภีร์ต่าง ๆ เข้ามาในญี่ปุ่น ส่งผลให้ศาสนาพุทธในญี่ปุ่นมีหลากหลายนิกาย นอกจากนั้นในสมัยต่อมาจักรพรรดิแต่ละพระองค์ที่เลื่อมใสในศาสนาพุทธได้อุปถัมภ์ให้พระภิกษุเดินทางไปจีนเพื่อศึกษาศาสนาพุทธ เมื่อเดินทางกลับมาได้ตั้งสำนักพุทธนิกายใหม่ ด้วยเหตุนี้ญี่ปุ่นจึงมีสำนักพุทธนิกายต่าง ๆ เช่น นิกาย Joto (常騰) นิกาย Jodo (浄土宗) นิกาย Nichiran (日蓮宗) และนิกายเซน เป็นต้น

ศาสนาพุทธที่เข้ามาสู่ญี่ปุ่นนั้นไม่เพียงแต่จะมีหลายนิกายหรือหลายสำนักเท่านั้น แต่ยังมีการปรับแนวทางคำสอนให้เข้ากับวัฒนธรรม และความต้องการของชาวญี่ปุ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีการผสมผสานกับชินโตซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิมของญี่ปุ่น ทำให้ศาสนาพุทธในญี่ปุ่นต่างจากจีนและอินเดียซึ่งเป็นแหล่งที่มา เช่น การผสมผสานความเชื่อว่า พระพุทธเจ้าหรือพระโพธิสัตว์ได้มาปรากฏตัวเป็นเทพเจ้าของญี่ปุ่น (神–Kami) เพื่อช่วยนำประชาชนไปสู่อริยมรรค ดังจะเห็นว่าในวัดพุทธของญี่ปุ่นจะมี “Kami” หรือเทพเจ้าของชินโตประดิษฐานอยู่ด้วย เช่น มีรูปของ Amaterasu ประดิษฐานอยู่ในวิหาร โดยอธิบายว่าเป็นอวตารของพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร เป็นต้น (Wat Nyanavesakavan, 2007-2021)

นอกจากแนวทางคำสอนและหลักปฏิบัติแล้วยังมีลักษณะเฉพาะบางอย่าง เช่น แนวทางคำสอนศาสนาพุทธของญี่ปุ่นยังอิงอยู่กับคำสอนของชินโตซึ่งเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมของญี่ปุ่น กล่าวคือ ชาวญี่ปุ่นไม่เข้าใจเรื่องของบาป บุญ กรรม การเวียนว่ายตายเกิด สวรรค์ และนรก แต่จะเข้าใจหรือละอายใจที่จะทำความผิดหรือทำสิ่งที่สังคมไม่ยอมรับ และไม่ค่อยสนใจเรื่องของอดีตชาติหรืออนาคตชาติ แต่เน้นให้ความสำคัญกับความสุขในโลกนี้ หรือที่เรียกว่า โลกียสุข ส่วนเรื่องการตรัสรู้จะเป็นการตรัสรู้แบบเซน คือ การสร้างสมาธิภาวนาให้รู้แจ้งในตัวของตัวเองเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้าได้ ในขณะที่ศาสนาพุทธโดยทั่วไปจะให้ความสำคัญกับความสุขที่ถาวรและแท้จริงที่เรียกว่า โลกุตรสุข ซึ่งเน้นการตรัสรู้ หรือการรู้แจ้ง คือ การเข้าถึงนิพพานที่หลุดพ้น ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดอีก (Kanjanomai, 1991, p. 43)

อีกประการหนึ่งคือ ศาสนาพุทธของญี่ปุ่นไม่มีการแบ่งแยกระหว่างพระสงฆ์และคฤหัสถ์ สามารถมุ่งการปฏิบัติธรรมรวมอยู่ในชีวิตประจำวันโดยไม่ต้องสละบ้านเรือนหรือไม่ต้องอยู่ในป่าเขาเพื่อปลีกวิเวก ซึ่งเป็นแนวคิดที่สืบจากความเชื่อถือและหลักปฏิบัติธรรมของเจ้าชาย Shotoku ที่ทรงนับถือและปฏิบัติมา มีชื่อเรียกเป็นพิเศษว่า “เอกยาน” เป็นการเชื่อมประสานแนวคิดระหว่างมหายานกับหินยาน ถือเป็นวิวัฒนาการของพระพุทธศาสนาแบบญี่ปุ่นที่มีลักษณะพิเศษจำเพาะตน (Wat Nyanavesakavan, 2007- 2021) ความสำคัญของศาสนาพุทธเริ่มลดลงเมื่อชาวโปรตุเกสซึ่งเป็นชาวตะวันตกชาติแรกเดินทางมายังญี่ปุ่นพร้อมกับผู้สอนศาสนาคริสต์นิกายเยซูอิต และตามมาด้วยชาวตะวันตกชาติอื่น ๆ ก่อให้เกิดความวุ่นวาย นำไปสู่การขับไล่ชาวต่างชาติออกจากญี่ปุ่นและประกาศใช้นโยบายปิดประเทศ ในขณะนั้นพระสงฆ์และวัดอยู่ในความควบคุมของรัฐบาลโชกุน

ช่วงที่ 2 ญี่ปุ่นปิดประเทศ–สิ้นสุดสมัยเอโดะ: การสร้างความทันสมัยภายใต้กระแสตะวันตก

ในช่วงเวลานี้ศูนย์กลางความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีและวิทยาการของโลกยุคใหม่ข้ามไปอยู่ที่ซีกโลกตะวันตกในยุโรปและอเมริกา เกิดลัทธิล่าอาณานิคมโดยชาติมหาอำนาจจากตะวันตกได้แผ่ขยายอิทธิพลเข้ารุกรานดินแดนต่าง ๆ รวมทั้งญี่ปุ่นด้วย

ลัทธิล่าอาณานิคมจากชาติตะวันตกเริ่มเกี่ยวข้องกับญี่ปุ่น เมื่อโปรตุเกสที่เดินทางเข้ามาประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 16 สมัย Muromachi และตามมาด้วยตะวันตกชาติอื่น ๆ เช่น สเปน ดัตช์

(ฮอลันดา) ฝรั่งเศส และอังกฤษ เป็นต้น การเข้ามาของชาวตะวันตกไม่เพียงแต่จะเข้ามาติดต่อค้าขายเท่านั้น แต่ยังเผยแผ่ศาสนาด้วย โดยเฉพาะนักบวชนิกายเยซูอิตของโปรตุเกสและสเปน สามารถชักจูงใจชาวญี่ปุ่นให้นับถือคริสต์ศาสนาจำนวนมาก มีการแทรกแซงสนับสนุนให้ประชาชนกระด้างกระเดื่องต่อผู้ปกครองชาวญี่ปุ่นในท้องที่ต่าง ๆ นำไปสู่ความวุ่นวายและการต่อต้านผู้ปกครองในพื้นที่ต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ทำให้ผู้ปกครองมองเห็นอันตรายจากการที่ชาวต่างชาติเข้ามาในญี่ปุ่นได้อย่างเสรี รัฐบาลภายใต้การนำของโชกุน Tokugawa Iemitsu (ค.ศ. 1604-1651) ได้ประกาศนโยบายปิดประเทศแยกตัวไม่ติดต่อกับต่างชาติ ออกคำสั่งห้ามชาวต่างชาติทุกคนเดินทางเข้ามายังประเทศญี่ปุ่น ยกเว้นชาวดัตช์และชาวจีนกลุ่มเล็ก ๆ ที่ได้รับอนุญาตให้เข้ามาติดต่อค้าขายได้ ด้วยเหตุผลที่ว่า มีท่าทีมุ่งเน้นเรื่องการค้าไม่ต้องการเผยแผ่ศาสนา โดยจำกัดให้อยู่เฉพาะที่เกาะ Dejima ที่อยู่ทางใต้สุดในจังหวัดนางาซากิปัจจุบัน และใช้มาตรการที่เข้มงวดควบคุมประชาชน มีคำสั่งห้ามนับถือคริสต์ศาสนา ห้ามเรือและชาวญี่ปุ่นเดินทางออกไปต่างประเทศ และห้ามชาวญี่ปุ่นที่อยู่ต่างประเทศเดินทางกลับเข้ามา (Jansen, 1983, p. 23)

ญี่ปุ่นอยู่ภายใต้นโยบายปิดกั้นตนเองจากโลกภายนอกเป็นเวลานานมากกว่า 200 ปี จนกระทั่งใน ค.ศ. 1853 การเข้ามาของกองเรือสหรัฐบีบบังคับให้ญี่ปุ่นเปิดประเทศติดต่อกับโลกภายนอก ญี่ปุ่นจึงได้ตระหนักเห็นความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ความเจริญและวิทยาการต่าง ๆ จากตะวันตก

ในช่วงที่ 2 สิ่งใหม่และความทันสมัยที่เกิดขึ้นจึงเป็นเรื่องของความรู้และโลกทัศน์จากการเรียนรู้ผ่านชาติตะวันตกใน 2 แนวทางคือ

1. เรียนรู้วิทยาการตะวันตกผ่านดัตช์หรือ “ดัตช์ศึกษา” (ค.ศ. 1641-1853)

ดังที่ได้กล่าวแล้วแม้ว่าญี่ปุ่นจะประกาศนโยบาย “ปิดประเทศ” แต่ญี่ปุ่นยังคงเปิดโอกาสให้ดัตช์ชาติตะวันตกเพียงชาติเดียวเข้ามาติดต่อค้าขายได้ด้วยเหตุนี้ดัตช์จึงเป็นเสมือนประตูเพียงแห่งเดียวที่เปิดให้ญี่ปุ่นได้รับรู้เรื่องราวและความก้าวหน้าของตะวันตกได้ การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจึงถูกเรียกว่า “ดัตช์ศึกษา” (Dutch Studies) หรือ “Rangaku” (蘭学) หมายถึงการเรียนรู้เรื่องราวตะวันตกผ่านดัตช์

จุดเริ่มต้น “ดัตช์ศึกษา”

กว่า 2 ศตวรรษที่ญี่ปุ่นปิดประเทศ เป็นช่วงที่ญี่ปุ่นมีสันติและสงบเป็นเวลานานพอที่จะทำให้คนในสังคมมีเวลาพัฒนาหาความรู้แทนการรบพุ่งทำสงครามดังเช่นที่ผ่านมา ความสนใจของผู้คนที่จะศึกษาหาความรู้ขยายวงกว้างไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะในกลุ่มของผู้นำและปัญญาชนเท่านั้น แต่แพร่หลายและแทรกซึมลงไปในแนวคิดของประชาชนทั่วไปด้วย แต่นโยบายปิดประเทศทำให้รัฐบาลมีความเข้มงวดสำหรับการนำเข้าหนังสือจากตะวันตก โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวกับคริสต์ศาสนา ตำราหรือหนังสือ จึงเป็นของหายาก เมื่อต้องการที่จะเรียนรู้วิทยาการตะวันตกจะมีตำราหรือหนังสือที่ผู้ปกครองหรือชนชั้นสูงมีอยู่หรือซื้อสะสมไว้ 3 ประเภท ได้แก่ หนังสือภาษาญี่ปุ่น ภาษาจีน และภาษาดัตช์ หนังสือภาษาจีนจะใช้กันอย่างแพร่หลายในช่วงครึ่งแรกของการปิดประเทศ ต่อมาในช่วงหลังความสนใจที่จะเรียนรู้วิทยาการและเรื่องราวของตะวันตกจากหนังสือภาษาดัตช์เพิ่มมากขึ้น การเรียนรู้ภาษาดัตช์จึงเป็นสิ่งจำเป็น ผู้คนจึงหันมาสนใจเรียนรู้ภาษาดัตช์ โดยผู้ที่เรียนรู้ “ดัตช์ศึกษา” แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1) ล่ามชาวญี่ปุ่นที่ทำงานอยู่ที่เมืองนางาซากิ ทั้งที่เป็นล่ามในสถานีการค้าที่เกาะ Dejima และล่ามทั่วไป ซึ่งนอกจากจะเรียนรู้ส่วนตัวแล้ว คนกลุ่มนี้ยังแปลหนังสือจากภาษาดัตช์เป็นภาษาญี่ปุ่นด้วย

2) แพทย์และนักคิดที่อยู่ในเอโดะ คนกลุ่มนี้ได้รับการสนับสนุนจากเจ้านายให้ศึกษาภาษาดัตช์ เช่น โชกุน Tokugawa Yoshimune (ค.ศ. 1684-1751) สนับสนุนคนในปกครองให้ศึกษาวิทยาการแบบดัตช์ นอกจากนี้ยังมีแพทย์บางคนเดินทางไปศึกษาวิทยาการแบบดัตช์โดยตรงกับพวกล่ามที่นางาซากิ (Jansen, 1983, pp. 43-44)

ความรู้จากตำราและหนังสือดัตช์

สำหรับความรู้ที่ได้จากตำราหรือหนังสือภาษาดัตช์ที่มีอยู่ในเวลานั้น ส่วนใหญ่เป็นความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการแพทย์ตะวันตก ผู้สนใจเรียนภาษาดัตช์นั้นนอกจากเพื่อความรู้ของตนเองแล้วยังแปลตำราวิชาการจากภาษาดัตช์เป็นภาษาญี่ปุ่นเพื่อเผยแพร่ความรู้ให้แก่ผู้คนในวงกว้างขึ้นด้วย ตัวอย่างตำราที่แปลจากภาษาดัตช์เป็นภาษาญี่ปุ่นซึ่งถือว่าสำคัญ คือ ผลงานของ Sugita Genpaku (杉田玄白-ค.ศ. 1733-1817) แพทย์และนักวิชาการญี่ปุ่นคนแรก ในสมัยเอโดะที่เรียนภาษาดัตช์ และที่สำคัญคือ เป็นนักวิชาการคนแรกที่สามารถแปลตำราทางการแพทย์ภาษาดัตช์เป็นภาษาญี่ปุ่นชื่อ Kaitai Shinsho (解體新書–New Book on Anatomy) ใน ค.ศ. 1774

Sugita Genpaku ได้บันทึกเหตุผลของการแปล Kaitai Shinsho จากตำราภาษาดัตช์ “Ontleedkundige Tafelen” หรือชื่อที่ชาวญี่ปุ่นเรียกว่า Tafel Anatomia สะท้อนให้เห็นวิถีของคนญี่ปุ่นที่ใฝ่รู้ มีมานะอดทน มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน โดยกล่าวว่า “... เนื่องจากเราทำหน้าที่เป็นแพทย์ให้แก่เจ้านายของเรา เราจึงรู้สึกอับอายเป็นอย่างยิ่งที่เราไม่รู้จักลักษณะรูปร่างของร่างกายมนุษย์ เอาเสียเลย ทั้ง ๆ ที่นั่นเป็นพื้นฐานของวิชาการแพทย์ เราจึงพากันปฏิญาณว่าจะแสวงหา ความจริงโดยการทดลอง ...ข้าพเจ้าจึงได้เสนอแนะขึ้นว่าเราควรจะแปล ทาเฟล อะนาโทเมีย (Tafel Antomia) ออกเป็นภาษาญี่ปุ่น โดยไม่ต้องขอให้พวกล่ามที่นางาซากิช่วย วันรุ่งขึ้นเราก็พบกันที่บ้านของเรียวทากุ และเริ่มพิชิต ทาเฟล อะนาโทเมีย” (Jansen, 1983, p. 48)

การเรียนรู้ภาษาดัตช์และผลงานของ Sugita Genpaku เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญส่งผลให้ในเวลาต่อมามีผู้สนใจเรียนภาษาดัตช์ และสร้างงานแปลและเขียนหนังสือตีพิมพ์เผยแพร่หลากหลายมากขึ้น เช่น Yoshio Gonnosuke (ค.ศ. 1785-1831) แปลคู่มือเกี่ยวกับโลกและแกนกลางของโลก ซึ่งผลงานเก่าแก่ที่สุดชิ้นหนึ่งที่อธิบายทฤษฎีการโคจรของโลก Mitsukuri Gempo (ค.ศ. 1799-1863) แปลชีวประวัติบุคคลสำคัญของโลก เช่น จักรพรรดินโปเลียนที่ 1 แห่งฝรั่งเศส จักรพรรดิปีเตอร์ที่ 1 แห่งรัสเซีย และจอร์จ วอชิงตัน ผู้นำของสหรัฐอเมริกา และ Nishikawa Joken (ค.ศ. 1648-1724) เขียนและตีพิมพ์หนังสือสารานุกรมที่มีภาพประกอบของชนชาติต่าง ๆ ในโลก 42 กลุ่มชาติพันธุ์ ผลงานของนักแปลและนักเขียนจำนวนมากถือเป็นพลังสำคัญที่ซ่อนอยู่เบื้องหลัง ทำให้ความรู้จาก “ดัตช์ศึกษา”ขยายตัวเฟื่องฟูอย่างมาก (National Diet Library, 2009)

นอกจากนี้ยังมีบันทึกรายงานของดัตช์ที่ช่วยให้ญี่ปุ่นทันต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วโลกด้วยบันทึกที่สำคัญ ได้แก่ (Varasir, 2021, p. 237)

1) รายงานข่าวสารดัตช์ คือ เอกสารที่รัฐบาลโชกุนขอให้หัวหน้าสถานีการค้าของดัตช์ที่เกาะ Dejima รายงานสินค้าและราคาสินค้าที่มากับเรือดัตช์ในทุกครั้งที่เดินทางมาถึงเกาะ Dejima พร้อมทั้งขอให้รายงานสถานการณ์ความเคลื่อนไหวของโลกให้ทราบด้วยตั้งแต่ ค.ศ. 1650

2) รายงานข่าวชาวดัตช์ฉบับพิเศษ คือ รายงานอีกฉบับหนึ่งที่ญี่ปุ่นขอให้ดัตช์ทำขึ้นมาในช่วง ค.ศ. 1840-1859 หลังจากญี่ปุ่นทราบถึงสถานการณ์ที่จีนถูกคุกคามจากอังกฤษและประเทศตะวันตก เนื้อหาเป็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับอังกฤษ และสถานการณ์โลกทั่วไป

สังคมญี่ปุ่นในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงที่ผู้คนให้ความสนใจกระตือรือร้นหาความรู้จากตำราและหนังสือดัตช์ ตัวอย่างเช่น Shizuki Tadao (志筑 忠雄) ล่ามเมืองนางาซากิที่กระตือรือร้นต้องการเรียนรู้วิทยาการใหม่ ๆ ได้เขียนจดหมายถึง Otsuki Gentaku (大槻玄澤 ค.ศ. 1757-1827) นักวิชาการที่มีบทบาทสำคัญด้านดัตช์ศึกษาที่เมืองเอโดะ เพื่อขอยืมหนังสือว่า “...ช่วยส่งหนังสือที่เกี่ยวกับทฤษฎีฟิสิกส์ และดาราศาสตร์ที่น่าสนใจที่อยู่ในเอโดะ ไม่ว่าจะเป็นภาษาจีนหรือภาษาตะวันตกก็ได้ไปให้

ข้าพเจ้าสักเล่มหนึ่งได้หรือไม่ และข้าพเจ้าก็มีความสนใจอย่างยิ่งที่จะได้อ่านหนังสือเกี่ยวกับล็อกการิทึมที่ท่านบอกว่าท่านได้เขียน ... ” (Jansen, 1983, p. 46)

2. เรียนรู้ความเจริญของตะวันตกด้วยการส่งคนไปต่างประเทศ (ค.ศ. 1853-1868)

การเข้ามาของ “กองเรือดำ” (The Black Ships) ตามมาด้วยการลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพและไมตรีกับพลเรือจัตวา แมทธิว ซี. เพอร์รี จากสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 31 มีนาคม ค.ศ. 1854 ถือเป็นการสิ้นสุดนโยบายปิดประเทศอย่างเป็นทางการของญี่ปุ่น ญี่ปุ่นกลับมาเปิดท่าเรือติดต่อกับต่างประเทศ ช่วงเวลานี้ถือเป็นตอนปลายยุคเอโดะ หรือช่วงสุดท้ายของรัฐบาลโชกุนที่มักจะเรียกว่า Bakumatsu (幕末) ในช่วงเวลาดังกล่าวไม่เพียงแต่เปิดประเทศ แต่เป็นช่วงเวลาที่ญี่ปุ่นได้เรียนรู้และเห็นความทันสมัยและพลังอำนาจของตะวันตก ด้วยเหตุนี้รัฐบาลโชกุนถือเป็นเรื่องเร่งด่วนที่จะต้องพัฒนาประเทศให้ทันสมัยตามแบบประเทศตะวันตก ด้วยการส่งคนไปยังแหล่งความเจริญและทันสมัยที่ประเทศตะวันตกและยุโรป โดยมีคณะบุคคลที่มีโอกาสออกไปหาความรู้และความทันสมัย 2 กลุ่ม คือ

1) กลุ่มของรัฐบาล

ตามระเบียบที่กำหนดไว้ แม้ว่ารัฐบาลจะลงนามในสนธิสัญญากับสหรัฐเพื่อเปิดประเทศแล้ว แต่การเดินทางไปต่างประเทศก็ยังไม่สามารถทำได้อย่างเสรี จนเมื่อรัฐบาลได้รับการรับรองใน Tariff Revision Treaty and Convention เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน ค.ศ. 1866 ประชาชนชาวญี่ปุ่นจึงมีสิทธิ์ออกเดินทางไปต่างประเทศได้ (Ericson, 1979, p. 383) อย่างไรก็ตามเมื่อพลเรือจัตวา แมทธิว ซี. เพอร์รี เข้ามาพร้อมกับกองเรือนั้น รัฐบาลโชกุนได้วางแผนอย่างเร่งด่วนแล้วว่า จะส่งนักเรียนไปเรียนรู้ความเจริญและเทคโนโลยีจากประเทศตะวันตก รัฐบาลจึงเริ่มดำเนินการส่งคนเดินทางไปต่างประเทศตั้งแต่ ค.ศ. 1860 ในช่วง 6 ปีก่อนที่จะได้รับการรับรองใน Tariff Revision Treaty and Convention

2) กลุ่มของผู้นำแคว้น

ในช่วงเวลาที่ญี่ปุ่นกำลังหาทางที่จะทำให้ประเทศก้าวสู่ระดับโลกด้วยการเรียนรู้เกี่ยวกับตะวันตกให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ นอกจากคณะทูตและตัวแทนที่รัฐบาลโชกุนส่งไปแล้ว ยังมีกลุ่มนักศึกษาที่ผู้นำจากบางแคว้นลักลอบส่งไปศึกษาด้วย แคว้นสำคัญที่ส่งคนออกไปศึกษาในระยะแรกได้แก่ แคว้น Choshu และแคว้น Satsuma

ตารางที่ 1 ข้อมูลโดยสรุป-คณะบุคคลที่รัฐบาลและผู้นำแคว้นส่งไปต่างประเทศในช่วง 10 ปีแรก นับแต่เปิดประเทศ

คณะบุคคล ประเทศจุดหมาย	ปีที่เดินทาง จำนวนคน	ภารกิจและจุดมุ่งหมายในการเดินทาง	ผลจากการเดินทาง
กลุ่มของรัฐบาล			
คณะทูตชุดแรก เดินทางไปสหรัฐอเมริกา (วอชิงตัน ดี ซี)	- ค.ศ. 1860 - 77 คน	- เพื่อให้สัตยาบันสนธิสัญญาพาณิชย์ ฉบับแฮร์ริส (The Harris Commercial)	- ได้รับความรู้เกี่ยวกับตะวันตก - ช่วยให้ญี่ปุ่นมีเจ้าหน้าที่ที่คุ้นเคยกับภาษาและอารยธรรมตะวันตก - เริ่มคุ้นเคยกับการส่งผู้แทน/ใช้ผู้แทนเป็นเครื่องมือในนโยบายต่างประเทศอย่างต่อเนื่อง
คณะทูตชุดแรก เดินทางไปยุโรป	- ค.ศ. 1862 - 38 คน	- เพื่อศึกษาความเจริญของประเทศตะวันตก เจรจาเกี่ยวกับการค้าและการเปิดเมืองท่าเพื่อการค้าของต่างชาติ - เจรจาการค้ากับหลายประเทศ ได้แก่ ฝรั่งเศส อังกฤษ เนเธอร์แลนด์ ปรัสเซีย รัสเซีย และโปรตุเกส	- ประสบความสำเร็จทางด้านศึกษาความเจริญของประเทศตะวันตกมากกว่าเรื่องการเจรจาเรื่องการค้า - Fukuzawa Yukichi ได้เขียนบันทึก เล่าประสบการณ์ สะท้อนให้เห็นความก้าวหน้าและความสำเร็จของสถาบันทางการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของโลกตะวันตก ตัวอย่างหนังสือเล่มสำคัญคือ Seiyo Jijo (西洋事情 Conditions in the West) เป็นหนังสือชุดจำนวน 10 เล่ม ตีพิมพ์ครั้งแรก ค.ศ. 1866 ได้รับการตอบรับจากสังคมเป็นอย่างดี ขายได้หลายแสนเล่ม ส่งผลให้ผู้คนได้รับรู้ความเป็นไปและความเจริญของซีกโลกตะวันตก
คณะนักเรียน ชุดแรก เดินทางไปยุโรป (เนเธอร์แลนด์)	- ค.ศ. 1862 - 16 คน	- ศึกษาวิชาต่าง ๆ เช่น เทคโนโลยี กองทัพเรือ สังคมศาสตร์ การแพทย์ และวิชาอื่น ๆ โดยบุคคลในคณะนี้เมื่อสำเร็จการศึกษาเดินทางกลับประเทศ ต่อมาในสมัยเมจิได้มีบทบาทสำคัญในการทำประโยชน์ให้แก่ประเทศ	- บุคคลในคณะได้เรียนรู้วิทยาการตะวันตกตามสาขาวิชาต่าง ๆ - บุคคลในคณะบางคนมีบทบาทสำคัญ ในสมัยเมจิ เช่น Enomoto Takeaki (ค.ศ. 1836-1908) หนึ่งในผู้ก่อตั้งกองทัพเรือ Akamatsu Noriyoshi (ค.ศ. 1841-1897) บิดาของการต่อเรือของญี่ปุ่น

ตารางที่ 1 ข้อมูลโดยสรุป-คณะบุคคลที่รัฐบาลและผู้นำแคว้นส่งไปต่างประเทศในช่วง 10 ปีแรก นับแต่เปิดประเทศ (ต่อ)

คณะบุคคล ประเทศจุดหมาย	ปีที่เดินทาง จำนวนคน	ภารกิจและจุดมุ่งหมาย ในการเดินทาง	ผลจากการเดินทาง
กลุ่มของผู้นำแคว้น			
คณะนักเรียน จากแคว้น Choshu ไปอังกฤษ	- ค.ศ. 1863 - 5 คน	- เพื่อศึกษาวิทยาการและความเจริญของชาติตะวันตก - ศึกษาที่ University College London	- บุคคลทั้ง 5 ได้เรียนรู้วิชาการและความเจริญก้าวหน้าของประเทศตะวันตก และมีบทบาทในการดำรงตำแหน่งสำคัญ ๆ ในสมัยเมจิ คือ 1. Ito Hirobumi ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนแรกของญี่ปุ่น ค.ศ. 1885 2. Inoue Kaoru ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศคนแรก ค.ศ. 1885 3. Endo Kinsuke ดำรงตำแหน่งหัวหน้าโรงงานกษาปณ์แห่งญี่ปุ่น (ค.ศ. 1881-1883) 4. Yamao Yazo ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงโยธาธิการ (ค.ศ. 1880-1881) และก่อตั้งคณะวิศวกรรม มหาวิทยาลัยโตเกียว (ค.ศ.1877) 5. Inoue Masaru ผู้อำนวยการคณะกรรมการการรถไฟ (ค.ศ. 1871) มีบทบาทช่วยวางเส้นทางรถไฟสายสำคัญ ๆ ของญี่ปุ่น
คณะนักเรียน จากแคว้น Satsuma ไปอังกฤษ	- ค.ศ. 1865 - 19 คน	- เพื่อศึกษาวิทยาการและความเจริญของชาติตะวันตก - ศึกษาที่ University College London	- คณะได้เรียนรู้วิชาการและ ความเจริญก้าวหน้าของประเทศตะวันตก - กลับมาทำประโยชน์ให้แก่แคว้น (ฮั่น) และบางคนมีบทบาทโดยดำรงตำแหน่งสำคัญ ๆ ในสมัยเมจิ เช่น Terashima Munenori รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ (ค.ศ. 1873) เป็นนักการทูตและนักการเมืองอาวุโส Mori Arinori ดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการคนแรกของญี่ปุ่น (ค.ศ. 1885) มีบทบาทสำคัญในการปรับปรุงระบบการศึกษาของญี่ปุ่นให้ทันสมัย

ที่มา: Duke (2009), Ericson (1979), Kagoshima Prefecture Tourism Federation (2022), Library of Congress (2018), Satsuma Students Museum (2022)

จากข้อมูลในตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นอกจากความสนใจใฝ่รู้และการสร้างผลงานของกลุ่มล่ามและนักวิชาการด้านดัตช์ศึกษาที่กล่าวแล้วในกลุ่มของผู้ที่มีโอกาสเดินทางไปต่างประเทศก็มีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ จากโลกตะวันตก ดังจะเห็นว่าในช่วงเวลา 10 ปีแรกหลังจากญี่ปุ่นเปิดประเทศญี่ปุ่นส่งคนไปต่างประเทศจำนวน 155 คน ซึ่งน่าจะถือได้ว่าเป็นจำนวนมากและเป็นวิธีการที่ทันสมัยสำหรับยุคที่การเดินทางยังไม่สะดวก ถือเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ของผู้คนในสังคมที่เริ่มหันไปสนใจวิทยาการและความก้าวหน้าของโลกตะวันตก และด้วยคุณสมบัติพิเศษของคนญี่ปุ่นที่ใฝ่รู้ มีมานะอดทนและมีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตน คนญี่ปุ่นจึงมีโอกาสรับรู้วิทยาการที่ทันสมัย และทันต่อสถานการณ์โลกได้เร็ว เช่น กรณีเมื่อ Fukuzawa Yukichi เดินทางกลับถึงประเทศได้เขียนและตีพิมพ์หนังสือ Seiyo Jijo เพื่อบอกเล่าประสบการณ์ ความก้าวหน้าทางการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของโลกตะวันตก และได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจากคนในสังคม หนังสือสามารถขายได้เป็นจำนวนมาก เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไม่เพียงแต่สะท้อนถึงความสนใจแสวงหาความรู้ของผู้เขียนแต่ยังแสดงให้เห็นถึงความสนใจใฝ่รู้สิ่งใหม่จากโลกตะวันตกของคนในสังคมญี่ปุ่น ณ เวลานั้นด้วย หรือกรณีของกลุ่มนักศึกษาที่ได้รับการคัดเลือกส่งไปศึกษาต่อในต่างประเทศ มีความมุ่งมั่น พยายามศึกษา ต้องต่อสู้กับการถูกกลั่นแกล้ง และปรับตัวกับสิ่งที่ไม่เคยพบเจอมาก่อน เพื่อประโยชน์ของแคว้นและเจ้านาย ดังตัวอย่างจากบันทึกเรื่องราวของนักศึกษาจากแคว้น Satsuma เล่าไว้ว่า Tomoatsu Godai ใช้น้ำจากโถชักโครกล้างหน้าเนื่องจากเข้าใจผิดว่าเครื่องปั้นดินเผาที่มีน้ำไหลนั้นเป็นอ่างล้างหน้าแบบตะวันตก เพราะไม่เคยเห็นห้องน้ำที่สวยงามเช่นนี้มาก่อน หรือ Hatakeyama Yoshinari เขียนบทกวีบอกถึงความในใจว่า “ฉันจะทานทนต่อการลาจากครั้งสุดท้ายในวันนี้ได้อย่างไร รู้แต่เพียงว่าจะต้องยืนหยัดต่อการเดินทางนี้ให้ได้เพื่อนายของฉัน” (Satsuma Students Museum, 2022) และด้วยความใฝ่รู้รักถิ่นฐานบ้านเกิดซึ่งเป็นคุณสมบัติเฉพาะของคนญี่ปุ่น ทำให้นักศึกษาหลายคนสามารถเก็บเกี่ยวความรู้ประสบการณ์ที่ทันสมัยจากประเทศตะวันตกกลับมาทำประโยชน์ให้กับบ้านเมือง และดำรงตำแหน่งที่มีบทบาทสำคัญ ๆ ในการพัฒนาประเทศสมัยเมจิดังรายชื่อส่วนหนึ่งในตารางข้างต้น

บทสรุป

หากพิจารณาความทันสมัยของญี่ปุ่นในความหมายกว้างตามแนวทางของนักวิชาการที่เสนอว่าความทันสมัยคือ การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งทำให้ประเพณีความเป็นอยู่ และการดำเนินชีวิตแบบใหม่เกิดขึ้น จากข้อมูลที่ประมวลได้ในบทความนี้ชี้ให้เห็นว่า ญี่ปุ่นเป็นชาติที่สร้างความทันสมัย ด้วยการรับวัฒนธรรมจากภายนอกเข้ามา ทำให้เกิดสิ่งใหม่ในสังคมด้วยแนวทางเฉพาะของตนเองแบ่งออกเป็น 2 ช่วงคือ

ช่วงแรก ญี่ปุ่นสมัยโบราณ-ญี่ปุ่นปิดประเทศ ความเปลี่ยนแปลงและสิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นมาจากการที่ญี่ปุ่นเลือกรับวัฒนธรรมจากจีน ทั้งที่รับโดยตรงหรือรับผ่านจากเกาหลี และปรับเปลี่ยนสิ่งที่รับมานั้นให้เป็นประโยชน์สอดคล้องกับวัฒนธรรมความเชื่อดั้งเดิมของตน กลายเป็นสิ่งใหม่ที่มีรูปแบบเฉพาะของญี่ปุ่น ในที่สุด ที่สำคัญคือ ตัวอักษร แนวคิดและความเชื่อจากลัทธิขงจื๊อและศาสนาพุทธ ซึ่งได้กลายเป็นรากฐานที่สำคัญของความเป็นชาติญี่ปุ่นในเวลาต่อมา การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมจากภายนอกให้เป็นรูปแบบเฉพาะของตนเองถือเป็นลักษณะพิเศษของญี่ปุ่น นักวิชาการจีนได้กล่าวถึงความพิเศษด้านนี้ของญี่ปุ่นไว้ว่า “เป็นที่ทราบกันดีว่า ญี่ปุ่นรับวัฒนธรรมจีนเข้ามา อย่างต่อเนื่องตั้งแต่ศตวรรษที่ 7 ถึงศตวรรษที่ 9 แต่วัฒนธรรมญี่ปุ่นกับวัฒนธรรมจีนมีลักษณะที่แตกต่างกัน ชาวญี่ปุ่นมีหลักการคัดเลือกและมีความสามารถในการผสมผสานวัฒนธรรมจากต่างประเทศกับวัฒนธรรมพื้นเมือง

ของญี่ปุ่นเพื่อสร้างวัฒนธรรมใหม่ได้อย่างยอดเยี่ยม” (Yung, 2008, p. 16)

ช่วงที่ 2 ญี่ปุ่นปิดประเทศ-สิ้นสุดสมัยเอโดะ ช่วงเวลาดังกล่าวเป็นยุคสมัยที่อิทธิพลของชาติตะวันตกขยายตัวเพิ่มมากขึ้น หลายชาติได้เข้ามาติดต่อและแผ่อิทธิพลเข้ามายังญี่ปุ่น และเพื่อความปลอดภัย ญี่ปุ่นใช้นโยบายปิดประเทศ แต่อย่างไรก็ตามญี่ปุ่นไม่ได้ปิดโอกาสการเรียนรู้ของตนเองด้วยวิถีของผู้ใฝ่รู้ ชอบแสวงหาความก้าวหน้า มีมานะอดทน สำนึกรับผิดชอบต่อหน้าที่และผลประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งเป็นลักษณะนิสัยเฉพาะในแบบฉบับของคนญี่ปุ่นที่ทำให้ญี่ปุ่นมีความก้าวหน้าได้เร็ว (Lin, 2003) ผู้คนในเวลานั้นให้ความสนใจเรียนรู้วัฒนธรรมและวิทยาการจากชาติตะวันตก ทั้งในประเทศที่เรียนรู้ผ่าน “ดัตช์ศึกษา” และการออกเดินทางไปหาประสบการณ์และศึกษาในต่างประเทศ ความเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นทำให้ญี่ปุ่นมีตำราวิทยาการที่แปลเป็นภาษาญี่ปุ่น สามารถรับรู้ความเคลื่อนไหวสถานการณ์โลกในขณะนั้นมีกำลังคนที่มีความรู้และประสบการณ์โดยตรงจากต่างประเทศ ซึ่งเป็นกำลังที่สำคัญของชาติในเวลาต่อมา ถือเป็นความเปลี่ยนแปลงที่ทันสมัยทางวิทยาการและโลกทัศน์ของญี่ปุ่น

การสร้างความทันสมัยด้วยการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมในรูปแบบเฉพาะของตนเองในช่วงแรก รวมทั้งความรู้และโลกทัศน์ใหม่ในช่วงที่ 2 ทำให้ญี่ปุ่นมีรูปแบบการปกครอง วัฒนธรรม ความเชื่อ และวิทยาการที่เหมาะสมกับประเทศของตนเอง ทั้งหมดเป็นรากเหง้าสำคัญทำให้ญี่ปุ่นมีลักษณะพิเศษต่างจากประเทศอื่น ๆ ในเอเชีย และเป็นปัจจัยพื้นฐานส่วนหนึ่งที่ทำให้ญี่ปุ่นสามารถก้าวจากเกาะที่ยังไม่พัฒนากลายเป็นประเทศที่ก้าวหน้าได้อย่างรวดเร็วในการปฏิรูปประเทศสมัยเมจิ

อนึ่ง ชื่อเฉพาะในบทความฉบับนี้ ผู้เขียนใช้วิธีเขียนตามสมัยนิยมของไทยสำหรับชื่อที่คนไทยคุ้นเคย ส่วนชื่อที่ไม่เป็นที่คุ้นเคยใช้ทับศัพท์เป็นภาษาอังกฤษ (พร้อมกับภาษาญี่ปุ่นกำกับในบางคำ) เพื่อความสะดวกในการค้นหารายละเอียดเพิ่มเติม

References

Ariga, K. (1964). Modernization and Tradition. *Departmental bulletin paper*, *Keio University Graduate School of Human Relations,* (4), 1-9. [in Japanese]

Assumption University. (2022). *Philosophy of confucius*. http://www.ci.au.edu/th/index.php/about/2015-08-24-11-58-20 [in Thai]

Chokmukuda, W. (2013). *Japanese history* (3rd ed.). Gypsy Group Co Ltd. [in Thai]

Duke, B. C. (2009). *The history of modern Japanese education: Constructing the national school system, 1872-1890*. Rutgers University Press.

Embassy of Japan in Thailand. (2014). *Japanese history*. https://www.th.emb-japan.go.jp/itpr_th/history.html [in Thai]

Ericson, M. D. (1979). The bakufu looks abroad. The 1865 mission to France. *Monumenta Nipponica*, *34*(4), 383-407. http://www.jstor.org/stable/2384102

Ikegami, A., & Kanada, H. (2012). *Digital daijisen*. Shogakukan. https://dictionary.goo.ne.jp/word/%E8%BF%91%E4%BB%A3%E5%8C%96/#jn-59471 [in Japanese]

Jansen, M. B. (1983). *Japan and its world* [Japan and its world]. Kledthai Publishing. [in Thai]

Kagoshima Prefecture Kagoshima Prefecture Tourism Federation. (2022). *Statue of satsuma young group*. https://www.kagoshima-kankou.com/guide/11361 [in Japanese]

Kamontrakun, W. (1994). *Enjoy Japanese*. Nanmeebooks Co., Ltd. [in Thai]

Kanjanomai, P. (1991). Knowledge of Japanese history (Japanese Nation Building with Buddhist, Shinto and Confucian Ideologies). *Thai–Japanese Studies, 8*(2), 32-51. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/japanese/article/view/52296/43372 [in Thai]

Kanjanomai, P. (1990). Transformation of confucianism into Japanese confucianism. *Thammasat Journal* of *Japanese Studies, 7(2)*, 94-106. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/japanese/article/view/52397/43456 [in Thai]

Library of Congress. (2018). *Students studying in the Netherlands at the end of the edo period*. https://www.wdl.org/en/item/7379/

Lin, S. (2003). *Why is China following Japan?* https://www.rieti.go.jp/users/china-tr/jp/030616ntyu.html [in Japanese]

Methapisit, T. (2019). *Japanese linguistics.* Phimdee Co., Ltd. [in Thai]

Morioka, K., & Tokugawa, M. (2012). *Japanese dictionary* (3rd ed.). Shueisha. [in Japanese]

National Diet Library. (2009). *Japan–Netherlands exchange in the edo period.* https://www.ndl.go.jp/nichiran/e/s2/s2_2.html

Saito, H., & Lee, E., (2013). *Chronicles of Japan* [*Chronicles of Japan*] (2nd ed.). Sri Panya. [in Thai]

Satsuma Students Museum. (2022). *The History of the satsuma students*. http://ssmuseum.jp/contents/en/history/

Silapawattanatham. (2021). *Sima Qian: Chinese historian who recorded 3000 years of China's history, castrated as a eunuch*. https://www.silpa-mag.com/history/article_60927 [in Thai]

Varasir, P. (2021). Roles of the Dutch in Japan during the period of isolation (1639-1853). *Humanities & Social Sciences, 38(1)*, 221-243. https://so01.tci-thaijo.org/index.php/HUSO/article/view/242663/167056 [in Thai]

Wat Nyanavesakavan. (2007-2021). *Buddhism in Japan*. https://www.watnyanaves.net/en/book-reading/289/4 [in Thai]

Yamaguchi. (2022). *The roots of the imperial family.* Exploring the history of the Japanese and the emperor. https://ka-ju.co.jp/column/roots-of-japanese-emperor/ [in Japanese]

Yung, Y. (2008). *Chinese and Japanese-past, present, future*. https://scholar.google.com/scholar?hl=en&as_sdt=0%2C5&q=%E4%B8%AD%E5%9B%BD%E4%BA%BA%E3%81%A8%E6%97%A5%E6%9C%AC%E4%BA%BA-%E9%81%8E%E5%8E%BB%E3%83%BB%E7%8F%BE%E5%9C%A8%E3%83%BB%E6%9C%AA%E6%9D%A5&btnG= [in Japanese]

Name and Surname: Nongluk Limsiri
Highest Education: Master of Arts (Japanese Studies), Ritsumeikan University, Kyoto, Japan
Affiliation: Faculty of Liberal Arts, Panyapiwat institute of Management
Field of Expertise: Japanese History, Japanese-Thai Relations during World War II, History of East Asia (China, Japan, Korea and Taiwan, and Japanese Language and Japanese Traditions and Culture

การเตรียมบทความ

การจัดพิมพ์บทความ

- ความยาวของบทความ 10-15 หน้ากระดาษ A4 พิมพ์หน้าเดียว กำหนดระยะห่างจากขอบกระดาษ 1 นิ้ว (2.54 ซม.) เท่ากันทุกด้าน
- บทคัดย่อและบรรณานุกรม พิมพ์ 1 คอลัมน์ เนื้อหาบทความ พิมพ์ 2 คอลัมน์ ย่อหน้า 1 ซม.
- ตัวอักษรใช้รูปแบบ TH SarabunPSK โดยใช้ขนาดและชนิดต่าง ๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ข้อความ	ขนาด	ชนิด
ชื่อเรื่อง (ภาษาไทย)	18 (กลาง)	ตัวหนา
ชื่อเรื่อง (ภาษาอังกฤษ-ตัวพิมพ์ใหญ่)	18 (กลาง)	ตัวหนา
ชื่อผู้เขียน	14 (กลาง)	ตัวหนา
ลำดับชื่อผู้เขียนมากกว่า 1 คน	14 (ตัวยกหลังสกุลผู้เขียน)	ตัวหนา
ชื่อสังกัดหน่วยงานหรือมหาวิทยาลัย	14 (กลาง)	ตัวธรรมดา
ลำดับชื่อสังกัดหน่วยงานหรือมหาวิทยาลัย มากกว่า 1 แห่ง	14 (ตัวยกหน้าชื่อสังกัด)	ตัวธรรมดา
Corresponding Author E-mail	12 (ชิดซ้าย)	ตัวธรรมดา
หัวข้อของบทคัดย่อ/Abstract	16 (ชิดซ้าย)	ตัวหนา
เนื้อหาบทคัดย่อ/Abstract	16 (ย่อหน้า)	ตัวธรรมดา
คำสำคัญ/Keywords	16 (ชิดซ้าย)	ตัวธรรมดา
หัวข้อเรื่อง (ไม่ลำดับเลข)	16 (ชิดซ้าย)	ตัวหนา
หัวข้อย่อย	16 (ย่อหน้า)	ตัวหนา
เนื้อเรื่อง	16 (ย่อหน้า)	ตัวธรรมดา
บรรณานุกรม	16 (ชิดซ้าย)	ตัวธรรมดา
ชื่อตาราง (ระบุไว้บนตาราง)	16 (ชิดซ้าย)	ตัวหนา (เฉพาะคำว่าตารางที่...)
ชื่อรูป ชื่อแผนภูมิ (ระบุชื่อไว้ใต้รูป แผนภูมิ)	16 (กลาง)	ตัวหนา (เฉพาะคำว่ารูปที่... ภาพที่...)

ส่วนประกอบของบทความ

1. ชื่อเรื่องบทความ (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
2. ชื่อผู้เขียนทุกคน พร้อมระบุ หน่วยงานที่สังกัด (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
3. Corresponding Author E-mail ใส่อีเมลผู้เขียนหลักหรือผู้ประสานงานบทความ
4. บทคัดย่อ (Abstract) ความยาวไม่เกิน 250 คำ และคำสำคัญ (Keywords) 3-5 คำ (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
5. เนื้อเรื่อง
   5.1 บทความวิจัย ประกอบด้วย บทนำ วัตถุประสงค์ ทบทวนวรรณกรรม วิธีการวิจัย ผลการวิจัย อภิปรายผล สรุปผล และข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)
   5.2 บทความวิชาการ ประกอบด้วย บทนำ เนื้อหา บทสรุป และข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)
6. เอกสารอ้างอิง (References) ใช้เป็นภาษาอังกฤษเท่านั้นในรูปแบบ APA (7th edition)
7. ข้อมูลผู้เขียนทุกคนประกอบด้วยชื่อ สกุลผู้เขียน (Name and Surname) วุฒิการศึกษาสูงสุด (Highest Education) หน่วยงานที่สังกัด (Affiliation) ความเชี่ยวชาญ (Field of Expertise) และรูปภาพผู้เขียน โดยข้อมูลทั้งหมดระบุเป็นภาษาอังกฤษ
8. รูปภาพ แผนภูมิ ตารางประกอบ หรืออื่น ๆ ต้องมีหมายเลขกำกับ อ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูลให้ถูกต้อง มีความคมชัด และไม่ละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้อื่น

ตัวอย่าง การนำเสนอข้อมูลตาราง ภาพ และแผนภูมิต่าง ๆ

ตารางที่ 1 ชื่อตาราง...

“ตารางที่” TH SarabunPSK 16 point ตัวหนา ชิดซ้าย ตั้งค่าเป็น 1 คอลัมน์

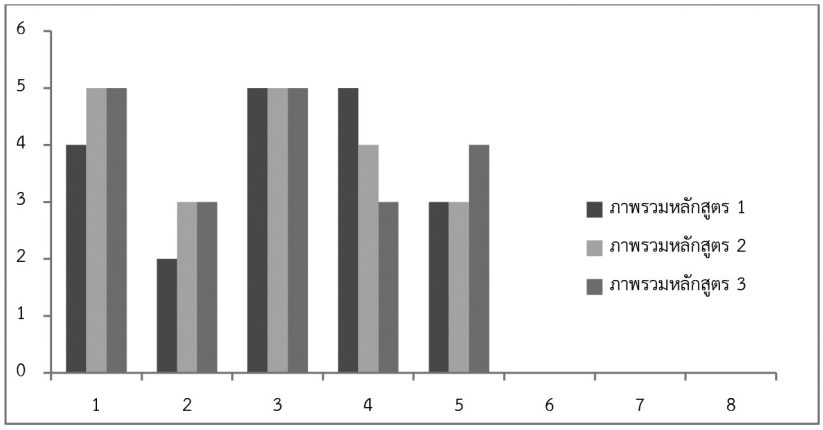
“ชื่อตาราง...” TH SarabunPSK 16 point ตัวธรรมดา

รายการ (หัวข้อ TH SarabunPSK 16 point ตัวหนา อยู่กลางตารางและกลางบรรทัด)	**จำนวน**	**ร้อยละ**
เนื้อหา (TH SarabunPSK 16 point ตัวธรรมดา อยู่กลางตารางและกลางบรรทัด)	1	25
เนื้อหา (TH SarabunPSK 16 point ตัวธรรมดา อยู่กลางตารางและกลางบรรทัด)	3	75
รวม	**4**	**100**

ที่มาหรือหมายเหตุ: รายละเอียด...

“ที่มาหรือหมายเหตุ:” TH SarabunPSK 14 point ตัวหนา ชิดซ้าย

“รายละเอียด...” TH SarabunPSK 14 point ตัวธรรมดา

ภาพที่ 1 ชื่อภาพ แผนภูมิ...

ที่มาหรือหมายเหตุ: รายละเอียด...

“ภาพที่” TH SarabunPSK 16 point ตัวหนา กึ่งกลาง ตั้งค่าเป็น 1 คอลัมน์

“ชื่อภาพ แผนภูมิ...” TH SarabunPSK 16 point ตัวธรรมดา

“ที่มาหรือหมายเหตุ:” TH SarabunPSK 14 point ตัวหนา ชิดซ้าย

“รายละเอียด...” TH SarabunPSK 14 point ตัวธรรมดา

ทั้งนี้ ตาราง รูปภาพ แผนภูมิ สมการต่าง ๆ สามารถทำเป็นคอลัมน์เดียวก็ได้ ขึ้นอยู่กับขนาด ความชัดเจน และความเหมาะสม

การอ้างอิง

ตัวอักษรที่ใช้ คือ “TH SarabunPSK” ขนาด 16 point

1. การอ้างอิงในเนื้อหา

รูปแบบ	การอ้างอิงในเนื้อหา (หน้าข้อความ)	การอ้างอิงในเนื้อหา (ท้ายข้อความ)
ผู้แต่ง 1 คน	Coghlan (1993)	(Coghlan, 1993)
ผู้แต่ง 2 คน	Mohsen และ Mohammad (2011)	(Mohsen & Mohammad, 2011)
ผู้แต่ง 3 คนขึ้นไป	Burkart et al. (1997)	(Burkart et al., 1997)
หน่วยงาน	Ministry of Education (2020)	(Ministry of Education, 2020)
หน่วยงานที่ใช้ชื่อย่อ	การอ้างอิงครั้งแรก National Institute of Development Administration (NIDA, 2018) การอ้างอิงครั้งถัดไป NIDA (2018)	การอ้างอิงครั้งแรก (National Institute of Development Administration [NIDA], 2018) การอ้างอิงครั้งถัดไป (NIDA, 2018)

รูปแบบ	การอ้างอิงในเนื้อหา (หน้าข้อความ)	การอ้างอิงในเนื้อหา (ท้ายข้อความ)
การอ้างอิงที่มาจากต้นฉบับโดยตรง (ให้ระบุเลขหน้า)	Shaw (2017, p. 172) หรือ Shaw (2017, pp. 172-180)	(Shaw, 2017, p. 172) หรือ (Shaw, 2017, pp. 172-180)
การอ้างอิงจากบทสัมภาษณ์	J. M. Sun (Personal communication, August 18, 2021)	(Sun, J. M., Personal communication, August 18, 2021)

2. การอ้างอิงท้ายบทความ ให้รวบรวมเอกสารที่ใช้อ้างอิงไว้ท้ายบทความเรียงตามลำดับอักษรแหล่งอ้างอิงและสกุลผู้เขียน โดยใช้รูปแบบการเขียนอ้างอิง APA (7th edition)

ทั้งนี้ แหล่งรายการอ้างอิงที่เผยแพร่หากเป็น ภาษาไทย ให้ระบุ [in Thai] ภาษาจีน ให้ระบุ [in Chinese] ภาษาญี่ปุ่น ให้ระบุ [in Japanese] ยกเว้นภาษาอังกฤษ ไม่ต้องระบุประเภทภาษา ไว้ด้านท้ายการอ้างอิงแต่ละรายการ

2.1 รูปแบบการอ้างอิงตามจำนวนผู้แต่ง

ผู้แต่ง	การอ้างอิงท้ายบทความ
1 คน	สกุล,/อักษรตัวแรกของชื่อผู้แต่งตัวพิมพ์ใหญ่.
2 คน	สกุล,/อักษรตัวแรกของชื่อผู้แต่งตัวพิมพ์ใหญ่.,/&/สกุล,/อักษรตัวแรกของชื่อผู้แต่งตัวพิมพ์ใหญ่.
3-20 คน	สกุล,/อักษรตัวแรกของชื่อผู้แต่งตัวพิมพ์ใหญ่.,/สกุล,/อักษรตัวแรกของชื่อตัวพิมพ์ใหญ่., สกุล,/อักษรตัวแรกของชื่อผู้แต่งตัวพิมพ์ใหญ่.,/(ลำดับที่ 1-19),/&/สกุล,/อักษรตัวแรกของชื่อผู้แต่งตัวพิมพ์ใหญ่. (ลำดับที่ 20)
21 คนขึ้นไป	สกุล,/อักษรตัวแรกของชื่อผู้แต่งตัวพิมพ์ใหญ่.,/(ลำดับที่ 1-19),/./././สกุล, อักษรตัวแรกของชื่อผู้แต่งตัวพิมพ์ใหญ่. (ลำดับสุดท้าย)

2.2 รูปแบบการเขียนอ้างอิงตามเอกสาร

2.2.1 วารสาร

1) วารสาร (รูปเล่ม)

สกุล,/อักษรตัวแรกของชื่อผู้แต่งตัวพิมพ์ใหญ่./(ปี ค.ศ.)./ชื่อเรื่อง./*ชื่อวารสาร,/ปีที่*(ฉบับที่),/หน้าแรก-หน้าสุดท้าย ///////ของบทความในวารสาร.

Kraikunasai, J., Chongcharoen, K., Ngudgratoke, S., & Pukchanka, P. (2017). A causal model of administrative factors affecting educational quality in vocational school. *Panyapiwat Journal, 9*(2), 171-184. [in Thai]

2) วารสาร (อิเล็กทรอนิกส์)

สกุล,/อักษรตัวแรกของชื่อผู้แต่งตัวพิมพ์ใหญ่./(ปี ค.ศ.)./ชื่อเรื่อง./*ชื่อวารสาร,/ปีที่*(ฉบับที่),/หน้าแรก-หน้าสุดท้าย ///////ของบทความในวารสาร./http://doi.org/xxxx หรือ URL

Waehayee, N. (2014). Relationship between strategic performance based budgeting system and law on the budgetary procedures. *Jurisprudence Journal Naresuan University, 7*(2), 152-178. http://doi.org/10.14456/nulj.2014.9

Sittichai, O., & Silcharu, T. (2021). Guidelines for creating competitive advantage for processed food industry cluster. *Panyapiwat Journal, 13*(2), 12-26. https://so05.tci-thaijo.org/index.php/pimjournal/article/view/240994 [in Thai]

2.2.2 หนังสือ

1) หนังสือ (รูปเล่ม)

สกุล,/อักษรตัวแรกของชื่อผู้แต่งตัวพิมพ์ใหญ่./(ปี ค.ศ.)./*ชื่อหนังสือ/*(พิมพ์ครั้งที่)./สำนักพิมพ์.
***** กรณีไม่ปรากฏปีที่พิมพ์ให้ใส่ n.d.
* กรณีพิมพ์ครั้งที่ 1 ไม่ต้องระบุครั้งที่พิมพ์
* กรณีไม่ปรากฏสำนักพิมพ์ให้ระบุ n.p.

Ritcharoon, P. (2016). *Principles of measurement and evaluation.* House of Kermyst. [in Thai]

Yamane, T. (1967). *Statistics: An introductory analysis* (2nd ed.). Harper and Row.

2) หนังสือ (อิเล็กทรอนิกส์ ไม่มีเลข DOI)

สกุล,/อักษรตัวแรกของชื่อผู้แต่งตัวพิมพ์ใหญ่./(ปี ค.ศ.)./*ชื่อหนังสือ/*(พิมพ์ครั้งที่)./URL
***** กรณีไม่ปรากฏปีที่พิมพ์ให้ใส่ n.d.
* กรณีพิมพ์ครั้งที่ 1 ไม่ต้องระบุครั้งที่พิมพ์
* กรณีไม่ปรากฏสำนักพิมพ์ให้ระบุ n.p.

Department of Primary Industries and Mines. (2017). *Benchmarking industrial logistics performance index supply chain performance index logistics scorecard.* https://dol.dip.go.th/files/article/attachments/dol/3e30ca4fc9f964feeb57fce3fc602c04.pdf

3) บทในหนังสือ

สกุล,/อักษรตัวแรกของชื่อผู้แต่งตัวพิมพ์ใหญ่./(ปี ค.ศ.)./ชื่อบทหรือชื่อบทความ./In/อักษรตัวแรกของชื่อ ///////บรรณาธิการตัวพิมพ์ใหญ่./สกุล/(Ed. หรือ Eds.),/*ชื่อหนังสือ*/(pp./เลขหน้า)./สำนักพิมพ์.

Chin, W. W. (1998). The partial least squares approach to structural equation modeling. In G. A. Marcoulides (Ed.), *Modern methods for business research* (pp. 295-336). Lawrence Erlbaum Associates.

2.2.3 วิทยานิพนธ์

1) วิทยานิพนธ์ (รูปเล่ม)

สกุล,/อักษรตัวแรกของชื่อผู้แต่งตัวพิมพ์ใหญ่./(ปี ค.ศ.)./*ชื่อวิทยานิพนธ์*/[Master's thesis หรือ Doctoral ///////dissertation]./ชื่อสถาบันการศึกษา.

Seangsri, W. (2009). *An analysis and development of school network administration model in northeastern rural area* [Doctoral dissertation]. Chulalongkorn University. [in Thai]

2) วิทยานิพนธ์ (อิเล็กทรอนิกส์)

รูปแบบที่ 1

สกุล,/อักษรตัวแรกของชื่อผู้แต่งตัวพิมพ์ใหญ่./(ปี ค.ศ.)./*ชื่อวิทยานิพนธ์*/[Master's thesis หรือ Doctoral ///////dissertation]./ชื่อเว็บไซต์./URL

Lin, Q. (2020). *The influence of music teachers' competence on job performance-moderator role of interactive behavior* [Doctoral dissertation]. Panyapiwat Institute of Management Library. http://elibrary.pim.ac.th/Record/833578 [in Chinese]

รูปแบบที่ 2

สกุล,/อักษรตัวแรกของชื่อผู้แต่งตัวพิมพ์ใหญ่./(ปี ค.ศ.)./*ชื่อวิทยานิพนธ์*/(หมายเลข UMI หรือ เลขลำดับอื่น ๆ)/ ///////[Doctoral dissertation or Master's thesis,/ชื่อมหาวิทยาลัย]./ชื่อฐานข้อมูล.

Lope, M. D. (2014). *Perceptions of global mindedness in the international baccalaureate middle years programme: The relationship to student academic performance and teacher characteristics* (Order No. 3682837) [Doctoral dissertation, University of Maryland]. ProQuest Dissertations and Theses Global.

2.2.4 รายงานการวิจัย

สกุล,/อักษรตัวแรกของชื่อผู้แต่งตัวพิมพ์ใหญ่./(ปี ค.ศ.)./*ชื่อเรื่อง*/(Report No. ถ้ามี)./สำนักพิมพ์./http:////////doi.org/xxxx หรือ URL

National Cancer Institute. (2019). *Taking time: Support for people with cancer* (NIH Publication No. 18-2059). U.S. Department of Health and Human Services, National Institutes of Health. https://www.cancer.gov/ publications/patient-education/takingtime.pdf

2.2.5 สื่ออิเล็กทรอนิกส์

สกุล,/อักษรตัวแรกของชื่อผู้แต่งตัวพิมพ์ใหญ่./(ปี ค.ศ.,/เดือน/วันที่)./*ชื่อบทความ./*ชื่อเว็บไซต์./URL
* กรณีที่ไม่มีวันที่เผยแพร่ปรากฏ ให้ใส่ n.d.
* กรณีที่มีปรากฏเฉพาะ ค.ศ. ให้ใส่แค่ปีเท่านั้น
* กรณีชื่อผู้เขียนและชื่อเว็บไซต์เป็นชื่อเดียวกัน ให้ตัดชื่อเว็บไซต์ออก

Minister of Tourism and Sport. (2020, January 9). *Bangkok flea markets: Adventurous shopping experience.* Tourism Thailand. https://www.tourismthailand.org/Articles/bangkok-flea-markets-adventurous-shopping-experience

Millburn, J. F. (2021). *How to start a successful blog in 2021*. The minimalists. https://www.the minimalists.com/blog/

2.2.6 บทความ/เอกสารที่นำเสนอในการประชุมวิชาการ

สกุล,/อักษรตัวแรกของชื่อผู้แต่งตัวพิมพ์ใหญ่./(ปี ค.ศ.)./ชื่อเรื่อง./In/อักษรตัวแรกของชื่อบรรณาธิการตัวพิมพ์ใหญ่./////////สกุล/(Ed. หรือ Eds.),/*ชื่อหัวข้อการประชุม./ชื่อการประชุม*/(pp./เลขหน้า)./ชื่อฐานข้อมูล./https:////////doi.org/xxxx หรือ URL

Phinitchai, S., Nawaratana, N., & Tanthanuch, J. (2021). Distributional-based analysis for health care insurance claim data. In *Globalization revisited: Building organization resilience with digital transformation. The 4th PIM International Conference* (pp. 715-725). Panyapiwat Institute of Management. https://conference.pim.ac.th/zh/wp-content/uploads/2021/03/I-Social-Sciences-and-Humanities-Part-1.pdf

2.2.7 เอกสารประกอบการประชุม

สกุล,/อักษรตัวแรกของชื่อผู้แต่งตัวพิมพ์ใหญ่./(ปี ค.ศ.,/เดือน/วันที่)./เรื่องที่ประชุม./In/อักษรตัวแรกของ ///////ชื่อประธานตัวพิมพ์ใหญ่./สกุล/(Chair),/*ชื่อการประชุม*/[Symposium]./ชื่องานที่จัดประชุม,/สถานที่ ///////ประชุม.

Wasi, N., Poonpolkul, P., & Thephasdin na Ayudhya, C. (2021, September 30). Policy design for coping with aging society. In N. Wasi (Chair), *Future world money: Developing Thai digital currency* [Symposium]. BOT Symposium 2021: Building a Resilient Thailand. Bank of Thailand. https://www.pier.or.th/conferences/2021/symposium/

2.2.8 สัมภาษณ์

สกุล,/อักษรตัวแรกของชื่อผู้แต่งตัวพิมพ์ใหญ่./(ปี ค.ศ.,/เดือน/วันที่สัมภาษณ์)./Interviewed by/อักษรตัวแรก ///////ของชื่อผู้สัมภาษณ์ตัวพิมพ์ใหญ่./สกุล/[Tape recording]./ตำแหน่งผู้ถูกสัมภาษณ์ (ถ้ามี),/สถานที่ ///////สัมภาษณ์.

Chearavanont, S. (2021, September 30). Interviewed by N. Wanakijpaiboon [Tape recording]. Executive Chairman of Charoen Pokphand Group, Bangkok.

2.2.9 หนังสือพิมพ์

1) หนังสือพิมพ์ (ฉบับ)

สกุล,/อักษรตัวแรกตัวของชื่อผู้แต่งพิมพ์ใหญ่./(ปี ค.ศ.,/เดือน/วันที่)./ชื่อเรื่อง./*ชื่อหนังสือพิมพ์*,/หน้าแรก-หน้าสุดท้าย.

Sriwattanachai, R. (2014, October 24). The prefabricated generation of seasoning sauce market. *POST TODAY*, B3-B4. [in Thai]

2) หนังสือพิมพ์ (อิเล็กทรอนิกส์)

สกุล,/อักษรตัวแรกตัวของชื่อผู้แต่งพิมพ์ใหญ่./(ปี ค.ศ.,/เดือน/วันที่)./ชื่อเรื่อง./*ชื่อหนังสือพิมพ์*./URL

Bangkok post and reuters. (2021, October 8). UK eases travel rules for countries including Thailand. *Bangkok Post*. https://www.bangkokpost.com/thailand/general/2194651/uk-eases-travel-rules-for-countries-including-thailand

การส่งบทความ

ผู้สนใจเสนอบทความสามารถจัดส่งบทความถึงกองบรรณาธิการวารสารปัญญาภิวัฒน์ ผ่านระบบ ThaiJo ได้ที่เว็บไซต์ https://so05.tci-thaijo.org/index.php/pimjournal/index

สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์

85/1 หมู่ 2 ถนนแจ้งวัฒนะ
ตำบลบางตลาด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120
โทรศัพท์ 0 2855 1102
0 2855 0908

Panyapiwat Institute of Management (PIM)

85/1 Moo 2, Chaengwattana Rd.,
Bang Talad, Pakkred, Nonthaburi 11120
Tel. 0 2855 1102, 0 2855 0908
http://so05.tci-thaijo.org/index.php/pimjournal/index
E-mail: journal@pim.ac.th